

TARIM HAFTASI '99 SEMPOZYUM

**TMMOB
ZİRAAT MÜHENDİSLERİ ODASI**

**DÜNYA'DA VE TÜRKİYE'DE
TARIMSAL DESTEKLEMELERE
YENİ YAKLAŞIMLAR**

**7-8 Ocak 1999
Ankara**

İÇİNDEKİLER

AÇIŞ KONUŞMALARI

Sayfa No

KONUŞMACILAR:

Prof. Dr. Gürol ERGİN

TMMOB ZMO Başkanı 3

Mustafa TAŞAR

Tarım ve Köyşleri Bakanı 8

BİRİNCİ OTURUM

TARIM POLİTİKALARINA VE DESTEKLEMELERE YENİ YAKLAŞIMLAR

OTURUM BAŞKANI:

Prof. Dr. Gülcan ERAKTAN
Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi

KONUŞMACILAR:

Mahir GÜRBÜZ

Başbakan Danışmanı

Tarım Politikaları Kapsamında Yeni Destekleme Yaklaşımı 19

Prof. Dr. Ali ERYILMAZ

Atılım Üniversitesi

Türkiye'de Tarım Politikası Tartışmaları ve Tarım Politikalarının Geleceği 27

Dr. Cemil ERTUĞRUL

Gökhan GÜNAYDIN

TMMOB Ziraat Mühendisleri Odası Yönetim Kurulu Üyesi

Dünya'da ve Türkiye'de Tarım Politikalarına Yeni Yaklaşımlar 30

İKİNCİ OTURUM

TARIMSAL DESTEKLEME UYGULAMALARINA
YENİ YAKLAŞIMLAR

OTURUM BASKANI :

Prof. Dr. Oğuz YURDAKUL

Çukurova Üniversitesi Ziraat Fakültesi

KONUSMACILAR:

Hasım ÖGÜT

Süzer Tarım A.Ş.

ABD'de Tarımsal Destekleme Politikaları67

Anil İsmet TORTOPOĞLU

Türkiye Şeker Fabrikaları A.Ş Genel Müdürlüğü

21. Yüzyılın Eğitimde Tarım Destekleme Politikamız Nasıl Olmalıdır77

Özcan DİLMEN

Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı

Tarımsal Desteklemede Örgütlenmeye Yeni Bir Yaklaşım142

PANEL

DÜNYA'DA VE TÜRKİYE'DE

TARIMSAL DESTEKLEMELERE YENİ YAKLAŞIMLAR

PANEL YÖNETİCİSİ :

Prof. Dr. Cemal TALUÇ

Ankara Üniversitesi Rektör Yardımcısı

KONUSMACILAR :

B. Çağlar ÜNAL

TCZB Yönetim Kurulu Üyesi

.....153

Kemal AKMAN

BESD-BİR Yönetim Kurulu Başkanı

.....154

Ayhan ELÇİ

TÜRK-TED Genel Sekreteri

.....156

İsmail ANIL

Holstein Sığır Yetiştiricileri Birliği Başkanı

.....158

Doğan VARDARLI
Tikveşli Tarım İşl. A.Ş.161

Saim DAĞ
Türkiye Ziraat Odaları Birliği162

Murtaza ÖZTÜRK
PANKOBİRLİK Planlama ve Proje Müdürü164

ÜÇÜNCÜ OTURUM

TARIMSAL DESTEKLEMELER İLE TARIM SEKTÖRÜNE AKTARILAN KAYNAKLAR

OTURUM BAŞKANI:

İlhan BİLGİN

Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı Müsteşar Yardımcısı

KONUŞMACILAR:

Rahim YENİ

Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı

Üretici ve Tüketici Destek Eşdeğerleri ve Toplam Transferler173

Doç. Dr. Osman AYDOĞUŞ

Gazi Üniversitesi

Tarım Desteklemelerinin İşletmelerin Büyüklüklerine Göre Dağılımı198

Prof. Dr. Onur ERKAN

Doç. Dr. Necat ÖREN

Ar. Gör. Aysel ÖZDEŞ AKBAY

Çukurova Üniversitesi Ziraat Fakültesi

Türkiye’de Tarım Sektörüne Müdahalenin Çeşitli Kesimler Üzerindeki Etkileri: Buğday

Örneği206

DÖRDÜNCÜ OTURUM

TARIMSAL YAPI VE TARIMSAL DESTEKLEMELERDE ÜRETİCİ ÖRGÜTLERİ

OTURUM BAŞKANI:

Prof. Dr. Nurettin YILDIRAK

Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi

KONUŞMACILAR :

Turhan CERAN

Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı

Tarımsal Yapı ve Destekleme217

Prof. Dr. İsmail Hakkı İNAN

Yrd. Doç. Dr. Okan GAYTANCIOĞLU

Trakya Üniversitesi Tekirdağ Ziraat Fakültesi

Tarımsal Desteklemede Üretici Örgütlerinin Rolü235

BEŞİNCİ OTURUM

SEKTÖRLERE GÖRE TARIMSAL DESTEKLEMELER

OTURUM BAŞKANI:

Dr. Avni BAŞDOĞAN

Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı Ziraat İşleri Eski Genel Müdürü

KONUSMACILAR:

Tayfur ÇAĞLAYAN

Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı APK Kurul Başkanı

Bitkisel Ürünlerde Destekleme Politikaları245

Prof. Dr. Erkan BENLİ

SETBİR Genel Sekreteri

Hayvancılıkta Destekleme Politikaları264

Ergin ERZURUMLU

Makarnacılar Derneği Genel Sekreteri

Tarım Dayalı Sanayilerde Destekleme Politikaları: Makarna Sektörü267

PANEL

TÜRKİYE'DE TARIMSAL DESTEKLEMELER VE
SİYASAL PARTİLERİN YAKLAŞIMLARI

PANEL YÖNETİCİSİ:

Prof. Dr. Ziya Gökalp MÜLAYİM

Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi

KONUSMACILAR:

Doç. Dr. Mehtap ŞAHİN

DSP Antalya Milletvekili

.....277

Mete BÜLGÜN

ANAP Çankırı Milletvekili

.....283

Ahmet KÜÇÜK

CHP Çanakkale Milletvekili

.....289

AÇIŞ KONUŞMALARI

KONUSMACILAR:

Prof. Dr. Gürol ERGİN
TMMOB ZMO Başkanı

Mustafa TAŞAR
Tarım ve Köyişleri Bakanı

AÇIŞ KONUŞMALARI

Prof. Dr. Gürol ERGİN

TMMOB ZMO Başkanı

Sayın Bakanım, Ziraat Odaları Birliğinin Sayın Başkanı, Sayın Müsteşar Yardımcım, Ziraat Bankamızın, Köyhizmetleri Genel Müdürlüğümüzün, Tarım İşletmeleri Genel Müdürlüğümüzün Sayın Genel Müdürleri, Sayın Genel Müdür Yardımcıları, Mesleğimize Engin Hizmetleri Geçmiş Meslek Büyüklerim, Sayın Üniversite Öğretim Üyeleri, Sivil Toplum Örgütlerinin Sayın Başkan ve Yöneticileri, Çok Değerli Meslektaşlarım, Sayın Basın Mensupları; hepinizi kendi adıma ve Yönetim Kurulu Üyesi arkadaşlarım adına içten saygılarımla ve sevgilerimle selamlıyorum. Sempozyumumuza lütfedip gelme nezaketini gösterdiğiniz için de hepinize ayrı ayrı teşekkür ediyorum.

Sempozyumumuzun hazırlanma nedeni elbette ki Türkiye’de tarımsal eğitim ve öğretime başlanmasının 153 üncü yıldönümü kutlamalarıdır. Bu bakımdan her şeyden önce bu yıl dönümünün tüm meslektaşlarıma kutlu olmasını diliyorum.

Sempozyum konusunda birkaç noktaya değindikten sonra izninizle biraz da Türkiye’deki tarım eğitiminden söz edeceğim. Tarım açısından Cumhuriyet dönemini Osmanlıdan ayıran en önemli ayırım; tarım sektörünün Osmanlıda vergi toplamanın bir temel unsuru olarak görülmesi, Cumhuriyet döneminde ise, desteklenen ve korunan bir sektör biçimine dönüştürülmesidir, yani tarım sektörü Osmanlıda alınan bir sektör iken, Cumhuriyet döneminde bir şeyler verilen sektör konumuna getirilmiştir. Cumhuriyetimizin büyüklüğünü bu anlamda da ifade etmek isterim.

Destekleme deyince üzülerek ifade etmem gerekir ki, Türkiye’de uzun yıllar tarımsal destekleme yalnızca hükümetlerin keyfi tutumlarına bağlı destekleme fiyat politikaları olarak anlaşılmıştır. Bunun yanında ebetteki çok değişik alanlarda da tarıma destek anlamına gelen çalışmalar yapılmıştır, ama, hem kısa sürede sonuç verdiği için hem de politik sonuçları önemli olduğu için destekleme fiyat politikaları hep öne çıkmıştır.

Tarımsal destekleme deyince, konuyu daha geniş bir açıdan görmenin doğru olduğuna inanıyoruz. Bu bakımdan, örneğin tarımsal yayım, tarımsal eğitim-öğretim, toprağın doğru ve etkin kullanımı, toprak yağmasının önüne geçilmesi, girdi desteklemeleri ve kırsal sanayinin desteklenmesi, tüm bu saydığım konulardaki desteklemelerin bütünüün tarımın desteklenmesi anlamına geldiğini ifade ediyoruz.

Hepimizin bildiği ve kimsenin yadsıyamayacağı gibi tarım, Türkiye’de dün de bugün de çok büyük bir öneme sahip. Yine hepimizin bildiği gibi, ama tekrarlanması da gerektiği gibi gayri safi yurt içi hasılda yaklaşık yüzde 16, sivil istihdamda ise, yaklaşık yüzde 45 paya sahiptir. Bunlar çok önemli oranlardır. Ayrıca, dış satımımızda tarımla işlenmiş tarım ürünleri yüzde 20, dış alımımızda ise yüzde 12’lik bir paya sahiptir. Bütün bu konular tarım üzerinde ciddiyetle ve duyarlılıkla durulması gerektiğini ifade etmektedir.

Türkiye’imizde Cumhuriyet dönemi boyunca uygulanan politikalarla tarım alanında önemli gelişmeler sağlanmıştır. Bunu geçtiğimiz 75 inci Yıl Kutlamalarında da ayrıca ve özellikle belirtmiştik. Ancak, bu gelişmeler Türkiye’nin sahip olduğu zengin tarımsal kaynaklar ve gelişmiş ülkelerin ulaştıkları düzey ile karşılaştıklarında yeterli olmadığı da görülmektedir. Türk tarım

Bizim öneymize göre, tarım ürünleri destekleme fiyat ürünleri ve pazar mekanizması iç piyasada ve sınırlarda uygulanan düzenlemeler olarak iki şekilde olacaktır. İç piyasada uygulanan düzenlemeler, hedef fiyat ve müdahale fiyatı, dış piyasada uygulanan düzenlemeler ise, ithalatta gümrük vergisi biçiminde olacaktır. Avrupa Birliği ve diğer kimi gelişmiş ülkelerde bugün uygulanmakta olan sisteme benzer nitelikte olan böyle bir tarım ürünleri destekleme fiyat ve pazar mekanizması Türkiye'de uygulanması, bu alanda Türkiye'de ortaya çıkan gereksinimlere cevap vermesi yanında, Türkiye Avrupa Birliği ortaklık ilişkileri çerçevesinde yerne getirilmesi

Devletin temel tarımsal ürünlere uyguladığı destekleme fiyat düzeyi alternatif ürünlerin üretimi ve fiyat düzeyini etkileyebilmektedir. Bu nedenle destekleme fiyatı kapasitaya alınan ürünlerin fiyatlarının alternatif ürünlerin üretim ve fiyatlarında önemli dalgalanmalara neden olma ancak biçimde düzenlenmesi gerekir. Destekleme fiyat politikası nedeniyle tarım ürünlerinde ortaya çıkan yüksek fiyat düzeyi, bu ürünleri işleyen sanayilerin desteklenmesini, tüketicilerin korunmasını, dış alımda korumacılığı, dış satımda sübvansiyon uygulamasını da gerekli kılmaktadır.

Biz, Türkiye'de destekleme fiyat politikası için tüm dünyayı, uygar dünyanın uyguladığı modeli yeni bir model olarak öneriyoruz. Destekleme fiyat sisteminde, devlet piyasa dengesi üzerinde bir fiyat belirlediğinden, sürekli bir destekleme uygulaması sonucunda elden çıkarılmayan ürün fazlalıkları oluşmaktadır. Bu ürünlerin yalnızca değil, alınması, taşıması, depolanması, düşük fiyatlarla elden çıkarılması veya tahrip edilmesi devlet harcamaları, artırmaktadır. Devlet tarafından uygulanan destekleme fiyat şeklindeki harcamalar, ulusal kaynakların diğer alanlara göre, daha az verimli alanlarda kullanılması sonucunda toplumsal refah kaybı olarak da ortaya çıkmaktadır. Destekleme fiyat politikası yoluyla tarım sektörüne kaynak aktarımı, marjinal verimliliğe ilişkin verimlilik artışlarını korumaları, ortalamaya verimlilik de düşmektedir. Devlet gıda güvenliği ve piyasalarda istikrarı korumak gibi gerekçelerle, kimi temel tarım ürünlerini belirli miktarlarda ve özellikle belirli bir bölümünü yurt içinden karşılayarak elinde bulundurmak zorundadır. Bu amaçla veya söz konusu ürünlerde fiyatların sürekli olarak piyasa fiyatlarının üzerinde bir dereceye yükseltilmesi, fiyat dalgalanmalarını önleyen ve dengeli hale getiren destekleme fiyat politikalarının ekonomik bir temele dayandığı söylenebilir; ancak, destekleme fiyat sistemi sürekli bir biçimde ürün stoklarının oluşmasına neden olur ve bu durum genellikle denge fiyat düzeyinin üzerinde sürekli bir desteklemenin olduğunu kanıtlar. Bu fazlalık devletin sübvansiyonunu yoluyla, dış satımı teşvik etmesi ya da tüketiciyi sübvansiyonla yoluyla eritilebilir; ancak, bu politikalar da belli harcamaları gerektirmektedir.

Türkiye'de, destekleme fiyat politikasının, biraz önce söylediğim siyasal tercih dışında amaçlı, destekleme fiyatları yoluyla çiftçi gelirini artırmak, üretim artışı özendirme ve üretim desenini düzenlemektir. Bu amaçlara ulaşmada tarım işletmelerinin yapısının iyileştirilmesiyle ilgili politikalar da etkili bir araç olarak görülmektedir. Türkiye son yıllarda prim sistemi, ürün borsaları ve hallerin geliştirilmesi konusunda da önemli aşamalar kaydedmiştir. Bunun yanında teknoloji kullanımını geliştirme ve verimliliği artırmak için de çeşitli politikalar geliştirilmiştir. Bunlar içerisinde ucuz tarımsal girdi sağlanması, düşük faizle tarımsal kredi verilerek teknolojik kullanımın desteklenmesi, tarımsal işletmelerin yapısının ve kırsal alı yapımını iyileştirilmesi, araştırma, yaygın ve eğitim hizmetlerinin geliştirilmesi de önemli olarak yer almıştır.

Planlı dönem başlangıcında, üretim ve verimliliği artırmak amacıyla tarımsal girdi politikaları tercih edilmiş, daha sonraki dönemlerde -biraz önce söylediğim gibi- seçim politikalarına ağırlık verirken, daha sonraki dönemlerde -biraz önce söylediğim gibi- seçim politikaları büyük ölçüde ihmal edilmiş, optimal işletmelerden uzak, küçük ve çok parçalı verimsiz tarım işletmeler Türk tarımına egemen olmuştur.

Planlı dönem ile temel hedef ve stratejiler ile kalkınma planları ile gerçekleştirilen bir politika olmasına karşın, bu hedef ve stratejiler gözönünde oluşturulan hükümet uygulamaları nedeniyle sürekli ve istikrarlı bir tarım politikası olmamıştır.

öngörülen Türkiye'nin Avrupa Birliği ortak tarım politikasına uyma yükümlülüğünün yerine getirilmesini de kolaylaştırıcı bir unsur olacaktır.

Yeni fiyat ve pazar mekanizmasında, fiyatların piyasa fiyatı şeklinde serbest piyasada oluşmasına öncelik verilecektir. Hedef fiyat, çiftçinin eline geçmesi istenen fiyat olacaktır. Müdahale fiyatı ürünün piyasa fiyatının müdahale fiyatının altına düşmesi durumunda destekleme kuruluşunun alıcı olarak piyasadan alış yapacağı fiyat olacaktır. Hedef fiyat ile piyasa fiyatı arasındaki fark, telefi edici ödeme olarak çiftçiye ödenecektir. Bu sistem kamuya önemli yükler getiren depolama masraflarını büyük ölçüde azaltacağı için, kamu maliyesine de önemli ölçüde katkıda bulunacaktır.

Desteklemeye konu olan ürünlerde bütün ürün satışları kayıtlı hale gelecektir. Desteklemeye konu olan ürünlerde borsa sistemi kurulacak ve geliştirilecektir. Piyasa fiyatı olarak borsa fiyatları temel alınacaktır. Desteklemeye konu olan ürün, borsada işlem gören ürün niteliğinde değil ise, yani sanayiye ya da borsada işlem görmeksizin doğrudan tüccara satılmış ise, satış işlemindeki belgede görülen fiyat, piyasa fiyatı olarak alınacaktır. Hedef fiyat ve müdahale fiyatı, üretim yılının başında ilan edilecek ve çiftçilerin bu fiyatlara göre üretim kararında bulunması olanağı sağlanacaktır. Hedef fiyat ve müdahale fiyatı piyasa dönemlerine göre yıl içinde aşamalı bir biçimde uygulanabilecektir. Bu fiyatlar enflasyondaki değişikliklere göre yıl içinde aynı oranda değiştirilecektir. Bu fiyatların belirlenmesinde, ayrıca alternatif ürünlerin fiyatları da gözönünde bulundurulacak, tarım ürünlerinin üretim ve fiyatlarında dalgalanmalarının önüne geçilmesine dikkat edilecektir.

Dış alımda uygulanan gümrük vergisi, yurt içi üretimin yeterli olması durumunda, dış alıma olanak vermeyecek düzeyde belirlenecektir. Ayrıca, gümrük vergisi yoluyla sağlanacak koruma sonucunda ürün fiyatının, hedef fiyatın üstünde oluşmasına dikkat edilecektir.

Yurt içi üretimin yeterli olmaması durumunda, koruma düzeyi gereksinimine göre hedef fiyata yakın düzeye indirilebilecektir. Türkiye'nin GATT taahhütleri ve tarım alanında tavizli bir rejim uyguladığı, Avrupa Birliği ülkeleriyle ilişkileri, böyle rejimin uygulanması için Türkiye'ye yeterli olanağı tanımaktadır.

Elbette tarım sektörü ile ilgili sorunlara yalnızca tarım politikaları ile çözüm getirmekte mümkün değildir. Bu nedenle tarım sektöründe sağlanacak gelişmeler yanında, diğer alanlarda sağlanacak gelişmelerle, tarım sektörüyle ilgili sorunlara yeterli çözüm bulunabilir, bu kapsamda dünya tarımında ve ekonomisinde ortaya çıkan gelişmeler gözönünde bulundurulacak, tarım toplumundan, sanayi toplumuna hatta bilgi toplumuna geçiş sağlanabilir.

Sözlerimin başında destekleme derken, bizim tarımsal yayım, eğitim, toprağın doğru ve etkin kullanımı ve toprak yağmasının önüne geçilmesi, girdi desteklemeleri, kırsal sanayi konularının desteklenmesini anladığımı söylemiştim. Bunları bütün olarak gördüğümüzü söylemiştim. Türkiye'de tarımsal yayımı uygulayacak olan Tarım ve Köyişleri Bakanlığıdır. Bu bakımdan biraz sonra bizlere hitap edecek olan Sayın Bakanımız, bu konudaki çalışmalarını sanıyorum yansıttacaktır.

Burada yalnızca bir konuya değineceğim. Türkiye'de tarımsal araştırmalar günden güne geriye gitmektedir. Araştırmacılık bir meslek disiplini içerisinde ayrı bir heves ve nosyon gerektiren bir çalışma alanıdır. Bu bakımdan gerek şu andaki Bakanımızın gerek bundan sonra gelecek olan tarım bakanlarımızın, tarımsal araştırmalara bugünden daha fazla önem vermesi, tarımsal araştırma alanında çalışanların, çalışma şevklerinin kırılmaması, hatta artırılması yönünde, bugünkünden daha fazla gayret göstermelerini ve tarımsal araştırmalarda tarımın ileriye gidebilmesini sağlamak açısından, daha ileri araştırmaların yapılmasına olanak sağlamalarını dilediğimi burada ifade etmek istiyorum.

Eğitim konusuna gelince; 1998 Türk tarım eğitimi için önemli bir yıl olmuştur; çünkü, Türkiye'de uygulanan tarımsal eğitim ve öğretim programları değiştirilmiştir. Bu değişiklikte bizim yanında olduğumuz ve olmadığımız konular vardır. Konunun genel esprisinin yanındayız, yani daha

Her yıl olduğu gibi, odamız bu yılda bilim, hizmet ve teşvik ödülleri düzenlemesine girmiştir. Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültemizin değerli öğretim üyeleri, değerli profesörleri Sayın Ekrem Kün, Sayın Tahsin Kesici, Sayın Ahmet Erkuş, Sayın Ahmet Saral, Sayın Hasan Çelik, Sayın Oktay Gürkan ile Tarım ve Köyişleri Bakanlığımızın saygın bütökratları Dr. Sayın Vedat Uzunu ve Sayın Mustafa Yanar, Sivil Toplum örgütlerinden ise, Türkiye Kalkınma Vakfından Sayın Zekai Bakar, Kırsal Çevre ve Ormancilık Araştırma Derneğinden Sayın Celal Çoban ile Yönetim Kurulu İkinci Başkanımız Sayın Özkan Gökse ve benim de içinde bulunduğum Komisyon, bu yılın bilim, hizmet ve teşvik ödüllü alacak olanların isimlerini belirlemiştir. Her

Burada hep iyi şeyler söylemek istiyorum, ama bazen de iyi olmayan şeyleri söylemek zorundayız. Tarım topraklarının amag dışı kullanımını konusunda bir hususa işaret etmek istiyorum. Ağustos ayında yapılan düzenleme, özellikle ifade edeyim, bu toprakları seven, Türkiye'yi seven her insan gibi, konunun yakınında olan ve bilen her insan gibi beni de çok üzümüştür. Toplumumuzda çok üzümüştür. Tarım topraklarının elden gikarılmasını için gece gündüz emek harcarken, sağa sola koşarken, mahkemelerde didişirken, çok üzücü bir şekilde tarım topraklarını daha kolay elden gikarıcı bir şekilde yollarına işaret eden, bu yolları belirleyen bir düzenleme yapılmıştır. Bunun şanssız, talihsiz ve Türkiye gikarılmasına, Türkiye'nin geleceğinin gikarılmasına aykırı bir düzenleme olarak görüyoruz. Bu konuda Danıştay'da dava açtık, kazanacağımızı büyük oranda unuyorum; çünkü benzer bir düzenlemeyi bu Oda yine bizim yönetimimizden önceki yönetimler sırasında Danıştay karar ile düzenlemiştir; ancak, tabii o arada basit bir deyimle atı alan da Üsküdar'ı geçmiştir. Biz atı alanların, atlı insanların Üsküdar'ı geçmesini istemiyoruz. Bunun için kamu yönetiminde olan yükseğ bürokratlarımızdan, politikacılarımızdan, Türkiye'yi yönetenlerden İtiren ve Allah aşkına şü Türkiye topraklarını koruma yönünden daha fazla gaba harcamalarını, hiç olmazsa korumama yönünde veya elden gikarılma yönünde gaba harcamalarını diliyoruz.

Biriktisel üretim, hayvansal üretim, tarım teknolojileri biçiminde yapılan düzenlemenin biz doğru olduğunu söyleyüyoruz; ancak, özellikle tarım ekonomisi ve işletmeciliği alanında, bu programın lisans eğitiminden gikarılması, özellikle tarım ekonomisi ve işletmeciliği alanındaki kesimlerle noksan kalacağımızı düşünüyüyoruz ve böyle olduğunu da biliyoruz. Şunun için biliyoruz, dünyamın gelişmiş tüm ülkelerindeki tüm ziraat fakültelerinde tarım ekonomisi ve işletmeciliği bölümleri vardır. Eğitim yaptığımız Almanya'da var, araştırmaların sonucunda 8 ziraat fakültesinin tümünde var olduğunu gördüm. Buradan özellikle Üniversitelerarası Kurul Üyesi olan meslektaşlarımız hocalarımız ve YÖK yürütme kurullarında olan sayın hocamız da seslenmek istiyorum. Bu konuda üniversitelerimizle birlikte görüşeceğimiz öneriyi İtiren önemle desteklesinler ve bu yanlış Türkiye gidirsin. Bu yanlış İtirdede telafisi olanaksız sonuçlara yol açar. Şu yanlış da düşünülmeyin, yani ekonomi ekonomidir, bunu tarımı olmasın demeyin. Tarımı bilimeyince bir alanda yalnızca akademik gelişme biçiminde gelişir, ama Türkiye düzeyinde Türk tarımına yön verme anlamında gelişecek kişilerin, tarım ekonomisini bilme zorunluluğu vardır, bunu ifade etmek istiyorum.

Önce 11-12 bölüm olarak yapılan tarımsal eğitimin, öğretim, lisans program sayısının doğru olacağını, zaten Odamızın yıllar süren çalışmalar yapan ve büyük gönlüğü Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesinin değerli üyelerinden oluşan komisyonu da sürekli yinelenmiş ve hatta bunu geçirdi toplantılarda istemiştir. Bu doğrultuda 5 ziraat fakültesi dekanından oluşan komisyonun hazırladığı görüş, Türkiye'de tarımsal eğitim ve öğretimin 4 ana lisans dalında yapılmasını ön görmüştür. Bunlar biriktisel üretim, hayvansal üretim, tarım teknolojileri ve tarım ekonomisi ve işletmeciliğidir. Ancak, Yüksek Öğretim Kurulu, yürütme kurulu kararı olarak, bu 4 ziraat mühendisi diploması veren 4 lisans eğitim programını 3'e indirmiştir. Tarım ekonomisi ve işletmeciliğini bu karar İtirisinden gikarmıştır, yani, bundan sonra Türkiye'de, eğer bir değişiklik gidiilmese, yalnızca 3 dalda tarım lisans eğitimi yapılacaktır.

şeyden önce böyle yüce bir görevi üstlendiği için bu Kurul Üyelerine şükranlarımı sunuyorum. Ayrıca, ödüle meslektaşlarımı aday gösterme nezaketini, inceliğini gösteren ve bizim bu anlamda ödülleri daha değerine uygun biçimde vermemizi sağlayan, ödül önerenlere teşekkür ediyorum. Tam çağımıza yakışır uygar bir düşünce ile kendisini ödüle aday gösterenlere de ayrıca teşekkür ediyorum. Çağdaş vatandaş kimliği ile hareket ettikleri için teşekkür ediyorum. Ödül kazanan bütün meslektaşlarımı burada kutluyorum. Burada geçmiş hizmetlerini saygıyla anıyorum. Bundan sonra yapacakları hizmetler için kendilerine teşekkür ediyorum. Bu sempozyumumuzun düzenlenmesinde katkıda bulunan herkese teşekkür ediyorum. Bütün toplantılarımıza katılma inceliğini gösteren Tarım ve Köyişleri Sayın Bakanımıza içtenlikle teşekkür ediyorum. Yüksek bürokratlarımıza teşekkür ediyorum. Tüm meslektaşlarıma 1999 yılının istedikleri güzellikleri getirmesini diliyorum, hepinizi saygılarımla selamlıyorum.

Değerli konuklar, bu belirlemeyi yaptuktan sonra kısaca ülkemizdeki destekleme politikasının amacı ve politik amaçları üzerinde durmak istiyorum. Destekleme politikası üretimin

Değerli konuklar, bu belirlemeyi yaptuktan sonra kısaca ülkemizdeki destekleme politikasının amacı ve politik amaçları üzerinde durmak istiyorum. Destekleme politikası üretimin

Değerli konuklar, bu belirlemeyi yaptuktan sonra kısaca ülkemizdeki destekleme politikasının amacı ve politik amaçları üzerinde durmak istiyorum. Destekleme politikası üretimin

Değerli konuklar, bu belirlemeyi yaptuktan sonra kısaca ülkemizdeki destekleme politikasının amacı ve politik amaçları üzerinde durmak istiyorum. Destekleme politikası üretimin

Değerli konuklar, bu belirlemeyi yaptuktan sonra kısaca ülkemizdeki destekleme politikasının amacı ve politik amaçları üzerinde durmak istiyorum. Destekleme politikası üretimin

Değerli konuklar, bu belirlemeyi yaptuktan sonra kısaca ülkemizdeki destekleme politikasının amacı ve politik amaçları üzerinde durmak istiyorum. Destekleme politikası üretimin

Değerli konuklar, bu belirlemeyi yaptuktan sonra kısaca ülkemizdeki destekleme politikasının amacı ve politik amaçları üzerinde durmak istiyorum. Destekleme politikası üretimin

Tarım ve Köy İşleri Bakanı

MUSTAFA TAŞAR

yönlendirilmesi ve ekonomik dengelerin korunması amacıyla, üreticinin üretime devam etmesini sağlayarak, üretimin artırılmasını, yani ürünlerin üretime katmasını özendirmek içindir. Ülkelerin koşullarına göre değişmekle birlikte, genellikle destekleme politika araçları olarak birincisi pazar fiyatı desteği yoluyla destekleme yapılması, ikincisi doğrudan ödemeler yoluyla destekleme yapılması, üçüncüsü girdi fiyatlarında uygulanan sübvansiyonlar yoluyla destek sağlanması, dördüncüsü araştırma, yayın kontrol ve alt yapı hizmetleri gibi genel hizmetlerin sağlanmasıyla yapılan destekler sayılabilir. Destekleme fiyatı ve destekleme alımları yoluyla destekleme ülkemizde uzun yıllardan beri en yaygın olarak baş vurulan destekleme modelidir. Bu tür destekleme yöntemi ile hükümetler hangi ürünleri, hangi fiyatlarla satın alacaklarını belirleyerek, alım yapacak kuruluşu görevlendirmekte, alım yapacak kuruluşun görev zararları da Hazine üzerine yüklenmektedir. Destekleme alımı kapsamına alınacak ürünlerin, ürünün büyük üretici kitlesini ilgilendirmesi, strateji öneme sahip olması, üretimin fiyat dalgalanmalarına bağlı olması ve depolanabilir özelliklere sahip olması gibi özellikleri taşıması gerekmektedir. Destekleme fiyatları belirlenirken, maliyet fiyatları, borsa fiyatları, arz, talep durumu ve dünya fiyatları gibi kriterlerin dikkate alınması gerekmektedir. İkinci sistem ise, girdi fiyatlarının düşürülmesi yoluyla yapılan desteklemedir. Tarımsal üretimin artırılması için belli bir süre üreticinin yeni teknoloji kullanımını teşvik etmek için verilen desteklerdir. Bunlar kimyevi gübreye, sertifikalı tohumla, sertifikalı fidana, tarımsal ilaca, zirai mücadele ve veteriner ilaçları dahil olmak üzere, karma yeme, damızlık hayvana, sulamaya, tarımda kullanılan elektrige sağlanan destekler ve Türkiye Cumhuriyeti Ziraat Bankası ve Tarım Kredi Kooperatiflerince verilen düşük faizli kredilerdir. Diğer teşvik ve destekler ise; tarım ürünleri ihracat desteği, tarım ürünleri ithalatındaki korumalar, bazı ürünlere -et süt gibi- verilen, teşvik ya da destekleme primleri, tütünde kota, çayda budama tazminatları ve yatırımları destekleyici yardımlar. Bir de genel hizmetler yaparak dolaylı olarak destekleme yolları var. Bunlar da destekleme politikalarının bütün araçları dışında yine tarım politikası araçları olan, ancak çiftçinin desteklenmesinde büyük ölçüde katkıda bulunan genel hizmetlerdendir. Türkiye’de tarım üretiminin yapısını geliştirmek için sektör bazında uygulanan çeşitli hizmet ve projeler şunlardır: Araştırma, eğitim ve yayın hizmetleri, denetim ve kontroller, hastalık ve zararlılara karşı korunma, alt yapı ve yapısal hizmetlerdir. İşte özetlemeye çalıştığım destekleme politikası araçlarının hemen hemen hepsi ülkemizde uygulanmış ve büyük bir çoğunluğu da uygulanmaya devam etmektedir. Burada bir iki rakam vermek istiyorum. Bu konuda destekleme fiyatı ve destekleme alımları yoluyla desteklemede -bu yıl için ifade ediyorum- Toprak Mahsulleri Ofisine verilen hububat alımı artı çeltik alımı artı mısır alımı ve haşhaş alımı için görev verilmiştir. Toprak Mahsulleri Ofisi 8 milyon ton hububat satın almıştır ve bütün bunların toplam değeri ki, hububat da dahil olmak üzere, haşhaş da dahil olmak üzere, 407 trilyona baliğ olmuştur. Bu 407 trilyon da çiftçimize nakit olarak ödenmiştir ve yıl başı itibarıyla de hiç kimseye bir tek kuruş borcumuz kalmamıştır. En son borcumuzu ödediğimizi de Ziraat Odalarımızın Sayın Başkanına Samsun’da ifade ettim ve bugün hiçbir borcumuz kalmamıştır dedim. Ara sıra basın toplantısı yapabilirsiniz, bize dokundurursunuz, her ne kadar bütün sivil toplum örgütleriyle ilişkilerimiz iyi ise de, fevkalade müspet bir yoldaysa da böyle ufak dokundurmalar hoş şeylerdir, yapılması da gerekir. İşin tadı tuzudur, ama bu sefer de denir ki, yılbaşında bu imkanı elinden almak istiyorum, haber veriyorum sana denir, bir tek kuruş borcumuz yoktur.

İkinci olarak, yine Ziraat Bankasının, Sanayi Bakanlığına bağlı Tarım Satış Birlikleri vasıtasıyla yapılan alımlardaki ödemeler konusudur ki, biraz önce Ziraat Bankasının Sayın Genel Müdüründen aldığım bilgiye göre, aşağı yukarı bu sene itibarıyla şu anda 450 trilyona yakın bir destek sağlanmıştır. Bu civarda bir ödeme yapılmıştır. Dolayısıyla neredeyse 1 katrilyona yakın bizler çiftçiye hem tarım satış kooperatifleri vasıtasıyla hem de Toprak Mahsulleri vasıtasıyla destekleme yapmışız.

Tabii bu arada, şu anda, pamuk konusunda aşağı yukarı bir 13 trilyon civarında bir miktarı üreticilerimiz bekliyorlar. O 13 trilyonun da pamuk üreticilerine bugün itibarıyla gönderildiğini de bu toplantı vesilesiyle, Ziraat Bankası Genel Müdüründen aldığım bilgiye göre sizlere müjdelemiş oluyorum.

anda yaptığımız iş nedir, hepimizin şikayetçi olduğu iş nedir; ama benim de şikayetçi olmama rağmen, yapmak durumunda olduğum, çünkü yeni bir başka sistem getirmeden, öteki sistemi birden bire kaldıramazsınız. Yenisini ikame edeceksiniz ki, eskisini kaldırabilirsiniz. Bir kere kesik konuşuyorum. Şunu ifade etmek istiyorum. Bazı basının yazdığı gibi bazı insanların İstanbul'da Boğaz Köprüsünün kenarında oturup da viskisini yudumlarken bu buğdaya da bu kadar para verilir mi; bu destek de bu kadar yapılırmı diye düşünüp de, efendim devletin parasını çiftçiye peşkeş çekiyorsunuz, diyenlere bir cevabım var. Eğer bu çiftçi desteklenmez ise, biz yarın dışarıya muhtaç hale geliriz, aç hale geliriz. Bunu herkesin bilmesi lazım; yani ön şart çiftçinin mutlak suretle desteklenmesidir. Bunu bir tarafa koyacağız ve ondan sonra gelip diyeceğiz ki, destekleme sistemleri üzerinde yahut bu sistem iyi değil de, şu sistem iyi, tamam bunu tartışalım. En iyisini bulalım, en iyisi hangisi ise, onu yapalım; ama, mutlak ve mutlak desteklemeyi yapalım. Birkaç rakam vermek istiyorum; bazen IMF geliyor, bazen OECD geliyor, bazen AT geliyor ve diyorlar ki, efendim Türkiye'deki tarım desteklerini azaltın. Niye?.. Efendim ekonominize darbe vuruyor, bunu aşağıya almanız lazım, böyle yapmanız lazım. Dünyadaki ülkelerin tarıma yaptıkları destekleri incelettirdim. Size birkaç rakam vermek istiyorum. Burada AT'de hektar başına verilen üretici destek eş değeri 597 Amerikan dolarıdır, Japonya'da 9 660 dolardır. OECD ortalaması 152 dolar, ülkemizdeki miktar 114 dolardır. Şu anda bütün bu saydığım destekleri topladığınız zaman hektar başına 114 dolar bir destekleme yapıyorsunuz. Bu OECD ülkelerinin verdiği desteğin altında hem de Amerika'nın verdiği desteğin altında ve Japonya'nın ise bir alamettir. Japonya gibi olalım demiyorum; ama netice itibarıyla çiftçimizi mutlaka desteklememiz gerektiğini ifade etmek istiyorum. Ekonomiyi bilmek yetmez, hem tarımı bilmek, hem tarım ekonomisini bilmek gerekir. Bu çok doğru bir söz. Onun için ben bütün ekonomistlerden rica edeceğim, özellikle Hazine ve Dış Ticaret Müsteşarlığından rica ediyorum. Ziraat Bankasından bir şikayetim yok, çünkü 18 aylık bu dönemde tarımla ilgili hangi destek konusunda bir atılım yapmaya kalksak, efendim enflasyonu azdırıyorsunuz, şu kadar paramız yok gibi ne kadar engel varsa, önüme yığılmaya çalışıldı. Tabi bu engeller aşılmıştır. Biliyorsunuz, ama onlar şimdi hep masa başında, gidip bir çiftlik gezseler, bu meseleleri bilen kişilerle konuşsalar, bu işe biraz kafa yorup, buralarda neler var diye bir de oralara baksalar, tabi işin kolaylığı var, dışarıda buğday ucuz, dışarıdan alalım ve buraya getirelim. Peynir, et, süt ucuz onları getirelim, ondan sonra bütün bu ucuz dediklerimiz öyle bir noktaya döner ki, sizin çiftçiniz, sizin hayvan üreticiniz, hayvan üretmemeye, ürün üretmemeye başladığı andan itibaren o dışarıdaki ucuzların hepsi pahalılaşmaya başlar. Bu gayet tabi bir şeydir. Şimdi herkes yarın savaş olur diye silah stoku bile yaptı, silahlar alınmıyor, teknoloji geliştiriliyor. Bence gıda silahtan da önemlidir. Gıdanın olmadığı bir yerde o silahı kullanacak insanlar gıdasızlıktan ölürlerse o silahları kim kullanır? Dolayısıyla biz dışarıya bağımlı olmamalıyız. Kendi içimizde verebileceğimiz desteğin en güzelini vermeliyiz, ama bütün bunları yaparken de ileriye doğru, çiftçimizin kendi ayakları üzerinde durabileceği, toprakların bölünmediği, miras yoluyla bölünmediği, parçalanmış toprakların toplulaştırıldığı, bu toplulaştırılan topraklar üzerinde mekanizasyonun geliştirilerek tarımın çok güzel yapıldığı, sulama sistemlerinin geliştirildiği, tohumculuğunun önünün açılmış olduğu bir sistemi mutlaka oturtmamız lazım. Bu konuda çok önemli mesafeler alınmıştır. Ondan sonra ürün borsalarının kurulması gerekmektedir. Ondan sonra tarım sigortasının, tarım işçileriyle ilgili sigorta meselesini hallettik. Çiftçilerin Bağ-Kur sigortası meselesini de hallettik, ama tarım sigortası meselesini halletmemiz lazım. Biraz önce Ziraat Bankası Genel Müdürümüze dedim ki, bizim 10 trilyonu versene, o da "Toprak Mahsulleri 10 trilyonu versin, ben de TİGEM'e vereyim. Haklı. Nasrettin Hocanın dediği gibi TİGEM de haklı. Oda parasını almak için tohumu vermek istiyor. Tohumu niçin verdi, tabi afetler oldu, bu afetlerden dolayı bir sene süreyle -faizsiz olarak- vadeler bir sene ileriye atıldı. Ziraat Bankası ondan dolayı mağdur. Adam afete uğramış, haklı, Allah'tan gelmiş bir afet, ne yapsın; devlet destek göstermesi lazım, yardım göstermesi lazım. Bunu yapmış ve demiş ki, sana ayrıca tohum yardımı yapacağım, tohum yardımını yapmışız, bunun için 15 trilyon lira kaynak ayrılmış, Bakanlar Kurulundan bir karar çıkmış. Bankadan parayı alamıyoruz, Banka da diyor ki, bütün paraları TMO'ya yatırdık. Ödemeler çabuk gönderilirse, ben de TİGEM'in parasını veririm. Her iki genel müdür de burada, bu mesajımı almışlardır zannediyorum. Oraya 10 trilyon gidecek, öbür tarafa da tohum parasının

kullandılar ve daha az faiz verdiler ve birçok da bürokratik engellerden kurtuldular. Dolayısıyla mutlaka bu konularda daha radikal tedbirlerin alınması gerekiyor. Birinci Tarım Şurasında tarımın desteklenmesine yönelik birçok kararı gerçekleştirdik. Gerçekleşmeyen en önemli hususlardan bir tanesi Tarım Bakanlığının işlevlerini diğer başka kuruluşların da müştereken yapıyor olması, karşıyor olması, yani alınan kararların bir yeknesaklığının olmayışı. Bunu bir nebze palyatif tedbirlerle tarımsal destekleme komitesi kurarak gidermeye çalıştık, bunda da başarılı olduk, ama netice itibarıyla ileri ki tarihlerde mutlaka tarım meseleleri tek elde toplanmalıdır. Tarım meselelerine herkes, basımızın başta olmak üzere Hülya Avşar'ın bebeği kadar önem vermelidir. Burada böylesine güzel ve önemli bir sempozyum yapılıyor, ancak 2 tane televizyon var. Bu sefer ne yapıyoruz, tarımla ilgili basın toplantılarında yanımıza figüran olarak yanımıza bir deve kuşu alıyoruz, ya bir tane tavşanı kucagımıza alıyoruz, ya bir tane ineğin önünde poz veriyoruz, o zaman haber oluyor. Bunlar doğru şeyler değil, ama tarımın sorunlarını duyurmanın başka bir yolu da yok. Tarımın sesini böyle duyurmaya devam ettireceğiz. Bu da bir destektir. Basının yaptığı da bir destektik.

Tarımdaki desteklemelerle ilgili olarak, ilacından tutun, yemine, damızlık hayvanına kadar birçok destekleme şekilleri var, ama burada bir şey daha ifade etmek istiyorum. Hem Birinci Tarım Şurasında, hem de Birinci Hayvancılık Kongresinde alınan bir karar vardı. Bu karar Türkiye hayvancılığını geliştirme projesinin biraz önce hayata geçirilmesi idi. Bakanlar Kuruluna bunu sunmuştuk ve bu konuda Bakanlar Kurulumuz kaynak bulunması kaydıyla evet demişti. Uzun bir müddet kaynağını bulamadık, bulamayınca dış ülkelerden kredi talepleri geldi, yani sizin bu projenize biz kredi verebiliriz. Ne kredi verirsiniz, şöyle şöyle krediler dendi. O zaman Hazine ile görüştük, bu krediler konusunda ne yapabiliriz diye konuştuk, onlardan aldığımız işaretle kararnamemizi dış kredili pozisyona çevirdik, aynı zamanda da şu anda geçici bütçe var, esas bütçemizde de hazine kaynaklarından 10 trilyon lirayı kullanmak üzere Plan ve Bütçe Komisyonunda bütçenin bu faslına koyduk, bir yandan dış kredi ile bu işi yaparken, 10 trilyon bir kaynağı da Türkiye Hayvancılığını Geliştirme Projesine aktararak bu kararnameyi Bakanlar Kurulundan geçirdik ve 31 aralık günü Resmî Gazetede yayımlatarak yürürlüğe koyduk. Uygulama usulleri belirlenmektedir. Hazine, Dış Ticaret, Ziraat Bankası ve Bakanlığımız tarafından bu usuller belirlenmektedir. Bir uygulama yönetmeliği yapacağız ve ondan sonra uygulamaya geçilecek. Burada bu karar kapsamında sığırcılık, koyunculuk, tiftik keçisi yetiştiriciliği, mandacılık, arıcılık, deve kuşu yetiştiriciliği, hindicilik, yem bitkileri üretimi gibi üretim faaliyetleri ile ırk ıslahının sağlanmasına yönelik suni ve tabi tohumlama ve hayvan sağlığı hizmetleri için yatırım ve işletme kredileri açılması söz konusudur. İkincisi, bu karar kapsamında et, süt, tiftik ve koza üretimi, suni tohumlama, soy kütüğü kaydına esas verim kayıtları tutulan ve yurt içinde yetiştirilen damızlık düveler destekleme yardımından yararlandırılacaklardır. Dış kredi kullanımı konusunda ise, bu kredi geldiği zaman hem yurt içinden hem yurt dışından bunu kullanma imkanı getirilmiştir. Burada 10-15 baş kapasiteli işletmelerde yüzde 30 öz kaynak katkısı, bankanın hayvancılık için uyguladığı cari faiz oranlarından 15 puan düşük faizli kredi kullanılacaktır. 50-100 baş kapasiteli işletmeler için yüzde 20 öz kaynak, bankanın hayvancılık için uyguladığı cari faiz oranlarından 15 puan düşük faizli kredi kullanılacaktır. 101-300 baş hayvan kapasiteli işletmelerde yüzde 10 kaynak katkısıyla bankanın hayvancılık için uyguladığı kredilerden 15 puan aşağıda uygulamaya konacaktır. Çiftçi başına en 5, üniteye 120 baş kapasiteli olacak grup işletmelerinde yüzde 30, öz kaynak katkısıyla Bankanın hayvancılık için uyguladığı cari faiz oranlarından 15 puan düşük bir kredilendirme yapılacaktır. 500 ve 200 baş kapasiteli düve yetiştirme işletmelerinde, yüzde 10 kaynak katkısı ve Bankanın hayvancılık için uyguladığı cari faiz oranlarından 25 puan düşük faizli kredi kullanılacaktır. Yine 101 ve 300 baş kapasiteli işletmelerde yüzde 20 öz kaynak katkısı ve bankanın hayvancılık için uyguladığı cari faiz oranlarından 20 puan düşük faizli kredi kullanılacaktır. 500-200 baş kapasiteli sığır besiciliği işletmeciliğinde yüzde 30 öz kaynak katkısı ve Bankanın uyguladığı oranlardan 5 puan düşük, damızlık koyun yetiştiriciliğinde 100 ve 500 baş kapasiteli işletmeler için yüzde 20 öz kaynak, 15 puan düşük faiz, tiftik keçisinde 50 ile 200 baş kapasiteli işletmelerde yüzde 10 öz kaynak, cari faiz oranlarında 35 puan düşük kredi kullanılacaktır. Hindi yetiştiriciliğinde ensantif şartlarda 250 adet ve üzeri, ensantif şartlarda ise

1000 adet kapasiteli işletmeler için yüzde 20 öz kaynak ve bankanın uyguladığı kredi faizleri 15 puan aşağıda uygulanacaktır. Deve kusunda 100 ve 250 bas kapasiteli işletmeler için yüzde 34 kaynak, 15 puan düşük faiz, ana art yetiştiriciliğinde öz kaynak katkısı aranmaksızın 25 puan düşük faizli kredi, işletme ihtiyacı veya ticari amaçla, sadece pazara yönelik yer binalarının üretimi ve silaj yapımı konularında yüzde 10 öz kaynak katkılı ve bankanın hayvançılık için uyguladığı cari faiz oranlarından 15 puan aşağıda uygulanacaktır. Suni ve tabii tohumlama faaliyetleri ve hayvan sağlığı konusunda, suni tohumlama ekibi kurmak için ihtiyaç duyulan alet, ekipman ve damızlık boğa alımı ile hayvan sağlığını koruması ve hayvan hastalıklarıyla mücadele amacıyla bu konularda hizmet veren serbest veteriner hekimlere ait kliniklere veya bu amaçla hizmet sunmak için kurulan birlik şirketlere yüzde 40 öz kaynak katkısı ile bankanın hayvançılık için uyguladığı cari faiz oranlarından 10 puan düşük faiz uygulanır. Kredi vadesi proje konusuna 1 ile 8 yıl arasında değişmektedir. Ayrıca, üretici birlikleri kurmak suretiyle bu saydığımız kredilerden yararlanmak isteyenlere de ilave olarak 5 puan daha düşük kredi kullanılacaktır. Bunun da amacı, çiftçilerimizin, köylülerimizin bir araya gelecek üretici birlikleri haline gelmelerini sağlamaktır, onu teşvik etmektir. Buda bir ayrı Tabii şimdi en son konuşacak çok şey var, fakat vakit yok, şunu ifade etmeliyim ki, bütün bu desteklemeler, sistemler tartışılmaktadır. Değeri fikriyet ortaya konulmalıdır. Gurla ifade etmeliyim ki, dünyadaki global krizden ve ekonomik durgunluktan tarım sektörümüz etkilenmemiştir. Etkilenmemiştir, hem milli gelirden aldığımız pay artmıştır, şu anda 1407 dolar civarındadır ve bu bir iki sene önce 800 dolar civarında idi, hem de alım gücü artmıştır, yani üretici mali satışı zaman onun karşılığında geçmiş dönemde aldığımız mazot, aldığımız traktör, aldığımız gübre miktarı daha az iken, şimdi gübre ve mazot için daha fazla gübre ve mazot alabilir duruma gelmiştir, bir kilo buğday satarak mesela, traktör alımı için daha fazla tonada buğday satıp traktör almak durumunda iken, şu anda daha az buğday satarak aynı traktörü alabilmeye durumundadır. Burada 5 inci Türkiye Cumhuriyeti Hükümetinin uygulaması olduğu tarım politikaları ile çiftçimiz fakirleşmemiştir. Geçmiş dönemlere göre refah seviyesi daha da yükselmiştir noktasını vurgulamak istiyorum.

En son olarak da Hocanın burada Damışlay'a gittiğini söylediği tarım arzilerinin tarım dışı kullanımını sağlayan yönetmelik değişikliği konuşudur. Ben isterdim ki, çiçeği burada olan ilgili Bakan arkadaşımız da burada olsun, bu şikayetleri Sayın Hocam ona yapabiliriz, çünkü, tarım deyince demin bir şey ifade ettim, dedim ki, tarımın meseleleri tarımın dışında birçok yerde değeriendirtiliyor. Tarımın dışında birçok yerde değeriendirtiliyor. Orada bu önemlilik değişikliği müsebbibi olarak da Tarım ve Köylüleri Bakanlığını gösteriliyor. Orada bu önemlilik değişikliği Köylüleştirme Bakan Devlet Bakanımız tarafından yapılmıştır, inşallah Sayın Hocama bir münaşip zamanında bunu miye yaptığının cevabını kendisi verir. Bizimle ilgili yoktur.

Bu toplantı vesilesiyle sabrıyla beni dinlediğiniz için hepimize teşekkür ediyoruz. Bu arada bu sempozyum düzenleyen Ziraat Mühendisleri Odasının Değeri Bakanın Sayın Güröl Bey'e ve Ziraat Bankası Genel Müdürü ve ekibine tekrar teşekkür ediyoruz. Alimler sırasında çiftçiyi mağdur etmeden fevkalade başarılı alimler yapın. Toprak Mahsulleri Ofisi Genel Müdürü ve ekibine teşekkür ediyoruz. Tabii afelelerde gerekli duyduğunuz gösteren ve tohumlukları anında yetiştiren TIGEM Genel Müdürlüme teşekkür ediyoruz. 18 aylık bakanlığım süresince benden desteklerimi esirgemeyen, benden derken şahsen değil, Bakanlık olarak hükümet şahsiyeti olarak özellikle bunların içerisinde fahri danışmanlarımız ve Mera Kanunu gibi önemli bir kanunun çıkmasında büyük gayret gösteren 20 inci dönem Parlamento'suna ve bu arada her götürdüğünüz komada, destegi bizden esirgemeyen Başbakanımız Sayın Mesut Yılmaz'a, Başbakan Yardımcımız Sayın Bülent Ecevit'e, Başbakan Yardımcımız Sayın İsmet Sezgin'e ve Bakanlar Kurulu üyelerinin tamamına, Plan ve Bütçe Komisyonunun değeri Başkan ve üyelerine, Tarım Komisyonunun değeri Başkan ve üyelerine özellikle teşekkür ediyoruz. Çünkü, 41 yıldır çıkarılmamış bir Mera Kanunu bütün partilerin konsensüsü ile ve çok büyük bir anlayış ile 3 saat

içerisinde çıkarılmıştır ve bunun çıkarılmasını Allah bize nasip etmiştir. Onun için de mutluyum ve 18 aydır yaptığımız hizmetler, önümüzdeki günlerde neler yapılmışsa geniş bir kitap halinde bütün kuruluşlarımıza gönderilecektir, takdim edilecektir. Daha evvel de söylemiştim, Birinci Tarım Şurası Kararları ve Hayvancılık Kongresi kararları, o tarihlerde yapılırken, birisi 25 Kasım 1997, birisi 4 Kasım 1998, her ikisinde de Sayın Cumhurbaşkanımız önderlik etmişlerdir, kendilerine de bu konuda huzurlarınızda teşekkür ediyorum ve şunu ifade etmek istiyorum; o günlerde sorulan bir soru olmuştu, bu Şuralar yapılıyor, Şuralarda alınan kararlar kağıt üzerinde mi kalacak, kitap olarak raflarda mı bekleyecek, yoksa uygulamaya geçilecek mi şeklinde idi. Onlara söylediğim şudur; bu kararlar biz bulunduğumuz müddetçe uygulamaya geçirilecektir. Mahkeme kadiya mülk değildir. Biz burada devamlı durmayacağız, bizden sonra bir başka arkadaş bayrak yarışı devralacak, o arkadaşımızda bu yarışta hizmeti bizden devraldığı andan itibaren, o şurada alınan kararların geri kalanının yapılmasının uygulamasını da takip edeceğimizi söylemiştik. Çoğunu yaptık gördüğünüz gibi, diğer geri kalanlarını da benden sonra gelecek olan arkadaşlar başarı ile yapacaklardır. Burada tabii basınımıza ve basınımızın tarım konusuna özen gösteren değerli köşe yazarlarına, huzurlarınızda teşekkür etmek istiyorum. Özellikle her ne kadar zaman zaman bize köşesinde dokundursa da cevap gönderdiğimizde yayılamasa da yazılarını zevkle okuduğum çiftçi dostu Sayın Sadullah Usumi'ye, çiftçiler adına teşekkür ediyorum ve her şeyden önce son bir teşekkürüm de, her konuda desteğini yanımızda bulduğumuz bütün çiftçilerimize ve köylülerimize teşekkür ediyorum, hepinize sevgiler, saygılar sunuyorum.

Saygıdeğer konuklar, açılış konuşmaları sırasında toplantımızı onurlandıran Plan ve Bütçe Komisyonu Başkan Yardımcısı Antalya Milletvekili Sayın Metin Şahin'i saygıyla selamlıyorum, ama bu vesileden yararlanarak, açılış konuşmasında yaptığım bir eksikliği de özür dileyerek gidermek istiyorum. Aramızda FAO'nun Türkiye Temsilcisi var, onu da saygıyla selamlıyorum. Kendilerimi burada zikretmediğimiz Toprak Mahsulleri Ofisimizin Sayın Genel Müdürünü, Tarımsal Araştırmalar Sayın Genel Müdürünü ve Ankara Üniversitemizin Sayın Rektör Yardımcısını da saygıyla selamlıyorum.

Bu toplantıya Başbakan Yardımcısı Sayın Bülent Ecevit de katılacaktır, konuşmalarından sonra verilen aradan sonra CHP Genel Başkanı Deniz Baykal katılacaktır; ancak, içinde bulunduğumuz siyasal ortam bu 2 Sayın Genel Başkanın bu toplantıda konuşmalarını engelliyor. Ancak, Sayın Bülent Ecevit'in, DSP Genel Başkanı ve Başbakan Yardımcımızın kısa bir mesajı var, iznimizle sunmak istiyorum.

"Sayın Profesör Gürol Ergin, Ziraat Mühendisleri Odası Başkanı: Tarım Harfasi dolayısıyla düzenlediğiniz Tarımsal Desteklemeler konulu sempozyumu, gerek üretim ve gerek sosyal adalet açısından çok önemli bir soruna ışık tutacağını inanıyorum. Demokratik Sol Partinin katılmayacağı için üzgünüm. Partimiz özendirici önlemlerle uygulamaya bir tarım üretim planlamasını amaçlamakta, destekleme politikasında böyle bir planlamayı etkili bir araç olarak görmektedir. Size ve sayın katılımcılara başarılar dileyiyelim saygılarımla sunarım. Bülent Ecevit DSP Genel Başkanı ve Başbakan Yardımcısı".

Son olarak bir anımsatma daha yapayım, ödüller gerçevesinde konuşmuşum, uzun yıllardan sonra ilk defa odamız bir basın emekçisine burada ödül verecektir, bunu da söylemek istiyorum. Bu odamızın özel basını ödüllü olacaktır. Hürmetlerimi sunarım.

TMMOB ZMO Başkanı

Prof. Dr. Gürol ERGİN

BİRİNCİ OTURUM

**TARIM POLİTİKALARINA VE
DESTEKLEMELERE YENİ YAKLAŞIMLAR**

OTURUM BASKANI:

Prof. Dr. Gülcan ERAKTAN
Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi

KONUŞMACILAR:

Mahir GÜRBÜZ
Başbakan Danışmanı

Tarım Politikaları Kapsamında Yeni Destekleme Yaklaşımı

Prof. Dr. Ali ERYILMAZ
Atılım Üniversitesi

Türkiye'de Tarım Politikası Tartışmaları ve Tarım Politikalarının Geleceği

Dr. Cemil ERTUĞRUL
Gökhan GÜNAYDIN
TMMOB Ziraat Mühendisleri Odası Yönetim Kurulu Üyesi

Dünya'da ve Türkiye'de Tarım Politikalarına Yeni Yaklaşımlar

TARIM POLİTİKALARI KAPSAMINDA YENİ DESTEKLEME YAKLAŞIMI

Mahir GÜRBÜZ
Başbakan Danışmanı

1. GİRİŞ :

1993 de yine Oda'mız tarafından kapsamlı bir yaklaşımla gündeme getirilen destekleme konusunun, günümüzde de tartışmayı gerektirmesi, hem önemini – yaşamsallığını, hem yeni koşullarda farklı değerlendirme yapılması gereğini, hem de gelenekseli aşan somut – açık – net çözümlene yaklaşımları oluşturulmasının gerekliliğini, ortaya koymaktadır.

1993 Sempozyumunda da gündeme getirilen, "Nasıl bir destekleme yaklaşımı sorusuna geçerli, tutarlı cevap bulmak zamanı gelmiştir." Soru da yanıt gereği de günümüz koşullarında da geçerliliğini, aynen korumaktadır. Çünkü, hem soruna çözüm getirilmemiştir, hem de geçen sürede her an gözlenen iç ve dış gelişim – değişim, bu soru için eski yanıtların geçersizliğini, yeni yanıtlar oluşturulması gerektiğini zorunlu hale getirmiştir.

Bu sunuşta, sempozyumdan umulan yararlar somut katkıda bulunabilme amacıyla, zamanın elverdiği ölçüde "Bir tarım politikası olarak, desteklemenin hangi yeni yaklaşımlara dayandırılması gerektiği ?" konusunda, doğru olduğu ve geniş bir meslektaş topluluğunca paylaşıldığı düşünülen görüşler, özetlenmeye çalışılacaktır. Sempozyumun, bir tartışma çerçevesi, belgesi olması dileği ile "tarım politikaları ve bunlara yönelik destekleme yaklaşımları" konusundaki düşüncelerin çok kalın çizgileriyle, tartışmaya sunulmasına çaba gösterilecektir.

2. BÜTÜNLÜK GEREĞİ VE DESTEKLEME – POLİTİKA – AMAÇ İLİŞKİSİ:

Gündemdeki sorun tabii ki destekleme. Hatta kimilerine göre "Niçin destekleme ?, Destekleme gerekli mi ?" vs.

Bunları anlamak gerekiyor. Çünkü, desteklemenin "hali pür melali" ne desteğe gerek duyan, destekleri aldığı söylenen kesimi, ne de desteğe kaynak transfer ettiği ileri sürülen tüketici kitleyi ve vergi mükellefini tatmin etmiş, mutlu etmiş değildir.

Üstelik, desteklerin öngörülen ekonomik ve toplumsal amaçlara vardığını söylemek de çok zordur. Hatta, bu uygulama yaklaşımıyla desteklerin, tarımsal yapının bozulmasından - kaynakların etkisiz kullanımına, yalnızca varlıklı üreticilere yönelmesinden – ekonomik yük yaratan ürün stoklarına kadar, sayılabilecek bir çok önemli sonucu da beraberinde ürettiğini, söylemek daha doğru.

Gelinen bu nokta, artık yeni, gerçekçi bir durum değerlendirmesini, koşulları kavrayan, koşullarla uyumlu, cesur ve köktenci çözümlerinin oluşturulmasını açıkça dayatmaktadır.

"Nasıl bir destekleme yaklaşımı ?" sorunsalı çerçevesinde, "Destek gerekli mi, kim için, hangi amaç, hangi alan için, hangi öncelikler için ?, Nasıl, hangi yöntemlerle, hangi kaynaklarla ?" sorunlarına, açık – net karşılıkların üretilmesi gerekmektedir.

Bütün bunlar desteğin öncesinde – ötesinde tarıma bakış açılarının tarımla ilgili amaç önceliklerinin ve politikalarının sorgulanmasını, irdelenmesini zorunlu kılmaktadır.

"- Hangi amaç için destek ?"

"- Hangi öncelik için destek ?"

Kısa başlıklarla özetlenen genel amaç önceliklerine yönelik yaklaşımların belirleyici ilkesini "sürdürülebilir tarım" oluşturmaktadır. "Kalkınma – doğal kaynak dengesi ve kaynak koruma ile insan kaynaklarının geliştirilmesi, bireyin hem gelir hem de yaşam güvencesini sağlama" temelinde bir sürdürülebilirlik yaklaşımı, başta toprak olmak üzere, doğal üretim kaynakları talan edilen bir ülkede, sanıldığından çok daha önemli ve yaşamsaldır.

4. GELİŞİMİN BELİRLEYİCİ İLKESİ VE TEMEL DOĞRULTULAR:

- Sektörel üretim süreci, sanayi üretimi niteliğine dönüşmelidir,
- Ve, bu sektör dış koşullar karşısında tashye olmamalı, o koşulları gözetenek gelişmeli ve yarışabilmelidir.
- Sektör, bir yaşam biçimi – maşet sağlama ortamı olmaktan çıkıp, ekonomik sektör niteliğine dönüşmelidir.
- Sektörel kalkınma süreci, kesinlikle sürdürülebilir olmalıdır, insan odaklı bir gelişme anlayışı da amaçlamalıdır.
- Bu gelişme yaklaşımı, üretimin nicel – nitel gelişimini, üretimin dengeli paylaşımını ve kırsal alanın demokratikleşmesini, ortaklaşa, eş zamanlı kavramalıdır.
- Tarımsal gelişme yaklaşımı, tüm sektörleri, bütün alanları kavrayan, bütünlüklü kalkınma stratejisiyle eklemişmeli, entegre olmalıdır.
- Türkiye, tarımın kalkınma stratejisinin, ekonomisinin, siyasetsisinin gündemine, önemini gerektirdiği konum ile, artık daha çok zaman geçirmekten tasımalıdır.
- Bu gelişme yaklaşımı, üretimin nicel – nitel gelişimini, üretimin dengeli paylaşımını ve kırsal alanın demokratikleşmesini, ortaklaşa, eş zamanlı kavramalıdır.
- Ve bu politikalar için, en etkili ekonomik – toplumsal araç olan destekleme, hangi ilkelere temelinde ve hangi yeni yaklaşım ve yöntemlerle geliştirilmelidir, onu ortaya koymak gerekmektedir. Sorun bu bütünlükte görülebildiği ölçüde, gerçekçi, sonuç olabılır yaklaşımların ünlmesi de mümkün olacaktır.
- Türkiye, tarımın kalkınma stratejisinin, ekonomisinin, siyasetsisinin gündemine, önemini gerektirdiği konum ile, artık daha çok zaman geçirmekten tasımalıdır.
- Bu doğrultulara, hangi somut politika ve stratejilerle ulaşılabilir, onu değerlendirmek, gerekmektedir.
- Geldiğimiz noktada tarımın temel amaçlarını yeniden tartışmak, iç ve dış koşullar karşısında bu amaçların işlevselliği temelinde öncelik seçimlerini yapmak gerekmektedir.
- "Tarımın günümüzde ? Amaç öncelikleri için tartışılıyor ? Gelişimci politikalar neden irdeleniyor ? ve Destekleme için yeniden tartışılıyor ?" haklı sorularından ötürü, "tarımın yaşamsallığının bugün de geçerli olduğunu, gelecekte daha da önemli olacağını ve tarımın yalnızca kırsal toplumun değil, tümüyle ekonominin, tümüyle toplumun, bütünüyle Türkiye'nin sorununu olduğunu net olarak, açık olarak vurgulamak, gerekli ve zorunludur.
- "Neden bu gruptan sonra, çok kısa ama belirleyici nitelikleriyle "Nüfus tarım ?"dan – hangi amaç için tarım ?"a – bu amaçla hangi politikalarla ulaşılır ?"a ve bu politikaların ne tür destek uygulamalarıyla uygulanacağına ?" kadar uzanan genel bir değerlendirme yapmak gerekmektedir.
- "Neden bu gruptan sonra, çok kısa ama belirleyici nitelikleriyle "Nüfus tarım ?"dan – hangi amaç için tarım ?"a – bu amaçla hangi politikalarla ulaşılır ?"a ve bu politikaların ne tür destek uygulamalarıyla uygulanacağına ?" kadar uzanan genel bir değerlendirme yapmak gerekmektedir.

3. AMAÇ ÖNCELİKLERİ VE TARIMSAL GELİŞİMİN İLKESİ TEMELİ:

- Tarımsal gelişmeye yönelik çözümler için politikaların neler olacağı, tabii ki ülkenin, ekonomisinin, toplumunun günümüzde – geleceğinde, tarımın yerinin – rolünün ne olacağı soruları ile doğrudan bağlantılıdır. Tarıma ilişkin bakış açılarına, tarımı algılamaya, öneminin ayırdına varmaya doğrudan bağlıdır.
- "Hangi doğru, hangi politika için destek ?"
- Önce bunları değerlendirmek, tartışmak gereklidir.
- Olayın çözümünün kanımızca ilk koşulu, sorunu doğru tanımlamak, bütünlük içerisinde değerlendirmektir.

Genel amaca öncelikleri seçilmiş, sürdürülebilir tarım yaklaşımı, “yapısal dönüşüm – üretimde gelişim ve pazarda değişim” diye kısaca özetlenebilecek, yeni gelişme doğrultularında somutlaşmalıdır.

- Türkiye tarımının yapısal sorunlarını koruyarak gelişmesi kesinlikle mümkün değildir.
- Büyük çoğunluğu küçük ve cüce ortalama arazi genişliği 50 dekara inmiş, girdi – teknoloji ve sermayeyi yeterince kullanamayan, kullandığını verimli kılamayan, pazara üretim yeteneğini giderek yitiren, toprağında üretmez koşullara hızla sürüklenen ve toprağını boş bırakan, yer yer terkeden bir yapıda, tarımsal gelişme sağlanması, hayaldir.
- Koşullara direnme gücünü koruyamayan geçimlik niteliğini bile sürdürmekte zorlanan ve sorunları giderek derinleşen bu yapı, “yaşayabilir – gelişebilir – yarışabilir” optimum ekonomik tarım işletmesi yapısına kesinlikle dönüşmelidir.
- Türkiye tarımının üretim yapısını koruyarak, gelenekseli aşan bir atılım sürecine girmesi de mümkün değildir.
- Üretimin nicel ve nitel doğrultularda gelişimi zorunludur.
- Bu gelişim, “üretici refahı ve tüketici besin güvenliğini” birlikte öngörmelidir.
- İki temel ekseninde yönlendirilmesi gereken ve her şeyi üretmeyi değil, iç ve dış koşulların gerektirdiğini üretmeyi, bitkisel/hayvansal üretim dengesini, sorun yaratan ürünlerin denetlenmesini ve ekolojik olarak ve avantajlarımızı/ekonomik kılacak üretimleri öngören yeni üretim doğrultusu, katma değer artışının yanında, sanayi ve ihracat gelişimini de sağlayan, yeni bir pazar/değerlendirme yaklaşımı ile, kesinlikle bütünleşmelidir.
- Üretici – sanayici – pazarlamacı – tüketici yararlarını ortaklaştıran, üreticinin pazar etkinliğini artıran, dış pazarla yarışan, tarıma dayalı sanayiye kırsal alanda geliştiren, dünya gelişmeleriyle bütünleşen, yeni bir Pazar ve değerlendirme süreci, yapısal dönüşüm ve üretim gelişimiyle, eş zamanlı öngörülmelidir.

5. GELİŞMECİ STRATEJİNİN TEMEL POLİTİKALARI:

Sürdürülebilirlik temeline dayandırılmış, yapısal dönüşüm – üretimde gelişim ve pazarda değişim doğrultularına yönlendirilmiş tarımsal atılım stratejisinin, “kayıtlı sektör – teknoloji egemen tarım – örgütlü tarım ve yeni destekleme” alanlarında oluşturulmuş yeni politikalarla uygulanabileceği düşünülmektedir.

Bu politikaların temel nitelikleriyle ilgili kısa tanımlamalara geçmeden, giderilmesi gereken bir yanılgıya değinmek ve tarım politikalarıyla ilgili bir genel ön koşulu belirtmek gerekmektedir.

- Tarımın sorunlarının tümü, samıldığı gibi bütünüyle bu sektörün yapısından, bünyesinden, kaynaklanmamaktadır.
- Sektörün yüz yüze olduğu yapısal - dönemsel sorunlarının özünde – arkasında, çağdaş toplumların geçirdiği toplumsal dönüşüm sürecinin yaşanmamasından – sanayi ve hizmet kesimlerinin yeterince gelişmemesine, para politikalarından – dış ticaret rejimlerine kadar, tarım dışı toplumsal ve ekonomik nedenler yatmaktadır.
- Bu nedenlerden ötürüdür ki, tarım ve kırsal toplumun sorunlarının, yalnızca bu kesime özgü politikalarla aşılması, hiç bir zaman mümkün değildir. Tarımla ilgili tüm gelişmecî yaklaşımlar uygulanmaya konulsa, en iyi senaryolar öngörülse, makro dengeler bozursa, ülke sanayileşemiyor, hizmetler kesimini geliştiremiyor ve enflasyon kamulaşıyor ise para ve dış ticaret politikaları tarımı haksız rekabet karşısında bırakıyor ise tarımı geliştirici politikaların hiçbir başarı şansı yoktur.
- açıdan, tarımsal gelişmenin, genel nitelikli bir temel ön koşulunu, sağlıklı makro ekonomik politikaların geliştirilmesi, ekonomik dengelerin kurulması, sanayi ve hizmetlerde kırsal nüfusu

- emecek istihdam kapasitelerinin yaratılması, büyüme süreci, insan odaklı gelişmeyi, dengeyi paylaşmayı ortaklaşa öngören bütünlüklü makro gelişme stratejilerinin hazırlanması ve bunları öngörecektir sayısal kararlılık ve tutarlılığın sağlanması oluşturmaktadır.
- Dönüşüm - gelişim - değişim sürecinin ilk koşulunu, ilk somut politika doğrultusunda, tarımın kayıtlarını oluşturmaktadır.
- Gerçekçi - ciddi yaklaşımlarla uygulamaya sokulacak bir kayıtlama süreci ile tarım her boyutuyla ve belge düzeni ile tanımlanmalıdır.
- Kayıtlı sistemle, hizmet ve desteklerin net hedef kitleleri belirlemeli, korunması ve geliştirilmesi gereken kitle ve üretim dalı saptanabilmelidir.
- Sistemle, seçici desteklerin uygulanması kolaylaştırılmak, kaynakların tarım dışına çıkması önlenmelidir.
- Sistem, tarımın diğer sektörlerle entegrasyonuna hazırlanmalıdır.
- Ve, sistem sektörün ihtiyaç duyduğu kaynağın sektör ve ürün piyasalarından elde edilmesini sağlamaktadır.
- Hangi gelişme süreci senaryo uygulanırsa uygulansın, tarımsal gelişmenin maddi temelini, çağdaş teknolojinin sektöre egemen kılınması oluşturmaktadır.
- Gelişme dinamiğinin etkin aracı mitehiği taşıyan teknoloji ile üretim etkinliği ve verimlilik sağlanmalıdır.
- Geleneksel, etkisiz, çözümsüz, rutin teknoloji aktarımı ve eğitim - yayım uygulamaları, teknolojiyle - sektörlü küçaklaşır, bir yeni seferberlik anlayışına oturmalıdır.
- Bir gelişim aşamasında, üretici örgütleri ve özel uzmanlık kuruluşlarına bırakılmayacak kadar, teknoloji aktarımı etkin kamu hizmeti olarak geliştirilmelidir.
- Üretici örgütleri ve özel kuruluşların, teknoloji üretimi ve aktarımı özendirilmelidir.
- Araştırmanın temel bir kamu hizmeti olarak devamının yanında, araştırmalarda üreticilerin söz hakkı olması, istemleri gözetenler, sorun çözümleri olmaları öngörülmelidir.
- Kaynak kullanımında, üretimin yönlendirilmesinde, üretim sonrası Pazar/ışleme/depolama süreçlerinde, ekonomik, yönetime ve siyasete, tüm karar süreçlerinde, "sorumlu katılımçılıkla" etkili olacak demokratik üretici örgütlenmesi, "dönüşüm - gelişim - değişim" stratejisinin, olmazsa - olmaz toplumsal temelini oluşturmaktadır.
- Böylece bir süreçte tüm, dönüşüm - gelişim - değişim süreci, her aşamada, örgütlenme ekserine oturtulmalıdır.
- Örgütlenme, sektörel gelişimin belirleyici toplumsal temelini olmalıdır.
- Örgütlenme maddi temelini demokratik kooperatifleşme oluşturmali, bununla birlikte teknik mitehlikli hizmetler görecektir, demokratik özellikli başka örgüt türleri de dışlanmamalıdır.
- Destek ve hizmetlerin önceliğini, örgütlenmeler oluşturmaktadır.
- Destek ve hizmetler, bir gelişim aşamasında örgütler aracılığıyla verilmelidir.
- Örgütlenmede öncelikli, küçük üreticiler almaldır.
- Yapısal düzenlemelerde, toprak düzenlemelerde, örgütlenme koşulları sayılmalıdır.

6. DEĞİŞİM-DÖNÜŞÜM DOĞRULTULARI VE GELİŞMECİ POLİTİKALARIN EKONOMİK DİNAMIĞI DESTEKLEME

Tanımlanmaya çalışılan amaç önceliklerinin, “dönüşüm-gelişim-değişim doğrultularının” ve “Kayıtlılığı-teknoloji egemenliğini ve örgütlülüğü” öngören gelişimci politikaların, tümünün yönlendirici ekonomik dinamiğini, yeni destekleme yaklaşımı oluşturmaktadır.

Hem tarımın özelliği ile ilişkili kuramsal gerekçeler, hem de Türkiye’ye özgü nedenler, desteklemenin ilkece devam etmesini zorunlu kılmaktadır. Bu zorunluluk, süre gelen uygulamaların devamı yerine, doğmuş sorunların benzerlerine yol açmayan, öngörülen gelişme amaçlarına gerçekten katkıda bulunan, yeni bir anlayışın geliştirilmesini de aynı ölçüde gerektirmektedir. İç ve dış koşulları rasyonel değerlendiren, gerçekçi-ilkeli ve yeni bir destekleme yaklaşımını geliştirmek gerekmektedir.

- Bu yeni yaklaşım çerçevesinde desteklemenin temel amacını “tarımsal yapının dönüşümü-tarımsal üretimin gelişimi ve Pazar/işleme sürecinin değişimi” doğrultularının yaşama geçirilmesi oluşturulmalıdır.
- Bu amaçlara yönelik desteklemeler, gerçekçi, uygulanabilir, ilkesel nitelikli temellere kavuşturulmalıdır.
- Bu çerçevede destekleme siyasal amaca değil, sektörün gelişme amacına yönelmelidir.
- Destekleme, statik-kalıplaşmış yöntemler yerine, koşullara uyulanabilen dinamik bir anlayışla uygulanmalıdır.
- Destek uygulamaları, genel ekonomik denge gerekleriyle uyumlu olmalıdır.
- Destekleme yaklaşımları, sektörle ilişkili tüm kesimlerin demokratik katılımlarının gerçekleştiği, çoğulcu-özerk nitelikli yapılarda oluşturulmalıdır.
- Desteklemeler, “dönüşüm-değişim” amaçlarını öngörmenin yanında, “sektörün kayıtlanması, teknolojinin egemenliğini ve sektörün örgütlenmesini” öngören gelişme politikalarıyla da bütünleşmeli, bu amaç ve politikaların yaşama geçmesinin en etkili aracı olmalıdır.
- Genelleşmiş, kurumsallaşmış uygulamalar yerine, yönelindikleri hedefler, alanlar ve kitleler açısından farklılaşmış, seçici anlayışlar geçerli kılınmalıdır.
- Bu anlamda öncelikle, sektörü geliştirici desteklerle, kırsal topluma yönelik korumacı-refah geliştirici destekler, birbirinden kesinlikle ayrılmalıdır.
- Kırsal yapının gelişimi ve kırsal toplumun refahı için, tarım dışı doğrudan destekler tercih edilmelidir.
- Seçicilik ilkesi gereği, geliştirilmesi gereken üretimler ve onlarla bağlantılı üretici kitleleri öncelik olmalıdır. Bu alanlar net olarak ayırt edilmelidir.
- Desteklerde, kaynak kullanım verimliliği ve ekonomiklik, belirleyici koşul olmalıdır. Destek kaynaklarının gelişme amaçlarına yönlenebilmesi amaç dışına çıkmaması, kesinlikle sağlanmalıdır.
- Desteklemenin gerek duyduğu kaynak, bütçe olanaklarının dışında, kayıtlanmış tarım pazarla eklemlenmiş tarım ve tarım ürünü piyasalarından sağlanmalıdır.
- Önceleri kamu sorumluluğu olarak sürdürülecek olan destekleme, bir gelişim aşaması sonunda, demokratik üretici örgütleri kanalıyla uygulanmalıdır.
- Zorunlu fiyat destekleri, piyasa fiyat yapısını, bozmayan anlayışlarla uygulanmalıdır.
- Gerekli olan destekleme alımları, stratejik ürün bazında ve stratejik gereksinim durumunda geçerli olmalı, süreçte azaltılmalıdır.
- Desteklemeler, değer ekonomik sektör ve toplum kesimlerinin yararlarını da gözetilmelidir.

- Desteklemeler, DTO ve AB koşullarını kesinlikle gözetecek, bu koşullarla ülke koşullarını ortaklaşa değerlendirebilirlerdir.
 - Ve, amaçlanan doğrultuda bir gelişme süreci sonucunda, üreticilerin örgütleri aracılığı ile karar süreçlerinde etkin oldukları, pazarlık güçlerini kullandıkları ve haklarını aldıkları bir aşamada, desteklere duyulan gerek de azalmaktadır.
- 7. DESTEKLEMENİN YÖNELMEĞİ ANA DOĞRULTULAR:**
- Yapısal dönüşüm amacıyla, ilkel destekleme yaklaşımı temel yönlendirici olmalıdır.
- Bu yaklaşımda desteklemeler, üretken tarımsal yapı profili olan, yaşayabilir-gelişebilir optimum işleme öngörüsüne göre uygulanmalıdır.
 - Çok büyük ve çok küçük çüce yapılar destek kapsamına alınmamalı, optimuma yönelmelerini özendirilmelidir.
 - Bu amaçla, gerekirse caydırıcı yöntemler kullanılmalıdır.
 - Küçük işletmelerin destek önceliği, bunların örgütlenmelerini özendirme doğrultusunda kullanılmalıdır.
 - Kamu kaynakları ile edinilen ve var olan toprak rezervi, az topraklıların optimize olmaları doğrultusunda bir destek anlayışı ile kullanılmalıdır.
 - Toplaşmayı benimseyenler ve optimizasyon yönünde topraklandırılanlar, özellikle desteklenmelidir.
 - Üreticilerce öngörülen, korumacı-geliştirme toprak ıslahı-sulama-tarla içi geliştirme yatırım girişimleri, desteklenmelidir.
 - Tarım ürünü sigorta sistemi başlangıçta devlete desteklenmeli, tarımda sosyal güvenlik için devlet katkısı sağlanmalıdır.
- Yeni üretim doğrultusu ve yapısı, ya da "üretimde gelişim amacı" rasyonel destek anlayışıyla gerçekleştirilmelidir.
- Bu kapsamda destekler, bitkisel/hayvansal üretim dengesinin kurulmasına yönelmelidir.
 - Her üretim alanı veya dalı desteklenmemelidir.
 - Üretim sürecinde desteklenen ilk alanı hayvancılık oluşturmaktadır.
 - Desteg, köy popülasyon hayvancılığı değil, entansif işletme hayvancılığı olmalıdır.
 - Damızlık üretimi ve suni tohumlama, seçilmiş destek önceliği olmalıdır.
 - Üretim hayvancılığı temelinde süt sığırçılığı, et üretimi için sığır yanında koyunculuk da özendirilmelidir.
 - Kültür baliğçılığı özel destek alınmalıdır.
 - Bitkisel üretimde, stratejik ürünler bu niteliklerini kondukları sürece desteklenmelidir.
 - Üretim fazlası ve stok maliyeti yaratan ürünlerde sürdürülen destek anlayışı değiştirilmelidir.
 - Bitkisel üretimde destek alacak ikinci gürbub, ekolojimizi-ekonomik kılan ürünler oluşturmalıdır.
 - Dış pazarlarda yarınma şansı olan üretim özendirilmelidir.
 - Üretim süreci destekler, pazar yapısının gelişimini amaçlayan destek yöntemleriyle bütünlüştürmelidir.
 - Bu tür bir yaklaşımla üretici tüketici zincirini ekonomik kılan oluşumlar özendirilmelidir.

- Pazar/işleme sürecinde örgütlülük desteklenmelidir.
- Pazarlama alt yapıları destek görmelidir.
- Devletin, depolama-koruma olanakları kullanılmalıdır.
- Üretimin, optimal ölçekli işleme-değerlendirme tesislerine yöneltilmesi özendirilecek, bu amaçla prim ve benzeri yöntemler kullanılmalıdır.
- Borsaların teknik alt yapıları desteklenmelidir.
- Tarıma dayalı sanayinin, kırsal alanda kurulması özendirilmelidir.
- Gıda üretim ve pazarı, devlet gözetiminde denetlenmelidir.

8. GELİŞMECİ POLİTİKALARIN ETKİLİ UYGULAMA ARACI OLARAK DESTEKLEME:

- “Yapısal dönüşüm-üretimde gelişim-pazarda değişim” doğrultularını amaçlayan destekleme politikasının, seçicilik yaklaşımına dayalı somut evrenini “kayıtlı tarımsal süreç ve kayıtlı Pazar süreci” oluşturmaktadır.
- Bu politikanın, sektörü geliştirici doğrultusunu “teknoloji kullanımı” oluşturmaktadır.
- Böylesi bir seçici anlayışta teknoloji kullanan üretim alanları ve yapılar özendirilmelidir.
- Tarımsal eğitim/yayım,başlangıçta bir kamu seferberliği anlayışıyla yürütülmelidir.
- Teknik elaman istihdam edenler, özendirilmelidir.
- Tarımsal danışmanlık kuruluşları özendirilmelidir.
- Özel araştırma, eğitim, yayım girişimleri özendirilmelidir.
- Politikanın toplumsal önceliği ise “üretici örgütlenmesi temelinde yönelenmelidir.
- Bu yönlendirme anlayışında devlet, demokratik kooperatifçiliği ve benzer örgüt yapılarını, yönetmeden, yönlendirmeden, vesayet altına almadan, özgürce kurulup gelişmeleri için, kesinlikle desteklenmelidir.
- Tüm destekleme araç ve uygulamalarında, örgütlenme öncelik, kimi zamanda zorunlu koşul sayılmalıdır.
- Örgütlerin proje üretimi, yatırım ve Pazar girişimleri destek görmelidir.
- Örgütlerin finans gereği, bu amaçla kurulacak kooperatifler Bankasınca sağlanmalıdır.
- Bir gelişim süreci sonunda, tüm destekler örgütler aracılığı ile uygulanmalıdır.

9. YENİ DESTEKLEME YAKLAŞIMI, ARAÇ VE YÖNTEMLERDE DE YENİ YAKLAŞIMLARA KAVUŞTURULACAKTIR:

Dönüşüm-değişim-gelişim doğrultularını amaçlamış, “kayıtlı üretim ve pazar sürecini, teknoloji egemenliğini ve üretici örgütlenmesini “seçici anlayışla uygulama evreni ve alanı saymış yeni destek politikası, uygulama araç ve yöntemlerde de yeni anlayışları geçerli kılmalıdır.

- Fiyat destekleriyle ilgili olarak, prim sistemi geliştirilerek ve yaygınlaştırılmalıdır.
- Türkiye için yeni olan sistemle, üreticinin alması düşünülen hedef fiyatla, dünya fiyatı arasındaki farkın, üreticiye ödenmesi öngörülmelidir.
- Bir anlamda, üreticiye fiyat sistemi dışında bir doğrudan ödeme ya da fark ödemesi özelliği taşıyan sistemle, piyasa ürün fiyat yapısı bozulmamış olacaktır.
- Devletin ve görevli KİT statülü kuruluşların maliyet yükü azaltılacaktır.

TÜRKİYE'DE TARIM POLİTİKASI TARTIŞMALARI VE TARIM POLİTİKALARININ GELECEĞİ

Prof. Dr. Ali ERYILMAZ
Atılım Üniversitesi

TÜRKİYE'DE TARIM POLİTİKASI TARTIŞMALARI:

Zaman zaman çeşitli platformlarda “Türkiye’de bir tarım politikasının olmadığı” veya “milli bir tarım politikasının bulunmadığı” dile getirilir. Acaba bu ifadeler ne kadar doğrudur? Gerçekten Türkiye’nin belli bir tarım politikası olmamış mıdır, yok mudur? Yoksa vardır da bu politikaların uygulanmaya konulmasında eksiklikler ve aksaklıklar mı olmuştur?

Cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren baktığımızda ülkemizde bazı temel hedeflerin ve bu hedeflere yönelik politikaların bulunduğunu görürüz. Bu politikalar bazen açık olarak ifade edilmiş, bazen de zımnen ortaya konmuştur.

Cumhuriyetin ilk yıllarındaki ekonomik yapıda nüfusun yaklaşık %80 ‘i kırsal kesimde yaşamakta ve geçimlerini tarımdan sağlamaktaydı. Geçimlik üretim yapan kesimin kendisi için bile yeterli olmayan düzeyde üretim yaptığı, verimliliğin çok düşük ve oldukça kötü bir beslenme düzeyine sahip olduğu görülür. Bu nedenle bu yıllarda temel öncelikli politika bu geniş nüfus kesiminin en temel ihtiyacı olan yeterli gıdanın sağlanması ve hayat standartlarının yükseltilmesine yönelik olmuştur. Dolayısıyla devlet tarımsal üretimin artırılmasını temel politika hedefi olarak belirlemiştir.

Bu politikaları gerçekleştirebilmek için vergi, kredi ve toprak mülkiyeti ile ilgili yasal düzenlemeler gibi politika araçlarını devreye sokmuştur. Nitekim 1925 yılında aşar vergisi kaldırılmıştır. Yüne 1926 yılında çıkarılan Medenî Kanun toprak mülkiyetini tesis etmiş ve önemli düzenlemeler getirmiştir.

1960’lı yıllara kadar sürecek bu dönemde politika üretimin artırılmasını, daha çok işlenen tarım arazilerinin genişletilmesi esasına oturtmuştur. Bu politika doğrultusunda değişik yıllarda çıkarılan yasalarla devlete ait topraklar topraksız ailelere dağıtılmıştır.(1927, 1929, 1945)

1950’li yıllara gelindiğinde aynı politika doğrultusunda bir taraftan tarımsal mekanizasyon devreye sokulurken diğer taraftan da ulaştırma altyapısı geliştirilerek tarımsal üretimin pazarlara ulaştırılmasına çalışılmıştır.

1960’lı yıllara gelindiğinde işlenebilecek tarım alanlarının limite yaklaşmasının da etkisiyle tarım politikasında önemli bir değişiklik gözleriz. Bu dönem, aynı zamanda Türkiye’de plânlı dönemin de başlangıcıdır. Kalkınma Plânları ve Yıllık Programlardan yeni tarım politikası “tarımsal yapının iyileştirilmesi,yeni teknolojilerin ve üstün genetik materyallerin etkin şekilde kullanılması, toprak ve su kaynaklarının geliştirilmesi yoluyla verimliliği ve üretimi artırarak tarımda belli bir büyüme sağlamak”¹ olarak özetlenebilir.

Görüldüğü gibi burada ana politika üretimi, verimliliği artırarak yükseltmektir.

Bu politikanın gerçekleştirilmesi için bir taraftan toprak ve su kaynaklarının geliştirilmesine yönelik olarak yatırımlar artırılmış; diğer taraftan da yeni teknolojilerin benimsenmesi ve kullanılmasını teşvik etmek için yeni politika araçları kullanılmaya başlanmıştır. Gübreye ve üstün vasıflı tohumluklara kredi uygulanması bu dönemde yoğun olarak kullanılmıştır.

¹ Ertuğrul, Cemil, “Plânlı Dönemde Üretim Hedefleri ve Gerçekleşme Oranları” Türkiye Ziraat Mühendisliği Teknik Kongresi ,Cilt I S. 84, 1995

Her ne kadar bazı yıllarda büyük seviyede ve planda öngörülen hedeflerin geneline düşse de, tarımsal büyüme uzun vadede sürekli nüfus artış oranının üzerinde gerçekleşmiştir. Tabii bu tarımsal değer artışı olacaktır. Fiziksel artış oranı yükümlü da belirtildiği gibi nüfus artış oranının çok daha üzerinde gerçekleşmiştir (ticaret hadleri genelde tarımın aleyhine gerçekleşmiştir.) Bunun sonucu olarak da Türkiye'de önemli nüfus artışına rağmen nüfusun besleme düzeyinde kayda değer olumlu gelişmeler sağlanmıştır.

1980'li yılların ikinci yarısından itibaren "tarımsal üretimin arttırılması" ana politikasına devam edilmeye çalışılmışken, özellikle dış ticarete uygulamaya konulan "liberalleşme" politikalarıyla da uyumlu olarak sadece üretim artışı değil, kaliteyi, pazar isteklerine uygun, rekabet edebilir ürünlerin üretimi de tarım politikasının bir parçası olarak düşünülmeye başlanmıştır. Ancak bu "liberalleşme" politikası ile birlikte tarımsal üretimdeki artışlarda önemli yavaşlamalar ortaya çıkmaya başlamıştır.

Bu dönemde (1930-1995) işlenen tarım alanlarındaki artış 2 katı civarında iken üretimdeki artışlar 5-100 kat arasında değişmiştir. Sadece üretim değil verimlerde de önemli artışlar sağlanmıştır.

Kaynak: DİE

Yıl	Miktar (ton)
1950	452.000
1970	1.425.490
1986	6.909.000
1994	11.000.000

Meyve Üretimi

Ancak özellikle 2. Dünya Savaşı sonrasında Marshall Yardımı ile ivme kazanan tarımsal mekanizasyonun da katkısı ile işlenen tarım arazilerinin hızla genişlemesi, çayır ve mera alanlarının hızla daralmasına sebep olmuştur. Özellikle ekstansif hayvancılığın temel unsuru olan bu alanların işlenmeye açılması hem hayvancılığa olumsuz etkide bulunmuş, hem de erozyon afetini çok ciddi boyutlara taşımıştır. Toplum olarak bunun maliyetini bugün hep birlikte ödüyoruz.

Burada genel tendlerden bahsediyoruz. Politikalar ve uygulamaların artılarını ve eksilerini ortaya koyup başarı ya da başarısızlıkların bir ölçümünü yapmıyoruz.

Kaynak: DİE

Ürün	Ürün Artışı (kat)
Buğday	5,0
Mısır	3,0
Pamuk	15,3
S. Pancarı	12,1
Ayçiçeği	7,4
Patates	40,5
Elma	24,6
Limon	100,7
Fındık	11,5

1930-1995 Arası Bazı Ürünlerde Üretim Artışı

Yoğun araştırma ve yayım hizmetleriyle desteklenen bu politika ile önemli mesafeler katılmıştır. Gübre, tarımsal ilaç, üstün vasıflı tohumluk kullanımı, sulama ve mekanizasyondaki gelişmeler sonucu pek çok tarımsal ürünün hem verimi hem de üretimi önemli boyutlarda artmıştır.

1960'lı ve 1970'li yıllarda nüfusun beslenmesi için yeterli gıda maddelerinin üretimini sağlamak ve tüketim fazlası yaratarak ihraç etmek maksadıyla "üretim artışı sağlamak" temel politikasının yanında tarımın kendine özgü özelliklerinden kaynaklanan fiyat istikrarsızlığını azaltmak ve çiftçi gelirlerinde meydana gelebilecek dalgalanmaları azaltmaya yönelik destekleme politikaları da yoğun şekilde devreye sokulmuştur. Ancak zaman içerisinde teknik ve ekonomik etkenlerin dışında siyasî tercihlerin ön plâna çıkması sonucu bu politikanın ne derece başarılı olduğu ve bunun ekonomik maliyetinin sağlanan faydaya değip değmediği çok sık dile getirilmiş ve değişik platformlarda tartışılmıştır.

1980'lerin ortalarından itibaren destekleme kapsamına alınan ürünlerin sayısı azaltılmaya çalışılmış ve 1990'lı yıllarda tarımın desteklenmesi için yeni alternatiflerin arayışına girilmiştir.

TARIM POLİTİKALARININ GELECEĞİ:

1990'ların sonuna geldiğimiz bugünlerde Türk tarım politikalarının sadece millî düzeydeki veriler ışığında tespit edilmesi mümkün ve doğru gözükmemektedir.

Türkiye bir taraftan Avrupa Birliği'ne (AB) üye olma gayretleri içindedir ki bu gerçekleşirse Türk tarımının Ortak Tarım Politikası (OTP)'na uyumu gerekecektir.

Diğer taraftan her ne kadar tarım ürünleri Gümrük Birliği'nin (GB) kapsamı dışında kalsa da dolaylı olarak (işlenmiş tarım ürünleri yoluyla) GB'den etkilenmiştir ve etkilenmeye devam edecektir.

Ayrıca Türkiye Üçüncü GATT müzakerelerine katılmış ve sözleşme imzalamıştır. Bütün bunların sonucu olarak önümüzdeki 10 yılda gerek iç pazarda gerekse dış pazarlarda daha büyük boyutlarda rekabete açılacak Türk tarımı sadece daha çok üretmek politikası yerine fiyat, kalite ve pazara sunum zamanı ile rakipleriyle yarışabilecek üretimi hedeflemek zorundadır.

Bu hedefi geliştirmek için kullanabileceği politika araçlarını da eskiden olduğu gibi seçmek ve kullanmak olanağı sınırsız olmayacaktır. Örneğin fiyat destekleri, girdi sübvasyonları, ihracat teşvikleri, gümrük korumaları gibi araçların kullanılmasına önemli oranlarda kısıtların getirilmesi beklenmelidir. Dolayısıyla önümüzdeki dönemde Türkiye tarım politikasını oluştururken diğer ülkelerin tarım politikalarından ve dünya tarım piyasalarından bağımsız olarak düşünmemiz mümkün değildir, doğru da değildir.

Bir diğer önemli nokta, yine önümüzdeki dönemde tarım politikalarını oluştururken mutlaka genel iktisat politikası içinde, diğer sektörlerle ve ekonominin tümü ile olan ilişki ve etkileşimleri iyi analiz edilmeli, geçmişte görülen ve yaşanan eksiklikler ve yanlışlıklar tekrar edilmemelidir.

Son bir nokta ise gelecek tarım politikaları çevreye duyarlı, çevreye saygılı, politikayı kullanırken çevreyi tahrip etmeyen, yâni "sürdürülebilir bir tarım" öngörmek zorundadır.

Çevreye verilebilecek her türlü tahribatı gözardı eden sadece "bugünkü üretimi" düşünen, "yarını", "yarınki üretimi" düşünmeyen hiçbir yaklaşımın gelecek tarım politikası içinde yeri olmamalıdır.

KAYNAKLAR

DİE, Tarım İstatistikleri Özeti serisi, Ankara.

ERAKTAN, Gülcan, "Türkiye'de Tarım Politikası Uygulamaları", Türk Ziraat Mühendisleri Birliği Teknik Tarım Kongresi Tebliği, Ankara, 1988.

Ertuğrul, Cemil, "Plânlı Dönemde Üretim Hedefleri ve Gerçekleşme Oranları" Türkiye Ziraat Mühendisliği Teknik Kongresi, Cilt I S. 84, 1995

Ege, Aylin; Ertuğrul, Cemil, "Tarım Alanında Türkiye - AB İlişkileri ", TMMOB ZMO Cumhuriyet'in 75. Yılında Türkiye Tarımı Sempozyumu, Ankara, 1998.

Ören, Necat, "Cumhuriyet Dönemi Tarım Politikaları", TMMOB ZMO Cumhuriyet'in 75. Yılında Türkiye Tarımı Sempozyumu, Ankara, 1998.

doğuşu ve gelişimi ile buna kaynaklık eden temel sosyo-ekonomik olaylar aşağıdaki bölümlerde incelenecektir.

1930'lardan başlayarak tarımsal politikaların tarihi gelişimi incelenirken, ABD ile kıyaslanmak üzere Avrupa Topluluğu'nun tümünün değil Fransa'nın alınması, karşılaştırmanın kapsadığı dönem ve çalışma kolaylığı açısından yararlı olacaktır. Her şeyden önce ABD'de emtia programlarının varolduğu 50 yıl boyunca, Avrupa Topluluğu yoktu. Ayrıca Avrupa Topluluğu'nu oluşturan üye ülkelerin tarımsal politika farklılıkları onları bir bütün olarak değerlendirebilme olanağını ortadan kaldırmaktadır. Bütün bunların ötesinde Fransa, en büyük tarımsal potansiyele sahip Avrupa ülkesi olarak, aynı zenginlikte bir tarımsal mücadele tarihine de sahiptir ve bu geçmiş, neden-sonuç ilişkileri yakalamaya çalışan araştırmacılar için mükemmel bir çalışma zemini oluşturmaktadır.

Her iki ülkede de emtia programlarının doğuşu, tarımsal fiyatların, buna bağlı olarak, tarımsal gelirlerin çöküşü ile karakterize edilen derin ekonomik krizlerden sonra olmuştur ve bunu önemli politik değişimler izlemiştir. Bu krizlerde, tarım ürünleri fiyatlarının çöküşüyle birlikte, tarımsal gelirler de keskin bir şekilde düşmüştü. Çare ise basitti: destekleme kuruluşları, ortalama bir düzeyde fiyatları sabitlemelidir. Ancak, pazar kontrolü olmadan yapılan fiyat sabitlemelerinin aldattıcı olduğunu geçmiş deneyimler göstermiştir. Pazarı kontrol yetkisi destekleme kuruluşlarına verildi. Kontrol enstrümanlarının etkinliği sonuçlarını göstermekte gecikmedi, hükümet müdahalesinin başlamasından sonra fiyatlar yükseldi ve halkta, alınan önlemlerin çözüm için başarılı olduğu kanısı oluştu.

Ancak, ekonomik sorunların varlığı, politik çözümler getirmek için yeterli değildir, politik sürecin de elverişli olması gereklidir. Çözüm yılları ABD'de Demokratların yeniden güç kazandığı, Fransa'da Radikal Parti ile komünist ve sosyalistlerin ittifakından oluşan Halkçı Cephe'nin yönetimde olduğu yıllardır. Seçimleri yeni kazananlar, tarım sorunlarını çözerek güçlerini artırmak istiyorlardı. Buna rağmen her iki ülkede de, tarım organizasyonlarının önerileri aynen kabul edilmedi fakat bu önerilerde de yer alan iki önemli enstrüman kullanıldı: fiyat sabitleme ve pazarı kontrol. Sorunun aciliyeti arttıkça, çözüm, tarım dışı kesimler için de daha kabul edilebilir bir hale gelmişti.

"Tarımsal krizin çözüm için politik koşulların yaratılmasına yardımcı olmasına karşın, her iki ülkede de oluşturulan önemli politika değişimleri toplumda geniş ölçüde meydana gelen ekonomik, sosyal ve politik gelişmelerin bir sonucudur ve tarım bunların oldukça dışındadır"¹.

2.1 ABD Tarımsal Politikalarının Gelişimi

ABD'de tarımsal pazara hükümet müdahalesi ile sonuçlanan süreç, I. Dünya Savaşı'ndan hemen sonra başlamıştır.

Üretimin çoğunu elinde tutup yalnızca iç pazar gereksinimini uygun bir fiyattan sunarak geriye kalanını dünya pazar fiyatlarıyla ihraç etmek düşüncesi, Oregon Senatörü Charles McNary ve Iowa Temsilcisi Gilbert Haugen'in ortaya koyduğu bir tasarıya konu olmuştur. Gerçekten, 1924 ile 1928 arasındaki her yıl McNary ve Haugen tarafından önerilen beş yasa tasarısı, farklı tarımsal çıkarları temsil eden organizasyonlar arasındaki uzlaşma adına çok iyi örneklerdir. Bunlardan son iki tasarısı Kongre'den geçmiş fakat Başkan Calvin Coolidge tarafından veto edilmiştir.

"Federal Farm Board" tarafından oluşturulan ve Başkan Hoover tarafından da desteklenen 1929 tarihli Tarımsal Pazarlama Anlaşması'nın yürürlüğe girmesi, bu tartışmaların son vermiştir. "Bu, yükselebilecek stok miktarını kontrolde, üretici kontrolündeki işletmelerin stabilizasyonu sağlamaya yeterli olacağı konusundaki üretici düşüncesinin zaferini temsil etmekteydi"². Kimse yaklaşmakta olan genel ekonomik krizin farkında değildi. 1929'da kurulan Farm Board, krizi

¹ De JANVY, "Why Do Governments Do, What They Do," West View Press, 1983, s.194.

² PETIT, Michel, Determinants of Agricultural Policies in the United States and European Community, IFDRI Araştırma Raporu No :51, 1985, s.24.

kontrolde yetersiz kaldı. 1929 ila 1932 arasında üretici gelirleri % 55'ten fazla düşme kaydetti. Etkin finansal kaynaklara sahip olmayan Board pasifleşti.

ABD'de 1932 seçimleri, Demokratların ezici zaferi ile sonuçlandı. Değişime olan genel istek yeni Başkan Franklin Roosevelt'e depresyona savaşı için yeni yaklaşımları deneme özgürlüğü verdi. 12 Mayıs 1933'te çıkarılan Tarımsal Uyarılma Yasası (AAA = Agricultural Adjustment Act), emtia programlarının ABD'deki doğumunu işaretliyordu.

AAA, temel ürünlerin ekildiği alanların indirgenmesi konusunda üreticilerle yapılan gönüllü anlaşmalar, stok yönetimi, fiyatların stabilizasyonu için üreticilerle tüccarlar arasında yapılacak pazarlama anlaşmaları gibi, tarımsal gelirlerin yükseltilmesi konusunda çeşitli önlemleri getiriyordu. Yasa ayrıca, ürün indirgenme programının finansse edilmesi için muamele vergileri toplamasını öngörüyordu.

AAA'nın 1935'te yapılan değişiklikleriyle getirilen ünlü 22. ve 32. Bölümleri, uluslararası ticarette ABD gücünün arttırılmasına yönelikti. 22. Bölümde Başkan'a, iç fiyat destekleme programını tehdit eden tarımsal ürün ihalatına kota koyma ya da vergi uygulama yetkisi veriliyordu. 32. Bölüm ise, gümrük vergilerinin % 30'unun ihracat ve iç talebin arttırılmasına yönelik özel aktivitelerin gerçekleştirilmesi amacıyla Tarım Bölümü'ne tahsisini sağlıyordu.

1936 Temyiz Mahkemesi karar ile muamele vergilerini zorla toplama yetkisi ve üreticilerle alan indirgenme anlaşmaları yapma yetkisinin iptal edilmesi, birkaç hafta sonra çıkarılan "Toprak Koruma ve İç Taksim Yasası" (1936) hükümleri ile atlanıldı (hükümetin bu dolaylı). Bunu 1938 Tarımsal Uyarılma Yasası izlemiştir.

Dünya Savaşı koşulları nedeniyle, 1938 yasası hükümlerinin etkili olup olmadığı hiçbir zaman test edilememiştir.

Kongre'de Cumhuriyetçilerin liderliğinde geçen 1948 Tarım Yasası, 1938'in bir benzeri niteliğini taşıyordu. 1948 seçimlerinde Demokratlar her iki yasama meclisinde kontrolü yeniden kazandılar ve 1949'da yeni bir tarım yasası çıkararak yükselecek fiyat destekleme hükme bağladılar. Fakat asıl tartışma 1949'da ünlü Brannan Planı çevresinde gelişti. Charles Brannan, Tarım Sekreteri idi. Söz konusu plan kamu desteğinin sınırlanmasını öngörüyordu ve doğal müttefikleri Kent kökenli kongre üyeleri idi. Fakat plan kabul görmedi. Kore Savaşı dönemi, tarımsal ürünlere olan yüksek talep ve yüksek fiyat ile geçildi.

1952-54 döneminde arz/talep dengesi bozuldu. Stoklar arttı ve tarım gelirleri azaldı. Eisenhower yönetimi, iki ana yasa çıkardı: Arzı indirgemek için Toprak Bankası ve talebi arttırmak için PL 480.

Alınan önlemlere rağmen üretim artmaya devam etti. Özellikle 1959 ve 1960 yıllarında buğday ve hayvan yemi stokları tahammül edilemez düzeylere ulaştı. Bunun bir sonucu olarak, ABD tarımındaki temel sorunun inatçı aşırı üretim kapasitesi olduğu yolundaki görüş birliğine, 1950 sonları ve 1960 başlarında ulaşıldı.

Bu yoğun mücadeleleri izleyen dönemde, 1960'ların ortasında oluşturulan yasa, bir uzlaşma olarak görülebilir ve iki ekstrem ideolojik görüşün (tamamıyla serbest pazar ve ya da baskın üretim kontrolü) yeni bir uzlaşma taşıyordu. Bu uzlaşma, 1965 Gıda ve Tarım Yasası ile Barış İçin Gıda Yasasında (1936) vücut bulmuştur. Buradaki iki temel unsurdan biri olan fiyat destekleme düzeyi dünyadaki eşdeğer düzeyine gelinecek, diğer temel unsur olan tarım gelirleri de, üreticilere yapılacak doğrudan ödemelerle tamamlanacaktır. Eğer arz fazlalığı olursa, üreticiler yitirilecek üretim kontrol programının bir üyesi olmak zorundaydılar. Depolama programları da, ilave enstrümanlardı.

1970 ve 1973 tarihli tarım yasaları, kullanılan enstrümanları genişletti, ancak, emtia programlarının hedefinde önemli bir değişiklik yapmadı. Tarım dışı grupların kent kökenli kongre üyeleri ile yaptıkları açık ittifaklarla, üreticilere yapılan ödemelere sınırlamalar getirildi.

1970'lerin başında arz ve talepte önemli değişiklikler meydana gelmesine rağmen, emtia programlarının hedefinde dikkate değer bir değişiklik görülmemiştir. "Bu, arz ve talep arasındaki dengede kısa dönemde oluşan değişikliklerin emtia programlarının da değişmesine neden olacağı yolundaki hipotezin geçersizliğini mi ortaya koymaktadır? Hayır bu şunu göstermektedir ki, önemli ekonomik güçler politikaları mekanik olarak belirlemezler, politik süreç önemlidir¹.

1977 Tarım Yasası tarım kesimi ile, 1981 mali yılında bütçe dengesi taahhüt eden yönetimin kavgası ile şekillenmiştir.

1981 Tarım Tasarısı'nın hazırlanması, bütçe açıklarını indirgemeyi hedefleyen bir tasarı olarak tanımlanmıştır. Arz/talep dengesinin görünüşü, tarımsal program masraflarının indirgenebilmesi için uygun bir durum arz ediyordu: Kuraklık 1980 ürününü düşürmüştü, ihracat talebi yükselmişti ve devreden stoklar azalmıştı. Tarımın uzun dönemlik bir kıt arz trendine girdiği yolunda bir konsensüs vardı. Bütçe harcamalarını kısma arzusu doğrultusunda yönetim, bu amacını hedef fiyatlar ve fark ödemeleri ile gerçekleştirmeye hazırlandı.

Tüm bunlara karşın, daha sonraki yıllarda emtia programları masraflarındaki artış, paradoksal bir görünüm arz etmektedir. Bu, birkaç yıl içerisinde çok fazla değişen arz/talep görünümünün önemini yansıtır. 1981 ve 1982'de üstüste yaşanan iki iyi tarım yılı ve ihracatın düşmesi, devreden stokların devleşmesine ve fiyatların düşmesine neden olmuştur. emtia programlarına "doğa" başlığı konulmuş ve bütçe masrafları füze gibi fırlamıştır. Tarımın gerçek bir mali kriz içine girmesiyle yönetimler, "birşeyler yapmaya" zorlandı. Böylece farklı ödemeler programı (PIK= payment in kind) yaratıldı. Seçilen ürünlerde üreticiler ekim alanlarını daralttılar ve farklı tazminatlar aldılar. Bu programın politik güzelliği, kamu kaynaklarından üreticilere önemli miktarda transfer yapılmasına karşın, hazineden herhangi bir mali kaynak çıkışının gerekli olmaması idi.

Genel olarak son gelişmeler, politikaların arz/talep dengesinden nasıl etkilendiğini, bu dengedeki küçük değişikliklerin bile fiyatlar, tarım gelirleri, bütçe masrafları ve stok düzeylerini önemli ölçüde etkilediğini göstermiştir. Bu değişikliklerin herbiri, politik olarak duyarlıdır, yaşanan çıkarları etkilerler ve politika yapıcı süreçte baskılara neden olurlar.

2.2 Fransa Tarımsal Politikalarının Gelişimi: Bir AB Ülkesi Örneği

Fransa'da tarımsal pazardaki güçlükler, emtia programlarının şarap ile başlamasına neden olmuştur. 1926'da 190 FF olan şarabın hektolitreye fiyatı 1929'da 154 FF ve 1935'te 64 FF'na düşmüştü. Cezayir'de üretilen ve kent pazarlarına serbestçe giren koloni üretimi şarabın ithali, rekabeti çok ağırlaştırmıştı. Sorunu çözmek için bir dizi önlem alındı; üreticiler söktükleri üzüm bağları ve damıtlıkları satılmamış stokları için para yardımı aldılar. Fermantasyon esnasında şeker katılması yasaklandı ve "ulusal içki"nin propaganda yoluyla satışı artırıldı. Yüksek üretime etkin bir vergi konuldu, 15 Temmuzdan sonra sulama yasaklandı.

Bununla birlikte Fransa için en önemli ürün elbette buğday idi. Buğdayın 100 libre (=100 kg.) ağırlığının fiyatı 1926'da 183 FF iken, bu rakam 1929'da 134 FF ve 1935'te 74 FF'na düşmüştür. Bu fiyat düşüşleri protesto hareketleri ve şiddetli gösterilere neden olmuştur. Birçok sosyal ve politik güç (aristokrasi, cumhuriyetçi bürokrasi, sanayii işçileri) köylülerle politik ittifak yaptı. Baskılar sonucunda hükümet 1933 Temmuz'unda çıkarttığı bir yasa ile, buğday için 115 FF'lık bir minimum fiyat getirdi. Fakat yasa herhangi bir doğrudan pazar müdahale mekanizması içermediğinden, etkili olamadı. Aralık 1934'te çıkan yeni yasa serbest pazarı yeniden tesis etti ve fiyatlar düşmeye devam etti.

¹ PETIT, M., a.g.e., s.29.

Bu sorunu çözmek için iki plan önerilmiştir. Birincisi kooperatif gözünüdür, pazarı kontrol etmede buğday üretici ve kullanıcılara yetki verir. Sosyalistler tarafından önerilen ikinci plan ise, aynı görevin hükümetin kontrol ettiği bir Board tarafından yapılmasını öngörür.

Fransa Buğday Board'ı olan ONB'in (The Office National Interprofessionnel du Blé) kurulumu (1936), tarımsal pazara hükümet müdahalesinin doğumunu olarak kabul edilir. Şarap Yasası'nın 1932'de ve ONB'den önce kabul edilmesine rağmen, tarımsal politikalar tarihinde ONB'in yaratılması daha büyük bir sembolik değere sahiptir.

Sosyalistlerin gözetiminde olduğu ve liderlik ettiği Halkçı Cephe Hükümeti tarafından oluşturulan ONB'de hükümetin geniş rol tanınmasından korku duyan tarım organizasyonu liderlerinin başlangıçtaki muhalefeti, ONB'in başarısı üzerine kırılmıştır. Buğday fiyatları 1935'teki 174 FF'lik düzeyinden, 1936'da 140 FF'na ve 1937'de 180 FF'na yükselmiştir. Vichy rejimi ve onun kooperatiftirlik felsefesi doğrultusunda ONB'in rolü tüm hububatları kapsayacak şekilde genişletilmiş ve adı ONIC olarak değiştirilmiştir.

1936'da oluşturulan ONB, Tarım ve Maliye bakanlıklarının ikili kontrolü altında yarı kamusal bir organizasyondur. 50 direktörden oluşan merkezi bir konsey tarafından yönetildi. 28 temsilci buğday üreticileri, 9 tüketici ve işçi sendikaları, 9 financı, deyimenci ve tüccar ve 4 kamu görevlisi. Üreticiler gözetim ve kontrolü fakat kararlar oy kullanılarak %75'inin olumlu oyları ile alınabildiğinden kendi görüşlerini dayatamazlardı. ONB'in ana misyonu, fiyatları I. Dünya Savaşı öncesi düzeyinde belirlemek, ABD fiyat- parite bileşimi ile özdeş hale getirmektir.

Gıda sıkıntısı, vesikalar ve karaborsa, savaş yıllarının önemli özellikleriydi. Savaşın sonrakı yeniden yapılandırma yıllarında, tarımsal üretimin arttırılması, tarımsal politikaların ana amacı idi. Teknolojik gelişmelerin tarıma adaptasyonu, taktörün kullanımı, nüfusun hızla tarım dışına çıkması, tahminlerin ötesinde bir tarım devrimi başlattı. Tarımsal üretim oldukça hızlı bir şekilde arttı ve Fransa, buğday ve arpada net dışsatımcı ülke oldu. Fakat üretimin yükselmesi, tarımsal fiyatların gözetimine neden olmuştur. Temmuz 1953'te üreticilerin yaptıkları protesto gösterileri, hükümet ve tarım organizasyonu liderleri üzerinde önemli bir baskı yaratmıştır. Göstericilerin önemli bir bölümü, buğday ve şeker pancarı üreten Paris civarının büyük üreticileri iken, küçük üreticiler batı ve güneyden geliyordu. Bu çok güçlü protesto hareketlerinin sonucunda hükümet, bazı meyve-sebze ve hayvansal ürünler için pazara müdahale derecesini arttırdı. Tarımsal Pazar Yönetimi ve Düzenleme Fonu (FORMA= Public Fond for the orientation and regulation of agricultural markets), spesifik et ve süt müdahale ajanslarının faaliyetlerini finanse etti.

Artan tarımsal üretimle birlikte hükümet müdahalesinin hazıncıye olan maliyetinin artması, 1950'lerde kamu politikası tartışmalarının odaklı haline gelmiştir. FNSEA (=Federation Nationale des Syndicats d'Exploitants Agricoles) ve özel emtia birlikleri, kamu desteğinin mümkün olduğunca arttırılmasını talep ettiler. Bu dönemde Köylü Partisi, önemli bir politik rol oynamıştır. Ayrıca tarım organizasyonu liderleri, 1956'da Halkçı Paujadizm hareketleriyle güç kazanmışlardır. "Paujadizm" 1950'lerin halkçı protesto hareketi olup, hareketin lideri ve sembolü olan Pierre Poujade den adını almıştır. Sonunda Gaillard hükümeti talepleri kabul etmek zorunda kaldı: tarımsal fiyatların destekleme seviyesi, genel fiyat endeksinde bağlandı.

Fakat bu zafere çok kısa ömürlü oldu. 1958'de General De Gaulle yeniden güç kazandı. Yeni bir anayasa yapıldı ve Başkan'ın en büyük karar verici konumuna yükseltilmesiyle Parlamento'nun gücü azaldı. Enflasyonsuz bir büyüme hedefleyen genel ekonomik reform programının bir parçası olarak, tarımsal fiyat endeksinin iptal edildi. 1959-1962 yılları, şiddetli protesto gösterilerine sahne oldu. Bunun üzerine hükümet, "genç çiftçiler" (CNJA= The Young Farmers) adıyla anılan yeni bir tarım organizasyonu ile ittifaka girdi. Resmi olarak CNJA, FNSEA'nın bir şubesiydi ve liderleri Katolik gençlik hareketi içinde yetişmişlerdi. Onlar daha çok Paris Bölgesi dışındaki (merkezi değil) bölge, Güney Batı ve Bretenya gibi) bölgelerin küçük ve orta ölçekli işletmelerinden geliyordu. CNJA, fiyat desteklerini, daha çok büyük üreticilere avantaj sağladığı için eleştiriyordu ve küçük üreticilere yönelik geçitli önlemler talep ediyorlardı. Bu talepler 1960

Tarımsal Yönlendirme Yasası'nın bir pasajının ve 1962'de onu tamamlayan bir başka yasanın çıkmasına neden oldu. Vurgu, fiyat politikalarından yapısal politikalara olmak üzere değiştirildi.

1950'lerin Tarım Organizasyonları'nın tümü, özellikle Buğday Üreticileri Birliği (AGPB) ve Şeker Pancarı Konfederasyonu (CGB), tarım için Avrupa Ortak Pazarı idealini desteklediler. Uygun fiyat desteklerini almak için hükümetle mücadele etme ve ihracatı finanse etmek için zorlukla kamu yardımı almak yerine, üreticiler ürünlerini Avrupa Pazarları'nda yüksek fiyattan ve ticari bazda satma şansının bulunduğunu gördüler. Gaulist hükümet tarımsal para yardımını indirgeme ve bunun bir sonucu olarak, özellikle Alman endüstrisi ile yaklaşmakta olan sıkı rekabette genel ekonomiye daha çok kaynak ayırmak için, ortak tarımsal pazarı bir şans olarak gördü.

Genel özellikleriyle Ortak Tarım Politikası (OTP: CAP= Common Agricultural Policy)¹, Avrupa Topluluğu'na girmeden önce 6 üye ülkede varolan emtia programlarına benzerdir. Tıpkı ABD emtia programlarında olduğu gibi tarımsal ürün pazarına daha önceden belirlenmiş fiyatları garanti altına almak için yapılan hükümet müdahalesi, arz ve talebin yönetimidir.

AB içinde her ulusal pozisyonun kendisi, ülke içindeki çıkar çatışmaları arasında bir uzlaşmadır. Bu nedenle Fransız ya da İrlanda pozisyonları genellikle üretici çıkarlarına, İngiltere'ninkinden daha sempatik gelmektedir. AB Komisyonu arz ve talep arasındaki denge ve tarımsal politikaların bütçeleme sonuçları üzerinde Konsey'den daha büyük bir önem ile durur. Bunun bir sonucu olarak, uzun yıllar boyunca Konsey, genellikle Komisyon'un önerdiğinden daha yüksek destekleme fiyatlarına karar vermiştir.

"ABD'de olduğu gibi Avrupa'da da bütçe sıkıntıları, sürecin değişimi için yapılan baskıların en önemli kaynaklarıdır. Savunmada olan tarımsal çıkarlar statükolarını koruyamamaktadırlar. Arz/talep dengesindeki değişimler ve onun sonuçları, statükoyu politik olarak savunulamaz konuma sokmuştur"².

3. KÜRESELLEŞME VE TARIM POLİTİKALARI

3.1 Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşması (GATT)

3.1.1 GATT'ın Doğuşu

Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşması (GATT : General Agreement on Tariffs and Trade) 30 Ekim 1947 tarihinde imzalanıp 10 Ocak 1948 tarihinde yürürlüğe giren, Dünya ticaretine ilişkin kurallar koyan yegane çok taraflı sözleşmedir. "GATT'a taraf ülkeler, aralarında ortaya çıkan ticari sorunlar ile bunların çözüm yolları ve Dünya ticaretinin geliştirilme imkanlarını görüşmek için belirli sürelerde toplanmaktadırlar. Bu niteliğiyle GATT, uluslararası bir Dünya Ticaret Forumu olarak ta görev yapmaktadır³. GATT metni, dört bölüm ve otuz sekiz maddeden oluşmaktadır.

GATT'ın temel amacı, Dünya ticaretinin serbestleştirilmesidir. Bretton Woods Konferansı'ndan sonra kurulan Uluslararası Para Fonu ve Dünya Bankası gibi, o da, İkinci Dünya Savaşı'ndan büyük güç ve prestij kazanmış olarak çıkan ABD'nin öncülüğündeki uluslararası sistemin, Dünya Düzeni ile ilgili olarak saptadığı sorunların çözümüne yönelik olarak kurulmuştur. Bu kuruluşlar arasında GATT'a yüklenen misyon ise, Dünya ticaretinde liberalizasyonu sağlamaktır.

Dünyanın yaşadığı 1929 Büyük Buhranı, izleyen on yıl içerisinde başlayan ikinci Dünya Savaşı ve sonrası süreç, Dünya ticaretinin daralması ile sonuçlarını ortaya koymuştur. Başta gelişmiş ülkeler olmak üzere devletler gümrük duvarlarını yükselterek ithalatlarını kısımlardır.

¹ OTP ile ilgili daha ayrıntılı bilgi için bak: ERTUĞRUL, Cemil, Dünya Tarım Politikalarında Ortaya Çıkan Gelişmeler Karşısında Türk Tarımı, Ankara, 1997.

² PETIT, M., a.g.e., s.32.

³ KARLUK, Rıdvan, Uluslararası Ekonomi, Beta Yayıncılık, İstanbul, 1996, s.109.

- ¹ ONGUN, Tuha, "GATT nedir?", TMMOB ZMO Tarım Hâfâsı '96 Sempozyumu, T.C.Ziraat Bankası Kültür Yayınları No:30, Ankara, 1996, s.12.
- ² ŞAHİNÖZ, Ahmet, "GATT ve Tarım", TMMOB ZMO Tarım Hâfâsı '96 Sempozyumu, T.C.Ziraat Bankası Kültür Yayınları No:30, Ankara, 1996, s.30.
- ³ KARLUK, R., a.g.e., s.119.

Ancaz bu tip ayrımcı politikaların uygulanabilmesi için, Anlaşma, ekonomik birlikler konusunda iki koşul getirmektedir. Öncelikle, ekonomik birleşmeden sonra üye ülkelerin üçüncü ülkelere karşı uygulayacakları ortak gümrük tarifesi, birleşme öncesi uygulanan tarife seviyesinden daha yükselecek olmalıdır. İkinci koşul ise, birlik üyelerinin birleşme sürelerini ağırlamaları ve diğer GATT üyelerine bilgi verilmelidir. "Eğer diğer ülkeler, bir bütün olarak gerçekleştirilmemesi öngörülen birleşmenin süresine itiraz ederlerse, emtegrasyona giden yollar süreyi yeniden belirlemek veya birleşmeden vazgeçmek zorundadırlar."

Genel Anlaşma'nın 24. Maddesinde düzenlenen ekonomik birlikler, ilkinin uygulama alanı dışında bırakılmıştır. Buna göre, anlaşmada öngörülen koşulları yerine getirerek ekonomik birlikler kurulan ülkeler, gümrük indirimleri ve miktar kısıtlamalarının kaldırılmasını yalnız birliğe üye ülkelere uygulayacaklar, birlik dışındaki ülkelere ayrımcı bir politika izleyebileceklerdir.

3.1.3.1.1 Bölgesel ekonomik birlikmeler istisnası:

Bu kuralın iki önemli istisnasını bölgesel ekonomik birlikmeler ve geliştirmekte olan ülkelere tanıyan ayrıcalıklar oluşturmaktadır.

Bu kuralın iki önemli istisnasını bölgesel ekonomik birlikmeler ve geliştirmekte olan ülkelere geliştirmiştir. Bu kurala göre hiçbir ülke diğer ülkelere özel ticari kolaylıklar ve olanaklar sağlayamaz. Herhangi bir ülkeye tanıyan gümrük ayrıcalığından, otomatik olarak anlaşmaya taraf tüm ülkelere de yararlanacaklardır. En çok kayırlan ülke kuralı ile dissatimci ülkelerin çıkarlarının korunması amaçlanmıştır ve tüm üye dissatimci ülkelerin eşit gümrük vergi yükü ile karşılaşmaları sağlanmaya çalışılmıştır.

Bu kurala göre hiçbir ülke diğer ülkelere özel ticari kolaylıklar ve olanaklar sağlayamaz. Herhangi bir ülkeye tanıyan gümrük ayrıcalığından, otomatik olarak anlaşmaya taraf tüm ülkelere de yararlanacaklardır. En çok kayırlan ülke kuralı ile dissatimci ülkelerin çıkarlarının korunması amaçlanmıştır ve tüm üye dissatimci ülkelerin eşit gümrük vergi yükü ile karşılaşmaları sağlanmaya çalışılmıştır.

Bu kurala göre hiçbir ülke diğer ülkelere özel ticari kolaylıklar ve olanaklar sağlayamaz. Herhangi bir ülkeye tanıyan gümrük ayrıcalığından, otomatik olarak anlaşmaya taraf tüm ülkelere de yararlanacaklardır. En çok kayırlan ülke kuralı ile dissatimci ülkelerin çıkarlarının korunması amaçlanmıştır ve tüm üye dissatimci ülkelerin eşit gümrük vergi yükü ile karşılaşmaları sağlanmaya çalışılmıştır.

Bu kurala göre hiçbir ülke diğer ülkelere özel ticari kolaylıklar ve olanaklar sağlayamaz. Herhangi bir ülkeye tanıyan gümrük ayrıcalığından, otomatik olarak anlaşmaya taraf tüm ülkelere de yararlanacaklardır. En çok kayırlan ülke kuralı ile dissatimci ülkelerin çıkarlarının korunması amaçlanmıştır ve tüm üye dissatimci ülkelerin eşit gümrük vergi yükü ile karşılaşmaları sağlanmaya çalışılmıştır.

Bu kurala göre hiçbir ülke diğer ülkelere özel ticari kolaylıklar ve olanaklar sağlayamaz. Herhangi bir ülkeye tanıyan gümrük ayrıcalığından, otomatik olarak anlaşmaya taraf tüm ülkelere de yararlanacaklardır. En çok kayırlan ülke kuralı ile dissatimci ülkelerin çıkarlarının korunması amaçlanmıştır ve tüm üye dissatimci ülkelerin eşit gümrük vergi yükü ile karşılaşmaları sağlanmaya çalışılmıştır.

Bu kurala göre hiçbir ülke diğer ülkelere özel ticari kolaylıklar ve olanaklar sağlayamaz. Herhangi bir ülkeye tanıyan gümrük ayrıcalığından, otomatik olarak anlaşmaya taraf tüm ülkelere de yararlanacaklardır. En çok kayırlan ülke kuralı ile dissatimci ülkelerin çıkarlarının korunması amaçlanmıştır ve tüm üye dissatimci ülkelerin eşit gümrük vergi yükü ile karşılaşmaları sağlanmaya çalışılmıştır.

Bu kurala göre hiçbir ülke diğer ülkelere özel ticari kolaylıklar ve olanaklar sağlayamaz. Herhangi bir ülkeye tanıyan gümrük ayrıcalığından, otomatik olarak anlaşmaya taraf tüm ülkelere de yararlanacaklardır. En çok kayırlan ülke kuralı ile dissatimci ülkelerin çıkarlarının korunması amaçlanmıştır ve tüm üye dissatimci ülkelerin eşit gümrük vergi yükü ile karşılaşmaları sağlanmaya çalışılmıştır.

Bu kurala göre hiçbir ülke diğer ülkelere özel ticari kolaylıklar ve olanaklar sağlayamaz. Herhangi bir ülkeye tanıyan gümrük ayrıcalığından, otomatik olarak anlaşmaya taraf tüm ülkelere de yararlanacaklardır. En çok kayırlan ülke kuralı ile dissatimci ülkelerin çıkarlarının korunması amaçlanmıştır ve tüm üye dissatimci ülkelerin eşit gümrük vergi yükü ile karşılaşmaları sağlanmaya çalışılmıştır.

Bu kurala göre hiçbir ülke diğer ülkelere özel ticari kolaylıklar ve olanaklar sağlayamaz. Herhangi bir ülkeye tanıyan gümrük ayrıcalığından, otomatik olarak anlaşmaya taraf tüm ülkelere de yararlanacaklardır. En çok kayırlan ülke kuralı ile dissatimci ülkelerin çıkarlarının korunması amaçlanmıştır ve tüm üye dissatimci ülkelerin eşit gümrük vergi yükü ile karşılaşmaları sağlanmaya çalışılmıştır.

Bu kurala göre hiçbir ülke diğer ülkelere özel ticari kolaylıklar ve olanaklar sağlayamaz. Herhangi bir ülkeye tanıyan gümrük ayrıcalığından, otomatik olarak anlaşmaya taraf tüm ülkelere de yararlanacaklardır. En çok kayırlan ülke kuralı ile dissatimci ülkelerin çıkarlarının korunması amaçlanmıştır ve tüm üye dissatimci ülkelerin eşit gümrük vergi yükü ile karşılaşmaları sağlanmaya çalışılmıştır.

Bu kurala göre hiçbir ülke diğer ülkelere özel ticari kolaylıklar ve olanaklar sağlayamaz. Herhangi bir ülkeye tanıyan gümrük ayrıcalığından, otomatik olarak anlaşmaya taraf tüm ülkelere de yararlanacaklardır. En çok kayırlan ülke kuralı ile dissatimci ülkelerin çıkarlarının korunması amaçlanmıştır ve tüm üye dissatimci ülkelerin eşit gümrük vergi yükü ile karşılaşmaları sağlanmaya çalışılmıştır.

Bu kurala göre hiçbir ülke diğer ülkelere özel ticari kolaylıklar ve olanaklar sağlayamaz. Herhangi bir ülkeye tanıyan gümrük ayrıcalığından, otomatik olarak anlaşmaya taraf tüm ülkelere de yararlanacaklardır. En çok kayırlan ülke kuralı ile dissatimci ülkelerin çıkarlarının korunması amaçlanmıştır ve tüm üye dissatimci ülkelerin eşit gümrük vergi yükü ile karşılaşmaları sağlanmaya çalışılmıştır.

Bu kurala göre hiçbir ülke diğer ülkelere özel ticari kolaylıklar ve olanaklar sağlayamaz. Herhangi bir ülkeye tanıyan gümrük ayrıcalığından, otomatik olarak anlaşmaya taraf tüm ülkelere de yararlanacaklardır. En çok kayırlan ülke kuralı ile dissatimci ülkelerin çıkarlarının korunması amaçlanmıştır ve tüm üye dissatimci ülkelerin eşit gümrük vergi yükü ile karşılaşmaları sağlanmaya çalışılmıştır.

Bu kurala göre hiçbir ülke diğer ülkelere özel ticari kolaylıklar ve olanaklar sağlayamaz. Herhangi bir ülkeye tanıyan gümrük ayrıcalığından, otomatik olarak anlaşmaya taraf tüm ülkelere de yararlanacaklardır. En çok kayırlan ülke kuralı ile dissatimci ülkelerin çıkarlarının korunması amaçlanmıştır ve tüm üye dissatimci ülkelerin eşit gümrük vergi yükü ile karşılaşmaları sağlanmaya çalışılmıştır.

Bu kurala göre hiçbir ülke diğer ülkelere özel ticari kolaylıklar ve olanaklar sağlayamaz. Herhangi bir ülkeye tanıyan gümrük ayrıcalığından, otomatik olarak anlaşmaya taraf tüm ülkelere de yararlanacaklardır. En çok kayırlan ülke kuralı ile dissatimci ülkelerin çıkarlarının korunması amaçlanmıştır ve tüm üye dissatimci ülkelerin eşit gümrük vergi yükü ile karşılaşmaları sağlanmaya çalışılmıştır.

Bu kurala göre hiçbir ülke diğer ülkelere özel ticari kolaylıklar ve olanaklar sağlayamaz. Herhangi bir ülkeye tanıyan gümrük ayrıcalığından, otomatik olarak anlaşmaya taraf tüm ülkelere de yararlanacaklardır. En çok kayırlan ülke kuralı ile dissatimci ülkelerin çıkarlarının korunması amaçlanmıştır ve tüm üye dissatimci ülkelerin eşit gümrük vergi yükü ile karşılaşmaları sağlanmaya çalışılmıştır.

Bu kurala göre hiçbir ülke diğer ülkelere özel ticari kolaylıklar ve olanaklar sağlayamaz. Herhangi bir ülkeye tanıyan gümrük ayrıcalığından, otomatik olarak anlaşmaya taraf tüm ülkelere de yararlanacaklardır. En çok kayırlan ülke kuralı ile dissatimci ülkelerin çıkarlarının korunması amaçlanmıştır ve tüm üye dissatimci ülkelerin eşit gümrük vergi yükü ile karşılaşmaları sağlanmaya çalışılmıştır.

3.1.3.1.2 Gelişmekte Olan Ülkeler İstisnası

1948 yılında yürürlüğe giren GATT, temel felsefe olarak ticaretin serbestleştirilmesini benimsemişti. Oysa eşit olmayan kuvvetler söz konusu olduğunda ticaretin koşulsuz serbestleştirilmesi gelişmiş ülkeler yararına sonuçlar doğururken; gelişmekte olan ülkelerin genç sanayilerine çok ciddi zararlar veriyor ve onları ödemeler dengesi sorunları ile başbaşa bırakıyordu. Sürecin sürekli zararlarına işlediğini gören gelişmekte olan ülkeler GATT'ı zenginler klübü olarak niteleyerek, 1964 yılında Birleşmiş Milletler Ticaret ve Kalkınma Konferansı'nı (UNCTAD : United Nations Conference on Trade and Development) kurmuşlardır. Bu gelişmeyi dünya ticaretinin serbestleştirilmesi amaçlarına önemli zararlar verebilecek bir sürecin başlangıcı olarak gören gelişmiş ülkeler, UNCTAD'ın kuruluşundan hemen bir yıl sonra, GATT Anlaşması'na bir bölüm ekleyerek gelişmekte olan ülkeler (GOÜ) lehine bazı kolaylıklar sağlamıştır.

Oluşturulan Genelleştirilmiş Preferanslar Sistemi (GSP) ile, gelişmiş ülkeler, GOÜ'lerden ithal edecekleri sanayi mallarına gümrük vergisi uygulamayacaklardır. Ancak Çok Elyafıllar Sözleşmesi (MFA) kapsamında yürütülen tekstil ve giyim ticareti, bu uygulamanın dışında tutulmuştur. GOÜ'ler lehine getirilen başka bir kolaylık ile de, GOÜ'lerin başta gümrük tarifeleri olmak üzere GATT'ın öngördüğü çeşitli yükümlülüklerden kaçınabilecekleri hükme bağlanmıştır.

3.1.3.1.3 Sınır Ticareti

Ayrımcı olmama ilkesinin son istisnası ise, komşu ülkeler arasında yapılan sınır ticaretidir. "Bu ticaretten amaç, herhangi bir entegrasyona gitmeden ortak sınırlara sahip ülkeler arasında belli miktarda malların serbest bir şekilde geçişini sağlamaktır. Şüphesiz burada sınır ticaretinin, en çok kayırlan ülke ilkesini tehlikeye sokmayacak ölçüde olması gerekir. (Md. 24, 3 a)"¹.

3.1.3.2. Saydamlık ilkesi

İkinci ilke, korumanın yalnızca gümrük tarifeleri ile yapılabileceği ve bu amaçla diğer kısıtlayıcı önlemlere başvurulamayacağını öngörmektedir.

GATT'ın kurulduğu yıllarda GATT üyelerinin 2/3'ü, ithalat kotalarını bir korunma yöntemi olarak kullanmaktaydı. Miktar kısıtlamaları uygulaması zamanla azalmakla birlikte, halen tarım, tekstil, demir-çelik ürünleri vb.de kotalar kullanılmaktadır. Günümüzde ek ithalat vergileri bu işlevi yerine getirmektedir.

"GATT'ın dayandığı ikinci temel ilke, tarifelerin diğer korunma araçlarına göre piyasa mekanizmasına daha uygun bulunmasıyla açıklanabilir"². Kota uygulanmasında ülkeye mal girişi kesin olarak kısıtlanmaktadır. Bu durumda ekonomide karaborsa ve kaçakçılık oluşmaktadır. Ayrıca dış rekabet tamamen ortadan kalkmakta ve yerli ürünlerde tekeller oluşmaktadır. Oysa tarifelerde fiyat yüksek olsa da ülkeye bir mal girişi olmakta, yüksek fiyata razı olan tüketici mal edinebilmekte ve ithalatın yerli üretim için "terbiye edici etkisi" devam etmektedir.

Bu ilkenin de önemli istisnaları bulunmaktadır;

3.1.3.2.1 Dış ödemeler dengesi sorunları

Önemli dış ödemeler dengesi sorunlarının belirmesi (Md.12), kalkınma çabaları sonucunda artan ithalat talebinin döviz rezervlerini olumsuz yönde etkilemesi (Md.18), ithalatın yerli üretime ciddi zararlar vermesi (Md.19) durumlarında, ülkeler miktar kısıtlamasına gidebilirler. Ancak, bu durumda bile miktar kısıtlamalarının mümkün olduğu ölçüde gerekli ürünlerle sınırlı olması, diğer üye ülkelerin ekonomik ve ticari çıkarlarına asgari seviyede zarar vermesinin gözetilmesi ve küçük miktarlardaki ithal mallarına kota uygulamaması gereklidir.

¹ KARLUK, R., a.g.e., s.117.

² KARLUK, R., a.g.e., s.120.

GATT çerçevesinde yapılan çok taraflı ticaret görüşmelerine, ticaret turları (Round) denir. GATT'in kuruluşundan bu yana toplam sekiz adet Round gerçekleştirilmiştir. Bunlar; Cenevre-İsviçre (1947), Anancy-Fransa(1949), Turquay-İngiltere (1950-51), Cenevre-İsviçre (1956),

3.1.4. GATT Çok Taraflı Görüşmeleri

GATT'in dördüncü ilkesi uyarınca GATT üyeleri ticarete zarar vermekten kaçınacak ve ortaya çıkacak sorunları danışmalar yoluyla çözmeye çalışacaklardır. GATT gerekirse bu süreçte arabulucu görevi yapacaktır.

3.1.3.4. Ticarete Zarar Vermekten Kaçınma

GATT'in üçüncü ilkesi, GATT görüşmelerinde tarife ödümleri alan ülkelerin, bu ödümler karşısında eşdeğer ödümler verilmelini öngörmektedir. Ülkeler diğer ticaret kısıtlayıcı önlemleri azaltmak için de, kendi aralarında görüşmeler yapacaklardır. Ancak gelişmiş ülkeler, gelişmekte olan ülkelere, kendi aralarında görüşmeler yapacaklardır. Ancak gelişmiş ülkeler, gelişmekte olan ülkelere, kendi aralarında görüşmeler yapacaklardır. Ancak gelişmiş ülkeler, gelişmekte olan ülkelere, kendi aralarında görüşmeler yapacaklardır. Ancak gelişmiş ülkeler, gelişmekte olan ülkelere, kendi aralarında görüşmeler yapacaklardır.

3.1.3.3. Karşılıklılık İlkesi

Başlangıçta GATT kapsamı dışında tutulan hizmetler sektörü de, sektörün Dünya mal ticaretinin % 30'unu oluşturan kadar gelişme kaydetmesi üzerine, yine ABD'nin gıdaları ile Uruguay Round ile GATT kapsamına alınmıştır.

Tekstil ve giyim Dünya ticaretinin % 7'sini oluşturmaktadır. Dünya tekstil ticareti, Çok Elyafli Anlaşması (MFA: Multifiber Arrangement) hükümlerince düzenlenmektedir. Daha çok emek yoğun teknoloji ile üretilen ve bu nedenle gelişmekte olan ülkeler için önemli bir ihracat ürünü olan tekstilin ihracatına MFA ile getirilen kısıtlamalar, bu tür ülkelerin ekonomilerine önemli ölçüde zarar verici niteliktedir. Başlangıçta GATT kapsamı dışında tutulan hizmetler sektörü de, sektörün Dünya mal ticaretinin % 30'unu oluşturan kadar gelişme kaydetmesi üzerine, yine ABD'nin gıdaları ile Uruguay Round ile GATT kapsamına alınmıştır.

GATT temelde sanayi malları ticaretine konan engellerin kaldırılmasına yönelik bir anlaşmadır. Bu nedenle tarım, tekstil ve giyim ile hizmet sektörleri, başlangıçta GATT kapsamı dışında tutulmuştur.

3.1.3.2.3 Sektör Bazında İstisna: Tarım, Tekstil, Hizmetler

Gümrük tarifelerinin tek koruma aracı olarak kullanılmasında ve miktar kısıtlamalarına gidilmemesi ilkesinin diğer bir istisnası, "gönüllü" ihracat kısıtlamalarıdır. Gönüllü ihracat kısıtlamaları, yabancılardan gelen ürünlerin ihracat karşısında kendi yerli üretimini korumak isteyen ithalatçıların, politik ve ekonomik gücünü kullanarak dışatıcı ülkelere ihracatlarını kısıtlamayı kabul ettirmeleri şeklinde ortaya çıkmaktadır. "Nitekim 1960'ların ortalarında ABD, Japonya'dan tekstil ürünleri ihracatını sınırlandırmayı istemiş, aksi takdirde tekstil ithalatına uyguladığı gümrük vergilerini artıracaklarını belirtmiştir. Bunun üzerine Japonya, ABD'ye yönelik tekstil ihracatına "gönüllü kota" uygulamak zorunda kalmıştır".

3.1.3.2.2 Gönüllü İhracat Kısıtlamaları

Dillon-İsviçre (1960-61), Kennedy-İsviçre (1964-67), Tokyo-Japonya (1973-79) ve Uruguay (1986-93) Roundlarıdır.

Başlangıçtaki Roundlar sanayii ürünlerinde tarifelerin indirilmesi ve Dünya ticaretini düzenlemeye yönelik çabalara sahne oldular.

3.1.4.1 Dillon Round

Beşinci tur olan Dillon'da (1960-61 Cenevre) ilk defa bütün tarifelerde %20 oranında bir indirim teşebbüs edilmiş, fakat ancak % 8'lik bir indirim yapılabilmektedir. Tarım alanında ise Dillon Round, "ABD'nin AT'ye yaptığı soya tohumu, yağlı tohumlar, keten tohumu, yağlı tohumlar unu ve pamuk ihracatında AT'nin yaptığı vergi almama taahhüdü dışında önemli bir gelişme kaydedilmeden sonuçlanmıştır. Özellikle pamuktaki AT taahhüdü, ABD tarımı için çok büyük bir önem taşıyordu"¹.

3.1.4.2 Kennedy Round

GATT uluslararası ticaret görüşmelerinin altıncısı, 1964-67 yılları arasında Cenevre'de gerçekleştirilen Kennedy turudur. 1957'de AET'nin kurulmasından sonra ABD, bir üçüncü ülke olarak bu pazarın dışında kalmıştı. Bu nedenle ABD bütün tarifelerin % 50 oranında indirilmesini, bazı mallarda gümrüklerin tamamen kaldırılmasını teklif etti. 30 Haziran 1967 tarihinde 53 ülkenin imzaladığı anlaşma ile "sınai mal gümrük vergilerinde (nominal) %36 oranında global bir indirim gerçekleştirilmiştir. İndirime konu olan mallar Dünya ticaretinin 4/5'i kadar olup, 3.600 mal ve 40 milyar dolarlık ticari ürün üzerindeki gümrüklerin azaltılması anlamına gelmektedir. Bir önceki tur olan Dillon'da bu değer sadece 5 milyar dolardı"². Tur sonunda yeni bir anti-damping kodu kabul edilmiştir.

Tarım alanında ise Round, ABD ile AT'nin çıkarlarının uzlaştırılmaması ile sonuçlanmıştır. AET yürürlükteki OTP gereklerine uygun olarak tarımda korumacılığı yükseltirken, ABD, sınai ürünlere uygulanan kuralların tarıma da yaygınlaştırılmasına çalışmıştır. Tur sonunda sadece et gibi spesifik ürünlerde vergiler azaltıldı, bazı tarımsal ürünlere küçük tarife ayrıcalıkları sağlandı. Tur sonunda Uluslararası Buğday Konseyi (IWC : International Wheat Council) kurulmuş, 1967 tarihli Uluslararası Hububat Sözleşmesi imzalanmıştır.

3.1.4.3 Tokyo Round

Yedinci GATT görüşmeleri 99 ülkenin katılımıyla Tokyo'da gerçekleştirilmiştir. 12 Nisan 1979 tarihinde sonuçlanan görüşmelerin belki de en önemli sonucu, 14 Haziran 1983'te Brüksel'de imzalanan "Armonize mal tanımı ve kodlama sistemi hakkında uluslararası sözleşme"nin 1 Ocak 1988'de yürürlüğe girmesidir. Böylece Dünya'da uygulanmakta olan üç farklı gümrük nomenklatürü yerine, artan mal çeşidine cevap veren ayrıntılı armonize sistem uygulamaya konulmuştur. Bu yeni sistem, 1 Ocak 1989 tarihinden itibaren Türkiye'de de uygulamaya başlamıştır.

Tokyo Round'unda, %34'lere varan gümrük indirimlerinin sekiz yıllık bir dönem içerisinde gerçekleştirilmesi kararı alınmıştır. GATT kurulduğunda ortalama %40 olan tarife düzeyi, Tokyo Round'da % 4.7'e çekilmiştir. Ayrıca Tokyo Round sonucunda tarife dışı ticaret engelleyici önlemler konusunda şu altı kod imzalanmıştır: Sübvansiyon ve telafi edici vergiler kodu, ticarete teknik engeller kodu, ithal lisans usulleri kodu, devlet alımları kodu, gümrük değerleri kodu, revize anti dumping kodu. Bu kodlar ile, ticarete zarar veren tarife dışı engellerin azaltılması/kaldırılması amaçlanmıştır.

Tarım alanında, Tokyo Round henüz sonuçlanmadan varılan bir anlaşma gereğince, "sanayileşmiş ülkeler GOÜ'lerden yaptıkları tropik ürün ithalatına (kahve, kakao, çay ve baharat gibi) uyguladıkları tarifeleri ve diğer tarife dışı tedbirleri 1977 yılından itibaren tedricen azaltmayı

¹ USDA, Agricultural Provisions of the Uruguay Round, Washington D.C., Ocak 1994, s.24.

² KARLUK, R., a.g.e., s.139.

- ¹ KARLUK, R., a.g.e., s.141
² KARLUK, R., a.g.e., s.144
³ SAHNOZ, A., a.g.m., s.33.
⁴ SAHNOZ, Ahmet, Avrupa Topuluğu'nda Ortak Tarım ve Dış Ticaret Politikası, ATAVM, Araştırma Dizisi, Yayın No: 12, Ankara, 1993, s.95.

ABD'nin Dünya tarım pazarlarına egemen olduğu dönemde tarımsal ürünler bakımından kendi kendine yeterli olmayan Avrupa Ekonomik Topluluğu, kuruluş tarihinden dört yıl sonra Ortak Tarım Politikası'nı (OTP) oluşturmuş ve yürürlüğe koymuştur. Aslında hem AET'nin ve hem de OTP'nin oluşturulması, GATT ilkelere ile hedeflenenlerin aksine gelişmeler idi. Ancak dönemin politik koşullar çerçevesinde ABD, SSCB'ne karşı Avrupa'nın güçlendirilmesi için söz konusu topluluğun oluşturduğu politikaların faturalarını "ödenbilir bir bedel" olarak değerlendirdi. Ayrıca

3.2.2 OTP'nin Oluşturulması ve Pazarların Paylaşımı

Bugün GATT'ta uyguladığı neo-liberal rolün aksine, Dünya tarım ürünlerinde müdahalecili politikaları ilk başlatan ülke ABD olmuştur. ABD, daha önceki bölümlerde açıklanan 1933 tarihli Tarımsal Uyarılma Yasası (Agricultural Adjustment Act)'na dayanarak, 1955'te GATT'a kendi ilga hükmünü (waiver) kabul ettirmiştir. Buna dayanarak ABD birgök temel üründe ithalata miktar kısıtlamaları ve özel gümrük vergileri uygulamıştır. ABD ilga hükmü ile kendi tarımsal iç pazarını dış rekabete karşı korurken, dış pazarlarda rekabet üstünlüğü elde etmek için de her türlü yolu denemekten çekinmemiştir. 1954 tarihli Bars Yasası (Public Law-480) bu amaçla kullanılmıştır. "Dünyada ağılık geçen bölgelere gıda yardımı yapmak amacıyla yasa, takasat düşük faizli kredi tahsisine kadar eşitli ihracat teşvikleri ile Amerikan tarım stoklarının arttırılmasına aracılık etmiştir. Amerikan Tarım Bakanlığının verilerine göre, 1955-70 döneminde PL-480 çerçevesinde yapılan tarım ürünleri ihracatı, toplam tarım ürünleri ihracatının yilda ortalaması %20 ile %34 arasında değişen bir bölümünü oluşturmuştur. PL-480'in temel amacı yasa metninde, "ABD'nin dış ilişkilerini geliştirmek ve daha başka amaçlar için Amerikan tarım ürünlerinin yabancı ülkelerdeki tüketimini arttırmak" şeklinde ifade edilmiştir.

ABD'nin GATT'ta uyguladığı neo-liberal rolün aksine, Dünya tarım ürünlerinde müdahalecili politikaları ilk başlatan ülke ABD olmuştur. ABD, daha önceki bölümlerde açıklanan 1933 tarihli Tarımsal Uyarılma Yasası (Agricultural Adjustment Act)'na dayanarak, 1955'te GATT'a kendi ilga hükmünü (waiver) kabul ettirmiştir. Buna dayanarak ABD birgök temel üründe ithalata miktar kısıtlamaları ve özel gümrük vergileri uygulamıştır. ABD ilga hükmü ile kendi tarımsal iç pazarını dış rekabete karşı korurken, dış pazarlarda rekabet üstünlüğü elde etmek için de her türlü yolu denemekten çekinmemiştir. 1954 tarihli Bars Yasası (Public Law-480) bu amaçla kullanılmıştır. "Dünyada ağılık geçen bölgelere gıda yardımı yapmak amacıyla yasa, takasat düşük faizli kredi tahsisine kadar eşitli ihracat teşvikleri ile Amerikan tarım stoklarının arttırılmasına aracılık etmiştir. Amerikan Tarım Bakanlığının verilerine göre, 1955-70 döneminde PL-480 çerçevesinde yapılan tarım ürünleri ihracatı, toplam tarım ürünleri ihracatının yilda ortalaması %20 ile %34 arasında değişen bir bölümünü oluşturmuştur. PL-480'in temel amacı yasa metninde, "ABD'nin dış ilişkilerini geliştirmek ve daha başka amaçlar için Amerikan tarım ürünlerinin yabancı ülkelerdeki tüketimini arttırmak" şeklinde ifade edilmiştir.

3.2.1 Korumacılık Dönemi

3.2 Uruguay Round Öncesi Dünya Tarım Ticaretinin Yapısı

- Uruguay Round öncesinde tarım, GATT'in hedeflediği ticarette liberalizasyon uygulamalarının dışında tutulmuştur. 1948 GATT metninde tarım GATT ilkelere bir istisnası oluşturmuş ve özel muameleye tabi tutulmuştur. Endüstri ürünlerinin aksine tarımda miktar kısıtlamaları, ihracat sübvansiyonları vb. uygulamalar yapılabilmekte ve tarımsal ürünlerin konunda geçitli ayrıcalıklar tanımlanmaktadır. Şüphesiz bu düzenlemelerin temelinde ürünlerin doğaya karşı yetiştirilme koşullarından dolayı arzının istikrarsızlığı, temel besin maddelerine kaynaklık etmesi nedeniyle talebinin esnek olmaması, dönemin demografik yapısı içinde Dünya nüfusunun önemli bir bölümünün tarımla uğraşması gibi geçitli nedenler yatmaktadır. Ancak bunların yanında, henüz tarım ticaretinin önünde önemli engeller olmaması ve bu alanda bir liberalizasyonun gerekliliğinin hissedilmemesi de, tarıma uygulanan özel muameleyi açıklayıcı etkenlerdir.
- Uruguay Round öncesinde tarım, GATT'in hedeflediği ticarette liberalizasyon uygulamalarının dışında tutulmuştur. 1948 GATT metninde tarım GATT ilkelere bir istisnası oluşturmuş ve özel muameleye tabi tutulmuştur. Endüstri ürünlerinin aksine tarımda miktar kısıtlamaları, ihracat sübvansiyonları vb. uygulamalar yapılabilmekte ve tarımsal ürünlerin konunda geçitli ayrıcalıklar tanımlanmaktadır. Şüphesiz bu düzenlemelerin temelinde ürünlerin doğaya karşı yetiştirilme koşullarından dolayı arzının istikrarsızlığı, temel besin maddelerine kaynaklık etmesi nedeniyle talebinin esnek olmaması, dönemin demografik yapısı içinde Dünya nüfusunun önemli bir bölümünün tarımla uğraşması gibi geçitli nedenler yatmaktadır. Ancak bunların yanında, henüz tarım ticaretinin önünde önemli engeller olmaması ve bu alanda bir liberalizasyonun gerekliliğinin hissedilmemesi de, tarıma uygulanan özel muameleyi açıklayıcı etkenlerdir.
- Sığır eti sözleşmesi: Sığır eti ticaretinde önce istikrarın sağlanması, ardından bu ticaretin teşvik edilmesi ve liberalizasyonun sağlanması amaçlanmaktadır. "Sözleşme 1990 yılı itibarıyla Dünya taze ve dondurulmuş sığır eti ihracatının (AT içi ticaret hariç) %90'ını üretimin ve tüketimin ise %60'ını kapsamaktadır. Sözleşme hükümlerini uygulamak amacıyla "Ulusal Tarım Eti Konseyi (MEC) adı altında bir organ kurulmuştur".
- Ulusal tarım eti sözleşmesi: Bu sözleşmede de süt ve süt ürünleri ticaretinin geliştirilmesi, libere edilmesi ve fiyatlarında istikrarın sağlanması amaçlanmaktadır.

kabul etmişlerdir. Bazı sanayileşmiş ülkeler, bu ürünler üzerindeki iç vergileri ileride arttırmamayı taahhüt etmişlerdir". Tokyo Round'unda, tarım sektörü ile ilgili iki sözleşme imzalanmıştır.

bu dönemde Dünya tarımsal ticaret hacminde görülen genişleme eğilimi de, OTP'na muhalefetin beklenenin altında ortaya konulmasına neden olmuştur.

Avrupa geleneksel olarak güçlü olduğu süt ve süt ürünlerinde, OTP'nin üretimi teşvik edici yapısı nedeniyle daha fazla gelişme kaydetmiştir. Süt ürünleri ihracatının yarısından fazlasını gerçekleştiren Avrupa'ya karşılık, ABD hububat ürünlerinde çok güçlü idi. Bu yapı, Atlantik'in iki yakasındaki bu iki devin, tarımsal pazarları paylaşmalarına dayanan bir anlaşmaya gitmelerine neden olmuştur. ABD hububatta, AET ise süt ve süt ürünlerinde Dünya'nın en büyük dışsatımcıları olma konularını uzun süre korumuşlardır.

3.2.3. Anlaşmanın Bozulması ve Sübvansiyonlar Savaşı

OTP ile sağlanan hızlı verim ve üretim artışı sonucunda hububat üretiminde de kısa sürede kendi kendine yeterliliği yakalayan AT, net ithalatçı konumundan net dışsatımcı konumuna geçmiştir. 1972-74 döneminde 5.8 milyon tonu buğday olmak üzere 22.1 milyon ton toplam hububat ithalatı yapan AB'nin ithalatı zaman içinde hızla azalmış ve 1992-94 döneminde 1.6 milyon tonu buğday olmak üzere toplam hububat ithalatı 4.7 milyon ton olarak gerçekleşmiştir. İhracatta ise bunun tam tersine bir gelişme söz konusudur. 1972-74 döneminde 6.2 milyon tonu buğday olmak üzere toplam 9.4 milyon ton hububat ihraç eden AB'nin ihracat rakamları, 1992-94 döneminde buğdayda 20.2 milyon ton ve toplam hububatta 29.3 milyon tondur.

AB'nin ihracatında yirmi yıllık dönem içerisinde %300'den fazla bir artış görülürken, ABD ihracatındaki gelişme bu oranın çok altında kalmıştır. Yine 1972-74 dönemi ile 1992-94 dönemi rakamları karşılaştırıldığında ABD buğday ihracatının 30.2 milyon tondan 34.1 milyon tona, toplam hububat ihracatının ise 68.6 milyon tondan 86.1 milyon tona çıktığı görülmektedir.

Bu gelişmelere ek olarak Dünya tarım ticaretinin eşi görülmemiş bir durgunluk dönemine girmesi ve daha sonra Cairns grup olarak adlandırılacak ülkelerin Dünya tarım pazarlarında daha fazla pay almak istemeleri, Dünya pazarlarındaki rekabeti iyice keskinleştirmiştir.

"ABD'nin Avrupa karşısında güçlenmesinde Topluluğun ihracata sağladığı sübvansiyonlar kadar, ABD'de Reagan'omik politikalar çerçevesinde uygulamaya giren değerli dolar-yüksek faiz politikalarının da rolü vardır. 1980-90 yılları arasında tarım ürünleri ihracatı mutlak olarak gerileyen tek ülke ABD'dir. 1980 yılı baz alınıp ihracat endeksi 100 kabul edildiğinde, ABD'nin tarım ürünleri ihracatı 1986 yılında 80'in altına düşerken Avrupa Birliği (AB)'ninki 150'ye yükselmiştir. Kanada, Avustralya ve Brezilya gibi diğer önemli tarım ürünü dışsatımcıları için ise aynı yıl, söz konusu endeks 120 ile 140 arasında yer almıştır"¹.

Dünya tarım ürünleri ihracatının 1980 yılında 233 milyar \$ olan değeri, 1982'de 213, 1983'te 209, 1984'te 219 ve 1985'te 209 milyar \$ olarak gerçekleşmiştir. 1986'dan itibaren tekrar genişlemeye başlayan pazar doğrultusunda, 1990 yılı Dünya tarım ürünleri ticareti değeri 325 milyar \$ olmuştur.

Bu süreç, kaçınılmaz olarak, sübvansiyonlar savaşı olarak adlandırılan irrasyonel ticari mücadele dönemini başlatmıştır. Tarımsal üretimleri kendi ihtiyaçlarının üzerinde artmaya devam eden AB ve ABD için, tarımsal ticaretin daralma eğilimine girdiği bir dönemde Dünya pazarları her zamankinden fazla bir "paylaşılmayan pasta" konumuna girmiştir. Sürekli artarak herkes için zarar verici boyutlara ulaşan ticari çatışma sorununa bir çözüm bulmak için GATT bünyesinde, 1982 yılında Cenevre'de bakanlar düzeyinde bir konferans toplanmıştır. Ancak Konferansın herhangi bir sonuç alamadan dağılması, tarafların mücadele kararlılıklarının yükselmesine neden olmuştur.

Kuzey Afrika Ülkeleri AB'nin ve özellikle Fransa'nın geleneksel pazarıdır. Gerek sömürge döneminden kalan sıkı bağlar, gerekse coğrafi konum itibarıyla AB, Bölge'nin hububat gereksinimini yıllardan beri karşılamakta idi. Ancak Konferansın sona ermesinden hemen sonra ABD, Mısır'a, Dünya fiyatları 150 \$'ın üzerinde iken 25 \$/ton fiyatla 1 milyon ton buğday unu

¹ ŞAHİNÖZ, A., a.g.m., s.35.

GATT kuralları gereği, Avrupa Topluluğu'nun yaratılması aşamasında ticari partnerlerle yapılan yeni gümrük birlikleri kurulmasına yönelik görüşmelerde, üçüncü tarafların çıkarlarının zarar görmemesini gözlemlemek gereklidir. Bu, ABD'nin, AT'nin tarımsal politikalarını değiştirmeye mücaddelesinin ilk gatişma konusu olmuştur. Ancak dönemin politik konjonktürü içerisinde ABD'nin Atlantik İttifakı konusundaki endişeleri, bu başlangıç mücaddelesinin son aşamalarında oranla çok daha yumuşak olmasını sonuçlamıştır. Bu dönemde ABD tarafına egemen olan

önemli sonuçlar doğurmaktadır. Dünyanın bu iki önemli ticaret bloku arasındaki gatişma, üçüncü ülkeler için de çok etkilienmektedir. Önemli sonuçlar doğurmaktadır. Dünyanın bu iki önemli ticaret bloku arasındaki gatişma, üçüncü ülkeler için de çok etkilienmektedir. Önemli sonuçlar doğurmaktadır. Dünyanın bu iki önemli ticaret bloku arasındaki gatişma, üçüncü ülkeler için de çok etkilienmektedir.

3.2.4.1 AB-ABD Çatışması

Tarımsal ürünlerin uluslararası ticaretinde AB ile ABD arasındaki gatişma, tarımsal ürünlerin üreticisi, ithalatçısı ya da dışsaticısı olan tüm piyasa aktörlerini, tüketicileri, birlik ve organizasyonları, merkezi hükümetleri, kısacası çok geniş bir yelpazeyi çok yakından ve doğrudan etkilenmektedir. Önemli sonuçlar doğurmaktadır. Dünyanın bu iki önemli ticaret bloku arasındaki gatişma, üçüncü ülkeler için de çok etkilienmektedir. Önemli sonuçlar doğurmaktadır. Dünyanın bu iki önemli ticaret bloku arasındaki gatişma, üçüncü ülkeler için de çok etkilienmektedir.

Uruguay Round'da temel olarak tarımlar, tarımsal ürünlerde rekabet üstünlüğü olan ve bu nedenle mümkün olduğu kadar liberalizasyona gidilmesi istenen ürünler için, ucuz ithalatın rekabettenden kendi üreticilerini korumayı amaçlayan, daha az rekabet şansı sahip ülkeler için izere belirlenmiştir. Rekabet şansı yüksek olan dışsaticı ülkelere ABD ve 14 büyük tarımsal ürün dışsaticısı ülkeden oluşan Cairns grubu liderlik etmiştir. Bu ülkelerin istemleri, diğer ülkelerin pazarlarına gitiş şanslarının artması ve ihracat para yardımlarının kaldırılması doğrultusunda idi. Ticarette liberalizasyonun ekonomik gelişmeyi tahrik edeceğine inanan bazı gelişmekte olan ülkeler de, bu grubu desteklemişlerdir. İhracatını sürdürürken rekabet şansı az olan üreticilerini dış pazarların rekabettenden korumak isteyen AB ve onun tarafında yer alan ülkeler ise ticarete

3.2.4 Uruguay Round Öncesi, Ülkelerin Tarım Ticaretindeki Tutumları

Tarımsal ürün potansiyelleri ve ekonomik güçlerini belirlediği gerçeğe tarımsal ürünlerin ticaretinde farklı çikartara sahip olan ülkeler, Uruguay Round öncesi tutumlarını giderek netleştirilmeye başlamışlardır. Uruguay Round'un anahtar oyuncuları ABD, AB, Japonya, Cairns grubu, gelişmekte olan ülkeler, Güney Kore, İskandinav ülkeleri ve net gıda ithalatçısı gelişmekte olan ülkelerdir.

Bu sübvansiyonlar savası, Cairns grubu ülkelerinin ve Türkiye gibi ülkelerin ihracatını olumsuz yönde etkilerken, bu uygulamaların dışsaticı ülkelere olan faydaları büyük boyutlara ulaşmıştır. "1979-81 döneminde 15 OECD ülkesinde 116 milyar olan sübvansiyoncu tarım politikalarının maliyeti, beş yıl sonra, yani 1984-86 döneminde iki katlık bir artış ile 230 milyar ecu'ya" yükselmiştir.²

Bu uygulamalara karşı Avrupa'nın cevabı gecikmemiştir. "Topluluk, 1984 yılında Sovyetler Birliği'ne tonu 450 \$'dan tereyağı ihrac etmiştir. Bu fiyat gitişilere ödenen destekleme fiyatının sadece % 14'üne eşdeğertir. ABD tahlimin istihasına uğrayan Mısır pazarlarını kaybetmek için ise, bu ülkeye özel ihracat primi ile 400.000 ton tahıl unu ihrac etmiştir. İhracata uygulanan asırı sübvansiyonlar, Dünya piyasalarında tarım ürünleri fiyatlarının büyük düşüşler göstermesine yol açmıştır. Örneğin 1980 yılında 200 \$ civarında olan buğdayın ton başına Dünya piyasa fiyatı, 1986 yılında 100 \$'ın altına düşmüştür".¹

Bu uygulamalara karşı Avrupa'nın cevabı gecikmemiştir. "Topluluk, 1984 yılında Sovyetler Birliği'ne tonu 450 \$'dan tereyağı ihrac etmiştir. Bu fiyat gitişilere ödenen destekleme fiyatının sadece % 14'üne eşdeğertir. ABD tahlimin istihasına uğrayan Mısır pazarlarını kaybetmek için ise, bu ülkeye özel ihracat primi ile 400.000 ton tahıl unu ihrac etmiştir. İhracata uygulanan asırı sübvansiyonlar, Dünya piyasalarında tarım ürünleri fiyatlarının büyük düşüşler göstermesine yol açmıştır. Örneğin 1980 yılında 200 \$ civarında olan buğdayın ton başına Dünya piyasa fiyatı, 1986 yılında 100 \$'ın altına düşmüştür".¹

Bu uygulamalara karşı Avrupa'nın cevabı gecikmemiştir. "Topluluk, 1984 yılında Sovyetler Birliği'ne tonu 450 \$'dan tereyağı ihrac etmiştir. Bu fiyat gitişilere ödenen destekleme fiyatının sadece % 14'üne eşdeğertir. ABD tahlimin istihasına uğrayan Mısır pazarlarını kaybetmek için ise, bu ülkeye özel ihracat primi ile 400.000 ton tahıl unu ihrac etmiştir. İhracata uygulanan asırı sübvansiyonlar, Dünya piyasalarında tarım ürünleri fiyatlarının büyük düşüşler göstermesine yol açmıştır. Örneğin 1980 yılında 200 \$ civarında olan buğdayın ton başına Dünya piyasa fiyatı, 1986 yılında 100 \$'ın altına düşmüştür".¹

düşünce;“Eğer Ortak Tarım Politikası AT için bir fiyat ise ve Atlantik İttifakı'nın Avrupa sütununu güçlendirmek için bu gerekli ise, bu çok pahalı bir fiyat değildir”¹.

Fakat zamanla Dünya politik ve ekonomik yapısında kaydedilen önemli değişimlerin biçimlendirdiği yeni yapı, giderek artan ve sertleşen bir mücadeleyi ortaya koymuştur. Her iki taraf için de “müşterek ve kabul edilebilir bir anlaşmaya ulaşmada açık bir ortak çıkar olmasına rağmen, ekonomik doktrinlerdeki derin farklılıklardan beslenen ve çıkarların gerçek çatışmasından ortaya çıkan sertlik ve saldırganlıktan sakınmak güç olmaktadır”².

Bu noktada, her iki tarafın tavrını belirlemede etken olan güçlerin analizi yoluyla, tarafların mantığına yönelik bir çözümleme yararlı olacaktır.

3.2.4.2 ABD'nin Tutumu ve Perspektifi

ABD tezini savunurken, AT Komisyonu'nun kendi açıklamalarına gönderme yapmaktadır; “Toplulukta tarımsal üretimin uzun dönem yükseliş trendi yıllık % 1.5-2 iken, tüketim yıllık % 0.5 artmaktadır. Sonuçta topluluk birçok önemli üründe kendi kendine yeterlilik sınırını aşmıştır ve üretimini yönetebilmek için sübvansiyonlu ihracatını artırmak zorundadır”³.

ABD için suçlu, üretimi artıran ve tüketimi düşüren Avrupa'daki yüksek fiyat destekleridir. İhracat iadeleri ahlında ihracat para yardımlarıdır ve bunlar Avrupalı dışsatımcılara, üretim masraflarına bağlı olmayan bir fiyat sunma avantajı sağlamaktadırlar. Bu, uluslararası ticarete uzun dönemde belirleyici rol oynaması gereken karşılaştırmalı üstünlüklerin (comperative advantages) rolünü bozar. ABD üreticilerinin genellikle Avrupalı meslektaşlarından daha etkin oldukları kabul edilir. Buna karşın ABD tarımsal ihracatı 1981'den 1983'e miktar olarak 162 milyon tondan 149 milyon tona ve değer olarak 43.8 milyar dolardan 35.5 milyar dolara gerilerken, 1981'den sonra Avrupa tarımsal ürün ihracatı artmaya devam etmiştir.

ABD tarımının içinde bulunduğu durumu anlatmak için, 10 Kasım 1982'de Şikago'da yapılan Ulusal Tarımsal Bankacılık Konferansı'nda Blok Sekreteri'nin yaptığı konuşma, fikir verici olacaktır; “Bugün konuşacağınız neredeyse herkes, tarımın bir felaket içinde olduğunu söyleyecektir size. Ben 400 milyon paund'luk tereyağı, 800 milyon paund'luk peynir, 1.2 milyar paund'luk yağsız süt stoklarımızın kabusunu yaşıyorum. Devreden pamuk stokumuz, geçen yıl ki miktarının 2-3 katından fazladır. Buğday devreden stoku 2 yıl öncesinden %43 fazladır. Soya devreden stoku gelecek yıl bu yıldan %60 fazla olacaktır. Avrupa Ortak Pazarı ticari duvarların arkasında 20 yıl önce 10 üye ülkesiyle tarımda kendi kendine yeterli olabilmek için inşa edilmiştir. Fakat bu nokta geçilmiştir. Ortak Pazar 1960'lardaki yıllık 20 milyon tonluk net hububat ithalatçılığı konumundan, 1980'lerde net hububat dışsatımcısı konumuna gelmiştir. Bu, amaçlanan kendi kendine yeterliliğin çok ötesindedir. Para yardımları ihracata yönelik üretimi artırmış ve Amerikan üreticileriyle rekabet durumu yaratmıştır. Bizim üreticilerimiz, Avrupalı kapitalistlerin hazinelerine karşı mücadele vermek zorundadır. Bunun neresi adalettir?”⁴.

Bu tarımsal koşullar nedeniyle Kansas, Montana, Kuzey ve Güney Dakota gibi Cumhuriyetçilerin ağırlıkta olduğu ve birçok etkili senatör ile temsil edilen eyaletler, yönetim üzerine politik baskı uyguladılar.

“Açık olarak ABD'nin uluslararası ticaretteki tutumu iç politika yapıcı süreçlerin doğrudan bir ürünüdür ve ABD tarımsal politika yapımının iç dinamikleri, AB ile tansiyonu düşürmekten daha çok, yükseltmeye eğilimlidir”⁵.

¹ TRACY, Michael, Agriculture in Western Europe, Challenge and Response, 1880-1980, London, 1982.

² PETIT, M., a.g.e., s.57.

³ Commission of the European Communities, Common Agricultural Policy Proposals of the Commission, Brussels, 1983, s.3.

⁴ PETIT, M., a.g.e., s.60.

⁵ PETIT, M., a.g.e., s.61.

Serbest ticaretin en başta gelen savunucusu olan ABD, aslında gerek korumacılık ve gerekse sübvansiyonlar açısından AB'den geri kalmamaktadır. ABD kendi pazarlarını "iğa hüküm" ve sağlık kuralı gibi geçitli tariflerle korurken, Karma Kredi Programı (Blended Export Enhancement Credits) ve ihracat geliştirme programı (Export Enhancement Program) gibi devlet desteklerini dedüksiyonları sunmaktadır. ABD'de sübvansiyon sağlanarak ihrac edilen buğdayın toplam buğday ihracatı içindeki payı, bu programlar sayesinde 1981'den 1987'ye %16'dan %75'e yükselmiştir". A. Revel ve C. Riboud, ABD tarımsal ticaret politikaları için şunu yazmaktadır: "Korumacılık Amerikan tarımının tarihi temelini oluşturmaktadır. Amerika'da öyle bir hüküm ve sosyolojik düzenleme vardır ki, Amerikan tarım politikası, yaratılan yasa ve ilgili ürünün durumuna bağlı olarak aynı anda hem liberal, hem de korumacı olabilir". Örneğin Amerika'nın geliştirdiği Karma Kredi Programı (Blended Credits) vasıtasıyla, İran ile yaptığı savaş nedeniyle finansman güçlüğü geçen Irak'a, Amerikan tarım ürünlerini ithal etmesi için 1983'te 233 milyon \$, 1984'te 633, 1987'de 932 milyon \$ ve 1988'de 1 milyar \$ kredi verilmiştir.

ABD'de tarımsal fiyatlara müdahale sistemi de, bu korumacılık tutumunun başka bir görünüşünü oluşturmaktadır. Devlet üretici için garanti fiyat olan "Loan Price"ı açıklamaktadır. Devlet Müdahale Kuruluşu (CCC=Commodity Credit Corporation) hasat döneminde üreticiye ürününe karşılık bir kredi vermektedir. Eğer hasadı takip eden ilk beş ay içinde piyasa fiyatları Loan Price'in üzerinde gerçekleşmezse, üretici ürünü Loan Price'dan CCC'na bırakmaktadır. Eğer piyasa fiyatları daha yüksek olursa, üretici CCC'a düşük bir faiz (loan rate) ödeyerek ürününü piyasada satmaktadır.

Bunun yanında bir de açıklanan hedef fiyat (target price) vardır. İğ piyasada oluşan fiyat ile hedef fiyat arasındaki fark, "fark giderici ödemeler" olarak üreticiye doğrudan ödenmektedir. Bu ödeme biçiminden dolayı, "fark giderici ödemeler" olarak üreticiye doğrudan ödenmektedir. Bu Japonya'da tarımsal desteğin faturasını tüketici ödemektedir. ABD bu sistem ile, üretici gelirlerini düşürmeden ve dolayısıyla bir muhalefete karşılaşmadan, Dünya piyasalarının durumuna göre loan price'i aşağıya çekebilmektedir.

F. David Amerika'nın bu tutumunu şöyle özetlemektedir: "Birteslik Devletler bir yandan serbest değişimin erdemlerini sayıp dökerken, bir yandan da sanki kendilerini serbest değişimi düzenleyen kurallardan koruyan hukuki bir ayrıcalık varmış gibi davranabilmektedir".

3.2.4.3 Avrupa Pozisyonu

Avrupa'nın durumu ABD'den oldukça farklıdır. ABD'de iğ gıkarat çahşmalarına karşın, ABD tarımı için ihracatın önemli konusunda görüş birliği vardır ve uluslararası ticaret görüşmelerinde izlenen tutum da bellidir. Avrupa'da ise üye ülkelerin tutumları daima farklılık gösterir. Bu nedenle Orta Avrupa Pozisyonu'nun tanımlanması çok güçtür.

Özellikle İngiltere başta olmak üzere AB'ne üye ülkelere liberaler olarak anılan grup, ÖTP konusunda ABD'nin eleştirel görüşünü paylaşmaktadır. Fakat üye ülkelerden göçü aynı fikirde değillerdir. Bununla birlikte tüm ülkeler, tarım politikalarında bir reform gereksinimi olduğunu kabul etmektedirler.

Genel görüşün özetlenirse Avrupa'da, ihracat tadelirinin GATT'ta ulaşılan konsensusu aykırı olmadığını ileri sürerler. Tarım para yardımları kodunun muğlak olduğunu ve serbest ticaret modelinin ihracat para yardımlarını kapsamayacağıni düşünürler. Onlara göre, gelişmiş ülkelerin tümünde tarım müdahaleciliği yaygındır. Tarım ABD'nin talebiyle GATT'ta özel muameleye tabi tutulmuş ve bunun için de güçlü politik nedenler vardır. Aynı güçler, çok sayıda üreticisi bulunan ve işsizlik oranlarının hala yüksek olduğu Avrupa'da da sahnedir ve bu güçlere aldırırmamak akıllıca olmayacaktır.

¹ SAHNOZ, A., a.g.m., s.38

² SAHNOZ, A., a.g.e., s.95

³ SAHNOZ, A., a.g.e., s.97

Kısaca özetlenen bu görüşler çerçevesinde, ABD ile Avrupa arasında geniş doktriner farklılıklar olduğu söylenebilir.

Tarımsal ticarete GATT kurallarının ve özellikle para yardımı kodunun netleştirilmesinde bir anlaşmaya varmak olanaklarını genişletmek için, ABD ve AB de dahil olmak üzere tüm sözleşme taraflarına açık olan bir Tarım Ticareti Komitesi (CTA: The Committee on Trade in Agriculture) kurulmuş ve çalışmaya başlamıştır. Her ne kadar ABD - AB rekabeti uluslararası tarım ticaretindeki en ciddi çekişme olsa bile, tarım ürünlerinin uluslararası serbest ticaretini kısıtlayan başka engeller de vardı ve "serbest ticaret ideali"ne ulaşmada tüm ülkelerin katkısı gereklidir.

İlk bakışta sürpriz olarak algılansa da, AB, ABD'nin ihracat para yardımlarını yasaklama önerisini, görüşmelerin temeli olarak kabul etmiştir. AB yetkilileri sık sık; "birçok para yardımından ABD tarım sektörünün de çıkar sağladığını, bunların mutlaka ihracat para yardımları olmasının şart olmadığını, aksine her türlü hükümet desteğinin dolaylı olarak ihracatı artırmakta kullanıldıklarını (GATT 16.md :operates to increase the export) ileri sürmüşlerdir. Bu nedenle AB görüşmecileri, tartışmaları, tarımı etkileyen tüm hükümet müdahalelerine yaygınlaştırma eğiliminde olmuşlardır.

Kesin ve gerçek çıkar çatışmaları nedeniyle, görüşler arasında derin farklılıklar vardır. Tarımsal ticaret konusundaki anlaşmazlıklar yıllardır devam etmektedir. Görüşmeler yoluyla soruna çözüm bulunması konusunda taraflar hemfikirdir fakat herkes kendi çözümünü dayatma yolunu tercih etmektedir. Son yıllarda ABD'nin görüşü, "nihai amaç olan serbest ticarete ulaşmada önemli bir engel olan Avrupa tarafından uygulanan ihracat sübvansiyonları durdurulmalıdır" noktasında odaklanmıştır.

Avrupa'lı görüşmeciler ise, Amerikan pozisyonunun ikiyüzlülüğe bir örnek olduğunu düşünmektedirler. Onlara göre, ihracat sübvansiyonları OTP'nin tamamlayıcı bir parçasıdır. Avrupalılar arasında yeni bir anlaşmaya ulaşmak son derece güçtür. Niçin Amerikalılar, Avrupa Politikası'nda siyaseten önemli bir konuyu dikte ettirmeye çalışmaktadırlar? Ayrıca şu anda serbest ticaret ABD ticari çıkarlarına uygun düştüğü için ABD serbest ticareti savunmaktadır. Oysa ABD yönetimi hiçbir zaman, kendi haklarıyla çelişen GATT kurallarını uygulamamıştır ve bu nedenle inandırıcı değildir. Birçok önemli ABD emtia programları ticarete müdahale temelindedir.

Ekonomik çıkar çatışmaları üçüncü pazarlardaki rekabetten ve ABD'nin Avrupa pazarlarına girmesinin engellenmesinden ortaya çıkmaktadır. Bu çatışmanın temelinde ise, Atlantik'in her iki yakasındaki aşırı tarımsal üretim kapasitesi yatmaktadır. Bu sonuç farklı fakat paralel nedenlerden ileri gelmektedir ve her iki tarafın da bütçesi üzerine önemli yükler getirmektedir. Bu nedenle hem AB ve hem de ABD, tarımsal destekteki artışları sınırlamak için çeşitli önlemler almaktadırlar.

3.2.4.4 Üçüncü Taraflar

Cairns Grubu tarım ürünleri dışsatımcısı ülkeler olan Avustralya, Arjantin, Brezilya, Kanada, Şili, Kolombiya, Fiji, Macaristan, Endonezya, Malezya, Yeni Zelanda ve Filipinler'den oluşmaktadır ve bu grubun tutumu, tarımsal ürünlerin ticaretinde liberalizasyonu sağlamadan yanadır. Nispeten düşük ulusal gelire sahip olan ülkeler de, tarımsal ürünlerini gelişmiş ülkelerin pazarlarına sokabilmek için liberalizasyon yanlısı bir tutum sergilemişlerdir. Japonya Dünyanın en büyük tarım ithalatçıları arasındadır ve geleneksel yüksek korumalı tarım politikasını sürdürmektedir. Güney Kore ve İskandinav ülkeleri, yüksek korumaya sahip tarımsal yapıları nedeniyle liberalizasyona karşıdırlar.

Genel olarak, gelişmiş ülkelerin tarımsal korumacılığının faturasının, gelişmekte olan ülkelere çıktığı yolunda bir ortak kanı vardır. Fakat bu politikaların doğrudan ve dolaylı etkilerinin saptanması ve bunun ileriye yönelik yapıda oluşturacağı değişimlerin tahmini / tespiti / analizi son derece zordur. Çünkü bu çalışma, teknik bir sorgulamanın ötesinde, az gelişmiş ülke kalkınma teorilerinin çok geniş yelpazesini de içine alacak, sosyal sonuçlarının da analize katılmasıyla bir yaklaşık bütünlüğe ulaşmaya aday olabilecek bir çalışmadır. Bu nedenlerin yanında kullanılan

- ¹ JOHNSON, D. Gale, Düzensiz Dünya Tarımı, Fantana/Collins and Trade Policy Research Centre, London 1973.
- ² VALDES, Alberto ve ZEITZ, Joachim, Agricultural Protection in OECD Countries: It's cost to less developed Countries, International Food Policy Research Institute, Research Report 21, Washington, D.C., 1980.
- ³ JOSLING, Timothy, Developed Country Agricultural Policies and Developing country Supplies: The case of Wheat, I.F.P.R. Institute, Research Report 14, Washington, D.C., 1980, s.38.
- ⁴ HATHAWAY, Dale E., "Agricultural trade policies for the 1980's," in Trade Policies in the 1980's, Institute of International Economics, Washington, D.C., 1983, s.435-453.

referansına dayanmamaktadır. Üstural devletlerin kaybolmuş uluslararası toplumda tamamıyla serbest ticaret kullanımının oluşturulması bir ütopya ve alternatif yaklaşımlar taşıyan entelektüel tartışmalar ise, serbest ticaret

zorundadır, çünkü bunlar politik olarak dokunulmazdır. ticaretin gelecekte anlamda hiçbir zaman düzenlenemez - bu iç emtia programlarıyla yapılabilmektedir. Özellikle en çok kayıpların olduğu ülkelerde, bir taraftan artan sayı ve gökuluslu şirketlerin giderek artan iş kapasiteleri, uzun süreli iki taraflı anlaşmaların artan sayısı ve gökuluslu şirketlerin giderek artan iş kapasiteleri, Hathaway, tarımsal ticaretin hiçbir zaman GATT ile ilgili mutabık olmadığı söyler.

Hathaway, tarımsal ticaretin hiçbir zaman GATT ile ilgili mutabık olmadığı söyler. artısından yararlanılarak tüzmin edilebilecektir. da, bu boş harcaman kaynakların diğer sektörlerde değerlendirilmesiyle ortaya çıkacak üretim önemli bir kayıptır. Bir politika değişikliğinde kayba uğraması olası sektörlerin kayıplarını ekonomistlere göre, pazar gereksinimlerinin ötesinde olacak şekilde tarıma ayrılan kaynaklar, diğer Üstularası tartışmaların en sessiz ticaret liberalizasyonu savunucuları olan bazı

kapasitesini indirgemek çok zordur, uyarılama zaman alır ve bu nedenle gecikmeler önem kazanır. sorununa neden olmuştur. Bu çok önemli bir sorundur ve deneyimler göstermiştir ki, aşırı üretim hükümetlerin aşırı tepkisi ve cevapları gecikmeler, ilenki yıllarda tarımda aşırı üretim kapasitesi artmasına neden olmuş ve böylece fiyatlar düşmüştür. Bu stabilize edici bir değişim olabildi. Fakat senaryo manhtıldır: 1973-74'te olduğu gibi dünya pazarındaki fiyat yükseltilmesi Avrupa'da üretim davranışları ve fiyatlar arz/ talep dengesinin verdiği gecikmeli cevap hesaba katılırsa, aşağıdaki geri kalanında arz ve talep arasındaki dengesizliği düzeltme eğilimindedir. Fakat hükümet argüman geçeri olabilir, Avrupa üretim ve ticaretindeki fiyatlardan doğan varyasyonlar, dünyanın gecikme söz konusu değil ve hükümetten kaynaklanan herhangi bir olumsuzluk yok ise, bu dünya pazarında stabilizasyon etkisi yapacağını ileri sürmektedir. Eğer uygulamada herhangi bir Diğer bir grup ekonomist ise, üretim-tüketim ve stoklarda fiyatların oluşturduğu varyasyonların, stok yönetimi uyarılmalarını engellemektedir ve bu, dengesizliğin artmasına neden olmaktadır. Üstularası tartışmalarına olan etkisidir. Teorik düzeyde Josling, O.T.P.'nin dünya fiyat dengesizliğine neden olduğunu tartışmaktadır, "çünkü vergiler ve ihracat para yardımı politikaları; üretim, tüketim ve iç politikaların önemli sonuçları, dünya pazarlarındaki fiyat dengesizliğinin iç ürün

ve ABD olacaktır. geleceğini tahmin etmektedir. Bu gelişme sonuçlarına göre asıl kazananlar Avustralya, Kanada ticareti artmasına neden olacaktır, bu gelişmenin %36'sını geliştirmekte olan ülkelerde meydana ticaret engellerinin 17 gelişmiş ülkede ve 99'unda %50 azaltılmasının, 8,5 milyar dolarlık dünya fiyatlarını saptamaya çalışmaktadır. Hipotezsel olarak onlar, sınır girişlerindeki tarrife ve diğer Valde's ve Zietz, OECD ülkelerinde, tarımsal korumacılığın azaltılmış ülkelere olan

edilmektedir". Çünkü, "dünyanın bir kısmında tarımsal ürünler düşük maliyetlerle ürettiği halde satılmaya devam büyük güçlüklerle satılabiliyor, dünyanın başka yerlerinde yüksek maliyetlerle üretilmeye devam Johnson, oluşturulan politikaların tarımda bir karışmaya neden olduğunu söylemektedir.

araştırmaların sonuçları farklılık göstermektedir. korumacılık enstrümanına, seçilen ürüne ve araştırılan refaha bağlı olarak, bu konuda yapılan

“ABD-AB karşılaştırmasına direkt olarak dahil edilmeyen üçüncü taraflar, gruplar ve ülkeler için, bu durumun sonuçları açıktır. Uluslararası ticaret kuralları, ulusal hükümetler arasında yapılan görüşmelerin sonucudurlar. Bu nedenle bu sürecin politik doğası açık olmalıdır. Bu kabul, serbest ticarete oynanan rolü açıklamaya yardım edebilir. Teorik referans olarak serbest ticaretin uygunluğu sınırlıdır fakat, doktrin temeli olarak önemli bir rol oynar. Verilen bu doktrinal rolün serbest ticareti ideolojik mücadelenin bir tarafı yapması, ticaret kuralları için ideal bir düzenlemeyi temsil eder mi? Bu ahlaki bir referans olarak kullanılabilir mi?”¹.

3.2.4.5 Politik Gerçekler ve “Ahlaki Referans Olarak” Serbest Ticaret

Çok taraflı ticaret görüşmeleri daima, önerilen politika değişimlerinin faturasını kimin ödemesi gerektiği konusunda duraklamıştır. Eğer herkesin refahını artırmak olanaklı ise, görüşmeler sürer. Tersine, önerilen değişim tazminatsız bir yeniden dağıtımı öngörüyor ise, uluslararası bir anlaşmaya ulaşmak pratik olarak olanaklı değildir.

Uluslararası serbest ticaret, bir genel anlaşma koduna ulaşılsa ya da halen olduğu gibi buna ulaşılmasından kısmi düzenlemelerle sürse bile, yoksulun giderinden zengin çıkar sağlaması gibi pekte ahlaki olmayan bir zemin üzerinde şekillenmektedir. Fakat bu sürecin iki önemli çıkar grubunun çatışması sonucunda şekillenen doğası, üçüncü taraflar için bazen görünürde olumlu sonuçlar doğurabilmektedir. En azından kısa dönemde dünya pazarında daha ucuz fiyatlar ve gıda yardımlarının artmasına neden olan gelişmiş ülkeler tarımsal ticaret politikalarından, yoksul ülkeler yarar sağlamışlardır. Yemlik hububata ikame edilen tapyokada Avrupa pazarının gelişmesi, Kuzey Tayland ve Endonezya'nın yoksul üreticileri için olumlu sonuçlar doğurmuştur.

Fakat bu noktada, zengin ülkelerin birbirleriyle rekabetleri nedeniyle ihracat para yardımları vasıtasıyla ihraç ettikleri ürünleri ithal eden az gelişmiş/yoksul ülkelerin durumunun analiz edilmesi gereklidir. Bu tip ülkelerde, tarımsal yapı sorunları ve teknoloji eksikliği nedeniyle üretim maliyetleri yüksektir. Bu nedenle fiyat avantajıyla yapılan ithalat, başta tüketiciler ve ithal emtiayı hammadde olarak kullanan sanayiciler olmak üzere, geniş bir kesimin desteğini almaktadır. Bu süreç, aynı zamanda-eğer destekleniyorsa - iç tarımsal desteğin sınırlandırılması ve hatta sıfırlanması gerektiği görüşünü de öne çıkarmaktadır. Yukarıda değinilen liberal ekonomistlerin savunduğu gibi, “tarım dışına çıkarılan kaynaklar daha rasyonel değerlendirilebilir” düşüncesi ile tarım desteksiz bırakılmaktadır. Bu süreç sonunda ülkedeki üretim deseni bozulmakta, iç arz/talep dengelenememektedir. Giderek artan ölçüde tarımsal dışa bağımlılık, sektörel çöküşle sonuçlanmaktadır. Dış konjonktür değiştiğinde fiyat avantajıyla ithalat olanağının ortadan kalkması durumunda ise, eski yapının dahi yeniden kurulması mümkün olamamakta ve ülke net ithalatçı ülke konumuna girmektedir.

Avrupa'nın Güney Doğu Asya'dan yaptığı tapyoka ithalatı da, konjonktürel değişimler için mükemmel bir örnektir. Başlangıçta bu ithalat Tayland ve Endonezya gibi ülkeler için bir şans olarak görülmüş ve ülkeler üretim desenlerini bu ürün ihracatına göre şekillendirmişlerdir. Ancak 90'lardaki AB Hububat Pazar Düzenlemeleri Reformu'nun bir sonucu olarak AB, yemlik olarak kendi ürettiği hububatı kullanmış ve tapyoka ithalatını önemli ölçüde sınırlandırmıştır.

Ayrıca gelişmiş ülkelerdeki tarımsal korumacılık, gelişmekte olan ülkelerdeki önemli gruplara zarar vermiştir. Michael Schluter'in bir çalışması, Kenya'nın sığır ihracat potansiyelini sınırlayan birçok yapı arasında, uluslararası pazarın doğasının da önemli bir rol oynadığını göstermiştir². Bu pazar özellikle ABD ve AB olmak üzere gelişmiş ülkelerin; ithalat kotaları, sağlık düzenlemeleri ve ihracat para yardımları içeren korumacı politikalarından güçlü bir şekilde etkilenmektedir. Bu politikalar, bu konuda önemli bir tarımsal üretim potansiyeline sahip Kenya'nın çıkarlarını zedelemektedir.

¹ PETIT, M., a.g.e., s.70.

² SCHLUTER, Michael, Constraints on Kenya's Food and Beverage Exports, International Food Policy Research Institute, Research Report 44, Washington, D.C., 1984.

Bunun üzerine Şubat 1991'de GATT Genel Direktörü Arthur Dunkel tarımsal görüşmeler grubunun başkanlığını teslim almıştır. Yapılan görüşmelerde, pazarın geniş ve ihracat sübvansiyonunu gıcıkmasını giderildiğini ve tüm katılımcıların "iç destek, pazarın geniş ve ihracat sübvansiyonunu gıcıkmasını giderildiğini ve tüm katılımcıların gerçekleştirmek için hemfikir olduklarını açıkladı".² Uruguay Round mal ve hizmetler müzakeresi grupları ile Ticaret müzakeresi komitesi 25

görüştürmeler kesilmiş ve Round ertelenmiştir. da yalnızca azaltmayı "ilkece" kabul eder tutumunda ısrar etmesi üzerine, Aralık 1990'da azaltma öngörülmektedir. Japonya ve Güney Kore'nin özel taahhütleri kabul etmemesi ve AT'nin aykırı bir teklif yayınlamıştır. Bu teklif her alan için özel azaltmalar yerine, %30'luk bir global pazara giriş engellerinin %75 azaltılması öngörülmektedir. Kasım 1990'da AT, Zeev ve metnine yayınlamıştır. ABD teklifinde 10 yıllık bir periyotta ihracat para yardımlarının %90, iç destek ve metni temel alan bir teklif Ekim 1990'da ABD ve yine benzer bir teklifi Cairns grubu görüşmeler grubunun başkanı Art de Zeev'in görüşmeleri sonucu götürmek için yayınladığı geçen kapsamlı bir teklif yayınladı. Haziran 1990'da De Zeev metni ortaya çıktı. Tarımsal görüşmelerde azaltma sübvansiyonları alanında özel taahhütler vasıtasıyla engellerin elemine edilmesini korumada azaltma sürecini görüşme kararını aldılar. Ekim 1989'da yine ABD, iç destekler, pazara zarar veren para yardımları, tarifeler ve tarif dışı engellerin elemine edilmesine yönelik bir teklif Eylül 1986'da görüşmelerin başlamasının ardından Temmuz 1987'de ABD, tarımsal ticaret

3.3.2 Uruguay Round'da Yaşanan Gelişmeler

Bu aşamada önce Uruguay Round'da yaşanan gelişmeler kronolojik sıra ile özetlendikten sonra, Uruguay Round tarım koşullarının temel elemanları açıklanacaktır.

ABD ekonomisinin tarımsal ürün ihracatına olan bu açık gereksinimine karşın tarımsal ticaret engelleri ve özellikle OTP'nin etkileri, ABD tarımı için ihracat olanaklarını sınırlayıcı bir rol oynamakta idi. ABD'nin etkin gıdaları ile Eylül 1986'da Punta del Este'de 92 ülkeyi temsil eden ticaret bakanları, Uruguay Round'un amacını şu şekilde formüle ettiler: "tarımsal ticarete daha fazla liberalizasyonu sağlamak, ithalat girişleri ve ihracat rekabetini engelleyen tüm engelleri kaldırmak ve GATT kuralı ve ilkelere daha kuvvetli ve etkin olarak işlemesini sağlamak".

1980'lerin ortalarında tarımdaki destekleme ve koruma düzeyinin yükselmesi, ticaret engelleri ve para yardımlarının tarımsal ticaret üzerindeki etkisinin artması, ülkeler arasındaki ticaret gelişmelerinin artmasına neden olmuştur. GATT ise sorunların gözümünde yetersiz kılıyordu.

3.3.1 Uruguay Round'un Amacı

GATT çerçevesinde yapılan sekizinci çok taraflı ticaret görüşmesi olan Uruguay Round, 5-20 Eylül 1986 tarihlerinde Uruguay'ın Punta del Este kentinde üye ülkelerin ticaret bakanlarının toplantısı ile başlamıştır.

3.3 Uruguay Round

Ancak bu gruplaşmanın keskin farklılıklarını, çakar farklılıklarının belirtildiği unutulmamalıdır. Bu nedenle kendi içinde farklı gruplar barındıran ülkeler ve hatta ülke içi tarımsal üretici grupları, kendi öz çıkarları doğrultusunda kendi grubunun dışındaki ülkelerle işbirliği yapabilmektedirler. Örneğin "Amerikan seker üreticileri, sahip oldukları ticari avantajları kaybetmemek için, ABD'nin genel politikalarının aksine Avrupa'lı tahıl ve Japon pirinç üreticileri ile ortak hareket ederek eski sistemin aynen muhafaza edilmesine çalışmışlardır. Buna karşılık OTP'dan yararlanamayan Avrupa'lı kumbar hayvanı, domuz eti ya da şarap üreticileri, dış ticaretin tamamen serbestleştirilmesi için Cairns grubunun önerilerini desteklemişlerdir".

Nisan 1991 tarihinde toplanarak çalışma gruplarının yeni yapılarını belirlemiş, toplam yedi grup teşkil edilmesi kararlaştırılarak Genel Müdür Dunkel'e 'gayri resmi istişarelerle ilerleme sağlamaya çalışması' görevi verilmiştir. Belirlenen bu yedi çalışma grubu;

- pazara giriş (tarifeler, tarife dışı tedbirler, doğal kaynak ürünleri, tropikal maddeler)
- Tekstil ve giyim,
- Tarım,
- Ticaret kuralları (sübvansiyonlar, anti-damping, korunma tedbirleri, sevk öncesi inceleme, menşei kuralları, ticarete teknik engeller, ithalat lisansları, gümrük değerlendirme, devlet alımları, GATT hükümleri)
- Ticaretle bağlantılı yatırım tedbirleri ve ticaretle bağlantılı fikri mülkiyet hakları),
- Anlaşmazlıkların halli ve nihai senet, GATT sisteminin işleyişi ve
- Hizmetlerden oluşmaktadır¹.

Haziran 1991'de Kongre, 1993 yılında hızlı izleme yetkisinin genişletilmesine karar vermiştir. Hızlı izleme yetkisi (Fast Track Authority), Kongre'deki yasama süreci tartışmalarının süresini sınırlar ve ticaret görüşmelerinin sonucunda Kongre'yi bir evet-hayır oylamasına götürür. Aralık 1991'de Genel Direktör Dunkel, bir sonuç anlaşması taslağı yayınlamıştır. Ocak 1992'de ticaret görüşmeleri komitesi sonuç anlaşma taslağını değerlendirmeye almıştır. Metni tümüyle reddeden hiçbir ülke olmamasına karşın, bazı ülkelerin hoşnutsuzlukları devam etmektedir. Taslak sonuç anlaşmasındaki tarımsal koşulların hafifletilmesi yolundaki AT talebi nedeniyle görüşmeler tekrar aksamıştır. Bunun üzerine ABD ve AB arasında ikili görüşmeler başladı ve Kasım 1992'deki Blair House Anlaşması (Blair House Agreement) ile her iki ülke, ihracat sübvansiyonları ve iç destek konusunda bir uzlaşmaya vardılar. Bu uzlaşma, görüşmelere yeni bir hız katmıştır. Temmuz 1993'te Kongre yeni bir hızlı izleme yetkisini onaylamış ve Nihai Anlaşma'nın 15 Aralık 1993'e dek sonuçlandırılması kararı alınmıştır. Nihayet Aralık 1993'te, 117 ülkenin katılımıyla Uruguay Round Sonuç Anlaşması(Final Act) imzalanmıştır.

3.3.3 Uruguay Round Tarım Anlaşmasının Temel Unsurları

Uruguay Round Anlaşması, şu dört alanın düzenlenmesi amacıyla çeşitli hükümler içermektedir; pazara giriş, ihracat yardımları, iç destekler ve sağlık-bitki sağlığı önlemleri.

3.3.3.1 Pazara Giriş

Pazara girişte temel dönem 1986-88 olarak kabul edilmiştir. Korunan pazarlara girişi artırmak için Uruguay Round koşullarının getirdiği önlemler şöyle özetlenebilir;

- TARİFİKASYON: Hükümetler kotalar, ithalat lisansları, değişebilir ithalat vergileri, minimum ithalat fiyatları gibi tarife dışı engelleri (TDE: non tariff barriers) kullanarak pazara girişi sınırlamaktadırlar. TDE, tarifelere göre ticaret serbestisini daha çok sınırlamaktadırlar. Çünkü TDE kullanıcılarına, dışsatımcılar arasında ayırım yapma olanağı verir. Bu saydamlığı önler. Ayrıca ithalat duvarlarını beklenilenin ötesinde yükseltirler. Bu nedenle Sonuç Anlaşması, "mevcut tarife dışı sınır önlemlerinin, tarife eşdeğerlerine çevrilmesini öngörür. Tarife dışı engele sahip ürünün eşdeğer tarifesi, ürünün ortalama iç fiyatı ile aynı ya da benzer ürünün ortalama temsilci Dünya pazar fiyatı arasındaki farka eşittir. Ülkeler özel ya da advalorem tarifeleri kurmak için fiyat farkı da denilen bu farkı kullanırlar. İşlenmiş ürünlerin tarife eşdeğerleri genellikle doğrudan fiyat karşılaştırmaları ile hesap edilmeyecektir. Daha çok eşdeğer tarifeler

¹ HDTM, a.g.e., s.150.

Amerikan Tarım Bakanlığı raporunda, miktari sınırlamasının birçoğu sarfiyatı sınırlamasına göre daha etkili bir sınırlama yöntemi olduğunu, şu gerekçelerle savunulmaktadır, "Anlaşmanın destekleme hükümlerini doğrultusunda, para yardımı uygulayan ülkelerde iç fiyatlar düşürülmüştür. Ayrıca analistler, tarımsal ticaret liberalize edildiğinde ve pazarı bozucu etkiler azaltıldığında, birçok mal grubu için Dünya Fiyatlarının yükselceğini tahmin etmektedirler. İç fiyatlarla Dünya pazarlama ve iç nakliye için para yardımı yapılabilecektir."

- **TAHHÜTLERİN İNDİRGENMESİ** : 1986-90 dönemi baz alınarak, altı yıl içinde, sübvansiyonla ihraç edilen ürün miktarı %21 ve yine aynı bazda, bu amaçla kullanılan birçoğu sarfiyatı %36 oranında azaltılacaktır. Gelişmekte olan ülkelere on yıllık süreyle yayılan dönemde ihracat oranları sırasıyla %24 ve %14 olacaktır. Ayrıca gelişmekte olan ülkeler, pazarlama ve iç nakliye için para yardımı yapılabilecektir.
- **TANIM**: İhraçat sübvansiyon politikalarını şunlardır: doğrudan para yardımları, pazar fiyatları altında oluşturulan hükümet stokları, üreticilerin finansal destekleri, pazarlama, nakliye ve navlun para yardımları, ihraç edilen ürünler içinde tesadüfi seçilen mal gruplarına yapılan ihraçat sübvansiyonları.

Sonuç Anlaşması dışsarı sübvansiyon politikalarını tanımlar ve ülkelerden hem sübvansiyonla gerçekleştirilen dışsarı miktari ve hem de sübvansiyonlar için yapılan birçoğu harcamalarının kesilmesini talep eder. İhraçat sübvansiyonlarında temel dönem, 1986-90 olarak kabul edilmiştir.

3.3.2 Dışsarı Sübvansiyonları

- **ÖZEL KURUM KOSULLARI** : tarifkasyon konuları arasında en önemli birisi ya da fiyat düşüşü sağlayan ülkeler, bunu zaman zaman özel koruma önlemleri alabilmektedir. "Eğer ihalat miktarı geçen üç yılın ihalat ortalamasını aşarsa, kesin olarak ihale edilir". Ayrıca ihale fiyatının 1986-88 ortalamasına göre %10 altında düşmesi durumunda da, fiyat tebliği uygulanır. Örneğin "Eğer Dünya bütçe fiyatları önceden saptanmış Dünya referans fiyatlarının altına düşerse ihaleci ülke, bütçe ihaleciye karşı vergi uygulayabilecektir. Öte yandan, çok hassas ürünlerde tarif sistemi geçişi kolaylaştırılmak için Anlaşma, ilgili ülkelere "özel muamele" hükmü ile miktari kısıtlamaları gibi tarif dışı engelleri sürdürme olanakları tanımlanmıştır."
- **CARİ GİRİŞ** : Eğer tarifkasyon konuları arasında ihaleci temel dönemde iç tüketimin %5'ini geçerse, ülkeler temel dönem boyunca geçeri olan giriş olanaklarını muhafaza etmek zorundadırlar ve bu konuda herhangi bir kısıtlamaya gidemezler.
- **MINİMUM GİRİŞ**: tarifkasyon konuları arasında ihaleci temel dönemde iç tüketimin %5'inden az olması durumunda, bu ürüne minimum giriş olanakları sağlanacaktır. Minimum giriş, anlaşmanın ilk yılında temel dönem tüketiminin %3'ü, tamamlama döneminin sonunda %5'i oranında olacaktır.
- **TAHHÜTLERİN İNDİRGENMESİ** : Gırtluk tarifler, 1986-88 dönemi baz alınarak altı yıl içinde ortalaması %36, en az %15 oranında azaltılacaktır. Gelişmekte olan ülkelere süre on yıla yayılmış olup azaltılmaları ortalaması %24 ve en az %10 oranında gerçekleştirilecektir. En az gelişmiş ülkeler ise tarifkasyon gırtlukle indirgenme taahhüdünden muafırlar.

temelinde, ürün unsurlarının, üretimin içindeki kendi oranı ile gırtlukle sübvansiyonla hesaplanacaktır."

fiyatları arasındaki fark azaldığında ise, ihracat sübvansiyonlarına harcanan bütçe giderleri azalacak ve taraflar sübvansiyonla gerçekleştirdikleri ithalatın miktarını azaltmaksızın bütçe sarfiyatı konusundaki taahhütlerini yerine getirebileceklerdir. Oysa miktar taahhütleri buna meydan vermez. Yine de ihracat sübvansiyonlarında kullanılan bütçe sarfiyatlarının indirgenmesi de önemli bir taahhüt yönetimidir. Dünya fiyatlarının beklenmedik bir şekilde düşmesi durumunda, sarfiyatın sınırlandırılması, miktar taahhütlerinden daha etkili olacaktır. İşlenmiş ürünler, yalnızca bütçe yönetimine konu olacaklardır¹.

- **PARA YARDIMLARININ ARTIŞLARININ KONTROLÜ**; Ülkelerin 1986-90 döneminde sübvansiyonlu ihracat yapmadıkları ürünler için gelecekte herhangi bir ihracat sübvansiyonu uygulamasını, Sonuç Anlaşması yasaklamaktadır.
- **HİLELİ DAVRANIŞLAR**: Uluslararası kurallara uygun olarak işletilmeyen gıda yardımları, ihracat kredileri ve kredi garanti programları eğer ihracat sübvansiyonu sağlamak amacıyla kullanılırsa, bunlar da sınırlamaya konu olacaklardır.

3.3.3.3 İç Destek

Hükümetlerin çok çeşitli politikalarla tarıma sağladıkları iç desteklerin çoğu üretimi özendirerek üretim fazlalarna yol açmakta ve tarımsal ticaret üzerinde bozucu etki yapmaktadırlar. Uruguay Round Sonuç Anlaşması bu politikaları, ticarete zarar veren (kırmızı politikalar) ve zarar vermeyen (yeşil politikalar) olmak üzere klasifiye etmiştir.

Bu sınıflandırmaya göre, ya faturası tüketiciye çıkması ya da azaltma taahhüdüne konu olan ürünlerin üretimiyle bağlantılı olması nedeniyle ticarete zarar veren kırmızı iç destek politikaları şunlardır; fiyat destekleri, pazarlama ödemeleri, alan bazında yapılan ödemeler, canlı hayvan sayısına bağlı ödemeler, girdi (tohum, gübre, sulama vb.) yardımları.

Sonuç Anlaşması, tüketicilerden transferi öngörmeyen, vergi mükelleflerinin faturasını ödediği politikaları, ticarete zarar vermeyen yeşil politikalar olarak görmektedir. Bunlar genel hizmetler (araştırma, hastalık ve zararlıların kontrolü, eğitim, pazarlama, soruşturma, tesis vb.), güvenlik nedeniyle kamunun tuttuğu stoklar, iç gıda yardımları, çözülmüş (üretimle bağlantılı olmayan) gelir destekleri, ürün sigortası ve gelir güvenliği programları, doğal afetlerden korunma, üretici geri ödeme programları, kaynak geri ödeme programları ve yatırım yardımları vasıtasıyla yapılan yapısal değişim yardımları, çevre koruma programları, bölgesel yardım programlarıdır.

Yeşil politikalar azaltma taahhüdünden muaf iken, kırmızı politikalar Toplam Destek Ölçütü (AMS : Aggregate Measurement of Support) kullanılarak saptanacak ve destek azaltılacaktır.

- **TOPLAM DESTEK ÖLÇÜTÜ (AMS)**: AMS vergi mükellefleri ya da tüketicilere çeşitli bedeller ödenen ticarete zarar verici politikaların etkisini saptama amacıyla oluşturulmuştur. AMS pazar fiyat desteklemeleri, muaf olmayan doğrudan üretici ödemeleri ve yönetime dahil diğer iç politikalara yöneliktir. "Pazar fiyatı desteği; bir mal grubu için iç ve Dünya pazar fiyatları arasındaki farkın, destek için seçilebilir üretimin miktarı ile çarpılması suretiyle saptanır. Muaf olmayan doğrudan ödemeler yoluyla sağlanan destek de, yine bu fiyat farkı metodolojisi kullanılarak ölçülür. Depolama ödemeleri ve para yardımı faizleri gibi diğer iç politikalar ise, hükümet bütçe sarfiyatları ya da hükümetin vazgeçtiği gelirler yardımıyla ölçülür². Toplam AMS, her mal grubu için hesaplanmış AMS'lerin toplamından oluşur.
- **TAAHHÜT İNDİRGENMESİ**: 1986-88 temel dönemi esas alınarak, toplam AMS 6 yılda eşit taksitlerle %20 oranında indirgenecektir. Ülkeler yapmaları gereken toplam AMS indirgemesine ulaşmak için izleyecekleri politikalara, kendileri karar verecektir. Örneğin bu

¹ USDA, a. g. e., s.12.

² USDA, a. g. e., s.16.

Uruguay görüşmeleri devam ederken, AB, OTP'nin Mayıs 1992 reformlarını açıklamıştır. Bu reformların özü, OTP'yi ABD tarım politikalarına yaklaştırmaktır. Ekim alanları daraltılacak, yüksek destekleme fiyatları Dünya Piyasa Fiyatları düzeyine çekilecek ve bu nedenle oluşan üretici gelir kayıpları telafi edici ödemeler ile gidenelecektir. ABD ise ödeden beri girdi ve çıkışa yapılan desteklemenin ticarete zarar verdiği görüşüyle, "deficiency payment" denilen sistemle üreticilerini doğrudan desteklemektedir.

"Türkiye, Cairns Grubu ülkelerine benzer özellikler göstermesine rağmen, uluslararası platformlarda doğal destekçisi olduğu ABD'yi destekleyen ancak, OTP'ye uyum hazırlıkları almıştır.

GATT Uruguay Round'un ilk toplantısının ardından ABD, "sifir çözüm" diye adlandırılan bir öneri ortaya koymuştur. Buna göre, 1986'dan başlayarak on yıl içinde dışarıya sağlanan tüm sübvansiyonlar, dışarıya tüm gümrük engelleri ve üreticilere devlet yardımları, tümüyle ortadan kaldırılabilecektir. Ancak ABD'nin bu radikal yaklaşımı, kendi üreticilerinden dahi yoğun tepki

3.3.4 GATT-Uruguay Round'un Türk Tarımı Üzerine Etkileri

SPS mecmue giren diğer önemli ülkeler ise mütakabiliyet, risk değerlendirilmesi, hasatlık ve zararlılardan arı alanlar ve saydamlıktır.

SPS mecmue giren diğer önemli ülkeler ise mütakabiliyet, risk değerlendirilmesi, hasatlık ve zararlılardan arı alanlar ve saydamlıktır. SPS'nin uzun dönemli amaçlarından birisi de, bu The International Office of Epizootics) ve Uluslararası Bitki Koruma Kongresi (IPPC : The CODEX : The Codex Alimentarius Commission), Hayvan Hastalıkları Uluslararası Ofisi (OIE : Bu alanda, üç uluslararası organizasyon bulunmaktadır. Bunlar, Gıda Komisyonu Kodları

• SPS KOŞULLARI : Sonuç Anlaşması'nın SPS mecmue, her ülkenin riski kabul edilebilir düzeyde tutmak için hükümlerle ilgili olarak, hayvan ve bitki sağlığı standartlarını ve riskin kabul edilebilir düzeyini belirleyecektir. Alternatif olarak, uluslararası standartları kullanabilmelidir. SPS mecmue ülkeler, uluslararası standartlardan daha katı kendi standartlarını koruma hakkı tanınmaktadır. Bununla birlikte bu daha sıkı önlemler, bilimsel olarak adli olmalı ya da kabul edilebilir risk düzeyinin düşüklüğünde ayrıntı yapmamalıdır.

• SPS KOŞULLARI : Sonuç Anlaşması'nın SPS mecmue, her ülkenin riski kabul edilebilir düzeyde tutmak için hükümlerle ilgili olarak, hayvan ve bitki sağlığı standartlarını ve riskin kabul edilebilir düzeyini belirleyecektir. Alternatif olarak, uluslararası standartları kullanabilmelidir. SPS mecmue ülkeler, uluslararası standartlardan daha katı kendi standartlarını koruma hakkı tanınmaktadır. Bununla birlikte bu daha sıkı önlemler, bilimsel olarak adli olmalı ya da kabul edilebilir risk düzeyinin düşüklüğünde ayrıntı yapmamalıdır.

3.3.4 Sağlık ve Bitki Sağlığı

Sağlık ve bitki sağlığı (SPS: Sanitary and Phytosanitary) önlemleri, hasatlık ya da zararlıların yayılmasını önlemek, yiyecek-ıçecek ve hayvan yemlerinde bulunan kalıntı ya da önlemleri, ticarete gizi engel olarak kullanılması önlemek için çok taraflı bir mekanizma kurmuştur. Geçerli GATT kuralına göre üyeler, insan, hayvan ve bitki sağlığını korumak için gerekli önlemleri almak hakkına sahiptir. Bununla birlikte bu kuralın amaçları nedeniyle birçok ülke "sağlık gereksinimlerini", sağlıkla hiçbir ilgili olmasına rağmen ticaret engeli olarak kullanmaktadır.

• OZEL VE FARKLI LAŞTIRILMIŞ MUAMELE: Gelişmekte olan ülkeler AMS'lerini 10 yıllık dönem içinde %13 oranında indirgeyeceklerdir. Ayrıca iç destek harcamalarının toplam üretim değeri içindeki payı %5'in altında olan gelişmiş ülkeler ve %10'un altındaki gelişmekte olan ülkeler için "de minimis" sınırı geçerli olmakla ve iç desteklerde indirim

• OZEL VE FARKLI LAŞTIRILMIŞ MUAMELE: Gelişmekte olan ülkeler AMS'lerini 10 yıllık dönem içinde %13 oranında indirgeyeceklerdir. Ayrıca iç destek harcamalarının toplam üretim değeri içindeki payı %5'in altında olan gelişmiş ülkeler ve %10'un altındaki gelişmekte olan ülkeler için "de minimis" sınırı geçerli olmakla ve iç desteklerde indirim

amaçla destekleme fiyatları, destekleme fiyatları ile temel dönemdeki Dünya fiyatları arasındaki farkı indirenebilir ya da üretim miktarı kısıtlanabilir.

içerisinde bulunduğundan, AB'nin de karşısında olmayan belirsiz bir politika ile Uruguay Round'da yer almıştır¹.

Sonunda büyük ölçüde ABD-AB ve Cairns Grubu ülkelerinin pazarlığı ile devam eden GATT Uruguay Round, yine bu ülkelerin çıkarlarını mümkün olduğunca uzlaştıracak bir çözüm ile sona ermiştir. Bu doğrultuda esas olarak dışsatıma sağlanan sübvansiyonların önemli ölçüde azaltılması, tarife dışı engellerin gümrük tarifelerine dönüştürülmesi ve bu tarifelerin de on yıl içinde ortadan kaldırılmasını öngören Marakeş Şartı, Nisan 1994'te imzalanmıştır.

Şahinöz², "büyük tartışmalar sonucunda varılan noktanın, bir müdahale sisteminden diğerine geçiş" olduğu kanısındadır. Çünkü, "yeni sistem biraz daha şeffaf olsa da, piyasa fiyatlarına ve mekanizmalarına biraz daha az etki etse de tarım kesimini dışardan etkileyip kaynak dağılımını değiştireceği yadsınmaz. Çiftçi gelirlerine sağlanan telafi edici ödemeler gibi doğrudan yardımlar, tarımsal üretime ve piyasa fiyatlarına doğrudan etkisi olmasa da, artan çiftçi gelirleri yoluyla tarımsal yatırımları, üretimi ve sonuçta da tarımsal fiyatları dolaylı olarak etkilemektedir. Üstelik doğrudan yardımları indirim dışında bıraktığı için toplam iç yardımlardaki indirimler ABD ve AB gibi ülkelerin tarımsal destek bütçelerinde köklü değişikliklere yol açmayacaktır. Örneğin AB'de toplam iç desteklerin tutarı, Tarım Anlaşması'nın uygulanması sonucunda 73.5 milyar ecu'dan yalnızca 61.2 milyar Ecu'ya inecektir."

3.3.4.1 Uruguay Round Sonrasında Türkiye'nin Yükümlülükleri

Türkiye, anlaşmaya imza koyan tüm ülkeler gibi, tarım ürünlerinin tümünü GATT'a konsolide etmiştir. Gelişmekte olan ülke statüsünde bulunan Türkiye, Anlaşma'dan doğan bazı ayrıcalıklara da sahiptir. Türkiye'nin tarımsal ürünlerdeki taahhütleri aşağıda özetlenmiştir;

3.3.4.1.1 Pazara giriş

Gümrük tarifeleri, 2004 yılına kadar, yıllık eşit dilimlerde halinde ortalama %24 oranında indirilecektir. Ancak her bir ürün için indirim en az%10 olacaktır.

"Türkiye'nin tarife taahhütlerinin detaylı analizleri, yurtiçi üreticiler açısından önem kazanan ürünlerde tarife indirim taahhütleri(nin) en düşük düzeyde tutulduğu ve hayvancılık ürünleri, çay, tahıllar, buğday unu, şeker, domates ve işlenmiş tütün gibi ürünlerde yüksek gümrük vergileri getirildiğini göstermektedir... Türkiye'(nin) net dışalımçı olduğu ürünler ve dışsatıma dönük sanayi ara mallarında varolan düşük tarife oranlarında yüksek indirim tercih edilmiştir. Örnek olarak, bitkisel yağlar, ipek ve pamuk sayılabilir"³.

3.3.4.1.2 Dışsatım sübvansiyonları

Baz dönem olarak genelde 1986-1990ve bazı ürünlerde 1991-1992 yılları esas alınmak üzere, dışsatım sübvansiyonları on yıl içinde toplam değer olarak % 24 ve miktar olarak % 14 oranında, yıllık eşit dilimlerde halinde indirgenecektir.

3.3.4.1.3 Yurtiçi destekler

Türkiye'nin iç destek harcamalarına ayırdığı kaynak tarımsal üretim değerinin % 10'unun altında kaldığından Türkiye "de minimis" sınırları içinde kalmış ve iç destekler konusunda herhangi bir taahhüt altına girmemiştir.

¹ERTUĞRUL, C., a.g.e., s.98.

²ŞAHİNÖZ, A., a.g.m., s.42,43.

³ÇAKMAK, Erol, AYÇİÇEĞİ, Cem Nazif, "GATT tarım Anlaşmaları ve Türkiye Tarımı", TMMOB ZMO Tarım Haftası '96 Sempozyumu, T.C. Ziraat Bankası Kültür Yayınları No:30, Ankara, s.55,57.

3.3.5 Uruguay Round Tarımsal Korumaların Türk ve Dünya Tarım Politikalarına Olası Etkileri

3.3.5.1. Pazarın giriş

GATT Uruguay Round sonucunda ilkelere, tarif dışı engelleri tariflere çevirmeyi kabul etmişlerdir. Bu gelişme bir yönüyle, ilkelere gibi tarımsal potansiyeli bulunan GÖ'ler için olumlu sonuçlar doğururken, diğer yönüyle de tarımda yoksullaşma sürecini artırmaya eğilimi içinde barındırmaktadır.

Gelişmiş ilkelere Uruguay Round öncesi kendi iç pazarlarını, geliştirdikleri çeşitli enstrümanların yanında tarif dışı engellerle de korumuşlardır. Bu nedenle tarımsal ürünlerin dışı ticareti, "mükayeseli üstünlükler" temelinden giderek uzaklaşmıştır. Bu doğrultuda Türkiye gibi GÖ'ler, eşit ticari koşullarda gerebilecekleri pazarlara girememiş ve dışarıya ulaşamazlar. "Türkiye"den yapılan finandık dışarıya uygulanan miktar kısıtlaması, kuru ürünün gibi meyvelere uygulanan asgari ihale fiyatı, tırtında sebze ve sofraalık ürün gibi bazı taze sebze ve meyvelere uygulanan kısıtlayıcı dışarıya takvimi gibi çok sayıda tarif dışı engeller asıdıkça Bitlik pazarlarına daha fazla ürün sokma olanağı doğacaktır".

Ote yandan gelişmiş ilkelere, sahip oldukları finansal olanaklar nedeniyle, tarif dışı engellerin kaldırılmasından doğan üretici kayıplarını, doğrudan ödemeler yoluyla telafi edebileceklerdir. ABD'de "deficiency payment" adı altında ödenen beri sürdürülen sistem, alınan reform önlemleri doğrultusunda ÖT literatürüne "telafi edici ödemeler" olarak girmiştir. Bu nedenle ABD ve AB gibi gelişmiş ilkelere üreticileri, politika değışikliklerinden herhangi bir zarara uğramayacaklardır. Fakat onların GÖ'lerde bulunan meslektaşları için süreç, yoksullaşmayı da beraberinde getirecektir. Bu tip ilkelere yetersiz bütçe olanakları ve tarıma ayrılan fonlara giderek artan muhalefet, GÖ'lerin doğrudan ödemelerle üreticilerini desteklemelerini zorlaştırmaktadır.

Pazarın giriş tarımsal koşullu altında hükme bağlanan asgari giriş, Türkiye için, Uruguay Round öncesi yapıldığı dışarıya artıracak bir etki yapmayacaktır. Ancak aynı maddede, bazı gelişmiş ve gelişmekte olan ilkelere zorunlu dışarıya yapmalarına neden olacaktır.

Yeni koşulların "Türkiye"ye getireceği çok fazla bir ek dışarıya artışı olmayacaktır. Et ve süt ürünlerinde GATT'ın istediği asgari dışarıya düzeyinin çok üzerinde yabancı ürün tüketen Türkiye, tahıl ürünleri konusunda da herhangi bir ek dışarıya yükümlülüğü ile karşılaşmayacaktır. Çünkü Türkiye GATT'ın zorunlu kıldığı ve şu an 600-700 bin ton tahıla eşdeğer alım miktarını zaten her yıl, gerek iç pazarlardaki açığı, gerekse de sanayinin makamada oldugu gibi özgen hammaddede ihtiyacını karşılamak için ihale etmektedir".

Buna karşın, dışarıya Uruguay Round öncesinde yasaklarla engellenen Japonya ve Güney Kore gibi ilkelere, asgari giriş koşullu dışarıya önemli ölçüde artıracı etki yapacaktır. Her iki ilkelere, iç tüketimlerinde büyük yer tutan piring ürününün Uruguay Round sonrası "zorunlu dışarıya" olacaktır.

Kalabalık nüfusları nedeniyle iç tüketimleri yüksek olan ilkelere ise, bu maddenin olumsuz etkisi çok fazla hissedilecektir. Bu kural uyarınca Örneğin Hindistan 6 milyon ton buğday, Endonezya 5 milyon ton piring dışarıya yapmak zorunda kalacaklardır. Bu gelişmenin bu ilkelere etki, ekonomik ve sosyal açıdan olumsuz olacaktır.

3.3.5.2. Dışarıya subvansiyonları

Gatt Uruguay Round'un dışarıya subvansiyonları ile ilgili olarak getirdiği düzenlemelere göre; subvansiyon edilen dışarıya, miktar olarak, gelişmiş ilkelere % 21, GÖ'lerde % 14; diğer olarak gelişmiş ilkelere % 36 ve GÖ'lerde % 24 oranında azaltılacaktır.

Sübvansiyonlu dışsatım, tarımsal potansiyeli yeterli düzeyde olsun-olmasın, tüm GOÜ'ler için olumsuz sonuçlar ortaya koymaktadır. Ancak bu olumsuzluğun ortaya çıkış şekli, tarımsal üretim ve kendine yeterlilik oranı, üretim kapasitesinin dinamikleri, tarımın ekonomide sahip olduğu yer ve tarım ekonomisinin sosyal boyutu gibi faktörlerin etkisiyle, ülkelere göre farklılıklar göstermektedir.

Türkiye gibi doğal koşulların elverişliliği, coğrafi konum ve tarımın geleneksel sektör olmasından kaynaklanan avantajlar nedeniyle dışsatım olanağı olan GOÜ'ler, gelişmiş ülkelerin sübvansiyonlu dışsatımları karşısında bu olanaklarını kullanamamaktadırlar. Gelişmiş ülkeler zaten teknoloji ve finans kullanımının etkinliği sayesinde çok daha verimli ve düşük maliyetli bir tarım üretimi gerçekleştirebilmektedirler. Buna ilaveten bir de bu ürünlerin dışsatımının sübvansiyonla edilmesi, zaten başlangıçta eşit olmayan güçlerin mücadelesi şeklinde süren ilişkiyi, daha da adil olmayan bir zemine çekmektedir.

GOÜ'lerin çoğu net tarım ürünü dışalımıcısıdır. Bu sonuç ya doğal koşullar ve az gelişmişliğin kısır döngüsünü kıramadıkları için tarımsal üretimlerini belirli bir düzeye getirememelerinden, ya da kısa dönem dışalım fiyat avantajının büyümesine kapılmalarından dolayı ortaya çıkmaktadır. Gerçekten de, özellikle AB ile ABD arasında sübvansiyonlar savaşının yaşandığı yıllarda, başta Kuzey Afrika ülkeleri olmak üzere birçok GOÜ, kendi iç üretim fiyatlarından çok daha düşük fiyatlarla gerçekleştirdikleri dışalımın kısa dönemli büyümesine kapılarak, kendi tarımsal üretim kapasitelerini ihmal etmişlerdir. Oysa ülkeler kendi iç dinamikleri yerine, belirlenmesinde hiçbir etkilerinin olmadığı dış dinamiklere güvenirlere ise, bu sürecin kendilerine getireceği her türlü sürprize açık olurlar. Nitekim değişen konjonktürün Kuzey Afrika ülkeleri için sonuçları yıkıcı olmuştur. Aynı sonuç, hayvansal ürün dışalımına verdiği ağırlık ve kendi üretim potansiyelinin yaşadığı yıkım ile, Türkiye'de de gözlenmektedir.

Uruguay Round'un dışsatım sübvansiyonlarını, değer ve sübvansiyona konu ürün miktarı bakımından indirgeme kararı, daha adil bir ticarete doğru atılmış bir adımdır. Bu adımın etkinliğini tartışmadan önce şunu belirtmekte yarar vardır ki, bu sonucun ortaya çıkmasındaki temel etken, AB ve ABD'nin kendileri için irrasyonel olan sübvansiyonlar savaşını hukuki zeminde sona erdirmeye istemleridir. Amaçlananın salt "adil ticaret" olup olmadığı konusunda, süreci oluşturan politik aktörlerin tutumunun kronolojik bir sıra ile irdelenmesi durumunda, ciddi şüpheler duyulmaktadır.

Dünya tarım ticaretinde çok önemli paya sahip olan ülkelerin gerçekleştirdikleri dışsatımın çok büyük bir bölümü sübvansiyonlar vasıtasıyla yapılmaktadır. Bu oran ABD ve Kanada gibi ülkelerde 2/3 düzeyinde iken, AB hemen hemen tüm dışsatımında sübvansiyon kullanmaktadır. Tablo böyle iken, bu ülkelerin miktar olarak %21, değer olarak %36 bir sübvansiyon indirgenmesine gitmeleri, Uruguay Round'un daha ne kadar "yolun başı" olduğunun çok iyi bir göstergesidir.

"Uruguay Round'un izin verdiği bir ölçüde dışsatım sübvansiyonu AB, ABD ya da Kanada gibi ülkelerin tarımsal fazlalarını eritmeye yetmezse, bu ülkeler Tarım Anlaşması'nda içeriği çok iyi tanımlanmamış "gıda yardımı"ni ticari amaçlar için "emniyet sigortası" olarak kullanacaklardır. Örneğin, ABD 1954 yılında uygulamaya soktuğu PL 480'i (barış için yiyecek) aynı amaçlarla sık sık kullanmıştır. Bazı araştırmacılara göre, önümüzdeki yıllarda Dünya gıda yardımı on kat artarsa, çok fazla şaşırılmamak gerekir".

Dışsatım sübvansiyonlarının değer olarak azaltılması, bugüne dek dışsatımı sübvansiyona en çok konu olmuş tahıl, şeker, et, süt gibi ürünlerin fiyatlarının artmasına neden olacaktır. Bu, gelişmiş ülkeler için ekonomik kayıpların telafisi şeklinde bir sonuç ortaya koyarken, net tarım ürünü dışalımıcısı GOÜ'ler ve Japonya, İsviçre gibi ülkeler için dışalımına yöneltilen kaynakların artmasına neden olacaktır. Bu süreç, özellikle et ve süt ürünlerinde dışalımıcı konumunda olan Türkiye için de, olumsuz sonuçlar üretecektir.

Dünya Bankası Raporu'nda, Türk destekleme sistemi için kısa, kısa ve orta, uzun vadeli hedefler önerilmektedir. Buna göre kısa vadede, istisnai ürünler için açıklanan taban fiyat dışında devlet destekleme alımı yapılmayacaktır. Yurtiçi fiyatlar, Dünya piyasası düzeyine geçilecektir. Ayrıca gübre ve kredi subvansiyonları üç yıl veya daha kısa sürede elemine edilecektir. Raporunda bunun sonucunda "tarımsal verimlilik üzerinde meydana gelecek etkinin pek fazla olumsuz

(delinking), üretimden bağı kopartılmamalıdır. kaydırılmamalıdır. Ayrıca destekleme üreticinin kontrol edebileceği herhangi bir şeyle bağlanmamalı tarımsal fiyatlar Dünya fiyatları düzeyine geçilmesi ve destekleme, doğrudan ödeme bazına çevrenin korunması, bölgesel kalkınma gibi belirgin hedeflere yöneltilmelidir. Bu doğrultuda açılan "sürdürülebilir" ve "kestirilebilir" olması gereken desteklemeler, yoksulların desteklenmesi, kolay uygulanabilir, şeffaf olmalı, siyasi keyfîliklere izin vermeyen kurallara dayandırılmamalıdır. Mali Dünya Bankası reformun temel ilkelerini ise şöyle açıklamaktadır; destekleme politikası

Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ)'nün itirazına neden olabilecek niteliktedir. Dünyaya bu sistem AB ile entegrasyona engel teşkil etmekte ve muhemenen sağlanmamaktadır. Ayrıca bu sistem AB ile entegrasyona engel teşkil etmekte ve muhemenen da gırtlıye ulaşmamakta, suistimallere neden olmaktadır ve bölgesel kalkınma da açıdan verimsizdir. Vergi mükellefleri ve tüketicilere önemli yükler getirenken, destekler küçük Dünya Bankası Raporu'na göre; Türk destekleme sistemi mali açıdan pahalı, ekonomik

konulması gerekmektedir.

Raporun analizine girişmeden önce, içeriğinin ve rapora egemen olan görüşün ortaya

subvansiyonları, dış ticaret politikaları ve tarımsal krediler konuları detaylandırılmaktadır. Ardından Türkiye için destekleme politikalarının hedefleri ortaya konulmaktadır. Ayrıca gübre tartışıldıktan sonra, yapılacak reformun sahip olması gereken temel ilkeler belirtilmektedir.

Rapor'da öncelikle Türk destekleme Sistemi'nde reformun niçin gerekli olduğu olduğu

edilmesi gereği ortaya çıkmaktadır. dercede etkin olduğu düşünüldüğünde, raporda belirtilen düşüncelerin daha yakından analiz

Temel politika değişimlerinin belirlenmesinde Dünya Bankası'nın yönlendirmelerinin ne

hazırlanmıştır. "Tarımsal destek politikasına yönelik öneriler : Reform esasları" başlığını taşıyan bir rapor konusunda bazı önerilerde bulunmak" amacıyla Türkiye'yi ziyaret etmiştir. Bu ziyaret sonucunda desteklemeye yönelik bazı cari politikaların değerlendirilmesi ve bunların nasıl iyileştirilebileceği 27 Ekim - 14 Kasım 1997 tarihlerinde bir Dünya Bankası Heyeti, "tarım sektörünü

gereksinimi varlığını hissettirmektedir.

mükelleflerine ya da tüketicilere getirdiği yükte ve tarımı etkileme gücünde bir iyileştirme bileşiminde, üreticiye ulaşma biçiminde ve yeterliliğinde, bütçeye olan maliyetinde, vergi desteğinde bir indirgenme zorunluluğu bulunmaktadır. Ancak yapılmakta olan desteğin yukarıda belirttiği gibi Türkiye'nin GATT koşulları çerçevesinde yurtiçi tarımsal

gerekmektedir.

Ancak Japonya, S. Arabistan ve EFTA ülkeleri gibi tarımsal üretme yoğun destek sağlayan

ülkelerin tarımsal desteklerinin, Uruguay Round Destekler koşulu gereği indirgenmesi

değişiklik zorunluluğu bulunmaktadır.

İçlerinde Türkiye'nin de bulunduğu birçok GÜ'de, tarıma sağlanan destek iç üretim

değerinin % 10'u düzeyine ulaşmadığından, bu tip ülkelerin tarımsal desteğinde herhangi bir

minimum" sını geçeri olmakta ve iç destekte herhangi bir indirim yükümlülüğü bulunmamaktadır.

Toplam üretim değeri içindeki payı geliştirmiş ülkelerde % 5, GÜ'lerde % 10'un altında ise, "de

ülkelerde % 20, GÜ'lerde % 13 oranında indirgenmesini görmüştür. İç destek harcamalarının

GATT-Uruguay Round, Toplam Destek Ölçütü ile belirlenen yurtiçi desteklerin, gelişmiş

3.3.5.3. Yurtiçi destekler

olacağına inanmıyoruz” görüşüne yer verilmektedir¹. Bu yaklaşımın avantajları olarak da, tüketici refahı, etkin üretim, DTÖ ve olası OTP reformlarına uygunluk gösterilmektedir. Ayrıca böylece bütçe harcamaları düzeyine bir limit getirilecek ve harcamalar önceden kestirilebilir bir konuma dönüşecek, girdi kullanımında piyasa koşulları belirleyici olacak ve destek bu yaklaşımla küçük çiftçiye yönlendirilebilecektir.

Kısa ve orta vadede, doğrudan destekleme sistemine geçilmesi nedeniyle işlevsizleşen tarımsal KİT’ler özelleştirilecektir. Raporda bu işlemin aşamaları ise, emek rasyonalizasyonu, örgütsel yeniden yapılanma, şirketleşme ve özelleştirme olarak sayılmaktadır.

Raporda Türk tarımsal destekleme sistemi için uzun vadeli hedef ise, girdi ve çıktı sübvansiyonuna dayalı pahalı ve karmaşık sistem yerine, küçük çiftçilere yönelik şeffaf bir destekleme programı olarak ortaya konulmaktadır.

Dünya Bankası, desteklemeye ayrılan kaynağın % 85’inin sarf edildiği gübre sübvansiyonuna özel bir önem vermektedir. Rapor gübre desteğinin kaldırılmasını önermektedir. Çünkü çiftçi artık gübrenin önemini fark etmiştir. Gübre desteğinin kalkması fiyatları yükseltecektir, ancak, bu çiftçinin daha dikkatli gübre kullanmasını sonuçlayacak ve üretime olumsuz bir etkisi olmayacaktır. Gübrede 1986-94 yılları arasında gerçekleştirilen uygulamalarla yerel gübre fiyatları uluslararası fiyatlara yaklaşmıştır. Gübredeki dışalımın terbiye edici etkisi piyasalara olumlu olarak yansımaktadır. Ancak uluslararası fiyatlarda büyük oynamalar olması halinde gübreye destek verilebilir.

Dünya Bankası, tarımsal kredilerin faiz oranlarının piyasa faiz oranları düzeyine çekilmesinin gerektiğini söylemektedir. Çünkü düşük faizli krediler yoksul çiftçilere ulaşamamakta, ayrıca fatura tüketiciye çıkmaktadır. Bu uygulamanın oluşturacağı muhalefetin kırılabilmesi için de, Ziraat Bankası’nın azınlık hisseleri “tüm siyasi talepleri göğüsleyebilecek bir gruba” devredilmeli veya satılmalıdır. Raporda bu görüşe dayanak olarak gösterilen örnek ise oldukça ilginçtir; “Örneğin Bolivya’da elektrik hizmeti veren kurumların azınlık hisseleri emekli sandığına verilmiştir, genelde fiyat artışlarına itiraz eden emekliler, emeklilik gelirlerini doğrudan etkilediği için bu artışları kabul etmişlerdir”.

Ülkelerin destekleme politikaları, kendi tarımsal yapılarının içinde bulunduğu durum ve tarımsal politika amaçları doğrultusunda geliştirilirler. Bu nedenle destekleme politikaları dinamik bir yapıya sahiptir. Ulaşılan hedeflerden sonra belirlenen yeni hedefler ya da yeni süreçler, politikaları gerçekleştirilmede bir araç olan destekleme modellerinin de değiştirilmesini gerekli kılar.

Bu değişime AB ve ABD tarımsal destek programları çok iyi birer örnek oluşturmaktadır. 1962 yılında oluşturulan OTP’nin en önemli hedefi, birçok tarımsal üründe kendine yeterlilikten uzak AB tarımında verim ve üretim artışı sağlamaktır. OTP’nin doğumunun tarihlendiği yıllarda Topluluğun içinde bulunduğu tarımsal koşullar şöyle özetlenebilir; işletme sayısının fazlalığından ileri gelen tarımsal arazi parçalılığı, bu nedenle tarıma teknolojinin ve uygun girdi bileşiminin sokulamaması, verim düşüklüğü ve üretim azlığının doğurduğu kendine yetersizlik, bu tabloya eklenen yüksek tarımsal nüfus nedeniyle üretici gelirlerinin diğer sosyal sınıflara göre düşük olması...

1968 yılında Avrupa Komisyonu’nca hazırlanan “1980 Tarım Muhtırası” ya da daha çok bilinen adıyla “Mansholt Planı” bu sorunların altını çizerek çözüm yolları önermiştir. Aradan yaklaşık yirmi yıl geçtikten sonra, bu planda sözü edilen sorunların Türk tarımının en önemli sorunları ile neredeyse bire-bir eş olduğunu görmek son derecede ilginçtir. Sorunlar eş olunca, çözüm yollarının da benzer olması son derecede doğaldır. Bu doğrultuda Mansholt Planı; modern tarım için on yıl içinde tarımsal nüfusun yarı yarıya azaltılması, bitkisel üretimde ortalama işletme ölçeğinin 80-120 hektara çıkartılması gerektiğini ifade etmiştir. Büyük işletmeler üreticiler için

¹ Dünya Bankası, Tarımsal Destek Politikasına Yönelik Öneriler : Reform Taslağı, s.6.

1) Değişen yurtiçi ve yurtdışı koşullar, yeni destekleme politikalarının seçici ve dinamik destekleme programları ile donatılması gerektiğini ortaya koymaktadır. Dünya Ticaret Örgütü (WTO) ve AB Gümrük Birliği ile Türkiye'nin üstlendiği yükümlülükler de Genel amaçlar :

Cumhuriyet tarihinde ilk kez toplanan Tarım Şurası, tarımın temel sorunlarını bünyesinde oluşturduğu Komisyonlar vasıtasıyla irdelenmiş ve ulusal çözüm yaklaşımlarını içeren sonuç raporları yayımlanmıştır. 25-27 Kasım 1997 tarihlerinde toplanan 1. Tarım Şurası bünyesinde oluşturulan 10 komisyonlardan birisi de, Destekleme Politikaları Komisyonu'dur. Anılan komisyon raporunda destekleme politikalarının genel ve spesifik amaçları aşağıdaki şekilde belirtilmiştir.

Destekleme seferberliğine girişmehtir. Bu süreç, "önce hastanın tedavisi yanıt verir hale getirilmesi" şeklinde tanımlanabilir. Ulaştırması tarım roundu sonucuna kadar), tarımın altyapı sorunlarını çözmeye yönelik bir sağlamamaz. Tam tersine Türkiye, kendisi için giderek daralan zaman diliminde (muhtemelen ilk yarımlara dönüştürmek olamalıdır. Savunulduğu gibi tarımda rekabet gücü, böylece uygulamalarla nedenle doğru politika, gelişmelerin yönü doğrultusunda tarımdan desteği çekmek ya da sosyal kalacağı günlere gelecektir. Bu aşamada istese de, tarımın desteklemesi olanaklı olmayacaktır. Bu yakın gelecekte kadar sahip olunan bir statüde ve Türkiye'nin de desteğini indirgemek zorunda yurtdışı destek indirim yükümlülüğü altında değildir. Ancak yukarıda söz edildiği gibi, bu, ancak ürünleri dışalımını niteliğine bürünecektir. Türkiye, Uruguay Round çerçevesinde herhangi bir rasyonel, verimli, etkin, rekabet gücü yüksek tarımları ile barınabilecektir, aksi halde net tarım Dünya'da uygulanma/uygulama derecesi giderek artacaktır. Bu yapı içerisinde ülkeler, ancak bir gerektir. Bu nedenle, tarımsal ticarette liberalizasyonun, kaçınılmaz bir gelişme olarak hükümler koyduğu ve bunların henüz, gerçekleştirilmek istenen düzenin ilk kilometre taşları olduğu bulunmaktadır. GATT'in Uruguay Round ile ilk kez ciddi anlamda tarım alanında uluslararası ülkeler kendi iç mevzuatlarını belirli sürelerde bu kurallara uydurmak yükümlülüğü altında hukuk niteliğinden çıkmaktadır. Yapılan çok taraflı anlaşmalar uluslararası bir nitelik taşımakta ve Ulaştırması hukuk, Yeni Dünya Düzeni çerçevesinde eski zayıf ve yapırım gücü olmayan

politikaların Dünya örgüsünü tamamlayan kuruluşlardır. yamış olmaz. Dünya Ticaret Örgütü ile birlikte Dünya Bankası ve Ulaştırması Para Fonu bu artmaktadır. Genel anlamda GATT'in bu temel eğilimlere yönelik çözümler ürettiğini söylemek gözüm ise, Dünya tarımsal ticaretinin olabildiğince liberalize edilmesi ile girilebilen pazarları kayıplar, üreticilere yapılan doğrudan yardımlarla kapatılmaktadır. Dışalım zorunluluklarına depolama kapasiteleri ile çözümlenmiştir. Açık üretim kapasitesini geri çekerek oluşabilecek üretici düşmesini sağlamak. Tarım doğasından kaynaklanan arz istikrarsızlığı, bu ülkelerde yüksek istikrarını sağlamak aynı zamanda yüksek ürün stoklarını eritmek ve üretici gelirlerinin politikalarının da gelişmesine neden olmuştur. Artık AB ve ABD için tarımsal politika hedefi arz AB ve ABD'de tarımsal politika hedeflerinin gelişmesi, doğal olarak destekleme

ürünlerine yüksek oranlı korumalar getirmişlerdir. fonları kullanmışlar, iç ürünlerini desteklemişler, oluşturdukları dış ticaret rejimleri ile tarım enstrümanını büyük bir cömertlikle kullanmışlardır. Tarımsal altyapılarını iyileştirmek için büyük büyük tarımsal güç, bugünkü tarımsal potansiyellerine erişmeden önce, her türlü destekleme Dünya tarımsal destekleme politikalarının en önemli iki aktörü AB ve ABD'dir. Her iki

Topluluk kısa sürede kendine yeterli sınırlı yakalamış ve aşmıştır. %43'e yükselmiştir. Tarımsal altyapıdaki bu iyileşmelerin verim ve üretim artışları izlenmiş ve işlemlerin 1/3'ü yok olmuş, 50 hektarın üzerinde arazi varlığı bulunan işletmelerin oranı %20'den gelişen nüfus toplamı 1960'ta 15 milyon iken, 1980'de 7,7 milyona düşmüştür. Yine aynı dönemde AB'nin Mansholt Planı doğrultusunda izlediği politikalarla; 9 Topluluk üyesinin tarımda yani sıra, tarım dışına çıkacak nüfusa ilgili uygulamalar da planın sosyal yanını oluşturmuştur. yüksek bir gelir düzeyi sağlamak, yüksek teknolojiye dayalı tarım için yapılacak teknik yardımın

dikkate alınarak ve bugünkü finansman olanakları ile daha verimli ve etkili bir destekleme programı yürütülmesi amaç edinilmelidir.

- 2) Tarımsal gelişmeye yeni bir ivme kazandırması beklenen yeni tarım ve destekleme politikalarının başarılmasındaki ilk koşul, şimdiye kadar yapılanların aksine, tarım kesimine yönelik kararlarda politik değil, ekonomik ve sosyal düşünceye öncelik vermektir. Bu sebeple, uygulanacak tüm tarım politika tedbirlerinin, siyasi kararlardan uzak tutulmasını sağlamak amaçlanmalı, bu amaca ulaşmak üzere, uzun vadeli Tarım Çerçeve Kanunu çıkarılmalıdır.
- 3) Türk tarımı için desteklemelerin kaldırılması düşünülmemelidir. Ancak günün şartlarına ve ihtiyaçlarına cevap verecek etkili bir tarımsal destekleme modelinin geliştirilmesi ve uygulanması akılcı bir seçenek olarak dikkate alınmalıdır.
- 4) Dinamik destekleme modelleri ışığında, devlet desteği nitelik değiştirmeli, desteklemeler, serbest pazar mekanizmasının etkili bir şekilde işlemini sağlayacak şekilde, özellikle karşılaştırmalı üstünlüğe sahip olduğumuz ürünlerde, verimliliğin ve teknik alt yapının geliştirilmesine yönlendirilmelidir.
- 5) Küçük üreticilerin ve özellikle Türkiye açısından tarihi ve kültürel öneme sahip, ancak, dış piyasa ile rekabet gücü kalmamış tiftik, yaş ipek kozası gibi ürünler ile bu ürünleri üreten az sayıdaki güçsüz üreticilerin de desteklemelerden yararlanması sağlanmalıdır.

Spesifik amaçlar:

Genel amaçlar çerçevesinde dikkate alınması gereken spesifik amaçlar, aşağıda belirtilmiştir;

- 1) Yapılan desteklemelerin tam olarak üreticiye ulaşmasını sağlamak,
- 2) Ürün fiyatlarının serbest piyasa koşullarında oluşmasını sağlamak,
- 3) Tarımsal gelirlerin dağılımında bölgesel farklılıkları ortadan kaldırmak için verilen desteklerin bölgelere göre farklılık göstermesini sağlamak
- 4) Yeni ve verim artırıcı teknolojilerle, uygun işletmecilik yöntemlerinin yaygınlaştırılmasına destek sağlamak,
- 5) Ürünlerin, özel sektör ve üretici kuruluşları tarafından işlenmesi, depolanması ve pazarlanmasını desteklemek,
- 6) Tarım alt sektörleri arasında, özellikle hayvancılığın aleyhine oluşan dengesizliği ortadan kaldırmak,
- 7) Desteklemelerin örgütlü üreticilere yapılmasına öncelik vermek,
- 8) Optimal işletme büyüklüğünü özendirmek, bunu sağlamak üzere, desteklemeleri bu işletmelerin lehine biçimlendirip, kanalize etmek,
- 9) Ürün borsacılığının ve borsaların geliştirilmesine katkıda bulunmak, bu şekilde aynı zamanda, kayıt dışı işlemlerin kayıt içine alınmasına yardımcı olmak,
- 10) Uluslararası taahhütlerimizi dikkate almak,

Bu amaçlar yanında, belirlenecek programın gerek duyduğu finansmanın Bütçe Kanunları ile tahsis edilmesini sağlamak ve uygulamada verimliliği ve etkinliği artıracak, kuruluşlar arası eşgüdümü gerçekleştirmek de önemli bir amaç olarak benimsenmelidir¹.

¹ 1. Tarım Şurası Sonuç Raporu, Ankara, 25-27 Kasım 1997, s.105.

¹ Bu konuda ayrıntılı bilgi için bak : ERAKTAN, Gulcan, Türkiye'de Tarım ve Tarım Kesimine Yönelik Politikalar ve AT Karşısındaki Durumu, Ankara, 1988 ve ERTUGRUL, Cemil, Dünya Tarım Politikalarında Ortaya Çıkan Gelişmeler Karşısında Türk Tarımı, Ankara, 1997.

ABD ve AB dünya ekonomisinde ve aynı zamanda tarımında en önemli yere sahip ülkelerdir. Bu ülkeler bütün uluslararası politikalar yanında tarım politikalarında da belirleyici bir rol oynamaktadırlar. Dünya tarım politikaları ile ilgili anlaşmazlıklarda ve anlaşmalarda bu ülkelerin ağırlıklı bir yeri vardır. ABD ve AB günümüzde kadar destekleyici-koruyucu tarım politikalarını yaygın bir şekilde uygulamışlardır. Bu uygulamalar, diğer ülkeleri de benzer politikaları uygulamaya yöneltmiştir.

Tarım politikalarının belirlenmesinde uluslararası gelişmeler artan bir önem kazanmaktadır. Dünya da, özellikle gelişmiş ülkelerde, teknolojik gelişmeler, tarıma sağlanan desteklere ve üretim artış hızının nüfus artış hızından büyük ölçüde fazla olması, doğru tarımsal üretim elde etme için tarımsal üretimin temel sorununu oluşturmaktadır. Bugün dünya ölçeğinde tarımsal üretimin temel sorununu üretimi arttırmak değil, talep yetersizliğidir.

Bunlara ilaveten tarımsal teknolojik gelişmeler ve dış talep değişimleri arz/talep dengesinden etkilenir ve onu etkiler. Yeni teknolojilerin üretimi artırma eğilimleri, sonunu kısır döngü haline getirmektedir. Dış talep ise, öngörülemez bir değişim içindedir. 1970'lerin başında olduğu gibi dış talep artarsa, fiyat destekleme programı işlevsizleşir ve emtia programı üzerindeki politik bası azalır. Dış talepteki geniş değişimler, kararsızlık ortamı yaratmaktadır. ABD ve Fransa da üreticilerin ciddi finansal zorluk içinde bulunduğları dönemlerde ise emtia programları gerçekleştirildiği bütçe masrafları nedeniyle politik bası alınmadır. Sonuç olarak hem kendi ülke içi dışarıya çıkarılan ekonomik olarak daha rasyonel bir noktada yeniden kurma ve hem de dünyanın genelleştirilen ticaretinin ticaretin üzerindeki bozucu etkileri ortadan kaldırmak/azaltmak için, hem AB ve hem de ABD'de tarımsal ticaret politikalarının acil ve etkili reformlara gereksinimi vardır. Kısa bir geçiş süreciyle bu gelişmelerle, Uruguay Round öncesi tarımsal politikaları yıllarca kadar geliştirmiştir.

ABD ve Fransa'da 1930'lar boyunca emtia programlarının doğumu ve bu dönemden sonraki değişimlerinin araştırılmasında, fiyat artışlarının çok önemli bir rol oynadığı görülmektedir. Anahar ekonomik gelişmeler - tarımsal fiyatlar, üretici gelirleri, hükümet bütçesi, ticaret dengesi tarım katkısı, tüketici gıda fiyatları - politik süreçleri direkt olarak etkiler ve bunlar vasıtasıyla bu uzun dönem ekonomik güçler arz ve talep politikalarını etkiler.

Başlangıçta tarımsal emtia programları, düşük talep nedeniyle düşük fiyatlar sorununa bir çözüm bulmak amacıyla oluşturulmuşlardır. Oysa bugün bu nedensel ilişki ters görünmüştür. Pazar düzeyinden daha yüksek fiyat destekleri, talebin üzerinde aşırı arz yaratmıştır. Aşırı üretim kapasitesi zamanla inatçı bir niteliğe bürünmektedir ve azalma eğiliminde olan tarımsal fiyat destekleme düzeyine karşın bu yüksek düzeyi korumaktadır.

4. SONUÇ

Türk tarımının OTP'ye uyumu, tam üyelik veya ortaklık ilişkisi çerçevesinde, iyimser bir tahminle en erken 2000'li yılların başında, belirli bir uyum sürecinden sonra gerçekleştirilecektir. Gerektiği takdirde, gerek OTP'ye uyum sürecinde, gerek OTP'nin reformu ve Dünya Tarımında ortaya çıkabilecek gelişmeler karşısında, Türk tarımının OTP'ye uyumunun muhtemel etkileri ile ilgili şimdiden yapılacak tahmin ve hesaplamalarda büyük yanlışlar olabilecektir. Bu nedenle, Türkiye'nin tarım alanındaki ilişkiler uyarınca Türk tarımının OTP'ye uyumu değerlendirilmelidir.

3.4 Türk Tarımının OTP'ye Uyumu Sorunu

Tarım ürünü dışsattımcısı ülkeler, dünya tarım ürünleri ticaretinde ortaya çıkan bu gelişmelerden en olumsuz şekilde etkilenen ülkeler olmuşlar ve uluslararası platformlarda destekleyici-koruyucu tarım politikalarından vazgeçilerek, dünya tarım ürünleri ticaretinde serbestliğin sağlanması yönünde etkinliklerde bulunmuşlardır.

Dünya ticaretinin, bu kapsamda, tarım ürünleri ticaretinin serbestleştirilmesinde GATT önemli bir yere sahiptir. UT sonucunda, pazara giriş imkanlarının artırılması, ihracat sübvansiyonlarının ve yurtiçi desteklerin azaltılması ile serbest ticarete geçişin sağlanması konusunda önemli gelişmeler kaydedilmiş olmakla beraber, destekleyici-koruyucu tarım politikaları halen varlığını büyük ölçüde korumaktadır. Ancak, ABD ve AB başta olmak üzere bütün ülkelerin tarım politikalarında ve tarım politikaları üzerine etkili olan uluslararası platformlarda, uzun dönemde, tarım ürünleri ticaretinde, serbest ticaretin egemen olması yönünde bir eğilim vardır.

Türkiye dünya tarımında ve uluslararası ilişkilerde ortaya çıkan gelişmeleri izlemek ve gelişmelere göre gerekli önlemleri almak zorunluluğundadır. Türkiye, özellikle, tarım işletmelerinin yapısındaki bozukluklar ve buna bağlı olarak teknoloji kullanımındaki yetersizlikler nedeniyle tarımsal kaynaklarını verimli bir şekilde kullanamamaktadır.

UT sonucunda tarım ürünleri ticaretinin serbestleştirilmesi yönünde sağlanan gelişmeler, tarım ve işlenmiş tarım ürünleri dışsattımcısı ülke olarak Türkiye'ye, özellikle, pazarın dışa açılması bakımından, bazı yükümlülükler getirmekle beraber, Türkiye'nin tarım ürünleri ihracatının artırılmasına katkıda bulunabilecek bir unsur olarak görülmektedir.

Türkiye verimlilikte sağlanacak artışlarla tarımsal üretimi artırmada önemli olanaklara sahiptir. Üretimde ve verimlilikte sağlanacak artışlarla ve pazarlama hizmetlerinde yapılacak iyileştirmelerle, önemli tüketim merkezlerine çok yakın bir coğrafi konumda bulunan Türkiye, tarım ürünleri ihracatını büyük ölçüde artırma ve dünya ölçeğinde önemli bir tarım ürünleri dışsattımcısı ülke olma durumundadır. Dünya ekonomisi ile entegre olma gayretleri içerisinde olan Türkiye'nin yurtiçi piyasada ve dünya tarım ürünleri piyasasında rekabet gücünü artırabilmesi için; düşük maliyetli, belirli standartlarda, sağlık ve bitki sağlığı kurallarına uygun ve belirli kalitedeki ürünleri gelişmiş pazarlama yöntemleri ile pazara sunması gereklidir.

KAYNAKLAR

- ALEXANDRATOS, Nikos, *World Agriculture: Toward 2000*, London, 1988.
- ANANIA, Giovanni, CARTER, Colin A., McCALLA, Alex F., *Agricultural Trade Conflicts and GATT*, Boulder, 1994.
- AVERY, William P., *World Agriculture and the GATT*, Boulder; 1993.
- Birinci Tarım Şurası Sonuç Raporu*, Ankara, 25-27 Kasım 1997.
- BREDAHL, Maury E., JOSLING, Tim, McCALLA, Alex, MEILKE, Karl, MINER, William, TANGEMAN, Stefan, TUTWILER, Ann, WARLEY, T.K., *Bringing Agriculture into GATT: Reviewing the GATT Negotiations on Agriculture*, St. Paul (Minnesota), 1991.
- COCHRANE, W. Willard, *Development of American Agriculture*, Mineapolis Üniversitesi Yayınları, 1979.
- COHN, Theodore H., "The Changing Role of the United States in the Global Agricultural Trade Regime", AVERY, William P., *World Agriculture and GATT* içinde makale, Boulder, 1993.
- Commission of European Communities, The Perspectives for the Common Agricultural Policy: Green Paper*, European Documentation, Brussels, 1985.
- Commission of the European Communities, Common Agricultural Policy Proposals of the Commission*, Brussels, 1983.
- Commission of the European Communities, The Common Agricultural Policy and Its Reform*, Luxembourg, 1987.
- Commission of the European Communities, The Future of Rural Society*, Brussels, 1987.
- Commission of the European Communities, Towards a Common Agricultural Policy for Europe (Buckwell Report)*, Brussels, 1997.

- ÇAKMAK, Erol, AYÇIÇEÇİ, Cem Nazif, "GATT tarım anlaşmaları ve Türkiye Tarımı", TMMOB ZMO Tarım Haftası 96 Sempozyumu, T.C. Ziraat Bankası Kültür Yayınları No:30, Ankara, 1983.
- DUNCAN, Marvin R., "US Agriculture: Hard Realities and New Opportunities, Positioning Agriculture for the 1990s", A New Decade of Change, Washington D.C., 1989.
- Dünya Bankası, Tarımsal Destek Politikasına Yönelik Öneriler : Reform Taslağı
- ERAKTAN, Gülcan, "Türkiye de Tarım Politikası Uygulamaları", Türk Ziraat Mühendisleri Birliği Teknik Tarım Kongresi Tebliği, Ankara, 1988.
- ERAKTAN, Gülcan, Türkiye de Tarım ve Tarım Kesiminde Yönelik Politikalar ve AT Karşısındaki Durumu, Ankara, 1988.
- ERTUĞRUL, Cemil, "Türk Tarım Politikası ve Yeni Tarım Politikaları", TMMOB Ziraat Mühendisleri Odası Tarım Haftası 93 Sempozyum içinde makale, Ankara.
- ERTUĞRUL, Cemil, "Türkiye ve Dünyada Tarım Ürünleri Üretim ve Ticaret Eğilimleri", TMMOB Ziraat Mühendisleri Odası Tarım Haftası 92 Sempozyum içinde makale, Ankara.
- ERTUĞRUL, Cemil, "Planlı Dönemde Üretim Hedefleri ve Gerçekleşme Öranları", TMMOB Ziraat Mühendisleri Odası, IV Türkiye Ziraat Mühendisliği Teknik Kongresi, Ankara, 1995.
- ERTUĞRUL, Cemil, Dünya Tarım Politikalarında Ortaya Çıkan Gelismeler Karşısında Türk Tarımı, Ankara, 1997.
- FRANKLIN, Michael, The Rich Man's Farming: The Crisis in Agriculture, Oxford, 1985.
- GARDNER, Bruce L., "The United States", başlıklı makale, SANDERSON, Fred H., Agricultural Protectionism in the Industrialized World, Washington D.C., 1990.
- GUYMARD, Harve, MAHE, Louis P., ROE, Terry L., TARDITT, Secondo, "The CAP Reform and EC-US Relations: The GATT as a Cap on the CAP", ANANIA, Giovanni, CARTER, Colin A., McCALLA, Alex F., Agricultural Trade Conflicts and GATT içinde makale, Boulder, 1994.
- HATHAWAY, Dale E., "Agricultural trade policies for the 1980's", in Trade Policies in the 1980's, Institute of International Economics, Washington, D.C.
- JOHNSON, D.Gale, Duzensiz Dünya Tarımı, Fanihana/Collins and Trade Policy Research Centre, London 1973.
- JOSLING, Timothy, HONMA, Masayoshi, LEE, James, MacLAREN, Donald, MINER, Bill, SUMNER, Dan, TANGERMANN, Stefan, VALDES, Alberto, The Uruguay Round Agreement on Agriculture: An Evaluation, Davis, 1994.
- JOSLING, Timothy, Developed Country Agricultural Policies and Developing country Supplies : The case of Wheat, I.F.P.R. Institute, Research Report 14, Washington, D.C., 1980.
- KARLUK, Ridvan, Ulaştırması Ekonomi, Beta Yayınları, İstanbul, 1996.
- KAZGAN, Gülen, Tarım ve Gelisme, İstanbul, 1987.
- McCALLA, Alex F., Agricultural Trade Liberalization: The Ever-Evasive Goal, American Journal of Agricultural Economics, Vol.75, Number 5, San Diego, 1993
- McCALLA, Alex F., JOSLING, Timothy E., Agricultural Policies and World Market, New York, 1985.
- McCALLA, Alex F., GATT, Preferential/Regional Trading Blocks and Agricultural Trade, Review of the "Agriculture: A Declaration on Agricultural Trade, Washington D.C., 1988.
- MOYER, H. Wayne, "The European Community and the GATT Uruguay Round: Preserving the Common Agricultural Policy at All Costs", AVERY, William P., World Agriculture and GATT içinde makale, Boulder, 1993.
- ONGUN, Tuha, "GATT nedir?", TMMOB ZMO Tarım Haftası 96 Sempozyumu, T.C. Ziraat Bankası Kültür Yayınları No:30, Ankara, 1996.
- PEARLBERG, Robert L., MOYER, H. Wayne, "The European Community and the GATT Uruguay Round: Preserving the Common Agricultural Policy", AVERY, William P., World Agriculture and GATT içinde makale, Boulder, 1993.
- PETT, Michel, Determinants of Agricultural Policies in the United States and European Community, IFPRI Araştırma Raporu No :51, 1985.

- RUNGE, C. Ford, *Beyond the Uruguay Round: Emerging Issues in Agricultural Trade Policy*; AVERY, P. William, *World Agriculture And GATT*, Boulder; 1993 içinde makale.
- SANDERSON, Fred H, *Agricultural Protectionism in the Industrialized World*, Washington D.C., 1990.
- SCHLUTER, Michael, *Constraints on Kenya's Food and Beverage Exports*, International Food Policy Research Institute, Research Report 44, Washington, D.C., 1984.
- Secretariat of the WTO, "Market Access for goods: A Uruguay Round Summary for Developing Country Exporters", International Trade Centre UNCTAD/GATT, International Trade FORUM, 1/95.
- SUMNER, Daniel A., "Agricultural Trade Relations between the United States and the European Community: Recent Events and Current Policy", ANANIA, Giovanni, CARTER, Colin A., McCALLA, Alex F., *Agricultural Trade Conflicts and GATT* içinde makale, Boulder, 1994.
- ŞAHİNÖZ, Ahmet, "GATT ve Tarım", TMMOB ZMO Tarım Haftası '96 Sempozyumu, T.C. Ziraat Bankası Kültür Yayınları No:30, Ankara, 1996.
- ŞAHİNÖZ, Ahmet, *Avrupa Topluluğu'nda Ortak Tarım ve Dış Ticaret Politikası*, ATAUM, Araştırma Dizisi, Yayın No : 12, Ankara, 1993.
- The International Agricultural Trade Research Consortium, *The Uruguay Round Agreement on Agriculture: An Evaluation*, Davis, 1994.
- TMMOB Ziraat Mühendisleri Odası, *Tarım Haftası '96 Sempozyum : Yeni Dünya Düzeni ve Türkiye Tarımı*, Ankara.
- TRACY, M., *Government and Agriculture in Western Europe 1980-1988*: London, 1989.
- USDA, *Agricultural Provision of the Uruguay Round*, Washington D.C., 1994 ve *The International Agricultural Trade Research Consortium, The Uruguay Round Agreement on Agriculture: An Evaluation*, Davis, 1994.
- VALDES, Alberto ve ZEITZ, Joachim, *Agricultural Protection in OECD Countries: It's cost to less developed Countries*, International Food Policy Research Institute, Research Report 21, Washington, D.C., 1980.
- WEBB, Alan J., *Protection on Agricultural Markets*, Washington D.C., 1984.
- YILDIRAK, Nurettin, GÜLÇUBUK, Bülent, "Tarımsal Nüfus ve Yapısal Dönüşüm", TMMOB Ziraat Mühendisleri Odası Türkiye Ziraat Mühendisliği IV. Teknik Kongresi, Ankara, 1995.
- ZIETZ, Joachim, VALDES, Alberto, *Agriculture in the GATT*, Washington D.C., 1988.

İKİNCİ OTURUM

**TARIMSAL DESTEKLEME UYGULAMALARINA
YENİ YAKLAŞIMLAR**

OTURUM BAŞKANI :

Prof. Dr. Oğuz YURDAKUL
Çukurova Üniversitesi Ziraat Fakültesi

KONUSMACILAR:

Haşim ÖĞÜT
Süzer Tarım A.Ş.

ABD'de Tarımsal Destekleme Politikaları

Anıl İsmet TORTOPOĞLU
Türkiye Şeker Fabrikaları A.Ş Genel Müdürlüğü

21. Yüzyılın Eşiğinde Tarım Destekleme Politikamız Nasıl Olmalıdır

Özcan DİLMEN
Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı

Tarımsal Desteklemede Örgütlenmeye Yeni Bir Yaklaşım

AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİ'NDE TARIMSAL DESTEKLEME POLİTİKALARI

Haşim ÖĞÜT

Süzer Tarım A.Ş.

I- GİRİŞ ve GENEL BİLGİLER

Amerika Birleşik devletleri (ABD) önceleri olduğu gibi günümüzde de Dünya'nın en büyük ekonomik gücü olma özelliğindedir. ABD ekonomisi, Dünya ekonomisinin üretim itibarıyla % 25 ine tekabül etmektedir.

Tarım sektörü bu ekonominin içinde GSYİH'ye katkı açısından % 1,5 oranında bir paya sahiptir. Buna ilave olarak tarım girdileri ve tarımsal mali hizmetler % 2, çiftlik kapısından sonra ürünlerin gördüğü işlemler (depolama, işleme, ihracat ve toptan satış işlemleri) % 14 paya sahiptir. Nüfusun ancak % 2 si tarım işletmelerinde yaşamaktadır. Tarım İşletmeleri büyük ve ihtisaslaşmıştır. Nitekim tarım işletmelerinin % 20 si toplam tarım üretiminin % 80 ini sağlamaktadır. Tarım işletmelerinin gelirleri içinde tarım dışı faaliyetlerden sağlanan gelirin payı, tarımsal faaliyetlerden sağlanan gelirden daha büyüktür. Bugün üreticilerin % 26 sı mısır üretirken, % 7 si süt üretmektedir. Üreticiler sermaye temininde tarım dışı faaliyetlerle işgal eden işletmelerle aynı rekabet şartlarına sahiptir. ABD'nin tarım ürünleri ihracatı, toplam tarım gelirinin % 20'sini oluşturmaktadır. Tarımsal alanların (hasat edilen alan) % 125 inde üretilen ürünler ihracat yoluyla diğer ülkelere sevk edilmektedir. Buna karşılık iç tüketimin ancak % 8'i ithalat yoluyla karşılanmaktadır. 1997 yılı toplam mal dış ticaret açığı 238 milyar dolar olarak gerçekleşmiş iken, tarım ürünleri dış ticareti 21,6 milyar dolarlık fazla vermiştir.

ABD Tarımı yukarıda belirtilen bugünkü tabloya uzun bir süreçten geçerek gelmiştir. Nitekim 1930 'lu yıllarda ABD nüfusunun % 25'i tarım işletmelerinde yaşamakta ve Tarım, toplam iş gücünün % 40'ını istihdam etmekte idi. Tarımın GSYİH'ya katkısı ortalama % 7 seviyelerinde idi. Tarımsal gelirler, tarım dışı gelirlerin yaklaşık üçte biri kadardı. İşletmeler küçük ve ihtisaslaşmamıştı. 1930' lar da işletmelerin % 60' ında mısır % 30'ında süt üretimi yapılmakta idi. Üreticiler pazarla entegre olmadığından üretimlerini planlama güçlükleriyle karşı karşıya bulunmakta idi.

Geçen 70 yılda ABD Tarımındaki gelişmenin sağlanmasında bir çok faktör yanında Devletin tarım politikalarının da etkili olduğu söylenebilir.

ABD Tarım Politikalarının başlangıcı 1930 yılına uzanır. Bu tarihte baş gösteren "Büyük Ekonomik Çöküntü" tarımsal gelirlerin birdenbire düşmesine ve bunun sonucunda da binlerce üreticinin arazisini terk etmesine neden olmuştur. Bu olumsuz durumun önlenmesi bakımından Devletin yardımına gerek olduğu anlaşıldığından bir yasa çıkarılarak bu çerçevede öngörülen tedbirlerle, Tarım Bakanlığının fiyatların düşmesini önlemesi ve çiftçilerin tekrar faaliyetlerine başlatılması amaçlanmıştır.

Bu yasa ile yürürlüğe konulan tedbirlerde, pazarın fonksiyonlarını yapamadığı anlayışı benimsenerek, ana ürünlerde arz ve talep arasındaki irtibat kesilmiş, ucuz ve yeterli gıda için beklenen tüketici talepleriyle, istikrarlı çiftlik gelirleri arasında, devlet kontroluyla denge kurulması arzulanmıştır. Bir başka deyimle tarım ürünleri arzının ve çiftlik gelirlerinin devlet eliyle belirlenmesi, bu işlemin pazara bırakılmaması öngörülmüştür.

1930 Tarım Kanunu, getirdiği tedbirlerle olumlu sonuçlar vermiştir. Bu durum, devleti, değişen iç ve dış şartlara göre benzer tedbirler alma yönünde cesaretlendirilmiştir. Nitekim 1938

1990 Kanunu (FACTA) esasen tarımsal gelişmeye ilişkin tedbirleri öngören, bir orta vadeli plan niteliğinde hazırlanarak uygulanmıştır. Yarı destekleme programları yanında, tarımsal ticaret,

“1990 Gıda, Tarım, Mühafaza ve Ticaret Kanunu”, 1991-95 dönemini kapsamıştır. ABD’de devletin tarım sektörüne yaptığı müdahaleler, 1930’da çizilen çerçevede olmamakla birlikte bu gün de sürdürülmektedir. Bu programlar, beş yıllık dönemler kapsayan “Tarım Kanunları” ile, mevcut duruma cevap verecek şekilde yeniden düzenlenmektedir. Yakın geçmişimizde ABD’ nin tarımsal destekleme politikalarını düzenleyen iki kanundan biri olan

A. 1990 GIDA TARIM, MUHAFAZA VE TİCARET KANUNU

ABD’de devletin tarım sektörüne yaptığı müdahaleler, 1930’da çizilen çerçevede olmamakla birlikte bu gün de sürdürülmektedir. Bu programlar, beş yıllık dönemler kapsayan “Tarım Kanunları” ile, mevcut duruma cevap verecek şekilde yeniden düzenlenmektedir. Yakın geçmişimizde ABD’ nin tarımsal destekleme politikalarını düzenleyen iki kanundan biri olan

- Ürün rehmi karşılığında üreticilere kredi sağlamak,
- Üreticilere destekleme ödemelerinde bulunmak,
- Ürün almak ve özel sektöre ait depolarda muhafaza etmek,
- Depolardaki ürünleri doğrudan veya özel sektör kuruluşlarına işlettirip, değerlendirmek,
- İhtiyaç içinde bulunan nüfusa gıda yardımlarında bulunmak,
- Yabancı ülkelere tarım ürünleri ihracatında kredi garantisi sağlamak,
- İhracatçılara teşvik sağlamak,
- Pazarı geliştirici faaliyetlerde bulunmak.

CCC, başkanlığı Tarım Bakanı'nın üstlendiği 7 üyeli bir Yönetim Kurulu tarafından yönetilmektedir. Personeli bu bakışta geçitli dairelerinde görevli elemanlardan ibarettir. Kendisine ait kadrosu bulunmamaktadır. Şirketin sermayesi 100 milyon dolar olup, ayrıca 30 milyar dolar borçlanma yetkisine sahiptir. Borçlanma, Hazine veya özel sektör kaynaklarından yapılabilmektedir.

İçli Kanun, bu kurumun görev yetki ve sorumluluklarını aşağıda belirtilen başlıklarla belirlemiştir:

Tarım Bakanlığı bünyesinde Ürün Kredi Şirketi (CCC) kurulmuştur. Bu şirketin görev yetki ve sorumlulukları 1948 yılında çıkarılan özel bir kanunla düzenlenmiştir.

Tarım sektörü ile ilgili destekleme tedbirlerinin finansmanı ve yürütülmesi için 1933 yılında Tarım Bakanlığı bünyesinde Ürün Kredi Şirketi (CCC) kurulmuştur. Bu şirketin görev yetki ve sorumlulukları 1948 yılında çıkarılan özel bir kanunla düzenlenmiştir.

Tarım politikasının gereği olarak devlet, çiftçilerin ayrıca kredi sağlamak, ürün pazarlama ile araştırma ve yayım programları ile de desteklenmektedir. Bu arada gıda yardımları ve okul beslenme programları da tarım politikasının bir parçası olarak uygulanmaktadır.

Tarım politikasının gereği olarak devlet, çiftçilerin ayrıca kredi sağlamak, ürün pazarlama ile araştırma ve yayım programları ile de desteklenmektedir. Bu arada gıda yardımları ve okul beslenme programları da tarım politikasının bir parçası olarak uygulanmaktadır.

Bu amaçlar doğrultusunda son 20 yılda yürütülen tarımsal destekleme politikası, Devletin fiyat ve gelir desteği mekanizmaları ile sektöre müdahalesini öngörmüştür. Bu müdahale hububat, pamuk ve soya da hedef/tabana fiyatları açıklanması ve Fark Giderici Ödeme (Deficiency Payment) yapılması, sigür eti örneğinde olduğu gibi gümrük vergileri uygulanması; süt mamulleri ve şeker’de olduğu gibi ithalat kotaları uygulanması araçları ile yürütülmektedir.

Bu amaçlar doğrultusunda son 20 yılda yürütülen tarımsal destekleme politikası, Devletin fiyat ve gelir desteği mekanizmaları ile sektöre müdahalesini öngörmüştür. Bu müdahale hububat, pamuk ve soya da hedef/tabana fiyatları açıklanması ve Fark Giderici Ödeme (Deficiency Payment) yapılması, sigür eti örneğinde olduğu gibi gümrük vergileri uygulanması; süt mamulleri ve şeker’de olduğu gibi ithalat kotaları uygulanması araçları ile yürütülmektedir.

-Bu iki amaca vergi mükelleflerine en az yükükle ulaşmak.

-Tüketiciye makul fiyatlardan gıda ve diğer ürünleri sağlamak,

-Tarımsal geliri, tarım dışı gelirlerle dengede tutmak,

ABD’ nin federal tarım politikası, üç genel amaç doğrultusunda yapılandırılmıştır.

II- TARIMSAK DESTEKLEME PROGRAMLARI

tarhli Çerçeve Kanunu, Temel tarım kanunu olarak dikkate alınmaktadır. her beş yılda yeni bir Tarım Kanunu hazırlanarak uygulamaya konulmuştur. Buna rağmen 1949 yılında çıkarılan Tarımsal Ürün Kanunu, 1448 yılında Ürün Kredi Şirketi (CCC) kurulmasına dair kanun, ve nihayet 1949 yılında “Tarım Çerçeve Kanunu” yürürlüğe konulmuştur. Bilahare yaklaşık

krediler, araştırmalar vb. gibi alanlardaki tedbirleri de kapsamıştır. Bu Kanunda destekleme programları adı altında, tarımsal ürünlerin fiyatlarına müdahale etmek ve çiftçilere gelir desteği sağlamak suretiyle, ürünlerin arz miktarlarında yapılan düzenlemeler yer almıştır. Esasen 1980 Tarım Kanunu ile uygulamasına başlanılan bu düzenlemeler, bazı değişikliklerle yeniden devreye konulmuştur. Bu düzenlemeler aşağıda kısaca belirtilmiştir:

a) Fiyat Yoluyla Yapılan Desteklemeler -Taban Fiyatı Uygulaması:

Bu müdahale programları, tarım fiyatlarının belirlenen asgari seviyelerden aşağı inmesini önleyici tedbirlerdir. Taban fiyat seviyeleri Tarım Bakanlığı tarafından belirlenir. Uygulamada bu fiyatlara "Ürün Rehin Kredisi Fiyat Seviyesi" denilmektedir. Bu fiyatlar piyasa fiyatlarının da altında olan seviyelerdir. Çiftçiler taban fiyatlardan ürünlerini satmak istemediklerinden, normalde bu fiyatlardan devlet alımı olmamaktadır. Bunun yerine çiftçilere açıklanan fiyatlar üzerinden, rehine bıraktıkları ürünle orantılı miktarlarda kredi açılmaktadır. Burada amaç, çiftçinin pazar fiyatlarını takip ederek, en uygun zamanda ürünlerini pazarlamalarına imkan sağlamaktır. Üreticiler aldıkları krediyi 9 aylık vade içinde ödemekle yükümlüdür. Aksi halde, kredi açılırken rehin alınan ürünleri taban fiyatlardan devlete intikal etmektedir.

Taban fiyatlar Tarım Bakanı tarafından pazarlama döneminin başlangıcından önce açıklanmaktadır. Bu fiyatların hesaplanmasında önce son beş yıldı söz konusu ürün için oluşan çiftçi eline geçen fiyatların ortalaması bulunur, bilahare bu ortalama fiyatın % 85'i "Baz Taban Fiyatı" olarak açıklanır. Tarım Bakanı bu fiyatları aşırı stokların bulunması halinde % 10 indirme yetkisine sahiptir. Ancak, açıklanan fiyatların bir önceki yılı seviyeden en fazla % 5 düşük olması gerekmektedir.

Taban fiyatların normal koşullarda, pazar fiyatlarının altında olması gerekmektedir. Dünya fiyatlarının düşmesine paralel olarak, pazar fiyatlarının taban fiyatlarının altında kalması halinde, Tarım Bakanı üreticilere kredi borçlarını dünya fiyatından ödeme imkanını tanımaktadır. Buna Pazarlama Kredisi denilmektedir.

b) Gelir Destekleme Programları-Telafi Edici Ödeme:

Üreticilerin makul bir gelir sağlayabilmeleri için ürünlerini satmaları gereken fiyat seviyeleri Tarım Kanunları ile belirlenerek açıklanmaktadır (Hedef Fiyatlar). 1990 Tarım Kanunu, buğday, mısır, sorgum, arpa, yulaf, çeltik ve pamuk için hedef fiyatların uygulanmasını öngörmektedir. Kanun, hedef fiyatları 1990 seviyelerinde belirleyip, 1995'e kadar geçerli olacak şekilde dondurmuştur.

Normal pazar şartlarında pazar fiyatlarının hedef ve taban fiyatlar arasında seyrettiği görölmektedir. Çiftçilerin ürünlerini pazarda sattıkları fiyat, taban fiyatın üzerinde olmak kaydıyla, pazar fiyatı ile hedef fiyatı arasındaki fark çiftçilere ödenir. Buna "Fark Giderici Ödeme (prim)" denilmektedir. Pazar fiyatlarının, hedef fiyatın altına düşmesi halinde bu ödeme hedef fiyat ile taban fiyat arasındaki farka eşit olacak şekilde hesaplanır.

şekil 1 ' de Fark Giderici Ödemenin (FGU) hesaplanması açıklanmaktadır.

Pazar fiyatlarının hesaplanması amacıyla çeşitli formüller uygulanmıştır. 1990 Tarım Kanunu, pazar fiyatı olarak çiftçinin pazarda sattığı ürünü için aldığı fiyat yerine, pazarlama döneminin ilk beş ayında teşekkül eden pazar fiyatlarının ağırlıklı ortalamasının her çiftçi için dikkate alınmasını öngörmüştür.

c) Ekilişlerin Azaltılması Programı:

Arzın kontrol edilebilmesi amacıyla ürünlerin ekilişleri belirli oranlarda kısıtlanmıştır. Bu program çerçevesinde buğday yemlik tahıllar, pamuk ve çeltik için geçmiş 5 yıldaki ekilişlerin ortalamaları hesaplanmıştır. Bu ortalamalar ilgili ürünler için "Baz Ekim Alanı" olarak kabul edilmiştir. Stok, pazar durumu ve ihracat imkanı dikkate alınarak üretimden çekilecek alanların miktarları, bu baz alanların yüzdesi olarak Tarım Bakanı tarafından açıklanmıştır. Çiftçiler bu programa, katılmakla, yukarıda açıklanan destekleme imkanlarından yararlanmaya hak kazanmıştır.

ABD'de 1930'lu yıllardan günümüze kadar uygulanan tarım politikaları, devletin tarımsal üretimi ve tarım ürünleri pazarını yönlendiren müdahalelerini temel bir unsur olarak kabul etmiştir. Bu gerçeğe, devlet, birçok ürünle ilgili fiyat ve gelir destekleme programları uygulayarak, üretimi tüketimle dengede tutmaya çalışmış, gırtlık gelirlerinin istikrarlı bir gelişme izlemesini sağlamış, pazarlanmanın arzu edilen biçimde işlemlerini kolaylaştırmıştır.

Zamanla, ürün programlarının mali yükü ve devletin arzusuna göre şekillenen üretim yapısının doğurduğu olumsuzluklar, serbest pazar şartlarının tam olarak sağlanmasını isteyen çevrelerde tenkidlere yol açmıştır. Bu eğilim, Cumhuriyetçi partinin göğünüğü ele geçirmesi ile birlikte, ABD Kongresinde gerekli uygulamaları gerçekleştirmişti. Böylece, 1995 yılında başlatılan yeni tarım kanunu hazırlıkları, bu zeminde yürütülmüştür.

B- 1996 FEDERAL TARIMSAL GELİŞME VE REFORM KANUNU (FAIR)

ÜRÜN: MISIR		Ciftçi		Programa Katılmayan		Programa Katılan	
Baz Ekim Alanı	100 ha.	100 ha.	100 ha.	100 ha.	100 ha.	100 ha.	100 ha.
Eklis Daralma oranı	-	-	-	10	90	10	90
Müsade edilen Eklis Miktarı	8 500 kg/ha.	8 500 kg/ha.	8 500 kg/ha.	8 500 kg/ha.	8 500 kg/ha.	8 500 kg/ha.	8 500 kg/ha.
Gerektiren Verim Miktarı	850.000 kg.	850.000 kg.	850.000 kg.	765.000 kg.	765.000 kg.	765.000 kg.	765.000 kg.
Toplam Üretim	10 Cent/kg	10 Cent/kg	10 Cent/kg	10 Cent/kg	10 Cent/kg	10 Cent/kg	10 Cent/kg
Mahalli Pazarla Satış Fiyatı	85.000 \$	85.000 \$	85.000 \$	76.500 \$	76.500 \$	76.500 \$	76.500 \$
Toplam Gayri Safi Gelir	-	-	-	7	7	7	7
Kredi kullanımı ve Uygulanan Fiyat	-	-	-	15 Cent/kg	15 Cent/kg	15 Cent/kg	15 Cent/kg
Hedef Fiyat	-	-	-	7.500 kg/ha	7.500 kg/ha	7.500 kg/ha	7.500 kg/ha
Öngörülen Verim	-	-	-	5 Cent/kg	5 Cent/kg	5 Cent/kg	5 Cent/kg
Öngörülen Üretim	-	-	-	33.750 \$	33.750 \$	33.750 \$	33.750 \$
Birim Üretim için FGÜ	-	-	-	110.250 \$	110.250 \$	110.250 \$	110.250 \$
Toplam FGÜ Miktarı	400 \$	400 \$	400 \$	400 \$	400 \$	400 \$	400 \$
Toplam Gayri Safi Gelir	40.000 \$	40.000 \$	40.000 \$	36.000 \$	36.000 \$	36.000 \$	36.000 \$
Ha. Başına üretim masrafı	45.000 \$	45.000 \$	45.000 \$	74.250 \$	74.250 \$	74.250 \$	74.250 \$
Toplam Üretim Masrafı							
TOPLAM NET GELİR							

TABLO 1: ABD TARIMSAL DESTEKLEMELERİN ÜRETİCİ GELİRLERİ AÇISINDAN İNCELENMESİ

Bu uygulamaya göre; ekilmeyen arazilerde rüzgar ve su erozyonunun önlenmesi için bazı kültür tedbirlerinin alınması gerekir. Çiftçiler bu tedbirleri almaktan sorumludur. Bu arazilerde ekim kısmını öngörülmeden ürünlerin ekimi de mümkündür. Ekolojik dengesi zayıf alanlarda ise destekleme programları gereği ekim dışı bırakılan arazilerde muhafaza tedbirleri uygulanması mecburidir. Başka ürünlerin ekimine izin verilen yerlerde, çiftçilerin çok yıllık bitkiler tarımı için yapacağı tesis masraflarının yarısı Tarım Bakanlığı tarafından ödenir.

Tarım Bakanlığı tarafından açıklanan Ürün Bazında Ekim Daralma Oranları, çiftçilerin daha öncelikle yıllardaki ekim alanları ortalaması (Baz Ekim Alanı) ile karşılaştırılır. Baz alan bu miktar kadar azaltılır. Çiftçilerin o ürünün tarımına ayrılacağı arazi hesaplanan bu miktarı geçmez. Fark Giderici Ödemelerin hesaplanmasında her çiftçi için müsade edilen eklis miktarı ile, "Öngörülen Verim" miktarlarının karşılaştırılması ile bulunan üretim miktarı dikkate alınmaktadır.

Telaflı edici ödemelerin hesaplanması ve programa katılan ve katılmayan iki çiftçinin net karının karşılaştırılması TABLO 1'de gösterilmiştir.

Kongrenin Tarım Kanunu'na ilişkin çalışmaları uzun bir süre almıştır. Bu çalışmalar, Ekim 1995'de yürürlüğe girmesi gereken Kanunun gecikmesine yol açmıştır. Nihayet, Kongre'den gerekli destek alan Kanun, 4 Nisan 1996 günü Başkan Clinton tarafından imzalanarak yürürlüğe konulmuştur. Başkan, bu kanunu, desteklemeyle ilgili hükümlerini benimsemediğini belirtmekle birlikte, metni imzalamıştır.

Destekleme tedbirlerini kökten değiştiren bu Kanun, Federal Tarımsal Gelişme ve Reform Kanunu- kısaca FAIR- ismini taşımakta olup, 2002 yılına kadar yürürlükte kalacaktır. FAIR'in tarımsal destekleme konusundaki hükümleri hakkındaki bilgiler aşağıdadır.

1. BİTKİSEL ÜRÜN DESTEKLEME PROGRAMI

FAIR kanunu, hedef fiyat belirlenmesi ve bu fiyatlarla pazar fiyatları arasındaki farkın, "Fark Giderici Ödeme" ismiyle çiftçilere ödenmesi uygulamasını durdurmuştur. Buna karşılık taban fiyat yerine geçen ve bu fiyatlardan ürününü devlete rehin bırakan çiftçiler için kredi verilmesini öngören "Taban Fiyatı" uygulamasının devamını öngörmüştür. Kanun, ekilişlerin azaltılmasını sağlayıcı devlet müdahalelerine de son vermiştir. Bu çerçevede, çiftçilerin ürün seçiminde etkili olan, ürün bazında yıllık sözleşmeler imzalanması ve destekleme ödemesinden sadece bu çiftçilerin yararlandırılması şeklinde yürütülen, üretim planlama müdahaleleri de, yürürlükten kaldırılmıştır. Kanunla yürürlüğe konulan destekleme modelinin temel unsurları aşağıda özetlenmiştir.

1) ÜRETİM ESNEKLİĞİ SÖZLEŞMESİ

FAIR Kanunu, ABD Tarım Bakanlığı (USDA) ile üreticiler arasında, 7 yıl süreyle geçerli olacak birer sözleşme imzalanmasını öngörmektedir. Bu sözleşmelere "Üretim Esnekliği Sözleşmesi(PFC)" adı verilmiştir. Üreticilerin, bu sözleşmeleri, 20 Mayıs - 12 Temmuz 1996 arasındaki sürede, bir kereye mahsus olmak üzere, imzalaması istenmiştir. Sözleşmeler bilahare 2002 yılına kadar geçerli sayılacaktır. Bu sözleşmeler, öngörülen muhafaza tedbirlerini alan ve sözleşmede gösterilen arazisini tarımsal amaçla kullanan çiftçilere, yıllık dilimlerle, sabit bir destekleme ödemesi(gelir desteği) yapılmasını öngörmektedir.

Kanun, bu imkandan yararlanacak üreticileri şöyle tanımlamaktadır:

- Bitkisel üretim faaliyetlerinde bulunan arazi sahipleri,
- Arazi sahibinin PFC sözleşmesi imzalaması şartıyla, bu arazide yarıcılık usulü ile çiftçilik yapan kişiler,
- Kira sözleşmesine dayalı olarak belirli bir arazide üretim faaliyetlerinde bulunan kişiler,

Yukarıda sayılan grupların herhangi birine ait olmak şartı yanında, bu kişilerin, son 5 yılda en az bir üretim dönemi veya daha fazla süreyle, eski destekleme programına katılıp, öngörülen saha kısıtlaması dahil tüm tedbirleri alarak ürün yetiştirmiş olması da esas alınacaktır. Bu kişiler, eski destekleme programı çerçevesinde işledikleri arazilerinin tümünü veya bir kısmını PFC sözleşmeleri için deklare edebilecektir. Ancak, ileride bu miktarı artırma hakkına sahip olamayacaktır. Buna karşılık, 7 yıllık sürede istedikleri takdirde, PFC sözleşmelerindeki arazi miktarlarını azaltabilecek, hatta sıfırlayarak programdan çıkabilecektir.

Ödemeler için yıllık toplam seviyeler (mali yıl esasıyla Eylül/Ekim arasındaki süreler için) aşağıdaki gibi belirlenmiştir:

1996	-	5,570	Milyar Dolar
1997	-	5,387	"
1998	-	5,800	"
1999	-	5,603	"
2000	-	5,130	"
2001	-	4,130	"
2002	-	4,008	"

Görüldüğü gibi yıllık ödeme katsayısı, tüm sözleşmelerin imzalanıp, ekiliş ve verim seviyelerinin belirlenmesinden sonra hesaplanabilmektedir. Kanun, yıllık sözleşme ödemelerinin, her yıl 30 Eylül tarihinden önce yapılmasını emretmektedir. Ancak 1996 yılı için, sözleşmelerin imza ve onayını müteakip 30 gün içinde, diğer yıllarda ise 15 Aralık 15 Ocak tarihleri arasındaki dönemlerde, % 50 oranında avans verilmesini de öngörmektedir.

Bu sözleşmeleri imzalayan çiftçiler, tarlalarına herhangi bir tarla bitkisini ve yem bitkilerini yetiştirebilir. Ancak, özel durumlar haricinde, bu arazileri, meyve ve sebze yetiştirmede kullanılmaları istenmektedir. Görüldüğü gibi, bu kanun üreticilere, daha önceki kanunların tersine, ürün seçme serbestisi getirmektedir.

Bir çiftlik için üreticiye yapılacak yıllık ödeme, 40.000 dolarla sınırlanmıştır. Bu çiftliğin birden fazla işletmesi halinde, ikinci ve üçüncü işletmelerin her biri için 20.000 dolarlık ödeme yapılması öngörülmüştür.

* 1998 için yapılan bu örnek tahmini rakamlara dayanmaktadır.

Beyan Edilen Arazi Miktarı	100 Ha
Arazinin % 85'i	85 Ha
Programın öngördüğü verim	6,50 kg/ha
Sözleşmeye tabi ürün miktarı	552,500 kg
Mısır için 1998'de öngörülen ödeme	2,7 Milyar dolar
Tüm Sözleşmelerin kapsadığı ürün Miktarı	158 Milyar kg
Yıllık ödeme katsayısı (\$/kg)	0,017 Cent
Sözleşmeye tabi ürün miktarı	552,500 kg
Yıllık ödeme katsayısı	0,017 cent
1998 için PFC ödemesi	9,440 dolar

TABLO 2: ÜRETİM ESNEKİLİĞİ SÖZLEŞMESİ ÖDEMESİNİN HESAPLANMASI (MISIR ÖRNEĞİ)*

Bu hesaplamayı bir örnekle ağırlım:

sözleşmelerin kapsadığı yıllık ödemeye tabi ürün miktarı,

Yıllık ödeme katsayısı = Her ürün için öngörülen yıllık ödeme miktarı / Ürün için tüm

Sözleşmeye tabi ürün Miktarı = Beyan edilen arazi miktarının % 85'i x Verim

Yıllık Sözleşme Ödemesi = Sözleşmeye tabi ürün miktarı x Yıllık Ödeme Katsayısı

Her üretici için yapılacak ödemeler aşağıdaki hesaplama ile belirlenmektedir.

Buğday	%	26,26
Mısır	%	46,22
Sorghum	%	5,11
Arpa	%	2,16
Yulaf	%	0,15
Pamuk	%	11,63
Çeltik	%	8,47

Ödemelerin ürün bazında dağılımı şöyle belirlenmiştir.

2) TABAN FİYATI UYGULAMASI – ÜRÜN REHİN KREDİLERİ

FAIR Kanunu, 1949 Tarım Kanunu ile yürürlüğe konulan taban fiyat uygulamasının, bazı değişikliklerle, 1996-2002 arasında da devamını öngörmüştür. Bu çerçevede, buğday, yemlik tahıllar, pamuk, çeltik ve yağlı tohumlu bitkiler için, ABD Tarım Bakanlığı, üreticilere taban fiyat üzerinden kredi verecektir. Taban fiyatlar, her ürün için pazarlama dönemi başlamadan önce Tarım Bakanlığı tarafından belirlenerek, açıklanacaktır. Kanun, taban fiyatın hesaplanmasını da bir esasa bağlamıştır. Buna göre, önce son beş yılda o ürün için teşekkül eden çiftçi eline geçen fiyatların ortalaması bulunacak, bilahare bu ortalamanın % 85'i taban fiyat olarak açıklanacaktır. Ancak bu hesaplama göre bulunan rakamlar, her ürün için belirlenen 1995 yılındaki seviyeleri aşamayacaktır. Bu arada, Çeltik (pirinç) için taban fiyat 143 dolar/ton seviyesinde dondurulmuştur. Soya'da ise 134-193 dolar/ton arasında belirlenmesi öngörülmüştür.

Bu krediler için uygulanacak faiz, % 1 olarak belirlenmiştir. Vade ise 9 ay olarak öngörülmüştür. Bu sürenin uzatılması ise yasaklanmıştır. Böylece, daha önceki kanunlarla yürürlüğe konulan, vadenin uzatılması suretiyle, buğday ve yemlik tahıllarda çiftçilerin, kendi hesaplarına ürün depolamalarını sağlayan, "Farmer-Owned Grain Reserve" sistemi yürürlükten kaldırılmıştır.

Kanun 1980'li yıllarda baş gösteren ve çiftlik fiyatlarının, taban fiyatların da altına düşmesi sebebiyle, üreticilerin 9 aylık vade sonunda ürünlerini Bakanlığa terk etmek suretiyle rehinden kurtulma temayüllerini de önlemek için bazı tedbirleri devreye koymuştur. Bu çerçevede, Bakan, taban fiyatları en fazla % 10 olmak üzere düşürme yetkisi tanımıştır. Bu arada, ince elyafı pamuk, çavdar ve yağlı tohumlar hariç, taban fiyat uygulamasına tabi diğer ürünler için dünya fiyatları, Tarım Bakanınca düşürülen taban fiyatın da altında düştüğü zaman, "Pazarlama Kredileri" uygulaması devreye girecektir. Bu durumda, çiftçilerin, rehin kredisi borçlarını pazar fiyatlarından ödemeleri sağlanacaktır. Çiftçiler bu durumda, pazarlama kredisi haklarını kullanmak istemedikleri taktirde, kendilerine taban fiyatlarla dünya fiyatları arasındaki fark, prim olarak ödenecektir.

Kanun, bir çiftçi için verilecek rehin kredisi ve prim miktarını birinci çiftlik için 75.000 dolar ve diğer iki çiftlikten her biri için 37.500 dolar seviyelerinde sınırlamıştır. Üçten fazla sayıdaki çiftlikler için ödeme yapılmaması da hükme bağlanmıştır.

3. SÜT HAYVANCILIĞI DESTEKLEME PROGRAMI

Kanun'un süt hayvancılığının desteklenmesine ilişkin kesimi, üzerinden en çok tartışma yapılan maddeleri ihtiva etmektedir. Neticede, kabul edilen hükümler aşağıda özetlenmiştir.

a) SÜT DESTEKLEME FİYATLARI PROGRAMI:

Bakanlık tarafından uygulanana gelen, süt destekleme fiyatları programının 1999 yılına kadar devamı öngörülmüştür. Bu program çerçevesinde, Tarım Bakanlığı, süt mamulleri işleme tesislerinden, tereyağı, süt tozu ve peynir mubayaa etmekte, bu alımlarla, pazardan, talep fazlası ürün çekilerek, işleme tesislerinin üreticilerden çıg süt alırken, belirlenen seviyelerdeki destekleme fiyatlarını baz almaları sağlanmaktadır. Süt destekleme fiyatları yıllar üzerinden aşağıdaki seviyelerde belirlenmiştir;

1996	22,8	Cent / Litre
1997	22,4	"
1998	22,1	"
1999	21,8	"

Kanuna göre, 1999 yılında sona erecek bu uygulamayı takiben, 2000-2002 yıllarını kapsayan dönemde ise, bitkisel ürünlerdeki taban fiyat uygulamasına benzer kredi sistemi devreye girecektir. Süt mamulleri imalatçıları, bu sisteme göre, süt eş değeri itibariyle 21,8 Cent / Litre üzerinden, süt mamulleri kredisi alacaktır.

KAYNAK: ABD Tarım Bakanlığı, Agricultural Outlook,geçitli sayılar.

ÜRÜNLER	1986	1993	1997
Yemlik Tahıllar	12206	5143	2587
Buğday ve Ürünleri	3440	2185	1332
Çeltik	947	887	459
Pamuk	2142	2239	561
Soya	1597	109	5
Diğer Ürünler ve Harcamalar	5509	5484	2312
T O P L A M	25841	16047	7256

(Milyon Dolar)

TABLO 3: ABD TARIMSAL DESTEKLEMELERİN MALİ TUTARI (1986,1993,1997)

Tarimsal destekleme programları tüketici ve vergi mükelleflerinden üreticilere önemli boyutlarda kaynak transferine neden olmaktadır. Tarimsal desteklemelerin devlete olan mali yükü 1986 yılında 25,8 milyar dolara ulaşmış, 1993 yılında bu rakam 16 milyar dolara inmiştir. Bu programların 1996 Tarım Kanunu (FAR) dönemindeki değerleri; 1996 yılında 4,6 milyar dolar ve 1997 yılında 7,2 milyar dolar seviyelerinde teşekkül etmiştir. Bu mali yükün ürünler üzerinden dağılımı TABLO 3'de gösterilmiştir.

A) GELİRLER İÇİNDEKİ PAYI

TARIMSAL DESTEKLEME ÖDEMELERİNİN MALİ YÜKÜ VE TARIMSAL

Bu programların arzun kontrol edilmesinde pek etkili olmamasına karşın, üreticilerin gelirlerini artırmak açısından amaçlarına ulaştığı bir gerçektir. Nitekim 1993 yılında üretici net gelirlerinin % 26'sı desteklemelerden elde edilmiştir. Destekleme tedbirlerinin olumsuz sonuçları da görülmüştür. Her şeyden önce, bu tedbirlerle tarım sektörüne aktarılan gelir desteğinin büyük bir kısmı az sayıda üreticiye yönlendirilmiştir. Ayrıca seker ve yer fıstığı gibi kota ve ithalat kısıtlamaları tedbirleri uygulayan ürünlerin iç pazar fiyatları yükselmiştir. Örneğin seker fiyatlarındaki yükseltilere 1992-94 arasında 5 milyar dolarlık külfete neden olmuştur. Bu arada desteklemelerin ziraat ilağ ve kimyasal gübreye bağımlı monokültürün üretim tekniklerini teşvik ettiği, bunun da, hem fazla üretim nedeniyle gereksiz stokların oluşmasına yol açtığı, hem de çevreye olumsuz etkilerde bulunduğu söylenmektedir.

elgştirilmektedir.

Tarimsal destekleme politikası ve programları uygulamaya konulduğu tarihten bu yana, pazarın işlevini bozduğu ve üreticilere yüksele oranlarda gelir desteği sağladığı gerekçeleriyle

III- TARIMSAL DESTEKLEME PROGRAMLARININ SONUÇLARI:

FAR Kanunu, daha önceleri 33 ayrı bölgeye ayrılarak uygulanan federal süt pazarlama yönetmeliklerinin sayısının azaltılması, 10-14 arasındaki bir sayıya indirilmesini öngörmektedir. Bu işlem, 1 Nisan 1997 tarihine kadar tamamlanması ayrıca hükme bağlanmıştır.

Tarım Bakanlığı tarafından uygulanan destekleme alımları ve kanunla belirlenen destekleme fiyatları, esasen serbest pazar şartlarına göre seyreden, peynir, süt tozu ve tereyağı imal etmeye elverişli sütler için, çiftçi lehine fiyat istikrarını sağlamaktadır. Federal Süt Pazarlama Yönetmelikleri ise içme kalitesindeki sütler için minimum fiyatların belirlenmesi amacıyla 1937 yılından beri uygulanmaktadır. Bu yönetmeliklere göre çiftçi süt için belirlenen fiyatlar, imalatçıların çiftçilere ödemesi gereken minimum fiyatları oluşturmaktadır.

b) FEDERAL SÜT PAZARLAMA YÖNETMELİKLERİ

Tarımsal desteklemeler yoluyla üreticilere doğrudan yapılan ödemeler ise 1986-1997 arasında (TABLO 4'de) gösterilen bir seyir izlemiştir;

TABLO 4: ABD DOĞRUDAN TARIMSAL DESTEKLEMELER

Milyar Dolar

	<u>1986</u>	<u>1990</u>	<u>1993</u>
Net üretici Gelirleri Toplamı	31	46.5	43
Doğrudan Desteklemeler	11.8	9,3	11
Desteklemelerin Gelirler İçindeki Payı(%)	38	20	26

KAYNAK: ABD Tarım Bakanlığı

B- TARIMSAL DESTEKLEMELERİN ÜRETİCİ GELİR GRUPLARI ÜZERİNDEN DAĞILIMI

Tarımsal destekleme programlarıyla üreticilere sağlanan gelir transferlerinin, düşük gelir gruplarına yönelmediği, oldukça eleştirilen bir husustur. Esasen bu programlarda önceki yıllarda ekilen araziler dikkate alındığından, yararın büyük bir kısmının, büyük toprak sahiplerine (işletmecilere) yönelmesi doğal bir sonuç olarak ortaya çıkmaktadır. Destekleme ödemelerinin üretici gelir grupları üzerinden dağılımı TABLO 5'de gösterilmiştir.

TABLO 5: TARIM İŞLETMELERİ, ÜRETİCİLERİ GELİRLERİ VE DESTEKLEME ÖDEMELERİNİN DAĞILIMI (1991)

<u>ÜRETİCİ GELİR GRUPLARI</u>	<u>İŞLETME SAYISI</u>	<u>GAYRİ SAFİ GELİR</u>	<u>DESTEKLEME ÖDEMELERİ</u>
20.000 Dolardan az	58	5	10
20.000 -399.999 Dolar	11	5	7
40.000 - 99.999 Dolar	15	13	26
100.000-249.999 Dolar	10	20	28
250.000-499.999 Dolar	3	14	15
500.000-999.999 Dolar	1	11	10
1 Milyon Dolardan Fazla	1	32	5
T O P L A M	100	100	100

KAYNAK : ABD Ticaret Bakanlığı.

C- DESTEKLEME PROGRAMLARININ ÜRETİM DEĞERİNE ETKİLERİ

Fark Giderleri Ödemelerin hesaplanmasında ekim alanları dikkate alındığından ve bu ödemeler üretici gelirleri içerisinde önemli bir yer işgal ettiğinden, üreticiler arazilerini programa dahil ürünler için tahsis etme gayreti içerisinde olmuştur. Bu istekleri sebebiyle, rotasyon ihmal edildiği gibi, belli ürünlerde talep üzerinde üretim rakamlarına ulaşılmıştır. 1985 yılına kadar uygulanan tarım kanunları, gerçek verimleri dikkate aldığından, üreticiler verimi artırmak için kimyasal gübre ve ilaç kullanımını çevreyi bozacak seviyelere ulaşacak biçimde yükseltmiştir. Bu şekilde azalan verimler teorisiyle çelişen girdi/verim ilişkileri ortaya çıkmıştır.

Tarımsal Destekleme Programlarının kapsadığı ekim alanlarının, toplam ekilişler içindeki payları, ürünler üzerinden, TABLO 6'da gösterilmiştir.

- ABD Tarım destekleme politikalarının bu kısa incelemesinden çıkarılarak önemli dersler bulunmaktadırlar. Bunları üç madde de toplamak mümkündür.
- 1- Tarımsal destekleme politikaları, uzun vadeli "Millî Tarım Politikaları"nın bünyesinde yer almaktadır.
 - 2- Destekleme Politikaları kurumsal ve mali imkanları hazırlanarak uygulanmalıdır.
 - 3- Bu politikalar ve üreticilere sağlanan desteklemelerde, pazarın serbestçe gelişmesi sağlanmalıdır.

DEĞERLENDİRME

1990 Tarım Kanunu halen yürürlükte olsaydı üreticiye gelir desteği sağlamada kullanılan Fark Giderici Ödeme'nin maliyetinin daha yükseleceği bugünkü ortaya çıkmış bir gerçektir. Çünkü FGU azalan pazar fiyatlarının görüldüğü dönemlerde yükselmektedir. Bu sebepten dolayı, üreticilere yapılan toplam gelir desteği artacaktır. Buna karşılık, FAIR kanununun yıllık sabit rakamlar üzerinden önceden belirlendiğinden, azalan fiyatlar etkili olmayacaktır. Buna karşılık, buğday ve mısır da 1990 Kanun çerçevesinde üreticilerin katılımı, 1996 Kanununun ilk yıllarda hüküm süren yüksek fiyatlar konusunda, 1990 tarım kanunu mekanizmasının mali külfetinin yine büyük olacağı anlaşılmıştır.

Daha önceki bölümlerde belirtildiği gibi ABD Tarımsal Destekleme Politikaları açısından FAIR kanunu bir millet oluşturmaktadır. Bu kanunla üreticilerin desteklenmesi karşılığında, arızın kontrol edilmesine ilişkin tedbirler devreden çıkarılmış, üreticilere ürün seçmede serbesti tanınmıştır. FAIR Kanunu'nun sonuçlarını değerlendirmek için henüz erken olduğu bir gerçektir. Esasen 1918 yılında büyük bir inişe geçen tarım ürünleri fiyatları olağanüstü bir dönem yaşamasına sebep olduğundan, yapılacak değerlendirmenin sağlıklı olması mümkün olmayacaktır.

D- 1996 TARIM KANUNU (FAIR) SONUÇLARI

KAYNAK: ABD Tarım Bakanlığı, CCC-Ürün Kredi Şirketi, sahis görüşme.

ÜRÜNLER	TOPLAM EKİM ALANLARININ %'Sİ
Buğday	78
Çeltik	97
Mısır	67
Sorghum	66
Arpa	65
Yulaf	18
Pamuk	90

TABLO 6- ABD TARIMSAL DESTEKLEMELERİN KAPSADICI EKİM ALANLARININ, TOPLAM EKİM ALANLARI İÇİNDEKİ PAYI (1993)

**21.YÜZYILIN EŞİĞİNDE
TARIM DESTEKLEME POLİTİKAMIZ
NASIL OLMALIDIR**

*Anıl İsmet TORTOPOĞLU
Türkiye Şeker Fabrikaları A.Ş*

ÖZET

Ekilebilir tarım arazilerin sınırına gelinen dünyamızda insanlar bir yandan nüfus artışı, diğer yandan artan refah seviyesi ile beraber tüketim artışı ile karşı karşıyadır. Fosil kaynaklı yakıtlardan dolayı atmosferdeki karbondioksit oranının yükselmesi ile ısınan atmosfer sonucu yer yer oluşan sıcak dalgalar, kasırgalar, şiddetli yağışların oluşturduğu seller, toprak erozyonu, tarım arazilerinin amaç dışı kullanımı, otomobile dayalı ulaşım sisteminin gelişmesi gibi nedenlerle de tarım arazisi kaybı sonucunda bitkisel üretim azalmaktadır.

Dünyada 1990 yılından itibaren, toprak verimliliğindeki artış önemli ölçüde yavaşlamış, 1990 dan 1996 ya kadar sadece % 3 oranında artmıştır. Yıllık % 0.5'i olan bu artış aynı dönemde nüfusta meydana gelen yıllık % 1.6'lık artışın çok altındadır. Her yıl dünya nüfusuna eklenen 90 milyon insanı beslemek gittikçe zorlaşmaktadır. Her yıl 27 milyon ton tahıl ihtiyacına karşılık üretilebilen ilave miktar 12 milyon ton civarındadır. Aradaki fark tahıl stoklarından karşılanmaktadır. 1990 yılında 342 milyon ton olan dünya tahıl stoku, altı yıl içinde 240 milyon tona düşmüştür, bu da yalnızca 50 gün yetebilecek bir tüketim miktarına denk düşmektedir.

21.yüzyıl kıtlık çağı olacaktır. Tüm ülkelerin ithal besine aşırı bağımlılığını önlemelerini mümkün kılan tarım ve nüfus stratejileri oluşturmaları gerekecektir.

Bir bolluk çağında nüfus ve tarım politikalarını belirleyen varsayımlar, kıtlık çağına doğru ilerlerken yeniden gözden geçirilmek durumundadır.

Japon Hükümeti 2010 yılında buğday ve pirinç fiyatlarının ikiye katlanabileceğini öngören bir dizi küresel proje yapmıştır.

Ülkemizde son yıllarda gıda üretim artış hızı, nüfus artış hızının altında gerçekleşmektedir. Önümüzdeki yüz yılın içinde, atmosfer sıcaklığının her 10 yılda 0.2 C - 0.3 °C artacak olması sonucu, yazları kurak bir iklim süren ülkemizi, sıcaklık artışı sonucu yazları daha sıcak ve daha az yağışlı bir iklim seyri beklemektedir. Bunun sonucunda ise, bitkisel üretimde verimlilik azalması beklenmelidir. Ülkemiz halen sürdürdüğü destekleme politikası ile bitkisel ve hayvansal üretimde, kendi kendine yeterlilik seviyesine ulaşamamıştır.

Girdi desteklemesinin % 95'i kimyasal gübre desteklemesinde kullanılmaktadır. Tarım alt yapısı yetersiz olan ülkemizde, destekleme önceliğinin, gübre ye mi yoksa sulama ve hayvan ve mera ıslahına mı verilmesi gerektiği, gübre desteklemesinde kullanılan 500 milyon dolar/yıl kaynağın, sulama, hayvan ve mera ıslahı ve diğer alt yapı yatırımlarda kullanılmasının daha fazla üretim ve katma değer kazandırıp, kazandıramayacağı bilimsel bir ortamda tartışılmalı, sonunda, gübre destekleme uygulamasına kademeli olarak 2 yıl içinde son verilmelidir.

Yıllık yağışın 500-600 mm olduğu ülkemizde bitkisel üretim artışı sağlayan en önemli girdi, sulama suyudur. Ülkemizin kullanılabilir su potansiyeli 110 milyar m³ dür. Bunun 32 milyar m³ ü kullanılmakta, bunun da 23 milyar m³ ü sulamada kullanılmaktadır.

Ekonomik olarak sulanabilecek 85 milyon dekar kiraz arazinin bu güne kadar 45 milyon dekar sulama suyu temin edilmiş olup, 40 milyon dekar kiraz saha sulama suyu beklenmektedir. DSI ve KHGM tarafından yapılan sulama suyu temin faaliyetleri hızla seviyesindedir. Bu tempo ile sulama suyu bekleyen kiraz arazinin tamamına sulama suyu temini 48 yıl sürecek.

Kiraz arazilere sulama suyu temin faaliyetleri hızlandırılmaktadır.

Gübre - susuz buğday tarımında 216 kg/da verim alınırken, yalnız gübreli de, 55 kg/da, yalnız suluda 108 kg/da, yeterli gübreli ve yeterli suluda ise 324 kg/da daha fazla verim alınabilmektedir.

Yağsı yeterli olmayan bölgelerde sulama suyu verim artışının önemli girdisi olmaktadır. Etkelidir tarım arazilerinin sınırlı gelinen ülkemizde, çiftçinin gelirini daha fazla artırmak için ana koşullu, birim tarla ve hayvandan daha fazla üretim yapabilmesine ve pazarlamasına bağlıdır.

Kırsal kente göçün hızının kesilmesi, tarımsal üretimde halen % 25 seviyesinde olan hayvansal üretim payının % 50'ine pikarılması ile mümkündür.

Bir yandan sulama suyu temin faaliyetleri hızlandırılırken, diğer yandan hayvan ıslahı, mera ıslahı, yem bitkileri, yağ bitkileri ekim ve ürünlerinin arttırılmasına yönelik Tarım Politikası izlenmektedir.

"Tarımın Yönetimi ve Geliştirilmesi" kurulması fon'a her yıl 1-1,5 milyar dolar temin edilmeyle sektörel yıllık kesintisiz temel eğitime kaynak temin etme çabalarının çok fazlası Tarım Fonu için gösterilmektedir.

Fon kaynaklarından faydalanılarak, daha fazla üretim, istihdam sağlanan yatırımlara öncelik verilmek;

Türkiye tarım ürünü ithal eden değil süreli tarım ürünü ihraç eden bir ülke konumuna getirilmektedir.

1- GİRİŞ

Ülkemizde tarım işletmelerinin tarım arazisinin %67'si 50 dekar altındadır. Ortalama 3 adet sığır mevcudu vardır. Genellikle hububat tarımı ile uğraşan çiftçinin birikimsel ve hayvansal üretim yıllık harcamabilir net geliri, sanayi işçisinin iki - üç aylık geliri kadardır. Tarım arazisi ve hayvan varlığı yeterli olan ve her an kente göç edebilecek yapıdaki küçük tarım işletmelerinin gelir seviyelerinin yükseltilmesi gerekir.

Tarımda temel sorun verimsizliktir. Ülke ekonomisi için yetersiz olan tarım kesiminin yasadışı sorunları çözümlenerek anlamında ve gerçekleştirilerek, net, uzun vadeli politikalar uygulamak mümkündür.

Türkiye'nin bu gün tarımda kendi kendine yeterli bir ülke olduğu tartışılabilir. Güncel bir konu haline gelmiştir. Özellikle hayvansal ürün üretim ve tüketimi yetersiz düzeyde kalmıştır. Nüfustaki artış hızının, tarımsal üretimin artış hızından daha yüksek olması nedeniyle tarımsal ürün fiyatları baskısının artması beklenmektedir. Üretim potansiyelinin etkin bir şekilde değerlendirilmesine, hayvansal üretimde özel bir teşvik politikasının uygulanmasına ihtiyaç vardır.

Tarımın dayalı sanayilerin kapasite kullanım oranlarında tarımsal ürün yetersizliği önemli bir faktördür. Bu sanayiler kurulurken yeterli ve düzenli hammadde sağlanması gereği dikkate alınmalıdır. Tarım politikalarına da bu ihtiyaçları göz önüne alacak tedbirler ilave edilmeli, üretimin geliştirilmesinde, kaliteyi yükseltme, sözleşmeli çiftliğe ağırlık verilmesi ve hammadde maliyetlerinin düşürülmesi sağlanmalıdır.

Tarım sektörü kırsal nüfusun kentlere göçünden doğan sosyal yerleşim dengesizliğinin önlenmesi bakımından da önemlidir.

Kırsal alanda, bitkisel ve özellikle hayvansal üretim geliri yeterli olmayan köylüler, imkan ve fırsat buldukları anda kente göç etmektedirler.

Yeterli hayvan varlığına, geniş meralara ve kırsal alanda işgücü fazlasına sahip ülkemizi tarım ürünü ithal eden değil, ihraç eden ülke durumuna getirmek için gerekli kararlar alınmalı ve süratle uygulamaya konulmalıdır.

1.BÖLÜM: ATMOSFER ISINMASI ve DÜNYA GIDA ÜRETİMİ BÜYÜME HIZI AZALIŞI

2- ATMOSFER ISINMASININ BİTKİSEL ÜRETİME ETKİSİ

Gelişen teknoloji, hızlı nüfus artışı, kentleşme ve sanayileşme ,doğal kaynakların aşırı kullanımına yol açmış, hava, toprak su gibi insan yaşamı için önemli unsurların kirlenmesine ve giderek bir çok yerde tamamen yok olmasına sebep olmuştur. Teknoloji insana sayısız yararlar sunarken, çevresel değerleri ne yazık ki olumsuz yönde etkilemiştir.

1950'lerden itibaren ekonomik büyümenin temel taşı olarak hammadde ve enerji, yoğun bir şekilde kullanılmış, bunun çevreye etkileri dikkate alınmamıştır.

Önceleri ekonomik gelişmelerin çevre üzerindeki baskısından endişe edilirken, giderek ekolojik baskıların ekonomik beklentiler üzerindeki etkileri kaygı unsuru olmuştur.

Hem ekonomik gelişmeye yönelik değişen beklentiler hem de kontrol altına alınması gereken yerel ve global çevre sorunları; ekonomik gelişmeye yeni bir boyut getirmiş ve ekonomi ile ekolojinin bir arada düşünülmesi zorunluluğu ortaya çıkmıştır. Çevreyi göz önüne almayan bir kalkınma stratejisi, gelecekte ekolojinin ekonomik gelişme önünde bir engel oluşturmasına neden olacağından, sürekli olamaz. Kalkınmanın sürekliliği ve ekonomik gelişmeden beklenen yaşam kalitesini sağlamak, ekonomi ile ekoloji arasında dengelenmiş politikaları gerekli kılar.

Bu politikaların başta gelenlerinden biri de enerjidir. Enerji bir yandan ekonomik ve sosyal yaşam içerisinde temel ve vazgeçilmez bir yer işgal ederken, diğer yandan faaliyetlerin hemen her aşamasında önemli çevre sorunlarına neden olur. Bugünkü trendler devam ettiği taktirde hızlı nüfus artışı ve ekonomik gelişme ile birlikte, gelecekte enerji tüketiminin de hızla artacağı açıktır.

Global enerji büyük ölçüde yenilenemez kaynaklar grubundan olan fosil yakıtlara bağlıdır. Gelecekte hızlı nüfus artışı ve ekonomik gelişme ile birlikte daha da artacak olan enerji ihtiyacı dolayısıyla, enerji kolay elde edilebilir ve hesapsızca tüketilebilir olmaktan çıkacaktır. Global gelişmenin nihai sınıırım, belki de var olan enerji kaynaklarıyla, biyosferin enerji kullanımından gelen yan ürünleri emebilme kapasitesi belirleyecektir. 1630 yılında, Johann van Helmont, sonucu çok şaşırtıcı şu denemeyi yapmıştır.

Yaklaşık 2,5 kg (5 pound) ağırlığındaki bir söğüt dalı, 100 kg. ağırlığında toprağa dikilir. Beş yıl sonra söğüdün ağırlığı 165 pound artmıştı, ama söğüdü sürekli besleyen 200 pound ağırlığındaki toprak ancak 1 kg (iki pound) eksilmiştir. Yaklaşık 82,5 kg artan söğüdün ağırlığına karşı toprakta ancak 1 kg'lık bir eksilme olmuş, bu da söğüdün artan ağırlığına eklenmiştir. Burada söğüdün artan ağırlığı, toprak ve suyun dışında aranmış ve çoğunlukla güneş ışığı ile karbondioksitte bulunmuştur.

Şu küçük örnek, ışığın yaşama ne oranda değer artışı kazandırdığını çarpıcı biçimde göstermektedir. Yine bu oranda, yaşama yeni değer katmanın yanında karbondioksit gazının zararlarını yararlıya dönüştürmek gibi bir temel işlevsellik de söz konusudur.

Ozon tabakası, delinip; güneş ışığındaki ve diğer yitirdizilerden gelen ultraviyole (kızılötesi) ışınların süzülmesiyle bir anlamda ışık kırılmemesiyle ilgili olarak, fabrika bacalarından, linyit

Motorlu taşıt araçlarının çıkardıkları gaz artıkları, sera etkisi, fabrika bacalarından, linyit ışınların süzülmesiyle bir anlamda ışık kırılmemesiyle ilgili olarak, fabrika bacalarından, linyit

Ozon tabakası, delinip; güneş ışığındaki ve diğer yitirdizilerden gelen ultraviyole (kızılötesi) ışınların süzülmesiyle bir anlamda ışık kırılmemesiyle ilgili olarak, fabrika bacalarından, linyit

Ozon tabakası, delinip; güneş ışığındaki ve diğer yitirdizilerden gelen ultraviyole (kızılötesi) ışınların süzülmesiyle bir anlamda ışık kırılmemesiyle ilgili olarak, fabrika bacalarından, linyit

Ozon tabakası, delinip; güneş ışığındaki ve diğer yitirdizilerden gelen ultraviyole (kızılötesi) ışınların süzülmesiyle bir anlamda ışık kırılmemesiyle ilgili olarak, fabrika bacalarından, linyit

Ozon tabakası, delinip; güneş ışığındaki ve diğer yitirdizilerden gelen ultraviyole (kızılötesi) ışınların süzülmesiyle bir anlamda ışık kırılmemesiyle ilgili olarak, fabrika bacalarından, linyit

Ozon tabakası, delinip; güneş ışığındaki ve diğer yitirdizilerden gelen ultraviyole (kızılötesi) ışınların süzülmesiyle bir anlamda ışık kırılmemesiyle ilgili olarak, fabrika bacalarından, linyit

Ozon tabakası, delinip; güneş ışığındaki ve diğer yitirdizilerden gelen ultraviyole (kızılötesi) ışınların süzülmesiyle bir anlamda ışık kırılmemesiyle ilgili olarak, fabrika bacalarından, linyit

yakan termik santraldan çıkan kükürlü gazlar ve bunların neden oldukları asit yağmurları da ekolojik dengeyi bozan kirlenmelerdir.

Bu tür kirlenmeler, fotosentez dediğimiz yaşamsallığın temel işlevini bozar, yaşamı da tehlikeye sokar. Bunun da başlıca belirtileri, tahıl ürünlerinin daha yeşile durmadan kavrulup yanmasıdır. Ağaç yapraklarında görülen renk bozukluklarıdır. Bu tür olaylar bir fotosentez yavaşlamasıdır.

Fosil yakıtların ve özellikle kömürün yanması sonucu ortaya çıkan bir diğer sorunda çevrenin asitlenmesi ve buna bağlı olarak asit yağmurlarının ortaya çıkmasıdır. Yanma sonucu havaya karışan kükürt oksitler ve azot oksitler gibi gazlar, yağışla birleştiğinde asit yağmurlarını oluştururlar.

Asit yağmurlarına neden olarak kömür ve petrole dayalı termik santrallar, ulaşım araçları, endüstri tesisleri ve konutlar gösterilmektedir. Kömür ve petrole dayalı termik santrallar SO_2 'in taşıtların eksozları da NO_x 'lerin kaynağıdır.

Asit yağmurlarının çevreye etkileri araştırılmaya devam edilmekle birlikte bilinen en büyük etkisi orman ve tarım alanları üzerindedir. Ayrıca çevrenin asitleşmesi ile göl, akarsu ve toprağın asit dengesi bozularak bu ortamlarla ilişkili canlı yaşam tehlikeye girer. Bu yolla bir yandan ekonomik kayıplar oluşurken diğer yandan endemik bitki ve hayvan türleri yok olmaktadır. Asit yağmurları ile tropik ormanların yok olmaya başlaması dünya ekosistemini, yağış rejimlerinin bozulmasından türlerin yok olmasına kadar pek çok açıdan etkilemektedir.

Sülfür gazları havanın nemiyle de birleşerek bildiğimiz en öldürücü karakterdeki sülfürik aside dönüşür. Sülfürik asitler de asit yağmuru biçiminde toprağa bulaşır. Asit yağmurları ormanlar ve etkili alanlar üzerinde büyük zararlar yaparlar. Sera etkisi yaratan gazlar atmosferde biriktikçe bir şehrin sular altında kalmasına neden olacak fırtınalar veya tarlalardaki ekinleri mahvedip piyasaları alt-üst edecek birkaç yıllık kuraklıklar hiç de uzak bir olasılık gibi görünmemekte. Bu yüzden ülke yönetimlerinin sorumluluklarına yakışır bir şekilde davranarak yeni bir enerji sistemini desteklemelerinde büyük yarar bulunmaktadır.

1993 yılı sonu itibarıyla dünya üzerinde 20 000 rüzgar türbini çalışmakta ve 3000 megavatlık elektrik üretmektedir. (Bunun %90'ı Danimarka ve Kaliforniya'dadır) Bu, on sene öncesinin 30 kat fazlasıdır. Rüzgar gücü, dünya üzerinde güvenilir bir kaynak olduğunu kanıtlamakta ve elektrik üreticileri tarafından gittikçe daha fazla aranmaktadır.

Dünyaya doğrudan vuran güneş ısı, en yoğun enerji kaynağıdır. Her sene 5,4 milyon exajüllük güneş enerjisi dünya atmosferinin üst tabakalarına çarpar. Bunun üçte biri uzaya yansır ve %18'i de atmosferde kalır. Atmosferin depo ettiğinin çoğu rüzgar haline dönüşür. Bunları düşünce geriye yeryüzüne düşen 2,5 milyon exajüllük bir miktar kalır. Bu miktar 1990 yılında bütün dünya üzerinde tüketilen enerjinin 6000 kat fazlasıdır. Başka bir şekilde ifade etmek gerekirse, uygarlığın başladığı tarihten beri insan kullanımına açık petrol, kömür, doğal gaz ve kumlu petrol gibi fosil yakıtların toplamı, dünyaya ulaşan güneş ısısının otuz günlük bir bölümüne eşdeğerdir. İnsanlık önce katı yakıtlardan yararlanıyordu. Odundan kömüre doğru bir geçiş yaptı ve içinde bulunduğumuz asırda da sıvı petrole döndü. Son zamanlarda ise birçok uygulamalarda doğal gazın sıvı ve katı yakıtların yerini alması diye yeni bir trend belirdi. Doğal gazın gittikçe daha fazla kabul görmesi, katılardan başlayarak daha verimli ve daha az karbon içeren kaynaklara doğru giden dünya enerji sistemlerinin son halkasıdır. Böylece karbondan kurtulma yolunda bir adım daha atılmış olacaktır. Doğal gaz çizgisinde, yetmişli yıllarda meydana gelmiş olan piyasa dalgalanmalarından dolayı bazı iniş çıkışlar görülmekteyse de, ABD'nden alınmış istatistikler bu genel gidişati açıkça sergilemektedir. Doğal gazın önümüzdeki on sene içinde taşımacılık alanına girmesi ile enerji alanında kullanılmadığı sektör kalmamış olacaktır.

Ortalama bir gaz yakıtlı güç santrali eş değerinde bir kömür santralına göre %60 daha az karbondioksit ve %90 daha az azot oksit ve kükürt oksit üretmektedir. Doğal gaz, birim enerji başına kömürden daha pahalıya mal olsa da bir türbin yardımıyla daha verimli yakılabilmektedir. Ek olarak

güvenilirliğinin henüz düşük ve iklimsel değişebilirliğin değişebilme düzeyinin belirsiz olduğu yaygın bir kabul görmektedir. Tüm bu belirsizliklere karşın, bazı bölgeler için ekstrem yüksek sıcaklıklar, taşkınlık, yaygın ve şiddetli kuraklık olayları, onların doğal bir sonucu olan çalılık ve orman yangınları ve ekosistemlerin işlevselliğini de içeren bazı ciddi potansiyel değişiklikler oldukça yüksek bir güvenilirlik düzeyinde öngörülebilmektedir.

Yerküre, Güneş'ten gelen kısa dalgalı ışınımın bir bölümünü yeryüzünde, bir bölümünü alt atmosferde (troposferde) emer. Güneş ışınımının bir bölümü ise, emilme gerçekleşmeden; yüzeyden ve atmosferden yansıtılarak uzaya kaçar. Yüzeyde ve troposferde tutulan enerji, atmosfer ve okyanus dolaşımıyla yeryüzüne dağılır ve uzun dalgalı yer ışınımı olarak atmosfere geri verilir. Yeryüzünden salınan uzun dalgalı ışınımın önemli bir bölümü yine atmosfer tarafından emilir ve daha az Güneş enerjisi alan yüksek enlemlerde ve düşük sıcaklıklarda salınır. Atmosferdeki gazların gelen Güneş ışınımına karşı geçirgen, buna karşılık geri salınan uzun dalgalı yer ışınımına karşı çok daha az geçirgen olması nedeniyle Yerkürenin beklenenden daha fazla ısınmasını sağlayan ve ısı dengesini düzenleyen bu doğal süreç sera etkisi olarak adlandırılmaktadır. Ortalama koşullarda, Yer atmosfer sistemine giren kısa dalgalı güneş enerjisi ile geri salınan uzun dalgalı yer ışınımı dengededir. Güneş ışınımı ile yer ışınımı arasındaki bu dengeyi ya da enerjinin atmosfer ile kara ve deniz arasındaki dağılımını değiştiren herhangi bir etmen, iklimi de etkileyebilir. Yer/atmosfer sisteminin enerji dengesindeki herhangi bir değişiklik ışımsal zorlama olarak adlandırılmaktadır.

Sera gazı birikimindeki artışlar, Yerkürenin uzun dalgalı ışın yoluyla soğuma etkinliğini zayıflatarak, Yerküreyi daha fazla ısıtma eğilimindeki bir pozitif ışımsal zorlamanın oluşmasını sağlamaktadır. Yer/atmosfer sisteminin enerji dengesine yapılan bu pozitif katkı, artan sera etkisi olarak adlandırılır. Bu ise, Yerküre atmosferindeki doğal sera gazları (su buharı (H₂O); CO₂, CH₄, N₂O ve ozon (O₃)), yardımıyla yüz milyonlarca yıldan beri çalışmakta olan bir etkinin, bir başka sözle doğal sera etkisinin kuvvetlenmesi anlamını taşımaktadır. Artan sera etkisinden kaynaklanabilecek bir küresel ısınmanın büyüklüğü her sera gazının birikimindeki artışın boyutuna, bu gazların ışımsal özelliklerine, atmosferik yaşam sürelerine ve atmosferdeki varlıkları sürmekte olan öteki sera gazlarının birikimlerine bağlıdır.

Küresel ortalama yüzey sıcaklığı, 19. yüzyılın sonundan 1955 yılına kadar yaklaşık 0.3°C-0.6°C bir artış göstermiştir. (IPCC 1995). Yalnızca son 40 yıllık dönemdeki artış, 0.2 °C - 0.3 °C'dir. Isınma özellikle 1970 yılların ortasından beri çok belirgindir.

Gel-git ve su seviyesi ölçüm kayıtlarına göre, küresel ortalama deniz seviyesi 19. yüzyılın sonundan günümüze kadar geçen yüzyıl süresince yaklaşık 10-25 cm. kadar yükselmiştir. Küresel ortalama yüzey sıcaklığında 2100 yılına kadar 1990 yılına oranla yaklaşık 2°C bir artış öngörülmektedir (IPCC). Düşük ve yüksek kestirme değerleri de dikkate alındığında, küresel ortalama sıcaklıkta 2100 yılına kadar 1°C - 3.5 °C arasında bir artış olması beklenmektedir.

Küresel ortalama deniz seviyesinde 2100 yılına kadar yaklaşık 50 cm'lik bir yükselme öngörülmektedir. Deniz seviyesi yükselmesinin en iyi kestirmesi, esas olarak okyanusların termal genişlemesi ile dağ buzullarının ve örtü buzullarının erimesinden kaynaklanan pozitif katkılara dayanılarak geliştirilmiştir. Düşük ve yüksek kestirmelere göre 2100 yılına kadar beklenen yükselme, 15 cm ile 95 cm arasında olacaktır.

Atmosferdeki eşdeğer karbondioksit birikimlerinin ikiye katlanmasına bağlı olarak, sıcaklıktaki ve su varlığındaki olası değişiklikler sonucunda, dünya ormanlarının bir bölümü vejetasyon tiplerindeki bozulmalar ve alansal kaymalar ile orman yangınlarındaki artışlara bağlı olarak önemli ölçüde etkilenecektir. Türkiye'nin de yer aldığı ılıman ve subtropikal kuşaktaki ormanlar, iklimdeki değişikliklerden olumsuz yönde etkilenecektir. Küresel ortalama sıcaklıklarda 1°C- 3.5°C arasındaki bir artışın, orta enlem bölgelerinde, bugünkü sıcaklık kuşaklarının gelecek yüzyılda kutba doğru yaklaşık 150 - 550 km kaymasıyla ya da eş sıcaklık eğrilerinin yaklaşık 150-550 m yükselmesiyle eşdeğer bir değişikliğin oluşmasına neden olabilecektir.

Gıda güvenliğine ilişkin tüm temel göstergeler, kişi başına düşen tahıl üretimi, kişi başına düşen deniz ürünü miktarı, ambartardaki tahıl stoku ve fiyatları önümüzdeki yılların sıkıntılı geçeceğinin işaretlerini vermektedir.

5- DÜNYA GIDA ÜRETİMİNDE, BÜYÜME HIZI AZALİYOR

- ARTIRILIR.
- SU VARLIĞINDAKİ DEĞİŞKENLİKTEN VE ISI STRESİNDEN KAYNAKLANAN ENFEKSİYONLAR, ÖZELLİKLE BÜYÜK KENTLER DE SAĞLIK SORUNLARINI ARTIRABİLİR.
- DENİZ SEVİYESİNİN YÜKSELMESİNE BAĞLI OLARAK ALÇAK KIYI OVALARI SULAR ALTINDA KALABİLİR.
- RÜZGAR ESME SAYISI VE KUVVETİ İLE GÜNEŞLENME SÜRESİ VE ŞİDDETİ DEĞİŞEBİLİR.
- ANI KAR ERİTMELERİ VE KAR ÇIĞLARI ARTABİLİR
- TÜKETİMLERİNİN ARTMASINA NEDEN OLABİLECEKTİR
- SICAKLIK ARTIŞI, HAVALANDIRMA VE SOĞUTMA AMAÇLI ENERJİ SÜREÇLERİNİ, TUZLANMA VE EROZYONU DESTEKLEYECEKTİR.
- YAZ KURAKLIĞININ SÜRESİNDE VE ŞİDDETİNDEKİ ARTIŞLAR ÇÖLLEŞME TARIM ÜZERİNDEKİ ETKİSİNİ SÜRATLENDİREBİLİR.
- KURAKLIK RİSKİNDEKİ OLUMSUZ BİR DEĞİŞKENLİK İKLİM DEĞİŞİKLİĞİNİN ZARARLI VE HASTALIKLAR ARTABİLİR.
- ORMAN YANGINLARININ SIKLIĞI, ETKİ ALANI VE SÜRESİ ARTABİLİR.
- TARIMSAL ÜRETİM POTANSİYELİ DEĞİŞEBİLİR.
- TÜRKİYE'DE, KIŞ YAĞIŞINDA ÖNEMSİZ BİR ARTIŞ, YAZ YAĞIŞINDA % 5- % 15 VE TOPRAK NEMİNDE % 15- % 25 ARASINDA BİR AZALMA OLABİLECEKTİR.
- OLUMSUZ ETKİLER YAPACAKTIR.
- ARTIŞI NEDENİYLE SU DENGESİ, HİDROLOJİ VE BİTKİ ÖRTÜSÜ ÜZERİNDE ORTA ENLEM BÖLGELERİNDE BÜYÜK SİCAKLIK KÜŞAKLARININ GELECEK ARASINDA BİR YÜKSELME ÖNGÖRÜLMÜKTÜR. (ORTALAMA 50 cm)
- KÜRESEL ORTALAMA DENİZ SEVİYESİNDE 2100 YILINA KADAR 15 cm VE 95 cm ARASINDA BİR ARTIŞ OLMA Sİ BEKLENMEKTEDİR (ORTALAMA 2 °C)
- KÜRESEL ORTALAMA YÜZEY SICAKLIĞINDA 2100 YILINA KADAR 1°C VE 3,5 °C

4- ARTAN SERA ETKİSİNİN TÜRKİYE ÜZERİNDEKİ BEKLENEN ETKİSİ

Buzul kütlelerinde ve kar örtüsü derinliğindeki azalışın, nehir akışları ile hidroelektrik enerji üretimi ve tarım için gerekli olan su varlığını da etkilemesi beklenmektedir.

Çölleşmenin en önemli belirtisi ise, arazinin biyolojik üretkenliğinin azalmasıdır. Eğer ortam kuraklaşır, toprak artan erozyon ve geçimsizlik yoluyla daha fazla bozulursa, çölleşme geride bırakılan alanın dönüştürülmesi için gerekli olacaktır. Kuraklık ve çölleşmeye uyum gösterme ise, geliştirilmemiş ya da zenginleştirilmemiş üretim sistemleri ile gerçekleştirilebilir.

Bitki örtüsü üzerindeki etkiler belirsizdir. Buna karşılık, su dengesi, hidroloji ve sınırlarını aşan göl organizmaların için de tehlikeli olabilir. Sıcaklık artışı, kendi ısı-tolerans kurak bölgelerdeki çölleşme süreçleri daha yıkıcı olacaktır. Sıcaklık artışı, kendi ısı-tolerans kurak artışı nedeniyle, çöllerdeki yaşam koşulları daha da hassaslaşabilecektir, kurak ve yarı

1988'den bu yana okyanuslardan elde edilen balık miktarı 88 milyon ton civarında seyretmektedir. Bunun sonucu olarak da nüfus arttıkça kişi başına düşen balık miktarı azalmış ve 1988'den bu yana yaklaşık % 9'luk bir düşüş göstermiştir. Deniz ürünlerinden yararlanılmaması halinde artan beslenme talebi, pirinç, mısır, buğday gibi bitkilerden sağlanmaya çalışılacaktır. 1990'dan bu yana, tahıl mahsulü artışında son derece ciddi bir yavaşlama yaşanmaya başlamıştır. 1984'de kişi başına 346 kg. olan tahıl mahsulü, 1990'da 336 kg.'a gerilemiştir. 1996 itibarıyla, kişi başına 313 kg.'a düşmüştür.

Bugün 5.8 milyar olan dünya nüfusu arttıkça, hem kişi başına düşen tarım alanları hem de sağlıklı su miktarı giderek azalmaktadır. Kişi başına düşen tahıl üretim alanı 1950'de 0,23 ha iken, 1995'de 0,12 ha. a gerilemiştir. Nüfus artışı devam ederse 2020 yılında 0.09 ha. a düşecektir.

Toprak kıtlığının yanı sıra, çiftçiler su kıtlığıyla da karşı karşıya kalmaya başlamıştır. Su da tarım dışı kullanıma ayrılmaktadır. Birçok ülkede yiyecek üretimini artırma çabalarını sınırlamakta olan su kıtlığı göz önüne alındığında, etkin su kullanımı, besin üretimini genişletmenin kilit noktalarından birini oluşturmaktadır

1979'dan sonra sulamadaki artış, nüfus artışının gerisine düştü, bunun sonucunda da kişi başına düşen sulanan alanda % 7'lik bir azalma meydana geldi. Sulamaya yönelik sağlıklı su sıkıntısı giderek büyümektedir. Bu azalma, gittikçe yükselen su talebinin kaynaklar üzerinde oluşturduğu baskı arttıkça devam edecektir.

1990'dan sonra, toprak verimliliğindeki artış önemli ölçüde yavaşlamış, 1990'dan 1996'ya kadar sadece % 3 oranında artmıştır. Yıllık % 0.5 olan bu artış, aynı dönemde nüfusta meydana gelen yıllık % 1.6'lık artışın çok altındadır.

Her yıl dünya nüfusuna eklenen 90 milyon insanı beslemek gittikçe zorlaşmaktadır. Nüfus artışını önleyecek, tarımsal üretimi artıracak gerekli önlemler alınmadığı takdirde, dünya, daha önce benzeri görülmemiş bir sıkıntı ile karşı karşıya kalacaktır

Nüfus artışını karşılayacak tahıl üretim artışı 27 milyon ton/ yıl olmasına karşın, tahıl üretim artışı 12 milyon ton / yıl seviyesindedir.

1990 yılında 342 milyon ton olan dünya tahıl stoku altı yıl içinde 240 milyon tona düşmüştür, bu da yalnızca 50 gün yetebilecek bir tüketim miktarına denk düşmektedir.

Bir taraftan ekilebilir tarım arazilerin sınırına geline dünya da artan nüfus artışı, refah seviyesi ile beraber tüketim artışı, gübre kullanımında ki azalma, sulama suyu teminindeki sorunlarla karşı karşıya iken, diğer taraftan, atmosferdeki karbondioksit oranının yükselmesi sonucu yer yer oluşan sıcak dalgaların etkisi ile azalan verim, toprak erozyonu, sanayileşme, mesken ve otomobile dayalı bir ulaşım sisteminin gelişmesi gibi nedenlerle de tarım arazisi kaybı söz konusudur.

Kıtlık tehlikesinin bulunduğu dünyamızda, ülkelerin ithal besine aşırı bağımlılığını önlemelerini mümkün kılan tarım ve nüfus stratejileri oluşturmaları gerekecektir. Bir bolluk çağında nüfus ve tarım politikalarını belirleyen varsayımlar kıtlık çağına doğru ilerlerken yeniden gözden geçirilmek durumundadır.

Japon hükümeti 2010 yılında buğday ve pirinç fiyatlarının ikiye katlanabileceğini öngören bir dizi küresel proje yapmıştır.

Yeni başlamakta olan çağın belirleyeni besin sıkıntısı olacaktır. Gelecek kuşağın besin güvenliğini garanti altına almak için, nüfus, enerji, toprak kullanımı ve ulusal güvenlik politikalarının tanımlarında temel bir takım değişikliklere gitmek gerekmektedir.

Gösterge	Ekonomik süreç 1950 – 1990	Çevre koruma süreci 1990 – 2030
Dünya Nüfusu	2,5 milyardan 5,6'ya çıkarken iki katından fazla arttı ve 2,8 milyar veya yılda 70 milyon kişi eklendi. Bu da kalkınmayı yavaşlattı.	5,3 milyardan 8,9 milyara çıkması beklenmektedir. Bu da 3,6 milyarlık veya senede 90 milyonluk bir artış anlamına gelmektedir. İnsanlığın büyük bir bölümü için kalkınmanın ters dönməsi demektir.
Tahıl Üretimi	631 milyon tondan 1,780 milyon tona çıkarak üç kat, yani senede 29 milyon ton artmıştır.	En iyimser bir tahminle beklenebilecek senede 12 milyon tonluk bir artıştır. (son sekiz senenin ortalaması)
Sığır ve Koyun Yetiştirilmesi	24 milyon tondan 62 milyon tona çıkarak 2,6 misli artmıştır	Artış beklenmemektedir.
Balık Avlığı	22 milyon tondan 100 milyon tona çıkarak kişi başına 9 kilodan 19 kilograma ulaşmıştır.	Artış beklenmemektedir. Kişi başına düşen miktarın 19'dan 11 kilograma ineceği hesaplanmaktadır.
Ekonomik Kalkınma	Dünya ekonomisi 4,9 misli büyüyerek 4 trilyon dolardan 19 trilyon dolara hacme ulaşmıştır. Bu da yılda 4,2'lik bir büyüme anlamına gelmektedir. Büyüme ulusal ekonomi planlarının temel hedefidir.	1950-1990 sürecinin gelişmesinin yarısını büyük ölçüde dağıtım ve sürdürülebilirliğe kayacaktır.
Tahıl İhtiyacının Artması	Artışın üçte ikisi nüfus, üçte biri gelir fazlalığından kaynaklanmaktadır.	Nüfus artışı ihtiyacı karşılayabilmek için eldeki imkanlardan yararlanmalı
Ulusal Güvenlik	Sovyet savaş sırasında pekişmiş, ideolojik ve askeri tabiatlı	Gıda ve iş güvenliği ağır basacak, aç ve işsiz olanlar sınırlanmadan dolacaktır.

7- EKONOMİK SÜREÇ VE ÇEVRE KORUMA SÜRECİNE AIT ÖNEMLİ GÖSTERGELERİN KARŞILAŞTIRMASI

1. Yalnız tatlı ve tuzlu sulara tutulan balıklar rakamıdır. Balık güllükleri dahil edilmemiştir.
2. Plantasyonlar dahil olarak, ağaçlık ve gahlık bölgeler dahil değildir.

	1990 Yılı (Milyon)	2010 Yılı (Milyon)	Toplam Değişim (%)	Kişi başına değişim (%)
Toplam nüfus	5,290	7,030	+33	-----
Balık rekoltesi (Ton) ¹	85	102	+20	-10
Sulanan toprak (hektar)	237	277	+17	-12
Ekim alanı (hektar)	1,444	1,516	+5	-21
Vadiler ve otlaklar (hektar)	3,402	3,540	+4	-22
Ormanlık alan (hektar) ²	3,413	3,165	-7	-30

6- İNSAN NÜFUSU İLE YENİLEBİLİR KAYNAKLARIN 1990 YILI DURUMU VE 2010 SENESİ TAHMİNLERİ

2. BÖLÜM: TARIMIN YAPISI VE SORUNLARI

8- TARIM NÜFUSU

1990 yılı Genel Nüfus Sayımına göre tarım nüfusu olarak kabul edilen köy ve bucaklar nüfusu 23 146 684 kişidir.

Tarım işletmelerindeki hane halkı fertlerinin, % 84,98'inin esas işi tarımsal faaliyet olup ikinci işi yoktur.

Tarım işletmelerindeki % 84,98'i olan 19 717 189 kişinin esas işi tarımsal faaliyet olup ikinci işi bulunmamaktadır. Bu durum tarım işletmelerinde toprak üzerinde aşırı bir nüfus baskısının bulunduğu ve gereğinden fazla iş gücünün varlığını gösterir.

Kırsal ve Kentsel Nüfus Artış Hızı

	<u>1985</u>	<u>1990</u>	<u>Yıllık Nüfus Artış Hızı %</u>
Toplam	50 664 458	56 473 035	2,171
İl ve İlçe Merkezi	28 139 654	33 326 351	3,383
Bucak ve Köyler	22 524 804	23 146 684	0,545

Kırsal nüfusun toplam nüfusa oranı % 41'dir.

9- TARIMIN YAPISI

Tarım Arazisi ve İşletme Sayısı :

Ülkemizde toplam tarımsal işletme sayısı 4 764 006 adettir. Bunların 672 476 adedi tarımsal faaliyetle uğraşmamaktadır.

Tarımsal faaliyette bulunan işletme sayısı 4 091 530 adettir. Tarımsal faaliyette bulunan tarım işletmelerinin 3 943 340 adedi (96,38) bitkisel üretim veya bitkisel üretim ve hayvancılıkla uğraşmakta, 148 190 adedi (% 3,62) ise, yalnız hayvancılık yapmaktadır.

Toplam tarım alanı 232 639 315 dekadır.

Toplam tarım alanını, tarımsal faaliyette bulunan işletme sayısına böldüğümüzde ortalama işletme genişliği 56,86 dekar bulunmaktadır.

Toplam tarım alanını, toplam işletme sayısına böldüğümüzde ortalama tarım işletmesi genişliği 48,8 dekar bulunmaktadır.

Tarım İşletmelerinin İşletme Büyüklüğü

<u>1991 Yılı Genel Tarım Sayımı Sonuçlarına Göre İşletme Büyüklüğü</u>	<u>Toplam İşletme Sayısındaki Oranı %</u>
1 - 19 dekar	34,91
20 - 49 "	32,13
50 - 99 "	17,98
100 - 199 "	9,66
200 - 499 "	4,38
500 - > "	0,94
	<u>100,00</u>

Türkiye tarım işletmeleri parçalanmaya devam etmektedir.

10- **TARIMI DESTEKLEME MECBURİYETİMİZ**

Ülkemizde üzerinde çalışılacak toprakların sınırları varlığını sürdürmektedir. Hatta erozyon, tarım alanlarının sanayi alanları ve meşken alanlarına dönüşmesi gibi nedenlerle tarım alanlarında azalmaya başlamıştır. Bu nedenle üretimin artırılması bundan sonra ancak verimlilikteki artışlarla sağlanabilecektir.

Ülkemizde tarım işletmelerinin büyük çoğunluğunun küçük ve çok parçalı işletmeler durumunda olması, sermaye birikimini, başka bir ifade ile teknoloji kullanımını ve tarımsal verimliliği sınırlandırmakta ve büyük bir nüfus kitlesi köylü nüfusu olarak geçimlik düzeyde düşük bir tarımsal gelirle tarım sektörüne bağlı kalmaktadır. Bu görünümde tarım sektörünü daha yoğun bir desteklemeye mecbur bırakmaktadır.

Gelişmiş ülkeler, ekonomilerinin elverişli olması nedeniyle tarım sektörünü etkili bir şekilde desteklerken, az gelişmiş ülkeler bir taraftan ağırlık sorunu, diğer taraftan ekonomik kalkınmanın sağlanabilmesi için tarım sektöründen sanayi sektörüne kaynak aktarma ve kalkınma gayretleri için gerekli olan dövizli tarım ürünleri ihracat ile sağlama sorunu ile karşı karşıya kalmaktadırlar.

Destekleme politikası yoluyla tarım sektörüne enjekte edilen mali kaynaklar, kırsal istihdam kapasitesinin arttırılması ve gizli işsizlerin kırsal alanda tutulmasını sağlamasından, aşırı şehirleşme sorunlarının hafifletilmesinde etkili olmaktadır.

Tarım sektörüne yönelik sosyal politikalar, tarımda çalışanların yaşam ve çalışma koşullarının geliştirilmesi, refah düzeylerinin yükseltilmesi, şehirle kırsal alan ve diğer sektörlerle tarım sektörü arasındaki sosyal farklılıkların azaltılmasını amaçlamaktadır.

Tarım işletmelerinin yapısının iyileştirilmesi sorunu, tarım politikalarından çok, fazla nüfus sanayi ve hizmet sektörlerine aktarılması amacıyla, sanayileşme politikaları ile ve/veya kırsal alanda nüfus planlaması politikaları ile çözülebilecek bir sorun olarak görülmektedir.

11- BEŞ YILLIK KALKINMA PLANLARINDA DESTEKLEME AMAÇ-İLKE VE POLİTİKALARI

Kalkınma planlarında belirtilen destekleme amaç, ilke ve politikaları aşağıda belirtilmiştir.

Birinci beş yıllık kalkınma planında (1963-1967) "Gerçekleşen hallerde subvansiyon politikası istisnai haller dışında nihai ürün yetirime, üretkenliğin artırılması amacıyla girdilere subvansiyon verilmesi ilkesine uyularak verilecektir."

İkinci beş yıllık kalkınma planında (1968-1972) fiyat politikaları başlıca alanda "Tarımda fiyat politikası üretkenliği artırıcı bir araç olarak kullanılacaktır. Buna göre üretimde verimliliği arttıran girdilerin fiyatlarının yükseltilmesini önlemek amaç olacaktır."

Dördüncü beş yıllık kalkınma planında (1978-1982) tarım, ilkel ve politikalar başlıca alanda "Tarımsal destekleme politikası uygulamasında ucuz ve yeterli girdi, kredi, tarımsal eğitim, tarımsal teşkilatlanma ve teknolojik gelişme imkânlarının artırılması gibi fiyat dışı destekleme araçlarının artırılması da yer verilecektir."

1984 yılı icra planı, tedbir no. 60'da "Gübre subvansiyonu tedricen azaltılacaktır"

1985 yılı icra planı : Tedbir no: 63' de "Tarımsal üretimin teşvikinde fiyat politikası yanında ucuz ve yeterli girdi, tarımsal eğitim, tarımsal teşkilatlanma ve teknolojik gelişme imkânlarının artırılması gibi fiyat dışı destekleme araçlarının artırılması verilecektir."

Altıncı beş yıllık kalkınma planında (1983-1987) Gübre sanayi, ilkel ve politikalar başlıca alanda, "Gübreye yapılan devlet desteklemesi A.T'na uyum politikası çerçevesinde sürdürülecektir."

"Gübrein desteklenmesi gübrelerin içerdiği bitki besin maddeler bazında yapılacaktır."

Yedinci beş yıllık kalkınma planında (1996-2000) Tarımsal destekleme politikaları, üretimin serbest rekabet şartlarında Pazar sinyallerine uygun gelişmesi esas alınarak ve bu amaçla ayrılan kamu kaynaklarının daha rasyonel kullanılması gözetilerek yeniden yapılandırılacaktır.

Bu çerçevede, tarım ürünleri fiyatlarına olan devlet müdahaleleri azaltılarak bunun yerine kayıtlı üreticilere doğrudan gelir desteği verilmesi yoluna gidilecek, **girdi destekleri aşamalı olarak kaldırılacak**, arz fazlası olan ürünlerin üretimleri, ürün kalitesi ve tipleri ile arazi durumu gibi kriterler de göz önüne alınmak suretiyle ekim alanları sınırlandırılarak veya benzeri tedbirler alınarak azaltılacak ve bunların yerine iç ve dış talebi olan ürünlerin üretimine yönelme sağlanacaktır.

12- TARIM DESTEKLEME POLİTİKASINDA UYGULAMA

1- FİYATLAR ve ALIMLAR YOLUYLA DESTEKLEME

- a) Destekleme fiyatları açıklamak
- b) Ürün almak, depolamak, işlemek ve bunları iç ve dış pazarda satmak
- c) İthalat koruma mekanizmalarıyla iç fiyatların düşmesini önlemek
- d) İthalat sübvansiyonları vererek, fazla ürünün dış satımını kolaylaştırmak,

2- GİRDİ SÜBVANSİYONLARI

- a) Kimyevi gübre
- b) Tohumluk
- c) Zirai mücadele ilaçları
- d) Zirai kredi
- e) Damızlık hayvan

3- DOĞRUDAN YARDIMLAR

- a) Süt teşvik primleri
- b) Tütünde kota, çayda budama tazminatı ödenmesi
- c) Prim sistemi çerçevesinde ödenen primler (1993 yılında)
- d) 5254 sayılı kanun çerçevesinde yapılan yatırımlar

13- ÜLKEMİZİN TARIM SORUNLARI

- 1) Türkiye gıda üretimi büyüme hızı, nüfus artışı hızının altında gerçekleşiyor.
- 2) Tarım işletmesi yıllık harcanabilir net geliri yeterli değil
- 3) Tarım nüfusu fazla.
- 4) Ekilebilir tarım arazilerinin sınırına gelinmiş.
- 5) Nüfus artış hızı yüksek.
- 6) Tarım arazilerinin amaç dışı kullanımı kontrol altına alınmalıdır.
- 7) Erozyonla toprak kaybı yüksek
- 8) Bitkisel üretimde en yüksek verim artışı sağlayan en önemli girdi olan sulama suyu temin faaliyetleri yatırım hızı yeterli değil
- 9) 40 milyon dekar kıraç arazi sulama suyunu bekliyor.

14- **ÜLKEMİZİN SU KAYNAKLARI VE SULAMADA KULLANIM**

Türkiye 779 452 km²'lik yüzölçümü üzerinde yer alan 26 adet akarsu havzasına sahiptir. Ayrıca doğal yapılan, bitki örtülen, toprak yapıları yönünden birbirine benzeyen, değişik iklim karakteri özellikleri gösteren 7 adet coğrafi bölgemiz mevcuttur. Ülkelerin su kaynakları bilindiği gibi yeraltı ve yeraltı olmak üzere ikiye ayrılır, bu kaynaklar hidrolojik çevrim kuraları içinde yeterli kar ve yağmur yağışımız varsa zenginleşir. Nitekim genelde yağışların bol olduğu yıllarda, yağışlı yıllar, yağışların az olduğu yıllara kurak yıllar devrimleri kullanılır.

Teknik ve ekonomik yönden 95 milyar m³ yeraltı, 12 milyar m³ yeraltı, ve 3 milyar m³ yurdışı kaynaklı olmak üzere toplam 110 milyar m³ hesaplanan kullanılabilir su potansiyelinin yaklaşık 32 milyar m³ ü tüketilmektedir. 32 milyar m³ tüketilen su miktarının 23 milyar m³ ü sulamada kullanılmaktadır.

Mevcut veriler, kişi başına düşen su potansiyeli bakımından, ülkemizin, su kırsı olan ülkeler arasında yer aldığını, gelişim trendine göre 2015 yılında su sıkıntısı yaşanacağını göstermektedir.

Bir başka veri, kişi başına düşen su miktarının, Dünya ortalaması 7300 m³/yıl, olmasına karşın, ülkemizde tam kullanım gerçekleştirildiğinde bile 3000 m³/yıl hesaplanmaktadır. Kişi başına tüketilen su miktarı 10 000 m³/yıl geçen ülkeler su zenginliği sayılmaktadır.

Bu bulgular, ülkemizin bazı çevrelerde belirtildiği gibi, bulunduğu bölgede su kaynakları bakımından zengin olmadığını bir göstergevidir.

3. BÖLÜM: SULAMA

- Fon kaynaklarından faydalanılarak sulama suyu, hayvan ıslahı, mera ıslahı konuları ile ilgili yatırımlar hızlandırılmaktadır.
- 23- **BİR MİLYAR DOLAR/YIL KAYNAKLI "TARIMA YÖN VERME VE GELİŞTİRME FONU" kurulmalıdır.**
- 22) Bu konuların ele alınıp başlanması için sekiz yıllık kesintisiz temel eğitim faaliyetlerinin finansmanı için gösterilen kaynakların temin etme gabaletinin daha fazlası, tarımsal üretimin arttırılması için de gösterilmelidir.
- 21) Fon kaynaklarından ödenerek, üretim hızının sürdürülmesi sağlanmalıdır. Dahili tüketimden fazla üretilen gıda ürünlerin ihracatında, maliyet-ihrac fiyatı farkı faaliyetlerine özel önem vererek 3-4 kat hızla ulaştırılmalıdır.
- 20) Orman varlığını ve geliştirilmesini faaliyetleri hızı yeterli değil, Ağaçlandırma faaliyetlerine özel önem vererek 3-4 kat hızla ulaştırılmalıdır.
- 19) Yağ bitkileri ekim ve üretimleri yeterli değil
- 18) Tohum üretim ve ihracatı yönlendirilmelidir.
- 17) Hayvanların insan yiyeceğine ortak olması önlenmelidir.
- 16) Kesif yeme dayalı süt ve besi hayvancılığında, kaba yem kullanımını arttırılmalıdır.
- 15) Yem bitkileri ekim ve üretimleri yeterli değil.
- 14) Motörüne bağlı sulama suyu kaynaklarına elektrik enerjisi temin edilmelidir.
- 13) Arıcılığa özel önem vererek, bal üretim ve ihracatını arttırılmalıdır.
- 12) Hayvanlarımız ıslah edilerek, süt, et üretimleri arttırılmalıdır.
- 11) Birim hayvan başına elde edilen süt - et üretimi çok düşük seviyede.
- 10) 210 milyon dekar mera ıslah edilmeyi bekliyor.

İklim özellikleri nedeniyle % 96' sını da sulama gereksinimi olan 28 milyon hektar tarım alanının 25.8 milyon hektarı sulanabilir özelliktedir. Mevcut koşullarda yeraltı ve yerüstü su kaynakları ile ekonomik olarak 8.5 milyon hektar tarım arazisinin sulanabileceği hesaplanmaktadır. Devlet ve halk tarafından 1997 yılı itibarı ile 4.350 milyon hektar tarım alanı sulamaya açılmıştır. Sulamaya açılan sahalarda 3.8 milyon hektar alanda yerüstü, 516000 hektar alanda yeraltı su kaynakları kullanılmaktadır. Yerüstü su kaynakları ile sulanan sahanın 2.8 milyon hektarı devlet, 1 milyon hektarı halk tesisleri ile yeraltı su kaynaklarıyla sulanan alanın 436000 hektarı devlet, 80000 hektarı halk tarafından inşa edilen sulama tesisleri ile gerçekleştirilmiştir.

23 milyar m³ su kullanılarak 4.35 milyon hektar alan sulanmakta daha 4.15 milyon hektar alanın sulamaya açılması için çalışmalar ve tesislerin inşası gerekmektedir.

15- SULAMA SUYU TEMİN FAALİYETLERİ YATIRIM HIZI

DSİ Genel Müdürlüğü tarafından 1954-1996 yılları arasında 43 yılda toplam 2 018 581 hektar saha sulamaya açılmıştır. Sulama suyuna kazandırılan tarım arazisi yıllık ortalama miktarı 46 944 hektar olmuştur.

Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü tarafından 1965-1996 yılları arası 32 yılda toplam 1 162 110 hektar saha sulamaya açılmıştır. Sulama suyuna kazandırılan tarım arazisi yıllık ortalama miktar 36 316 hektar olmuştur.

Halk sulamaları tabir edilen, çiftçinin kendi imkanları ile sulama suyuna kazandırılan tarım arazisi miktarı 1 milyon hektar olarak kabul edildiğinde;

1997 yılı başı itibarı ile sulanan tarım arazisi,	
DSİ	2 018 581
KHGM	1 162 110
Halk Sulamaları	<u>1 000 000</u>
TOPLAM :	4 180 691

8,5 milyon hektar olarak tespit edilen ekonomik olarak sulanabilecek tarım arazimizin, 4,2 milyon hektarı sulamaya kazandırılmış olup, 4,3 milyon hektar kıraç tarım arazisi sulama suyunu beklemektedir. Bu rakamın 0,3 milyon hektarı halk sulamaları olarak yapıldığında, geriye 4 milyon hektar tarım arazisi sulama suyunu beklemektedir.

DSİ Ortalaması	46 944	hektar/yıl
KHGM "	<u>36 316</u>	<u>hektar /yıl</u>
TOPLAM :	83 260	hektar/yıl

43 yıllık ortalamaya göre yılda 83 260 hektar saha sulamaya kazandırılmıştır.

Yatırımların uzun yıllık ortalamaya uygun tempo ile sürdürüleceği kabulü ve GAP sulama yatırımlarında hesaba dahil edildiğinde; 4 milyon hektarın sulamaya kavuşturulması,

4 milyon hektar / 83 260 hektar/yıl = **48 yıl** sürecek

GAP yatırımları ayrı mütalaa edildiğinde,

4 milyon hektar - 1,6 milyon hektar = 2,4 milyon hektar

2,4 milyon hektar / 83 260 hektar/yıl = **29 yıl** sürecektir.

Son 6 yılın yatırım hızı ile hesaplandığında

DSİ 65 402 ha/yıl

KHGM 16 446 ha/yıl

TOPLAM : 81 848 ha/yıl

4 milyon hektar tarım arazisi son 6 yıl yatırım ortalaması temposu ile sulama suyuna kazandırılması için;

4 milyon ha / 81 848 ha/yıl = **49 yıl** sürecektir.

Kuru tarımdan sulı tarıma geçişte sağlanan istihdam ve üretim artışı dndğnde sulama yatırımlarının hızlandırılmasının son derece önemli bir ülke gerçeği olduğu kabul edilmeii ve gereken kararlar sratile alınmalıdır.

16- GÜBRE TÜKETİM ARTIŞI İLE SULAMA ALANI ARTIŞI ARASINDAKİ İLİŞKİ

Ülkemizde sulanabilir veya yağışı yeterli blgelelerimizde dekara gübre kullanımı bitki geğidine bağlı olarak 20-50 kg (bhm) seviyesindedir. Türkiye ortalaması olan 10 kg/da (gübrelenen saha ortalaması) rakamının çok üzerindedir. Gübre tüketim artışı sağlayan ana unsur sulama suyudur.

1980 yılı gübre tüketime :	1 165 380 ton (bhm)
1992 yılı gübre tüketime :	1 927 643 ton (bhm)
Fark :	762 263 ton (bhm)

Gübre kullanım yıllık artışı % 5 olmuştur.

1979 ve 1991 yılı son itibarıyla,sulanan saha artışı:

Yılı Sonu	Toplam ha
1979	1 642 023
1991	2 777 369
Fark:	1 135 346

Sulanan saha yıllık artışı % 5,3 olmuştur.

1980-1992 yılları arasında, gbrinin dekara gübre kullanıma alişkanlığının değişmediği ve kuru tarımda dekara kullanılan gübre nin sabit ve değişmediği kabulü ille ;

Sulanan tarım arazisi başına dekara isabet eden gübre miktarı 1980 yılı değerlerine göre 71 kg/da (bhm) ,1992 yılı değerlerine göre 69 kg/da (bhm) olmak üzere birbirine yakın değerdir.

Ülkemizde gübre tüketime, sulanan tarım arazisi artışına paralel olarak artmaktadır.

17- KURU TARIMDAN SULU TARIMA GEIŐTE SAĞLANAN İSTİHDAM ARTIŞI

Kuru tarımdan sulı tarıma geçişte münavebeye şekipancarı tarımının girmesi ille 2 yıl sulı buğday-1 yıl şekipancarı şeklindeki bir münavebeye tarımda sağlanan ilave istihdam 29 saat/da olmaktadır. (Kuru buğday tarımı 4 saat/da, nadas uygulamaları ille 2 saat/dekar-yıl) sulı buğday tarımı 7 saat/da şekipancarı tarımı 80 saat/da, iş gücü gereksinimi hesabı ille) 40 milyon dekar tarım arazisinin sulama suyuna kazandırılması ille tarımda sağlanan ilave istihdam: (münavebeye şekipancarı veya eğdeğer istihdam sağlayan endüstri bitkisi girdiği kabulü ille)

Hesaplama:

$$2 \times 7 \text{ saat/dekar} + 80 \text{ saat/dekar} = 94 \text{ saat} / 3 \text{ dekar}$$

$$94 \text{ saat} : 3 \text{ yıl} = 31 \text{ saat/dekar}$$

$$31 \text{ saat/dekar} - 2 \text{ saat/dekar} = 29 \text{ saat/dekar}$$

40 milyon da x 29 saat/da = 1 160 milyon saat, tarımda ilave istihdam sağlanır. Bir tam istihdam 300 gün/yıl veya 2400 saat/yıl kabulü ille 1 160 milyon saat : 2400 saat = 483 000 tam istihdam karşılığıdır.

Kente gücü ve kent varoşlarında sağlıksız yerleşmenin yarattığı sıklıktaın yaşanđıđı ülkemizde,sulama suyu ille tarımda sağlanacak ilave 483 000 tam istihdam,ve ilave gübre kullanımı ille sağlanacak üretim ve gelir artışının önemi tartışılmaz.

18- KURU TARIMDAN SULU TARIMA GEÇİŞTE SAĞLANAN BRÜT GELİR ARTIŞI

Kuru tarımdan sulu tarıma geçişte, münavebeye şekerpancarı tarımının girmesiyle, buğday-şekerpancarı-buğday (arpa) tarzında bir münavebe ile brüt gelir artışı beher ekim dekarında 7 kat olmaktadır. Münavebede tarımı yapılacak bitkiye, arz ve talebe göre çiftçi brüt geliri daha fazla artabilir.

Nadas uygulamalı kuru tarımdan elde edilen verimi 100 kg/yıl ve 1997 yılı ürün fiyatlarına göre buğday satış fiyatı 40 000 TL/kg ile
100 kg buğday satış değeri 4 milyon TL/da olur.
Sulu tarıma geçişte :
2 yıl sulu buğday 500 kg/da x 2 yıl = 1 000 kg.
1 yıl Şekerpancarı = 4 000 kg.
1 000 kg buğday x 40 000 TL/kg. = 40 milyon TL
4 000 kg şekerpancarı x 11 000 TL/kg. = 44 milyon TL
Toplam : 84 milyon TL
3 yıl için brüt gelir 84 milyon TL olmakta;
1 yıla düşen ortalama gelir; 84 : 3 = 28 milyon TL/da olmaktadır.
Brüt gelir artışı : 28 : 4 = 7 kat olmaktadır.

Kuru tarımdan sulu tarıma geçişte, münavebeye şekerpancarı tarımının girmesi ile 2 yıl sulu buğday - 1 yıl şekerpancarı tarzında bir ekim nöbeti uygulaması ile çiftçinin her ekim dekarında brüt geliri 7 kat, istihdam 15 kat artmaktadır.

19- KURU TARIMDAN SULU TARIMA GEÇİŞTE SAĞLANAN İSTİHDAM ARTIŞININ DEĞERİ

1) Kuru tarımdan sulu tarıma geçişte münavebeye şekerpancarı tarımının girmesi ile, tarımda sağlanan ilave istihdam 29 saat/da olmaktadır. şeker fabrikası ve un fabrikasında istihdam edilen personel ile birlikte hesap yapıldığında tek başına ortalama 26 dekar Şeker pancarı, tek başına 32 dekar sulu buğday tarımı tarım + sanayi toplamı olarak yılda bir tam istihdam sağlamaktadır.

2) 40 milyon dekar tarım arazisinin sulama suyuna kazandırılması ile tarımda sağlanan ilave istihdam

40 milyon dekar x 29 saat / da = 1 160 milyon saat tarımda istihdam sağlanmaktadır.

1 tam istihdam 300 gün/yıl

300 gün x 8 saat = 2 400 saat ile

1160 milyon saat / 2 400 saat = 483 000 tam istihdam karşılığıdır.

Kente göç ve kent varoşlarında sağlıksız yerleşmenin sıkıntısının yaşandığı ülkemizde, sulama suyu ile tarımda sağlanacak ilave 483 000 tam istihdama eşdeğer istihdamın önemi tartışılmaz.

3) 1998 yılı birim fiyatları ile sanayide bir kişilik istihdam için gerekli yatırımın maliyeti

140 000 dolar/ adam-yıl seviyesindedir.

483 000 kişilik istihdam için x 140 000 dolar/ adam - yıl = 67 milyar dolar yatırım

karşılığıdır.

Başka bir anlamla; bir dekar kıraç sahanın sulama suyuna kazandırılması ile tarımda sağlanacak 29 saat/dekar ilave istihdamın yatırım karşılığı 1 700 dolar dır (Bakınız Konu 24).

4) 40 milyon dekar kıraç tarım arazisinin sulamaya kazandırılması sonucu, münavebede tarımı yapılacak endüstri bitkilerinin ve hayvansal üretimi işleyecek sanayi tesislerinin

olmaktadır. (1 dolar = 150 000 TL 1997 yılı ortalaması)
Kesif yem ağırlıklı süt verimi yapan bir tarım işletmesinde, diğer giderleri de dikkate aldığımızda ve üretiminde harcanabilir net geliri de % 45 kabul ettiğimizde,
Tarım işletmesinin 1997 yılı harcanabilir net geliri,

TOPLAM		449 milyon TL	100
Brüt gelir	-Bitkisel üretim geliri : 349 milyon TL	78	%
	-Hayvansal üretim geliri : 100 milyon TL	22	
Dolar		2326	
		666	
		2 992	

Türkiye süt üretimi 10 milyon ton / yıl olarak kabul edildiğinde, 4 milyon tarım işletmesi başına düşen ortalama üretim 2 500 kg yildir.
Tarım işletmesi başına süt tüketimi ortalama 1 000 kg/yıldır. Tarım işletmesi süt satış miktarı 1 500 kg/yıl olur.
Bitkisel üretim brüt satış geliri 349 milyon TL, hayvansal üretim brüt satış geliri 60 milyon TL olmaktadır. Tarım işletmesi, aile içi tüketimden 1 000 kg sütün, değeri olan 40 milyon TL ile;

TOPLAM		409 milyon TL
-	7 dekar şeker pancarı	
-	13 dekar buğday/arpa (sulu)	
-	38 dekar buğday (susuz)	
-	2 500 kg süt verimi	
-	Kabulu ile (1997 yılı değeri ile brüt gelir)	
=	7 dekar x 4 ton / da = 28 ton x 11 milyon TL/ton	308 milyon TL
=	13 dekar x 500 kg/da = 6,5 ton x 4 milyon TL/ton	26 milyon TL
=	38 dekar x 100 kg/da = 3,8 ton x 4 milyon TL/ton	15 milyon TL
=	Süt 1500 kg x 40 TL/kg	60 milyon TL

Her yıl,
38 dekar susuz (nadas uygulamalı kabulu ile)
20 dekar sulu
Çiftçinin ortalama 58 dekar tarım arazisinin,
8,5 milyon hektar sahanın tamamını sulama suyuna kazandırıldığına, toplam işlenen tarla arazisi 23,2 milyon hektarın, % 36,6' ı sulama suyuna kazandırılmış olacaktır.

20- 8,5 MİLYON HEKTAR TARIM ARAZİSİ SULAMAYA KAZANDIRILDIĞINDA ÇİFTÇİ GELİRİ:

Müavebeğe endüstri bitkilerinin girmesi ile 70-75 dekar sulu tarım arazisi tarım ve sanayide yılda bir tam istihdam sağlamaktadır.

6-) 40 milyon dekar ilave sulanır saha ile tarım ve sanayide ortalama 550 bin adam / yıl ilave tam istihdam sağlanır.
5-) Sanayi tesislerinde yeni yatırım ile ortalama 50-60 bin adam/yıl tam istihdam sağlanacaktır.
ile mevcut istihdamın en az % 50 fazlasına ihtiyaç duyulacaktır.
dayalı sanayide istihdam edilen işgücünün kurulacak yeni ve arttırılacak ilave kapasite ile üretimi karşılayabilecek sayı ve kapasiteye ulaşması gerekecektir. Halen tarıma

409 milyon TL x % 45 = 184 milyon TL,

Sulama yatırımları tamamlandığına da

Tarım işletmesinin yıllık harcanabilir net geliri,

184 milyon TL / yıl (1 225 dolar/yıl) seviyesinde kalmaktadır.

% 80 enflasyonun hüküm sürdüğü ülkemizde, üretici; bir sonraki bitkisel ve hayvansal üretim için ayırmak zorunda kaldığı rakam bitkisel ve hayvansal üretimi karşılamaya yetmediği için, üretici ya bankadan zirai kredi almak, ya da harcanabilir net gelirinden kısmak zorunda kalmaktadır.

- Ortalama 58 dekar tarım arazisi

- Tarım arazisinin 10-20 dekarı sulu

- Süt verimi düşük hayvan varlığı

Görünümü ile tarım işletmelerimizin gelir seviyelerinin yükseltilmesi, ancak yüksek verim seviyeli hayvan varlığı ve hayvansal üretimin işletme bünyesindeki gelir payının % 50-60 seviyesine getirilmesi ile gerçekleştirilebilir.

İşlenebilir tarım arazilerinin sınırına gelinen ülkemizde çiftçi geliri bir yandan kıraç arazilerinin sulama suyuna kazandırılması ile ayrıca hayvansal üretimi artırıcı uygulamaların en üst düzeyde sürdürülmesi ile arttırılabilir.

21- KURU TARIMDAN SULU TARIMA KAZANDIRILACAK 40 MİLYON DEKAR TARIM ARAZİSİNİN ÜLKEYE SAĞLAYACAĞI FAYDALAR

40 milyon dekar tarım arazisinin sulu tarıma kazandırılması sonucu, tamamında buğday tarımı yapıldığında, yeterli gübreleme ve sulama ile sağlanacak 200 kg/da verim artışı ile kazanılacak ilave buğday geliri,

$4\ 000\ 000\ \text{hektar} \times 2\ 000\ \text{kg/ha} = 8\ \text{milyon ton ilave buğday elde edilebilir.}$

200 dolar/ton ihraç değeri ile, (ileriki yılların fiyatı)

$8\ \text{milyon ton buğday} \times 200\ \text{dolar/ton} = 1.6\ \text{milyar dolar /yıl döviz getirisi kazanılır.}$

Münavebeye şekerpancarının veya eşdeğer istihdam sağlayan endüstri bitkisinin girmesiyle, **sağlanacak ilave istihdam,**

$40\ \text{milyon dekar} \times 29\ \text{saat /da -yıl} = 1160\ \text{milyon saat ilave işgücü olacaktır.}$

Bir başka hesaplama ile,

Tarım işletmesi başına

1160 milyon saat : 4 milyon tarım işletmesi = 290 saat/ işletme

290 saat : 8 saat = 36 işgünü

36 işgünü/yıl ilave istihdam (buğday + buğday + endüstri bitkisi münavebesi ile)

400 dolar/yıl ilave gelir artışı (yalnız buğday tarımı ile) sağlanacaktır.

22- KIRDAN-KENTE GÖÇ OLGUSU ve KIRSAL İSTİHDAMIN ÖNEMİ

1990 Genel Nüfus Sayımı sonuçlarına göre, 1985-1990 dönemine Türkiye' de nüfusun yıllık ortalama artış hızı; kırsal alanda % 0,545 olmasına karşılık, kentlerde aynı oran % 3,383 dür. Köylerde yaşayan nüfusun ülke genel nüfusu içindeki payı % 41'dir.

Ülkemizde Tarımsal faaliyet de bulunan işletme sayısı 4 091 530 adet dir. Tarımsal faaliyet de bulunan tarım işletmelerinin 3 943 340 adedi (% 96.38), bitkisel üretim veya bitkisel üretimle beraber hayvancılıkla uğraşmakta, 148 190 adedi (% 3.62) ise yalnız hayvancılık yapmaktadır.

çeşitli sorunlara yol açtığı bilinmektedir. Bölgesel ve toplumsal dengesizlik; kaynak savurganlığı ve çevre kirlenmesi bu sorunların başında gelmektedir.

Bu olumsuzlukların birlikte etkisinin ülkelerin (ya da toplumların) gelişmesini geciktirdiği; kimi durumlarda tümüyle durdurduğu da bilinen bir başka gerçektir. Gelir dağılımındaki dengesizlikler, gelişmişlik düzeyindeki yöresel ve sektörel farklılıklar Ülkemizde toplumsal çatışmalara yol açabilecek boyutlar kazanmıştır.

Öte yandan; kaynakların verimli kullanılmaması başta toprak, orman, su olmak üzere doğal kaynakların hızla tükenmesine ve/veya yok olmasına neden olmaktadır. Kentsel ve özellikle de kırsal çevredeki sorunlar ise gelişmenin sürdürülebilirliği yönünden engelleyici etkiler yaratmaya başlamıştır.

Kırsal ekonomik kalkınmanın yalnızca tarımsal kalkınma sorunu olarak düşünülmeceği, giderek artan ölçüde diğer faktörlerin, sanayileşme stratejileri, istihdam politikaları, eğitim, sağlık, sosyal hizmetler, ulaşım imkanlarının birbirleriyle ilişkili faktörlerin sonucu olduğu kabul edilmelidir.

Kır-kent dengesinin bozulmasını önlemek amacıyla ve piyasa mekanizmasını bozmadan, eşitlik ve adalet ilkelerine bağlı kalınarak kırsal alanda Uluslararası normlarda, kabul edilebilir bir seviyede hayat standardının sağlanması ve kırsal alanın rekabet gücünün artırılması gerekmektedir.

Kırsal alan üretimini artırarak tamamının değerlendirilmesini dolayısı ile satın alma gücünün artmasını temin etmek için projeler geliştirmek ve uygulamak zarureti son derece önemlidir. Aksi takdirde toplum siyasi bakımdan çalkantılardan kurtulamaz, sancılar devam eder.

Kırdan-kente göç çarpık bir kentleşme yaratmakta, ayrıca kentte yaşayanların sorunlarını da artırmaktadır.

1998 yılı birim fiyatlarına göre, kente göçün maliyeti; konut, yol, eğitim, sağlık, içme suyu, elektrik vb. alt yapı yatırımları için kişi başına 7 000 dolar. olarak hesaplanmaktadır.

Kent 'de bir kişilik istihdam için gerekli yatırım 140 000 dolar dır.

Halen kırsal kesimde yaşayan nüfusu, tarımda alınacak köklü tedbirlerle yerinde tutmak, kırsal halkın satın alma imkanlarını artırıcı projeler uygulamak, suretiyle kente göçün hızını azaltmak izlenecek en iyi yoldur.

Aslında, tarım işletmelerinin yapılarının iyileştirilmesi sorunu, tarım politikalarından çok, fazla nüfusun sanayi ve hizmet sektörlerine aktarılması amacıyla, sanayileşme politikaları ile ve/veya kırsal alanda nüfus planlaması politikaları ile çözülebilecek bir sorun olarak görülmektedir.

Destekleme fiyat politikası yoluyla tarım sektörüne enjekte edilen mali kaynaklar, kırsal istihdam kapasitesinin artırılmasını ve gizli işsizlerin kırsal alanda tutulmasını sağladığından, aşırı şehirleşme sorunlarının hafifletilmesinde etkili olmaktadır.

Şekerpancarı, üreticilerin hem gelirini artıran ve hem de istihdam yaratan bir bitkidir. Bu amaçla hububat ekim sahalarının azaltılarak, yerine sanayiye hammadde sağlayan endüstri bitkileriyle, hayvansal üretimin artırılmasını sağlayacak yem bitkileri ekiminin artırılması gerçekleştirilmelidir. Şeker pancarı tarımı yarattığı yüksek katma değer, yan ürünlerin hayvan yemi olma ve tarımda sağladığı istihdam özelliği dolayısıyla, kırdan kente göçün hızını kesmektedir.

Kırdan, kente göç eden insanlar, geldikleri kırsal yörede, kendi çevreleri içinde uydukları gelenek, görenek, dinden gelen toplumsal yapı var. Toplumsal yapıdan kaynaklanan bir de ahlak anlayışları var, ama kente geldikleri zaman özellikle işsiz olan ya da geçici işler yapan kişilerde toplumsallaşma süreci olmuyor. Kırsal yöreden getirdiği değerleri de, kentin yeni değerlerini de kullanamıyor.

4. BÖLÜM: KİMYEVİ GÜBRE

25- BİTKİSEL ÜRETİMDE VERİM ARTIŞI NELERE BAĞLIDIR

Ülkemizde bitkisel üretimde verim artışı çok çeşitli faktörlere bağlıdır. Bitkinin suya ihtiyaç duyduğu aylarda yağın yağmur verimi arttırmakta, kurak yıllarda ise verim düşmektedir.

Ülkemizde bitkisel üretimde verim ve kalite

- Uygun tohum yatağı hazırlığı
- Yeterli gübreleme
- Zamanında ekim
- Kaliteli tohum
- Bitki sıklığı ve dağılımı
- Yabancı otlarla mücadele
- Zamanında ve yeterli sulama
- İklim (yağış - sıcaklık' don vb)
- Haşere ve hastalıklarla mücadele
- Hasat zamanı ve şekli

Uygulamaların yapılması ile oluşmaktadır. Bunların her hangi birinde yapılacak ihmal, verim ve kaliteyi menfi yönde etkilemektedir.

Çiftçi bitkisel üretimi sürdürürken, tarla hazırlığından hasada kadar kullandığı motorinin bedeli, (özellikle kurak yerlerde) kullanılan gübre bedelinden fazladır, hibrid tohum kullanılarak sürdürülen bitkisel üretimde, tohum bedeli gübre bedelinden fazladır. Yabancı otlarla mücadelede ve hasatta çalışan işgücü masrafı gübre bedelinden fazladır.

Tohum, motorin, herbisit (yabancı ot mücadele ilacı), zirai mücadele ilaçları, sulama suyu ve malzemeleri gibi girdiler, bitkisel üretimi sürdürmede en az gübre kadar önemlidir.

Tarımda gübre kullanımının, bitkisel üretimde girdi bedelleri bakımından 3'üncü veya 4'üncü sırada bulunması ve tohum - motorin- zirai ilaçların yeterince desteklenmeyip yalnız gübre desteklenmesinin sürdürülmesi gübre desteğine ayrılan kaynağın, tarımın geliştirilmesi yönüyle yine çiftçiye yönelik alt yapı iyileştirmesinde kullanılmaması bir kaynak israfı olarak kabul edilmelidir.

26- ÜLKEMİZDE BİTKİSEL ÜRETİMDE VERİM ARTIŞI VE AZALIŞI İKLİME BAĞLIDIR

Ülkemizde şeker pancarı tarımı, ekimden hasat sonuna kadar Türkiye Şeker Fabrikaları A.Ş. tarım servisi tarafından takip edilmektedir.

Şeker pancarı tarımında tohum yatağı tarla hazırlığı, kullanılan gübre miktarı, tohum, yabancı ot mücadelesi, sulama, zararlı ve hastalıklarla mücadele, hasat şekli ve zamanı uygulamaları aynı tarzda süregelmektedir.

İlkbahar ve yaz yağışlarının yeterli oluşuna veya yaz kuraklığına bağlı olarak şekerpancarı verimi ortalama 3 145 kg/da ile 3 868 kg/da arasında farklılık göstermektedir. İklimle bağlı olarak dekara verim $3\ 868 - 3\ 145\ \text{kg/da} = 723\ \text{kg}$ değişmektedir. (% 20 azalmakta) 1988 - 1996 yılları 9 yılın bedeli ödenene göre şeker pancarı ortalama verimi : $3\ 544\ \text{kg/da}$ göre, kurak geçen bir yılda verim $3\ 544 - 3\ 145 = 399\ \text{kg/da}$ (% 11) azalmakta, ilkbahar ve yaz ayları yağışlı geçen bir yılda verim $3\ 868 - 3\ 544 = 324\ \text{kg/da}$ (% 9) artış göstermektedir.

Bir başka ifade ile, şeker pancarı verimi ortalamaya göre yağışlı bir yılda % 10'a kadar artmakta, kurak bir yılda % 10'a kadar azalmaktadır.

a-) Kimyasal gübrede kullanılan sübvansiyonun kademeli olarak kaldırılması

1973 - 74 yıllarında ortaya çıkan petrol krizi nedeniyle gübre hammaddesi ve mamul gübre fiyatlarında meydana gelen büyük artışlar, ekonominin gereği olarak gübre satış fiyatlarında % 200 oranında yansıtılmış, ancak satış fiyatları 1975 yılında önce % 40, daha sonra da % 10 dolayına düşürülmüştür. Böylece tarım girdileri içinde gübrede sübvansiyon uygulamasına başlanmıştır.

24 Ocak 1980 kararlarına kadar devam eden bu süreçte, sübvansiyon uygulaması oransal olarak en yüksek düzeye ulaşmış ve gübredeki sübvansiyon oranı 1973 yılında % 80 düzeye çıkmıştır.

Dünya Bankası ve DPT tarafından TÜMAS'a (Türkiye Mühendislik, Müşavirlik ve Mühahhithlik A.Ş.) 1982 yılında yapılan "Gübre pazarlama ve fiyatlandırma Etüdü" n de özet olarak

27- GÜBRE DESTEKLEMESİ BAŞLANGICI VE DESTEKLEME MİKTARI SEYRİ

- Şekerpancari gıfıçı üretim maliyeti etüt sayısı 216 adet/yıl, sulu buğday gıfıçı üretim maliyeti etüt sayısı 55 adet/yıl dir.

NOT : - Şekerpancari verim ve kalite yönü ile 1989 ve 1994 yılları kurak yıldır.

Yıl	Şekerpancari verim kg/da	Buğday (sulu) verim kg/da
1988	3 651	315
1989	3 217	298
1990	3 704	360
1991	3 868	343
1992	3 838	306
1993	3 632	363
1994	3 145	333
1995	3 502	356
1996	3 340	333
ORTALAMA :	3 544	334

GÖRE (şekerpancari ekim sahalarda) DEKARA VERİM ÜLKEMİZDE ŞEKERPANCARI ve BUĞDAY TARIMINDA ÜRETİMDE YILLARA

Buğday tarımında da verim ortalamaya göre, uygun bir yılda % 10'a kadar artmakta, kurak bir yılda ise, % 10'a kadar azalmaktadır.

9 yılın ortalaması olan 334 kg/da buğday verimine göre, kurak geçen bir yılda verim, 334 - 298 = 36 kg/da (% 11) azalmakta, iklim itibarı ile uygun geçen bir yılda verim, 363 - 334 = 29 kg/da (% 9) artmaktadır.

65 kg/da (% 18) değişmektedir. Aynı durum, şeker pancarı münavebe sahasında tarımı yapılan buğday içinde söyleyebiliriz. Çıfıçı üretim maliyetini tespit etmek amacı ile, bölgeyi temsil eden buğday tarlalarının, tarla hazırlığından hasat sonuna kadar ziraat yüksek mühendisleri tarafından izlenmesi sonucu elde edilen bulgulara göre, çıfıçının buğday tarımında uyguladığı gübre ve sulama miktarı yıllara göre eşdeğer özellik göstermektedir. Şeker pancarı ekim sahalarda yapılan sulu buğday tarımında kurak bir yılda verim ortalamaya 298 kg/da, yağışlı bir yılda 363 kg/da olmaktadır. Hastalığın ve zararlıların olmadığı yıllarda buğday tarımında verim artışı ve azalışı tamamı ile iklim şartları etkisine bağlı olarak değişmektedir. İklimle bağlı olarak buğday tarımında dekara verim, 363 - 298 =

b-) Mevcut pazarlama ve dağıtım sisteminin değiştirilmesi

c-) Fiyatlandırma sisteminin değiştirilmesi

önerilmiştir.

1986 yılında DPT'ce yaptırılan 2.ci etüt önerileri doğrultusunda, 1988 yılı sonunda kademeli olarak sübvansiyonun sıfırlanması yönünde adım atılmıştır. Ancak 1986 yılı ara seçimlerinden sonra sübvansiyonun kademeli olarak kaldırılmasına yönelik uygulamadan vazgeçilmiş ve gübre tedarik, dağıtım fiyat ve sübvansiyon sisteminin tamamen değiştirilmesine yönelik uygulamaya 1.7.1986 tarih 86/10715 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile başlanmıştır.

Karar ile ilk defa somut olarak gübrede devlet desteğinden söz edilmiş ve "Türkiye'de bitkisel üretim yapan gerçek ve tüzel kişilere münhasıran bitkisel üretim amacıyla daha ucuz fiyatla gübre sağlamak için belirtilen esaslar dahilinde destekleme ödemesi yapılır" denilerek gübre desteklemesi açık bir şekilde ifade edilmiştir.

Uzun yıllar kg başına TL olarak uygulanan gübre desteklemesinin, doğrudan çiftçiye yapılması ve KDV'li gübre fiyatının belirli bir %'si olarak tespit edilmesi ve uygulamasına ilk defa 14.04.1994 tarihinde başlanmıştır.

26.11.1997 yılından itibaren gübre desteklemesi kg başına TL olarak uygulama başlamış halen destekleme bu yöntemle sürdürülmektedir.

28- ÜLKEMİZ TOPRAKLARININ BİTKİ BESİN MADDESİ İHTİYACI

Ülkemiz toprakları azot ve fosfor bitki besin maddesince fakirdir. Kalsiyum ve magnezyum bakımından fazlaca sorunu yoktur. Bu nedenle topraklarımızın devamlı olarak azotlu ve fosforlu gübre talebi bulunmaktadır.

Türkiye Şeker Fabrikaları A.Ş. tarafından 1957-1990 yılları arasında 17 255 166 dekar şeker pancarı ekim sahasında 215 806 adet toprak numunesi analizi sonucunda elde edilen bulgular aşağıda verilmiştir.

Toprak tahlil raporlarına göre; Türkiye şeker pancarı ekim alanlarının ortalama, organik madde, fosfor, potasyum ve pH durumu:					
	1.1<	1.0-1.9	2.0-2.9	3.6-4.9	> 4.9
Organik Madde (%)	Çok Az 12.8	Az 50.3	Orta 26.3	Yüksek 9.1	ÇokYüksek 1.5
	7.5<	7.5-15.4	15.5-24.4	24.5-42.4	>42.4
Fosfor (ppm)	Çok Az 3.0	Az 12.9	Orta 21.5	Yüksek 28.4	Ç.Yüksek 34.2
	60<	60-99	100-199	200-299	>299
Potasyum (ppm)	Çok Az 13.9	Az 20.5	Orta 36.1	Yüksek 15.7	Ç. Yüksek 13.8
	6.0	6.0-7.0	7.0-8.0	8.0-9.0	9.0
pH (%)	0.2	2.4	45.2	51.7	0.5

Şeker pancarı ekim sahaslarının toprakları organik madde olarak yetersiz seviyededir.

Köy Hizmetleri genel müdürlüğünün yapmış olduğu 30 bin adedin üzerindeki toprak analiz sonuçlarına göre ülkemiz topraklarının yaklaşık % 75'i hem azot hem de fosfor bitki besin maddesince fakirdir.

Son yıllarda gübre destekleme uygulaması :

- 14.04.1994	tarhinde KDV'li gübre fiyatının % 20'si
- 15.10.1994	tarhinde KDV'li gübre fiyatının % 30'u
- 26.10.1995	" " " " % 50'si
- 26.11.1997	tarhinden itibaren kimyevi gübre cinslerine göre kg. başına destekleme ödemesi olarak sürdürülmektedir.

Tarım ait yapısı henüz yeterli olmayan ülkelerde gübre desteklemesi nedeniyle ekonomide bir kaynak kayıbdan söz edilemeyeceği, desteğin gübre tüketimine etkisi, konularının irdelenmesi ve bu irdelenmenin sonuçlarına göre de gerçekçi kararlar alınmasının gerekliliği gündeme getirilmelidir.

Kimyevi gübre destekleme uygulaması 1974 yılından itibaren sürdürülmektedir. Son yıllarda tarımsal destekleme konusunun çok boyutlu olarak tartışıldığı ülkelerde, girdi destekleri içinde ilk sırada yer alan gübre desteği ile tarımda verimliliğin ne derece arttığı, bitkisel üretimde maliyetlerin ne oranda düştüğü, gübre desteklemesinden Türkiye tarımında hangi işletmelerin daha çok yararlandığı,

30- KİMYEVİ GÜBRE DESTEKLEME UYGULAMASI

bağlı olarak değerlendirilmektedir.

- İşletme büyüklüğüne
- Çiftçi gelirin
- Kullanılan tohumluğa
- Ahsanlıkılara
- Ürün fiyatlarına
- Bitki çeşidine
- Toprağın verimliliğine (NPK ihtiyacına)
- Sulama suyuna
- İşletme büyüklüğüne
- Çiftçi gelirin
- Kullanılan tohumluğa

Kullanılan gübre,

Türkiye ortalamasından 2-5 kat daha fazladır.

Türkiye gübre tüketimi, gübre kullanılan ekilen tarla arazisi ortalaması olarak 10 kg/da bitkilerde kullanılan gübre miktarı olmasına rağmen, sulanır veya yeterli yağış alan şekerpancari ekim sahalarında tarımı yapılan gübre tüketimi, gübre kullanılan ekilen tarla arazisi ortalaması olarak 10 kg/da bitkilerde kullanılan gübre miktarı olmasına rağmen, sulanır veya yeterli yağış alan şekerpancari ekim sahalarında tarımı yapılan

Ekimler, bölgeyi temsil eden tarlalarda tarla hazırlığından hasat sonuna kadar takip edilerek yapılmaktadır. maliyet ettikleri yapılmaktadır. verilen görev dahilinde, şekerpancari ve münavebede yetiştirilen diğer ürünlerin çiftçi üretim Türkiye Şeker Fabrikaları A.Ş. tarım teşkilatında çalışan ziraat yüksek mühendislerince pancarı tarımı yapılmaktadır.

Ülkemizde Ege - Akdeniz - Doğu Karadeniz ve Güney Doğu Anadolu dışında 60 ilde şeker

29- ÇİFTÇİLERİN KULLANDIKLARI KİMYEVİ GÜBRE MİKTARI NELERE BAĞLIDIR

31- GÜBRE DESTEKLEMESİNİN % 20' den % 50'e YÜKSELTİLMESİ TÜKETİMİ NE ÖLÇÜDE ETKİLEDİ

26.10.1995 tarihinde % 30 dan % 50'e çıkarılan destekleme miktarı etkisini 1996 yılında göstermiştir.1996 yılı gübre tüketim artışı,1995 yılına göre % 6 olmuştur.1993 yılında 2 207 199 ton' la (bbm) en üst seviyeye yükselen tüketim miktarı,desteklemenin % 50 ye yükseltildiği 1996 yılında 1 799 217 ton (bbm) rakamına ancak ulaşabilmiştir. Desteklemenin daha az uygulandığı 1992 ve 1993 yılları gübre tüketimi, desteklemenin daha çok uygulandığı 1996 yılından sırası ile % 7 ve % 23 daha fazladır.

Gübre destekleme miktarı, gübre tüketimi üzerinde tek başına etkili değildir.

1992- 1998 yılları gübre tüketimleri mukayese edildiğinde:

Yıl	Kimyevi Gübre Tüketimi (bbm) Ton	Kimyevi Gübre Tüketimi Artışı %	Destekleme Oranı %
1992	1 927 643	128	39
1993	2 207 199	146	34
1994	1 507 231	89	20
1995	1 700 440	100	30
1996	1 799 217	106	50
1997	1 825 772	107	50
1998	2 180 737	128	35*

- 1998 yılı kimyevi gübre destekleme oranı rakamı sonuçlanmış kesin rakam değildir.

32- ÇİFTÇİLERİN KULLANDIKLARI KİMYEVİ GÜBRE MİKTARI

ŞEKERPANCARI MÜNAVEBE SAHALARINDA TARIMI YAPILAN BAZI BİTKİLERDE KULLANILAN KİMYEVİ GÜBRE MİKTARLARI

Kullanılan gübre ortalama(*)
Kg (bbm) / da

BİTKİ ADI	Kg (bbm) / da
Buğday	16
Arpa	14
Ayçiçeği	18
Çeltik	23
Domates	35
Havuç	36
Karpuz	13
Mısır	34
Pamuk	25
Patates	53
Salatalık (turşuluk)	42
Sarımsak	37
Soğan	26
Şekerpancari	40
Yeşil biber	53
Fasulye (taze)	23

(*) Çiftçi üretim maliyet etütleri ortalamasıdır.

Tablonun incelenmesinden anlaşılacağı gibi endüstri bitkilerinin pek çoğunda gübre kullanım miktarı Avrupa seviyesine ulaşmıştır. Bazı bölgelerimizde de toprağın - bitkinin ihtiyacının çok üzerinde gübre kullanma alışkanlığı vardır.

5 yıl sürdürülen araştırma sonuçlarına göre ;

	Verim kg/da	Protein %	Verim Artışı %
Susuz - Gübresiz	216	9,88	-
Susuz -15 kg/da N gübreli	271	13,78	25
4 sulu - Gübresiz	324	10,09	50
3 sulu - 20 kg/da N gübreli	469	15,58	117
4 sulu - 20 kg/da N gübreli	540	13,06	150

Yeteri kadar sulanan ve gübrelenen buğday tarlasında verim artışı 324 kg/da' ı bulmaktadır. Protein miktarı artışı ise % 5'i geçmektedir. Denenin protein oranını yükseltmenin ekonomik değeri büyüktür. Buğday varyetesinin dene protein % oranındaki bir artış dene verimindeki % 10 artışa eşdeğerdir.

Buğdaya azot uygulaması, su uygulaması ile beraber düşünülmelidir.

**36- KİMYEVİ GÜBRE DESTEKLEME UYGULAMASI İLE TARIM İŞLETMESİ
ve GÜBRELENER DEKARA İSABET EDEN ORTALAMA DESTEKLEME
MİKTARI**

Günümüze kadar kimyevi gübre sübvansiyonu oranlarının hangi ölçüler dikkate alınarak belirlendiği açıkça belirtilmemiştir. Bu nedenle gübrenin desteklenme oranı politik nedenler - etkisiyle yükseltilmiştir.

14 Eylül 1994 tarihinde yürürlüğe giren karara göre, destekleme oranı çiftçiye satışı yapılan gübre bedelinin % 20' si iken 15 Ekim 1994 tarihinden geçerli olmak üzere bu oran % 30 olarak, 1995 yılı sonunda da % 50 olarak değiştirilmiştir.

1997 yılından itibaren gübre desteklemesi gübre cinslerine göre belirlenen sabit rakamlar şeklinde sürdürülmektedir. 1998 yılında gübre desteklemesine ödenen 140 trilyon TL e göre (rakam kesin değil)

Ülkemizde tarımsal faaliyette bulunan işletme sayısı 4 milyon adet kabul edildiğinde, işletme başına düşen kimyevi gübre destekleme miktarı, ortalama 140 trilyon TL / 4 milyon adet işletme = 35 milyon TL'dir. (1998 yılı yıl ortalama dolar değeri olan 1 dolar = 260 000 TL ile 135 dolar / işletme'dir)

Ülkemizin toplam işlenen tarla arazisi 23 896 000 hektardır.

Nadas alanlar hesaba alınmadığında 18 641 000 hektar olan ekilen (gübrelenen) tarla arazisine göre beher dekar ekilen tarla arazisine göre kimyevi gübre destekleme bedeli;

140 trilyon TL / 18 641 000 dekar = 750 000 TL/da olmaktadır. (~3 dolar /dekar)

Sulama suyuna kazandırılacak 40 milyon dekar tarım arazisi ile tarım işletmesi başına kazandırılacak ilave sulu saha miktarı 10 dekar olacaktır .Beher ekim dekarda sağlanacak ilave buğday verim artışı 200 kg / dekar ve 60 000 TL/kg satış fiyatı ile tarım işletmesine sağlanacak ilave gelir, 200 kg/dekar x 60 000 TL / kg = 12 milyon TL/dekar,10 dekar için ise 120 milyon TL olacaktır.

Tarım işletmesi başına isabet eden 35 milyon TL gübre desteklemesi ile mukayese edildiğinde sulama suyu ile ilave sulanacak 10 dekar kıraç tarım arazisi ile yalnız buğday tarımından çiftçiye kazandırılacak ilave gelir 120milyon TL - 35 milyon TL = 85 milyon TL olacaktır. Bir başka ifade ile gübre desteklemesi rakamından 3-4 kat daha fazla olacaktır.

GÜBRE DESTEKLEMESİNİN SÜRDÜRÜLMESİ VEYA KALDIRILMASI BİLİMSEL BİR ORTAMDA TARTIŞILMALIDIR	37-
<p>Türkiye'de tarım işletmelerinin büyük çoğunluğunun küçük ve çok parçalı işletmeler durumunda olması, sermaye birikimini ve tarımda verimliliği sınırlandırmakta ve büyük bir nüfus kitlesi, köylü nüfusu olarak düşük bir tarımsal gelire tarım sektörüne bağlı kalmaktadır.</p> <p>Tarım sektöründe faaliyetle bulunanların diğer sektörlere göre daha düşük gelir elde etmeleri nedeniyle, gelişmekte olan ve gelişmiş ülkelerde tarım kesimi çeşitli biçimde desteklenmektedir.</p> <p>Tarımda girdi desteklenmesinde kimyevi gübrenin payı % 95'dir.</p> <p>Türkiye halen sürdürmekte olduğu destekleme uygulaması ile gıda üretiminde dışa bağımlı olmaktan kurtulmamıştır.</p> <p>Gıda üretiminde artış;</p> <p>Onçelikle sulama suyunu bekleyen 40 milyon dekar kiraz tarım arazisinin süratle sulama suyuyla kazandırılması,sulama suyu ile beraber gübre kullanımı, hayvan islahı,mera islahı,yem bitkileri ekim ve üretimlerinin artırılması ile sağlanabilir.</p> <p>Son yıllarda tarımsal destekleme konusunun çok boyutlu olarak tartışıldığı ülkelerde, girdi destekleri içinde ilk sırada yer alan</p> <p>Gübre desteği ile;</p> <p>-Tarımda verimliliğin ne derece arttığı,</p> <p>- Bitkisel üretimde maliyetlerin ne oranda düştüğü,</p> <p>- Gübre desteklenmesinden Türkiye tarımında hangi işletmelerin daha çok yararlandığı,</p> <p>-Tarım alt yapısı henüz yeterli olmayan ülkelerde gübre desteklemesi nedeniyle ekonomide bir kaynak kaybindan söz edilip edilemeyeceği</p> <p>- Desteğin gübre tüketimine etkisi,</p> <p>konularının irdelenmesi</p> <p>Ve bu irdemelerin sonuçlarına göre de gerçekçi kararlar alınmasının gerekliliği gündeme getirilmektedir.</p>	<p>Destekleme tutarı</p> <p>1995 yılında 16,5 trilyon</p> <p>1996 yılında 50 trilyon</p> <p>1997 yılında 86 trilyon</p> <p>1998 yılında 140 trilyon (kesin değil)</p>
<p>Gübre desteklemesinin sürdürülmesi veya kaldırılması bilimsel bir ortamda tartışılmalıdır.</p>	

EK : 1

ÜRÜNLERE GÖRE GÜBRE TÜKETİMİ
1996 YILI

BİTKİ CİNSİ	TOPLAM EKİM SAHASI HEKTAR	KULLANILAN GÜBRE (bbm) TON	GÜBRE KULLANIMI kg/DEKAR	KULLANILAN GÜBRELERİN TOPLAM TÜKETİME ORANI %
HUBUBAT	13 946 030	1 030 597	7,4	57.2
BAKLAGİLLER	1 607 095	110 921	6,9	6.2
SANAYİ BİTKİLERİ	2 449 727	335 148	13.7	18.6
MEYVELER	3 262 700	211 699	6.5	11.8
SEBZELER	790 000	96 510	12.2	5.4
YEM BİTKİLERİ	583 738	14 342	2.5	0.8
TOPLAM :	22 639 290	1 799 217	7.9	100.0

Not: Gübrelenen 18 600 000 hektar sahaya göre dekara gübre tüketimi 9,8 kg/ dekar dır.

Hayvancılığın gelişmesinin ön koşulu sektöre doğru teşhis koymaktır. Sektörü gereğince algılayıp, anlamaktır. Hayvancılığın ekonomisi için bir yük değil, gelişme dinamiği olduğunun fark edebilmektir.

Türkiye dışında hiç bir ülkenin tarım ve hayvancılık politikası, pazarını ithalata teslim eden bir zihniyete sahip değildir.

Türkiye'nin bu lükse ne kadar dayanması mümkün; içinde insanımızı, doğal kaynaklarımızı atıp bırakacak mıyız, gidip dışarıdan borçlanıp et - süt tozu ithal edip halkımızı beslemeye çalışacak mıyız. Türkiye'nin bu lükse ne kadar dayanması mümkün; içinde insanımızı, doğal kaynaklarımızı atıp bırakacak mıyız, gidip dışarıdan borçlanıp et - süt tozu ithal edip halkımızı beslemeye çalışacak mıyız.

Hayvancılık terörle karşılaştığı bir bağışlılık göstermektedir; bir yandan terörün şiddetlenmesi ve kırsal alanlar da yoğunlaşması mer'a hayvancılığını baltalar. Doğru ve Güneydoğu da bir yandan ıssızlığı artırarak terörü besleyen insan kaynağını sağlayabiliyor. Diğer yandan ıssız kalkan kitleler de bir yandan kent terörünü, kaçakçılığı, bir yandan ıssızlığı getiriyor. Her türlü olumsuzluğun artıyor.

Türkiye, 2010'ü yılında 80 milyona doğru tırmanan nüfusunu hangi kaynakla ve nasıl bir yüksek fiyatlı ithalat maliyetiyle beslemeyi düşünebiliyor acaba

Büyük mali destekler dolayısıyla ucuz gelen süt tozu ve et, kısa süre sonra bu fiyatlarla gelmeyecek ve dünya piyasasında fiyatlar da büyük bir sıçrama olacak. Greek GATT Uyuşmazlığı Round görüşmeleri, gerek Avrupa Birliği'nin gerek onu izleyen diğer gelişmiş ülkelerin uyguladığı mali destek politikası tamhe karşıacak.

Et-süt ithalatı yapılmaması Türkiye'nin hiç bir zaman çıkarına değildir. Çeleceğini i potek altına almak demektir.

Ölçümlerinde gösterilen kararlılık sonucu her iki ürün üretiminde bir artış gözlenmektedir. En kısa sürede gözüm üretmesi gerekiyor. Nitekim son yıllarda et-süt ithalatının yapılmamasının Türkiye'nin genel toplumsal çıkarı için her yönüyle olumsuzluklar zinciri yaratan bu tabloya rekabet koşulları sektörün göküsünde son damla oldu.

1990'ü yıllarda, ithalat yıldı 1 milyar dolara doğru tırmanmaya başladı; buna karşılık süt üretimi 10 yıl da (1984 - 93) sadece % 10 artarken, et üretimi % 40'a yakın azalmıştı. Haksız pazarlanan ürünlerin ithalatı ise, başlı başına bir sorun. Çünkü, ucuz süt tozu, ucuz et. Bu dünyada büyük "mali destekli üretim, mali destekli ihracat" politikalarıyla devam etti.

1980'ü yıllara gelindiğinde dış borçlanmaya güvenip ithalatı serbestleştirme fuyasına geçildi. Sonuçta 1980 - 1984 yılları arasında baş süt hayvanı kesime gitti. Türkiye sermaye stokunu gelire çevirip, giderek tarımını fakirleştirdi ve bu süreç 1990'ü yıllarda da aynen

gibi hayvancılığın gelişmesi 1950'ü yıllardan itibaren faktörlerin girişini izleyerek, meraların ekime açılması ile başladı. Türkiye'de hep mera hayvancılığı yapılmıştı, meralar aşın olma ve kalitesinin düşmesine sebep olmuştur. Aradaki süreçte hükümetler ne hayvancılığın gelişmesi için gerekli olan meraların islahı ile ilgilenmediler.

39- HAYVANCILIK BU DURUMA NASIL GELDI

5. BÖLÜM : HAYVANCILIK

Ülkemizde tarım işletmelerinin büyük çoğunluğunun küçük ve çok parçalı işletmeler durumunda oluşu sermaye birikimini ve tarımsal verimliliği sınırlandırmakta ve büyük bir nüfus kitlesi, köylü nüfusu olarak geçimlik düzeyde düşük bir tarımsal gelirle tarım sektörüne bağlı kalmaktadır. Bu görünümde tarım sektörünü daha yoğun bir desteklemeye mecbur bırakmaktadır.

Yeterli tarım arazisi ve hayvan varlığı olmayan küçük çiftçilerin, bitkisel üretimden artan iş güçlerini, hayvancılık yaparak değerlendirerek, istihdam ve satın alma imkanlarının artırılması, et ithalatının önlenmesi, hayvanların genotiplerinin iyileştirilmesi, meralarımızın ıslah edilerek ot verim ve kalitelerinin yükseltilmesi, erozyonun önlenmesi konularının süratle çözümü önemli bir ülke gerçeğidir.

Hükümetler mutlaka bu konuya eğilip ivedilikle çözüm üretilmeli. Çünkü, hayvancılığın çöküşü ekonomik sonuçları yanında ciddi toplumsal sonuçlar da yaratan bir olaydır. Hayvancılık İmalat sanayi için dünya kadar girdi verir, derisinden kanına, bağırsağından kemiğine her ögesi bir girdi oluşturur. Eti - sütü de insan beslenmesinde önemli bir besin maddesidir.

Yeterli hayvan varlığına, geniş meralara ve kırsal kesimde iş gücü fazlasına sahip ülkemizin et ithal eden ülkeler içerisinde çıkarıp, et ihraç eden ülkeler arasında görmek için gereken kararlar süratle alınmalıdır.

40- HAYVAN VARLIĞIMIZ SÜT VE ET ÜRETİMİ

Bugün ülkemizde 11,8 milyon büyükbaş, 33,8 milyon koyun, 9,1 keçi mevcudu ile hayvan varlığı itibarıyla dünyanın önde gelen ülkeleri arasında bulunmaktadır.

Bugün mevcut populasyonun % 14'ü kültür ırklar, % 42'si melez ırklar ve % 44'ü yerli ırklardan oluşmakta, inek başına süt verimi ise yerli ırklar için 700- 800 kg / laktasyon, melez ırklar için 2 000-2 500 kg/ laktasyon, ve kültür ırklar için ise 3 000-3 500 kg / laktasyon olmak üzere ortalama 1700 kg / laktasyon dur. Besi hayvanlarının ortalama karkas ağırlığı 165 kg'dır. Trakya-Marmara ve Ege'de bir laktasyonda ortalama 8 000-9 000 kg süt elde edilen sürüler mevcuttur. Bu tür örnekler gerekli önlemlerin alınması sonucu, Türkiye'nin kısa sürede AB ülkelerinin seviyesine gelebileceğinin göstergesidir.

Ülkemizin hayvansal ürünleri artırılabilmesinin temel ve ilk koşulu yeter sayıda ve verim kabiliyeti yüksek hayvanlara sahip olmasıdır. Yani hayvan yetiştiricinin üretimde kültür hayvanlarını kullanması gerekmektedir.

Türkiye 6 milyon civarında sağılabilir inek ve 25 milyon civarında koç altı koyun varlığı ile yapılacak ıslah çalışmaları sonucu yılda 35- 40 milyon ton süt, 3- 3,5 milyon ton et üretim potansiyeline sahip bir ülkedir.

Ancak hayvan varlığımızın genetik yetersizliği, elverişsiz bakım, beslenme uygulamaları, yem, finans, pazarlama ve ithal politikaları nedeni ile bu potansiyelin sadece % 20-25 düzeyinde bir bölümü gerçekleştirilebilir durumdadır.

Artan nüfusun ihtiyacı üretimle karşılanamamaktadır. Buna rağmen hayvan politikamızın olmayışı, ülkemizin geleceği için çok ciddi kaygılar oluşturmaktadır.

TÜRKİYE ŞEKER FABRİKALARI A.Ş. SARMISAKLI/LÜLEBURGAZ TARIM İŞLETMESİNİN ÜRETİM DEĞERLERİ:

Ekli tabloda anlaşılabileceği gibi siyah beyaz (Amerika menşeli) inekleri süt verim grupları ve ortalama ahır verimi (kg/baş-yıl) değerleri incelendiğinde;

1990 yılından itibaren sağılan inek başına ortalama süt veriminin 10ton/yıl'ın üzerinde gerçekleştiği görülmektedir.

1998 yılında laktasyonu kapatan 198 adet ineğin 170 adedinin süt verimleri 8 ton/yılın üzerindedir. (bakınız, ek : 2)

Veteriner hekim ve zooteknist kontrolü, hijyenik çevre ve iyi beslenme sonucu Sarmısaklı Tarım İşletmesinde alınan bu sonuç aynı iklim ve koşullardaki diğer bölgelerimizde de elde edilebilir. Ülkemizde sağılan 6 milyon baş civarında ineğin süt verimleri ortalama 6 ton/yıl a çıkarıldığında süt üretimimizin 35 milyon kg/yıl rakamına ulaşabileceğini göstermektedir.

41- HAYVANSAL ÜRETİM FAALİYETLERİNİN ÖNEMİ

Bugün dünyamızın nüfusu 6 milyara yaklaşmıştır. Yıllık % 1,6 nüfus artışı ile 2025 yılında dünya nüfusunun 8,3 milyara ulaşacağı beklenmektedir. İnsanları gelecekte bekleyen en önemli sorun beslenme sorunu olacaktır. Bu nedenle bitkisel ve hayvansal üretimde, üretim fazlasına sahip ülkeler dünya ekonomisinde her zaman söz sahibi olabilecektir.

Hızlı nüfus artışı ve kırdan kente göç, halen ülkemizin önemli sorunlarından birisidir. Kentleşme hızla artıyor, kırsal işsizlik, kırsal işsizliğe göre ülkemize önümüzdeki yıllarda çok büyük sıkıntılar yaratabilir. Bu amaçla kırsal alanda istihdam yaratan yatırımlara, teşviklere, desteklere önem vermek mecburiyetindeyiz.

Kırsal alanda çiftçinin satın alma imkanlarını artırarak refah seviyelerini yükseltmek ve tarımda istihdam sağlamak amacı ile yatırımların daha fazla üretim artışı sağlayacak , emek-yoğun ve ekonomik olanlara öncelik verilmesi gerekir.

Sulama yatırımları ile et-süt üretimini artıracak yonde uygulamalar, tarıma yapılacak yatırımların en ekonomik olanlarıdır.

42- ÜLKEMİZDE HAYVAN ISLAHI AMACI İLE HALEN UYGULANAN YAPAY TOHURLAMA FAALİYETLERİ HIZLANDIRILMALIDIR.

Hayvan sayısını artırmaksızın hayvansal üretimi artırmak için iki yol vardır. Bunlardan biri hayvanın genotipik değerini yükseltmek birim hayvan başına verimi artırmak, diğer hayvanların genotipik çevrelerine uygun çevre sağlamaktır.

Birim hayvan başına verimin artırılması ancak hayvan islahı ile mümkündür. Hayvanların genotipik verim gücünü yükseltmek anlamına da gelen hayvan islahında başlıca iki yöntem vardır. Büyük verimli yerli hayvan ırklarının yüksek verimli kültür ırklarıyla melezlenmesi, veya elde mevcut ırklara mensup hayvanların en verimlilerini seçip onlara yavaş yavaş ve üreme şansı vermek suretiyle sürüdeki üstün verimli hayvan sayısını çoğaltmaktır.

Seleksiyon adı verilen bu ikinci yöntem uzun bir süreyi gerektirmesi ve yavaş bir genotipik ilerleme sağlaması nedeniyle ekonomik ve pratik bir yöntem değildir.

Hayvancılığın gelişmiş ülkeler, hayvansal üretimlerini yapay tohumlama yolu ile artırıp sürekliliğini sağlamışlardır.

Yapay tohumlama : doğada hayvanlar arasında yıllardır süregelen çifleşme olayının kesintiyeye uğratarak devreye bir insan, teknik ve organizasyon sokulmasıdır.

Önceden, yapay tohumlamanın iyileştirilmesi, tohumlanan inek sayısının artırılmasındaki temel öğeler, öncelikle insan, teknik ve organizasyon faktörleri oluşturulmalıdır.

EK : 2

**TÜRKİYE ŞEKER FABRİKALARI A.Ş. SARMISAKLI - LÜLEBURGAZ TARIM İŞLETMESİNİN
ÜRETİM DEĞERLERİ**

İ N E K Ç İ L İ K D U R U M U (G E N E L)

SARMISAKLI TARIM İŞLETMESİ

YILLAR	İNEK				SÜT				DOĞUM SONUÇLARI			LAKTASYON SÜRESİ					SÜT VERİM GRUPLARI					Ort. Sağ. Verim (kg/baş-yıl)	Ort. Verim (kg/baş-yıl)	
	MEVCUDU		VERİMİ		SÜT ÜRETİMİ. Kg.	Doğ.yapan inek	Yavru atan inek	Doğan buzağı	Ölen ve 0-1 aylık	LAKTASYON SÜRESİ (GÜN)					SÜT VERİM GRUPLARI (Kg.)									
	Ahr Ortalaması (Baş)	Sağlam Ortalaması (Baş)	Ahr Ortalaması (kg/Baş)	Sağlam Ortalaması (kg/Baş)						240'tan az	241-305	306-365	365'den fazla	500'den az	5001-6000	6001-7000	7001-8000	8000'den fazla	Laktasyonun kapanan inek sayısı (Baş)	Ortalama kuruda kalma süresi	Ortalama servis periyodu			
1987	336,0	265,0	17,3	22,8	2.125.819	324	8	337	9	19	127	91	29	22	31	213	0	266	6.327	8.337				
1988	310,0	243,0	18,2	23,2	2.066.911	325	16	329	17	6	91	94	43	13	27	44	67	83	234	79	107	6.836	8.465	
1989	294,0	237,0	19,9	24,7	2.139.003	311	9	317	19	7	103	83	56	21	24	37	43	124	249	77	117	7.276	9.025	
1990	295,0	242,0	22,0	26,8	2.368.005	313	21	308	17	2	108	65	63	4	16	33	25	160	228	74	108	8.027	9.765	
1991	271,1	219,0	22,3	27,7	2.210.335	271	11	279	35	3	101	76	46	1	15	17	36	166	225	75	125	8.153	10.093	
1992	244,7	204,9	23,8	28,4	2.126.678	279	8	283	24	1	102	69	37	0	10	15	39	135	199	68	114	8.691	10.379	
1993	282,7	243,9	24,3	28,2	2.606.565	269	2	277	10	1	97	62	45	0	3	17	36	149	205	65	99	8.866	10.277	
1994	274,1	232,4	24,2	28,5	2.417.180	248	7	248	28	3	68	61	77	1	5	11	15	177	209	70	124	8.818	10.401	
1995	242,6	205,3	25,1	29,7	2.225.640	203	3	243	27	1	55	53	68	1	0	11	13	162	177	74	166	9.178	10.841	
1996	244,2	206,3	23,9	28,3	2.131.295	200	11	210	16	4	54	56	64	4	4	12	12	146	178	77	139	8.727	10.331	
1997	285,4	215,0	24,0	28,5	2.233.313	277	5	274	33	4	80	61	43	3	5	13	22	145	188	74	117	8.744	10.387	
1998	269,7	211,8	23,3	28,6	2.209.242	276	7	276	41	3	60	80	55	4	2	8	14	170	198	70	103	8.508	10.431	
ORT:	276	226	22	27	2.229.165	275	9	282	23	5	87	70	51	6	12	36	29	144	213	73	119	8.162	9.896	
TOPLAM:					26.749.986	3.296	108	3.381	276															

(*) Güç doğumdan ölen buzağı dahil

12 milyon baş gibi yüksek bir sigir popülasyonuna sahip ülkelerde, ortalama karkas ağırlığının düşük düzeyde bulunması, sigir besiciliğinin ülkemizdeki durumunu yansıtabilmektedir. Görüldüğü üzere bu durum, ülke ekonomisi için bir kayıp niteliğindedir.

Türkiye'de kırımızı et üretiminin % 70'i sigirlerden elde edilmektedir. Elde edilen sigir et üretiminde ortalama karkas ağırlığı 165 kg olup, bu değer dünya ortalamasında 209 kg/baş düzeyindedir.

Et üretiminin artırılması, mevcut kasaplık hayvanların özellikle zayıf sigirların ekonomik bir besi ile canlı ağırlıklarının, dolayısı ile karkas ağırlıklarının yükseltilmesine bağlıdır. Bu nedenle besiciliğin yaygınlaştırılması ve gelişmiş ülkelerde ulaşılan düzeye getirilmesi, ülkemiz için önemli bir besicilikte artışın artırılması için yurdumuzda da tarım sektörü için hayvanların önemini daha da artırmaktadır.

Dünya ülkelerinde olduğu gibi yurdumuzda da tarım sektörü için hayvanların büyük bir önemi vardır. Özellikle nüfus artışı ve hayat standartlarının yükselmesiyle ihtiyaç duyulan hayvansal protein üretiminin artırılması zorunluluğu ve dengeli bir beslenme düzeyinin oluşturulma gayretleri, tarım sektörü için hayvanların önemini daha da artırmaktadır.

Normal bir insanın günlük protein tüketimi 70 gram olup, bununda % 40'ının hayvansal kaynaklı olması gerekmektedir. Hayvansal kaynaklı proteinin alınan toplam proteine oranı Türkiye'de % 21,3, gelişmiş ülkelerde % 57,6 ve gelişmekte olan ülkelerde ise % 21,5 dir. Konu tüketim ve beslenme yönünden ele alındığında hayvanlıktaki istenilen düzeyde olmadığımız görülmektedir.

Ülkemiz, tarımsal üretim açısından dünya üzerinde kendine yeterli ülkeler arasında kabul edilmektedir. Üretim kaynak ve potansiyeli dikkate alındığında bu değerlendirmeye doğru kabul edilebilir görünmektedir. Ancak optimal ölçütler göz önüne alındığında ülkemiz için yetersizlikler söz konusudur.

43- SIGIR BESİCİLİĞİN ÖNEMİ

Yapay tohumlama uygulamalarının özel sektör tarafından oluşturulacak ve 24 saat hizmet verecek özel kuruluşlar tarafından yapılması sağlanmalı, izleme görevi Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı II Tarım Müdürlükleri kanalı ile yapılmalıdır.

Yapay tohumlama uygulamalarında kullanılanlar:

“Yapay Tohumlama Uygulamaları” tesvik edilerek hızlandırılmaktadır.

Ülkemizde 3 milyon boğa altı yerli irk inek mevcudunun tamamına her yıl yapay tohumlama uygulanması ve uygulamanın 7 yıl sürdürüldüğü hesabı ile, yapay tohumlama 50 milyon doz sperm/7 yıl için programlanmalıdır.

Yapay tohumlamada başarı oranı kullanılan 2,2 - 2,4 doz spermada 1 adet gebe kalmadır.

Tarım ve Köy İşleri Bakanlığınca Progeny Test boğalarından elde edilen spermalar kullanılarak yapay tohumlaması yapılmaktadır.

Yapay ve doğal dolleme yöntemleri ile yerli irk sigirlerden elde edilecek F1 döllerin erkekleri gerek sayı itibarı ile ve gerekse et üretim performansları dikkate alındığında sigir besisinde materyal sorununu çok kısa sürede çözüme kavuşturacaktır.

44- KIRMIZI ET ÜRETİMİNDE TÜRKİYE ŞEKER FABRİKALARI A.Ş.'CE 23 YIL UYGULANAN " PAZAR GARANTİLİ - VETERİNER HEKİM VE ZOOTEKNİST KONTROLLU - HAYVAN ALIM ve YEM TEMİN KREDİLİ- SİGORTALI - KÜÇÜK ÇİFTÇİ SÖZLEŞMELİ - SIĞIR BESİ PROJESİ" TEKRAR UYGULANMALIDIR

Türkiye Hayvancılığının Geliştirilmesi ve Islahı Projesi'nin bir bölümünü teşkil eden "Sığır Besi Projesi" ni yürütme görevi 18.1.1969 tarih ve 6/11279 sayılı Bakanlar Kurulu kararı ile Türkiye Şeker Fabrikaları A.Ş. ne verilmiştir.

Besi Proje; Devlet Planlama Teşkilatı koordinatörlüğünde, parasal kaynak yönüyle Hazine Müsteşarlığı, (1986 yılından sonra T.C. Ziraat Bankası), uygulama yönüyle Türkiye Şeker Fabrikaları A.Ş., beslenen hayvanların satın alınması yönünden Et ve Balık Kurumu ile bağlantılı olarak 1969 yılından 1992 yılına kadar 23 yıl süre ile yürütülmüştür. Yeterli finansman sağlanamadığından proje,1992 yılından itibaren sürdürülememektedir.

Türkiye Şeker Fabrikaları A.Ş. Genel Müdürlüğü Tarım Teşkilatı 72 vilayette 6200 yerleşim biriminde ki 400 000 çiftçi ile iç içe görev yapmaktadır. Bu amaçla kurulmuş 208 Pancar Bölge Şefliğinde 368 ziraat mühendisi görev yapmaktadır. Teşkilat, çiftçi ile karşılıklı güvene dayanan işbirliği içindedir.

Şekerpancarı çiftçisinin Türkiye Şeker Fabrikaları A.Ş. ne olan sonsuz güveni nedeni ve yurt sathına dağıtılmış tarım servisi ile, kendisine verilen görevleri başarı ile uygulamaktadır.

Geçmişinde,

- **Sözleşmeli - sertifikalı buğday tohumu üretim projesini,**
- Ülkemiz hem yağ açığının kapatılması ve Ayçiçeği tarımının Anadolu'da da uygulaması ile ilgili "Ayçiçeği Tarımı Geliştirme Projesi"ni,
- **"Kontrollü Sığır Besi Projesi"ni, başarı ile sürdürmüş,**
- "Yeraltı sularından faydalanılarak susuz tarım alanlarının suya kavuşturulması" faaliyetini**

halen sürdürmektedir.

Bugüne kadar 1,7 milyon dekar susuz arazi (340 milyon dolar yatırıma eşdeğer) sulama suyuna kavuşturulmuştur. Şeker Şirketine hiçbir maddi külfet yüklemeyen bu faaliyet halen sürdürülmektedir.

Şekerpancarı çiftçisi hububat ağırlıklı ortalama 58 dekarlık bitkisel üretim geliri ile yıllık geçim ihtiyaçlarını karşılayamamakta, hayvansal üretim geliri; özellikle süt üretimi, hem kendi gıda ihtiyacını karşılamakta, tüketim fazlası süt satış geliri de satın alma imkanı yaratmakta ve bitkisel üretimi sürdürmesine yardımcı olmaktadır.

Şekerpancarı çiftçisinin bitkisel ve hayvansal üretimden elde ettiği yıllık harcanabilir net geliri, sanayi işçisinin 2-3 aylık geliri kadardır.

Türkiye Şeker Fabrikaları A.Ş. tarafından sürdürülen sığır besiciliği uygulamasında, çiftçi - besicilerde dürüstlük ve güvenilirlik aranmakta, ayrıca köyde besicilik için sırada bekleyen diğer çiftçiler tarafından da çiftçi besicilerin sözleşmeye harfiyen uymaları konusunda manevi bir baskı oluşturmaktadır. Bu olgu besi kredisinde yüzde yüz geri dönüşü oluşturmaktadır.

Türkiye Şeker Fabrikaları A.Ş. tarafından 1969-1992 yılları arasında sürdürülen ve Et ve Balık Kurumu'na teslim edilen 1 785 521 baş besi faaliyetlerinde geri dönmeyen kredi önemsenmeyecek kadar azdır.

Türkiye Şeker Fabrikaları A.Ş. tarafından yürütülen besi faaliyetlerinde çiftçiye yılda 2 dönem besi yaptırılmaktadır.

160 000 çiftçi - besici rakamına ulaşarak 10 yıl sonra, yılda 400 000 ton et üretimi sağlanabilir.

Halen kırsal kesimde yaşayan nüfusu, tarımda alınacak köklü tedbirlerle yerinde tutmak, kırsal halkın satın alma imkanlarını artırıcı projeler uygulamak suretiyle kent' e göçün hızını azaltmak izlenecek en uygun yoldur.

44/1- SIĞIR BESİ PROJESİ ÖZET BİLGİLERİ

- 1-) Kontrollü sözleşmeli sığır besiciliği konusunda 23 yıllık bilgi birikimi vardır.
- 2-) 23 yılda 2 032 590 baş hayvan besiye alınmış bunun 1785 521 baş besi hayvanı EBK'na teslim edilmiştir.
- 3-) Karkas randıman % 60'a yükseltilmiştir.
- 4-) Şeker pancarı yan ürünleri posa- yaprak - melas, sığır besiciliğinde vazgeçilmez ucuz kaba yem kaynağıdır.
- 5-) Besicilik faaliyeti şeker fabrikaları yakın çevresinde yoğunlaşmıştır. Takibini kolaylaştırmaktadır.
- 6-) Çiftçi - besici yılda 2 dönem besi yapabilmektedir.
- 7-) Dürüst, güvenilir çiftçilere, şeker pancarı teminatlı, kontrollü, müteselsil kefaletli sözleşmeli, besi yapıldığından , 23 yıllık faaliyette geri dönmeyen kredi önemsenmeyecek kadar azdır.
- 8-) Besi hayvanları sigortalanmaktadır.
- 9-) Besi hayvanları EBK na pazarlanmıştır.
- 10-) Çiftçi - besicinin işletmesinde mevcut yemlere uygun olarak yeni rasyonları hazırlanmaktadır. Diğer yemler toptan mübayaa edilmektedir.
- 11-) Besi hayvanları veteriner hekim kontrolündedir. Bu özellik, hayvanların hijyenik ortamda beslenmelerini ve etin miktar ve kalitesini artırmaktadır.
- 12-) Şeker pancarı, sermaye ve emek yoğun bir tarımdır. Şeker pancarı çiftçisi küçük çiftçidir. Şeker pancarı tarımını desteksiz sürdürmeleri mümkün değildir. Ortalama 58 dekar tarım arazisine sahip şeker pancarı çiftçisi, bitkisel üretim geliri ile yaşamını sürdürememektedir.
- 13-) Şeker pancarı tarımının sürdürülebilmesi, şekerpancarı çiftçisinin bitkisel üretim geliri yanında, hayvansal üretim gelirinin artırılması ile mümkündür.
- 14-) Şeker pancarı tarımının yaygınlaştırılması besiciliği, besiciliğin gelişmesi şeker pancarı tarımını teşvik etmektedir.
- 15-) Şeker pancarı çiftçisinin şeker şirketine sonsuz güveni vardır. Bu bağlılık görevde başarıyı sağlamaktadır.

45- HAYVAN GÜBRESİ KULLANIMI

Hayvan gübresinin (organik gübre) toprağın fiziksel ve kimyasal özelliğini iyileştirmedeki önemli yararları olmasına rağmen tarımda yeterince kullanılmamaktadır.

Hayvancılıktan yaklaşık 125 milyon ton ahır gübresi elde edilmekte, bunun 35 milyon tonu çeşitli nedenlerle kayba uğramakta, 65 milyon tonu tezek şeklinde yakıt, 25 milyon tonu ise gübre olarak kullanılmaktadır.

1997 yılında 40 000 kg şekerpancardan 440 milyon TL, 14 332 kg buğday üretimden toplam 573 milyon TL olmak üzere toplam 1 013,3 milyon TL brüt gelir elde etmiştir. Bu brüt gelir, 581,6 milyon TL. sı üretim masrafları karşılığı olup, harcanabilir net gelir ise, 431,7 milyon TL. olmuştur.

Yapılan çiftçi üretimi maliyeti etüleri değerlerine göre, (hesaplamadan tarla kira ve gıkanlıdırında) Tarımından, 28 dekar kuru buğday 20 dekar sulı buğday 10 dekar şekerpancari Yılda ; 58 dekar tarım arazisi ve ortalama 3 sığır mevcudu vardır. Sulı tarım arazisi Türkiye ortalamasının üzerindedir.

Şekerpancari çiftçisi Türkiye ortalaması seviyesinde tarım arazisine ve hayvan varlığına sahiptir.

46- BİTKİSEL VE HAYVANSAL ÜRETİM ÇİFTÇİ GELİRİ

1997 yılı fiyatlarına göre, çiftçinin 1 dekar şeker pancarı tarımında kullandığı gübre maddesi 3 dekar şeker pancarı tarlasının kimyasal gübre kullanımına eşdeğerdir. Bir besi sığırdan 6 ay süre de elde edilen 4,5 ton hayvan gübresinin ihtiva ettiği bitki besin maddesi 1 baş besi sığırdan 6 ayda elde edilen 4,5 ton hayvan gübresinin ihtiva ettiği 130 kg saf bitki besin maddesinin değeri yaklaşık 13 milyon TL civarındadır (87 Dolar).

1997 yılı fiyatlarına göre, çiftçinin 1 dekar şeker pancarı tarımında kullandığı gübre ortalama 4 milyon TL dir. (1997 yılı ortalaması 1 dolar = 150 000 TL. İe, 27 Dolar/dekar) 4,5 ton x 0,0117 = 53 kg saf N 4,5 ton x 0,0088 = 40 kg saf P205 4,5 ton x 0,0083 = 37 kg saf K20

4,5 ton hayvan gübresinin karşılığı saf bitki besin maddesi :	TOPLAM : 130 kg.
	4,5 ton x 0,0117 = 53 kg saf N
	4,5 ton x 0,0088 = 40 kg saf P205
	4,5 ton x 0,0083 = 37 kg saf K20

Hayvan Gübresinin Terkibinde :	
%	1,17
Azot (AZOT)	9,88
P205 (FOSFOR)	0,83
K20 (POTASYUM)	2,83

Bu durumda, kimyevi gübrelerin bitkisel üretimde verimi arttırmak için kullanılmaları zorunlu olmaktadır.

Sığır besisinin kırsal kesimde yarattığı istihdam, et üretimi, küçük çiftçilerin gelir seviyelerini artırıcı faydası yanında, tabii gübre üretimi ve kullanımını yönüyle de ülke ekonomisine katkı sağlamaktadır.

1 adet sığırdan 6 ayda 4-4,5 ton tabii gübre elde edilir 1 ton hayvan gübresi saf bitki besin maddesi olarak 30 kg. (Azot-Fosfor ve Potas toplamı) kimyevi gübreyle eşdeğerdir.

Ortalama yılda 2500 kg süt üretimi yapan bir tarım işletmesinde, sütün 1000 litresi aile içi tüketim olarak kullanılmakta, 1500 kg ı pazarlanmaktadır. 1500 kg süt satışından elde ettiği harcanabilir net geliri olarak sağladığı 40 milyon TL i bitkisel üretime ilave ettiğimizde (buzağı değeri hesaba alınmamıştır.), 1997 yılında çiftçinin tarımdan sağladığı harcanabilir net geliri 472 milyon TL seviyesindedir

Enflasyonun % 80 olduğu kabulü ile, 1998 yılı üretim masrafları ortalama

$581,6 \times 1,8 = 1\,047$ milyon TL olarak gerçekleşecektir.

Aile içi işgücünü değerlendirmeyen bir tarım işletmesi, 1997 yılı toplam 1 013 milyon TL brüt gelirinin tamamını ayırsa bile, bir sonraki yılın bitkisel üretimini karşılamaya yetmemektedir.

Bitkisel üretim geliri, bir sonraki yılın üretim masraflarını karşılamayan bir tarım işletmesi için hayvansal üretiminin devamlılığı ve birim baş hayvandan elde edilecek süt ve et miktarının artırılması, yaşamını sürdürebilmesi yönü ile fevkalade önemli bir ülke gerçeğidir.

Nüfusun % 5-10'u çiftçi olan AB ülkeleri bitkisel ve hayvansal üretimin devamlılığı için iç tüketim fazlasına ihraç desteği vererek tarımsal üretimin sürdürülebilirliğini sağlarken;

Nüfusun % 40'ı köylü olan ülkemizin, et-süt ve mamulleri, buğday ve şeker ithal ederek, bitkisel ve hayvansal üretimin hızını kesmesi, köylünün satın alma imkanlarını azaltması, kente göçün hızlanması yönü ile uzun sürede aleyhimize sonuç verecek bir uygulamadır.

Şekerpancarı Geliri

Kabuller

Şekerpancarı verimi : 4 000 kg/dekar (Bedeli ödenen pancar olarak)

Şekerpancarı fiyatı (1997 yılı gerçekleşen fiyat) = 11 000 TL/kg.

Tarla kirası hesaplama dahil edilmeden hesaplanan çiftçi üretim maliyetinin

% 54 ü üretim masrafları

% 46 sı harcanabilir net gelir dir.

$4000 \text{ kg/da} \times 11\,000 \text{ TL/kg} = 44\,000\,000 \text{ TL/da}$

-Üretim Masrafları (% 54) = 23 760 000 TL/da

-Harcanabilir net gelir (% 46) = 20 240 000 TL/da

Buğday Geliri

Kabuller

Buğday verimi : 340 kg/da. (Şekerpancarı üretim sahalarındaki tarım arazilerinde)

• Buğday verimi (sulu +susuz) ortalama : **298 kg/da**

• Buğday satış fiyatı : **40 000 TL/kg.**

Üretim masrafları : % 60

Harcanabilir net gelir : % 40

(Tarla kirası hesaba dahil edilmemiştir.)

$298 \text{ kg/da} \times 40\,000 \text{ TL/kg} = 11\,920\,000 \text{ TL/da}$

Harcanabilir net Geliri:

$11\,920\,000 \text{ TL/da} \times 0,40 = 4\,768\,000 \text{ TL/da}$ olmaktadır.

"BİR ULSDN VARTIÇINI, BAÇIMSIZLIÇINI, BAÇIMSIZLIÇINI KORUMASI, ÜZERİNDE YAŞADIĞI TOPRAĞI ve ELİNDE BULUNDURDUĞU DOĞAL KAYNAKLARI İYİ KULLANMASINA BAĞLIDIR." Prof. Dr. Ömer TARMAN

Çiftçimizin tarım arazisini arttırmak mümkün olmadığı için, birim tarla ve birim hayvan başına daha fazla üretimin sağlanması ve pazarlanması yönünde bir tarım politikası sürdürülmesinin önemi anlaşılmaktadır.

• 1997 yılı ortalaması 1 dolar = 150 000 TL ile

Biriktiler Üretim	Ekim da	Üretim Kg	Satış fiyatı TL/kg	Satış tutarı Milyon TL	Üretim masrafları Milyon TL	Harcanabilir net Gelir Milyon TL	TOPLAM	
							DOLAR	7350
Şekerpancari	10	40000	11000	440.0	237.6	202.4	471.7	3140
Buğday	48	14332	40000	573.3	344.0	229.3	471.7	3140
Hayvansal Üretim (süt) = satış		1500	60000	90.0	50.0	40.0	471.7	3140
							471.7	3140

1997 YILI ÇİFTÇİ ÜRETİM, ÜRETİM MASRAFLARI VE HARCANABİLİR NET GELİRİ

Satılan 1500 kg. süten elde edilen 90 milyon TL satış geliminin 40 milyon TL harcanan net gelir, 50 milyon TL üretim masrafları olarak kabul edilmiştir.

- * Yıllık süt üretimi : 2500 kg/yıl
- * Aile içi tüketimi : 1000 kg/yıl
- * Pazarlanan miktar : 1500 kg/yıl
- * Süt satış fiyatı : 60 000 TL/kg

Hayvan Varlığından Geliri

Şekerpancari güfçüsünün sulu + susuz buğday ekim sahalarından aldığı ortalama verim 298 kg/da seviyesindedir.

$$48 \text{ da} \times 298.6 \text{ kg/da} = 14\ 332 \text{ kg.}$$

$$28 \text{ da} \times 265 \text{ kg/da} = 7\ 532 \text{ kg.}$$

$$20 \text{ da} \times 340 \text{ kg/da} = 6\ 800 \text{ kg.}$$

Ortalama buğday verimi

Tarımı yaptığı kabul ile (çok büyük goğumlugu bu şekildedir.)

28 dekar susuz buğday

20 dekar sulu buğday

10 dekar şekerpancari

olan 58 dekar olarak kabul ettiğimizizde,

Şekerpancari güfçüsünün ortalama tarım arazisini Türkiye ortalaması

6. BÖLÜM: KABA YEM

47- MER'ALARIMIZIN DÜNÜ BUGÜNÜ

Türkiye tarımında 1950'li yıllar, çayır ve meralar bakımından önemli bir dönüm noktası olmuştur. 1950'li yıllarda Marshall yardımı nedeniyle Türk tarımı hızlı bir mekanizasyona girmiştir. Bu mekanizasyon tarımda çok olumlu gelişmeler sağlamıştır. 1950'li yıllardan sonra, traktöre sahip olunca, hayvanların otlatıldığı meraları sürerek tarla haline getirmeye başlamıştır. 1950'li yıllarda 45 milyon hektar olan çayır-mer'a alanı bugün 21 milyon hektara düşmüştür. Yani sürülen meralar tarla haline getirilmiştir.

1950'li yıllardan önce, meraların bitki örtüsü ile bunlar üzerinde otlayan hayvan sayısı arasında oldukça iyi bir denge bulunduğu için, meraların doğal bitki örtüleri kendi kendilerini yenileyebiliyorlar ve aynı zamanda hayvanlar için yeterli kaba yem üretebiliyorlardı.

Cer gücünün yeterli hale gelmesi ile gerçek mer'a alanları da sürülerek tarla haline getirilmeye çalışılmıştır. Bunun çok önemli sakıncaları ortaya çıkmıştır. Çünkü; gerçek meralar sürülerek, bu alanlarda tahıl-nadas sistemi içerisinde tahıl yetiştirilmeye başlanmıştır. Ancak, bunlar gerçek mer'a alanları olduğu için, toprakta yıllarca birikmiş olan besin maddeleri bir kaç yıl içerisinde tükenmektedir. Böylece tarlaya atılan tohum dahi alınmadığından bu alanlar olduğu gibi terk edilerek yeni mer'a açmalarına yönelinmiştir. Sürülmek suretiyle bitki örtüleri tamamen öldürülmüş ve toprağı kabartılmış olan bu yerlerde şiddetli bir toprak erozyonu başlamıştır.

Meraların sürülmesinin ikinci önemli sakıncası da, geriye kalan meraların kapasiteleri üzerinde, erken, ağır ve sürekli bir şekilde otlatılmalarıdır. Ülkemizde bir taraftan mera alanları azalırken, diğer taraftan da bunlar üzerinde otlayan hayvan sayısında artışlar olmuştur. 1950 öncesi bir BBH (Büyük Baş Hayvan) ünitesi başına 2 hektardan fazla mer'a alanı düşerken, bu miktar 0,75 hektara düşmüştür. Bugünkü durumda meralarımız en az üç katı fazla hayvanla otlatılmaktadır.

Uzun yıllar kapasitelerinin üzerinde otlatılan meraların bitki örtüleri zayıflamakta, seyrekleşmekte ve hatta tamamen ortadan kalkarak merayı tamamen çıplak bir duruma getirmektedir. Bitki örtülerini kaybederek toprak erozyona maruz kalmaktadır.

Ülkemizde mevcut çayır, mer'a alanları miktarı konusunda farklı rakamlar verilmektedir.

Kuruluş Adı	Çayır-Mer'a (Ha)
DİE	21,7
TARIM VE KÖY İŞ.BAK.	12,3
FAO	8,7
TEMA	3,0 (kullanılabilir)

1940'lı yıllarda 44 milyon hektar olan kullanılabilir mer'a arazisinin 10 milyon hektarı tarla haline gelmiş, 10 milyon hektarı da orman arazisine geçmiştir. Geriye kalan yaklaşık 20 milyon hektarı ise sürüldükten sonra terk edilmek suretiyle ve ağır otlatmanın sonucu olarak bitki örtülerini kaybetmiş ve çıplaklaşmış arazilerdir. Çıplaklaşmış bu arazilerde hem hayvanların ihtiyacı olan kaba yemi sağlamak, hem de toprak erozyonunu önlemek amacı ile bu alanların üzerine eğilmek zorundayız.

Meraların ıslah edilmesinde ve ıslah edilen meraların iyi bir şekilde muhafazasında bunların kapasiteleri dahilinde otlatılmaları şarttır. Bu nedenle, mer'a kapasitesinin üzerinde olan hayvanların kaba yem ihtiyaçlarının başka bir kaynaktan sağlanması gerekmektedir. Bu kaynak da tarla tarımı içerisinde yem bitkileri ekimini artırmakla sağlanabilecektir.

210 milyon dekar genişliği bulan ve başka bir amaçla yararlanma imkanı da kalmayan çayır ve mer'a alanlarından sağlanan yararları arttırmak için bu alanların birer doğal kaynak olarak kabul edilmeli ve geliştirilmeleri için tüm gebalar harcanmalıdır.

Çayır ve mer'a islahı oldukça uzun vadeli bir işittir ve bu yüzden her uzun vadeli işte olduğu gibi sağlanacak yararlar da oldukça uzun bir süre sonra ortaya çıkar. Bundan başka sulama, drenaj, çeşitli toprak ve su muhafaza, hayvanlara içme suyu sağlanması ve bunlar gibi diğer çok çayır ve mer'a islahı işlemleri oldukça pahalı tesisleri gerektirir. Bu yönü ile çayır ve mer'a islahı, oldukça uzun vadeli ve pahalı bir yatırım sayılabilir. Bir çok mer'a islahı yöntemlerinin uzun vadeli ve pahalı olmasına rağmen kaçınılmaz yatırımlar olduğu unutulmamalıdır. Hayvanlarımızın belli başlı yem kaynaklarından birisi ve en önemlisi olan çayır ve mer'a kaynağının korunması, geliştirilmesi ve bu kaynaktan daha karlı yararlanmanın sağlanması için başka çare yoktur.

Çayır ve mer'a islahı oldukça uzun vadeli bir işittir ve bu yüzden her uzun vadeli işte olduğu gibi sağlanacak yararlar da oldukça uzun bir süre sonra ortaya çıkar. Bundan başka sulama, drenaj, çeşitli toprak ve su muhafaza, hayvanlara içme suyu sağlanması ve bunlar gibi diğer çok çayır ve mer'a islahı işlemleri oldukça pahalı tesisleri gerektirir. Bu yönü ile çayır ve mer'a islahı, oldukça uzun vadeli ve pahalı bir yatırım sayılabilir. Bir çok mer'a islahı yöntemlerinin uzun vadeli ve pahalı olmasına rağmen kaçınılmaz yatırımlar olduğu unutulmamalıdır. Hayvanlarımızın belli başlı yem kaynaklarından birisi ve en önemlisi olan çayır ve mer'a kaynağının korunması, geliştirilmesi ve bu kaynaktan daha karlı yararlanmanın sağlanması için başka çare yoktur.

Çayır ve mer'a islahı oldukça uzun vadeli bir işittir ve bu yüzden her uzun vadeli işte olduğu gibi sağlanacak yararlar da oldukça uzun bir süre sonra ortaya çıkar. Bundan başka sulama, drenaj, çeşitli toprak ve su muhafaza, hayvanlara içme suyu sağlanması ve bunlar gibi diğer çok çayır ve mer'a islahı işlemleri oldukça pahalı tesisleri gerektirir. Bu yönü ile çayır ve mer'a islahı, oldukça uzun vadeli ve pahalı bir yatırım sayılabilir. Bir çok mer'a islahı yöntemlerinin uzun vadeli ve pahalı olmasına rağmen kaçınılmaz yatırımlar olduğu unutulmamalıdır. Hayvanlarımızın belli başlı yem kaynaklarından birisi ve en önemlisi olan çayır ve mer'a kaynağının korunması, geliştirilmesi ve bu kaynaktan daha karlı yararlanmanın sağlanması için başka çare yoktur.

Çayır ve mer'a islahı oldukça uzun vadeli bir işittir ve bu yüzden her uzun vadeli işte olduğu gibi sağlanacak yararlar da oldukça uzun bir süre sonra ortaya çıkar. Bundan başka sulama, drenaj, çeşitli toprak ve su muhafaza, hayvanlara içme suyu sağlanması ve bunlar gibi diğer çok çayır ve mer'a islahı işlemleri oldukça pahalı tesisleri gerektirir. Bu yönü ile çayır ve mer'a islahı, oldukça uzun vadeli ve pahalı bir yatırım sayılabilir. Bir çok mer'a islahı yöntemlerinin uzun vadeli ve pahalı olmasına rağmen kaçınılmaz yatırımlar olduğu unutulmamalıdır. Hayvanlarımızın belli başlı yem kaynaklarından birisi ve en önemlisi olan çayır ve mer'a kaynağının korunması, geliştirilmesi ve bu kaynaktan daha karlı yararlanmanın sağlanması için başka çare yoktur.

Çayır ve mer'a islahı oldukça uzun vadeli bir işittir ve bu yüzden her uzun vadeli işte olduğu gibi sağlanacak yararlar da oldukça uzun bir süre sonra ortaya çıkar. Bundan başka sulama, drenaj, çeşitli toprak ve su muhafaza, hayvanlara içme suyu sağlanması ve bunlar gibi diğer çok çayır ve mer'a islahı işlemleri oldukça pahalı tesisleri gerektirir. Bu yönü ile çayır ve mer'a islahı, oldukça uzun vadeli ve pahalı bir yatırım sayılabilir. Bir çok mer'a islahı yöntemlerinin uzun vadeli ve pahalı olmasına rağmen kaçınılmaz yatırımlar olduğu unutulmamalıdır. Hayvanlarımızın belli başlı yem kaynaklarından birisi ve en önemlisi olan çayır ve mer'a kaynağının korunması, geliştirilmesi ve bu kaynaktan daha karlı yararlanmanın sağlanması için başka çare yoktur.

Çayır ve mer'a islahı oldukça uzun vadeli bir işittir ve bu yüzden her uzun vadeli işte olduğu gibi sağlanacak yararlar da oldukça uzun bir süre sonra ortaya çıkar. Bundan başka sulama, drenaj, çeşitli toprak ve su muhafaza, hayvanlara içme suyu sağlanması ve bunlar gibi diğer çok çayır ve mer'a islahı işlemleri oldukça pahalı tesisleri gerektirir. Bu yönü ile çayır ve mer'a islahı, oldukça uzun vadeli ve pahalı bir yatırım sayılabilir. Bir çok mer'a islahı yöntemlerinin uzun vadeli ve pahalı olmasına rağmen kaçınılmaz yatırımlar olduğu unutulmamalıdır. Hayvanlarımızın belli başlı yem kaynaklarından birisi ve en önemlisi olan çayır ve mer'a kaynağının korunması, geliştirilmesi ve bu kaynaktan daha karlı yararlanmanın sağlanması için başka çare yoktur.

Çayır ve mer'a islahı oldukça uzun vadeli bir işittir ve bu yüzden her uzun vadeli işte olduğu gibi sağlanacak yararlar da oldukça uzun bir süre sonra ortaya çıkar. Bundan başka sulama, drenaj, çeşitli toprak ve su muhafaza, hayvanlara içme suyu sağlanması ve bunlar gibi diğer çok çayır ve mer'a islahı işlemleri oldukça pahalı tesisleri gerektirir. Bu yönü ile çayır ve mer'a islahı, oldukça uzun vadeli ve pahalı bir yatırım sayılabilir. Bir çok mer'a islahı yöntemlerinin uzun vadeli ve pahalı olmasına rağmen kaçınılmaz yatırımlar olduğu unutulmamalıdır. Hayvanlarımızın belli başlı yem kaynaklarından birisi ve en önemlisi olan çayır ve mer'a kaynağının korunması, geliştirilmesi ve bu kaynaktan daha karlı yararlanmanın sağlanması için başka çare yoktur.

**"TARIMA VON VERME VE GELİŞTİRME FONU" KAYNAKLARINDAN
FAYDALANARAK ÇAYIR VE MER'ALARIMIZ İSLAH EDİLEREK YEM
ÜRETİM VE KALİTESİ ARTTIRILMALIDIR.**

Konunun uzmanlarınca yerinde detaylı inceleme sonucu hazırlanacak mera ıslah projeleri yine uzmanların gözetimi ve denetimi altında elverişli yöntemler seçilerek ihale yöntemiyle ilgili bir şekilde mer'a ıslah projeleri uygulanmalıdır.

Özellikle Orta Anadolu'daki, hayvan varlığı fazla olan ve ıslah edilen meradan en fazla istifade edebilecek olan zayıf meralara sahip köylerden başlanmalıdır. Doğuya ve batıya doğru eşit hızla ilerlenmelidir.

Mer'a ıslah projesi hazırlanırken ve ıslah uygulamaları süresince, köylünün ilgisi çekilmeli ve işbirliği sağlanmalıdır.

Mer'a ıslah projeleri ve mer'a ıslah projeleri uygulama masraflarının tamamı "Tarıma Yön Verme ve Geliştirme Fonu"ndan karşılanmalıdır.

Islah edilen meralar, ilgili Köy İhtiyar Heyetine teslim edilmeli, gübre, sulama masrafları, işçilik giderleri ve diğer masraflara karşılık, Köy İhtiyar Heyetine döner sermaye olarak yeterli bir meblağda verilmelidir. Köy İhtiyar Heyeti otlatılan hayvanlardan belirli bir ücret alarak müteakip yıl masraflarını karşılayacaktır.

Islah programına alınan, ihale edilerek ıslah uygulaması başlatılan meraların ıslah uygulama ödemeleri, meranın bulunduğu köy sahasındaki İl Tarım Müdürlükleri tarafından takip edilebilir.

Fon kaynaklarının her yıl 100 milyon dolar mera ıslahı için ayrılmalıdır.

49- MER'A ISLAHINDA İZLENECEK YOL NASIL OLMALIDIR

- 1-) Her ilde ıslah önceliği olan 20 şer mer'a İl Tarım Müdürlükleri tarafından belirlenmelidir.
- 2-) Mera ıslah projesini hazırlayacak bir ekip oluşturulmalıdır.(ihale ile de yaptırılabilir)
- 3-) Mera ıslah projesi hazırlama ekibi, elemanları bu ıslah önceliği olan meraları ve meradan faydalanacak köyleri bizzat yerinde incelemelidir. İncelemede önce köy muhtarlarına konu ile ilgili ön tanıtım yapılmalıdır.
- 4-) Köy nüfusu
- 5-) Tarım işletmesi sayısı
- 6-) Her işletmenin sahip olduğu büyük ve küçük baş hayvan mevcudu ve ırkları tespit edilmeli
- 7-) Her işletmenin sahip olduğu tarım arazisi ve ekilen, üretilen, pazartanan ve işletme içinde tüketilen tespit edilmeli
- 8-) Her işletmenin yem bitkileri ekim ve üretimi ve tüketimi
- 9-) Her işletmenin şekerpancarı ekimi, üretimi yan ürünü olan, baş yaprak, pancar posası ve melas kullanımı tespit edilmeli
- 10-) Her işletmenin kuru ve sulu tarım arazi miktarı
- 11-) Her işletmenin sulama suyunu temin şekli, varsa sulamada kullandığı elektrik veya motorin miktarı
- 12-) Her işletmenin yıllık kaba yem, kesif yem kullanım ve üretilen sütün miktarı .
- 13-) Her işletmenin işletme dışı satın aldığı kaba ve kesif yem ve yem maddeleri miktarları, (saman-kepek-ot-arpa-küspeler vb)
- 14-) Her işletmenin çayır ve mer'a dan faydalanma durumu

- 14-) Meradan olatmada ve kullanimında faydalanacak hayvan sayısına göre
- 13-) Yıllık gübre ve gübreleme masrafları
- edilmesinin maliyeti
- 12-) Hayvanlarca yenmeyen, zararlı otların işgücü ile kökünden imha
- 11-) İğme suyu alt yapısı maliyeti
- 10-) Sulamada kullanılacak sulama ekipmanları maliyeti
- maliyeti
- 9-) Otlama veya ot biçme özelliğine göre, mer'a içi münavebeli otlama gülemesi
- maliyeti
- 8-) Mera çevresini tel güleme gerektiriyor mu? Gerekiyorsa beton kazık ve tel
- kullanabilirlik durumu
- muhatarına (Köylünün müsterek mali olarak) teslim edildiğinde, sürekli
- 7-) Ot biçme, toplama ve balyalama makinası temin edildiğinde ve köy
- bölümünde yonca, fiğ, korunga vb. gibi yem bitkileri tarımı yapılabilir mi
- 6-) Sulama suyu temin edildiğinde, köylünün de görüşü alınarak, meranın bir
- 5-) Ot tohumu temin edilebilir mi
- 4-) Ot tohumu asılamayı gerektiriyor mu
- yeraltı suyu
- 3-) Sulama suyu temin edilebilir mi, uzak mesafeden, yakın mesafeden veya
- 2-) Meradaki mevcut ot ve çeşitleri
- 1-) Mera genişliği
- MER'A İSLAH PROJESİ ÖN TESPİTLERİ**
- 22-) Mer'a islahı süresince aile fertlerinden, ücretli karşılığı çalışan olur mu
- 21-) Mer'a islahı konusunda ne düşünüyor.
- 20-) Meradan ne ölçüde faydalanıyor.
- Yaş - tahsil - okul durumları
- 19-) Tarım işletmesi fertleri
- Süt üretimi artırıldığında pazarlama sorunu olur mu? vb
- Süt fabrikasına vasıtasına teslim
- Mandıraya vererek
- Peynir yaparak
- 18-) Sütün pazarlamasını nasıl yapıyor
- 17-) Süt satış fiyatı TL/lit (Tarih)
- Pazarlanan litre
- Aile içi tüketim litre
- 16-) Her işletmede üretilen sütün değerlendirilmesi
- 15-) Her işletmede üretilen sütün hayvan ırklarına göre laktasyon süt verimi

hazırlanacak otlatma planlaması

- 15-) Mera otu üretiminin köyün mevcut hayvanlarının kaba yem ihtiyacını karşılamama durumunda, tarım işletmelerine önerilecek yem bitkisi ve ekim miktarı tespit edilmeli
- 16-) Mera çevresinin 2 sıra ağaçlandırılmasının maliyeti
- 17-) Meraya gidiş - geliş yolları ıslah edilmelimi
- 18-) Merada varsa taşların temizlenmesi, gerektiğinde mer'a sınırında çit olarak kullanımı (maliyeti)
- 19-) Mer'a da tuzluk, kaşınma kazığı, gölgelik ve hayvan banyoluğu vb. gibi ihtiyaçların yapımı maliyeti
- 20-) Gerekiyorsa hayvan barınakları inşasının maliyeti
- 21-) Köylünün talep ettiği diğer yatırımlar

51- ISLAH EDİLEN MER'ANIN KULLANIMI

- 1-) Islah edilerek ilk otlatmaya veya biçilmeye hazır vaziyetteki mer'a bir protokolle köy ihtiyar heyetine devredilir.
- 2-) Meradan planlı faydalanma esasları da köy ihtiyar heyetine verilmelidir.
- 3-) Bir yıllık mer'a bakımı için gerekli yeterli finansman köy ihtiyar heyetine döner sermaye olarak bırakılmalıdır.
 - Kimyevi gübre,
 - İş gücü,
 - Yakıt, elektrik gideri,
 - Ot biçme, toplama, balyalama makinası veya işçilik masrafları giderleri,
 - Ot tohumu, yem bitkileri tohumu temin masrafları,
 - Sulama ve içme suyu temin ,
 - vb. gerekli masrafları karşılayacak kadar
- 4-) Köy ihtiyar heyeti, mera dan, erken, ağır ve sürekli otlatma yapılmasına müsaade etmeyecek
- 5-) Köy ihtiyar heyeti, enflasyonu göz önüne alarak, bir sonraki yıl mera bakımı için gerekli harcamayı temin amacı ile mera dan faydalanan hayvan sayısına göre gerekli parayı hayvan sahiplerinden tahsil edecektir.

Örnek : Mera dan faydalanan büyük baş hayvan sayısı : 1000 adet

Mera nın bir yıllık masrafı	:	2 milyar TL
1 BBH birimi başına tahsilat	:	2 milyon TL/ BBH
- 7-) Köy ihtiyar heyeti, mera otu veya yem bitkilerini kendi köyü tüketimlerinden fazla olursa, döner sermayeye gelir amacı ile pazarlayabilir.
- 8-) Islah edilmiş meranın bakımını sürdürmeyen ilgili köyün hayvanlarının mer'a dan faydalanması önlenecek, mer'a bakımı, kontrolü, otlatma hakkı, ot ve yem bitkileri

Kömür, petrol vb fosil yakıtların aşırı oranda tüketimi atmosferde CO₂ (karbondioksit) yoğunluğunun artmasına (sera etkisine) neden olmaktadır. 1750 yılında 280 ppm olarak saptanan CO₂ yoğunluğu, 1959'da 316 ppm'e, 1993'de ise 357 ppm'e çıkmıştır. 200 yılındaki artış % 13 iken, son 34 yılın artışı da % 13'dür. Atmosferin ısınması, bir taraftan küresel iklim değişikliği (kar ve buzulların erimesi, denizlerin yükselmesi, alçak alanların sular altında kalması vb. felaketlere) kısaca bunları götürür:

ORMANLARIN YARARLARI
Orman çevre etkileri açısından sadece sağlıklı yaşamla ilgili yararlarına göz atarsak

7. BÖLÜM : AĞAÇLANDIRMA

Uygulamalar talep sınırına gelinceye kadar sürdürülmelidir. Kaba yem üretiminin artırılmasında her üç uygulama beraber yürütülmelidir.

- beslenmesinde geliştirilen sekerpancan ekimini artırmalıyız.
- c-) Pancar posası ve pancar baş ve yaprağı ve melas gibi yan ürünleri hayvan 10 milyon ton /yıl üretim miktarından 20 milyon ton/yıla çıkarılmalıdır. gayri - mera alanlarından islah sonunda ot üretim kapasiteyi mevcut
- b-) Çayır - mera alanları islah edilerek ot verim kapasiteyi artırılmalı. Islahı gerektiren 5 kat artırılarak 25 milyon tona çıkarılmalı.
- a-) Yem bitkileri ekilişlerinin , 5 milyon ton/yıl olan yem bitkileri üretimi

Bu kaba yem ağzının kapatabilmesi için;

50 milyon ton olarak hesaplanmaktadır. Üretilen kaba yem miktarı 30 milyon ton civarındadır. Ancak kaba yem ihtiyacımız

yan ürünleri) gibi çeşitli kaynaklardan elde edilmektedir. 15 milyon tonu ise, (saman, amız ve bitki artıkları, sanayi bitkilerinin fabrikada işlenmesi sonucu kaba yem 10 milyon tonu çayır ve mera alanlarından, 5 milyon tonu yem bitkisi ekilişlerinden ve kaliteli kaba yem üretiminde önemli bir miktarda açık bulunmaktadır. Üretilmekte olan

sorununa da çözüm getirilecektir. meranın ot verimi yükselcek ve yağışlarla beraber taşınan toprakta azalacağından erozyon hayvanların meralara olan yoğun baskısını da hafifletecektir. Düzenli ve uygun otlama yapılan beslenmenin önceliğini alamayacaktır. Bilimlidir ki, yem bitkileri ekim ve üretimin artırılması bu sorunlar bir zaman hayvanlık sektörünün bütününde anılan yetersiz ve dengesiz yetençe sağlanamadıkça diğer sorunlar doğal olarak ortaya çıkacak ve önem kazanacaktır. Ancak mevcut hayvanlarımızın yıl boyunca yem ve verim payı ihtiyacı olan kaliteli kaba yem

Ülkemizde yem bitkileri üretim alanları toplam ekilen alanların % 3' ne dahi ulaşamamıştır. Ayrıca ve ABD'de yem bitkileri tarımı toplam tarım arzısı içinde % 15-20 seviyelerinde olduğu için, hayvansal üretimde birim baş hayvandan elde edilen et, süt üretimi, bizden fazladır.

Hayvanlarımızın beslenmesi ve beklenen verimin alınması için kaba yem temini ve kullanımını üzerinde durulacak en önemli bir konudur.

52- TÜRKİYE'DE YEM BİTKİLERİ ÜRETİMİ, GELİŞİMİ VE SORUNLARI

kullanımına müdahale olur ise mahkemeye verilecektir. satışı ihale edilecektir. Takibi II Tarım Müdürlüğü tarafından yapılacaktır. köyden mera

neden olurken, diğ er taraftan da kirli bir gaz olarak insan ve diğ er canlıların yaşamını etkilemektedir.

İşte, "dünyamızın doğal dev akciğ erleri" olarak da tanımlanan ormanlar ve diğ er yeş il örtüler, yaptıkları özümleme (fotosentez) ile, aşağıdaki formül çerçevesinde, bir taraftan atmosferden CO₂'yi emmekte, diğ er taraftan da kimyasal tepkime sonucu atmosfere O₂ (oksijen) vermekte, böylece temiz hava-sağ lıklı yaşam konusunda çok önemli bir işlevi/denge işlevini yerine getirmektedir.

Basit şeker

İyi gelişmiş 100 yaşında 25 m. boyunda, yapraklarının yüzey toplamı 1600 m² olan bir kayın ağacı şu fonksiyonel değ erleri üretmektedir.

a) Güneşli bir günde fotosentezle 1 saatlik bir sürede 1.7 kg oksijen üretmektedir. Böylece bu ağaç yıllık fotosentez faaliyeti ile (gece ve kışın fotosentez yapmadığı hesaba katılarak) 10 kişinin yıllık (oksijen) gereksinimini karşılayabilmektedir.

b) Bu kayın ağacı, gövdesinde 6 ton karbonu kimyasal enerji olarak bağlamıştır. Bunun için de 100 yıllık ömrü boyunca fotosentez için 40 milyon m³ havayı yapraklarına alarak, bunun içindeki 12 000 m³ karbondioksiti fotosentezde kullanmıştır.

Bir metreküp orman toprağı, toplam 100 km uzunluğ undaki ağaç kökleriyle sarılarak taşınmaktan (erozyondan) korunmuş olmaktadır.

Bir ladin ormanı, aynı reliyef ve iklim koşulların sahip çıplak toprağı kıyasla, yüzeyel akışı 15-17 kat, erozyonu da 350 kat azaltabilmekte, toprak içine giren suyu da (infiltrasyon) % 100 oranında artırabilmektedir.

İyi gelişmiş bir orman toprağının 1 hektar genişliğinde ve 15 cm derinliğindeki üst tabakasında 10 ton bakteri, 10 ton mantar, 4 ton solucan, 140 kg alg, 17 kg böcek bulunduğ u belirlenmiştir. Böylece orman toprağı milyonlarca toprak canlısının konutu ve yaşam kaynağı olmaktadır.

Tropik ormanların 260 hektarında 750 çeş it ağaç, 1500 çeş it çiçekli bitki, 125 tür memeli hayvan, 400 çeş it kuş, 100 çeş it sürüngen, 60 çeş it su hayvanı, 150 çeş it kelebek ve sayısız böcek türü bulunmaktadır. Böylece tropik ormanlar, eş i bulunmayan genetik rezervler ve dünyanın tür çeş itliliğ i bakımından en zengin biyotoplardır.

Tropik ormanlardaki 1400 çeş it bitki, kanser için gerekli ilaç maddesinin % 70' ini sağlamaktadır.

Genel olarak tüm ilaç hammaddesinin % 25' i tropik ormanlardan gelmektedir.

Yukarıda verilen sayısal değ erlerden kolayca anlaşılacağı üzere ormanların yok edilmesiyle birlikte canlılara ait en önemini yaşam koşullarının bir çoğ u da kaybolmaktadır.

Dünyanın insanlara değ il, insanların dünyaya ait olduğ unu hiçbir zaman unutmamalıyız.

Kendisi de bir doğ al varlık olan insan, doğ aya karşı gelmemelidir.

Doğ aya ve doğ al süreçlere ilişkin bilgilerimizi sürekli olarak artırmalıyız. çünkü doğ aya ilişkin bilgilerin kazanılması, canlıların yaşayabilmesi için gerekli yardımla eş değ erdir.

Doğ ayı koruma hususunda bireylere düş en görevler, bu hususta en yüksek derecede organize olmuş özel ve kamu kuruluşlarına düş en görev kadar önemlidir. çünkü hiç kimse, çok az şey yapabileceğ i için hiçbir şey yapmamayı yeğleyen birisi kadar büyük bir hata işleyemez.

Doğ al kaynakların ve çevrenin korunması, bunlardan en yüksek düzeyde yararlanma amacından çok, gerçek insanlığımızın ortaya konması bakımından önemlidir.

Doğanın sunduğu "bedava" hizmetler, toplularımızı ve ekonomilerimizi destekleyen görünmez dayanakları oluşturmakta. Bol balık sağlamak için okyanuslara, kereste ve yeni ilaçlar için ormansızlaşma, ekimlerin polinasyon (tozlaşması) için böceklerle, zararlıların denetim altında tutmak için kuşlara ve kurbağalara, temiz su kaynakları için nehirlere, bol ve kaliteli yem için çayır ve mezarlara güveniyoruz.

Oysa ekonomiler, farkında olmaksızın doğanın sunduğu hizmetlerin kıymetini bilmeyerek ve bu hizmetleri değersiz göterek, doğayı bilinçsizce kullanarak ve tahrip edecek dürtüleri geliştirmektedir. Buna karşılık doğa, artan dünya nüfusu ve ekonomisinin ihtiyaç duyduğu hizmetleri sunma noktasında giderek daha yetersiz hale gelmektedir. Doğadan aldığımız hizmetlerde süre gelen bu kaybın bugünkü yatırımları tehdit etmekle kalmayıp, sonunda varlığını sürdürme ümidimizi de tehdit ettiğini söylemek bir abartı değildir.

Sağlıksız değişim, doğal varlıkları kıtleten ya da tahrip eden faaliyetlerin ekonomik refaha katkı olarak hesaplanması olgusu ile birleşmektedir.

Doğanın ekosistem hizmetleri arasında;

- Hammaddede üretimi,
- Polinasyon (tozlaşma),
- Zararlıların ve hastalıkların biyolojik kontrolü
- Doğal yerleşim,
- Su kaynakları ve düzenlemeleri,
- Atıkların geri dönüşümü ve kirlilik kontrolü,
- Besin çemberi,
- Toprak oluşturma ve koruma,
- İklim düzenleme,
- Atmosfer düzenleme,
- Rekreasyon,
- Kültür,
- Eğitim/Bilim,

bulunmaktadır.

Milyonlarca yıllık evrim sonucu biriken sermayeyi doğanın çıkarlarını feda etme pahasına harcamaya başladığımız son birkaç yüzyılda, doğanın yeni sermaye yaratma kapasitesini de küçültmüş bulunuyoruz. İnsanlar, evrimin sadece bir parçasıdır. Oysa, bundan sonraki üretim çizgisi potansiyelini geliştirme de temel rolü tek başımıza üstlenmiş bulunuyoruz. Genişleyen dünya nüfusunun ve ekonomisinin desteklemek için doğaya ihtiyaç duymamıza rağmen, doğanın güvenlik ağının ilmeklerini kesiyoruz.

ABD'deki tarımsal ürünün üçte biri, böcekler tarafından polenlenen bitkilerden elde edilmektedir. Geri kalanlar ise, buğday, pıtlıng ve mısır gibi rüzgarla polenlenen tahıllardır.

Bal arısının polenleme hizmeti, üretimi balıdan 60-100 kat daha değerlidir.

Türkiye kökenli yabani buğday, sonradan geliştirilmiş bir çok tohum için hastalık dirençli sağlayarak yılda yaklaşık 50 milyon dolar değerinde bir katkıda bulunmaktadır.

Kalp hastalığında kullanılan yüksek otu, sıtmaya karşı kullanılan kinin, antibiyotikler ve aspirin doğadan elde edilen ilaçlardır. Zehirli yılanlar pıhtılaşmayı önleyici ilaçların kaynağıdır ve anti-biyoları tıbbi araştırmalarda kullanılan nörotoksinerler üretmektedirler.

Doğal kaynaklara yönelmek, kıtlık dönemleri ve tarım hasadı yapılmadan önce oluşabilecek besin açığı ihtimallerine karşıda yaşamsal önem taşımaktadır.

Doğanın sunduğu birçok hizmet, onun suyu, besleyici mineralleri ve atıkları düzenleme ve yeniden işleyip kullanışlı hale getirilen yeteneğinden kaynaklanmaktadır. Fakat insanların verdiği zararlar nedeniyle doğa, suyun düzenlenmesi ve artırılması, su kaynaklarının yeniden doldurulması ve besleyici minerallerin ve çöktürülenlerin harekete geçirilmesi gibi yaşam destekleyici yeteneklerini kaybetmektedir.

Bitki örtüsü kaldırıldığı ya da tahrip edildiği zaman, su ve rüzgar, toprak örtüsünü de beraberinde taşıyarak ilerleyebilmektedir. Korumasız toprak, doğal aşınma düzeyinin birkaç bin katı oranında aşınmaktadır. Normal koşullarda bir hektar alan her sene 0,004 ile 0,05 ton toprağı erozyon sonucunda kaybetmektedir; bu doğal toprak üretim süreçleri sonucu oluşan toprak miktarından çok daha azdır. Ne var ki, ağaç kesimine maruz kalan ya da ekime ve otlamaya açılan topraklarda erozyon oranları bundan binlerce kat fazladır.

Toprak, sadece bitkilerin kök saldığı bir yer olmaktan daha fazla anlamlar ifade etmektedir. Toprak aynı zamanda, doğadaki "yer altı ekonomisi" nin işçileri olan inanılmaz sayıdaki değerli mikroorganizmalara da barınak vazifesi görmektedir. Toprakta yaşayan böcekler, solucanlar ve mikroorganizmalar, organik maddeleri çözererek, besleyici mineralleri bitkilerin kullanımına hazırlayarak, hastalıkları denetleyerek, toprağın dokusunu ve su taşıma kapasitesini geliştirerek değeri ölçülemeyecek hizmetler sunmaktadır. Bunların kazdığı ince tüneller, hava, su ve köklerin toprakta ilerlemesi için boşluk yaratmaktadır. Bu yaratıkların kapladıkları hacim ve oluşturdukları çeşitlilik şaşırtıcıdır. Bir hektarlık sağlıklı toprakta binlerce kilo yer solucanı, böcek, örümcek, mantar, bakteri, yosun ve protozoa bulunmaktadır.

Doğanın kendiliğinden sunduğu hizmetlerin değerini açıklayabilmenin bir yolu, bunların ortadan kaldırılmasının topluma maliyetini tahmin etmektir.

İnsanoğlu, karbondioksiti ve diğer sera gazlarını çok fazla üreterek ve ekosistemlerin karbondioksiti emme yeteneklerini azaltarak, bu temel hizmeti zayıflatmaya başlamıştır. Bozulmamış ormanların sadece küresel karbonu tutmalarından elde edilen kazancın, hektar başına birkaç yüz dolardan birkaç bin dolara kadar çeşitlilik gösterdiği tahmin edilmektedir. **Doğaya verilen zararın sonuçları, küresel iklim değişimi biçiminde açığa çıkmaya başlamıştır.**

Doğanın yerel ve küresel iklimleri düzenleme yeteneğini korumak, iklim değişimi senaryosu göz önüne alındığında çok daha önemli hale gelecektir.

Sürdürülebilir bir biçimde kullanıldığı takdirde, doğa tarafından sağlanan ürünler ve hizmetler sonsuza dek yenilebilir ve kullanılabilir.

Doğanın yaşamsal sisteminin işlemini ve bağımlı olduğumuz hizmetleri sunmaya devam edebilmesini sağlamak için ne yapılabilir. Doğanın sunduğu hizmetlerin gerçek boyutunu ve değerini kavrayışımız ve karar almada kullandığımız araç ve süreçler, gezegenin yaşam kaynağı olan sistemin sürdürülebilirliği ile uyumlu olarak yeniden yönlendirilmek durumundadır. Doğanın hizmetlerinin farkına varmak ve bunları takdir etmek, bunların adil bir biçimde ve doğanın sınırları dahilinde kullanılmasını sağlamak, söz konusu sürdürülebilir yol için temel teşkil etmektedir.

Ekosistemlerde süregelen dönüşüm, bozulma ve basitleşme süreci, tersine çevrilmek durumundadır. Bozulmuş olan doğal çevreler, kritik hizmetleri sağlayabilmeleri için yenilenmelidirler. Selleri denetleyecek ve azotu emecek suni sulak alanları kullanma, su havzalarını koruyacak;

Karbonu kendine çekecek ağaç dikimini desteklemede dahil olmak üzere, bu yönde atılacak örnek adımlara ihtiyaç vardır.

Doğanın sunduğu hizmetleri korumak, bu kuşağın ihtiyaçlarının ötesinde, gelecek kuşaklar için sürdürülebilirliği sağlama hedefiyle bakmayı gerektiriyor.

- 57- FON TANIMI
- Sözlük anlamı ile Fon, belirli bir iş için gerektikçe harcamak üzere ayrılp işlenen paraları ifade etmektedir. Bu anlamda fon sadece para (kasa mevcudu) ile mevduatı kapsamaktadır. Kamusal anlamda, "Bir kanunla veya kanunla verilmiş bir yetkiye dayanılarak kurulmuş bulunan, belirli bir amacın gerçekleştirilmesi için ayrılan ve gerektiğinde kullanılmak üzere hesapta bulunan ve yeni yıl bütçeleri ile bir önceki yıl harcama sonuçları TBMM'nin denetimine tabi tutulan para ve benzeri kaynaklardır." şeklinde bir fon tanımı yapılmaktadır.
- Bu tanımda şu hususlar dikkat çekmektedir.

9. BÖLÜM: TARİMA YÖN VERME VE GELİŞTİRME FONU

"TARİMA YÖN VERME VE GELİŞTİRME FONU" KURULMALIDIR

- 56- 1. TARİM ŞURASINDA TESPİT EDİLEN KONULAR
- a- Çeşit koruma kanununun çıkarılarak yürürlüğe girmesi ile beraber, Üniversiteler ve kamu araştırma kuruluşları yeni çeşit geliştirme faaliyetlerine hız vermektedir.
- b- Çeşitlen geliştirme, tescil ettiren ve üreten personelin özel bir teşvik sistemi ile ödüllendirilmesi
- c- Tohumluk tescil ve sertifikasyon merkezinin özerk ve uluslararası düzeyde hizmet veren kuruluş olarak yapılması
- d- Çeşit koruma ile ilgili mevzuat ileride ÜPOV'a üyeliğimiz de dikkate alınarak düzenlenmeli ve islah edilen çeşitlerin islahçı hakkı bu düzenleme içinde dikkate alınmalıdır.
- e- Mevcut tohumluk destekleme kararnameci sertifikalı tüm tohumlukları kapsamalıdır.
- f- Başta TİGEM olmak üzere uygun hazine arazilerinin uzun vadeli kiralama yoluyla tohum üretimine tahsis sağlanmalıdır.

8. BÖLÜM: TOHUM

- 55- TÜRKİYE'NİN 2020 YILI ODUN İHTİYACI KARŞILAMA DURUMU, BUNUN BEDELİ VE BU İHTİYACI KARŞILAMAK İÇİN BU YILDAN İTİBAREN YILLIK AĞAÇLANDIRMA PROGRAMI NE OLMALIDIR
- 2020 yılında odun hammaddesi talebi 60 milyon m³/yıl olacaktır. Doğal ormanlarımızın karşılayacağı miktar ise 15 milyon m³/yıl'dır. Talebin ithalatla karşılanması durumunda bedeli 6-7 milyar dolar/yıl olacaktır. Yılda 400 milyon dolar yatırımla, 35 milyon m³/yıl civarında odun hammaddesi ağırlığını karşılayacak miktarda ağaçlandırma faaliyeti gerçekleştirilmelidir.

Gelecek kışakların da doğanın hizmetlerinden en az bizim sahip olduğumuz düzeyde ihtiyaç duyacaklarını göz önünde bulundurarak hareket etmeliyiz. Böylesi bir mantık ve adalet, önlem ilkesi ile davranmamızı gerektiriyor.

- a) Fonun bir yasal dayanağı bulunmalıdır.
- b) Belirli bir kaynağı olmalıdır.
- c) Belli bir amaca tahsis edilmiş olmalıdır.
- d) Para, amaca yönelik olarak kolayca kullanılabilir olmalıdır.
- e) Bütçe ve hesap sonuçları TBMM'nin denetimine tabi olmalıdır.

Fonlar, devlet hayatında beliren yeni hizmetlere, yeni kaynaklar yaratmakta ve hizmetlerin görülebilmesi yönünden yeni yöntemler ve yeni kurumlar ortaya çıkmaktadır. Fonların kuruluşlarında kar amacı gözetilmemekte; genel olarak iktisadi, sosyal ve kültürel amaçlar ön planda tutulmaktadır.

Kamu harcamalarında, fon uygulamasının rağbet bulmasının bazı temel sebepleri;

- a) **Çabuk karar alabilmek**
- b) **Kolay ve daha az formalite ile harcama yapabilmek**
- c) **Bir yıldan fazla sürede gerçekleştirilecek hizmetler ile özellik gösteren bazı hizmetler için daha etkin planlama yapabilmek**
- d) **Belli alanlardan sağlanan kaynakların yine bu alanda gerçekleştirilecek hizmetlere tahsisini mümkün kılmak**

58- "TARIMA YÖN VERME ve GELİŞTİRME FONU" KURULMALIDIR

Bitkisel ve hayvansal üretimde verim artışı sağlayarak çiftçilerimizin gelir ve refah seviyelerini artırarak tarımsal üretimde kendi kendine yeterliliğe ulaşarak tarım ürününün ihraç eden bir ülke konumuna gelmemiz gerekmektedir. Bu hedefe ulaşmak için tarımda gerekli olan kararların acilen alınması ve yürürlüğe konulması gerekir.

Ülkemizde ekilebilir tarım arazilerinin sınırına ulaşılmıştır. Gıda ihtiyacı birim sahadan ve birim hayvandan sağlanacak verim artışı ile karşılanmak zorundadır. Bitkisel üretimde verim artışı, sulama suyu bekleyen 40 milyon dekar kıraç tarım arazisine sulama suyu temini ve sulama ile beraber gübre kullanımı ile mümkündür.

Çiftçimizin mevcut koşullarda bitkisel üretimle gelirini artırabilmesi mümkün değildir. Gelir artırıcı tek yol hayvansal üretimin artırılmasıdır.

Üreticimiz ve ülkemiz çıkarı için hayvansal üretim ağırlıklı yapıya önem veren tarımsal üretim planlaması ve buna uygun yatırım ve destekleme politikalarının uygulamasına biran önce başlamalıyız.

Her yıl süratle artan nüfusumuzun gıda ihtiyacını karşılamak, beslenmede gelişmiş ülkeler seviyesine ulaşmak ve tarım ürünü ihraç eden bir ülke durumuna gelebilmek için gıda üretim büyüme hedefimiz % 5' in üzerinde olmalıdır.

Bitkisel ve hayvansal üretimin artırılması için yapılacak yatırımlara kaynak sağlamak amacı ile,

" TARIMA YÖN VERME VE GELİŞTİRME FONU" kurulmalıdır.

Fona kaynak olarak,

1-) Çiftçiye verilen kimyevi gübre desteği kademeli olarak kaldırılmalı, destekleme miktarı

Fona kaynak olarak aktarılmalıdır. 1998 yılı tahmini gübre desteği 500 milyon dolar civarında gerçekleştirilecektir.

500 milyon dolar / yıl fona kaynak olarak aktarılmalı

MİLYON DOLAR/YIL	
500	1- SULAMA YATIRIMLARI
25	2- MOTORİNE BAĞIMLI SU KAYNAKLARINA ELEKTRİK ENERJİSİ TEMİNİ
100	3- MERA İSLAH PROJELERİNİN DESTEKLENMESİ
50	4- YEM BİTKİLERİ EKİM VE ÜRETİMLERİNİN DESTEKLENMESİ
50	5- YAĞ BİTKİLERİ EKİM VE ÜRETİMLERİNİN DESTEKLENMESİ
100	6- HAYVAN İSLAHİ FAALİYETLERİNİN DESTEKLENMESİ
100	• SÖZLEŞMELİ SİĞİR BESİ PROJESİ UYGULAMASI (BİR DEFAYA MAHSUS HER YIL VERİLMEMEYECEK)
25	7- TOHUM ÜRETİM VE İHRACATININ DESTEKLENMESİ
100	8- AĞAÇLANDIRMA FAALİYETLERİNİN HIZLANDIRILMASI
100	9- DAHİLİ TÜKETİMDEN FAZLA ÜRETİLEN ÜRÜNLERİN EMNİYET STOKU FAZLASININ İHRACATININ DESTEKLENMESİ
1150	TOPLAM

59- TARİMA YÖN VERME VE GELİŞTİRME FONU KAYNAKLARINDAN FAYDALANILARAK YÖNLENDİRİLECEK TARİMSAL FAALİYETLER

Sekiz yıllık kesintisiz temel eğitimin gerçekleştirilmesi için ulus ca gösterilen kaynak temin etme çabaları " Tarıma Yön verme ve Geliştirme Fonu " için de gösterilirse fona her yıl 1-1,5 milyar dolar temin edilebilir.

Fonda 1 milyar dolar/ yıl'ın üzerinde bir kaynak birikmesi sağlanmalıdır.

Fona kaynak olarak her ay aktarılarak

kesilecek % ler

-Millî Piyango dan

-At yarışları,

-Sayısal Loto,

-Tekel ürünleri satışlarından

-Akaryakıt satışlarından

2-) Çıkarılacak bir kararname ile

60- UYGULAMA

Gübre destekleme uygulamasının kaldırılarak,bunun yerine, sulama yatırımlarının hızlandırılması, hayvan ıslahı, mera ıslahı, yem ve yağ bitkileri üretiminin teşviki, tarımsal sulamalara elektrifikasyon,ağaçlandırma faaliyetlerinin hızlandırılması, tüketim fazlası ürün ihracatını destekleme,konularının uygulamaya konulması tarımda reform olduğu kabul edilmelidir. Ülkeyi yönetenlerin konuyu yeterince algılayıp,cesaretle uygulamaya koyması gerekir.

Kesintisiz sekiz yıllık temel öğretimde gösterilen kararlılığın ve kaynak temin etme gayretlerinin tarımsal üretimin artırılması amacına matuf yeni tarım destekleme politikası uygulaması için gösterilmesinin, ülkemiz ve insanlarımızın geleceği için son derece önemli olduğu bilinmelidir.

Gübre destekleme uygulamasının kaldırılması konusunda en büyük engel hükümetlerin karşılaşacağı siyasi risktir. Bunu aşmanın yolu, oy kaygısından uzak, cesur ve kararlı bir tutum sergilemektir.

Tarımsal üretimde kendi kendine yeterli olma, tüketim fazlasını ihraç etme, yeni döviz kaynakları sağlama, çiftçinin satın alma imkanları ve refahını yükseltme,kırdan kente göçün hızını azaltma, yeni istihdam imkanları sağlama, doğal kaynaklarımızdan çevreye zarar vermeden en üst seviyede faydalanma konuları ile ilgili uygulamalar kamu oyunun her kademedesteğeğini alacaktır.

İktidarı ve muhalefeti ile, köylüsü ve şehirlisi ile hep birlikte ülkemizi daha ileriye götürmek mecburiyetindeyiz.

Halka bazı sorunlarımızın çözümlenebileceğini göstermeye; halkı

“umursamaz halden,sorunlara sahip çıkar“

hale getirmek için çaba göstermeye mecburuz. Bu çaba bir sonuç vermeli ki halk sorunların “çözülebileceğini“ görsün. Diğer sorunlara el atanlara arka çıksın, sorunların çözümünü istesin ve beklesin .

Yeni tarım destekleme politikası uygulaması,

Öncelikle;

- Başbakan, Başbakan Yardımcıları , Bakanlar ve Milletvekillere,
- Muhalefet Partileri Genel Başkanlarına,
- Tarım ve Köyişleri Bakanlığı üst düzey bürokrata,
- Türkiye Ziraat Odaları Birliği merkez ve iller yöneticilerine,
- Pankobirlik, Tariş, Antbirlik, Çukobirlik, Trakyabirlik, Karadenizbirlik, Merkez ve Bağlı Kooperatifler yöneticilerine,
- Kimyevi gübre üreticileri ve Gübre Üreticileri Derneği Yöneticilerine,
- Yazılı ve Görsel Basın yetkililerine, köşe yazarlarına,
- Ziraat Fakülteleri Dekanlarına, Tarım Ekonomisi, Tarla Bitkileri, Tarımsal Yapılar ve Sulama, Zootekni Bölümü Başkanlarına,
- Ziraat Mühendisleri Odası, Türk Ziraat Mühendisleri Birliği, Türk Ziraatçılar Derneği, Yönetim Kurulu Üyelerine

anlatılmalı;

Üretici-tüketici ve sonuçta ülkemize ve geleceğimize menfaatine olacağı konusunda gerekli kamu oyu aydınlatılması sağlandıktan sonra uygulamaya geçilmelidir.

Çiftçimiz ülke sorunlarına iyi niyetle, ciddiyetle eğinildiğini ve dürüstçe yaklaştığını, uygulamaların önce kendi lehine, sonuçta geleceğimize lehine olduğunu gördükçe ve anladıkça, herkesten fazla benimseyecek, konuya olumsuz yaklaşan ve olumsuzluklarını sürdürenlere gereken cevabı kendisi verecektir.

TOPRAK SU GENEL MÜDÜRLÜĞÜ KURULMALI GÖREV ve İLAVE FİNANS BU GENEL MÜDÜRLÜĞE VERİLMELİDİR

500 milyon dolar : 2000 dolar/hektar = 250 000 hektar/yıl
saha sulamaya kazandırılır.
Sulama yatırımları Orta Anadoludan başlayarak doğru ve batıya
eşit hızda sürdürülmelidir.

YILDA,

2000 dolar/hektar maliyet hesabı ile
yatırım kendini 1-3 yılda amorti edebilmektedir.
Aynı yıl içinde işletmeye alınabilmesi dolayısıyla
500 milyon dolar/yıl harcamalıdır.
Mevcut yatırımlara ilave olarak
Hizla tamamlanması için,
Küçük sulama barajlarının
Yeraltı suyu sondaj sulamaları
Pompaj,
Gölet,
Öncelikli olarak

500
DOLAR/YIL
MİLYON

62- SULAMA YATIRIMLARI

FAALİYETLER

FON KAYNAKLARINDAN FAYDALANILARAK YÖNLENDİRİLECEK TARIMSAL

Ülkemizde halen 40 milyon dekar saha sulama suyunu, 210 milyon dekar mera' da islah
edilmeyi 20 milyon dekar saha ağaçlandırmayı beklemekteyiz.
Ülkemizde halen 40 milyon dekar saha sulama suyunu, 210 milyon dekar mera' da islah
edilmeyi 20 milyon dekar saha ağaçlandırmayı beklemekteyiz.
Ülkemizde ağaçlandırmaya ve sulama yatırımları ile süt - et üretimini artırıcı yönde
destekleme uygulamalarına önem ve öncelik vermeliyiz.
Hızlı nüfus artışı ve kırdan kente göç, halen ülkemizin önemli sorunlarından birisidir.
Kentsel işsizlik, kırsal işsizliğe göre ülkemize ileri ki yıllarda çok büyük sıkıntılar yaratabilir. Bu
amaçla kırsal alanda istihdam yaratan yatırımlara, teşviklere, desteklere önem vermek
mecburiyetindediriz.
Ülkemizde ekonomik olarak tarım yapılabilecek toprakların sınırlama varlığını
Hatta erozyon, tuzluluk, gorkalık, tarım alanlarının sanayi alanları ve mesken alanlarına dönüşmesi
gibi nedenlerle tarım alanlarında azalmalar ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle üretimin artırılması
bundan sonra ancak verimlilikteki artışlarla sağlanabilecektir.

ANA HEDEFLERİ

61- GELECEĞİMİZİN GIDA GÜVENCESİ İÇİN TARIM DESTEKLEMESİNİN

10. BÖLÜM : FON KAYNAKLARINDAN FAYDALANILARAK YÖNLENDİRİLECEK TARIMSAL FAALİYETLER

63- MOTORİNE BAĞIMLI SU KAYNAKLARINA ELEKTRİK ENERJİSİ TEMİN FAALİYETLERİNİN FİNANSMANI

Özellikle yeraltı sularından faydalanarak kıraç arazilerini kendi imkanlarıyla sulama suyuna kazandıran ve halk sulamaları olarak adlandırılan sahalarda çiftçiler sulamada yakıt olarak motorin kullanmaktadırlar.

**MİLYON
DOLAR/YIL**

Motorine bağımlı sulamalarda, tasarrufları yeterli olmayan çiftçiler, hububat sulamasına yeteri kadar önem vermemektedir.

25

Bu uygulama hububat dan beklenen verimin alınmasını engellemektedir.

Yakıt olarak motorin yerine elektrik enerjisi kullanımı,sulama suyundan maksimum faydalanmayı sağlayacak, bitkisel üretimi arttıracak, üretim maliyetini düşürecektir.

Orta Anadolu dan başlayarak doğu ve batı ya doğru eşit hızda yatırım yapılarak, motorine bağımlı su kaynaklarına elektrik enerjisi temin edilmelidir.

Tahmini yatırım 50 milyon dolar /tamamıdır.

64- MERA ISLAH PROJELERİ UYGULAMASININ FİNANSMANI

- Islah önceliği belirlenmiş meralardan başlanarak,

**MİLYON
DOLAR/YIL**

- Orta Anadolu dan doğuya ve batıya eşit hızda ıslah yaparak,

100

- Projelendirmek ve projeyi uygulamak

-İhale yöntemi ile

YILDA

Ortalama 20 dolar/dekar harcama ile

100 milyon dolar : 20 dolar/dekar =

5 MİLYON DEKAR / YIL

mera ıslah edilebilir.

65- YEM BİTKİLERİ EKİM VE ÜRETİMLERİ TEŞVİK EDİLMELİDİR

Yonca, korunga, fiğ, hayvan pancarı, vb, gibi yem bitkileri

**MİLYON
DOLAR/YIL**

ekimini teşvik için ekilen beher dekar

50

yem bitkisi ,ekiminde kullanılan kimyevi

gübrelerin bedelinin % 75 i desteklenmelidir.

Destekleme ödemesi bitki besin maddesi olarak

5 dolar/dekar ı geçmemek kaydıyla.

10 milyon dekar yem bitkisi tarımında 10 milyon dekar x 5 dolar / dekar

50 MİLYON DOLAR / YIL

Yem bitkisi tarımı desteklenmelidir.

- 69- AĞAÇLANDIRMA FAALİYETLERİNİN HIZLANDIRILMASI
- 2020 yılında odun hammaddesi talebi 60 milyon m³/yıl olacak
 - Doğal ormanlarımızın karşılayacağı miktar 15 milyon m³/yıl dir.
 - Ağık 45 milyon m³/yıl dir.
 - Talebin ithalatla karşılanması durumunda bedeli 6-7 milyar dolar/yıl olacaktır.
 - Doğal ormanlarımızın dikili servet miktarı 910 milyon m³ dir.
 - 60 milyon m³/yıl talep; doğal ormanlarımız 25 yıl gibi kısa sürede tükenir.
 - 35 milyon m³/yıl civarında odun hammaddesi üretimi hedeflenmektedir.
 - Bu üretimin karşılanabilmesi için yılda 400 milyon dolar yatırım gerekmektedir.
 - 20 MİLYON DEKAR sahanın ağaçlandırılması gerekmektedir.
 - Fon kaynaklarından faydalanarak ağaçlandırma faaliyetlerine 100 milyon dolar/yıl ayrılmaktadır.

MİLYON
DOLAR/YIL
100

- 68 - TOHUM ÜRETİM VE İHRACATINDA SORUNLARIN GİDERİLMESİ
1. Tarım Şurasında belirlenen tohum üretim, dağıtım ve ihracatı ile ilgili sorunların giderilmesi amacıyla ile Fon kaynaklarından faydalanılarak 25 milyon dolar/yıl harcanmalıdır.

MİLYON
DOLAR/YIL
25

- 67- HAYVAN ISLAHI FAALİYETLERİNİN FİNANSMANI
- a) 1. Tarım Şurasında belirlenen ve Tarım ve Köy İşleri Bakanlığının hazırladığı projenin finans ihtiyacı fon kaynağından karşılanmalıdır.
- b) Ancak özel önem vererek bal üretim ve ihracatındaki tüm sorunlar ve finans ihtiyacı fon kaynaklarından sağlanarak giderilmelidir.
- c) Türkiye Şeker Fabrikaları A.Ş. Genel Müdürlüğü tarafından 1970-1992 yılları arası bağarı ile uygulanan "Pazar garantisi", veteriner hekim ve zooteknist kontrollü, sigortalı, hayvan ve yem alım kredisi, küçük çiftçi sözleşmeli, sigır besi projesi uygulanması tekrar başlatılmalıdır. Bir defaya mahsus olmak üzere 200 bin baş/yıl besi için 100 milyon dolar kaynak kullanılmalıdır.

MİLYON
DOLAR/YIL
100

- 66- YAĞ BİTKİLERİ EKİM VE ÜRETİMLERİ DESTEKLENMELİDİR
- Ham yağ ağrının kapatılması ve yağ bitkileri ekimini teşvik amacı ile tüm bitkilere uygulanan kimyevi gübre destekleme uygulaması yalnız yem bitkileri, ve yağ bitkileri ekimlerinde uygulanmalıdır.
- 5 milyon dekar x 5 dolar/dekar
- 25 milyon dolar / yıl

MİLYON
DOLAR/YIL
50

**OLABİLDİĞİNCE FAZLA FİDAN ÜRETİLİP, DİKİLMESİ VE
BAKIMI PLANLANMALIDIR**

**FON KAYNAĞI İLE BU GÖREV ve PLANLAMA AĞAÇLANDIRMA GENEL
MÜDÜRLÜĞÜNE VERİLMELİDİR.**

**70- DAHİLİ TÜKETİMDEN FAZLA ÜRETİLEN TARIM ÜRÜNLERİNİN
EMNİYET STOKU FAZLASININ İHRACAATININ DESTEKLENMESİ**

Üretimde sürekliliğin sağlanması ve tıkanıklığın giderilmesi amacı ile işlenmiş tarım ürünü ihracatında oluşacak maliyet-ihraç fiyatı farkı fon kaynaklarından karşılanmalıdır.

**MİLYON
DOLAR/YIL**

100

Bir taraftan sulama, hayvan ıslahı, mera ıslahı ve yem bitkileri ekimi desteklenirken, sağlanacak süt-et üretim artışı dahili tüketimden fazla olursa, üretimin hızının kesilmemesi için tüketim fazlasının ihracatı yapılmalıdır.

Süt mamulleri, kırmızı ve beyaz et, yumurta şeker, un, vb, ürünlerin üretimleri tüketimden fazla olduğunda EMNİYET STOKU haricindeki miktarların ihracatı desteklenmelidir.

**11. BÖLÜM : YENİ TARIM DESTEKLEME POLİTİKASI SONUCU ELDE
EDİLECEK DEĞERLER**

**71- HAYVAN ISLAHI-MER'A ISLAHI TAMAMLANDIĞINDA YEM BİTKİLERİ
EKİM VE ÜRETİMİ İSTENİLEN SEVİYEYE GELDİĞİNDE SAĞLANACAK
SÜT - ET ÜRETİM ARTIŞI**

Ülkemiz 6 milyon civarında sağlabilir inek ve 25 milyon civarında koç altı koyun varlığı ile yapılacak hayvan ıslahı, ve sağlığı, mer'a ıslahı ve yem bitkileri ekiminin artırılması çalışmaları sonucu, yılda 30 - 35 milyon ton süt, 3 - 3,5 milyon ton et üretim potansiyeline sahip bir ülkedir.

Bu hedefe 2012 yılında ulaştığımızı ve nüfusumuzun da 85 milyon olacağı kabulü ile;

Hayvan beslenmesinde bol ve kaliteli kaba yem kullanımı ve hayvan ıslahı sonucu birim hayvan başına elde edilen süt-et üretiminin artacağı tabiidir. Bu artış ile süt üretimini 30 milyon ton, et üretimini 3,5 milyon ton'a yükselecektir.

Sağlanan et-süt üretim artışını 20 milyon ton süt, 2 milyon ton et olarak kabul ettiğimizde

20 milyon ton süt x 0,3 dolar/ litre = 6 milyar dolar /yıl

2 milyon ton et x 6 dolar/kg = 12 milyar dolar /yıl

Toplam : 18 milyar dolar/yıl

72- TARIM GİRDİ DESTEĞİNİN SAĞLAYACAĞI ÜRETİM ARTIŞININ PARASAL DEĞERİ

18 milyar dolar/yıl üretim artışı sağlanacaktır.
 Kişi başına sağlanan ilave üretim artışı,
 18 milyar dolar : 85 milyon nüfus = 210 dolar/kişi
 Yalnız et-süt üretiminden sağlanacaktır. Tarım işletmesi başına hayvansal üretim artışı
 18 milyar dolar : 3 milyon tarım işletmesi* = 6000 dolar/işletme-yıl olacaktır.
 (*) 2012 yılında tarım işletmesi sayısı 3 milyon adet olacaktır kabulü ile

Yatırımlar 2000 yılında başlar ise 2012 yılına kadar 12 yıl devam edecektir.
 Yılda 1 milyar dolar yatırım harcaması ile, 12 yıl devam edecek tarım desteklemesi ile
 12 milyar dolar harcamaya yapılacaktır.

2012 yılında,

1 - Hayvansal üretim artışından

2- Bitkisel üretim artışından *

TOPLAM : 19,6 milyar dolar/yıl

18,0 milyar dolar/yıl

1,6 milyar dolar/yıl

İlave üretim geliri sağlanacaktır.

*) Bitkisel üretim artışı yalnız buğday tarımı yapıldığı ve 200kg/da buğday verim artışı

kabulu ile en düşük seviyede alınmıştır.

12 yılda 12 milyar dolarlık bir yatırım ile, yılda 19,6 milyar dolarlık bir ilave üretim artışı elde edilecektir.

Yatırımların 2000 yılını da başladığını kabul edersek, yılda 1 milyar dolarlık bir yatırım harcaması, kendisini bir yılda amorti ettirmektedir. Geri dönüşü için 2012 yılına beklemeye gerek duyulmayacaktır.

Yeni tarım politikası sonucu mevcut tarım işletmeleri bünyesinde aile içi işgücü istihdamını artacaktır.

40 Milyon dolar kırık tarım arazi sulama suyuna kazandırıldığına, tarım da sağlanan 483 000 ilave tam istihdamın, yatırım karşılığı (140.000 dolar/tam istihdam yatırım değeri ile) 67 milyar dolar yapmaktadır.

12 milyar dolarlık bir tarım girdi desteklemesi 19,6 milyar dolar üretim artışı ve 67 milyar dolar/yıl istihdam yatırım harcaması karşılığı ile beraber,

87 milyar dolarlık bir katma değer sağlanmaktadır.

Tarım girdi desteklemesi yatırımını, kendisini bir yılda fazlası ile geri ödemektedir.

12. BÖLÜM: HUBUBAT VE ŞEKER PANCARI DESTEKLEME ALIMLARI İRDELEMESİ

73- DEVLETİN HUBUBAT ALIMLARI YAPMASI MECBURİYETMİDİR YOKSA DESTEKLEMEMİDİR

Ülkemizde, yılda ortalama 90-95 milyon dekar sahada buğday tarımı yapılmakta. 18 milyon ton civarında buğday üretilmektedir.

Buğday' da verimlilik tamamen iklime bağlıdır. Kurak ve yağışlı yıllarda üretim \pm % 10 etkilenmektedir.

Üretilen buğdayın 2 milyon tonu tohumluk, 6 milyon ton tarım işletmelerinde aile içi tüketim olarak kullanılmakta 10 milyon tonu kentlerde tüketilmektedir.

İç pazarda satışa konu olan rakam 10 milyon ton'dur. Bu rakamın 5 milyon tonu TMO (Toprak Mahsulleri Ofisi) tarafından satın alınmıştır.

Önceki yılın sonbaharında başlayan buğday üretim masrafları, hasat sonuna kadar devam etmektedir.

Tohum, tarla hazırlığı, gübre, gübreleme, ekim, sulama, ot, haşere, hastalık mücadelesi, hasat, nakliye masrafları satış fiyatının % 60'ı seviyesinde harcanabilir net geliri ise % 40 seviyesinde oluşmaktadır.

Tarım arazisinin tamamında her yıl susuz buğday tarımı yapan ve ortalama 58 dekar tarlası olan bir tarım işletmesinin (nadas uygulamasız) buğday üretimi;

$$220 \text{ kg/da} \times 58 \text{ dekar} = 12 \text{ 760 kg}$$

1998 yılı satış fiyatı

$$60 \text{ 000 TL/kg} \times 12 \text{ 760 kg} = 765 \text{ milyon TL}$$

$$\% 60 \text{ üretim masrafı} = 765 \text{ milyon TL} \times 0,6 = 460 \text{ milyon TL}$$

$$\% 40 \text{ net gelir} = 765 \text{ milyon TL} \times 0,4 = 305 \text{ milyon TL}$$

Yıllık %80 enflasyonun gerçekleştiği kabulü ile çiftçimiz, bir sonraki yılın üretimi sürdürmek için ayırmak zorunda kaldığı rakam olan meblağın üzerine enflasyon oranı kadar ilave etmek mecburiyetindedir.

$$460 \text{ milyon TL} \times 1,80 = 828 \text{ milyon TL}$$

Çiftçi yaşamını sürdürebilmek için, bitkisel üretimden (tek başına hububata dayalı) ayırabildiği harcanabilir net gelirinden fedakarlık ederek, tamamını tekrar kullanmak mecburiyetindedir.

Tek başına hububata dayalı yapılan bitkisel üretimde tarım arazisi yeterli olmayan işletmeler, yaşamlarını sürdürebilmek için mutlaka hayvansal üretime ihtiyaç duymaktadırlar.

Hayvansal üretimde, istihsal edilen ortalama 2500 litre/yıl sütün, ortalama 1000 litresi aile içi tüketimde kullanılmakta kalan ise pazarlanmaktadır.

Aile içi tüketimden fazla üretilen sütün maliyet fiyatı + değer üzerinden istikrarlı pazarlanabilmesi tarım işletmesi yönünden son derece önemlidir.

Üretici tek başına bitkisel üretimle geçinemezken, yaşamını sürdürebilmek için süt-et üretimine ve pazarlamaya mecbur iken, ve dış baskı sonucu çiftçi üretim maliyetinin altında süt-et

ihali yapılırsa üreticimiz ürettiği ürünü pazarlayamaz veya maliyetinin altında pazarlamak zorunda bırakılır. İhaleci gıfıci lehine sonuç vermez.

AB ülkeleri, hayvansal üretimin sürekliliği ve kendi üreticisinin menfaati için üretim ve ihracat desteklerken ve tüketim fazlası süt ve etü çok düşük fiyatlarla geliştirmek olan ülkelere pazarlayabilmek için büyük gaba sarf ederken, geliştirmek olan ülkelere belli bir süre çok ucuzca ihale ettikleri et - süt ve mameulleri kendi hayvancılığının göküşü ile, (maliyetin altında et - süt ihale edilen hiç bir ülke gıfıci, üretimi sürdürmez ve hayvancılığı bırakır) sonuçlanmasını müteakip, bilhimmeldir ki, dışa bağımlı hale gelince, ihracatçı ülkelerin tespit edebilecekleri yüksek fiyattan et - süt ve mameulleri almak zorunda kalacaklardır.

Bu bilgilerin ışığı altında;

Hububat destekleme alımlarının değerlendirilmesini aşağıdaki şekilde yapabiliriz;

1- Hububat destekleme alımları sosyal bir gerçektir.

2- Çiftçi borçlarını ve gerek duyduğu ev içi ihtiyaçlarını karşılamak için hububatın tamamını pazarlamak zorundadır.

Bir sonraki bütçesel üretimin girdilerini temin etmek için,

a) Mınavbede tarımı yapıtı, pamuk, pancar, patates, soğan vb. endüstri bitkilerinin, sulama, hasat, nakliye ve pazarlaması nakit ihtiyacını karşılamak için,

b) Üreticinin, hububat hasat öncesi dönemi, borçlandığı ve hiç parası olmadığı bir dönemdir.

3- Devletin hububat destekleme alımlarında kullandığı 400 trilyon TL. İik kaynağı, yıllık % 140 faiz ile borçlanarak temin ettiği gibi ihali sürülen ve destekleme alımları yük getiriyor gibi gerekçeler, konunun yabancısı olan ve ülke çıkarlarını bilmeçyenlerin savundukları bir ifadedir.

4- Aynı mantıkla düşünülürken, üreticinin bugday üretim maliyetinde kullandığı, tohum, gübre, motorin, mücadale ilaçları ve hasat masrafları da, aynı tarzda faizle temin ettiğini kabul ettiğimizde bugday üretim maliyeti 100 000 TL/kg' i bulabilir.

5- Devletin destekleme alımlarında kullandığı kaynağın % 140 faizle temin edildiğini ifade etmek ve bunu satış maliyeti üzerine yansıtılmak tüketiciyi desteklemek anlamında değerlendirilmelidir.

6- Hububat alım fiyatları, üretim masrafları + % 30-40 kar = satış fiyatı tarzında belirlenmektedir.

7- Hububat destekleme alımları yapılmazsa, çiftçi tarlasına yeni mahsul ekmekte zorlanır ve beklediği verimi alamayabilir.

AB ülkeleri bugday alım fiyatları 260 dolar/ton seviyesinde, tüketim fazlası bugday ihracı fiyatı ise ortalama 100 dolar/ton borsa değeri üzerinden desteklemeli ihracı edilmektedir.

9- Ülkemizde bugday alım fiyatları ortalama, 200 dolar/ton, seviyesindedir. Bu meblağın 120 dolar/ton' u (% 60' ı üretim masrafları) 80 dolar/ton' u (% 40' ı harcanabilir net gelir) olmaktadır.

(tarla kirası hesaba alınmadan yapılan maliyette)

10- Bugdayı dünya fiyatları üzerinden alıyorum demek, konuyu anlamadan kullanılmı bir ifade demektir.

11- Ülkemizde hububat çiftçi üretim maliyeti (tarla kirası hesaplamaya dahil edilmediğinde) dünya borsa fiyatlarının % 20 fazlası seviyesindedir.

12- Çiftçiden buğdayı dünya borsa fiyatları seviyesinden satın almayı düşünmek, üreticiden buğdayı zararına almak demektir.

13- Ülkemizde buğday verimi 200 - 250 kg/da, Avrupa'da 500 - 700 kg/da dır. Topraktaki organik maddenin ve yağışın yeterli olduğu avrupa da birim sahadan alınan yüksek verim buğday üretim maliyetini düşürmektedir.

ŞEKERPANCARI TARIMINDA DESTEKLEME

Şekerpancari desteklemeye tabi bir üründür. Sermaye ve emek yoğun bir tarımdır. Tarla kirası dahil edildiğinde, üretim masrafları 160 dolar/dekar' ı bulmaktadır.

Pancar çiftçimizin bir önceki yıl tarımsal faaliyetten elde ettiği gelir ile, bir sonraki şekerpancari tarımını sürdürebilecek tasarrufu yapamadığı gerçeğinden hareketle, Türkiye Şeker Fabrikaları A.Ş. bedeli pancar bedelinden mahsup edilmek üzere faiz tahakkuk ettirilmeden pancar çiftçisine kimyevi gübre, pancar tohumu ve bedelli şeker olarak aynı, pancar ekim cer gücü, yabancı ot mücadele ve seyreltme masrafları, sulama yakıt masrafı, hastalıklarla mücadele, ilaç ve iş gücü masrafı, pancar hasat ve boşaltma masrafları için nakdi desteklerde bulunmaktadır.

Bu destekleme ödemeleri miktar olarak pancar bedelinin % 30-40 seviyeleri kadar olmaktadır.

Çiftçinin teslim ettiği pancarın bedeline faiz tahakkuk ettirilmemekte eylül-kasım aylarında tesellüm edilen pancarların bedelleri mart-nisan aylarında ödenebilmektedir.

Yapılan hesaplamalara göre, şirketin çiftçiye yaptığı aynı ve nakdi ödemelerin anapara ve yasal faizleri toplamı ile çiftçinin teslim ettiği pancar bedellerinin anapara ve yasal faizleri toplamı ocak ayı sonunda başa baş noktasına gelmektedir.

En uygun pancar bedel ödeme tarihi şubat ayı ilk haftası olan tarihtir.

Şekerpancari tarımında, tarla hazırlığından pancar teslim tarihi olan ekim ayına kadar şirket çiftçiye, ekim ayından pancar bedel ödemesine kadar geçen süre içinde çiftçi şirketi, desteklemektedir.

Desteklemenin başa baş tarihi ocak ayı sonudur.

Şeker ihracatı görev zararı rakamları dikkat alınmadan yapılan hesaplamalara göre, Şubat ayı başından sonraya kalan ödemelerde pancar çiftçisi ,devleti destekliyor, diyebiliriz.

13. BÖLÜM

74- SONUÇ :

Tarım sektörünün GSYİH içindeki payı % 15 rakamının altına düşmüştür. Buna karşın tarımın sivil istihdamdaki payı ise % 45 ile ağırlığını sürdürmektedir. Tarımın ekonomideki önemi azalırken, nüfusun önemli bir kısmı geçimini tarımla sağlamaya devam etmektedir.

VI Plan döneminde tarım sektörü üretiminde yıllık ortalama % 1,7 artış, ihracatında % 1,3 ithalatında ise % 5 azalış olmuştur.

Türkiye halen sürdürmekte olduğu destekleme politikası ile tarım ürünü ithal etmekten kurtulamamıştır. Türkiye yeni tarım destekleme politikası ile, bitkisel ve hayvansal üretiminde tarım ürünü ihraç eden bir ülke durumuna gelebilir.

- 13-GÜNAY, K.; "Türkiye'de Gübre Sektörüne İlişkin Gözlem ve Öneriler" Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası, Ankara, Mart-1991
- 14-Hayvancılık 2000 "2000'lere Doğru Türkiye Hayvancılığı" Kongresi Tebliğleri, Ankara, 9-10.Haziran.1993
- 15-İkinci Hayvancılık Kongresi, Ankara, 17-19.Haziran.1991
- 16-Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü "Hizmet Uygulamaları Genel Envanteri" Ankara, 1997
- 17-Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü Ankara Araştırma Enstitüsü Müdürlüğü Yayınları Genel yayın No: 178 Ankara-Kesikköprü koşullarında buğdayın azot-su tüketimi Ankara - 1993
- 18-TORTOPOĞLU, İ.; Kuru Tarımdan Sulu Tarıma Geçişte Münavebeye Şeker Pancarının Girmesi ile Yaratılan Katma Değer "Tarımda Su Yöntemi ve Çiftçi Katılımı Sempozyumu" Tebliğ : Ankara, 5-7.Haziran-1995
- 19-ÖĞRETİR, K.; GÜNGÖR, H.; "Eskişehir Koşullarında Buğdayın Azot-Su İlişkileri ve Su Tüketimi" Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Eskişehir Araştırma Enstitüsü Yayınları : Genel Yayın No. : 209. Eskişehir, 1989
- 20-SOYLU, N.; TORTOPOĞLU, İ.; "Tarımsal Girdiler - Sulama" 1997 Yılı 1.kasım 1997 tarihinde yapılan Tarım Şurası Tarımsal Girdiler Komisyonuna Sunulan Rapor. Ankara, Ağustos-1997
- 21-TORTOPOĞLU, İ.; "Şeker Pancarı Tarımının Ülke Ekonomisine Sağladığı Faydalar" Ankara, 1991
- 22-TORTOPOĞLU, İ.; "1. Yılda 50 000 ton 10. Yılda 400 000 ton/yıl Et Üretimi Sağlayacak Sığır Besi Projesi" Briefing Notu: Ankara, Ağustos-
- 23-TORTOPOĞLU, İ.; "Çiftçi Sorunları ve Uygulanabilir Somut Çözüm Önerileri" Ankara, 1994
- 24-TORTOPOĞLU, İ.; "Kuru Tarımdan Sulu Tarıma Geçişte Sağlanan Katma Değer" TMMOB Birlik Haberleri, Ankara, Nisan-Mayıs-1997
- 25-TORTOPOĞLU, İ.; "Tarımsal Girdiler - Elektrik, Motorin" 1997 Yılı Somunda Yapılacak Tarım Şurası, Tarımsal Girdiler Komisyonuna Sunulan Rapor, Ankara, Ağustos-1997
- 26-Türkiye Şeker Fabrikaları A.Ş. Tarım Raporları : Ankara, 1997
- 27-Türkiye Şeker Fabrikaları A.Ş. Faaliyet Raporları : Ankara, 1997
- 28-Türkiye Şeker Fabrikaları A.Ş. "Şekerpancarı ve şekerpancarı Münavebesinde Yetiştirilen Diğer Ürünlerin Çiftçi Üretim Maliyet Etütleri" Bilgisayar Kayıtları : Ankara, 1988-1996
- 29-SETBİR, (Türkiye Süt, Et, Gıda Sanayicileri ve Üreticileri Birliği, "Türkiye'nin Tarım ve Hayvancılık Raporu" Mayıs - 1996
- 30-BAKIR, Ö.; - TOSUN, F.; - KARAŞEHİN, H.; - BALIKÇIOĞLU, T.; (ÇUHADAR, S.; - BAL, M.;) - TAN, ALL.; Türkiye Ziraat Mühendisleri Odası, "Her Yönüyle Toprak" Sempozyumu,
- 31-VARDARLI, D.; "Hayvancılığın Geliştirilmesi ve Kaba Yem Üretiminin Arttırılması" Tıkveşli Şirketler Grubu : Ankara, 23.Temmuz.1997
- 32-GÜBRE ÜRETİCİLERİ DERNEĞİ YAYINLARI Aylık İstatistiki Bilgiler Bültenleri
- 33- TÜRK EŞ M. Meteoroloji İşleri Genel Müdürlüğü

21. Yüzyıla girerken dünyamızda; nüfusun çoğalmaya devam etmesi, doğal üretim kaynaklarının hızla bozulması ve daralması sebebiyle milyonlarca insan açlık tehlikesiyle karşı karşıya bulunmakta ve hergün binlerce insan açlık ve yeterli beslenememe yüzünden hayatlarını kaybetmektedir.

Bu sebeptir ki ülkeler, insan beslenmesinin temeli olan tarımı hızlı bir şekilde kaldırmak, tarımsal üretimi artırmak, insanın dengeli beslenmesini temin ederek sağlıklı bir nesil yetiştirmek ve üretim fazlasını ihrac ederek döviz girdisi sağlamak amacıyla tarım sektörüne ayrı bir önem vermekte, bu sektöre gerekli teşvik ve destekleri sağlamaktadır.

Gelişmiş ülkeler tarımsal kalkınmalarını 20 nci yüzyılın başlarında tamamlamalarına rağmen, tarıma vermiş oldukları teşvik ve destekler halen azalmadan devam etmesine karşın, az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde bu durumdan bahsetmek oldukça zor görülmektedir.

Türkiye büyük bir sanayileşme sürecine girmesine karşın, tarım ekonomimizdeki önemini halen korumaktadır.

Ülkemizde tarımın ekonomiyeye katkısı, ekonomideki yeri son yıllarda nisbi olarak gerilemekte birlikte yine de büyüktür. 1995 yılı itibarıyla tarımın payları GSYİH'da % 15 GSMH'da % 14,8, ihracatta % 20,4, istihdamda ise % 45'dir.

Demek ki tarım sektörü ülkemizde, halen gelişen nüfusun yaklaşık yarısına yakın kısmını istihdam etmekte, ihracatın ise 1/5'ini karşılamaktadır.

Ayrıca tarım sektörü, üretim, istihdam ve dış ticarete katkı yanında hizmetler sektörüne mal, sanayiye hammaddede sağlarken, diğer taraftan da sanayi ve hizmetler sektörünün müşterisi durumunda bulunmaktadır.

Ancak gelişmiş ülkelerde olduğu gibi, ülke kalkınmasının, kalkınmış bir tarım sektörü ile sağlanabileceği gerçeğine rağmen, halen ülkemizde tarıma yeterli destek verilmemesi sebebiyle, önümüzdeki yıllarda önemli darboğazların yaşanacağı da bilinen bir gerçektir.

Daha önce kadar dünyada tarım ürünleri yönünden kendine yeterli ülkelerden biri durumunda olan ülkemiz, son yıllarda uygulanan yanlış politikalar sebebiyle bu özelliğini kaybederek ihracatçı ülke konumundan ithalatçı ülke konumuna düşülmüştür.

1- GİRİŞ

Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı

Özcan DİLMEN

ÖRGÜTLENMEYE YENİ YAKLAŞIM TARIMSAL DESTEKLEMEDE

TABLO 1 : Yıllar İtibariyle Türkiye'nin Tarım Ürünleri Dış Ticareti (Milyon Dolar)

Yıllar	İhracat			İthalat		
	Tarım Ürünleri	İşlenmiş Tarım Ürünleri	Toplam	Tarım Ürünleri	İşlenmiş Tarım Ürünleri	Toplam
1980	1.672	209	1.881	51	303	354
1981	2.219	412	2.631	125	230	355
1982	2.140	569	2.709	176	177	353
1983	1.881	670	2.551	138	205	343
1984	1.749	809	2.558	418	434	852
1985	1.719	647	2.366	375	487	867
1986	1.886	667	2.553	457	480	937
1987	1.853	954	2.807	782	719	1.501
1988	2.341	885	3.226	499	738	1.237
1989	2.126	918	3.044	1.041	843	1.884
1990	2.347	940	3.287	1.319	1.401	2.720
1991	2.683	1.212	3.895	808	1.172	1.980
1992	2.203	1.337	3.540	1.178	1.139	2.317
1993	2.365	1.368	3.733	1.664	1.280	2.944
1994	2.470	1.765	4.235	1.214	1.029	2.243
1995	2.314	2.097	4.411	2.452	1.500	3.952

Kaynak : DTM, DİE

Tablodan da görüleceği gibi, 1980 yılında ihracatımız ithalatımızın 5 katı iken, 1995 yılında neredeyse başabaş noktasına gelmiş bulunmaktadır. Gerekli tedbirlerin alınmaması, durumun böyle devam etmesi halinde gelecekte ülkemizin önemli sorunlarla karşılaşacağı muhakkaktır.

Türkiye son yıllara kadar nüfusu hızla artan bir ülke olması özelliğini korumuştur. 80' li yıllara kadar % 2.5 dolayında seyreden nüfus artış hızı, 90' lı yılların ilk yarısında % 2.2 lere, 1997 sayımına göre ise % 1.473 düzeyine inmiştir.

TABLO 2 : Nüfus Göstergeleri: 1927-1996

Sayım Yılları	Toplam Nüfus	Kırsal Nüfus	Oran (%)
1927	13.648.270	10.342.391	75.7
1960	27.754.820	18.895.089	68.1
1970	35.605.176	21.914.075	65.1
1980	44.735.957	25.091.950	56.1
1990	56.473.035	23.146.684	40.9
1997	62.606.000	21.870.000	34.9

Kaynak : DİE

1997 Sayımına göre nüfusun % 65'i kentlerde, % 35'e yakın kısmı ise kırsal alanda yaşamaktadır.

Tablo 2' de de görüldüğü gibi oransal olarak sürekli azalan kırsal nüfus, sayısal anlamda ilk defa 1985'de azalma göstermiştir. 1980'de 25 milyon olan nüfus 1985'de 23.8 milyona düşmüştür.

Bilindiği üzere gelişen ekonomilerde, tarımın gelişmesine paralel olarak bu sektörde oluşan artı sermaye ve istihdam fazlası sanayi sektörüne aktarılmakta, böylece kırsal alan nüfusu dengeli bir şekilde azaltılmaktadır.

Ülkemiz kırsal alan nüfusunun azalması, tarımın gelişmiş ülkelerde olduğu gibi sağlıklı gelişmesinden kaynaklanmaktadır. Bu azalmanın en büyük sebebi, tarım topraklarının amaç dışı kullanımı sebebiyle azalması ve miras hukuku sebebiyle parçalanarak ekonomik yeterliliğini kaybetmesi, üretim gücü fiillerinin mevcut enflasyonun çok üzerinde seyretmesi, buna karşılık üretimden elde edilen gelirün düşüklüğü ile eğitilmiş, sağlık gibi sosyal konularda yeterli tedbirlerin alınmamasının yarattığı büyük metropollere olan düzensiz göçlerdir.

Bu düzensiz göçler, beraberinde büyük sorunları da getirmekte ve göç alan metropollerin, eğitim, sağlık, ulaşım ve diğer konulardaki sorunlarını çözümlenmesi ve giderilmesi için düzensiz göçler, beraberinde büyük sorunları da getirmekte ve göç alan metropollerde yaşanılan önemli bir kesimin ekonomik olarak kısıtlanıp, halen kırsal alana bağlılıklarını (ün, bulgur, yağ, peynir vs.)

Ekonomimizde ve ülke kalkınmasında bu denli önemli bir yer tutan tarım sektörünün istenilen düzeye getirilmesi için gerekli olan tüm teşvik ve desteklerle ilgili tedbirlerin ivedilikle alınması gerekmektedir.

2- TARIMDA ÜRETİCİ ÖRGÜTLENMESİ

Ülkemiz tarımının içinde bulunduğu sorunların çözülmesi, gelişiminin sağlanabilmesi için kırsal alanda yaşayanların etkin bir şekilde örgütlenmesi gerekmektedir.

Bu gün ülkemizde kırsal alanda kalkınmanın bütünsel faaliyetlerden çok, karşılıklı dayanışma neticesinde sağlanabileceği gerçeği karşısında çiftçilerinin, müşterek ilgi ve menfaatlerini gözetecek amacıyla örgütlenmeleri bir topluma haline gelmesi zaruridir. Gelişen ve gelişmekte olan ülkelerde kırsal alanda en önemli örgütlenme modeli ise kooperatif olup, kooperatiflerin yaklaşık % 85'ini de tarımsal kooperatifler oluşturmaktadır.

Tarımımızın kalkınmasında önemli bir yer alan kooperatiftir. Gelişimi için planlı döneme birlikte yıllık program ve kalkınma planlarında, ilke, politika ve tedbirler yer verilmesine, Anayasamız da yer almasına rağmen kooperatiftir. İstisnai düzeyde çıkarılmaması, bunun sonucu olarak da, bazı ülkelerde kamu ve özel sektörler arasında güçlü bir sektör olarak yer alan kooperatifler, ülke ekonomisi üzerinde etkili olamamıştır.

Ülkemizde, kooperatiflerin uzun yıllar bazı çevreler tarafından düzenli olarak örgütlenmesi, nitelendirilmesi, Devletçe yeterli desteğin sağlanmaması ve yanlış uygulamalar gibi sebeplerden dolayı kooperatiftir. Başarıyla olamaması ve yine aynı sebeplerden dolayı üreticilerin, örgütlenme konusunda çekimser kalmamasına neden olmuştur.

Bu sebeplerden dolayı başarısız duruma düşürülen kooperatif örgütleri yerine, yeni yeni örgütlenme modelleri arayışına gidilerek, kırsal alanda birbirleriyle çakışan, çatışan örgütler yaratılmıştır.

Halbuki gelişmiş ülkelerde en önemli örgütlenme modeli olan tarımsal kooperatiflerin ülkemizde gelişiminde nedensizlikli bir şekilde irdelenmesi ve mevcut sorunların çözümleri için radikal tedbirlerin süratle alınması halinde kooperatiflerin üretici, tüketici ve ülke ekonomisinde gerekli yeri alacağı bir gerçektir.

Kırsal alanda örgütlenme, üreticilerin yanında tüketiciler açısından da büyük önem taşımaktadır.

Üreticilerin yeterli örgütlenmeleri ve buna bağlı olarak pazarlama kanallarının oluşturulmasıyla, üreticilerin ürünler pazarına aracılar vasıtasıyla yüksek fiillerle ulaştırılmakta, bu durum ise gerek üretici ve gerekse tüketicinin ekonomisini olumsuz yönde etkilemektedir.

3- TÜRKİYE'DE TARIMSAL KALKINMA KOOPERATİFLERİ

Türkiye'de kooperatifçiliğin kökeni, Mithat Paşa'nın 1863'deki Memleket Sandıklarına kadar dayanmasına rağmen, batılı anlamda kooperatifçilik hareketi, 1964 yılında çok amaçlı Tarımsal Kalkınma kooperatiflerinin kurulmasıyla başlamış ve 1969 yılında 1163 sayılı kooperatifler kanunu yürürlüğe girmiştir. 1961 Anayasasının özel hükmü etkisiyle kalkınma planlarında ilke olarak yer alması, 1965 yılında Köyişleri Bakanlığının ve Bakanlığa bağlı kooperatifçilikle görevli Genel Müdürlüğün oluşumuyla, kooperatifleşme süreci bir ivme kazanmıştır.

TABLO 3 : Yıllar İtibariyle Tarımsal Kalkınma Kooperatiflerinin Sayıları (15.10.1998 tarihi itibariyle).

Koop. Türü	1967	1971	1974	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998
Tar. Kal. Koop.	558	2.270	6.000	5.275	3.520	3.631	3.748	3.895	4.016	4.559	4.748	5.007	5.284

Kaynak : Teşkilatlanma ve Destekleme Genel Müdürlüğü

1998 yılı itibariyle 5284 faal tarımsal kalkınma kooperatifi mevcut olup, toplam ortak sayısı 559.648 dir.

Tablo 3 'de de görüleceği üzere, Ülkemizde kurulan kooperatif sayısı 1974 yılında 6000'e çıkmış, 1990 yılında 3520 ye düşmüş ve 1998 yılında ise 5284'e yükselmiştir.

Kurulan kooperatif sayılarındaki bu dalgalanmaların sebeplerinin çok iyi irdelenmesi, bazı kesimlerin kooperatifler başarılı olamıyor ön yargısına bir yanıt getirilmesi açısından çok önemlidir.

Kırsal alandaki kaynakların ekonomiye kazandırılmasında, üretilen ürünlerin değerlendirilmesine yönelik tarımsal sanayi tesislerin gerçekleştirilmesinde ve kırsal alandan metropollere olan göçün önlenmesinde kooperatifler bir araç olarak kabul edilmiştir.

Bu hedefin gerçekleştirilmesini sağlamak üzere Devlet; kooperatiflerin proje uygulamalarını yaygınlaştırmak ve bu projelere kaynak temin etmek amacıyla " Dış Ülkelere İşçi Göndermede Kooperatif Kuran Köylülere Öncelik Tanıma" projesini geliştirmiş ve bu teşvikten faydalanabilmek için de proje uygulama şartı getirmiştir.

1974 yılına kadar 1204 kooperatif projesine 42.227 kişilik işçikontenjan tahsisi yapılarak 23.191 kooperatif ortağı yurt dışına gönderilmiş ve bu uygulama ile 318.5 milyon TL sermaye birikiminin sağlanması planlanmıştır. Getirilen bu teşvikle kooperatif sayısı 1974 yılında 6000'e ulaşmış ve yine bu dönemde kooperatiflere teknik yardım olarak verilmek üzere tip projeler hazırlanmıştır.

Ancak Devletçe iyi niyetlerle geliştirilen bu teşvikler, o dönemde ortaya çıkan kooperatif ağaları tarafından suistimale uğratılmış ve kooperatifler sadece yurtdışına işçi gönderme aracı olarak kullanılmaya başlanılmıştır.

Bu dönemde kooperatif ve proje uygulayan kooperatif sayısı miktar olarak artmışsa da, amaçlanan sosya-ekonomik hedeflere ulaşılamamıştır. Ayrıca, altyapı ve pazarlama olanakları, kooperatif-ortak ilişkisi, arz ve talep dengeleri araştırılmadan, kooperatiflere uygulattırılan gelişigüzel projeler, ülkenin dört bir yanında kooperatifçiliğe kötü puan kazandıran, yarım kalmış veya işletmesi durmuş yatırımların ortaya çıkmasına sebep olmuştur.

1973 yılından itibaren dış ülkelerin işçi talebini kesmeleri ve 1988 yılında çıkarılan 3476 sayılı yasa ile faaliyetlerini sürdüren tarımsal amaçlı kooperatiflere getirilen intibak zorunluluğundan dolayı, kooperatif sayısı 1990 yılında 3250'ye düşmüştür.

1967 yılında yürürlüğü konulan " Tarımsal Kooperatiflere Yapılacak Devlet Yardımı Yönetmeliği" nde yapılan değişiklikle birlikte, 1990 yılından itibaren üretim ünitelerinin kooperatif mülkiyetindeki uygulamalarından vazgeçilerek, üretim ünitelerinin ortakların mülkiyetinde olan Ortaklar Mülkiyetinde Damızlık Sığırcılık, Süt Sığırcılığı, Besi Sığırcılığı, Seracılık, Arıcılık,

- a- İşçi kontenjanı gibi getirilen teşviklerin, amacıyla kullanılmasını sağlayacak tedbirlerin beraberinde alınmaması,
- b- Gerçek girdi ve geriye dönüşümünden ortak-kooperatif ilişkisi kurulamayan projelerin uygulanması ve bunun sonucu olarak istura prensibinin işlevsizliğinden dolayı kooperatif ortaklarının, projede yer alan ve kendi mülkiyetinde olmayan tesis ve demirbaşlara, yani projeye ilgisiz kalmaması,
- c- Mevcut ve gelecekte, hammadde üretim ve tüketiminde meydana gelebilecek başarısızlıkların sağlıklı tespit edilmeden, proje uygulamasına karar verilmesi veya kapasite testinin yapılması,
- d- Tesislerin, altyapı (su, yol, elektrik) yönünden yetersiz yörelerde kurulması, sağlıklı bir pazar araştırmasının yapılması,
- f- Projenin gerçek duyduğu kaliteye elemanı teminde karşılaşılan güçlükler,
- g- Gelişen teknolojilere adapte olunmaması,
- h- Finansman yetersizliği gibi sebeplerin sayabilinir.

Kooperatif projelerinde ortaya çıkan başarısızlıkların sebeplerini şu şekilde sıralayabiliriz:

a- İşçi kontenjanı gibi getirilen teşviklerin, amacıyla kullanılmasını sağlayacak tedbirlerin beraberinde alınmaması,

b- Gerçek girdi ve geriye dönüşümünden ortak-kooperatif ilişkisi kurulamayan projelerin uygulanması ve bunun sonucu olarak istura prensibinin işlevsizliğinden dolayı kooperatif ortaklarının, projede yer alan ve kendi mülkiyetinde olmayan tesis ve demirbaşlara, yani projeye ilgisiz kalmaması,

c- Mevcut ve gelecekte, hammadde üretim ve tüketiminde meydana gelebilecek başarısızlıkların sağlıklı tespit edilmeden, proje uygulamasına karar verilmesi veya kapasite testinin yapılması,

d- Tesislerin, altyapı (su, yol, elektrik) yönünden yetersiz yörelerde kurulması, sağlıklı bir pazar araştırmasının yapılması,

f- Projenin gerçek duyduğu kaliteye elemanı teminde karşılaşılan güçlükler,

g- Gelişen teknolojilere adapte olunmaması,

h- Finansman yetersizliği gibi sebeplerin sayabilinir.

1967-1998 (15.05.1998 tarihi itibarıyla) yılları arasında 4.422 kooperatif proje konusu almış, ancak kooperatifçilik ilkelere bağdaşmayan ve uygulanma olanağı görülmeyen 1269 kooperatif projeleri iptal edilmiştir. Geriye kalan kooperatif projelerinden çeşitli nedenlerden dolayı ancak % 30'a yakın bölümü işletmede olup, bunların ise, kapasite kullanım oranlarının çok yüksek olmadığı bir gerçektir.

Yeterli kredinin verilmesinin getirilmiş olduğu olumsuz etkiler sebebiyle, 90 kooperatif ise proje uygulamasından vazgeçmiştir.

Bu projelere yeterli kredi verilememesi sebebiyle, süt sigurcılığında 239, besi sigurcılığında 42, seracılıktan 12 anıcılıktan ise ancak 5 kooperatif projeleri tamamlanarak işletmeye açılmıştır.

Kaynak : Teşkilatlanma ve Destekleme Genel Müdürlüğü

Proje Konusu	KONU ALAN KOOPERATİF SAYISI										TOPLAM
	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998		
Süt Sigurcılığı	1	41	25	87	51	392	80	84	73	834	
Besi Sigurcılığı	-	-	5	16	13	436	50	6	32	558	
Damızlık Sigurcılığı	-	-	-	-	-	-	-	-	80	80	
Seracılık	-	-	11	9	3	7	11	8	3	52	
Anıcılık	-	-	13	3	1	1	4	8	6	37	
Manatçılık	-	-	-	-	-	-	-	1	2	2	
GENEL TOPLAM	1	54	44	113	68	836	145	107	196	1563	

TABLO 4 : Ortaklar Mülkiyetinde Proje Konusu Alan Kooperatifler

1990-1998 yılları arasında 1563 kooperatif Ortaklar Mülkiyetinde proje konusu almıştır. Manatçılık projeleri uygulamaya konulmuş ve bu projeler, ortak-kooperatif ilişkisi bulunduğu ve dolayısıyla kooperatifçilik ilkelere bağdaşmayan ve uygulanma olanağı görülmeyen ve çiftçilerimizde, özellikle hayvancılık projelerinin uygulanması yönünde büyük istek uyandırmıştır. Buna rağmen olarak da kooperatif sayısı 1998 yılında 5284'e ulaşmıştır.

4- TARIMSAL KALKINMA KOOPERATİF DESTEKLEMELERİ

Ülkemizde destekleme denilince ilk önce; taban fiyat uygulaması, girdi subvansiyonu, düşük faizli krediler, borç erteleme, vergi iadesi ve indirimi gibi nakde dayalı desteklemeler akla gelmektedir.

Yine ülkemizde; desteklemeler ile ilgili uygulamaların yalnızca devletin görevi olduğu gibi yanlış bir kanı da hakim bulunmaktadır.

Tabii ki destekleme politikalarının tespiti ve uygulamasında en önemli görev devlete düşmektedir. Ancak Kamu Sektöründen sanayi sektörüne, üniversitelerden basın yayın kuruluşlarına, yerel yönetimlerinden sivil toplum örgütlerine kadar toplumun tüm kesimlerinin desteklemelerde yer alabileceği hususlar mevcut olup, bunların yerine getirilmesi halinde, devletin sunacağı desteklerin, topluma daha güçlü yansımaları mümkün olabilecektir.

Bu sebeple, Tarımsal Kalkınma Kooperatiflerine yapılan ve yapılacak desteklerin iki ana başlık altında incelenmesi gerekmektedir.

3.1) NAKDE DAYALI DESTEKLEMELER

1967 yılında "Tarımsal Kooperatiflere Yapılacak Devlet Yardımı Yönetmeliği" nin uygulamaya konulmasıyla birlikte kooperatif projelerinin kredi ile desteklenmesine başlanılmıştır.

Verilen kredilerin miktarı, proje tutarının öncelikli yörelerde % 80'i, diğer yörelerde ise % 75' i oranında olup, vadesi ortaklar mülkiyetindeki projelerde 2 yılı ödemesiz 7 yıl, diğer projelerde ise 2 yılı ödemesiz 12 yıldır.

Ancak; devletin kooperatiflere vermiş olduğu kredilerin yeterliliğinden bahsetmek oldukça güçtür.

TABLO 5 : Tarımsal Devlet Yardımı Yönetmeliğine Göre Kooperatiflerin Projeli Yatırımlarına Tahsis Edilen Devlet Yardımları (25.12.1998) (1000 TL)

YILI	TRANSFER		FONA DÖNEN		YATIRIM		TOPLAM	
	Koop. Sayısı	Kredi	Koop. Sayısı	Kredi	Koop. Sayısı	Kredi	Koop. Sayısı	Kredi
1967-79	1023	609.670	11	35.419	792	1.058.191	1826	2.312.118
1980	44	86.479	42	81.285	41	114.595	127	300.920
1981	77	235.248	54	151.340	71	567.614	202	959.880
1982	130	249.760	43	114.934	32	448.068	205	812.762
1983	125	271.194	47	148.923	44	768.530	216	1.188.647
1984	103	293.300	54	249.421	24	661.569	181	1.204.281
1985	82	370.202	24	145.752	22	650.640	128	1.166.594
1986	55	412.335	50	442.098	32	779.954	137	1.634.387
1987	43	436.400	57	539.000	25	765.216	125	1.740.616
1988	36	475.600	66	1.057.500	19	975.124	121	2.508.224
1989	57	990.576	24	749.000	16	1.058.543	97	2.798.119
1990	62	1.750.000	43	1.937.000	7	1.624.140	112	5.311.140
1991	46	1.987.674	27	1.878.600	14	7.845.873	87	11.712.147
1992	63	5.882.500	22	5.587.000	22	18.796.773	107	30.266.273
1993	61	8.685.000	22	4.296.500	44	109.238.199	127	122.219.699
1994	48	48.986.752	27	12.820.276	23	66.869.770	98	128.676.798
1995	60	54.961.783	17	28.930.000	59	954.968.431	136	1.038.860.214
1996	16	32.006.000	63	84.215.000	31	210.288.920	110	326.509.920
1997	85	335.134.500	20	202.188.000	55	1.848.145.387	160	2.385.467.887
1998	86	706.828.000	11	144.849.000	42	1.535.759.000	139	2.387.436.000
Toplam	2302	1.200.652.973	724	490.416.039	1415	4.761.384.537	4441	6.453.086.626

Kaynak : Teşkilatlanma ve Destekleme Genel Müdürlüğü

Bu durum ise, devletin vergi kaybına, haksız kazanç sağlanmasına ve kooperatifler aleyhine haksız rekabetin oluşmasına sebep olmaktadır.

Tarım ve Köyişleri Bakanlığının 4-5 Kasım 1998 tarihinde düzenlemiş olduğu 1.nci hayvancılık kongresinin Tarımsal Sanayi Komisyonunda da bu hususlar sanayiciler tarafından dile getirilmiş ve kendilerinin de olumsuz etkileyen haksız rekabetin önüne geçilmesi konusunda devletçe gerekli tedbirlerin alınması talep edilmiştir.

Haksız rekabetin önlenmesi, vergi kaçaklarının ortadan kaldırılması; tüccarından sanayicisine, komisyoncusundan ihracatçısına kadar tüm kesimlerin tarımsal ürün alımlarını kooperatifler kanalıyla yapabileceklerini sağlayacak teşvik ve yasal tedbirlerin getirilmesine, KDV ve stopaj oranlarının kooperatifler lehine yeniden gözden geçirilmesine, kısacası kooperatiflerin pazara hakimiyetlerini güçlendirecek tüm tedbir ve teşviklerin alınmasına bağlıdır.

3.2. DİĞER DESTEKLEMELER

Ülkemizde üretici ve tüketicilerin kooperatifçilik konusunda yeterince bilinlendirilmemiş olması, kooperatifçiliğin gelişmesini engelleyen en önemli sebeplerden birisidir.

Toplumun bilinlendirilmesinde devlete, üniversitelere, basın-yayın organlarına, yerel yönetimlere, tüketici ve diğer sivil toplum örgütlerine önemli görevler düşmektedir.

Kooperatifçilik hareketinin başarıya ulaşmasında eğitimin önemli bir payı var olup, eğitime olan ihtiyaç gün geçtikçe de artmaktadır.

Türkiye kooperatifçiliği için büyük önem taşıyan eğitime gerekli ilgi gösterilmemektedir.

Ülkemizde bazı yüksek okullarda okutulan kooperatifçilik derslerinin daha da yaygınlaştırılması, orta öğretimde de kooperatifçilik derslerinin yer alması, eğitim açısından önemli yararlar sağlayacaktır. Ayrıca, kooperatiflerin ihtiyaç duyduğu personelin yetiştirilmesi için kooperatifçilik meslek lisesinin açılması gerekmektedir.

Ortakların eğitimi için kooperatifler düzeyinde, ilgili bakanlıklar ve toplumun diğer kesimlerinin katkıları ile düzenli eğitim programları yapılmalı, toplumda kooperatifçilik bilincinin geliştirilmesi amacıyla radyo, televizyon ve basın organlarında konu ile ilgili program ve yazılara daha sık yer verilmelidir.

Kooperatifçilik ile ilgili yeterli olmayan araştırmalar, üniversiteler ve diğer ilgili kuruluşların işbirliği ile artırılmalı, araştırma yapacak enstitüler kurulmalı, araştırma sonuçlarının pratiğe geçirilmesinde uygulayıcı kuruluşlar daha aktif olmalı, bilimsel çalışmaların ve araştırma sonuçlarının yayınlanarak kooperatiflere ulaştırılmasında gerekli önlemler alınmalı, periyodik yayınların sayısı artırılırken, içerikleri daha tatminkar ve kooperatifçilerin gereksinimlerine cevap verecek şekilde getirilmelidir.

Yerel yönetimler ve diğer ilgili kuruluşlar, kooperatif ürünlerinin pazarlanması konusunda kolaylık sağlayacak teşvik ve tedbirleri almalı, tüketici örgütleri ise tüketicileri, yarattıkları rekabet sebebiyle fiyat ve kalitede istikrar sağlayan kooperatif ürünlerinin tercih edilmesi konusunda aydınlatmalıdır.

Çeşitli girdilerini tarım kesiminden sağlayan sanayicilerin, mutlaka ve mutlaka girdi temininde kooperatifleri muhatap almaları gerekmektedir.

Böylece, 1. nci Hayvancılık Kongresinde belirtilen ve çözüm getirilmesi konusunda tedbir alınması istenilen; haksız rekabet, kaliteli hammadde temin edilememesi gibi sorunların da çözümleneceği bir gerçektir.

Öteden beri birbirlerine rakip olarak gösterilen kooperatif ve özel sektörün de, birinden biri olmazsa olmaz, uzlaşmacı mantığı ile ortak menfaatlerde birleşmeleri, karşılıklı çıkarlar gözetilerek bir konsensüs yaratılması, bu konuda alınacak radikal tedbirlerin uygulamaya sokulması, gerek ülke

ekonomisi ve gerekse geçimini her iki sektörden sağlayınlar açısından çok büyük faydalar sağlayacağı muhakkaktır.

Türkiye'de kooperatifiğinin içerisinde bulunduğu sorunlar, halen dikey entegrasyonunu gerçekleştirmemiş olmasından kaynaklanmaktadır.

Bu entegrasyonun gerçekleştirilmesinde veya gecikmesi halinde, mevcut sorunların gözünde ortaya konulacak politikalar konusunda, fazla iyimser olunması gerekmektedir.

Kooperatifiğinin ulkesele ölkede yapılanmasının sağlanması ile, kooperatifiğere gütürülen hizmetlerin (eğitim, girdi ve finansman temini, pazarlama vs.) büyük bölümü bu oluşum tarafından verilecek, dolayısıyla devletin bu konudaki yükü de hafifleyecektir.

Ancak, devletin üst örgütlenme konusunda gereklili gıstereğiği sđylenemiyeceđi gibi, bu konudaki mevcut girişimlerin ise hukuk alanına taşınmış bulunmaktadırlar.

5- SONUÇ OLARAK

Ülke tarımının kalkınmasında çok önemli fonksiyonları olan kooperatifiğinin gelişebilmesi için, devlet ile birlikte toplumun tüm kesimlerinin kooperatifiğilik hareketini desteklemesi gerekmektedir.

Devlet, özellikle kuruluş döneminde kooperatifiğere finansal destek sağlamalı, kooperatifiğilik eğitimi veren kurumları oluşturmaları kısacası devlet, kooperatifiğiliği her yönüyle desteklemeli ve bu desteğin dayanağı ise, gelişen bir ekonomide devletin, ekonomik ve sosyal gelişmelerle ilgili hertürlü girişimi desteklemesinin görevi olduğu ve Anayasa ile de bu görevin kendisine verildiği olmalıdır.

Türkiye kooperatifiğinin gelişmesini sağlayacak olan dikey teşkilatlanmanın oluşumunu sağlama, devlet vakit geçirmeden harekete geçmeli, bu konuda mevcut girişimleri destekleyerek, dikey entegrasyonun tamamlanmasını sağlamalıdır.

Kooperatifiğere gütürülen tüm hizmetlerde verimliliği arttırmak amacıyla Kooperatifiğler Bankası ile Bakanlığı ve kooperatifiğere finansal destek sağlayacak Kooperatifiğler Bankasının ivedilikle kurulması gerekmektedir.

PANEL

**DÜNYA'DA VE TÜRKİYE'DE
TARIMSAL DESTEKLEMELERE YENİ YAKLAŞIMLAR**

PANEL YÖNETİCİSİ :

Prof. Dr. Cemal TALUĞ

Ankara Üniversitesi Rektör Yardımcısı

KONUŞMACILAR :

Ayhan ELÇİ

TÜRK-TED Genel Sekreteri

B. Çağlar ÜNAL

TCZB Yönetim Kurulu Üyesi

Doğan VARDARLI

Tikveşli Tarım İşl. A.Ş.

Kemal AKMAN

BESD-BİR Yönetim Kurulu Başkanı

İsmail ANIL

Holstein Sığır Yetiştiricileri Birliği Başkanı

Saim DAĞ

Türkiye Ziraat Odaları Birliği

Murtaza ÖZTÜRK

PANKOBİRLİK Planlama ve Poje Müdürü

Dr. Apti YALTIRIK

TARMAKBİR

DÜNYA'DA VE TÜRKİYE'DE TARIMSAL DESTEKLEMELERE YENİ YAKLAŞIMLAR

B. Çağlar ÜNAL

TCZB Yönetim Kurulu Üyesi

1989 yılına kadar kaynak maliyeti ile kredi faiz oranları arasındaki zirai kredilerden de kâr ederken, daha sonra artan kaynak maliyetleri nedeniyle maalesef zirai kredilerde büyük kayıplara uğramaktadır. Bu kayıplarını diğer faaliyetlerinden sağladığı gelirlerle karşılamaya çalışmaktadır; ancak, bu da yeterli olmamaktadır. Sonuçta Ziraat Bankasının ikraz gücü, reel ikraz gücü yıldan yıla azalmaktadır.

Ziraat Bankasının tarımı destekleme konusundaki diğer bir fonksiyonu da, kimyevi gübre, süt, pamuk, çay budama gibi tazminatları üreticilere ulaştırmaktır. Bunlar son zamanlarda ziraat Bankası kaynağından yapılmıyor, ancak Ziraat Bankası kaynağından yapıldığı dönemlerde de bankayı bir hayli nakit açısından sıkıntıya sokmuş uygulamalardır.

Türkiye'de tarımsal destekleme genellikle fiyat müdahaleleri, girdi destekleri, tarımsal kredi ve faiz sübvansiyonları, doğal afet ve teşvik primi ödemeleri, destekleme primleri, ithalat ve ihracat tarifleri gibi araçlarla sürdürülmektedir. Ancak, bu uygulamaların maliyeti çok yüksektir ve harcanan imkanlarla orantılı bir fayda sağlamadığı da bir gerçektir. Dünya Bankası'na yapılan bir incelemede tarımsal desteklemelerin nakdi tutarının tarım sektörünün gayri safi milli hasılasının yarısına ulaştığı şeklinde bir çalışma vardır. Aynı şekilde resmî bazı tespitlere göre de Türkiye'de 1997 yılında tarıma yapılan transferler 2 katrilyon 177 trilyon, 1996 yılında 867 trilyon, 1995 yılında 506 trilyon liradır. Bu yapılan harcamalar oranında fayda sağlamadığı da bir gerçektir. Zira, aktarılan bu kaynakların tamamı üreticilerin eline geçmemektedir. Tarımsal üretimde ve ihracatta ülkemiz potansiyeline uygun bir artış sağlanamamaktadır. Üreticilere üretimle ilgili karar almalarını sağlayacak Pazar sinyalleri yeteri kadar ulaşmamaktadır. Verilen desteklerden küçük işletmelerle verimin düşük olduğu bölgelerdeki işletmeler yeteri kadar faydalanamamaktadır. Tarımsal üretim faaliyeti cazip bir geçim alanı olmaktan uzaklaşmaktadır. Kuruluşlar arasındaki koordinasyon eksikliği uygulamanın etkin bir şekilde yürütülmesini engellemektedir.

Dolayısıyla tarımsal desteklemelerin bize göre şu hedeflere yönelmesinde yarar vardır. Üretim dünya pazarlarında rekabet edilebilir şartlarda ve Pazar sinyallerine uygun geliştirilmeli ve buna bağlı olarak ihracat artırılmalıdır. Üretici gelirlerinde istikrar sağlanmalı, gelir dağılımı iyileştirilerek hayat standartları yükseltilmelidir. Tarımsal desteklemelerle ilgili kamu finansmanı yükü azaltılmalıdır. Gıda güvenlik ve güvenirliliği sağlanmalıdır. Tarımsal üretimde kalite ve verimlilik artırılmalıdır. Doğa kaynaklarının korunmasını esas alan dengeli ve çevreci bir alt yapı oluşturulmalı, sürdürülebilir bir tarımsal kalkınma sağlanmalıdır. Bu çerçevede üreticilerin gelir açısından desteklenmesi kadar eğitimine, tarımda üretimin, verimliliğin ve kalitenin artırılmasına, örgütlenmeye ve işletmelerin optimal büyüklüğe oluşturulmasına yönelik çalışmalar etkin bir şekilde sürdürülmelidir. Beni dinlediğiniz için hepinize teşekkür ediyorum, saygılar sunuyorum.

Eide ettiğimiziz sonuca baktığımızda ortaya çıkan gerçek şudur, adalesiz bir dağılım var, mevcut dengeyi görebilmek için dünya ülkelerinin tarımsal desteklendirmelerini nasıl yaptığını, uzun uzun incelemeye bile gerek olmadığı kanaatindeyim. Gerçek bu kadar çiplaklığı ile ortada

gerçeği özelliğe vurguluyoruz. Kimyevi gübre konusunda, tabii ki, bilimsel kurallara uygun bir desteklendirmenin yapılmasının kullanılmaması, verim artışından çok toprak üzerindeki olumsuz etkilere de dikkate alınmak gerekliydi. Söylüyorum, ayrıca patates ve pamuk tarımı yapılan birçok bölgede aşırı miktarlarda gübre uygulanıyor, birtakım tahillere dayanan gübre tarımı yapılan gübre tarikatını kastedersek oram ve gübre israfı olarak gözüküyor bu rakam, israfın söz etmemizin sebebi de, tabii tekniğimize miktarın yolları artmazken, 2 milyon ton civarındadır genelde, 1994 yılında azalmıştır. Destekleme baktığımızda, yapılan desteklemenin tablodaki mukayesesi, 1994 yılında azalmıştır. Destekleme gübre 1974 yılından bu yana sürekli desteklenmiştir. Bu kadar ilerleme destekleme için buradan ortadadır. Kimyevi araştırmaya gerek yoktur. Üretim güdülüne yapılan destekleme için buradan ortadadır. Kimyevi desteklemenin payı 1997'de yüzde 85, 1998'de yüzde 89,5'dur. Kaynakların nerelere gittiğini desteklemeye bakarsak, tarım kesimine yapılan toplam ödeme içerisinde, kimyevi gübreyle yapılan güden desteklemedir. Diğer taraftan konsümacılar diye getirildiği gibi kimyevi gübreyle yapılan trilyon kadran hayvancılık sektörüne ayrılmıyor, 7 trilyon kadran ise süt sektörü ve ilaç ödemesine bütçesel ücretime, yüzde 6,6'luk kısmının da hayvancılık sektörüne yapıldığını, bunun yaklaşık 10 milyarlık kısmını hayvancılık sektörüne yapıyoruz. 1998 yılında 1 Aralık 10,5'u da hayvancılık alt sektörüne paylaştığımızı görüyoruz. 1998 yılında 1 Aralık 10,5'u da bütçesel ücretime, destekleme miktarı 80 trilyon Türk Lirası, bu miktarın yüzde 89,5'u da bütçesel ücretime, hayvansal olarak iki alt sektöre dağılımına bakarsak, 1997 yılında tarım sektörüne yapılmış olan olan yani budur diyoruz. Tarımsal üretim güdülüne yapılan destekleme ödemesinin bütçesel ve hayvancılık sektörüne dağılımı, hangi sektör desteklenmelidir sorusuna bizim verdığımız cevap, kısaca özetiyle şöyle olacaktır. Biz de doğru olarak düşünüyoruz. Sizi de düşünün, destekleme ödemesi konusunda bu kısaca sürede

ortaya çıkacaktır. Metotlarla en doğru uygulamayı seçmenin bugüne kadar neden başarısızlığının sonuçları açıkça ticaret örgütünü anlaşımların desteklemelere getirildiği sınır ve kuralları da ilave edersek, bilimsel görüşler doğrultusunda, uygulanabilir politikalarla sürekli geliştirilmiştir. Hele son zamanlarda dünya tartışılmadığı gibi sürekli tartışılan gelmiştir. Bu sorulara verilen cevaplar ise, iktidara gelen siyasal görüşleri mi desteklenmelidir, destekleme oranı ne olmalıdır gibi, değişik sorular gündemde hiç desteklenmelidir, amaçlarına göre en uygun destekleme şekli hangisidir. Üretim güdülüne mi, ürün desteklemelerinde uygulamaları başlatıldığı günden bu güne, hangi sektör ne kadar

belirlenmede oldukça önemli roller oynayacaktır. Bunun için de konsümacılar zaten bulunmaktadırlar. İle inceleyecek olan bir taraf daha var ki, bizim yanlış tercihlerle doğrudan ne kadar uzaklaşmışız verenden çok, alan taraf olduğumu söylemek de pek yanlış olmaz. Konuyu bilimsel boyutlara temsillerinin olmadığını su anda görüyoruz. Konu hakkında konuşacak taraflar, desteklemeyi şekillendiren, son kararları veren, kaynakları dağıtmada sözleri geçen, yetkili kuruluşların sempoziumu destekleme konsensusu irdeleyecek konsümacılara baktığımızda, desteklemeyi hazırlanmasında ki, memnuniyetimi aktarıyorum, hepimize saygılar sunarım.

Sayın Başkan, teşekkür ederim. Mevcut destekleme uygulamaları sonuçlarından ne verim

BESD-BİR Yönetim Kurulu Başkanı

Kemal ARMAN

iken, desteklemeye daha fazla kaynak ayrılmayan bu sektörümüzün acil olarak belli birtakım şeylerden kısıntı yaparak bir miktar pay almasını beklemek gerekmektedir. Yıllardır kimyevi gübrenin destekleme oranının artırılmasına rağmen kullanılan gübrenin artmadığını görüyoruz, bu tabloda özellikle desteklemeden bir önceki yıla yüzde 12.8 oranında düşürüldüğü 1993 yılındaki gübre tüketimi yüzde 14.5 artışla rekor bir düzeye ulaşmıştır. 1997 yılından itibaren destekleme ödemelerinin tekrar üretici firmalara ödenmeye başlaması nedeniyle, destekleme ödemeleri yüzde 50'nin altına düşmüş olmasına rağmen, tüketimde düşme olmamış, hatta 1998 yılında yüzde 12 oranında bir artış sağlanmıştır. Tabii bu kadar yüksek oranda desteğin gübre israfına ve çevre kirliliğine sebebiyet verdiğini belirtmekte yarar görüyorum.

Bizim önerimiz; burada gübreye yapılan destekleme miktarının her yıl, düşürülerek bir kaç yıl içinde tamamen kaldırılmasıdır. Yaklaşık yüzde 50 olan destekleme oranından geriye alınacak her yüzde 1 puan yaklaşık 1.5 trilyon kaynak tasarrufuna sebebiyet verecek, ilk etapta 20 puan geriye çekilmesi halinde yapılacak 30 trilyonluk tasarrufun hayvancılık sektörüne ve doğru girdilere desteklenmesinin kanalize edilmesi halinde sağlayacağı yararın çok büyük olacağı muhakkaktır. Böyle bir destekleme düşüşünün sebep olacağı psikolojik etkinin gübre kullanımı ve bitkisel üretimi çok etkilemeyeceği kanaatındayım.

Hayvancılık sektörüne yapılan mevcut desteklemeleri süt ve ilaç olarak iki başlık altında toplayabiliriz. İthal damızlık hayvanların şu anda ithalatı olmadığı için herhangi bir rakam tahakkuk etmemektedir. Kanatlılara yapılan destekleme ödemesi ise, sadece hayvan sağlığını korumada kullanılan ilaçlarla sınırlı olduğunu görmekteyiz. Toplam ilaç ödeme miktarı yaklaşık 7 trilyon liradır. Bunu biraz önce de belirtmiştir. Bunun içinde ne kadarının kanatlı sektörüne ait olduğunu belirlemekte zorluk çekmekteyiz; ancak, yılda 600 milyon ton tavuk eti ve 10 milyarın üstünde yumurta üreten bu sektörün devletin destekleme konusunda üzerine düşeni yaptığını söylemekten bahsetmek herhalde mümkün değildir.

Dünya ülkelerinde, özellikle AT ülkelerinde bizdekinden çok yüksek mertebelerde ve oranlarda üreticileri desteklediğini görmemizin somut birkaç örneğini vermem mümkün. En basitinden iç pazarlarında bizimle eş değer bir maliyete sahip olan, yani perakende fiyatları aynı olan bu ülkelere, dış ülkelere satılan aynı ürünün 1200 dolar fiyatla ihraç etmesinin sebebi, uyguladıkları gizli sübvansiyonlarda yatmaktadır.

7 yıl önce bağımsızlığını kazanmış olan Kazakistan Cumhuriyeti büyük finansman sıkıntıları içerisinde boğuşmakta olduğu malumunuzdur. Yeterli sermaye olmadığı halde, ülke genelinde gübresiz ekip yapılmakta ve hatta ot mücadelesi bile tamamen kaderine terk edilmiş bulunmaktadır. Birim alandan sağlanabilecek üretim de bu nedenle çok düşüktür. Buna rağmen kıt kaynakları ile tarımı kalkındırmaya çalışan Kazakistan'ın hayvancılığa verdiği önemi bakın bu tabloda çok çarpıcı bir şekilde görebiliyoruz. Burada bin adet kuluçkalık yumurta satışı için perent stok işlemlere özellikle veriliyor, 180 dolar, bir kilo yem için 60 dolar, damızlık sığır başına 60 dolar, damızlık koyun başına 9.6 dolar, bir kilogram kırmızı et için 300 dolar, bin litre süt içinde 120 dolar ödemiş olduklarını görüyoruz. Burada en çarpıcı olan konu bu, üreticilerin bu desteklemeden yararlanabilmeleri için devletçe onaylanan bir birliği üye olmaları gerekmektedir. Damızlık materyali satın olan değil, satan desteklenmektedir. Et, süt üretimi aynı zamanda işleyebilecek entegrasyonlara sahip olanlar, et ve süt teşvik priminden yararlanmaktadırlar. Kazakistan bizim hayvancılık sektörünü destekleme sisteminden ayrıldığı en dikkat çekici unsur, desteklemelerin birlik unsurlarına verilmesi ve birliklerin destekleme ödemelerinde sorumluluk taşımalarıdır. İkinci unsur ise, kuluçkalık yumurtalık ve büyük baş, küçük baş hayvan üretenlerin desteklenmesidir. Biliyorsunuz kuluçkalık yumurta ve damızlık küçük baş hayvan üreticisi, bu anlamda desteklenmemektedir. Destekleme ödeme miktarlarına bakarsak, biz de bin litre süt için yaklaşık 5 milyon lira ödenirken, Kazakistan'da 38 milyon ödenmektedir. Bizdekinin sembolik olduğunu görmek mümkün. Dünyanın çeşitli ülkelerindeki meslektaşları ile mukayese edildiğinde Türk çiftçisinin en düşük oranda desteklenenler arasında olduğunu görmekteyiz. OECD teşkilatının Türkiye ile ilgili ülke raporunda yer alan bilgileri kısaca sizlere tablo halinde vermek istiyorum. Bu tabloda yüzde 68-77 gibi İsviçre gibi ülkeler desteklerken, Türkiye'nin yüzde 17 oranında

Sayın Başkan, değerli katılımcılar, sözlerime başlamadan önce hepimizi saygıyla selamlıyorum. Destekleme politikalarıyla ilgili başladığımız bu tartışma, aslında belli alanlardan beri uygulanan destekleme politikalarının amaçlarının ulaşmadığını tam bir belgesidir. Bu amaçlara ulaşamamadaki nedenlere baktığımızda, Türkiye'de sürekli bir şekilde hedefleri belirlemediğimiz, kararız, ilkesiz ve kalıcı olmayan geçici almış günü birlik tedbirlerin bizi uğraştırdığı sonuçlar. ebetteki cümhuriyet döneminde beri zaman zaman ülke geçceklerine uygun, ancak günümüzün bugünkü şartlarına el veremeyen, o günü politikaları eleştiriyor değiliz. ebetteki ülkemiz üretimde verimsiz takdimime bildiri şeklinde değil, daha önceki konuşmaların ortaya sundukları fikirlerle ilgili bazı değerlendirmeleri yapmak ve bu arada kendi görüşlerimi de belirtmek istiyorum. Mevcut politikalarla ilgili hedeflere ulaşamadığımız şeylerin başında hedeflerin yanlış belirlenmesi vardır. Özellikle ürün bazında seçici davranılmadığı, Sayın Başkanımın söylediği battaniye örneğinde olduğu gibi her şeyi battaniyenin altına almak hevesi, daha doğrusu temelli kararlı politikalarla belirlenmemiş, siyasi günlük, çıkarıcı ve kısa vadeli kararlar. Zaman zaman desteklenen ürünlerin fiyatları artmış, sayısı artmış, işte bütün, şeker hububat diye başlamışız. Peşinden şu yörenin pul biberi, şu yörenin gül yağı, şu yörenin diğer özelliği ve özellikle hangi ürünler listede ise, dönemin bakımının hangi iden olduğunun, hangi bölgeden olduğunun da anlamak kolaylaşır hale gelmiştir. Tüm bu tür politikaların uzlaşmanın temel gıks noktası, kararlı politikalar uygulamaktır. ebetteki belirlediğimiz amaçlar içinde ki, tarımsal destekleme politikalarının ülkemizde çok yararlı olduğunu düşünürüm. Çiftçi gelirlerini artırmak, tüketicinin bir taraftan kararlı bir biçimde piyasada tarımsal ürün bulma imkanlarını bulmak. Acaba bu sorulduğumuz politikalar ihatalı mıydı, yani tarımsal destekleme politikaları acaba çok amağı mi olmalı. Aynı zamanda ihatalı azaltmalı, ihracatı artırmalı, çiftçilerin gelirlerini yükseltmeli, bu arada üretimi artırmalı, sanayimizin yararlı olarak zor görüyorum. O halde dölensel olarak ürünlere bağıli kararlar politikaların uygulanması gerekmektedir. Tabii geniyeye dönüp baktığımızda ki, çok değerli arkadaşım Sayın Akman, biraz evvel bu desteklemeyen fazla yararlanan bir sektörlü temsil ediyord.

TURK-TEP Genel Sekreteri

Ayhan ELÇİ

Sonuç olarak, desteklemelere çok farklı bir açıdan bakılması ve yepyeni bir destekleme politikasının belirlenme zamanının gelip geçtiğini söyleyebiliriz. Çiftiyi kooperatif, birlik ve demek gibi teşkilatların kumaya tesvik eden, bu tür örgütlere destekleme ödemesinde sorunluluk yükleyip, ciddiyetle çalışmalarını denetleyecek bir sistem ve politika mutlaka belirlenmelidir. Ülke tarımının ihtiyaçları ve öncelikleri bilimsel bir yaklaşımla ve titizlikle belirlendikten sonra desteklenecek ürün ve girdiler kararlaştırılmalı, sonradan da değiştirilmemesi engellenmelidir. Belirlenecek önceliklere göre yeterli seviyede destek sağlanabilecektir kuvvetli bir fon kurulmalıdır. Ürün desteklemesine ayrı bir önem verilmelidir. Desteklemelerin ödemesi yapan ve alan tarafları uzmayacak, belgeli hayata geçiş, denetimi kolaylaştırarak pratik yollar bulunarak yapılmalıdır. Haksız yere destekleme ödemesi alanlarla ilgili cezalar arttırılmalıdır. Hepinize teşekkür ediyorum.

büyük etkisi olacaktır.

desteklenmesi ile ne kadar geride kaldığını görmek mümkün. Son senelerde gıkmış gibi görülyorsa da, bunun daha garpıcı örneğini görebiliriz. İg piyasası fiyatlarının diğer ülkelerin ihracat fiyatlarının çok üstünde kaldığını örnek olarak vermeyiz mümkündür. Mesela Mısır'daki garpıcı uygulamayı şu anda aktarabiliriz, mısır dışındaki fiyatı 95 - 100 dolar iken, bizde üretilen mısır yüzde 170 doların üstünde işlem görmektedir. Pahalı maliyetler ürünlerimizin yurt dışına gıkışını da tabii zorlaştırılmaktadır. Desteklemeyen en az düzeyde yararlanan hayvansal ürünlere de bu sükıntı çok daha

Hem desteklenenler umutsuz hem destekleyenler umutsuz. O halde yıllardan beri düşündüğümüz, belki de aktardığımız paralar, ülkedeki tarımsal altyapıyı düzeltmeye yönlendirmiş olsaydı, daha iyi sonuçlar mı alacaktık diye düşünüyorum. Acaba Sayın Gürbüz'ün sunduğu şekilde sürdürülebilir tarımın genel amaçlarına ulaşmada bunlar birer araç olarak kullanılabilir miydi? İşte bu tür soruların sürekli yapmakta olduğumuz bu sempozyumlarda, seminerlerde sürekli tartışılmaması için kararlı bir biçimde bir tarım çerçeve yasası içinde bunların belirlenmesi lazım. Sayın Öğüt sabahleyin gayet güzel ABD'deki örneklerini ortaya koydu, 1949'dan beri uygulanan bir tarım kanunu ve her beş yılda bir de uygulanan ve günün şartlarına ve ihtiyaçlarına uydurulan yeni kanunlar çıkarılıyor. Ona göre de gerek ürün bazında, gerek prim sistemi getirilmişti, şimdi de sözleşmeli modelde tarım üretimi destekleniyor. Acaba bizim de ilk yapacağımız böyle bir tarım çerçeve yasasına sahip olmak mı? Bu arzu ile bu istek ile daha sonraki dönemlerde ki, AT'de aynı şeyi yapıyor. AT'de bildiğiniz gibi her yıl yasalarla, o fiyatları ilan ederek, üretim ve ürünün ele alındığı dönemden önce ilan ederek, bütün destekleme kapsamını yayınlamaktadır. Halbuki Türkiye'de üretim mevsimi yaklaşır, çiftçi toprağını, arazisini sürecektir. Neyin nasıl destekleneceği konusunda bir fikri yoktur, fiyatlarla ilgili fikri yoktur. Aslında temel olarak dünyada büyük bir küreselleşme var. Sürekli olarak uluslararası kuruluşlar herkesin bahçesi, Dünya Ticaret Örgütü'nün kararları, girmekte olduğumuz veya kapısına yaklaştığımız Avrupa Birliği'nin gümrük birliği ile ilgili düzenlemeleri, bizi sürekli dışarıdaki sistemle uyumlu olarak düşünmeye, onlarla aynı tarzda kararlar almaya zorluyor. Onun için görünen o ki, Türkiye, bu çerçevede kendisini dışarıdaki bu kararlardan bağımsız olarak düşünerek, yeni kararlar almamalı ve bu kararları alırken de özellikle siyasilerin günlük kararlarından etkilenmeyecek düzenlemelere gitmelidir. Bu keyfi fiyat belirlemeleri bildiğiniz gibi ürünler arasındaki fiyatlardaki dengeyi bozması nedeniyle, aslında desteklemeden beklenen amaçlara da ulaşamıyor. Alternatif ürünlerle ilgili arayışlar bilimsel gerçeklere dayanmadığı için yine keyfi tercihlere dayalı olduğu için de yine bu politikalar amaçlarına ulaşamıyor. İşte fındıkta, kendi ekolojik bölgesinden çıkarak, Düzce'nin düz ovalarına, Denizli'nin ovalarına inen fındığı, tütünü, kıraç araziden, sulu tarım arazilerine indiren politikalar, aslında doğrudan doğruya bu hesaplanmamış, bilimsel hesaba oturtulmayan, taban fiyatlarının uygulanmasıdır. Üstelik de bu ürünlerin bir kısmını bildiğiniz tütün, fındık ve stokları nedeniyle de ülkede çok önemli sorunlar yaratıyor. Hububatla ilgili değerlendirmeyi düşünürseniz, ülke halen serbest piyasa şartlarının getirdiği Pazar ekonomisinin yansıttığı sinyalleri alacak bir düzenlemeye sahip değildir. Bugünkü aşırı taban fiyat uygulamaları, ülkedeki diğer dengeleri alt üst ediyor. Hayvancılıktaki yem bitkileriyle ilgili asıl fiyat yüksekliğinin temel nedeni, hububatla ilgili alınan yüksek taban fiyatlarıdır. İhraç etme noktasına gelseniz dahi, dünya fiyatlarından çok yüksekte olduğunuz için de doğrudan doğruya ihraç imkanı vardır, stok maliyetleri vardır. Aslında sistemin neresine bakarsanız bakın, bu kadar müdahaleci, bu kadar devletçi bir yapının doğuracağı sonuçların da böyle olması doğaldır. Tabii desteklemeyi aslında araştırma, geliştirme çalışmalarının desteklenmesinde bir kaynak olarak kullanamaz mıyız? Teknolojik ilerlemenin bir aracı olarak göremez miyiz? Teknolojik ilerleme bilindiği gibi çok uzun yıllardan beri hep transfer teknolojisi yoluyla yapılmış. Halbuki bugün araştırma kuruluşlarımız ne yazık ki, gerekli desteklemeyi, gerek araştırmacımız gerekse araştırma kuruluşlarımız alamadıkları için aynı tarzda doğrudan doğruya Türkiye çok büyük ölçüde sadece teknolojik transferi yapan bir ülke konumuna gelmiştir. ebetteki bu araştırmaları yaparken sadece kamunun değil, özel sektörü de bu araştırmaların aksına oturtabilecek destekleme politikaları uygulanabilmelidir.

Sayın Başkan, bu genel değerlendirmeleri özele de indirecek olursak; neler desteklenmelidir diye kısaca görüş bildirmek istiyorum. ebetteki bugün Sayın Tortopoğlu'nun gayet güzel ortaya koyduğu gibi ve çok da güzel açıkladığı gibi gübreye ilgili artık desteklemenin son derece gereksiz olduğu konusunda ülkemizde bir konsensüs vardır. Ama, ne yazık ki, hâlâ gübreye ilgili büyük bir sübvansiyon var. Demin Sayın Akman'ın hesabını verdiği, gübreye yapılan desteğin yüzde 1'inin azalmasıyla 1.5 trilyon lira bir kaynak sağlıyorsunuz. İşte şu anda temsil etmekte olduğum tohumculuk sektörünün bütün bir yıl boyunca bu desteklerden yararlandığı işte bu yüzde 1'lik kısımdır. İleri teknoloji diyoruz, daha yüksek vasıflı tohumlukların kullanılması diyoruz. Hele son yıllarda gen transferi yoluyla elde edilmiş çok mükemmel sonuçlar doğuran ve üretimi çok hızlı

insanların hepsi Ankara'da doğmamıştır, mutlaka kırsaldan gelen akrabası tarımla uğraşan insanlarda mutlaka olacaktır bu değerli insanların içinde. Mutlaka tatillerinizde köyünüze gidin. Sizin için üretmeye çalışan insanların şu anki durumlarını görün. Daha çok ihtisas alanım, süt ve sığır yetiştiriciliği üzerine, uzun yıllar sebze tarımında mücadele ettikten sonra, tek bir branş üzerinde yoğunlaşmayı düşündüm. Bu süreç içinde de Avrupa'ya sıkça gitmeye başladığımda bunun doğru olacağına inandım. Bir yetiştirici bir ihtisas alanı üzerinde yoğunlaşır, bir eğitim alır ise, daha iyi yetiştirmeyi öğrenebilir ve ekonomisini öğrenir, işletmesinin kârını, zararını öğrenir, başarılı olur düşüncesiyle süt-sığır yetiştiriciliği üzerinde yoğunlaştım.

1997 yılının son üç ayına baktığımızda Türkiye'deki çiğ süt fiyatları 90 ila 100 bin lira arasında, karma yem fiyatları 1.5 milyon dolaylarında 50 kiloluk çuvalı, bir yıl süre geçiyor, yetiştiricinin tüm masrafları birkaç kat artıyor ve 1999'un başında çiğ süt fiyatları 90 bin lira, yem fiyatları da 3,5 milyon ila 4 milyon lira arasında. İşte Türkiye'deki süt-sığır yetiştiricisinin durumu. Benden sonrada bazı arkadaşlarımız panelde konuşacaklar ve bazıları diyecek ki, biliyorum Türk medyasından da takip ediyorum, Türk hayvancılığının kurtuluşu ithalat politikalarındadır, bu doğrudur. 55 inci Hükümetin Sayın Tarım Bakanı, iki tane değerli unsur getirdi, ama bizim bir şansımız var, onların olduğu anda biz konuşmuyoruz. Çünkü, bize konuşma sırası geldiğinde, bizim için karar alanlar salonları terk etmiş oluyor. Üzülerek sizlere de sitem edemiyoruz, sitemimiz onlara. Mera Kanununu çıkardılar, isterdim ki, burada çıkardıkları gibi benim cebime elimi ne kadar soktular, hemen benim süt faturama mera ıslah fonu için bir para ayırdılar. Bütçeden ne kadar para toplandı. Bu bütçede ne kadar para var, şu anda 6 aylık bir dönemin içinde, Sayın Bakan ne hakkın vardı, benim mera ile işim yok, önce benim mera ile nasıl bir işim olacak, yetiştirici olarak bana bunu anlatsaydın. Alt yapısını koysaydın, toplanan paralar da örtülü ödenek gibi nerelere gittiniz. Çok büyük iş yaptılar. İnşallah 1999'un sonunda da bir panel olur da Türkiye'de ıslah edilmiş bazı meralardan örnek verirler. Ne kadar hektar yer ıslah edilmiş, çalidan kurtarılmış. Bunu büyük bir zevkle dinlerim, o paralarla bu yapılabilirse büyük keyif alırım. O otlaklara ne kadar koyun çıktı, ne kadar büyük baş hayvan otluyor, Türk ekonomine, Türk yetiştiricisine katkısı ne? İnşallah bunu da koyarlar. 56'nci hükümet bunu da ortaya koyar. 57'nci hükümet de kurulacaktır. Bu sorunların sahibini de bu ülkede artık bulamıyoruz. Kime neyi soracağız, biz de şaşırдық.

Birçok insan yeri geliyor işte sivil toplum örgütüyüz diye Türkiye'de sahne alıyor, yer alıyor, ama bütün panelistlerin burada ifade ettiği, Türk tarımında, Türk nüfusunun yüzde 40'ı var. Bakınız biz Türkiye'de ne görsel basında, ne yazılı basında çok fazla çıkmıyoruz; çünkü, Türkiye Cumhuriyeti Devletiyle barışık yaşamaya alışmışız ve böyle devam ediyoruz. Az kazanıyoruz, çok çalışıyoruz, çok çile çekiyoruz. İnanın bir kış ayları döneminde, bir sığır işletmesindeki çileği anlatmak mümkün değil, anlatsam da belki bir çoğunuz anlayamazsınız. O kadar zor bir iştir. Siz Ankara'da pastörize süt içip, peynir, tereyağı yiyeceğiz diye biz o çileği çekiyoruz. Artı bedelini de almıyoruz. Demek ki, Türkiye'de yetiştiricinin en fazla etkilendiği sektör pazardan çok etkileniyoruz. Birtakım güçler pazarı ele geçirdiler. Çok güçlü kuruluşlar bunlar. Devletin vermiş olduğu teşviki de dolaylı olarak bu Pazar hortumluyor. Elimizde bırakmıyor. Örnek vereyim; çiğ süte teşvik veriliyor, litrede beş bin lira teşvik veriliyor. Çiğ sütü alan süt sanayicisi, çiğ süten on bin lira geri çekiyor. Değerli katılımcılar, ben o beş bin lirayı biliyorum, devlette bana vermiş, ama pazarda beni koruma şansı yok. Süt sanayisi de beş bin lira verdiler ya onu çok iyi biliyor, o on bin lira çıkıyor ve benim cebimden beş bin lira daha alıyor. Biz zaman içinde resmen bağırдық, bize teşvik vermeyin dedik. Vermeyin ki, üç bin lira veriyorsunuz, altı bin lira cebimizden alıyorlar diye bağırдық. Hiç olmazsa böyle bir destek olmasın da süt sanayisinin iştahı kabarmasın, çünkü o üç bin lirayı görüyor, altı bin lira çekiyor, beş bin lirayı görüyor, on bin lira çekiyor. Bu ülkede hayvan ithalatının hız kazanabilmesi için bir ay içinde çiğ süt fiyatlarını pike çıkarıp, insanları yanlın yönlendirip, onbinlerce hayvanı satıp, çiğ süt piyasa arzında bollaşınca, tekrar kırk binlere çekip, Türk yetiştiricisini korumasız hale bırakmış şekilleri de vardır, insanları da vardır. Bütün bunlar Türkiye'de ne kadar teşvik verilirse verilsin, ne kadar sübvansede edilirse edilsin birtakım şeyler, sübvansesi alan kişi ile teşviki veren kişi bizzat oturup da aynı masada tartışamaz ise, inanın

Yoktu. 1975 yılda ilk defa Türk yetiştiricisi bir örgüt kuruyor, bu örgüt Türk hayvancılığına üretim modeli koyuyor. Mevcut tarım bakanı bu örgütü muhatap kabul etmiyor. Her panelist de Türkiye’de sivil toplum örgütlerinde ve tarımda örgütsüzlükten bahsediyor. İlla biz de birtakım kuruluşlar gibi finans kaynağını devletten hortumlayan, devletin ve hükümetlerin yapmış olduğu hiçbir icraatı eleştirmeyen Merkez Birliğimi olalım, hayır biz olmayız, o elbiseyi bize giydiremezsiniz. Biz para kaynağımızı da kendimizden buluruz, bizim için yanlış yapan herkesi de eleştiririz. Kim olursa olsun. Amacımız, ülkemizi seven bir yetiştirici grubu olarak, Türk insanının ihtiyacı olan hayvansal proteini en kaliteli şekilde, en ucuz fiyata pazara gelebilmesi için üretim yapmaktır. Heyecanımı gerçekten af edin, çünkü ben gerçekten bir çiftliğin içinden çıkıp da sizlerin huzuruna geldim, sıkıntıyı biliyorum. Ay sonundaki sıkıntı çamura girmekten daha fazla, çünkü yedirdiğimiz yemin parasını, ürettiğimiz süt maalesef zor ödüyor. Bunların hepsi bir araya gelirken, bir de Türkiye Cumhuriyeti devletine yön vermeye kalkan, bilinçsiz insanlar biz hayvancılığı kurtaracağız diye bir kararname ile de karşımıza gelince, inanın onlara hiç tahammül edemiyoruz. Saygılar sunuyorum. (Alkışlar)

Doğan VARDARLI

Tikveşli Tarım İşl. A.Ş.

Sayın Başkan, değerli katılımcılar; hepinizi sevgiyle kucaklıyorum. Fıkra bu ya, Türkiye’de herkesin ömrü 30 yıl uzayacakmış, ama ilk uzayacaklar Demirel, Ecevit, Erbakan, onlar olacaktı, Allah onları 30 yıl daha başımızdan eksik etmesin, ama politik tandansta değil. Yarım saatte bir şeyler değişiyor. Zannetmeyin bir şey değişecek, 30 yıl nasıl gelmişse, 30 yılda öyle gidecektir. Şimdi biz ne yapacağız, 10 yıl gerisini düşüneceğiz, 10 yıl sonra da ne yapacağız. Kiminle yapacağız? İnşallah başkaları ile yaparız.

1994 yılına kadar Türkiye’de bazı rakamlara göre, dış mihraklara göre de yılda 4 milyar dolar tarımı sübvansiyeye etmişiz, yani bir 10 yıl evveline bakarsak, 50 milyar dolar tarımı sübvansiyeye ettiğimizi görürüz. Sonra paramız bitti, faizci olduk ve tarıma pek bir şey de ayıramadık. O paralar nereye gitti, işte hepimizin bildiği gibi, birliklere gitti, maaşlara gitti. Taban fiyat, temel fiyat, tavan fiyat derken bizim tavan fiyat belli, rakam belli, teknik bir izahı yok, tamamen siyasal oy kaygısı içinde veriliyor. Bu paralar bunlara gitti. Şimdi fırından sıcak bir şey çıkardım ve size getirdim. 1.3 milyar dolar nereye gidecek? 3 yıl evvel bu bir bütündü, birliğimizde bunu hazırladık ve tarım bakanlığına biz önerdik. Değiştirilen yerlerle nereye sapsın; para nereye gidiyor, bakın şimdi. 1.3 milyar dolar ciddi bir destek. Üretici başkanım da çok güzel anlattı, ama bu tarafını da görmesini rica edeceğim. Birliğimizde hazırladıktan sonra değişen iki, üç yer var, bunları söylersem, iş zaten çıkacak. Biz deve kuşu var, ikinci olarak yurt içinde yetiştirilen sertifikalı damızlık düveler var, yurt içinde diyor ve bir yeri okuyacağım, yüzde 69’u damızlık yetiştiricisine diyor. Şimdi, yurt içinde yetiştirilen sertifikalı damızlığa katılıyoruz, olabildiği kadar bu işi yapalım. Yetmediği vakit ne yapacağız diye bir tek damızlık ithalatına evet diyoruz, donmuş ete hayır diyoruz. Böyle baktığımız anda 1997 yılında 7 bin tane damızlık Türkiye’de üretildi ve devredildi. Bunun 5 bini bu proje kapsamında olabilir, rakam bu. 50 bin tane damızlık çıkarıp, Türkiye’de bunu devredemiyoruz. 5 tanesi 2 bin dolardır, 5 yılda 50 milyon dolar lazım. Şimdi, bu yüzde 69’u da damızlığa güzel, 1.3 milyar doların yüzde 69’u 900 milyon dolar, 50 milyon doları yurt içindeki damızlıktan olduğu vakit, kalan hayvanlara bakıyoruz; mandacılık yurt içinde var, tiftik keçisi dışarıdan ithal etmeyecek, bir deve kuşu kalıyor, ona 900 milyon dolar var, hesap böyle. Bilginiz olsun. 1.3 milyar dolar ciddi para, nerede kullanacağız, rakam bu, hesap bu. Bu bir bütündü, bunları koyunca yurt içinde yetiştirilen yerli damızlık açılınca, kalan parayı ne yapacaklar, bilemiyorum, artık bunun hesabını yapanlar bilir.

Sayın Başkan, değerli katılımcılar; sabahtan beri çok güzel konuşmalar dinledik, çok önemli konulara da değindik. Böyle düşünülüyor zaman, tarımı dışardan gelen birtakım etkiler ve içinden

Saim DAĞ **Türkiye Ziraat Odaları Birliği**

Desteklemeler kime, nasıl ve ne yapacağız ve bir de parayı nereden bulacağız; bunları çok kısa anlatayım. Burada hesaplar var, bazı arkadaşlara verdim, arzu edenlere de bu hesapları verebildim. Efendim, üreticiye direk veracağız, hiç düşünmesin birliği veracağız, hiç düşünmesin taban fiyatla veracağız, doğrudan konuşalım da, üreticinin direk eline veracağız parasını. Ne için kredilerimizi, subvansiyonlarımızı nasıl kullanıyoruz, adamların verdiği cevap, entresan, yüzde 10 hububat, yüzde 45 yem bitkilerinin, yüzde 45 de diğerlerine. Refaiddin Şahin Tarım Bakanı idi, inamadı, nasıl diye sordu, yeniden yüzde 45 dediler. Bakın, bu kararnamede yüzde 3 yem bitkilerinin, yüzde 45 nedir yem bitkilerinin ve nereye götürür ülkeyi; Ziraat Bankasının 1998 yılındaki kaynağı 350-400 trilyondur. Bunun yüzde 45'ini, yani 150-200 trilyonunu yem bitkilerinin veritsek, bir yerden bulmaya da gerek yok, oraya değil de, buraya versek, birağın tarım ve hayvancılığın, Türkiye düzluğün çıkar. Hepsini bu kadar. Nereye veracağız, yani Amerika gibi dünyanın bir numarası tarım ülkesi ne yapıyor, yüzde 10 hububat, bir yüzde 90 hububat, yüzde 3 yem bitkilerinin veriyoruz, böyle tam tersi bir yapıyoruz, ama iş belli. Demek ki, yüzde 45'lik bir desteklernenin parasını nereden bulacağız, şimdi ona da geleceğiz. Yem bitkilerinin veremeliyiz. Bugday siyasal olarak istenir edilebilir. Yem bitkisini teşvik edelim, arturalım, hayvan yer, kimse bir işine yaramaz, saklanmaz, et olur, süt olur, kağ mishi katma değere katlanır. Zaten yem bitkisine verdiğimiz destekte oto kontrol içindedir.

Parayı nereden bulacağız konuşuma geliyoruz: Paramın hesabı burada var, başlışayın bunları bir sene evvel yapıldığımız hesapları. Sanayiye bize gelen süten, devletin bir litre sanayi sütünden aldığı para 52 bin lira, yani neredeyse ham maddede fiyatına yakın devlet para alıyor, maliye 3 bin lira Hazine verirken zor geliyor, birbirinden haberi yok. 526 bin lira bir kilo suuktan devletin para, 3.5 katrilyon hayvansal ürünlerin katma değeridir. 8 trilyon katma değer vardı bir sene evvel. Bu 8 trilyon katma değer tamami sanayiden geçtiği anda, yani legalitenden geçtiği anda, tamasal alandan geçtiği anda, 943 trilyon vergi gikiyor. İşte para. Şimdi, maliye bu parayı ister, kim ister. Tüketicisi ister, markalı, mümeyiz, sağlıklı bir ürün alsın. Legalitemiş olur. Üretici ister, hep bitkiler parasını veracağız, legalitemiş, doğru bir sanayi olsun, Kar'sta canına ot tikiyorlar, İğdir'da hayvanını satıp, parasını aracıya kapırlanlar var. Peki, bunun legalitemişini kim istemiyor?.. Şu hesabı bir bulabilsek. Tabii burada haksız rekabet var. Sayın Başkanımızın geçtiği desteklernenin bir halkasıdır, biz sanayi olarak da gikiyoruz. Son 10 sene de şu kadar banka açıldı, şu kadar gazete açıldı, şu kadar televizyon açıldı, duyduğunuz mu bir tane süt tesisi açılmı. Öyle değil, damızlık işletmesi birkaç tane açıldı, ama süt sanayi açılmadı, açılanlar da kapandı. Zaten halkaların hepsi zayıf. Burada hedef işin legalitemişidir. Yoksa bir yerden para bulacağız, desteklereceğiz, bu hükümet daha üç, beş sene herhangisi bir yerden para bulup, tarıma ayırmaz. Zaten böyle bir para yok, o faizlerin ödemesi, yeter ona, onunla yavaşın. Tarıma artı bir şey alam de ne yapalım, nereden para var, bu para nereden gikacak, legalitemiş yerdin gikacak, ama bu legalitemiş yerde, maliye ile temasların esnasında bu havayı sezdik. Bu parayı maliye alır, legalitemiş yerdin yime tarıma vermez. Halbuki bu pazarlığı bizim yapmamız lazım. Bunun legalitemişin şartları var, süt tesisi bunlardan bir tanesidir. Çok işi işleyen bir süt tesisi vardır, bir usul içinde işletmektedir, onu çok hızlı legalitemiş yerdin bu parayı çekeceğiz, bu paramın hiç olmazsa yarısını tarımda, biraz istiyor, legalitemiş yerdin bu parayı çekeceğiz, evvel dediğim gibi yem bitkilerin başta olmak üzere üreticinin eline veracağız, işte bize göre basitçe desteklemenin yapısı. Teşekkür ederim.

gelen birtakım etkiler sıkıştırmakta ve alınacak kararlardan, uygulanacak politikalardan, önemli sınırlamalar getirmekte. En başta sabahleyin bir konuşması GAP anlaşmasıyla ilgili olarak dünyada tarım pazarlamasının liberalleştirilmesiyle ilgili alınan bu kararın daha çok Amerika ve AT'nin menfaatleri doğrultusunda hazırlandığını ima etti veya söyledi. İçeriden gelen destek sınırlama olarak da hep biliyoruz, Türkiye ekonomik ve sosyal birtakım sorunlarla karşı karşıya, tarıma yeteri kadar kaynak ayrılmıyor, bir taraftan sektörün kendi içinde dahi bir temsilci, gübrede bir desteğin kaldırılmasını, onun yerine başka desteklerin verilmesini istedi, mesela sulamanın ön plana çıkarılmasını istiyor. Bir başkası da hayvancılığın daha çok teşvik edilmesini istiyor. Tabii ki, herkes bir bakıma kendi açısından konuya yaklaşıyor. Aslında buna benzer bir toplantı çok kısa süre önce Hazine'de düzenlendi, toplantının maliyeti hemen hemen aynı idi, yani Türkiye'de tarımsal destekleme politikası değişikliği ne şekilde yapılmalıdır şeklinde idi. Biliyoruz ki, dünyada birtakım değişiklikler yapılmakta, Haşim bey biraz evvel Amerika'daki tarımsal destekleme politikası ve tarım politikasıyla ilgili gelişimi ve değişimleri gayet güzel bir şekilde bizlere intikal ettirdi. Oradan çıkaracağımız dersler tabii ki, var. Ben en başta şunu gördüm ki, Amerika en geniş imkanlara sahip olmasına rağmen, uyguladığı politikalarda meydana gelen sonuçlara bakarak, ortaya çıkan sorunları giderici tedbirler alıyor, ama öyle bir kanun çıkarıyor ki, bir çerçeve kanun çıkarıyor, 1940'lı yıllarda çıkarıyor ve bugüne kadar o çerçeve kanunu çıkıyor ve çok istikrarlı bir politika uyguluyor. Sadece beş yıllık veya en son alınan kararda olduğu gibi yedi yıllık bir kanunla daha önceki uygulamalardan sonra meydana gelen değişimlere uyum sağlayacak veya ortaya çıkan sorunları giderecek, tedbirleri öngören kanunlar çıkarıyor. Türkiye ne yapıyor, Türkiye yine aslında kanun niteliğinde karamame çıkarıyor. Tarım politikaları plana geçiyor, kanunu var, Meclisten de geçiyor, ama uygulamada tabii ki, siyaset zaman zaman çok ön plana çıkıyor. Bütün bunları şunun için söyledim; Hazine'deki toplantıda Dünya Bankası uzmanlarının hazırladığı bir rapor tartışıldı, bu raporun çok özet olarak önerdiği, Türkiye'de girdi destekleri, en başta gübre desteği kaldırılmalı, zirai kredi faizlerindeki sübvansiyon kaldırılmalı, tamamen ticari kredi faizleri ile zirai kredi faizleri verilsin. Destekleme alımları kaldırılmalı, yani piyasaya müdahale edilmesin. Bunun yerine doğrudan ödeme adı altında biraz Amerika'ya benzer, ama onlar biraz farklı ifade ettiler, hektar başına olmak üzere bir ödemenin yapılması öngörüldü. Öyle görülüyor ki, bu tip yaklaşımları biz Türkiye olarak karşılarken, Türkiye tarımının kendi özel sorunlarını çok dikkat etmek durumundayız. Sadece yapılmış uygulamaları aynen uygulama imkanı yanlış olur diye düşünüyorum. Çünkü, Avrupa Birliği biliyorsunuz 1950'li yılların sonlarında bir ortak tarım politikası ortaya koydu, açığı olan ülkeler grubu bugün dünyanın en büyük ikinci ihracatçısı Amerika'dan sonra haline geldi, o zaman üretim eksikliğinden yakından, bu sorunu yaşayan ülkeler veya AT, bugün üretim fazlasından rahatsız olur duruma geldi ve politikasını değiştirdi. Bir reklamda ifade edildiği gibi farklı sorunlar, farklı çözümleri gerektiriyor, ama altına imza attığımız GATT anlaşması gibi, AT gibi, gümrük birliği gibi, tabii ki, taahhütlerimizi dikkate alacağız. Hazine'de yapılan toplantıdaki kısa görüşümüzü ifade edersem, sanıyorum burada yaptığımız tartışmalarla ilgili çok genel de olsa görüşümüzü ifade etmiş olacağımız için, bunu açıklamak istiyorum. Biz tabii ki, Türkiye'nin buna küreselleşme diyebiliriz ya da birtakım devletlerin birtakım kuruluşlar vasıtasıyla dünyadaki birtakım politikaları etkilemesi de diyebiliriz, Türkiye'de bunun dışında değildir, bundan etkilenenecektir. Bu çerçevede piyasaya müdahalesi olmayan destekleri ön plana çıkarmak durumunda olduğumuzu hepimiz farkındayız, ancak özellikle girdi desteklerinin, mesela burada çok ön plana çıkarıldı, gübre desteğinin iki, üç konuşmacı tamamen kaldırılmasını önerdi. Ben şunu hatırlatmak istiyorum. Geçmişte de bu toplantı yapıldı, Türkiye bir araştırma yapmış, köy hizmetleri ya da toprak su genel müdürlüğü tarafından yapılmış bu araştırma ve bitki besin maddesi olarak Türkiye'de 3.5 milyon ton gübrenin kullanılması gerekiyormuş. Bugün kullanılan gübre en son 1.8 ve tahmini olarak 2 gibi bir rakam var. Şunu demek istiyorum, yani Türkiye kullanması gereken gübrenin henüz yarısını kullanırken, çiftçinin satın alma gücü meydana iken, yani gübrenin kullanılmasıyla ilgili talep, sadece sübvansiyona tabii ki, bağlı değil. Bu sene ki gübre tüketiminin azalmaması, yani yüzde 30'lara düştü şu anda gübrede sübvansiyon, yüzde 50'dir. Çünkü, sabit rakama dönüştürüldü. Buna rağmen düşmemesinin sebebi, son bir yılda herhalde petrol fiyatları ve diğer fiyatlar sebebiyle gübre fiyatlarında sadece yüzde 30'lar dolaylarında bir artış olmuştur, yani

Sayın Bakan, değerli katılımcılar, Ziraat Mühendisleri Odası tarafından tarım hatası nedeniyle düzenlenen böyle bir sempozyuma katılmaktan mutluluk duyduğumu ifade ederek kendilerine teşekkür ve iyi dilekleri sunuyorum.

Sayın katılımcılar, öncelikle tarımsal destekleme uygulamaları ve öneminden kısaca bahisle konuşmamaya başlamamızı istiyorum. Bilindiği gibi tarımsal girdi kullanımını ile amaçlanan, üretimi artırmak ve insanların gıda ihtiyaçlarını karşılamak için, ülkeler kendi ekonomik ve sosyal politikaları için kapsamlı tarım politikalarını geliştirmek ve uygulamaya koymaktadırlar. Bu tarım politikaları içinde de ürün desteklemeleri önemli bir yer işgal etmektedir. Tüm ekonomik faaliyetlerde olduğu gibi tarımda da fiyat kararları üreticilerin üretim kararlarında etkili olmaktadır. Bu durumlarda fiyat veya istikrarlılık, üreticilerin üretim kararlarında etkili olmaktadır.

Muraza ÖZTÜRK **PANKOBİRLİK Planlama ve Proje Müdürü**

Türkiye'de gelişmeler yapıyor. Tarım Bakanlığı ile 2 proje üzerinde çalıştık. Borsa projesi ve arkasından tarım politikasındaki reform projesi, bunlar daha ziyade piyasaya müdahaleyi önlemek için birtakım eylem planları hazırlanmaya dönüktü. Ama, son dönemde Dünya Bankasının etkilemeye çalıştığı bu uygulamaların bu şekli ile gerçekleştirilmesi, Türkiye tarımına zarar verecektir düşüncesindeyiz. Bu noktaya gelmişken, sabahleyin bir konuşmacı, liberalleşmenin devamıyla ilgili bir endişesi olduğunu ifade etti. Ben yine bu projeler sırasında şunu belirtmek ihtiyacını duydum. Türkiye 1980 yılında istikrar politikalarını uygulamaya başladı. Tabii ki, bu istikrar politikalarının içinde tarım politikası da bunun bir parçası olarak değişti. Geldiğimiz noktada 1995 yılında gördük ki, somut olduğu için söyliyorum, Türkiye kendine yeterliğini kaybeden bir ülke durumuna düştü. Bunun anlamı Türkiye eğler nüfus hızla artan gıda sanayi gelişmekte olan ve tarımsal ihracatını da artırmaya çalışıyor; böyle bir durumda üretimden pazarlamaya kadar her varsa ki, onun olduğunu kabul ediyoruz; böyle bir durumda üretimden pazarlamaya kadar her kademedeki desteğini devam ettirmesi, özellikle dikkate alınması, ama tamamen teslim olmaması gerektiğini düşünüyorum. Teşekkür ederim.

Türkiye'de gelişmeler yapıyor. Tarım Bakanlığı ile 2 proje üzerinde çalıştık. Borsa projesi ve arkasından tarım politikasındaki reform projesi, bunlar daha ziyade piyasaya müdahaleyi önlemek için birtakım eylem planları hazırlanmaya dönüktü. Ama, son dönemde Dünya Bankasının etkilemeye çalıştığı bu uygulamaların bu şekli ile gerçekleştirilmesi, Türkiye tarımına zarar verecektir düşüncesindeyiz. Bu noktaya gelmişken, sabahleyin bir konuşmacı, liberalleşmenin devamıyla ilgili bir endişesi olduğunu ifade etti. Ben yine bu projeler sırasında şunu belirtmek ihtiyacını duydum. Türkiye 1980 yılında istikrar politikalarını uygulamaya başladı. Tabii ki, bu istikrar politikalarının içinde tarım politikası da bunun bir parçası olarak değişti. Geldiğimiz noktada 1995 yılında gördük ki, somut olduğu için söyliyorum, Türkiye kendine yeterliğini kaybeden bir ülke durumuna düştü. Bunun anlamı Türkiye eğler nüfus hızla artan gıda sanayi gelişmekte olan ve tarımsal ihracatını da artırmaya çalışıyor; böyle bir durumda üretimden pazarlamaya kadar her kademedeki desteğini devam ettirmesi, özellikle dikkate alınması, ama tamamen teslim olmaması gerektiğini düşünüyorum. Teşekkür ederim.

Önemli olan o fiyattır. O nedenle biz gübre kullanımından vazgeçme kararı almadan önce çok iyi incelememiz lazım ve sulama ile gübreleme birbiriyle alternatifidir. Biliyoruz ki, tarım da sadece sulamayı gübreleden kaldıralım, sulama yapalım önerisine de pek katılmıyoruz. Onun için tabii ki, kredi faizleriyle ilgili görüşümüz de olumlu değildir. Tarımın bugün yüzde 108 para maliyeti vardır. Ticari kredi faizleri ise bunun çok üzerinde, bunu kaldırmayı ise mümkün değildir. Burada bir şey söylemek istiyorum, 1996 yılında Almanya'da bir kooperatif işletmesini ziyaret ettik, bu kooperatif işletmesi Doğu Almanya'dan imkân almıştı, tabii geçiş dönemi olduğu için de denilebilir, ama bir ihtiyaç olduğu için uygulandı. Söylemek için açıklamak istiyorum. Yüzde 7.8 oranında ziraat kredi faizi, bunun sadece 1.8'ini işletme ödüyor, 6'sını sübvansiyon ediyor, tabii ki, bu ortak tarım bitirilen değil, oranın kendi ulusal bitirilen denemek üzere. Arkasından 96 fenik dolayındaki mazotun tarımda kullanılması 40 küsur fenikini yine yıl sonunda, tarımda kullanıldığını belgelemek suretiyle ödendiğini gördük, yani Türkiye'nin ihtiyaçları, Türkiye'nin tarım ve destekleme politikasını, dikkate almalarıdır. Türkiye tarım politikasının hedefleri bellidir. Tarım politikasının hedefleri, ancak destekleme politikası ile gerçekleştirilebilir. Eğer üretimi artırmak Türkiye'de tarım politikasının temel hedefi ise, gıfı geliştirmeyi artırmak da sosyal bir hedefi ise, ihracat da bir hedefi ise, gıda güvenliği bütün dünyada ön planda alınan bir stratejik önemde bir hedefi ise, bütün bunları dikkate alıp, destekleme politikasını ona göre belirlememiz gerektiğini düşünüyorum. Yeterli bir destek mutlaka verilmelidir, ama doğru şekilde verilmelidir konuşma kesiminde katılıyoruz.

düşmelerini önlemek, üreticilerin üretimlerine devam etmelerini sağlamak ve üretimin yetersizliğinde de fiyatların tüketicilerin aleyhine büyük artışlar göstermesini önlemek için zengin devletler serbest piyasa koşullarına uygun bazı müdahale ve desteklemeler ortaya koymakta ve uygulamaktadırlar.

Ülkemizde ise, tarımsal desteklemeler, ürün fiyatlarının oluşumunda, ürünlerin pazarlanmasında, girdilerin teşvik edilmesinde uygulanmaktadır. Ancak, sürekli ve etkili olduğu söylenemez. Tarımsal girdilerin temini ve ürün desteklemeleri hususundaki görüş ve önerilerimiz özetle şunlardır:

Destekleme uygulamaları, değişen yurt içi ve yurt dışı koşullarına göre seçici ve dinamik destekleme enstrümanları ile donatılmalı, dünya ticaret örgütü, AB ve gümrük birliği ile yüklediğimiz diğer yükümlülükler de dikkate alınarak bugünkü finansman olanakları artırılmalı ve daha verimli ve etkili bir sıkı denetime dayalı bir destekleme programı yürütülmelidir. Tüm kararlarda politik ve popülist davranmadan, ekonomik ve verimlilik boyutlu düşünce ve projelere öncelik verilmelidir. Ülke tarımı için desteklemelerin kaldırılması asla düşünülmemelidir. Günün ve dünyanın koşullarına ve ihtiyaçlarına cevap verecek etkili tarımsal destekleme modeli geliştirilmeli, ürün veya ürün grupları bazında özel fonlar oluşturulmalıdır. Arz düşüklüğü görülen tüm ürünler desteklenmeli, fon yönetimleri özerk, ancak ciddi denetim altında olmalıdır. Özellikle karşılaştırılmalı üstünlüğe sahip olduğumuz ürünlerde, verimliliğin ve teknik alt yapının geliştirilmesine özen gösterilmeli ve mutlaka ikame ve münavebe sistemi yerleştirilmelidir. Ayrıca, 5 ve 10'ar yıllık üretim planlamaları yapılarak, planlı üretimde ısrarlı olunmalıdır.

Hayvancılıkla uğraşan damızlıkçı işletmelerde, ıslah ve suni tohumlama örgütleri oluşturularak, desteklenmeli ve özellikle lop ve karkas et ithalatına asla müsaade edilmemelidir.

Gübre tüketiminin bilinçli ve dengeli bir şekilde kullanılmasına yönelik önlemler artırılmalı ve dengeli, tutarlı ve enflasyondan etkilenmeyen bir destekleme politikası sürdürülmelidir.

Tarım sigortalarının çok yönlü, etkin ve sürekli uygulanabilmesi için öncelikle bir tarım sigortası yasası çıkartılmalı ve oluşturulacak özel bir fon ile desteklenmelidir.

Sulama sistemlerinin planlama ve projelendirilmesinde, kontrollü ve ekonomik sulama teşvik edilmeli, yeni teknolojilerin kullanılması sağlanmalı, elektrik enerjisi kullanımı yaygınlaştırılmalı ve tarımda kullanılan enerjinin tamamı destekleme kapsamına alınmalıdır.

Özellikle hayvancılığımızın gelişmesine yardımcı olmak amacıyla, mera alanlarının sulanması ve sulu tarım yapılan alanlarda yem bitkilerinin münavebeye sokulması için teşvik edici önlemler alınmalı, özellikle büyük ve küçük baş hayvancılığımızın önemli sorunu kalite ve kaba yem üretimi sürekli destekleme kapsamına alınmalıdır.

Toprak-su hizmetleri yeniden aktif hale getirilmeli, özerk yapıda yeni bir örgütlenmeye gidilmeli, yüzde 50'liler seviyesinde olan sulu tarım alanı artırılmalı ve sulama hizmetleri kooperatifleştirilmelidir.

Bugün kredi sistemine göre tarım için çok yüksek olan kredi maliyetinin ve kredi faiz oranlarının saptanmasında, işletmelerin kârlılıkları ön planda tutulmalıdır. Diğer bir ifade ile, işletmelerin üretim dallarına göre kaldırabileceği oranlarda faiz kullanılmalıdır. Ayrıca, kaynak maliyetini azaltacak, önlemler alınmalı veya kaynak maliyeti ile faiz oranları arasındaki fark, Hazine veya oluşturulacak özel fonlardan karşılanmalıdır.

Türkiye Cumhuriyeti Ziraat Bankasının satışını belirleyen bir kanun çıkartılmalı ve bankanın özerkliği sağlanarak, temel görevinin tarımı desteklemek olduğu saptanmalı, banka yönetim kurulunun oluşmasında, çiftçi, üretici birliklerinin ve tarımsal kooperatifleri temsilen en az birer üyeye yer verilmelidir. Parasal kaynakları mutlaka kontrollü ve mutlaka amacına uygun kullanılmalı ve banka tarım özel fonu ile desteklenerek, gerçek anlamda tarım bankası haline getirilmeli ve siyasi baskıdan mutlaka arındırılmalıdır.

Sayın Başkan, değerli katılımcılar, sizlere kısaca tarım ürünleri ve uygulanan destekleme politikaları nasıl olmalıdır hususundaki görüşlerimi kısaca olsa aktararak konuşmamı tamamlamak istiyorum. Dünyada tarım kesimi farklı özelliklerini yanında temel ihtiyaç maddelerini üreten sektör olarak stratejik bir öneme sahiptir. Bunu dikkate alan tüm gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler, tarımsal ürünlerde kendine yeterli olma ve yurt içinde sağlama amacı ve gayretini içindedirler. Bu nedenle tarım sektörünün devlet tarafından veya oluşturulacak fonlarla desteklenmesi zorunlu olmaktadır. Bugün zenginleşmiş batıda giderek tarım sektöründe gelişecek insan bulamama kaygısı sonucu, gıda da bulamama ve başka ülkelere muhtaç olma korkusu vardır. Onun da ötesinde asi koruları zengin olmaları için gıda bulamama korkusudur. Zira zengin batı devletleri kendileri üretmez ise, geri kalmış ülkelerin de bu işi götürmeyeceği, zaten açlık tehlikesi ile yüz yüze olan bu ülkelerin zengin batıyı besleyemeyeceği endişesidir. Bu düşünce doğrudur, bunun içindir ki, zengin ülkeler tarımı desteklemektedir. Hem de pahalı üretmek desteklemektedir. Bizim ülkemizde ise, konu saptırılmakta, tarımın desteklenmemesi savunulmaktadır. Dünyanın önündeki seviyesinde yapaırken, bizde bunun aksi savunulmaktadır. İşin özünü olan yani da budur. Esasen uygulanan destekleme politikasının etkinliği ve sürekliliği tartışılır olmasa gündemdedir. Tarımsal konular, yapılan desteklemelerin, gerçekleştirilen bu kesime aktarılması, devlete önemli bir mali yük getirmesine karşılık, tarım kesiminin istenilen düzeyde desteklenmediğidir. Ülkemizde genellikle politik yaklaşımlarla uygulanan destekleme politikaları, üretici gelirinde istikrar sağlamamakta, kaymak kullanımında verimsizliğe ve israfa, bazı ürünlerde aşırı stoklama, bazı ürünlerde de yurt için üretim yetersizliklerine neden olmaktadır. Bu nedenle desteklemeler, nihai ürün, mal ve hizmetler bazında yapılmalı, üretimin muhtelif safhalarındaki bugünkü destekleme politikasından gerekli alt yapı iyileştirmelerinden sonra değerlendirilmelidir. Öte yandan Türkiye'de tarım sektöründe üreticilerin ürün fiyatlarının belirlemesinde etkili olmayan üreticiler, satın aldıkları mal ve hizmet fiyatlarının belirlemesinde, bunların üretimin serbest hareket etmelerini sonucunda, enflasyondan ve keyfi fiyat artışları sonucundan ziyadesizle etkilenen kesim olmaktadır.

Sayın Başkan, değerli katılımcılar, sizlere kısaca tarım ürünleri ve uygulanan destekleme politikaları nasıl olmalıdır hususundaki görüşlerimi kısaca olsa aktararak konuşmamı tamamlamak istiyorum. Dünyada tarım kesimi farklı özelliklerini yanında temel ihtiyaç maddelerini üreten sektör olarak stratejik bir öneme sahiptir. Bunu dikkate alan tüm gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler, tarımsal ürünlerde kendine yeterli olma ve yurt içinde sağlama amacı ve gayretini içindedirler. Bu nedenle tarım sektörünün devlet tarafından veya oluşturulacak fonlarla desteklenmesi zorunlu olmaktadır. Bugün zenginleşmiş batıda giderek tarım sektöründe gelişecek insan bulamama kaygısı sonucu, gıda da bulamama ve başka ülkelere muhtaç olma korkusu vardır. Onun da ötesinde asi koruları zengin olmaları için gıda bulamama korkusudur. Zira zengin batı devletleri kendileri üretmez ise, geri kalmış ülkelerin de bu işi götürmeyeceği, zaten açlık tehlikesi ile yüz yüze olan bu ülkelerin zengin batıyı besleyemeyeceği endişesidir. Bu düşünce doğrudur, bunun içindir ki, zengin ülkeler tarımı desteklemektedir. Hem de pahalı üretmek desteklemektedir. Bizim ülkemizde ise, konu saptırılmakta, tarımın desteklenmemesi savunulmaktadır. Dünyanın önündeki seviyesinde yapaırken, bizde bunun aksi savunulmaktadır. İşin özünü olan yani da budur. Esasen uygulanan destekleme politikasının etkinliği ve sürekliliği tartışılır olmasa gündemdedir. Tarımsal konular, yapılan desteklemelerin, gerçekleştirilen bu kesime aktarılması, devlete önemli bir mali yük getirmesine karşılık, tarım kesiminin istenilen düzeyde desteklenmediğidir. Ülkemizde genellikle politik yaklaşımlarla uygulanan destekleme politikaları, üretici gelirinde istikrar sağlamamakta, kaymak kullanımında verimsizliğe ve israfa, bazı ürünlerde aşırı stoklama, bazı ürünlerde de yurt için üretim yetersizliklerine neden olmaktadır. Bu nedenle desteklemeler, nihai ürün, mal ve hizmetler bazında yapılmalı, üretimin muhtelif safhalarındaki bugünkü destekleme politikasından gerekli alt yapı iyileştirmelerinden sonra değerlendirilmelidir. Öte yandan Türkiye'de tarım sektöründe üreticilerin ürün fiyatlarının belirlemesinde etkili olmayan üreticiler, satın aldıkları mal ve hizmet fiyatlarının belirlemesinde, bunların üretimin serbest hareket etmelerini sonucunda, enflasyondan ve keyfi fiyat artışları sonucundan ziyadesizle etkilenen kesim olmaktadır.

Sayın Başkan, değerli katılımcılar, sizlere kısaca tarım ürünleri ve uygulanan destekleme politikaları nasıl olmalıdır hususundaki görüşlerimi kısaca olsa aktararak konuşmamı tamamlamak istiyorum. Dünyada tarım kesimi farklı özelliklerini yanında temel ihtiyaç maddelerini üreten sektör olarak stratejik bir öneme sahiptir. Bunu dikkate alan tüm gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler, tarımsal ürünlerde kendine yeterli olma ve yurt içinde sağlama amacı ve gayretini içindedirler. Bu nedenle tarım sektörünün devlet tarafından veya oluşturulacak fonlarla desteklenmesi zorunlu olmaktadır. Bugün zenginleşmiş batıda giderek tarım sektöründe gelişecek insan bulamama kaygısı sonucu, gıda da bulamama ve başka ülkelere muhtaç olma korkusu vardır. Onun da ötesinde asi koruları zengin olmaları için gıda bulamama korkusudur. Zira zengin batı devletleri kendileri üretmez ise, geri kalmış ülkelerin de bu işi götürmeyeceği, zaten açlık tehlikesi ile yüz yüze olan bu ülkelerin zengin batıyı besleyemeyeceği endişesidir. Bu düşünce doğrudur, bunun içindir ki, zengin ülkeler tarımı desteklemektedir. Hem de pahalı üretmek desteklemektedir. Bizim ülkemizde ise, konu saptırılmakta, tarımın desteklenmemesi savunulmaktadır. Dünyanın önündeki seviyesinde yapaırken, bizde bunun aksi savunulmaktadır. İşin özünü olan yani da budur. Esasen uygulanan destekleme politikasının etkinliği ve sürekliliği tartışılır olmasa gündemdedir. Tarımsal konular, yapılan desteklemelerin, gerçekleştirilen bu kesime aktarılması, devlete önemli bir mali yük getirmesine karşılık, tarım kesiminin istenilen düzeyde desteklenmediğidir. Ülkemizde genellikle politik yaklaşımlarla uygulanan destekleme politikaları, üretici gelirinde istikrar sağlamamakta, kaymak kullanımında verimsizliğe ve israfa, bazı ürünlerde aşırı stoklama, bazı ürünlerde de yurt için üretim yetersizliklerine neden olmaktadır. Bu nedenle desteklemeler, nihai ürün, mal ve hizmetler bazında yapılmalı, üretimin muhtelif safhalarındaki bugünkü destekleme politikasından gerekli alt yapı iyileştirmelerinden sonra değerlendirilmelidir. Öte yandan Türkiye'de tarım sektöründe üreticilerin ürün fiyatlarının belirlemesinde etkili olmayan üreticiler, satın aldıkları mal ve hizmet fiyatlarının belirlemesinde, bunların üretimin serbest hareket etmelerini sonucunda, enflasyondan ve keyfi fiyat artışları sonucundan ziyadesizle etkilenen kesim olmaktadır.

Sayın Başkan, değerli katılımcılar, sizlere kısaca tarım ürünleri ve uygulanan destekleme politikaları nasıl olmalıdır hususundaki görüşlerimi kısaca olsa aktararak konuşmamı tamamlamak istiyorum. Dünyada tarım kesimi farklı özelliklerini yanında temel ihtiyaç maddelerini üreten sektör olarak stratejik bir öneme sahiptir. Bunu dikkate alan tüm gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler, tarımsal ürünlerde kendine yeterli olma ve yurt içinde sağlama amacı ve gayretini içindedirler. Bu nedenle tarım sektörünün devlet tarafından veya oluşturulacak fonlarla desteklenmesi zorunlu olmaktadır. Bugün zenginleşmiş batıda giderek tarım sektöründe gelişecek insan bulamama kaygısı sonucu, gıda da bulamama ve başka ülkelere muhtaç olma korkusu vardır. Onun da ötesinde asi koruları zengin olmaları için gıda bulamama korkusudur. Zira zengin batı devletleri kendileri üretmez ise, geri kalmış ülkelerin de bu işi götürmeyeceği, zaten açlık tehlikesi ile yüz yüze olan bu ülkelerin zengin batıyı besleyemeyeceği endişesidir. Bu düşünce doğrudur, bunun içindir ki, zengin ülkeler tarımı desteklemektedir. Hem de pahalı üretmek desteklemektedir. Bizim ülkemizde ise, konu saptırılmakta, tarımın desteklenmemesi savunulmaktadır. Dünyanın önündeki seviyesinde yapaırken, bizde bunun aksi savunulmaktadır. İşin özünü olan yani da budur. Esasen uygulanan destekleme politikasının etkinliği ve sürekliliği tartışılır olmasa gündemdedir. Tarımsal konular, yapılan desteklemelerin, gerçekleştirilen bu kesime aktarılması, devlete önemli bir mali yük getirmesine karşılık, tarım kesiminin istenilen düzeyde desteklenmediğidir. Ülkemizde genellikle politik yaklaşımlarla uygulanan destekleme politikaları, üretici gelirinde istikrar sağlamamakta, kaymak kullanımında verimsizliğe ve israfa, bazı ürünlerde aşırı stoklama, bazı ürünlerde de yurt için üretim yetersizliklerine neden olmaktadır. Bu nedenle desteklemeler, nihai ürün, mal ve hizmetler bazında yapılmalı, üretimin muhtelif safhalarındaki bugünkü destekleme politikasından gerekli alt yapı iyileştirmelerinden sonra değerlendirilmelidir. Öte yandan Türkiye'de tarım sektöründe üreticilerin ürün fiyatlarının belirlemesinde etkili olmayan üreticiler, satın aldıkları mal ve hizmet fiyatlarının belirlemesinde, bunların üretimin serbest hareket etmelerini sonucunda, enflasyondan ve keyfi fiyat artışları sonucundan ziyadesizle etkilenen kesim olmaktadır.

Bu nedenlerle Türkiye'nin uluslararası desteklemeler doğrultusunda destekleme fiyat politikasını yeniden ele almasında gereklilik vardır. Mevcut sistemle bu olumsuz sonuçların sürekli olarak önlenmesi mümkün görülmemektedir. Bunun için destekleme politikasıyla ilgili kurum ve kuruluşlar arasında koordinasyon sağlayacak ve yasal yetkilerle donatılmış tarım ürünleri veya ürün grupları destekleme konseyi kurulmalıdır.

Tarım envanteri yapılarak, belge düzenine geçilerek, sektör kayıt içine alınmalıdır. Fiyatlarda bölgeler arası denge sağlanmalı, bölgeler ekolojik koşullara göre üretime yönlendirilmeli, mutlaka planlı üretime geçilmelidir. Kaliteli üretimin teşviki amacıyla destekleme alımı yapılan ürünlerde, ürünün kalitesine göre fiyat uygulaması getirilmelidir. Tarım piyasalarının düzenlenmesi ve etkili olması için ürün borsaları kurulmalı, borsalarda kayıt sistemine geçilmeli, fiyat oluşumlarında borsa etkinlikleri sağlanmalıdır. Kooperatif ve üretici birlikleri devlet tarafından oluşturulacak özel fonlarla desteklenmeli ve koordine edilmelidir. Beni dinlediğiniz için çok teşekkür ederim.

Abdi YALTIRIK

Türk Tarım Makineleri ve İmalatçıları Birliği

Sayın Başkan, Sayın Katılımcılar,

Türk Tarım Alet ve Makinaları İmalatçıları Birliği adına söz almış bulunmaktayım.

Tarım makineleri sektörü 16.000 civarında çalışanı, 100'ü aşkın üretim çeşidi ile önemli bir sektör halini almış bulunmaktadır.

Temsil ettiğim birlik; Bakanlar Kurulu karar ile Avrupa Makine Birliği'nin (CEMA) üyesi olmuştur ve CEMA'ya oluşturan 16 üyeden biridir.

1960'lı yıllarda sektörde başlayan hareketlilik, günümüzde ülke ihtiyacını karşıladığı gibi ihraç noktasına ulaşmış bulunmaktadır.

Bu hızlı gelişmenin sektörde oluşturduğu değişimler; Avrupa Birliği'nden kaynaklanan değişimler ve ülkedeki değişimler olmak üzere iki grupta toplanabilir.

Dış kaynaklı değişimler, Avrupa Birliği çerçevesinde oluşturulan harmonizasyon çalışmalarından kaynaklanmaktadır.

Avrupa Birliği'ni oluşturan ülkeler, makine hukuku ile ilgili olarak 14 Haziran 1989 tarihinde 392 Sayılı Konsey Direktifini, Avrupa Birliği Resmi Gazetesi'nde yayınlamışlardır.

Türk mevzuatında yazılı metinler arasında; Anayasa, kanun, tüzük ve yönetmelik gibi silsile - i meratip olduğu gibi, Avrupa Birliği içinde de benzer şekilde; Regulation, Directive, Resolusion ve Recommendation dizilişi bulunmaktadır.

Bunlar içinde directive'ler, bizdeki karşılığı olarak kanun olarak tanımlanabilir. Amaç bakımından Avrupa Birliği'ni oluşturan tüm ülkeler için bağlayıcı düzenlemelerdir ve Birlik hukuku gereği uygulama ve yargıya temel teşkil etmektedir.

Bu kısa açıklamadan sonra tekrar 392 sayılı Konsey Direktifine dönecek olursak;

Avrupa Birliği'ni oluşturan ülkeler bu direktif ile aralarında makine hukukundan kaynaklanan farklılıkları ortadan kaldırarak tek, ortak ve uyulması mecburi bir yasaya sahip olmuşlardır.

Direktifin amacı; ticaretteki teknik engellenen ortadan kaldırarak, Avrupa'yı tek ve büyük bir pazar haline getirmek ve malların serbest dolaşımına imkan tanımaktır. Serbest dolaşım hakkı her makineye tanınmış mıdır ? HAYIR

Bu hak ancak, belirlenmiş ve akredite olmuş deney kuruluşlarından İNSANA, HAYVANA, BİTKİYE zarar vermeyeceği test raporu ile belgelenmiştir makinelere sağlanmıştır. Bu rapora sahip olan makineler üzerine " CE " işaretlemesi konularak, serbest dolaşım hakkı kazanılmış olmaktadır. Bu işaretleme makinelere, bırakın serbest dolaşım hakkını, uluslararası fuarlarda dahi sergilenmesi engellenmektedir.

Direktife makine, klasik bir yaklaşım ile tanımlanmamıştır. Aksine, makine kavramı içine neden gireceği şeklinde geniş bir açıklama getirilmiştir. Bu bağlamda tarım alet ve makineleri için önemli olan iki nokta ortaya çıkmaktadır.

Bunlardan ilki; kendisini meydana getiren parçalardan herhangi biri hareketli olan düzencek makine olarak nitelendirilecektir.

İkincisi ise; sayet bir alet bir başka alet ve makineye bağlı olarak çalışıyor ve operatörü tarafından ana alet ve makineye sökülüp takılabiliyorsa, bu da makine tanımına girecektir. Bu iki husus birlikte değerlendirildiğinde, tarım alet ve makinelerinin tamamının, Konsey Direktifi çerçevesinde makine tanımını içinde mütalaa edildiği görülecektir.

Türkiye söz konusu direktifi imzalayarak yürürlüğe koymuş bulunmaktadır. Bunun anlamı " CE " işaretlemesini taşıyan her türlü tarım alet ve makinesi ülkemize kota kısıtlaması olmaksızın serbestçe girebilecektir. Ancak bizim " CE " işaretlemesi taşımayan ürünlerimiz ihracat şansı bulamayacaktır. Aradan 4 yıl geçmesine rağmen, tarım makineleri konusunda akredite olmuş bir deney kuruluşunun oluşturulmuş olmamız, büyük sıkıntıdır.

Ülkemizin, tarım makineleri deneyleri konusunda 20 yılı aşkın tecrübesi bulunmaktadır. Elmanında teknik bilgi eksikliği varsa giderilebilir, deney aletlerinde kalibrasyon noksanlığı varsa temin edebilir ve mutlaka bu soruna bir hal çaresi bulabilir.

Kısıtlı imkanları ile ihracat şansı yakalayan az sayıdaki firmayı, Avrupa'daki akredite edilmiş kuruluşlara göndererek zaman ve para kaybına sebep olunması, Türkiye gibi belirli bir gelişmişlik düzeyini yakalamış ülke için hoş görülmemesi gerekir.

Ülkemiz, iç pazarda dar bir alanda mal satışı yerine, uluslararası pazarları zorlama, dışarıya zorunludur. Bunun da zamanı gelmiştir. Günümüzde AT ülkelerine makine ihracat edilemeye başlanmıştır. Ancak yakın bir gelecekte yakın ve Asya ülkelerinin de açacağı ihalelerde " CE " işaretlemesini arayacağı hatırdan çıkartılmamalıdır.

Türkiye'de akredite olmuş ve tarım makineleri konusunda " CE " işaretlemesi verilen bir laboratuvar nasıl oluşturulur sorusuna cevap bulmaya çalışalım. Bu konuda öncelikle bir yasal düzenlemeye ihtiyaç olduğu ortadadır. 15 Temmuz 1995 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanan Kalite Yönetim Sistemi Yönetmeliği sorunu gözmeğe yeterli olmamış, aksine kurumlar ve Akreditasyon Milli Konseyi Yönetmeliği sorunu gözmeğe yeterli olmamış, aksine kurumlar arasında yaratılan yetki karmaşası ile, ne yazık ki ölü doğmuştur. Aradan geçen süre içinde bazı Bakanlık ve kamu kuruluşları konu ile ilgili yasa hazırlama gayretlerine girmişler, ancak bu güne kadar başanlı olamamışlardır.

Konunun birde teknik ve idari boyutu bulunmaktadır. Laboratuvar, bağimsiz ve yansız olmak zorundadır. Anlamı kararlarını kendi idari organları tarafından alınması, hiçbir kurum ve kuruluşun emri almaması, hiç bir kuruluşun teklifinde bulunmamasıdır. Hangi deneyler, kim tarafından yapılacağına ilişkin görev tanımlaması da yapılmıştır. Bir başka deyişle, pulluk deneyleri konusunda uzmanlaşmış ve görev verilmiş eleman, mibzer deneylerini de yapması konusunda zorlanamaz. Hatta, bir eleman yılda yirmi deney yaparken, bir başkasının sadece bir deney yapmasının sebebi de sorulamaz. Aldığı eğitim ve görev bilincine tam olarak güvenilir. Deneylerde

kullanılan ölçü cihazlarının yeni veya eski olması önemli değildir. Yeter ki kalibrasyonu yapılmış ve doğru ölçüm yapabileceği belgelendirilmiş olsun.

Ülkemizde 13 kuruluş, Tarım ve Köyişleri Bakanlığı'nın izni ile, tarım makineleri deneyleri yapmaktadır. Bunlardan, ikisi Bakanlığa, diğerleri Üniversitelere ait kuruluşlardır ve iç pazara yönelik deneyler yaparak makinelerin Türk Tarımına uygunluğunu belgelerler. Kredili satıştan istifade edebilmek için, deney raporu şart olduğundan firmalar için hayati önemi haizdir. Mesele bunlardan birinin akredite olmasını sağlayarak ihracat konusunda firmaların önünü açabilmektir. Ülkemizdeki 13 kuruluştan hangisi bu işi yapmalıdır ?

Bağımsızlık kriteri ele alındığında, üniversitelerin avantajlı olduğu görülmektedir. Ancak asıl işi, eğitim ve araştırma olan üniversitelerin, ek görev olarak yürüttükleri deney işleri için eleman ayırmaları konusu, senatodan karar çıkarma sıkıntı yaratabilecektir.

Tarım ve Köyişleri Bakanlığı'na bağlı Ankara'daki deney kuruluşunun bağımsızlık sorunu çözüme kavuşturulabilirse mesele halledilebilir. Zira bu kuruluşumuz, yirmi yılı aşkın deney tecrübesi ve bu iş için eğitilmiş yeterli sayıdaki elemanı ile önemli bir konuma sahiptir. Bağımsızlık konusunda, bağımsız bir yasaya sahip olan Türk Standartları Enstitüsü ile bir protokol çerçevesinde işbirliği yapılırsa, tarım makineleri imalatçıların ihracat şansı konusundaki dar boğazlarından biri halledilmiş olabilecektir. TARMAKBİR' in girişimleri sonucu yapılan görüşmelerde TSE'nin konuya olumlu baktığı, işbirliğine hazır olduğu ortaya çıkmıştır. Hatta bu konuda taslak bir proje de hazırlanmıştır. Mesele idari iradeye kalmıştır. Tarım makineleri imalatı konusunda ülkemizden çok gerilerde olan Yunanistan, yeterli deney birikimi olmamasına rağmen " CE " işaretlemesi verebilen laboratuvarını oluşturabilmiştir. Bu ayıbı daha fazla taşımayalım.

Uluslararası alanda serbest rekabet acımasızca sürdürülmekte ve kaliteye giden yol olarak destek de görmektedir. Artık bundan geri dönüş yoktur. Gerekleri yerine getirilecektir.

Türkiye Gümrük Birliği bağlamında, 26.Haziran.1995 tarihinde, 1879 tarihli olup 116 yıldır değişikliğe uğramadan yürürlükte kalan İhtira Beratı Kanunu'nun yerine yeni patent mevzuatını yürürlüğe koymuştur. Bu yasa kopyacılığı engellemekte, kopya ürün yapan imalatçılara 4 yıla kadar hapis ve milyarları bulan para cezaları getirmektedir. Her firmanın kendi özgün tasarımlarını teşvik etmektedir. Bu yasa ile ülkemizde koruması sağlanmış olan yabancı buluşlar Türk buluşçularının haklarına aynen sahip olabilecekler ve dava ikame edebileceklerdir.

Yine 26.Haziran 1995 tarihinde, marka mevzuatı değiştirilmiş batı ile uyumlu hale getirilmiştir. Tescilli bir markaya sahip olmayan imalatlar,batı yasaları çerçevesinde, gümrük kapılarında bekletilebilme riski altına girmiş bulunmaktadır. Ancak bu riski azaltabilmek için ülkemiz 1.Ocak.1999 tarihi itibariyle, markaların uluslararası tesciline ilişkin Madrid anlaşmasına ilişkin protokolü yürürlüğe koymuş bulunmaktadır. Bununla Türk markalarına, uluslararası tescile paralel olarak koruma sağlanabilmektedir.

İhraç makinelerde 1999 yılı sonuna kadar EN - 9000 sertifikasının tamamlanmış olması da gerekmektedir. Bunun gereği olarak imalathanelerimizde ve bu yerlerde üretilen tarım alet ve makinelerinde imalat kalitesinin yükseltilmesi, belirlenmiş Avrupa standartlarının yakalanması meselesi ortaya çıkmaktadır. Bu konu TBMM inde bulunan Tarım Ürünleri Sigortası Yasa Taslağı ile de paralellik göstermektedir. Bir tarım ürünü olan tarım alet ve makinelerinin de yasa çerçevesinde hazırlanacak yönetmeliklerde,imalat, kullanım, ihraç aşamalarında batıdaki yasal düzenlemelerle uyumlu olması bir mecburiyet olacaktır.

Buraya kadar yapılan açıklamalardan ortaya çıkan sonuç şudur.

Türkiye, Batı ile entegre olma iradesini ortaya koymuş, bunun gereği olan ve taahhüt ettiği yasal düzenlemeleri, verilen takvim içerisinde, yürürlüğe koymaya başlamış bulunmaktadır. Bazı çalışmalarda geri kalmış olma, umutsuzluğa kapılmak için sebep olamaz.

Bakanlıktaki yeni düzenleme çerçevesinde oluşturulan Tarım Alet ve Makineleri Daire Başkanlığı' nı büyük hizmetler beklemektedir. Konuya ilişkin çalışmaların ön hazırlıklan

TARMAKBİR tarafından da yapılmış bulunmaktadır. Bakanlığımız ile yürütülecek ortak çalışma ile hızlı mesafe katedileceği inançla taşınmaktadır.

Tarım makineleri sektörünün ülke içinde de beklenmeyen bazı değişimlerden sıkıntılan bulunmaktadır. Bakanlığın yaptığı anket çalışmalara göre, yurdumuzda yaklaşık 100 cins tarım makinesi ve bunun 500 modeli imal edilmektedir. Üretilen tarım makinelerinin; % 60' ı TARIM KREDİ KOOPERATİFLERİ, % 10' u PANKOBİRLİK, % 5' i ZİRAAT BANKASI ve % 25' i BAYİ ve FİRMALAR kanalıyla satılmaktadır.

Dünyadaki gelişmeler konusunda başında aktarmaya çalıştım. Modern Devlet; gürsümcünün önündeki engelleri kaldırmak, malların serbest dolaşımına imkan tanımak için bunca gayret içindedir, pazan genişletmek, serbest rekabeti arttırmak için gayret sunulan ürünlerin kalitesini insan onuruna yakışır şekilde olması için teknik ve yasal önlemler almaktadır.

Kredi veren kuruluşlar vasıtası ile, üretilen tüm tarım makinelerinin büyük bir kısmı pazarlanmaktadır ve kredi müesseseleri, TARMAKBİR için hayati önemi haizdir. Çiftçinin elinde makine almak için hazır parası yoktur. Çiftçinin parası, ancak bütçedeyim, pamuğunun parasını aldığı zaman bulunur. Kredi kullanmaya mecburdur. Bu krediyi kullanırken dilediği firmamın, ihtiyaç duyduğu dilediği malını alabilmektedir. Devlet, çiftçinin hangi mala ihtiyacı olduğunu bilemez. Devletin yapması gereken, firmalar tarafından kendisine konsinye olarak bırakılan malları sergileyerek, ihtiyaç duyulanın çiftçi tarafından serbestçe seçilmesini sağlamak ibaret olmamalıdır. Hele hele serbest rekabet rejimi içinde fiyatları müdahale etmesi hiç düşünülmemelidir.

Dünyadaki ekonomik kriz tarım makinesi imalatçıları da etkilemektedir. Tarım makineleri sektörü gelecekteki bir sektördür, Devletin bazı küçük avantajlar sağlamak için işçi çıkarmaz. Tamamı tasrada küçük aile işletmeleri şeklinde olan imalatçılarımız, yıllardır yarılarında çalışan bir çoğu akrobasi olan kişilerin işine son vermek zorunda kalmışsa, bu bir zaruretten ibatedir. Bazıları % 160 faiz ile aldıkları banka kredilerini ödeyebilecek için, ticari itibarlarını düşünerek mahiyetini alında mallarını elden çıkarmışsa bu bir sıkıntının ifadesidir.

Tarım makineleri sektörü, Devletin batıda olduğu gibi ucuz kredi istemeyi, ucuz malzeme istemeyi, kendisine bazı avantajlar tanımasını istemeyi.

Tarım makineleri sektörü sadece, 40 yıl içinde, tamircilikten imalatçıya geçtiği süreç içinde önündeki teknik engellerin kaldırılmasını istedi. Modern dünyanın imalatçılarına tanıdığı yasal düzenlemeleri istedi.

Bu hafta içinde TARMAKBİR' de çalışan arkadaşlarımızdan öğrendiğim üyelerimizden 20' sinin yıllık aidatlarını göndermediği oldu. Sebepini araştırmışlar. Bu firmalar kapanmış. Yeterince işsiz bulunan yerde yeni işsizlere ihtiyaç var mı ?

Tarım makineleri sektörüne ilişkin dışta ve içte yapılan çalışmalar ve gelişmelerin kısırı süre içinde aktarmaya çalıştım. Aksaklıkların düzeltilmesini umutla bekliyoruz.

Dinlediğimiz için şükranlarımı sunarım.

ÜÇÜNCÜ OTURUM
TARIMSAL DESTEKLEMELER İLE
TARIM SEKTÖRÜNE AKTARILAN KAYNAKLAR

OTURUM BAŞKANI :

İlhan BİLGİN
Tarım ve Köyşleri Bakanlığı Müsteşar Yardımcısı

KONUŞMACILAR:

Rahim YENİ
Tarım ve Köyşleri Bakanlığı

Üretici ve Tüketici Destek Eşdeğerleri ve Toplam Transferler

Doç. Dr. Osman AYDOĞUŞ
Gazi Üniversitesi

Tarım Desteklemelerinin İşletmelerin Büyüklüklerine Göre Dağılımı

Prof. Dr. Onur ERKAN
Doç. Dr. Necat ÖREN
Ar. Gör. Aysel ÖZDEŞ AKBAY
Çukurova Üniversitesi Ziraat Fakültesi

Türkiye’de Tarım Sektörüne Müdahalenin Çeşitli Kesimler Üzerindeki Etkileri: Buğday Örneği

**TARIMSAL DESTEKLEMELER İLE TARIM SEKTÖRÜNE AKTARILAN
KAYNAKLAR
ÜRETİCİ VE TÜKETİCİ DESTEK EŞDEĞERLERİ VE
TOPLAM TRANSFERLER**

Rahim YENİ
Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı

GİRİŞ

Günümüze kadar uygulana gelmekte olan tarımsal destek politikalarının, parasal açıdan son derece pahalı ve ekonomik yönden verimsiz olduğu görülmüş, bu tip gereksiz harcamalara son verilerek; kırsal refah ve bölgesel kalkınma gibi politika hedeflerini gerçekleştirecek ve oy kazanma hürsından uzak bir sistemin geliştirilmesi yönünde çalışmalar, dünya çapında önem kazanmıştır.

Diğer taraftan; destekleme politikalarında kullanılan araçların, genellikle Dünya Ticaret Örgütü Tarım Anlaşması kuralları ile uyuşmadığı ve Avrupa Birliği ile entegrasyona engel oluşturduğu bilinmektedir. Bu karmaşık ve saydam olmayan destekleme sistemi, uzun dönemli bir politika hedeflerini içermekten çok, günübirlik politik yaklaşımlarla biçimlendirildiğinden herhangi bir üretim planlamasına veya tarımsal yapının düzenlenmesine yönelik bir politikanın uygulanmasında hiç bir şekilde etkin olamamaktadır. Bu sistemde, harcamaların da ne derece üretici kesime ulaştığı bilinmemektedir.

TARIMSAL DESTEKLERİN ÖLÇÜMÜ:

Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı (OECD), 1987 de kabul edilen Tarım Bakanları Bildirisi ile ülkesel ve uluslararası tarımsal ürün piyasalarının pazar sinyalleri doğrultusunda ve nisbi avantajlarını dikkate alacak şekilde yapılandırılmasını amaçlayan bir "Tarımsal Politika Reformu" gündeme getirmiştir.

Bu Tarımsal Reform Programı çerçevesinde; ülkelerin gerek iç ve gerekse uluslararası kaynak kullanımını olumsuz etkileyen tarımsal amaçlı desteklemelerin, daha fazla piyasa mekanizmalarına yer veren yeni araçlarla yapılması ve bu alanda yapısal uyuma gidilmesi hedeflenmiştir.

Ülkemiz, söz konusu Tarım Reformu Programına katılacağını 1992 yılında resmen açıklamış ve bu programın gereği olarak; tarımsal politikaların izlenmesini amaçlayan "Tarımsal Destek Ölçüm" çalışmalarını başlatmıştır.

Bu Ölçüm sistemiyle; Tarım Sektöründe koruma politikalarının dengeli ve aşamalı bir biçimde azaltılması paralelinde serbest ve çok taraflı bir ticaret sistemiyle bütünleşmesinin üye ülkeler üzerindeki etkilerinin izlenmesi amaçlanmaktadır.

Bu çalışma kapsamında; tüm OECD ülkeleri için ortak olan ve desteklenen 13 ürün baz alınmış (Buğday, arpa, mısır, çeltik, soya, şekerpancarı, süt, sığır ve dana eti, domuz eti, tavuk eti, koyun eti, yün ve yumurta) ve tüm üretici ve tüketici destek eşdeğerleri bu ürünler üzerinden hesaplanmıştır.

Ülkemiz çalışmalarına konu tarımsal ürünlerin değişmekle birlikte toplam tarımsal üretim değerleri içindeki payları % 40 civarındadır. 1998 yılında 10 üründeki bu pay % 48 olmuştur.

Ülkemizde hesaplamaya alınan ürünler; buğday, arpa, mısır, şeker pancarı, ayçiçeği, sığır eti, koyun eti, inek sütü, tavuk eti, yumurta olmak üzere toplam 10 adettir. Diğer ülkelerden farklı olarak pirinç ve yün'ün üretim değerleri, toplam tarımsal üretim değeri içindeki payları %1 in altında kalması nedeniyle bu çalışma kapsamına alınmamıştır. Ayrıca ülkemiz üretim

Transferler yerinede) ismini almıştır. Bu sınıflandırma ile tanımlamalar daha belirgin olmuş ve bu tanımların hangi kalemlerden meydana geldiği belirtilmiştir.

Üretici Destek Tahmini (Üretici Destek Eşdeğeri): Uygulanan Tarım Politikaları sonucu, belirlenen bir yılda, tarımsal ürün tüketicilerinden ve vergi mükelleflerinden o ürünü üreten üreticilere yapılan parasal transferleri içermektedir.

Diğer bir anlatımla; Tüketici ve vergi verenlerden tarım üreticilerine yapılan ve tarım politikalarından kaynaklanan brüt transferlerin yıllık parasal değerinin göstergesidir. Politikaların nitelik, amaç ve tarım üretimi veya gelirine olan etkilerinden bağımsız olarak çiftlik eşliğinde ölçülür.

ÜDT, politika sonucu üreticilerin maliyetinde meydana gelebilecek artışları ölçütten düşülmediği için gayrisafi bir kavramdır. Örneğin, ödemeyi almaya hak kazanabilmesi için üreticinin belli bir ürünü üretmesi veya bir girdiyi kullanması gerekirse, maliyet artabilir ve ödemenin bir kısmı maliyet artışına gidebilir. Aynı zamanda, ÜDT girdilerin gümrük vergileri nedeniyle artan maliyet düşülmediği için nominal bir göstergedir. Ancak, ÜDT, üreticilere yapılan transferlerin finansmanı için üreticilerin katkılarını içermektedir. Bu açıdan net bir göstergedir. ÜDT, çıktı ve girdi fiyat farkları, vergi istisnaları, bütçeden ödemeler ve hatta piyasası olmayan mal ve hizmetlerin değerleri gibi tüm zımnî ve açık ödemeleri içermektedir. Gösterge desteğin ötesine geçen bir ölçüttür. Destek miktarı kadar çiftlik hasılatı (hasılattan maliyeti düşünce gelir bulunur) artsa veya çiftlik harcamaları azalsa bile, ÜDT, tek başına çiftçinin üretim ve gelirine etkiyi ölçemez.

Bu değeri etkileyen politika önlemleri; destekleme fiyatları, girdi subvansiyonları, doğrudan ödemeler ile genel hizmetler ve vergi indirimleri gibi dolaylı desteklerdir.

Yeni sınıflandırmaya göre ÜDT'i :

- A. Piyasa Fiyat Desteği (PFD): Belli bir tarım malının iç piyasa fiyatı ile sınır fiyatı arasında fark yaratmaya yönelik politikalar sonucunda tüketici ve vergi verenlerden tarım üreticilerine yapılan brüt transferlerin yıllık parasal değerinin göstergesidir. Çiftlik eşliğinde hesaplanır.

Belli bir malı üretmeye şartlı olarak, PFD ulusal kullanım ve ihracat için üretim yapan üreticilere yapılan transferlerin toplamıdır ve cari kısıtsız üretim (1. Kısıtsız üretime bağlı olan) veya kısıtlı üretime (2. Kısıtlı üretime bağlı olan) uygulanan fiyat farklarından hesaplanır. PFD, üretim kotalarına aşma gibi düzenlemelere uymama durumunda üreticilere yapılan indirimler (3. Fiyat indirimi) ve hayvancılık üretiminde yem olarak kullanılan yemlik tahıl ve yağlı tohumlara yapılan piyasa fiyat desteği (4. Yem maliyet artışı) düşüldükten sonra elde edilir ve üreticilerin mali katkıları açısından net bir göstergedir.

- B. Üretime bağlı ödemeler: Bir ürün veya ürün grubunun cari çıktısına bağlı olarak politika önlemleri sonucunda vergi verenlerden üreticilere yapılan brüt transferlerin yıllık parasal miktarının göstergesidir.

Belli bir malı veya mal grubunu üretmeye şartlı olarak, cari kısıtlı veya kısıtsız üretime ton, hektar veya hayvan başına ödemeleri kapsar.

- C. Ekilen alan/hayvan sayısına bağlı ödemeler: Bir ürün veya ürün grubunun cari üretim alanı veya hayvan sayısına bağlı olarak politika önlemleri sonucunda vergi verenlerden üreticilere yapılan brüt transferlerin yıllık parasal miktarının göstergesidir.

- D. Geçmişteki hakedişlere bağlı ödemeler: Bir ürün veya ürün grubunun geçmişteki destek seviyesi, alan, hayvan sayısı veya üretimine bağlı olarak ve bu ürünleri üretme mecburiyeti olmadan, politika önlemleri sonucunda vergi verenlerden üreticilere yapılan brüt transferlerin yıllık parasal miktarının göstergesidir.

TDT tarım malları tüketicilerinden üreticilerine yapılan zımnî ve açık tüm transferleri içerir ve aşağıdaki kalemlerden oluşur: ulusal üretimin tüketime yapılan piyasa fiyat desteği (P); Tüketicilerden üreticilere transferler; Tüketime ithal edilen kısımdan bütçe ve/veya ithalata yapılan transferler (Q); Tüketicilerden diğer transferler; ve piyasa fiyat desteğine yaptıkları katkıya karşılık olarak tüketicilere yapılan ödemeler (R). Vergi verenlerden tüketicilere transferler) yukarıdaki kalemlerden düşülür, düşülen bir diğer kalem ise hayvan yemi olarak kullanılan ürünlerde ulusal üretimin tüketicileri olarak hayvancılık sektörü üreticilerinin yaptıkları katkıdır (S). Yem maliyetindeki artış). TDT negatiftir ise, tarım politikaları nedeniyle tüketicilere konan zımnî

Tarım malları tüketicilerine (veya tüketicilerinden) yapılan ve tarım politikalarından kaynaklanan transferlerin yıllık parasal değerinin göstergesidir. Diğer bir anlamıyla, Tarım Politikaları nedeniyle tüketicilere yapılan transferlerin değeri, destekleme fiyatı uygulanması sonucu tasıdığında, tüketicilere yüklenen izafi vergiyi ifade etmektedir. Destekleme fiyatı ile dünya piyasa fiyatı arasındaki farkın tüketim miktarı ile çarpımına eşittir (ki bu değer iç pazar fiyatı ile dünya piyasa fiyatı arasındaki farkın tüketim miktarı ile çarpımına eşittir) ile bütçeden tüketicilere yapılan transferler bu değeri etkilemektedir. Politikaların nitelik, amaç ve tarım üretimi veya gelinine olan etkilerinden bağımsız olarak gıftlık eşliğinde (ilk tüketici) ölçülür.

Tüketici Destek Tahmini (TDT):

Tarım malları tüketicilerine (veya tüketicilerinden) yapılan ve tarım politikalarından kaynaklanan transferlerin yıllık parasal değerinin göstergesidir. Diğer bir anlamıyla, Tarım Politikaları nedeniyle tüketicilere yapılan transferlerin değeri, destekleme fiyatı uygulanması sonucu tasıdığında, tüketicilere yüklenen izafi vergiyi ifade etmektedir. Destekleme fiyatı ile dünya piyasa fiyatı arasındaki farkın tüketim miktarı ile çarpımına eşittir (ki bu değer iç pazar fiyatı ile dünya piyasa fiyatı arasındaki farkın tüketim miktarı ile çarpımına eşittir) ile bütçeden tüketicilere yapılan transferler bu değeri etkilemektedir. Politikaların nitelik, amaç ve tarım üretimi veya gelinine olan etkilerinden bağımsız olarak gıftlık eşliğinde (ilk tüketici) ölçülür.

Genel Hizmetler Destek Tahmini (GHDT): Nitelik, amaç ve tarımsal üretim, geliri, tüketim etkilerine bakılmaksızın tarım destek politikalarından kaynaklanan genel hizmetler için yapılan brüt transferlerin yıllık parasal miktarının göstergesidir.

H. Diğer ödemeler: Üretici transfer kalemlerine girmeyen ve vergi verenlerden üreticilere yapılan diğer brüt transferlerin yıllık parasal miktarının göstergesidir.

G. Toplam gıftlık gelinine bağlı ödemeler: Belli ürünleri üretme veya belli gıftları kullanma şartı olmadan toplam gıftlık geliri (veya hasılatına) bağlı olarak politika önlemleri sonucunda vergi verenden üreticilere yapılan brüt transferlerin yıllık parasal miktarının göstergesidir.

F. Girdi kullanım kısıtlama bağlı ödemeler: Üretim tekniğinin seçimini etkileyen belli bir sabit ve değişken girdi veya üretim faktörlerinin kullanım kısıtlamasına bağlı olarak, politika önlemleri sonucunda, vergi verenlerden üreticilere yapılan brüt transferlerin yıllık parasal miktarının göstergesidir.

E. Girdi kullanımına bağlı ödemeler: Sabit veya değişken belli bir girdi veya üretim faktörlerinin kullanımına bağlı olarak politika önlemleri sonucunda vergi verenlerden üreticilere yapılan brüt transferlerin yıllık parasal miktarının göstergesidir.

veriyi gösterir. Tüketim harcamaları zımni vergi (veya ödeme) kadar azalır (veya artsa) bile, TBT, tüketim harcamalarına olan etkiyi ölçmekten uzaktır.

Toplam Destek (Transfer) Tahmini (TTT):

Vergi verenlerin ve tüketicilerin yaptıkları, tarım politikalarından kaynaklanan brüt transferlerin yıllık parasal değerinin göstergesidir. Politikaların nitelik, amaç ve tarım üretimi veya gelirine olan etkilerinden bağımsız olarak ölçülür ve ilgili bütçe gelirleri düşüldükten sonra elde edilir.

TTT zımni veya açık olarak yapılan aşağıdaki transfer kalemlerinin toplamından oluşur: tarım malları tüketicilerinden üreticilerine yapılan, üreticilerin finansal katkıları (PFD ve TDT içindeki) düşüldükten sonra elde edilen, brüt transferler; vergi verenlerden üreticilere transferler (ÜDT içinde); vergi verenlerden tarıma genel hizmet desteği (GHDT); ve vergi verenlerden tarım malları tüketicilerine transferler (TDT). Tüketicilerden üreticilere transferler PFD'nin içinde yer aldığı için, TTT, ÜDT, GHDT ve vergi verenlerin tüketicilere yaptıkları transferlerin (TDT içinde) toplamı olarak da bulunabilir. TTT bir kısmı tüketiciler (T. Tüketicilerden Transferler), diğer kısmı vergi verenler (U. Vergi verenlerden transferler) karşılanan tarımsal desteğin, ithalat gelirleri (V. Bütçe gelirleri) düşüldükten sonra toplam maliyetinin göstergesidir.

Bu tanımlardan sonra ülke bazında toplam ÜDT, %TDT ve Ürün bazında ÜDT lerini karşılaştırılm.

Tablo 2 ile tablo 14 arasındaki tablolarda ülke bazında ve ürün bazında üretici-tüketici destek tahminleri ve toplam destek tahminlerini göstermektedir.

Tablo 1 OECD'nin Destek Göstergelerinde Politika Ölçümlerinin Sınıflandırılması	
I. Üretici Destek Tahmini (ÜDT) [A'dan H'ye toplam]	
A. Piyasa Fiyat Desteği	
1. Kısıtsız üretim bağlı olan	
2. Kısıtlı üretim bağlı olan	
B. Üretim bağlı ödemeler	
1. Kısıtsız üretim bağlı olan	
2. Kısıtlı üretim bağlı olan	
C. Ekilen alan/hayvan sayısına bağlı ödemeler	
1. Kısıtsız alan veya hayvan sayısına bağlı olan	
2. Kısıtlı alan veya hayvan sayısına bağlı olan	
D. Geçmişteki hak edişlere bağlı ödemeler	
1. Tarihsel ekim alanı/hayvan sayısı veya üretimine bağlı olan	
2. Geçmişteki destek programlarına bağlı olan	
E. Girdi kullanımına bağlı ödemeler	
1. Değişken girdilerin kullanımına bağlı olan	
2. Çiftlik hizmetlerinin kullanımına bağlı olan	
3. Sabit girdilerin kullanımına bağlı olan	
F. Girdi kısıtlamalarına bağlı ödemeler	
1. Değişken girdilerdeki kısıtlamalara bağlı olan	
2. Sabit girdilerdeki kısıtlamalara bağlı olan	
3. Girdi grubunda kısıtlamalara bağlı olan	
G. Toplam çiftçilik geliriine bağlı ödemeler	
1. Çiftlik geliriine bağlı olan	
2. Belirlemiş minimum gelir seviyesine bağlı olan	
H. Diğer Ödemeler	
1. Ulusal ödemeler	
2. Bölgesel ödemeler	
II. Genel Hizmet Desteği Tahmini (GHD) [I'den O'ya toplam]	
I. Araştırma ve geliştirme	
J. Tarım okulları	
K. Kontrol hizmetleri	
L. Altyapı	
M. Pazarlama ve tanıtım	
N. Kamu stokları	
O. Diğer	
III. Tüketici Destek Tahmini (TDT) [P'den S'ye toplam]	
P. Tüketicilerden üreticilere transferler	
Q. Tüketicilerden diğer transferler	
R. Vergi verenlerden tüketicilere transferler	
S. Yem maliyet artışı	
IV. Toplam Destek (Transfer) Tahmini (TTT) [I + II + R]	
T. Tüketicilerden transferler	
U. Vergi verenlerden transferler	
V. Bütçe geliri	

Üretici Destek Tahmini yüzde oranlarında 1998 yılında görülen yükselme; özellikle bitkisel ürünlerden; Şekerpancarı (%61), Ayçiçeği (%45) ve Mısır(%43) ürünlerine verilen yüksek destekleme fiyatından, hayvansal ürünlerden de süt (%54), sığır ve dana eti (%48) ürünlerine korumacılık yoluyla uygulanan destekten kaynaklanmaktadır.

OECD ülkelerinde en yüksek üretici eşdeğeri oranı; %74 ile pirinç ve süt %58 ile sütte olmak üzere hayvansal ürünlerde görülmektedir.

Tablo 2: OECD TARIM DESTEK TAHMİNİ (Milyon ABD Doları)

	1986-88	1991-93	1996-98	1997	1998
Toplam Üretim Değeri (Çiftlik Kapısında)	550605	674299	693997	687344	651933
ÜDT yapılan Ürünlerin Toplam Üretimdeki Payı (%)	65	63	61	61	60
Toplam Tüketim Değeri (Çiftlik Kapısında)	555998	683236	705883	697542	658499
I. Üretici Destek Tahmini (ÜDT)	246561	292005	258984	245546	273649
A. Piyasa Fiyat Desteği	191082	225861	173391	162831	186379
B. Üretime bağlı ödemeler	12842	12996	7747	7020	9250
C. Ekilen alan/hayvan sayısına bağlı ödemeler	15325	21951	33408	32375	34050
D. Geçmişteki hakedişlere bağlı ödemeler	526	272	9341	8642	10765
E. Girdi kullanımına bağlı ödemeler	20034	21399	22953	22635	21738
F. Girdi kısıtlamalarına bağlı ödemeler	2972	5280	7721	7714	7238
G. Toplam çiftçilik gelirine bağlı ödemeler	2261	1275	1661	1778	1748
H. Diğer Ödemeler	1520	2969	2761	2552	2482
% ÜDT	41	39	33	32	37
Üretici Nominal Yardım Katsayısı	1,69	1,65	1,5	1,47	1,59
II. Genel Hizmet Desteği Tahmini (GHDT)	61510	77454	65726	66460	62508
İ. Araştırma ve geliştirme	4267	6036	5983	5830	5826
J. Tarım okulları	800	843	832	832	748
K. Kontrol hizmetleri	1091	1460	1591	1638	1627
L. Altyapı	12563	22259	18322	18733	13740
M. Pazarlama ve tanıtım	32069	30876	31303	30983	34243
N. Kamu stokları	7612	11108	4315	5120	3118
O. Diğer	3109	4871	3381	3323	3206
Genel Hizmet Desteklerinin Toplam Desteklerdeki Oranı (%)	19	19,7	18,8	19,8	17,2
III. Tüketicici Destek Tahmini (ÜDT)	-191939	-221250	-171643	-160141	-180950
P. Tüketicilerden üreticilere transferler	-195040	-224944	-170476	-160419	-183633
Q. Tüketicilerden diğer transferler	-24123	-30389	-29244	-27360	-29201
R. Vergi verenlerden tüketicilere transferler	16724	24062	24093	24179	26216
S. Yem maliyet artışı	13533	12482	3984	3459	5668
%TDT	-36	-34	-25	-24	-29
Tüketicici Nominal Yardım Katsayısı	1,56	1,51	1,34	1,31	1,4
IV. Toplam Destek (Transfer) Tahmini (TTT) [I + II +III]	325996	393520	348802	336185	362373
T. Tüketicilerden transferler	219163	255333	199720	187779	212834
U. Vergi verenlerden transferler	130956	168576	178326	175766	178740
V. Bütçe gelirleri	-24123	-30389	-29244	-27360	-29201
TTT GSYİH PAYI (%)	-	1,7	1,3	1,3	1,4

Toplam Üretim Değeri (Çiftlik Kapsamında)	1998-88	1991-93	1996-98	1997	1998
ÜDT yapılan Ürünlerin Toplam Üretimdeki Payı (%)	182471	200203	210509	210506	212077
Toplam Üretim Değeri (Çiftlik Kapsamında)	179414	184295	195817	197230	198924
Toplam Üretim Değeri (Çiftlik Kapsamında)	90392	106238	99653	96729	116075
A. Piyasa Fiyat Değeri	75922	79947	55663	51688	71852
B. Üretimde kullanılan diğer ürünlerin değeri	5507	7209	3634	3632	3776
C. Ekilen alan/hayvan sayısına bağlı ödemeler	2161	9499	26308	27242	26610
D. Geçmişteki bakiyeye bağlı ödemeler	0	0	735	715	678
E. Çiftlik kullanımına bağlı ödemeler	6090	6839	8612	8685	8815
F. Çiftlik kısıtlamalarına bağlı ödemeler	635	1705	3844	4042	3695
G. Toplam çiftçilik geliriye bağlı ödemeler	0	0	0	0	0
H. Diğer Ödemeler	77	1038	856	725	649
% ÜDT	46	47	39	38	45
Üretici Nominal Yardım Katsayısı	1,86	1,88	1,65	1,61	1,83
II Genel Hizmet Destek Tahmini (GHD)	8756	12597	7823	8454	7517
I. Araştırma ve geliştirme	971	1385	1655	1653	1672
J. Tarım okulları	132	53	81	79	78
K. Kontrol hizmetleri	164	117	263	279	306
L. Altyapı	775	2326	1760	1705	1779
M. Pazarlama ve tanıtım	1677	1913	1956	1975	2021
N. Kamu stokları	5011	6081	2024	2680	1580
O. Diğer	26	722	84	82	82
Genel Hizmet Desteklerinin Toplam Desteklerdeki Oranı (%)	8,6	10,2	7,1	7,8	5,9
III. Üretici Destek Tahmini (ÜDT)	-73728	-69086	-48337	-44844	-63170
P. Üreticilerden diğer transferler	-79624	-78790	-52205	-48495	-68598
Q. Üreticilerden diğer transferler	-4459	-613	-239	-91	-382
R. Vergi verenlerden tüketiciye transferler	3031	4472	3271	3330	3564
S. Yem maliyet artışı	7324	5846	835	411	2246
%TDT	-42	-38	-25	-23	-32
Üretici Nominal Yardım Katsayısı	1,73	1,63	1,34	1,3	1,48
IV. Toplam Destek (Transfer) Tahmini (TTT) [I + II + R]	102180	123308	110747	108513	127156
T. Tüketicilerden transferler	84084	79403	52444	48585	68979
U. Vergi verenlerden transferler	22555	44517	58542	60018	58558
V. Bütçe geliri	-4459	-613	-239	-91	-382
TTT GSYİH PAYI (%)	2,3	1,5	1,1	1,2	1,4

Tablo 3: AB' DE TARIM DESTEK TAHMİNİ (Milyon ECU)

Tablo 4: ABD' DE TARIM DESTEK TAHMİNİ (Milyon Dolar)

	1986-88	1991-93	1996-98	1997	1998
Toplam Üretim Değeri (Çiftlik Kapısında)	139537	166869	196686	197060	193567
ÜDT yapılan Ürünlerin Toplam Üretimdeki Payı (%)	69	68	66	66	65
Toplam Tüketim Değeri (Çiftlik Kapısında)	135300	158052	181700	182728	175890
I. Üretici Destek Tahmini (ÜDT)	41428	34981	35838	30616	46960
A. Piyasa Fiyat Desteği	19706	19318	17915	14839	23547
B. Üretime bağlı ödemeler	2919	319	1055	372	2736
C. Ekilen alan/hayvan sayısına bağlı ödemeler	10729	6651	1274	247	2861
D. Geçmişteki hakedişlere bağlı ödemeler	0	0	6663	6286	8518
E. Girdi kullanımına bağlı ödemeler	5428	4791	4601	4493	4714
F. Girdi kısıtlamalarına bağlı ödemeler	637	1903	1925	1820	1990
G. Toplam çiftçilik gelirine bağlı ödemeler	912	661	890	1026	1061
H. Diğer Ödemeler	1098	1340	1514	1533	1533
% ÜDT	26	19	17	14	22
Üretici Nominal Yardım Katsayısı	1,35	1,24	1,2	1,17	1,28
II. Genel Hizmet Desteği Tahmini (GHDT)	35470	37021	28317	28233	29282
İ. Araştırma ve geliştirme	1457	1916	2065	2031	2177
J. Tarım okulları	0	0	0	0	0
K. Kontrol hizmetleri	384	495	592	596	618
L. Altyapı	3027	5860	943	927	731
M. Pazarlama ve tanıtım	29503	27410	23203	23145	24222
N. Kamu stokları	0	0	0	0	0
O. Diğer	1098	1340	1514	1533	1533
Genel Hizmet Desteklerinin Toplam Desteklerdeki Oranı (%)	40,3	41,2	33,3	35,5	30,1
III. Tüketici Destek Tahmini (ÜDT)	-9322	-1242	1612	4624	-4042
P. Tüketicilerden üreticilere transferler	-19211	-18030	-17871	-14782	-23525
Q. Tüketicilerden diğer transferler	-1531	-1408	-1437	-1272	-1592
R. Vergi verenlerden tüketicilere transferler	11131	17853	20918	20679	21069
S. Yem maliyet artışı	289	344	2	0	7
%TDT	-8	-1	1	3	-3
Tüketici Nominal Yardım Katsayısı	1,09	1,01	0,99	0,97	1,03
IV. Toplam Destek (Transfer) Tahmini (TTT) [I + II +R]	88029	89855	85073	79528	97311
T. Tüketicilerden transferler	20742	19438	19308	16055	25118
U. Vergi verenlerden transferler	68818	71825	67202	64746	73785
V. Bütçe gelirleri	-1531	-1408	-1437	-1272	-1592
TTT GSYİH PAYI (%)	1,9	1,4	1,1	1	1,1

1986-88		1991-93		1996-98		1997		1998	
Toplam Üretim Değeri (Cittik Kapamda)									
Toplam Üretim Ürünleri Toplam Üretimdeki Payı (%)									
18179		218100		5105900		4757128		7881253	
Toplam Üretim Değeri (Cittik Kapamda)									
16751		193160		4807359		4544555		7254032	
Toplam Üretim Değeri (Cittik Kapamda)									
3647		65148		1789165		1564724		3288666	
A. Fiyasa Fiyat Değeri									
2740		53171		1463096		1240523		2814872	
B. Üretimdeki Değeri									
12		1675		21303		20291		32850	
C. Ekilen alan/hayvan sayısına bağlı ödemeler									
0		0		0		0		0	
D. Geçmişteki hak edilmeye bağlı ödemeler									
0		0		0		0		0	
E. Çifti kullanimına bağlı ödemeler									
895		10302		304765		303909		440943	
F. Çifti kullanimına bağlı ödemeler									
0		0		0		0		0	
G. Toplam çiftçilik gelirlere bağlı ödemeler									
0		0		0		0		0	
H. Diğer Ödemeler									
20		30		29		31		39	
% ÜDT									
1,25		1,45		1,44		1,44		1,65	
Üretici Nominal Yardım Katkısı									
206		3261		975765		766948		1889162	
II. Genel Hizmet Değeri Tahmini (GHD)									
58		648		7502		6053		12142	
L. Araştırma ve geliştirme									
0		0		0		0		0	
J. Tarım okulları									
55		1977		13165		13731		20078	
K. Kontrol hizmetleri									
0		0		0		0		0	
L. Aktyarı									
0		0		0		0		0	
M. Pazartama ve tanıtım									
0		0		950509		745079		1853590	
N. Kamu stokları									
0		0		0		0		0	
O. Diğer									
93		636		4589		2085		3353	
Genel Hizmet Desteklerindeki Oranı (%)									
5,2		4,6		31		29,7		31,8	
III. Üretici Destek Tahmini (ÜDT)									
-2689		-54165		-1188196		-1139958		-2153158	
P. Üreticilerden diğer transferler									
-2818		-56533		-1546493		-1349158		-2920419	
Q. Üreticilerden diğer transferler									
-82		-3711		-104372		-108399		-161662	
R. Vergi verenlerden diğer transferler									
90		3267		381864		252955		768821	
S. Yeni maliyet artışı									
121		2813		80805		64644		160101	
% ÜDT									
-18		-30		-24		-27		-33	
Tüketici Nominal Yardım Katkısı									
1,22		1,44		1,33		1,36		1,5	
IV. Toplam Destek (Transfer) Tahmini (TT) (II + III + R)									
3943		71676		3146794		2584627		5946649	
T. Tüketicilerden transferler									
2900		60245		1650865		1457557		3082080	
U. Vergi verenlerden transferler									
1124		15143		1600301		1235468		3026231	
V. Bütçe gelirleri									
-82		-3711		-104372		-108399		-161662	
TTT GSYİH PAVI (%)									
4,8		6,4		8,6		8,9		10,7	

Tablo 5: TÜRKİYE'DE TARIM DESTEK TAHMİNİ (Milyon TL)

Tablo 6: ÜLKE BAZINDA TOPLAM DESTEK TAHMİNLERİNİN BİLEŞİMİ
(Milyon Dolar)

	1986-88	1991-93	1996-98	1997	1998
AVUSTRALYA					
TÜKETİCİLERDEN YAPILAN TRANSFERLER	298	407	360	391	371
VERGİ VERENLERDEN YAPILAN TRANSFERLER	1068	1388	1511	1572	1355
BÜTÇE KAYNAKLI TRANSFERLER	0	0	0	0	0
KANADA					
TÜKETİCİLERDEN YAPILAN TRANSFERLER	2790	3050	1911	1937	2026
VERGİ VERENLERDEN YAPILAN TRANSFERLER	4355	4568	2635	2260	2267
BÜTÇE KAYNAKLI TRANSFERLER	-31	-55	-6	-4	-2
AVRUPA BİRLİĞİ					
TÜKETİCİLERDEN YAPILAN TRANSFERLER	92473	98124	60897	55085	77141
VERGİ VERENLERDEN YAPILAN TRANSFERLER	25074	54691	68645	68048	65487
BÜTÇE KAYNAKLI TRANSFERLER	-4876	-767	-280	-103	-427
JAPONYA					
TÜKETİCİLERDEN YAPILAN TRANSFERLER	63926	76084	76416	71864	71179
VERGİ VERENLERDEN YAPILAN TRANSFERLER	10228	14313	14004	14940	10902
BÜTÇE KAYNAKLI TRANSFERLER	-16098	-23514	-24276	-22731	-25239
YENİZELENDİ					
TÜKETİCİLERDEN YAPILAN TRANSFERLER	92	56	63	81	26
VERGİ VERENLERDEN YAPILAN TRANSFERLER	491	87	89	95	74
BÜTÇE KAYNAKLI TRANSFERLER	-2	-1	-2	-3	-2
İZLANDA					
TÜKETİCİLERDEN YAPILAN TRANSFERLER	168	144	76	71	88
VERGİ VERENLERDEN YAPILAN TRANSFERLER	104	133	96	94	99
BÜTÇE KAYNAKLI TRANSFERLER	-13	-7	-8	-7	-6
NORVEÇ					
TÜKETİCİLERDEN YAPILAN TRANSFERLER	1891	1817	1349	1311	1439
VERGİ VERENLERDEN YAPILAN TRANSFERLER	1382	1742	1553	1512	1415
BÜTÇE KAYNAKLI TRANSFERLER	-153	-53	-21	-16	-24
İSVİÇRE					
TÜKETİCİLERDEN YAPILAN TRANSFERLER	5087	5229	4052	3663	4037
VERGİ VERENLERDEN YAPILAN TRANSFERLER	1356	2019	2630	2482	2474
BÜTÇE KAYNAKLI TRANSFERLER	-548	-446	-291	-232	-265

KAYNAK: OECD-1999

Tablo 7: ÜLKELERE GÖRE TOPLAM DESTEK TAHMİNLERİ (Milyon Dolar)

ÜLKELER	1986-88	1991-93	1996-98	1997	1998
AVUSTRALYA	1365	1795	1871	1963	1726
GSYİH Payı %	0,68	0,62	0,49	0,5	0,49
CANADA					
Toplam Destek	7113	7563	4540	4193	4291
GSYİH Payı %	1,69	1,3	0,75	0,68	0,72
AB					
Toplam Destek	112671	152048	129262	123030	142201
GSYİH Payı %	2,29	1,5	1,14	1,18	1,36
JAPONYA					
Toplam Destek	58055	66882	66144	64072	56842
GSYİH Payı %	2,4	1,76	1,57	1,53	1,5
İZLANDA					
Toplam Destek	260	270	164	158	180
GSYİH Payı %	5,11	4,07	2,14	2,12	2,2
YENİZELANDA					
Toplam Destek	581	142	150	174	98
GSYİH Payı %	1,85	0,34	0,24	0,27	0,19
NORVEÇ					
Toplam Destek	3120	3506	2881	2807	2830
GSYİH Payı %	3,58	2,92	1,89	1,83	1,95
İSVİÇRE					
Toplam Destek	5895	6802	6391	5912	6246
GSYİH Payı %	3,57	2,86	2,36	2,32	2,38
TÜRKİYE					
Toplam Destek	3962	10204	17020	17049	22830
GSYİH Payı %	4,83	6,37	8,58	8,93	10,67
ABD					
Toplam Destek	88029	89855	85073	79528	97311
GSYİH Payı %	1,88	1,44	1,05	0,98	1,15
OECD					
Toplam Destek	292999	351880	313496	298887	334554
GSYİH Payı %	2,1	1,59	1,23	1,22	1,37
ÇEK CUM.					
Toplam Destek	5431	1635	703	519	831
GSYİH Payı %	-	5,53	1,28	1	1,51
MACARİSTAN					
Toplam Destek	3458	998	698	525	768
GSYİH Payı %	-	2,74	1,52	1,16	1,61
MEKSIKA					
Toplam Destek	3237	12611	5278	6266	5997
GSYİH Payı %	2,07	3,47	1,36	1,56	1,43
POLONYA					
Toplam Destek	6555	1957	4409	3873	4225
GSYİH Payı %	-	2,32	3,15	2,85	2,8
OECD					
Toplam Destek	325996	393520	348802	336185	362373
GSYİH Payı %	-	1,71	1,32	1,32	1,43

KAYNAK : OECD-1999

Tablo 8: GENEL HİZMETLER DESTEK TAHMİNİ'NİN KOMPOZİSYONU (%)

ÜLKELER	1986-88	1991-93	1996-98	1997	1998
AVUSTRALYA					
Araştırma ve Geliştirme	60	69	73	72	75
Tarımsal Okullar	0	0	0	0	0
Kontrol Hizmetleri	14	6	6	6	5
Altyapı	10	15	18	18	17
Pazarlama ve Promosyon	8	7	1	1	1
Kamu stokları	0	0	0	0	0
Diğer hizmetler	7	2	2	2	2
KANADA					
Araştırma ve Geliştirme	18	18	23	23	23
Tarımsal Okullar	15	15	15	16	16
Kontrol Hizmetleri	17	19	20	22	21
Altyapı	25	19	20	20	21
Pazarlama ve Promosyon	25	29	23	19	19
Kamu stokları	0	0	0	0	0
Diğer hizmetler	0	0	0	0	0
ÇEK CUMHURİYETİ					
Araştırma ve Geliştirme	54	83	25	21	27
Tarımsal Okullar	24	4	49	47	50
Kontrol Hizmetleri	21	11	3	1	1
Altyapı	0	2	23	31	21
Pazarlama ve Promosyon	0	0	0	0	0
Kamu stokları	0	0	0	0	0
Diğer hizmetler	0	0	0	0	6
AVRUPA BİRLİĞİ					
Araştırma ve Geliştirme	11	11	21	20	22
Tarımsal Okullar	2	0	1	1	1
Kontrol Hizmetleri	2	1	3	3	4
Altyapı	9	18	23	20	24
Pazarlama ve Promosyon	19	15	25	23	27
Kamu stokları	57	48	26	32	21
Diğer hizmetler	0	6	1	1	1
MACARİSTAN					
Araştırma ve Geliştirme	4	6	9	13	10
Tarımsal Okullar	6	8	8	9	7
Kontrol Hizmetleri	55	79	71	71	57
Altyapı	36	6	3	4	4
Pazarlama ve Promosyon	0	0	8	3	22
Kamu stokları	0	0	0	0	0
Diğer hizmetler	0	0	0	0	0

ÜLKELER	1986-88	1991-93	1996-98	1997	1998
İZLANDA					
Araştırma ve Geliştirme	10	13	15	11	16
Tarım ve Orman	17	17	27	26	28
Kontrol Hizmetleri	4	4	7	7	8
Altyapı	30	33	27	37	22
Pazarlama ve Promosyon	1	1	3	3	3
Kamu stokları	37	31	21	15	21
Diğer hizmetler	1	0	1	1	1
JAPONYA					
Araştırma ve Geliştirme	4	3	4	3	4
Tarım ve Orman	2	2	2	2	2
Kontrol Hizmetleri	1	1	1	1	1
Altyapı	79	80	79	80	75
Pazarlama ve Promosyon	2	1	2	1	2
Kamu stokları	3	4	3	4	4
Diğer hizmetler	9	10	10	10	12
KORE					
Araştırma ve Geliştirme	3	4	6	6	6
Tarım ve Orman	0	1	1	1	1
Kontrol Hizmetleri	1	1	2	2	2
Altyapı	23	26	58	58	61
Pazarlama ve Promosyon	0	0	0	0	0
Kamu stokları	72	67	33	32	30
Diğer hizmetler	0	0	0	0	0
MEKSİKA					
Araştırma ve Geliştirme	9	10	26	28	23
Tarım ve Orman	14	16	30	29	26
Kontrol Hizmetleri	0	0	11	11	21
Altyapı	27	25	15	13	12
Pazarlama ve Promosyon	2	9	9	9	9
Kamu stokları	48	35	0	0	0
Diğer hizmetler	1	5	9	11	8
YENİ ZEELANDA					
Araştırma ve Geliştirme	44	78	77	76	78
Tarım ve Orman	0	0	0	0	1
Kontrol Hizmetleri	30	19	22	24	21
Altyapı	26	3	0	0	0
Pazarlama ve Promosyon	0	0	0	0	0
Kamu stokları	0	0	0	0	0
Çeşitli Ödemeler	0	0	0	0	0

ÜLKELER	1986-88	1991-93	1996-98	1997	1998
NORVEÇ					
Araştırma ve Geliştirme	57	72	76	73	73
Tarımsal Okullar	0	0	0	0	0
Kontrol Hizmetleri	0	0	0	0	0
Altyapı	15	11	10	12	10
Pazarlama ve Promosyon	27	17	9	10	10
Kamu stokları	0	0	5	4	7
Diğer hizmetler	0	0	0	0	0
POLONYA					
Araştırma ve Geliştirme	43	27	16	12	20
Tarımsal Okullar	38	14	15	15	14
Kontrol Hizmetleri	0	0	4	5	5
Altyapı	19	24	45	46	41
Pazarlama ve Promosyon	0	34	21	22	20
Kamu stokları	0	0	0	0	0
Diğer hizmetler	0	0	0	0	0
İSVİÇRE					
Araştırma ve Geliştirme	22	22	24	24	24
Tarımsal Okullar	4	4	5	5	4
Kontrol Hizmetleri	1	1	1	1	1
Altyapı	22	20	16	16	16
Pazarlama ve Promosyon	14	15	17	17	17
Kamu stokları	1	2	1	1	1
Diğer hizmetler	36	36	36	36	36
TÜRKİYE					
Araştırma ve Geliştirme	28	20	1	1	1
Tarımsal Okullar	0	0	0	0	0
Kontrol Hizmetleri	24	57	2	2	1
Altyapı	0	0	0	0	0
Pazarlama ve Promosyon	0	0	96	97	98
Kamu stokları	0	0	0	0	0
Diğer hizmetler	48	23	1	0	0
AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİ					
Araştırma ve Geliştirme	4	5	7	7	7
Tarımsal Okullar	0	0	0	0	0
Kontrol Hizmetleri	1	1	2	2	2
Altyapı	8	16	3	3	3
Pazarlama ve Promosyon	83	74	82	82	83
Kamu stokları	0	0	0	0	0
Diğer hizmetler	3	4	5	5	5

ÜLKELER	OECD 24			
	1986-88	1991-93	1996-98	1997
	6	7	9	9
Araştırma ve Geliştirme	1	1	1	1
Tarım ve Orman	1	1	1	1
Kontrol Hizmetleri	2	2	2	2
Altyapı	20	29	26	26
Pazarlama ve Promosyon	56	43	52	51
Kamu stokları	10	12	5	6
Diğer hizmetler	4	5	6	5
OECD 24				
Araştırma ve Geliştirme	7	7	9	9
Tarım ve Orman	1	1	1	1
Kontrol Hizmetleri	2	2	2	2
Altyapı	20	29	28	28
Pazarlama ve Promosyon	53	41	48	47
Kamu stokları	13	15	7	8
Diğer hizmetler	4	5	5	5

KAYNAK : OECD-1999

Tablo 9: ÜLKELERE GÖRE TOPLAM VE (%) ÜRETİCİ DESTEK TAHMİNLERİ
(Milyon Dolar)

ÜLKELER	1986-88	1991-93	1996-98	1997	1998
AVUSTRALYA					
Toplam PSE	945	1277	1316	1375	1239
%PSE	7	8	6	7	7
CANADA					
Toplam PSE	5641	5738	3262	2988	3176
%PSE	34	30	15	14	16
AB					
Toplam PSE	99619	131028	116271	109670	129808
%PSE	46	47	39	38	45
JAPONYA					
Toplam PSE	52073	55628	55639	52640	49059
%PSE	65	58	63	61	63
İZLANDA					
Toplam PSE	196	193	142	135	159
%PSE	75	71	60	58	69
YENİZELANDA					
Toplam PSE	478	86	85	105	44
%PSE	11	2	1	2	1
NORVEÇ					
Toplam PSE	2771	3242	2744	2685	2726
%PSE	67	69	66	65	70
İSVİÇRE					
Toplam PSE	4998	5659	5405	5005	5359
%PSE	32	12	23	21	25
TÜRKİYE					
Toplam PSE	3686	9248	9757	10321	12626
%PSE	3345	7494	8459	9103	11290
ABD					
Toplam PSE	32532	26348	17344	22614	22791
%PSE	30	21	13	15	16
OECD					
Toplam PSE	158589	171536	174959	160866	145224
%PSE	45	42	40	35	35
ÇEK CUM.					
Toplam PSE	3185	819	442	474	327
%PSE	54	26	15	14	11
MACARİSTAN					
Toplam PSE	1223	869	784	669	659
%PSE	24	25	21	15	16
MEKSİKA					
Toplam PSE	2985	5233	-11	1227	2431
%PSE	23	34	0	8	16
POLONYA					
Toplam PSE	-151	1479	1884	2657	2171
%PSE	-3	19	19	23	22
OECD					
Toplam PSE	167119	179936	178057	165894	150831
%PSE	39	41	38	34	34

ÜLKELER	1986-88	1991-93	1996-98	1997	1998
AVUSTRALYA					
Toplam CSE	-297	-407	-360	-391	-371
%CSE	-7	-7	-5	-5	-6
KANADA					
Toplam CSE	-2525	-2857	-1901	-1936	-2026
%CSE	-22	-22	-14	-14	-16
AB					
Toplam CSE	-81077	-85378	-56146	-50844	-70643
%CSE	-42	-38	-25	-23	-32
JAPONYA					
Toplam CSE	-64314	-76224	-79107	-73921	-72901
%CSE	-58	-51	-51	-49	-53
İZLANDA					
Toplam CSE	-127	-89	-71	-66	-82
%CSE	-68	-52	-40	-39	-49
YENİZELANDA					
Toplam CSE	-92	-56	-63	-81	-26
%CSE	-10	-5	-4	-5	-2
NORVEÇ					
Toplam CSE	-1427	-1507	-1180	-1151	-1244
%CSE	-54	-55	-46	-46	-53
İSVİÇRE					
Toplam CSE	-4327	-4180	-3233	-2914	-3296
%CSE	-69	-63	-57	-55	-62
TÜRKİYE					
Toplam CSE	-2834	-7830	-6375	-7520	-8266
%CSE	-18	-30	-24	-27	-33
ABD					
Toplam CSE	-9322	-1244	1612	4624	-4042
%CSE	-8	-1	1	3	-3
OECD					
Toplam CSE	-175774	-189410	-146824	-134201	-162897
%CSE	-36	-33	-25	-23	-29
ÇEK CUM.					
Toplam CSE	-2170	-1229	-283	-159	-385
%CSE	-46	-35	-7	-4	-11
MACARİSTAN					
Toplam CSE	-1630	-519	-278	-196	-326
%CSE	-30	-12	-7	-5	-9
MEKSİKA					
Toplam CSE	831	-6566	-1201	-2096	-2244
%CSE	8	-26	-5	-8	-9
POLONYA					
Toplam CSE	-1223	-1217	-3614	-3036	-3303
%CSE	-8	-8	-21	-19	-22
OECD					
Toplam CSE	-191939	-221250	-171643	-160141	-180950
%CSE	-36	-34	-25	-24	-29

KAYNAK: OECD-1999

Tablo 10: ÜLKELERE GÖRE TOPLAM VE % TÜKETİCİ DESTEK FAHMINLERİ (Milyon Dolar)

Tablo 11: OECD ÜRÜN BAZINDA ÜRETİCİ DESTEK TAHMİNİ (Milyon Dolar)

	1986-88	1991-93	1996-98	1997	1998
BUĞDAY					
TOPLAM ÜRETİCİ DESTEK TAHMİNİ	18425	20963	18950	17126	22108
% ÜRETİCİ DESTEK EŞDEĞERİ	48	46	36	34	45
ÜRETİCİ NOMİNAL YARDIM KATSAYISI	1,96	1,86	1,57	1,51	1,8
MISIR					
TOPLAM ÜRETİCİ DESTEK TAHMİNİ	12406	10605	8030	7796	10599
% ÜRETİCİ DESTEK EŞDEĞERİ	40	30	20	20	28
ÜRETİCİ NOMİNAL YARDIM KATSAYISI	1,68	1,43	1,26	1,24	1,39
DİĞER TAHILLAR					
TOPLAM ÜRETİCİ DESTEK TAHMİNİ	10477	10891	12527	11651	13394
% ÜRETİCİ DESTEK EŞDEĞERİ	52	51	46	44	55
ÜRETİCİ NOMİNAL YARDIM KATSAYISI	2,14	2,08	1,9	1,79	2,24
PİRİNÇ					
TOPLAM ÜRETİCİ DESTEK TAHMİNİ	27072	28250	28446	28015	22452
% ÜRETİCİ DESTEK EŞDEĞERİ	81	81	74	73	74
ÜRETİCİ NOMİNAL YARDIM KATSAYISI	5,46	5,21	3,91	3,72	3,81
YAĞLI TOHUMLAR					
TOPLAM ÜRETİCİ DESTEK TAHMİNİ	6653	7654	5300	5216	6148
% ÜRETİCİ DESTEK EŞDEĞERİ	31	31	18	17	22
ÜRETİCİ NOMİNAL YARDIM KATSAYISI	1,45	1,47	1,23	1,21	1,28
ŞEKERPANCARI					
TOPLAM ÜRETİCİ DESTEK TAHMİNİ	5122	6327	5025	4959	5275
% ÜRETİCİ DESTEK EŞDEĞERİ	50	50	39	38	43
ÜRETİCİ NOMİNAL YARDIM KATSAYISI	2,02	1,99	1,64	1,6	1,75
SÜT					
TOPLAM ÜRETİCİ DESTEK TAHMİNİ	43977	49261	48949	44919	53344
% ÜRETİCİ DESTEK EŞDEĞERİ	59	56	52	49	58
ÜRETİCİ NOMİNAL YARDIM KATSAYISI	2,51	2,29	2,08	1,96	2,35
SİĞİR VE DANA ETİ					
TOPLAM ÜRETİCİ DESTEK TAHMİNİ	18502	26501	27446	27922	28882
% ÜRETİCİ DESTEK EŞDEĞERİ	28	30	31	31	34
ÜRETİCİ NOMİNAL YARDIM KATSAYISI	1,38	1,44	1,45	1,45	1,52
DOMUZ ETİ					
TOPLAM ÜRETİCİ DESTEK TAHMİNİ	8248	9208	6215	5430	6930
% ÜRETİCİ DESTEK EŞDEĞERİ	18	17	12	10	15
ÜRETİCİ NOMİNAL YARDIM KATSAYISI	1,23	1,21	1,13	1,11	1,18

ULKELER				
1986-88	1991-93	1996-98	1997	1998
AVUSTRALYA				
Pazar Fiyat Desteği	55	61	54	59
Üretim Dayalı Ödemeler	0	7	4	4
Etkilen Alan/Hayvan Sayısına Dayalı Ödemeler	0	0	0	0
Gecmiş Dayalı Ödemeler	0	0	0	0
Girdi Kullanımına Dayalı Ödemeler	17	19	20	19
Girdi Kullanımına Dayalı Ödemeler	15	12	12	14
Girdi Kusurlarıyla Dayalı Ödemeler	0	0	0	0
Tüm Çiftlik Gelirine Dayalı Ödemeler	0	2	9	10
Çeşitli Ödemeler	2	1	0	0
ÇEK CUMHURİYETİ				
Pazar Fiyat Desteği	78	95	63	52
Üretim Dayalı Ödemeler	3	0	0	0
Etkilen Alan/Hayvan Sayısına Dayalı Ödemeler	0	0	2	3
Gecmiş Dayalı Ödemeler	0	0	0	0
Girdi Kullanımına Dayalı Ödemeler	5	5	35	45
Girdi Kusurlarıyla Dayalı Ödemeler	0	1	0	0
Tüm Çiftlik Gelirine Dayalı Ödemeler	14	-1	0	0
Çeşitli Ödemeler	0	0	0	0
AVRUPA BİRLİĞİ				
Pazar Fiyat Desteği	84	75	52	53
Üretim Dayalı Ödemeler	6	7	4	4
Etkilen Alan/Hayvan Sayısına Dayalı Ödemeler	2	9	29	28
Gecmiş Dayalı Ödemeler	0	0	1	1
Girdi Kullanımına Dayalı Ödemeler	7	6	9	9
Girdi Kusurlarıyla Dayalı Ödemeler	1	2	4	4
Tüm Çiftlik Gelirine Dayalı Ödemeler	0	0	0	0
Çeşitli Ödemeler	0	1	1	1
MACARISTAN				
Pazar Fiyat Desteği	76	74	39	28
Üretim Dayalı Ödemeler	0	0	5	10
Etkilen Alan/Hayvan Sayısına Dayalı Ödemeler	0	0	0	0
Gecmiş Dayalı Ödemeler	0	0	0	0
Girdi Kullanımına Dayalı Ödemeler	9	18	46	50
Girdi Kusurlarıyla Dayalı Ödemeler	0	1	0	0
Tüm Çiftlik Gelirine Dayalı Ödemeler	15	2	9	11
Çeşitli Ödemeler	1	6	0	0

Tablo 12: ÜRETİCİ DESTEK TAHMİNİNİN KOMPOZİSYONU (%)

ÜLKELER	1986-88	1991-93	1996-98	1997	1998
İZLANDA					
Pazar Fiyat Desteği	87	70	46	47	53
Üretime Dayalı Ödemeler	1	20	46	45	40
Ekilen Alan/Hayvan Sayısına Dayalı Ödemeler	1	0	0	0	0
Geçmişe Dayalı Ödemeler	0	0	0	0	0
Girdi Kullanımına Dayalı Ödemeler	11	9	8	8	7
Girdi Kısıtlayıcılarına Dayalı Ödemeler	0	0	0	0	0
Tüm Çiftlik Gelirine Dayalı Ödemeler	0	0	0	0	0
Çeşitli Ödemeler	0	0	0	0	0
JAPONYA					
Pazar Fiyat Desteği	90	91	92	91	91
Üretime Dayalı Ödemeler	3	3	2	3	2
Ekilen Alan/Hayvan Sayısına Dayalı Ödemeler	0	0	0	0	0
Geçmişe Dayalı Ödemeler	0	0	0	0	0
Girdi Kullanımına Dayalı Ödemeler	4	4	4	4	4
Girdi Kısıtlayıcılarına Dayalı Ödemeler	3	2	2	2	2
Tüm Çiftlik Gelirine Dayalı Ödemeler	0	0	0	0	0
Çeşitli Ödemeler	0	0	0	0	0
KORE					
Pazar Fiyat Desteği	99	96	95	94	94
Üretime Dayalı Ödemeler	0	0	0	0	0
Ekilen Alan/Hayvan Sayısına Dayalı Ödemeler	0	0	0	0	0
Geçmişe Dayalı Ödemeler	0	0	0	0	0
Girdi Kullanımına Dayalı Ödemeler	1	2	4	4	5
Girdi Kısıtlayıcılarına Dayalı Ödemeler	0	0	0	0	1
Tüm Çiftlik Gelirine Dayalı Ödemeler	0	2	1	1	1
Çeşitli Ödemeler	0	0	0	0	0
MEKSIKA					
Pazar Fiyat Desteği	n.c.	86	30	65	68
Üretime Dayalı Ödemeler	0	1	0	0	0
Ekilen Alan/Hayvan Sayısına Dayalı Ödemeler	0	0	2	1	2
Geçmişe Dayalı Ödemeler	0	0	34	21	20
Girdi Kullanımına Dayalı Ödemeler	n.c.	13	33	12	9
Girdi Kısıtlayıcılarına Dayalı Ödemeler	0	0	0	0	0
Tüm Çiftlik Gelirine Dayalı Ödemeler	0	0	0	1	1
Çeşitli Ödemeler	0	0	0	0	0
YENİ ZELANDA					
Pazar Fiyat Desteği	26	70	78	78	57
Üretime Dayalı Ödemeler	0	0	0	0	0
Ekilen Alan/Hayvan Sayısına Dayalı Ödemeler	0	0	0	0	0
Geçmişe Dayalı Ödemeler	20	0	0	0	0
Girdi Kullanımına Dayalı Ödemeler	45	26	22	21	41
Girdi Kısıtlayıcılarına Dayalı Ödemeler	0	0	0	0	0
Tüm Çiftlik Gelirine Dayalı Ödemeler	9	5	1	0	2
Çeşitli Ödemeler	0	0	0	0	0

ÜLKELER				
1986-88	1991-93	1996-98	1997	1998
NORVEÇ				
Pazar Fiyat Desteği	51	46	42	43
Üretim Dayalı Ödemeler	23	22	21	20
Ekilen Alan/Hayvan Sayısına Dayalı Ödemeler	9	13	9	9
Gecmişe Dayalı Ödemeler	0	0	0	0
Girdi Kullanımına Dayalı Ödemeler	17	18	27	27
Girdi Kısıtlamalarına Dayalı Ödemeler	2	1	1	1
Tüm Çiftlik Gelirine Dayalı Ödemeler	0	0	0	0
Çesitli Ödemeler	0	0	0	0
POLONYA				
Pazar Fiyat Desteği	66 n.c.	87	86	87
Üretim Dayalı Ödemeler	0	0	0	0
Ekilen Alan/Hayvan Sayısına Dayalı Ödemeler	0	0	0	0
Gecmişe Dayalı Ödemeler	9	0	0	0
Girdi Kullanımına Dayalı Ödemeler	26 n.c.	13	14	13
Girdi Kısıtlamalarına Dayalı Ödemeler	0	0	0	0
Tüm Çiftlik Gelirine Dayalı Ödemeler	0	0	0	0
Çesitli Ödemeler	0	0	0	0
İSVİÇRE				
Pazar Fiyat Desteği	87	80	65	64
Üretim Dayalı Ödemeler	1	1	1	1
Ekilen Alan/Hayvan Sayısına Dayalı Ödemeler	6	8	15	16
Gecmişe Dayalı Ödemeler	0	5	12	12
Girdi Kullanımına Dayalı Ödemeler	2	3	3	3
Girdi Kısıtlamalarına Dayalı Ödemeler	0	0	1	2
Tüm Çiftlik Gelirine Dayalı Ödemeler	0	0	0	0
Çesitli Ödemeler	3	3	3	3
TÜRKİYE				
Pazar Fiyat Desteği	76	83	72	79
Üretim Dayalı Ödemeler	0	2	2	1
Ekilen Alan/Hayvan Sayısına Dayalı Ödemeler	0	0	0	0
Gecmişe Dayalı Ödemeler	0	0	0	0
Girdi Kullanımına Dayalı Ödemeler	24	15	26	19
Girdi Kısıtlamalarına Dayalı Ödemeler	0	0	0	0
Tüm Çiftlik Gelirine Dayalı Ödemeler	0	0	0	0
Çesitli Ödemeler	0	0	0	0
AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİ				
Pazar Fiyat Desteği	47	55	50	48
Üretim Dayalı Ödemeler	7	1	1	1
Ekilen Alan/Hayvan Sayısına Dayalı Ödemeler	26	19	2	1
Gecmişe Dayalı Ödemeler	0	0	19	21
Girdi Kullanımına Dayalı Ödemeler	13	14	15	15
Girdi Kısıtlamalarına Dayalı Ödemeler	2	5	6	6
Tüm Çiftlik Gelirine Dayalı Ödemeler	2	2	3	3
Çesitli Ödemeler	3	4	5	5

ÜLKELER	1986-88	1991-93	1996-98	1997	1998
OECD 24					
Pazar Fiyat Desteği	77	76	65	63	67
Üretime Dayalı Ödemeler	6	5	3	3	4
Ekilen Alan/Hayvan Sayısına Dayalı Ödemeler	7	9	14	15	13
Geçmişe Dayalı Ödemeler	0	0	4	4	4
Girdi Kullanımına Dayalı Ödemeler	8	7	9	9	8
Girdi Kısıtlayıcılarına Dayalı Ödemeler	1	2	3	4	3
Tüm Çiftlik Gelirine Dayalı Ödemeler	1	0	1	1	1
Çeşitli Ödemeler	1	1	1	1	1
OECD					
Pazar Fiyat Desteği	77	77	67	66	68
Üretime Dayalı Ödemeler	5	4	3	3	3
Ekilen Alan/Hayvan Sayısına Dayalı Ödemeler	6	8	13	13	12
Geçmişe Dayalı Ödemeler	0	0	4	4	4
Girdi Kullanımına Dayalı Ödemeler	8	7	9	9	8
Girdi Kısıtlayıcılarına Dayalı Ödemeler	1	2	3	3	3
Tüm Çiftlik Gelirine Dayalı Ödemeler	1	0	1	1	1
Çeşitli Ödemeler	1	1	1	1	1

KAYNAK: OECD

ÜLKELER					1986-88	1991-93	1996-98	1997	1998
AUSTRALYA									
Toplam TGD	421	518	555	588	487				
KANADA									
Toplam TGD	1442	1824	1274	1206	1115				
AB									
Toplam TGD	9685	15516	9169	9585	8407				
JAPONYA									
Toplam TGD	8793	13845	15295	15551	11343				
İZLANDA									
Toplam TGD	23	22	17	18	16				
YENİZEELANDA									
Toplam TGD	104	56	64	69	54				
NORVEÇ									
Toplam TGD	128	164	119	100	89				
İSVİÇRE									
Toplam TGD	383	408	373	351	348				
TÜRKİYE									
Toplam TGD	202	436	5216	5059	7253				
ABD									
Toplam TGD	35470	37021	28317	28233	29282				
OECD									
Toplam TGD	59626	72029	60399	60760	58394				
ÇEK CUM.									
Toplam TGD	19	19	111	110	99				
MACARİSTAN									
Toplam TGD	83	81	113	92	126				
MEKSİKA									
Toplam TGD	680	1108	347	370	354				
POLONYA									
Toplam TGD	291	393	488	465	474				
OECD									
Toplam TGD	62711	77454	65726	66460	62508				

KAYNAK:OECD-1999

Tablo 13:ÜLKELERE GÖRE TOPLAM GENEL HİZMETLER DESTEK FAHMLERİ(GSSE=TGD)

Tablo 14: TÜRKİYE' DE ÜRÜN BAZINDA ÜRETİCİ DESTEK EŞDEĞERLERİ
(Milyar TL.)

ÜRÜNLER	1986-88	1991-93	1996-98	1997	1998
BUĞDAY					
TOPLAM ÜRETİCİ DESTEK TAHMİNİ	815	7341	228280	202071	436366
% ÜRETİCİ DESTEK TAHMİNİ	34	34	30	33	42
ÜRETİCİ NOMİNAL YARDIM KATSAYISI	1,57	1,56	1,46	1,49	1,73
MISIR					
TOPLAM ÜRETİCİ DESTEK TAHMİNİ	58	1057	26554	23984	47451
% ÜRETİCİ DESTEK TAHMİNİ	21	38	35	38	43
ÜRETİCİ NOMİNAL YARDIM KATSAYISI	1,27	1,64	1,55	1,62	1,74
DİĞER TAHILLAR (ARPA)					
TOPLAM ÜRETİCİ DESTEK TAHMİNİ	141	3640	85969	66976	164497
% ÜRETİCİ DESTEK TAHMİNİ	28	43	34	32	47
ÜRETİCİ NOMİNAL YARDIM KATSAYISI	1,46	1,78	1,55	1,47	1,9
YAĞLI TOHURLAR (Ayçiçeği)					
TOPLAM ÜRETİCİ DESTEK TAHMİNİ	107	947	30749	31562	46563
% ÜRETİCİ DESTEK TAHMİNİ	39	41	47	49	45
ÜRETİCİ NOMİNAL YARDIM KATSAYISI	1,71	1,74	1,89	1,96	1,82
ŞEKERPANCARI					
TOPLAM ÜRETİCİ DESTEK TAHMİNİ	72	2439	121489	105070	233656
% ÜRETİCİ DESTEK TAHMİNİ	23	40	51	56	61
ÜRETİCİ NOMİNAL YARDIM KATSAYISI	1,31	1,67	2,13	2,29	2,56
SÜT					
TOPLAM ÜRETİCİ DESTEK TAHMİNİ	305	6685	187069	180255	305494
% ÜRETİCİ DESTEK TAHMİNİ	36	50	50	52	54
ÜRETİCİ NOMİNAL YARDIM KATSAYISI	1,63	1,99	2	2,07	2,17
SIGIR VE DANA ETİ					
TOPLAM ÜRETİCİ DESTEK TAHMİNİ	-48	3326	113336	96682	217833
% ÜRETİCİ DESTEK TAHMİNİ	0	32	35	40	48
ÜRETİCİ NOMİNAL YARDIM KATSAYISI	1,02	1,49	1,59	1,65	1,91
TAVUKETİ					
TOPLAM ÜRETİCİ DESTEK TAHMİNİ	97	1326	10946	4194	21832
% ÜRETİCİ DESTEK TAHMİNİ	26	25	7	3	9
ÜRETİCİ NOMİNAL YARDIM KATSAYISI	1,35	1,34	1,08	1,03	1,1
KOYUNETİ					
TOPLAM ÜRETİCİ DESTEK TAHMİNİ	80	1280	9362	9264	16789
% ÜRETİCİ DESTEK TAHMİNİ	12	15	5	6	7
ÜRETİCİ NOMİNAL YARDIM KATSAYISI	1,14	1,18	1,06	1,07	1,08
YUMURTA					
TOPLAM ÜRETİCİ DESTEK TAHMİNİ	49	916	59678	41711	115192
% ÜRETİCİ DESTEK TAHMİNİ	17	19	35	31	44
ÜRETİCİ NOMİNAL YARDIM KATSAYISI	1,21	1,29	1,55	1,44	1,8
DİĞER ÜRÜNLER					
TOPLAM ÜRETİCİ DESTEK TAHMİNİ	1970	36373	915733	802955	1682994
% ÜRETİCİ DESTEK TAHMİNİ	17	28	26	27	36
ÜRETİCİ NOMİNAL YARDIM KATSAYISI	1,2	1,39	1,38	1,38	1,57
TOPLAM ÜRÜNLER					
TOPLAM ÜRETİCİ DESTEK TAHMİNİ	3646	65330	1789165	1564724	3288667
% ÜRETİCİ DESTEK TAHMİNİ	20	30	29	31	39
ÜRETİCİ NOMİNAL YARDIM KATSAYISI	1,25	1,45	1,44	1,44	1,65

KAYNAK :OECD-1999

BÜGDAYDA DESTEKLEME POLİTİKALARININ REFAH VE DAĞILIM ETKİLERİ: DESTEKLEME ALIM VE FARK ÖDEME SİSTEMLERİNİN KARŞILAŞTIRMALI ANALİZİ

Doç. Dr. Osman ARDOĞUŞ,
Gazi Üniversitesi

1. Giriş

Türkiye'de tarımsal destekleme politikaları uzun süredir tartışılıyor, eleştiriliyor ve alternatif destekleme politikaları arayışları giderek yoğunlaşıyor. Bilindiği gibi, ürün fiyatlarına destek, girdilere destek, düşük faizli kredi vb. yollarla tarıma bütçeden ve tüketicilerden önemli miktarda kaynak aktarılmaktadır. DPT'nin hesaplamalarına göre, tarıma yapılan toplam transferler 1996 yılında 65,3 trilyon TL iken, 1997'de 183,6, 1998'de 409,1 trilyon TL'ye yükselmiş ve böylece tarımsal desteklerin GSMH'ya oranı özellikle son iki yılda büyük bir artış göstererek, 1996'da yüzde 4,4 iken 1997'de 6,2'ye ve 1998'de yüzde 7,8'e sıçramıştır (DPT, 1999). 1998 yılı itibarıyla, toplam destekli yaklaşık yüzde 78'ini fiyat destekleri oluşturmakta ve tarıma yapılan toplam transferlerin dörtte üçünden fazlası tüketicilerden aktarılan kaynaklardan sağlanmaktadır. Bununla birlikte, bu transferlerin sadece yüzde 80'i tüketicilere yansıtılmaktadır. Söz gelimi, 1998 yılında, tarıma yapılan toplam 409,1 trilyonluk transferin yalnızca 328,7 trilyon TL'si üreticiye yansımıştır. Tarımsal desteklerin boyutu milli gelirin yüzde 7,8 gibi çok önemli bir orana girmiş olmasına rağmen, üreticiler de destekleme politikalarından memnun değildir. Tarımsal ürünleri işleyen sanayiler de özellikle fiyat desteklerinden yakınlıkta ve yüksek fiyatlar nedeniyle maliyetlerinin yükselmesinden ve özellikle dış piyasalarda rekabet güçlerinin düşmesinden şikayetçi olmaktadır.

1998 yılında pamuk ve zeytin bağında yeni bir destekleme politikası uygulamaya konmuştur. Fark Ödeme (FO) sistemi, Destekleme Alım Sistemi yerine bugday başta olmak üzere başka tarımsal ürünlerde de uygulanması talep edilen (ülkemizde yanlış bir biçimde "prim sistemi" olarak da adlandırılan) Fark Ödeme sistemi daha önce 1994 yılında pamukta uygulanmış ve kayıt sistemindeki yetersizlikler nedeniyle yoğun sınımsal tarım ekonomisi yazınında "deficiency payments" veya "compensatory payments" adıyla anılan Fark Ödeme sistemi tipki Destekleme Alımı gibi bir fiyat destek sistemidir. Bilindiği gibi, Destekleme Alım (DA) sisteminde, Bakanlar Kurulu tarafından alım yapmaktaki görevlendirilen kuruluş genellikle dünya fiyatının üzerinde belirlenen bir fiyatta piyasaya girerek alım yapmaktadır. Sistem, uygun oranda belirlenmiş bir gümrük vergisi eşlik etmektedir. Böylece, üreticiler ve tüketiciler daha yüksek fiyatlarla karşı karşıya kalmakta ve destegin yükü, daha yüksek aramalı ve nihai mal fiyatları şeklinde tüketicilere aktarılmakta, devlet üzerinde herhangi bir yük oluşturmamaktadır. Öte yandan, Fark Ödeme sistemi "... üreticilerin üretim maliyetleri piyasaya fiyatının üstünde olduğunda, tüketicilerin ödediği fiyatları etkilemeden, ürün fiyatlarını ve üretici emek getirilerini "adil" bir seviyeye getirmek için kullanılan araç olarak tanımlanabilir" (Çakmak, E., H. Kasnakoglu ve T. Yıldırım 1998: 3). Bu amaçla, üreticiler için dünya fiyatının üzerinde bir hedef fiyatı belirler. Üreticiler ürünleri piyasaya fiyatından satarken, üretici fiyatı (hedef fiyatı) ile piyasaya fiyatı arasındaki fark üreticilere devlet tarafından ödenir. Bu sistemin en önemli özelliği, tüketiciler piyasaya fiyatına eşit olduğundan, tüketicilere her hangi bir yük getirmemesidir. Buna karşılık, üreticiye sağlanan destek (üretici fiyatı ile piyasaya fiyatı arasındaki fark) tümüyle hazineden finanse edilmektedir.

*Yazar, bu çalışmaya sağladığı destekten dolayı Tarımsal Ekonomi Araştırma Enstitüsüne teşekkürlerini sunar. Çalışmanın sorumluluğu tümüyle yazara aittir.

Destekleme Alım ve Fark Ödeme sistemlerinin her ikisi de piyasa işleyişine müdahale eden araçlar olduğundan kaynak dağılımı, üretici ve tüketici refahı, dış ticaret ve devlet gelirleri üzerinde etkilere sahiptirler. Bu çalışmada ilk aşamada *Destekleme Alımı* (DA) sistemi ile *Fark Ödeme* (Prim) (FÖ) sisteminin yol açtığı bu tür refah etkilerini *buğday* için hesaplayıp karşılaştıracacağız.; daha sonra da bu iki sistemde buğday üreticilerine sağlanan desteğin işletme büyüklüğüne göre dağılımını karşılaştırmalı olarak incelemeye çalışacağız. Daha açık bir ifadeyle, çalışmada 1998/99 piyasa yılında buğday üreticilerine ton başına verilmiş olan fiyat desteğine eşit bir destek Fark Ödeme (Prim) sisteminde verilseydi, üreticiler, tüketiciler, dış ticaret, toplumsal refah ve devlet gelirleri bundan nasıl etkilenirdi ve üreticilere sağlanan destek işletme büyüklüğüne göre nasıl dağılırdı sorularını yanıtlamaya çalışacağız.

2. Destekleme Alım ve Fark Ödeme Sistemlerinin Etkileri: Analitik Çerçeve

Yukarıda kısaca ortaya koymaya çalıştığımız DA ve FÖ sistemlerinin üretici ve tüketici refahı, toplumsal refah, dış ticaret ve devlet gelirleri üzerindeki etkilerinin hesaplanmasında, Çakmak, E., H. Kasnaoğlu ve T. Yıldırım (1998)'de geliştirilen modelden yararlanacağız. Tarımsal Ekonomi Araştırma Enstitüsü için yapılmış olan *Fark Ödeme Sisteminin Ekonomik Analizi* adlı bu kapsamlı çalışmada, söz konusu refah etkilerinin hesaplanmasında kısmi-piyasa denge modeli kullanılmıştır. Kısmi piyasa denge modeli 1996 yılı için kalibre edilerek buğday, ayçiçeği ve pamuk için kısa, orta ve uzun dönem için refah etkileri hesaplanmış ve ayrıca duyarlılık analizleri yapılmıştır. Refah etkilerini hesaplamak için bu modeli olduğu gibi alıp 1998 verilerine uyarlamayı yeğledik. Modelin çözümünden elde ettiğimiz bulgulara geçmeden önce modelin temel özelliklerini ve refah etkilerinin nasıl hesaplandığını kısaca açıklamaya çalışalım (Daha kapsamlı bilgi için bkz: Çakmak, E., H. Kasnaoğlu, T. Yıldırım, 1998; Sadoulet, E., A. de Janvry 1998: Ch. 7).

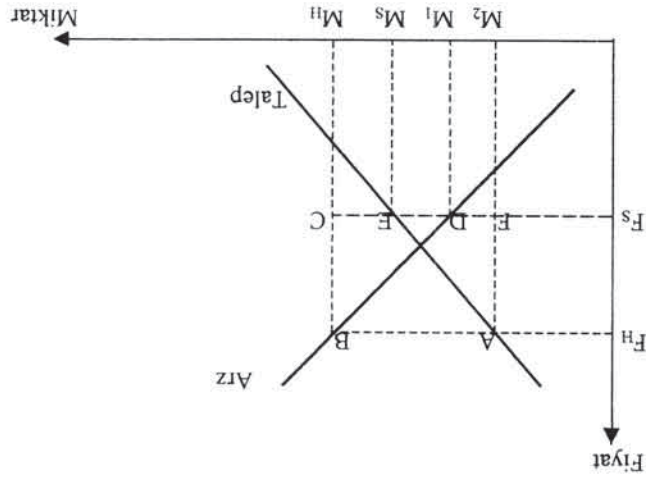
Şekil 1'de kısmi-piyasa denge modelinde Destekleme Alımı ve Fark Ödemesinin etkileri görülmektedir. Şekilde, Talep ve Arz eğrileri yurtiçi buğday talep ve arz eğrileridir. F_s , çiftlik fiyatı düzeyine getirilmiş "sınır fiyatı"dır. Bu, esas itibarıyla, limanla çiftlik arasındaki çeşitli maliyetleri dikkate alacak şekilde düzeltilmiş dünya fiyatından (ihraç edilen mal için f.o.b., ithal edilen mal için c.i.f.) başka bir şey değildir. F_H ise, DA'da destekleme alım fiyatına, FÖ'de ise hedef fiyatına (sınır fiyatı ile fark ödemesinin toplamına) eşittir. Her iki sistemde de üreticiye birim ürün başına verilen destek aynı olup destekleme fiyatı (hedef fiyatı) ile sınır fiyatı arasındaki farka eşittir.

Önce, fiyat desteğine bağlı olarak üretim ve dış ticaretin nasıl değiştiğini görelim. Fiyat desteğinin olmadığı durumda hem üretici hem de tüketici fiyatı sınır fiyatına (F_s) eşit olacaktır. Sınır fiyatında üretim OM_1 'e, talep edilen miktar OM_s 'ye, ithalat ise M_1M_s 'ye eşittir. Sınır fiyatı, yurtiçi arz ve talep eğrilerinin kesiştiği noktada oluşan denge fiyatının altında olduğundan, buğday burada ithal edilen bir maldır. Fiyat desteğinden sonra, üretici fiyatı hem DA'da, hem de FÖ'de F_H 'ye, tüketici fiyatı DA'da F_H 'ye, FÖ'de ise F_s 'ye eşit olmaktadır. Bu durumda üretim hem DA'da hem de FÖ'de OM_H 'ye çıkarken, tüketim DA'da OM_2 'ye düşmekte FÖ'de ise aynı kalmaktadır. Müdahale sonrasında her iki sistemde de ihraç edilebilir bir fazla ortaya çıkmaktadır: DA'da M_2M_H , FÖ'de ise M_sM_H . Dikkat edilirse, ihraç edilebilir fazla DA'da FÖ'ye göre daha büyüktür.

Fiyat desteğinin neden olduğu refah etkileri tüketiciler ve üretici fazlasındaki (surplus) değişimler yoluyla hesaplanabilir. Tüketiciler artışı, talep eğrisi boyunca ödemeyle hazırlanmış oldukları en yüksek fiyat ile mali satın aldıkları fiyat (piyasa fiyat) arasındaki farkların toplamıdır. Üretici artışı ise arz eğrisi boyunca üreticilerin mallarını satmaya hazır oldukları en düşük fiyat ile mallarını sattıkları fiyat (piyasa fiyat) arasındaki farkın toplamı olarak tanımlanır. Fiyat desteği sayesinde, tüketiciler artışı talep doğrusunun altında ve sınırlı fiyattan geçen fiyat doğrusunun altında kalan alanı eşittir. Üretici artışı ise, arz doğrusunun üzerinde ve sınırlı fiyatı doğrusunun altında kalan alanı eşittir. Fiyat desteğinden sonra, üretici artışı hem DA'da hem de FO'de artacaktır, buna karşılık tüketiciler artışı DA'da azalırken, FO'de artacaktır.

Üretici ve tüketiciler artışı arasındaki değişimler üretici ve tüketiciler refahındaki değişimleri bir ölçüsüdür. Buna göre DA'da üretici refahındaki artış $F_H B D F_S$ alanına eşittir; tüketiciler refahı ise $F_H A E F_S$ alanı kadar azalmaktadır. Üretimde ve tüketimde ortaya çıkan etkisizliğin bir göstergesi olan net toplumsal kayıp ise $A E F$ ve $B C D$ alanlarının toplamına eşittir. Destekleme alımını yapan kuruluşun iç piyasaya satışlarından zarar ya da kar etmediği varsayıldığında, DA'nın bütçeye getireceği yük ihracat edilebilir bütçeye miktar ile alım ve ihracat fiyatı arasındaki farkın toplamına eşit olacaktır. İhracat fiyatı sınırlı fiyatına eşitse (ki, genellikle daha düşüktür), toplam ihracat subvansiyonu $A B C F$ alanına eşit olacaktır. FO sisteminde ise üretici refahındaki artış $F_H B D F_S$ alanına eşittir, tüketiciler refahında herhangi bir değişiklik yoktur. Tüketimde refah kaybı olmadığında, net toplumsal refah kaybı bcd alanına eşit olacaktır. FO'nun bütçeye yükü ise üretim miktarı ile fiyat farkının toplamına, yani $F_H B C F_S$ alanına eşit olacaktır. Bununla birlikte, FO sisteminde, bütçeye kayıt altına gireceği için, vergi gelirlerinde önemli bir artış olması beklenir. Bütçe üzerindeki net yükün doğru hesaplanabilmesi için, Fark Ödeme sisteminin savunularının öne sürdüğü bu potansiyel vergi artışının hesaplanması için Gungör (1998)'de 1996 yılı için hesaplanmış olan bu potansiyel vergi artışını hesaplamak için Gungör (1998)'de 1996 yılı için hesaplanmış olan büyükükleri 1998/99 için güncelleştirme yoluna gideceğiz.

Şekil 1 – DA ve FO'de Refah Etkileri

3. Nicel Analiz

Çakmak, E., H. Kasnaoğlu, T. Yıldırım (1998)'de geliştirilen model 1998/99 piyasa yılı verileri kullanılarak çözülmüştür. 1998 yılı üretim ve fiyat verileri Aydoğuş, O., H. Ege, Y.E. Ertürk (1998)'den alınmıştır.

Her iki destekleme sistemi de desteğin olmadığı sınır fiyatı çözümleriyle karşılaştırılmıştır. Başka bir deyişle, buğdayda hiç bir destek yokken, DA veya FÖ uygulamasına geçilmesi halinde refah etkilerinin ne olacağı hesaplanmıştır. Ayrıca, iki sistemin karşılaştırılmasında, 1998/99 piyasa yılında üreticilere Destekleme Alımı yoluyla ton başına verilen desteğin Fark Ödeme sisteminde de verileceği, yani hedef fiyatın destek fiyatına eşit olacağı varsayılmıştır. Modelin çözümünde kullanılan veriler ve elde edilen refah etkileri aşağıda Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1 - Buğdayda Destekleme Alımı ve Fark Ödeme Sistemlerinin Refah Etkileri: 1998/99

	DA (1)	FÖ (2)	Fark: (2) - (1)
Fiyatlar (\$/ton)			
Hedef Fiyatı	204	204	0
Sınır Fiyatı	140	140	0
Üretici Fiyatı	204	204	0
Tüketici Fiyatı	204	140	-64
İhraç Fiyatı	104	104	0
Fiyat Esneklikleri			
Arz	0,50	0,50	0
Talep	-0,30	-0,30	0
Gerçekleşen Miktarlar (1.000 ton)			
Üretim	18.000	18.000	0
Tüketim	16.000	17.506	1.506
İhracat (Üretim-tüketim)	2.000	494	-1.506
Sınır Fiyatındaki Miktarlar			
Üretim	15.176	15.176	0
Tüketim	17.506	17.506	0
İhracat (Üretim-tüketim)	-2.330	-2.330	0
Refah Etkileri (1000 \$)			
Üretimde net toplumsal kayıp	-90.353	-90.353	0
Tüketimde net toplumsal kayıp	-48.188	0	48.188
Net toplumsal kayıp	-138.541	-90.353	48.188
Tüketici refahındaki değişim	-1.072.188	0	1.072.188
Üretici Refahındaki Değişim	1.061.647	1.061.647	0
Devlet gelirlerindeki değişim	-200.000	-972.784	-772.784
Fark Ödemeleri	0	-1.152.000	-1.152.000
İhracat Sübvansiyonu	-200.000	-17.784	182.216
Vergi Geliri	0	197.000	197.000

Kaynak: Çakmak, E., H. Kasnaoğlu, T. Yıldırım (1998)'deki modelden kendi hesaplamamız.

Tablodan görülebileceği gibi, sınır fiyatı 140, destekleme alım fiyatı ve hedef fiyat 204, üretici fiyatı 204 dolar/ton olarak alınmıştır. Tüketici fiyatı Destekleme Alım sisteminde 204, Fark Ödeme sisteminde ise 140 dolar/tondur. Her iki sistemde de üreticilere sağlanan destek ton başına 64 dolardır. Sınır fiyatında üretim 15.176 bin ton, tüketim 17.506 bin ton, ithalat ise 2.330 bin ton olarak hesaplanmıştır. Bu bulgular kuşkusuz arz ve talebin fiyat esnekliğine ilişkin varsayımlara bağlıdır. Fiyat desteği sonrasında üretici fiyatı aynı olduğundan, üretim miktarı her iki sistemde de 18 milyon tona yükselmektedir. Başka bir deyişle, Destekleme Alımı sisteminden Fark Ödeme sistemine geçildiğinde üretici fiyatında bir değişiklik olmayacağından, üretim miktarında her hangi bir değişiklik olmayacak ve 18 milyon ton olarak kalacaktır. Buna karşılık, FÖ'de tüketici fiyatı

işletmelerin dağılımı verilmiştir. Buna göre, 1991 yılında 2 milyon 800 bine yakın sayıda işletmede yaklaşık 8,6 milyon hektar alana buğday ekmiştir. Buğday ekilen alan işletme başına ortalama 30,9 dekar'dır. Buğday ekilen alan, bu işletmelerin yaklaşık dörtte birinde (% 24,4) 20 dekarın yarısından fazlasında da (% 58,1) 50 dekarın altındadır. 50-199 dekar alana buğday eken orta büyüklükteki işletmelerin toplam işletmeler içindeki payı % 35, 200 dekardan daha büyük alana buğday eken işletmelerin payı ise % 7'dir. Miras yoluyla toprağın parçalanması sürecinin devam ettiği göz önüne alınırsa, küçük işletmelerin sayısının 1991'den bu güne daha da arttığını varsaymak yanıltıcı olmayacaktır.

Tablo 2 – Türkiye’de Buğday Eken İşletmelerin Büyüklük Dağılımı: 1991

Büyüklük Dekar	İşletme Sayısı		Buğday Ekilen Alan		Ort. Buğday Alanı (Da)
	Adet	%	Da	%	
Toplam	2.796.573	100,00	86.515.380	100,00	30,9
5'den az	65.820	2,35	143.889	0,17	2,2
5-9.	168.122	6,01	687.804	0,80	4,1
10-19.	447.122	15,99	3.209.859	3,71	7,2
20-49	944.050	33,76	13.296.556	15,37	14,1
50-99	621.661	22,23	16.964.857	19,61	27,3
100-199	351.995	12,59	19.071.821	22,04	54,2
200-499	163.490	5,85	18.269.431	21,12	111,7
500-999	23.189	0,83	5.696.825	6,58	245,7
1000-2499	8.856	0,32	4.798.556	5,55	541,8
2500-4999	1.870	0,07	2.852.327	3,30	1525,3
5000 +	438	0,02	1.623.455	1,88	3706,5

Kaynak: DİE (1994)'ten kendi hesaplamalarımız.

Çalışmanın ilk bölümünde üreticilere sağlanan toplam desteği hem Destekleme Alım sisteminde hem de FÖ'de yaklaşık 1 milyar 62 milyon dolar olarak hesaplamıştık. Ancak, DA'da buğday üreticilerinin aynı zamanda buğday tüketicisi olmalarından dolayı net üretici desteğinin 742 milyon 177 milyon dolara düştüğünü görmüştük. DA'da üreticilere sağlanan desteğin doğru hesaplanabilmesi için net üretimlerinin (üretim eksi tüketim) dikkate alınması gerekecektir (çiftçilerin ihtiyaç duydukları buğday ve buğday ürünlerini kendi üretimlerinden mi yoksa piyasadan mı sağladıklarının bu açıdan bir önemi yoktur). Net üretim, işletmenin ürettiği buğday miktarı ile tükettiği buğday ve buğday ürünlerinin buğday eşdeğeri arasındaki fark olarak tanımlanabilir. FÖ'de ise üreticilere sağlanan desteğin tüketiciler üzerinde her hangi bir yükü olmadığından üretici desteğinde herhangi bir değişiklik olmayacaktır. Sonuç olarak DA'da üreticilere sağlanan destek net üretimleriyle, FÖ'de ise doğrudan üretim miktarlarıyla orantılı olacaktır.

Tablo 3'te DA ve FÖ'de üreticilere sağlanan toplam desteğin ve işletme başına desteğin işletmelerin büyüklüğüne göre dağılımı verilmiştir. Tabloda 1991 yılına ait işletme sayılarında herhangi bir değişiklik yapılmamış, buna karşılık 1998 yılının üretim rakamı (18 milyon ton) ve ton başına 64 dolar destek sağlandığı varsayılmıştır. İşletmelerin buğday tüketimlerinin hesaplanmasında ise dekar başına 18 Kg. tohum kullanıldığı, her işletmede bir hane halkı, her hanede 6 birey olduğu ve kişi başına 230 Kg. buğday ürünü (ekmek, bulgur, makarna vs.'nin buğday eşdeğeri olarak) tüketildiği varsayılmıştır. Bu şekilde hesaplanan tüketim miktarları üretim miktarlarından düşülerek net üretim rakamları, bu rakamlar da 64 dolar/ton ile çarpılmak suretiyle DAS'da üreticilere verilen destek tutarları; üretim miktarı ile 64 dolar/ton çarpılmak suretiyle de FÖS'te verilen destek tutarı hesaplanmıştır.

Destekleme Alım Sisteminde üreticilere sağlanan toplam net destek 742 milyon doların biraz üzerinde, işletme başına ortalama net destek ise 265 dolardır. Buna karşılık, FÖ'de üreticilere sağlanan toplam destek yaklaşık 1 milyar 62 milyon dolar, işletme başına ortalama destek ise 380 dolardır. Buradan ilk sonucu yazabiliriz: Birim ürün başına verilen destek aynı olduğu halde, hem

Buğdayda uzun süreli uygulamakta olan Destekleme Akım sistemi ile son zamanlarda değişik kesimler (üreticiler, un sanayicileri, vs.) tarafından hararetle talep edilen Fark Ödeme (Prm) sistemi arasında üretimde kaynak kullanımını üzerindeki etkileri açısından farklılık yoktur. Sistemin her ikisinde fiyat desteği üreticilerin üretim kararlarını destek veren ürün(ler) lehine toplamsal refah ve bütçe gelirleri üzerindeki etkilerini ve üretici desteğinin üreticilere dağılımı açısından netice olarak karşılaştırılmaya çalışılmaktadır. Bu çalışmadan şu sonuçlar çıkarılabilir.

5. Sonuç ve Değerlendirmeler

Destekleme Akım ve Fark Ödeme sistemlerini üretim, dış ticaret, üretici ve tüketici refahı, toplamsal refah ve bütçe gelirleri üzerindeki etkilerini ve üretici desteğinin üreticilere dağılımı açısından netice olarak karşılaştırılmaya çalışılmaktadır. Bu çalışmadan şu sonuçlar çıkarılabilir.

Her iki destek sisteminde de büyük işletmeler toplam destekten aslan payını almaktadırlar. Bununla birlikte, küçük işletmeler aleyhine dengesizlik DA'da çok daha belirgindir. Küçük işletmelere daha yakından ve alt gruplar itibarıyla bakıldığında, dengesizliğin en alttaki işletmeler için çok daha keskin olduğu görülmektedir. Türkiye'de 20 dekaradan daha az toprağa sahip buğday eken en küçük işletmeler net buğday tüketici durumundadırlar ve dolayısıyla DA'da bu işletmelere verilen net destek negatiftir. Daha açık bir ifadeyle, toplam işletmelerin dörtte birini oluşturan "küçük" işletmeler, ortalama olarak tüketimleri üretimlerinden daha büyük olduğundan, buğdaya sağlanan destekten yararlanmadıkları gibi, tam tersine birer net tüketici olarak, desteğin yükünü bir kısmını üstlenmektedirler. 20-49 dekar arasında buğday eken işletmelere sağlanan net destek ise pozitif olmakla birlikte ihmal edilebilecek kadar küçüktür. "Küçük-orta" olarak sınıflandırılmamış bu işletmeler toplam işletmelerin üçte birinden daha fazlasını (% 33,76) oluşturmalarına rağmen, toplam net destekten aldıkları pay sadece % 9, işletme başına ortalama net destek ise sadece 71 dolardır. İşletme başına ortalama destek ancak 200 dekaradan daha büyük toprağa sahip işletmelerde 1000 dolardan üzerindedir. Görüldüğü gibi, her iki sistemde de üreticilere sağlanan destek ancak belli büyüklükte toprağa sahip işletmeler için anlamlı olmaktadır.

Kaynak: Tablo 1 ve Tablo 2'den kendi hesaplamalarımız.

İşletme Büyüklüğü	İşletme Sayısı	Destekleme Akım Sistemi		Fark Ödeme (Prm) Sistemi	
		Adet	%	Toplam (\$)	%
Toplam	2.796.573	100,00	742.176.917	100,00	265
5'den az	65.820	2,35	-3.826.490	-0,52	-58
5-9	168.122	6,01	-6.562.973	-0,88	-39
10-19	447.122	15,99	-2.984.032	-0,40	-7
20-49	944.050	33,76	66.888.256	9,01	71
50-99	621.661	22,23	142.180.612	19,16	229
100-199	351.995	12,59	193.834.479	26,12	551
200-499	163.490	5,85	194.597.893	26,22	1.190
500-999	23.189	0,83	61.346.830	8,27	2.646
1000-2499	8.856	0,32	49.723.633	6,70	5.615
2500-4999	1.870	0,07	26.293.315	3,54	14.061
5000 +	438	0,02	20.685.393	2,79	47.227
Toplam	2.796.573	100,00	742.176.917	100,00	265
5'den az	65.820	2,35	-3.826.490	-0,52	-58
5-9	168.122	6,01	-6.562.973	-0,88	-39
10-19	447.122	15,99	-2.984.032	-0,40	-7
20-49	944.050	33,76	66.888.256	9,01	71
50-99	621.661	22,23	142.180.612	19,16	229
100-199	351.995	12,59	193.834.479	26,12	551
200-499	163.490	5,85	194.597.893	26,22	1.190
500-999	23.189	0,83	61.346.830	8,27	2.646
1000-2499	8.856	0,32	49.723.633	6,70	5.615
2500-4999	1.870	0,07	26.293.315	3,54	14.061
5000 +	438	0,02	20.685.393	2,79	47.227
Toplam	2.796.573	100,00	742.176.917	100,00	265
5'den az	65.820	2,35	-3.826.490	-0,52	-58
5-9	168.122	6,01	-6.562.973	-0,88	-39
10-19	447.122	15,99	-2.984.032	-0,40	-7
20-49	944.050	33,76	66.888.256	9,01	71
50-99	621.661	22,23	142.180.612	19,16	229
100-199	351.995	12,59	193.834.479	26,12	551
200-499	163.490	5,85	194.597.893	26,22	1.190
500-999	23.189	0,83	61.346.830	8,27	2.646
1000-2499	8.856	0,32	49.723.633	6,70	5.615
2500-4999	1.870	0,07	26.293.315	3,54	14.061
5000 +	438	0,02	20.685.393	2,79	47.227
Toplam	2.796.573	100,00	742.176.917	100,00	265
5'den az	65.820	2,35	-3.826.490	-0,52	-58
5-9	168.122	6,01	-6.562.973	-0,88	-39
10-19	447.122	15,99	-2.984.032	-0,40	-7
20-49	944.050	33,76	66.888.256	9,01	71
50-99	621.661	22,23	142.180.612	19,16	229
100-199	351.995	12,59	193.834.479	26,12	551
200-499	163.490	5,85	194.597.893	26,22	1.190
500-999	23.189	0,83	61.346.830	8,27	2.646
1000-2499	8.856	0,32	49.723.633	6,70	5.615
2500-4999	1.870	0,07	26.293.315	3,54	14.061
5000 +	438	0,02	20.685.393	2,79	47.227
Toplam	2.796.573	100,00	742.176.917	100,00	265
5'den az	65.820	2,35	-3.826.490	-0,52	-58
5-9	168.122	6,01	-6.562.973	-0,88	-39
10-19	447.122	15,99	-2.984.032	-0,40	-7
20-49	944.050	33,76	66.888.256	9,01	71
50-99	621.661	22,23	142.180.612	19,16	229
100-199	351.995	12,59	193.834.479	26,12	551
200-499	163.490	5,85	194.597.893	26,22	1.190
500-999	23.189	0,83	61.346.830	8,27	2.646
1000-2499	8.856	0,32	49.723.633	6,70	5.615
2500-4999	1.870	0,07	26.293.315	3,54	14.061
5000 +	438	0,02	20.685.393	2,79	47.227
Toplam	2.796.573	100,00	742.176.917	100,00	265
5'den az	65.820	2,35	-3.826.490	-0,52	-58
5-9	168.122	6,01	-6.562.973	-0,88	-39
10-19	447.122	15,99	-2.984.032	-0,40	-7
20-49	944.050	33,76	66.888.256	9,01	71
50-99	621.661	22,23	142.180.612	19,16	229
100-199	351.995	12,59	193.834.479	26,12	551
200-499	163.490	5,85	194.597.893	26,22	1.190
500-999	23.189	0,83	61.346.830	8,27	2.646
1000-2499	8.856	0,32	49.723.633	6,70	5.615
2500-4999	1.870	0,07	26.293.315	3,54	14.061
5000 +	438	0,02	20.685.393	2,79	47.227
Toplam	2.796.573	100,00	742.176.917	100,00	265
5'den az	65.820	2,35	-3.826.490	-0,52	-58
5-9	168.122	6,01	-6.562.973	-0,88	-39
10-19	447.122	15,99	-2.984.032	-0,40	-7
20-49	944.050	33,76	66.888.256	9,01	71
50-99	621.661	22,23	142.180.612	19,16	229
100-199	351.995	12,59	193.834.479	26,12	551
200-499	163.490	5,85	194.597.893	26,22	1.190
500-999	23.189	0,83	61.346.830	8,27	2.646
1000-2499	8.856	0,32	49.723.633	6,70	5.615
2500-4999	1.870	0,07	26.293.315	3,54	14.061
5000 +	438	0,02	20.685.393	2,79	47.227
Toplam	2.796.573	100,00	742.176.917	100,00	265
5'den az	65.820	2,35	-3.826.490	-0,52	-58
5-9	168.122	6,01	-6.562.973	-0,88	-39
10-19	447.122	15,99	-2.984.032	-0,40	-7
20-49	944.050	33,76	66.888.256	9,01	71
50-99	621.661	22,23	142.180.612	19,16	229
100-199	351.995	12,59	193.834.479	26,12	551
200-499	163.490	5,85	194.597.893	26,22	1.190
500-999	23.189	0,83	61.346.830	8,27	2.646
1000-2499	8.856	0,32	49.723.633	6,70	5.615
2500-4999	1.870	0,07	26.293.315	3,54	14.061
5000 +	438	0,02	20.685.393	2,79	47.227
Toplam	2.796.573	100,00	742.176.917	100,00	265
5'den az	65.820	2,35	-3.826.490	-0,52	-58
5-9	168.122	6,01	-6.562.973	-0,88	-39
10-19	447.122	15,99	-2.984.032	-0,40	-7
20-49	944.050	33,76	66.888.256	9,01	71
50-99	621.661	22,23	142.180.612	19,16	229
100-199	351.995	12,59	193.834.479	26,12	551
200-499	163.490	5,85	194.597.893	26,22	1.190
500-999	23.189	0,83	61.346.830	8,27	2.646
1000-2499	8.856	0,32	49.723.633	6,70	5.615
2500-4999	1.870	0,07	26.293.315	3,54	14.061
5000 +	438	0,02	20.685.393	2,79	47.227
Toplam	2.796.573	100,00	742.176.917	100,00	265
5'den az	65.820	2,35	-3.826.490	-0,52	-58
5-9	168.122	6,01	-6.562.973	-0,88	-39
10-19	447.122	15,99	-2.984.032	-0,40	-7
20-49	944.050	33,76	66.888.256	9,01	71
50-99	621.661	22,23	142.180.612	19,16	229
100-199	351.995	12,59	193.834.479	26,12	551
200-499	163.490	5,85	194.597.893	26,22	1.190
500-999	23.189	0,83	61.346.830	8,27	2.646
1000-2499	8.856	0,32	49.723.633	6,70	5.615
2500-4999	1.870	0,07	26.293.315	3,54	14.061
5000 +	438	0,02	20.685.393	2,79	47.227
Toplam	2.796.573	100,00	742.176.917	100,00	265
5'den az	65.820	2,35	-3.826.490	-0,52	-58
5-9	168.122	6,01	-6.562.973	-0,88	-39
10-19	447.122	15,99	-2.984.032	-0,40	-7
20-49	944.050	33,76	66.888.256	9,01	71
50-99	621.661	22,23	142.180.612	19,16	229
100-199	351.995	12,59	193.834.479	26,12	551
200-499	163.490	5,85	194.597.893	26,22	1.190
500-999	23.189	0,83	61.346.830	8,27	2.646
1000-2499	8.856	0,32	49.723.633	6,70	5.615
2500-4999	1.870	0,07	26.293.315	3,54	14.061
5000 +	438	0,02	20.685.393	2,79	47.227
Toplam	2.796.573	100,00	742.176.917	100,00	265
5'den az	65.820	2,35	-3.826.490	-0,52	-58
5-9	168.122	6,01	-6.562.973	-0,88	-39
10-19	447.122	15,99	-2.984.032	-0,40	-7
20-49	944.050	33,76	66.888.256	9,01	71
50-99	621.661	22,23	142.180.612	19,16	229
100-199	351.995	12,59	193.834.479	26,12	551
200-499	163.490	5,85	194.597.893	26,22	1.190
500-999	23.189	0,83	61.346.830	8,27	2.646
1000-2499	8.856	0,32	49.723.633	6,70	5.615
2500-4999	1.870	0,07	26.293.315	3,54	14.061
5000 +	438	0,02	20.685.393	2,79	47.227
Toplam	2.796.573	100,00	742.176.917	100,00	265
5'den az	65.820	2,35	-3.826.490	-0,52	-58
5-9	168.122	6,01	-6.562.973	-0,88	-3

etkilediğinden, kaynak kullanımında etkinliği bozucu bir etki yaratmaktadırlar. Destekleme alımlarında, fark ödemedi farklı olarak, tüketici fiyatı sınır fiyatından daha büyük olduğundan tüketimde de etkinsizlik ortaya çıkmakta, yani destekleme alımına konu olan ürün(ler) optimal düzeyin altında tüketilmektedir. Ayrıca, Destekleme Alımında ihraç edilmesi gereken ürün miktarı daha fazla olduğundan, ihracat sübvansiyonu yoluyla ihracatın yapıldığı ülkelerin tüketicilerine daha büyük miktarda kaynak aktarılmaktadır. Kısacası, toplam net toplumsal kayıp, Destekleme Alımında Fark Ödemeye göre daima daha büyüktür.

Destekleme Alım Sisteminde üreticilere sağlanan destek Fark Ödeme sisteminden daha küçüktür. DA'da desteğin yükü büyük ölçüde tüketiciler ve kısmen Hazine üzerinde, FÖ'de ise büyük ölçüde Hazine, yani vergi mükellefleri üzerinde kalmaktadır. Destekleme alım sisteminin esas yükünü, daha yüksek fiyatlar şeklinde, ekmeğe başta olmak üzere bulgur, makarna vb. buğdaydan üretilen ürünlerin tüketicileri ödemektedirler. Özellikle düşük gelirli tüketicilerin temel gıdası durumundaki ekmeğe tüketiminden, büyük toprak sahiplerine kaynak aktarılmasına yol açan bu tür bir fiyat desteğinin gelir dağılımını bozucu bir etkiye sahip olan son derece adaletsiz bir dolaylı vergi niteliği taşıdığı açıktır.

Tarım ve tarım-dışı sektörlerarası gelir transferi açısından bakıldığında, DA ve FÖ sistemlerinin her ikisinde de bir bütün olarak buğday üreticilerine net bir gelir transferi yapılmaktadır. Buna karşılık, sektör içi gelir dağılımı açısından bakıldığında, her iki destek sistemi de nispi gelir dağılımını küçük ve orta büyüklükteki üreticiler aleyhine daha da bozmaktadırlar. Destekleme Alım sistemi, küçük üreticilerden büyük üreticilere kaynak aktararak gelir dağılımını mutlak olarak da daha dengesiz hale getirmektedir.

Sonuç olarak, ister destekleme alımı, ister fark ödeme sistemi olsun, fiyat destekleri kaynak dağılımında etkinsizliklere yol açan ve gelir dağılımı üzerinde olumsuz etkileri olan sistemlerdir. Bu nedenle, destekleme alımı ve fark ödeme gibi fiyat desteği sistemleri dışında, *Gelire Doğrudan Destek* (GDD) gibi iktisadi birimlerin üretim ve tüketim kararlarını etkilemeyen (decoupled) ve istenirse düşük gelirli küçük üretici gruplarının gelirlerini artırarak tarımsal (veya kırsal) gelir dağılımını iyileştirmeyi hedefleyebilecek destekleme sistemleri daha rasyonel destekleme araçları olarak gündeme alınmalıdır.

KAYNAKÇA

Aydoğuş, O., H. Ege, Y.E. Ertürk (1998). *Buğday Tahmin: 1998/99*, BDT/002/ Temmuz, Ankara.

Çakmak, E., H. Kasınoğlu, T. Yıldırım (1998), *Fark Ödeme Sisteminin Ekonomik Analizi*, Tarımsal Ekonomi Araştırma Enstitüsü, Ankara.

D.İ.E. (1994), *1991 Genel Tarım Sayımı- Tarımsal İşletmeler (Hanehalkı) Araştırma Sonuçları*, Ankara.

Dünya (1999), "Tarımsal Desteklemede Düzenleme Şartı", 12 Şubat 1999.

Güngör, G. (1998), *Hammaddesi Buğday Olan Çeşitli İmalat Sanayilerinde Gelir, Kurumlar ve Katma Değer Vergisi Miktarına İlişkin Kayıplar*, Tekirdağ Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler Odası Yayını, No. 3, Tekirdağ.

Sadoulet, E., A. de Janvry (1995), *Quantitative Development Policy Analysis*, The John Hopkins University Press, Baltimore and London.

Tarım politikaları, gıdunlukla üreticilerin gelir durumlarını iyileştirmek amacıyla geliştirilen kesimlerden üreticilere bir gelir transferi yapılmaktadır. Politika analizlerinde, müdahalelerin diğer gruplar üzerindeki etkileri ve sonuçta refah etkisi gıdunlukla ihmal edilmektedir.

2. TARIM POLİTİKALARININ ETKİ ALANLARINA GÖRE SINIFLANDIRILMASI

Bu amaçla, bu çalışma kapsamında, önce tarım politikalarının yan etkileri de gözönünde bulundurularak, genel bir sınıflandırılması yapılmış, daha sonra ülkemiz tarım politikaları, bu açıdan kısaca incelenerek, müdahalelerin neden olduğu transferler buğday örneği ile çeşitli kesimler açısından değerlendirilimiye çalışılmıştır.

Bu amaçla, bu çalışma kapsamında, önce tarım politikalarının yan etkileri de gözönünde bulundurularak, genel bir sınıflandırılması yapılmış, daha sonra ülkemiz tarım politikaları, bu açıdan kısaca incelenerek, müdahalelerin neden olduğu transferler buğday örneği ile çeşitli kesimler açısından değerlendirilimiye çalışılmıştır.

Birçok ülkede olduğu gibi Türkiye'de de tarım politikaları, üreticilere fiyat ve pazar desteği sağlamak üzere önelimler üzerinde yoğunlaşmaktadır. Üretici eline geçen fiyatları etkilemeye yönelik bu önelimler piyasaya dengelerini bozucu ve tüketici harcamalarını artırıcı etkiye sahiptir. Ancak, son yıllarda dünya kamunoyunda olduğu gibi ülkemizde de bu kapsamdaki uygulamalar sıkça tartışılır hale gelmiştir. Bununla beraber, ülkemizde tarım kesimine yönelik müdahalelerin çeşitli kesimler ve toplumsal açıdan etkilerini analize yönelik yeterli çalışma yapıldığı söylenemez.

Üzun yıllardan beri süregelen tartışmalara rağmen, hemen her ülke olanakları ölçüsünde tarım kesimini destekleyici-koruyucu önelimlere sıkça başvurmaktadır. Bununla beraber, günümüzde politikalar oluşturulurken bazı yeni gelişmelerin gözönünde bulundurulması zorunlu olduğu ortaya çıkmıştır. Özellikle, GATT'in elli yıla yaklaşan geçici statüsünün yitimi geniş yitkilerle donatılmış Dünya Ticaret Örgütü'nün alınması ve uluslararası yükümlülükler bu süreçte daha da hızlandırılmaktadır. Yeni yaklaşımlarda politikaların etkinlik, eşitlik ve istikrar amacı gözönünde bulundurulurken, piyasa dengelerini herhangisi bir kesim lehine ya da aleyhine bozucu etkiye sahip önelimlerden kaçınılması gerektiği önelim vurgulanmaktadır. Bu amaçla, tarım ürünleri fiyatlarını içte destekleyici dışta karşı koruyucu önelimlerden giderek arındırılması gerekmektedir. Diğer taraftan günümüzde, özellikle gelişmiş ülkelerde, tüketiciler birer vergi mükellefi olarak tarım politikası harcamaları konusunda çok daha duyarlı davranmakta ve karar alma sürecinde söz sahibi olmak istemektedirler.

Üzun yıllardan beri süregelen tartışmalara rağmen, hemen her ülke olanakları ölçüsünde tarım kesimini destekleyici-koruyucu önelimlere sıkça başvurmaktadır. Bununla beraber, günümüzde politikalar oluşturulurken bazı yeni gelişmelerin gözönünde bulundurulması zorunlu olduğu ortaya çıkmıştır. Özellikle, GATT'in elli yıla yaklaşan geçici statüsünün yitimi geniş yitkilerle donatılmış Dünya Ticaret Örgütü'nün alınması ve uluslararası yükümlülükler bu süreçte daha da hızlandırılmaktadır. Yeni yaklaşımlarda politikaların etkinlik, eşitlik ve istikrar amacı gözönünde bulundurulurken, piyasa dengelerini herhangisi bir kesim lehine ya da aleyhine bozucu etkiye sahip önelimlerden kaçınılması gerektiği önelim vurgulanmaktadır. Bu amaçla, tarım ürünleri fiyatlarını içte destekleyici dışta karşı koruyucu önelimlerden giderek arındırılması gerekmektedir. Diğer taraftan günümüzde, özellikle gelişmiş ülkelerde, tüketiciler birer vergi mükellefi olarak tarım politikası harcamaları konusunda çok daha duyarlı davranmakta ve karar alma sürecinde söz sahibi olmak istemektedirler.

Dünyadaki ülkelerin tamamı ya da tamamına yakını, çeşitli şekillerde tarım kesimine müdahale etmektedir. Bu müdahalelerin temel amaçları, kırsal kesimde yaşayan insanların gelirlerini artırmak suretiyle yaşam düzeylerini yükseltmek, tarımsal üretimi düzenlemek, ihracat gelirlerini artırmak ve tüketicileri yüksek ve dalgalanan fiyatlara karşı korumaktır.

1. GİRİŞ

Prof. Dr. Onur ERKAN
Doç. Dr. Necat ÖREN
Ar. Gör. Aysel ÖZDES AKBAY
Çukurova Üniversitesi Ziraat Fakültesi

**TÜRKİYE'DE TARIM ÜRÜNLERİ PİYASALARINA MÜDAHALELERİN ETKİLERİ:
 BUĞDAY ÖRNEĞİ**

Tarımsal destekleme politikaları ekonomi genelinde ve toplumun değişik kesimleri üzerinde farklı etkiler yaratan çok sayıda araçla yürütülmektedir. Bu bakımdan sınıflandırılmaları da kolay değildir ve amaca bağlı olarak değişebilmektedir. Tarım dışı kesimlerin bu politikalardan ne ölçüde etkilenecekleri de tercih edilen araçla yakından ilgilidir.

Politika araçları, ekonomideki etkileri gözönüne alınarak başlıca dört grup altında toplanabilir. Bunlar; pazar fiyatı desteği, doğrudan gelir desteği, dolaylı gelir desteği ve diğer destekler başlığı altında toplayabileceğimiz genel hizmetlerdir(OECD, 1990).

Pazar fiyatı destekleri üretici eline geçen fiyatları etkilemeye yönelik önlemlerdir. İç pazar fiyatlarını korumak için genellikle sınır önlemleriyle birlikte uygulanırlar. Başlıcaları; taban fiyat, fiyat primleri, ithalat kısıtları ve ihracat teşvikleridir. *Doğrudan gelir destekleri*, üreticilerin gelir durumlarını iyileştiren ancak piyasa dengelerini bozucu etkisi fazla olmayan fark giderici ödemelerdir. Başlıcaları; birim alan veya hayvan başına yapılan ödemeler, doğal afet ve zarar ödemeleri, depolama yardımları gibi doğrudan ödemelerdir. *Dolaylı gelir destekleri* ise girdi sübvansiyonları, ayrıcalıklı faiz uygulaması, sermaye bağışları, sigortalama gibi üretim masraflarını azaltıcı etkiye sahip önlemlerdir. Dördüncü ve son grup olarak belirtebileceğimiz *diğer destekler* ise; tarımsal yapıları iyileştirme, eğitim, araştırma ve yayım, vergi ve taşımacılıkta tanınan ayrıcalıklar gibi uzun dönemde tarım kesimi genelinde maliyetleri azaltıcı etkiye sahip önlemlerdir.

Tarım kesimine yönelik müdahaleler genellikle pazar fiyatı destekleri üzerinde yoğunlaşmaktadır. Pazar fiyatı destekleri; tarımsal üretimi, gelirleri ve gelir dağılımını düzenlemede etkili bir araçtır. Ancak, tüketici fiyatlarının da artması yönünde yan etkileri bulunmaktadır. Bu bakımdan tüketicilerde bazı rahatsızlıklar yaratması kaçınılmazdır. Ayrıca, bütçe ve kaynak kullanımını üzerinde etkili olurlar. Bu kapsamdaki uygulamalar, genellikle tarım dışı kesimlerden üreticilere bir gelir transferine neden olmakla beraber gerek üreticiler gerekse tüketiciler bunun çoğunlukla farkında değildirler. Olsalar da karar alma sürecindeki etkileri zayıftır.

Bununla beraber, ulusal açıdan veya daha çok tarım dışı kesimler açısından tarımsal destekleme amaçlarını düşük maliyetle gerçekleştirebilecek araçların kullanılması konusu önemlidir. Diğer bir ifadeyle ekonomide toplam geliri olumsuz etkilemeden tarım dışı kesimlerden üreticilere gelir transferi sağlayacak araçların kullanımı bu kesimler tarafından sosyal açıdan kabul görebilir.

Pazar fiyatı destekleri dışında, yukarıda belirtilen son üç gruba giren önlemler, bütçeden yapılan harcamalarla finanse edilen önlemlerdir. Bu bakımdan bütçeye belirli bir yük getireceği muhakkaktır. Bunların tüketici fiyatlarında her zaman yükselme yaratması beklenemez ise de büyük ölçüde vergiler yoluyla finanse edildiklerinden geniş bir kesimi ilgilendirmektedirler. Ancak verimlilik ve maliyetlerde kaydedilecek olumlu gelişmelerin sonuçta tüketici fiyatlarına da yansması beklenebilir (Ören,1994).

3. TÜRKİYE'DE TARIM POLİTİKASI UYGULAMALARI VE ETKİLERİNİN ANALİZİ : Buğday Örneği

Türkiye'de tarım politikaları uygulamalarında bir kararlılık ve bütünlük olmamakla beraber tarım kesimi uzun yıllardan beri desteklenmektedir. Bu destekler daha önce belirtilen dört grup araçtan da yararlanılarak yürütülmektedir. Bununla beraber tarıma sağlanan desteklerin büyük bölümünü pazar fiyatı destekleri oluşturmaktadır. Pazar fiyatı destekleri, genellikle sınır önlemleriyle birlikte uygulanan iç pazara yönelik müdahaleler sonucu ortaya çıkmaktadır. OECD (1998) verilerine göre, 1997 yılında ülkemizde tarıma sağlanan desteklerin toplam tutarı 5,2 milyar dolar olup bunun da % 80'den fazlasını pazar fiyatı destekleri oluşturmaktadır.

Ülkemizde pazar fiyatı destekleri genellikle hasat sırasında veya bazen ekim öncesinde belirli bir taban fiyat ilan edilmesi ve görevlendirilen kuruluşların bu fiyatlar üzerinden alım yaparak, piyasa fiyatlarının belirlenen fiyatların altına düşmesini önlemeye çalışmaları şeklinde uygulanmaktadır. Bu şekilde doğrudan fiyatları üzerine müdahale edilen ürün sayısı yıldan yıla büyük değişiklik göstermektedir.

buğday fiyatları çoğunlukla dünya fiyatlarının üzerinde belirlenmiş, bu da tüketici harcamalarının yanında, bütçe ve kaynak kullanımını olumsuz etkilemiştir.

Çizelge 1. Türkiye’de Buğday ve Toplam Tarımsal Ürünler İçin Üretici ve Tüketici Destek Eşdeğerleri (PSE ve CSE)

Yıllar	1986-88	1992-94	1995	1996	1997
Buğday					
Toplam PSE (Milyon Dolar)	748	382	-83	440	1.126
% PSE	37	26	-3	13	31
Üretici NAC	1,53	1,29	0,97	1,13	1,41
Toplam CSE (Milyon Dolar)	-476	-173	400	-109	-871
% CSE	-24	-12	15	-3	-23
Tüketici NAC	1,36	1,14	0,87	1,03	1,30
Tüm Ürünler					
Toplam PSE (Milyon Dolar)	1.587	1.831	3.374	3.159	5.161
% PSE	26	32	30	25	38
Üretici NAC	1,33	1,45	1,38	1,31	1,59
Toplam CSE (Milyon Dolar)	-1.084	-1.378	-2.577	-2.475	-5.127
% CSE	-18	-25	-20	-18	-34
Tüketici NAC	1,22	1,35	1,25	1,21	1,52

PSE: Producer Subsidy Equivalent (Üretici Sübvansiyon Eşdeğeri)

CSE: Consumer Subsidy Equivalent (Tüketici Sübvansiyon Eşdeğeri)

NAC: Nominal Assistance Coefficient (Nominal Yardım Katsayısı)

Kaynak: OECD, 1998.

Ülkemizde buğday piyasalarına yönelik devlet müdahalelerinden kaynaklanan kayıp ve kazançlar üretici, tüketici ve toplumsal açıdan analiz edilerek analiz sonuçları Çizelge 2, 3 ve 4’te verilmiştir. Buna göre, ülkemizde buğday piyasalarına müdahalelerle genelde buğday üreticilerine, tüketicilerden kaynak transfer edildiği söylenebilir. Hükümetler dış ticaret düzenlemeleri ile düşük olan dünya fiyatının üzerinde ülke içinde tüketim fiyatı oluşturacak düzenlemelerde bulunmaktadırlar. Bu uygulama, üreticinin ürünü satmayı kabul ettiği fiyatın üstünde fiyat elde etmesi sonucunda üretici rantını artırırken, tüketiciler daha yüksek fiyat ödemek durumunda kalmakta, diğer bir ifadeyle vergilendirilmektedirler. Ancak bu uygulamada da bir kararlılık olmayıp, bazı yıllar üretici eline geçen fiyatlar dünya fiyatlarının altında gerçekleşmektedir. Örneğin incelenen dönemde, 1995 yılı için bu durum söz konusudur. Bu yıl piyasa müdahaleleriyle ya da müdahalelere rağmen yurtiçi fiyatlar üretici fiyatları dünya fiyatlarının altında gerçekleşmiş, bundan da üreticiler zarar görürken tüketiciler kazançlı çıkmıştır. Bu bulgular OECD’nin Üretici Sübvansiyon Eşdeğeri hesaplama sonuçlarıyla paralellik göstermektedir.

Buğdayda yurtiçi fiyatların dünya fiyatlarının üzerinde ya da altında oluşması yönünde etkili olan fiyat müdahaleleri, her iki durumda da sosyal açıdan bir maliyet unsuru oluşturmaktadır. Toplumsal açıdan bu maliyet, beklentiye uygun olarak, fiyatların denge noktasından uzaklaşması ölçüsünde artmakta, tersi durumda azalmaktadır. Bu durum, kaynak dağılımı (eşitlik) ve kullanımında (etkinlik) fiyat çarpıklıklarının neden olduğu kayıplardan ileri gelmektedir. Nitekim yurtiçi fiyatların dünya fiyatlarının altında gerçekleştiği 1995 yılında ve üzerinde gerçekleştiği 1996 ve 1997 yılında, müdahalelerin neden olduğu bu toplumsal kayıplar açıkça görülmektedir. Ancak, piyasa fiyatlarının daha az çarpıtıldığı (negatif yönde) 1995 yılında bu kayıplar çarpıklığın daha fazla olduğu (pozitif yönde) 1996 ve 1997 yılına göre daha azdır. 1995 yılında yurtiçi üretici fiyatları dünya fiyatlarının altında gerçekleşmiş ve bundan üreticiler gelir kaybına uğramış olmalarına rağmen, tüketicilerin kazançlı çıkması nedeniyle müdahalelerin topluma maliyeti daha az olmuştur. Ayrıca bu yıl üretim ve tüketim değerlerinde kaynak kullanım etkinliği nedeniyle ortaya çıkan kayıp daha azdır. 1996 ve 1997 yıllarında ise yurtiçi fiyatlar üreticiler lehine çok büyük

1. Arz esnekliği için kaynak Tanıvermiş ve Gündoğmuş (1998).
 2. Pazarlama masrafları TMO için ürün fiyatının %6'sı, özel sektör için %4'ü kabul edilmiştir.
 3. TMO'nun kayıp ürün değeri % 7 kabul edilmiştir.
 4. Dünya fiyatı olarak ABD kırmızı-yumuşak buğday fiyatı esas alınmıştır.
 5. Stok değışiklikleri ihmal edilmiştir.

Kalemler	Birim	Gösterim	1995	1996	1997
1. Üretim Miktarı	Bin Ton	qp	18.000	18.500	18.650
2. Üretici Fiyatı	TL/Kg	Pp	7.366	22.108	35.125
3. Üretici Değeri	Milyar TL	(1) * (2) qp * Pp	132.588	408.998	655.081
4. Dünya Fiyatı	TL/Kg	Pw	7.651	15.205	21.760
5. Üreticiye Fiyat Sübvansiyonu	TL/Kg	(2) - (4) (Pp-Pw)	-285	6.903	13.365
6. Üreticiye Politika Transferi	Milyar TL	(1) * (5) qp(Pp-Pw)	-5.130	127.706	249.257
7. Sübvansiyon Oranı	%	(5/4) * 100	-3,73	45,40	61,42
8. Arz Esnekliği	-	-	0,103	0,103	0,103
9. Sübvansiyonun Yaratığı İlave Üretim	Bin Ton	(1) * (7) * (8) / 100	-69	865	1.180
10. Üretim Değeri Kaybı	Milyar TL	(0,5) * (5) * (9) 0,5*(Pp-Pw)(qp-qp)	10	2.992	7.885
11. Üretici Kazancı (Ür. Kanuna İlave)	Milyar TL	(6) - (10)	-5.140	124.714	241.372
12. Üretici Kazancı / Üretim Değeri Kaybı	%	(10)/(11)	-0,19	2,40	3,27
13. TMO Alımları	Bin Ton	-	38	588	3.255
14. TMO'nun Pazarlama Masrafları	TL/Kg	0,06 * (2)	442	1.326	2.108
15. Özel Sektörün Pazarlama Masrafları	TL/Kg	0,04 * (2)	295	884	1.405
16. Paz. da Ayrı Kaynak Kullanım Maliyeti	Milyar TL	(14) - (15) * (13)	6	260	2.288
17. TMO'nun Kayıp Ürün Değeri	Milyar TL	0,07 (4) * (13)	20	626	4.958
18. Sosyal Maliyetler Toplamı	Milyar TL	(10) + (16) + (17)	36	3.878	15.131
19. Üretici Kazancı / Sosyal Maliyet	%	(18) / (11)	-0,70	3,11	6,27

Çizelge 2. Buğdayda Devlet Politikalarından Kaynaklanan Kayıp ve Kazançlar: Üretici Boyutu

Son yıllarda, ülkemizde bu şekilde müdahalelerin kapsamının daraltılması eğilimi gözlenmektedir. 24 Ocak kararlarıyla başlayan ve 5 Nisan kararlarıyla daha da belirginleşen liberalleşme süreci çerçevesinde ortaya çıkan bu eğilimde bütçeye ilişkin kaygıların yanında GATT'a verilen taahhütlerin de etkili olduğu söylenebilir. Nitekim önceleri yirmimin üzerinde olan destekleme kapsamındaki ürün sayısı günümüzde sekiz ürüne sınırlanmıştır. Benzer gelişme tarife oranları ve kapsamı için de geçerlidir. Ancak bu gelişmelerde, tüketici kamuoyu baskısının gelişmiş ülkelerdeki kadar etkili olmadığı söylenebilir.

öçülide garpuıldığından, üreticilere politika transferleri yüksek miktarlara ulaşmış, ancak üretim değeri (kaynak kullanım etkinsizliği) ve tüketici kayıpları nedeniyle politikaların topluma maliyeti yükselmiştir. TMO'nun gelişme etkinsizliği devlet müdahalelerinin toplumsal maliyetini daha da yükseltmektedir.

Çizelge 3. Buğdayda Devlet Politikalarından Kaynaklanan Kayıp ve Kazançlar: Tüketici Boyutu (Toptancı Düzeyinde)

Kalemler	Birim	Gösterim	1995	1996	1997
1. Toplam Tüketim	Bin Ton	qc'	17.760	14.725	16.740
2. Tüketici Fiyatı	TL/kg	Pc	7.366	22.108	35.125
3. Tüketim Değeri	Milyar TL	(1) * (2) qc' * Pc	130.820	325.540	587.995
4. Dünya Fiyatı	TL/kg	Pw	7.651	15.206	21.760
5. Tüketim Vergisi	TL/kg	(2) - (4) Pc - Pw	-285	6.902	13.365
6. Toplam Tüketim Vergisi	Milyar TL	(1) * (5) qc' * (Pc - Pw)	-5.062	101.632	223.730
7. Vergi Oranı	%	(5) / (4) * 100 (Pc - Pw) / Pw	-3,73	45,40	61,42
8. İthalat	Bin Ton		1.253	2.015	2.551
9. İthalat Marjı	TL/Kg	0.03 * (4)	230	456	653
10. İthalat Vergisi Geliri	Milyar TL	(5 - 9) * (8)	-645	12.989	32.428
11. Tüketicilerden Vergi Transferi	Milyar TL	(5) *(1) + (10)	-4.417	114.621	256.158
12. Talep Esnekliği	-	-	-0,15	-0,15	-0,15
13. Tüketim Miktarı Kaybı	Bin Ton	(1) *(7) * (12) / -100 qc-qc'	-99	1.003	1.542
14. Tüketim Değeri Kaybı	Milyar TL	0,5*(5)*(13) 0,5(Pc-Pw)(qc-qc')	-14	3.461	10.304
15. Tüketici Kaybı	Milyar TL	(6) + (14)	-5.076	105.093	234.034
16. Tüketim Değeri / Vergi Tr.	%	(14)/(11)	-0,32	3,02	4,02

Açıklamalar

1. Analizler ara tüketiciler için yapılmıştır.
2. Talep esnekliği için kaynak Kasnakoğlu ve Çakmak (1995).
3. İthalat marjı olarak ürün fiyatının % 3'ü alınmıştır.

Çizelge 4. Müdahaleler Sonucu Ortaya Çıkan Kayıp ve Kazançlar (Milyar TL)

Kalemler	1995	1996	1997
Özel Sektör			
(+) Üretici Kazancı	-5.140	124.714	241.372
(-) Tüketici Kaybı	-5.076	105.093	234.034
Net	-64	19.621	7.338
Kamu Sektörü			
(-) Kamudan Üreticilere Politika Transferi	-5.130	127.706	249.257
(-) Paz.Aşırı Kaynak Kull.Maliyeti	6	260	2.288
(-) TMO'nun Kayıp Ürün Değeri	20	626	4.958
(+) Tüketicilerden Kamuya Vergi Transferi	-4.417	114.621	256.158
Net	687	-13.971	-345
Müdahalenin Topluma Net Maliyeti	623	5.650	6.993

Tarım sektörüne müdahale, dünyada olduğu gibi ülkemizde de uzun yıllardan beri tartışılmakta beraber süregelen bir uygulamadır. Müdahale pek çok aracıyla yürütülmekte beraber, buntlar içerisinde en çok tarımsal fiyatlar üzerine etkili olan araçlardır. Çünkü, pazar ekonomisinin benimsendiği toplumlarda üretici ve tüketici karartan ile kıt kaynakların üretim kolları arasında dağılımı konusunda en etkili faktör fiyatlardır. Bu bakımdan ülkeler sık sık piyasaları müdahale ederek, özelliikle tarım ürünleri fiyat oluşturmaya etkilimekteyler. Ancak bu müdahaleler fiyatlarda bir kesim lehine garplikliğa neden olması bakımından diğer kesimlerde rahatsızlık yaratabilir.

Fiyatların üreticiler lehine yüksek düzeyde oluşturmaları ve bu yolla üreticilere gelir transferi sağlanması daha çok gelişmiş ülkelerde görülen uygulamalardır. Bu transferin kaynağı bütçe, diğer bir ifadeyle vergi mükellefleri ile tüketicilerdir. Politika oluşturma sürecinde, karar vericiler konunun bütçe boyutuyla daha yakından ilgilenmektedirler. Tüketici yönü ise çoğunlukla gözardı edilmemektedir. Tüketiciler dahi, kendilerini yakından ilgilendiren bu konunun çoğunlukla farkında değildirlerdir. Farkında olsalar dahi karar alma sürecinde etkili olamayabillirler ya da bu durumunu sosyal açıdan kabul edebillirler.

Türkiye'de de, uygulamalarda bir kararlılık ve tutarlılık olmamakta beraber, ürün piyasalarından uzun yıllardan beri müdahale edilmemektedir. Müdahaleler pek çok araçtan yararlanılarak yürütülmektedir. Bunlar içerisinde en önemlisi pazar fiyatı müdahalelerdir. Bu müdahaleler ürün fiyatlarının oluşumu üzerine etkili bulunurlar bu yolla genelde tüketicilerden üreticilere gelir transferi sağlanmaktadır. Bazı yıllar ise aksine üreticiler vergilendirilmekteyler. Ancak, bu müdahalelerde kesimler arası gelir transferi sağlanmanın ötesinde, kaynakların üretim kolları arasında dağılımı ve kamu kuruluşlarının gelişme koşullarından kaynaklanan bir etkinlik kaybı ortaya çıkmaktadır. Bu da söz konusu müdahalelerin toplumsal maliyetini yükselterek, sonuçta ulusal refahı olumsuz etkilemektedir.

Bu gelişme ile devlet müdahalelerinden kaynaklanan transferler ve bu transferlerin toplumsal refah etkisi bütçe örneğiyle açıklanmaya çalışılmıştır. Ömek ürün olarak seçilen bütçe, ülkemizde uzun yıllardan beri ıste destekleyici, dışa karşı ise koruyucu nitelikteki devlet müdahalelerine konu olan bir üründür. Ayrıca çok geniş bir üretici ve tüketici kesimini ilgilendirmektedir. Bu nedenle politika etkilerinin refah analizinde bütçe örneği esas alınmıştır.

Ülkemizde izlenen politikalarla, genelde tüketicilerden bütçe üreticilerine bir gelir transferi sağlandığı söylenebilir. Ancak, bu müdahalelerde piyasa dengeleri bozulduğundan toplumsal açıdan bir maliyet unsuru ortaya çıkmakta ve bu toplumsal maliyet dengelerin bozulmaması ya da fiyatların garpılması için müdahaleler gerekmektedir. Bütçede hükümet politikalarıyla üreticilere gelir transferi sağlanırken tüketiciler vergilendirilirdiklerinden bir tüketim değeri kaybı, kaynak kullanım etkinsizliği nedeniyle de üretim değeri kaybı ortaya çıkmaktadır. Kamunun gelişme eğilimi etkisizliği de dikkate alındığında toplumsal kayıpların miktarı daha da artmaktadır. Ancak müdahalelerde genelde üreticilere bir kaynak transferi sağlanmakta beraber bazı yıllar tersi durum yaşanmakta, diğer bir ifadeyle üreticiler vergilendirilmekteyler. Bu da hükümet müdahalelerindeki amaçın kesin ve açık bir şekilde ortaya konulamadığını göstermektedir.

Pazar fiyatlarına müdahale, üretimi ve üretici gelirlerini yönlendirmede etkili bir araç olmakta beraber piyasa dengelerini bozucu ve sonuçta ulusal refaha da yansayan etkileri vardır. Bu müdahaleler, ülke tarımları arası ve dış ticarete de yansayan performans farklılıklarına neden olarak sonuçta dünya refahı üzerinde de etkili olmaktadır. Bu yönüyle konunun bir de uluslararası boyutu bulunmaktadır. Nitelik Dünya Ticaret Örgütü, serbest ticaret ölümlüğü en büyük engel olarak görülen pazar fiyatı destek ve koruma politikalarına aşamalı olarak son verilmesi gerektiğini önemle vurgulamaktadır. Türkiye'de Tarım Anlaşmasına taraf bir ülke olarak, politikalarını bu esaslara uygun şekilde yeniden belirlemektedir. Bu amaçla tarımsal yapıları iyileştirici ve uzun dönemde sektör genelinde maliyetleri azaltıcı önlemler ülkemiz açısından büyük önem

taşımaktadır. Bu uygulamalar, Tarım Antlaşmasının indirim yükümlülükleri dışında olduğu gibi, ekonomide toplam geliri olumsuz etkilemeden tarım dışı kesimlerden üreticilere gelir transferi sağlayacak önlemlerdir. Bu kapsamdaki uygulamalar, uzun dönemde tüketici refahını da olumlu etkileyeceğinden tarımdışı kesimlerce de kabul görebilecektir.

KAYNAKLAR

- DPT, 1998. *Temel Ekonomik Göstergeler. Ekim 1998. Ankara.*
- DİE, 1998. *Türkiye İstatistik Yıllığı 1997. Ankara.*
- KASNAKOĞLU, H., ÇAKMAK, E., 1995. *The Impact of recent World Economic Changes on Agricultural Development In the Near East Region. FAO.*
- TANRIVERMİŞ, H., GÜNDOĞMUŞ, E., 1998. *Türkiye 'de Başlıca Tarla Ürünlerinde Arz Duyarlılığı. Kooperatifçilik Dergisi. Temmuz, Ağustos, Eylül. Sayı: 121. Syf: 23-39. Ankara.*
- OECD, 1990. *Agriculture and the Consumer. OECD Publications. Paris.*
- OECD, 1998. *Agricultural Policies in OECD Countries. Measurement of Support and Background Information.*
- ÖREN, N., 1998. *Türkiye 'de Tarım Ürünleri Piyasalarına Yönelik Müdahaleler ve Bu Müdahaleler Sonucu Ortaya Çıkan Fiyat Çarpıklığı. Tarım Ekonomisi Dergisi. Sayı: 3. Sayfa: 71-82. İzmir.*
- TWEETEN, L., 1989. *Agricultural Policy Analysis Tools For Economic Development. Westview Press, Inc. USA.*
- Tarımsal Ekonomi Araştırma Enstitüsü, 1998. Buğday ve Buğday Ürünleri Dış Ticareti (TEAE Hesaplama Sonuçları). Ankara.*

DÖRDÜNCÜ OTURUM
TARIMSAL YAPI VE
TARIMSAL DESTEKLEMELERDE ÜRETİCİ ÖRGÜTLERİ

OTURUM BAŞKANI :

Prof. Dr. Nurettin YILDIRAK
Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi

KONUŞMACILAR :

Turhan CERAN
Tarım ve Köyişleri Bakanlığı

Tarımsal Yapı ve Destekleme

Prof. Dr. İsmail Hakkı İNAN
Yrd. Doç. Dr. Okan GAYTANCIOĞLU
Trakya Üniversitesi Tekirdağ Ziraat Fakültesi

Tarımsal Desteklemede Üretici Örgütlerinin Rolü

TARIMSAL YAPI VE DESTEKLEME

Turhan CERAN
Ziraat Yüksek Mühendisi

I. TÜRKİYE TARIMINDA YAPI

Tarımda yapı deyiminden arazi varlığı ve kullanılışı, üretim bileşeni, nüfus ve işgücü, arazi mülkiyet ve tasarruf şekli, sermaye kullanımı, uygulanan tarım tekniği ve girdi kullanım durumu anlaşılmaktadır¹.

Tarimsal yapının belirleyicisi olan söz konusu etmenleri şu şekilde ortaya koymak mümkündür.

1. Arazi Varlığı ve Kullanılışı

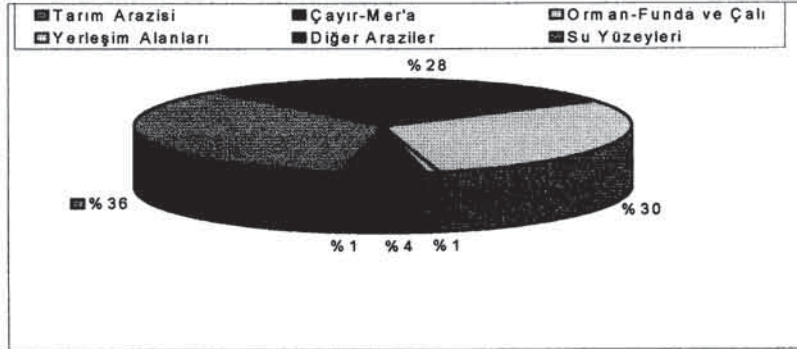
Türkiye'nin toplam yüzölçümü 77.797.127 hektar olup, bunun kullanım şekli Tablo 1' de verilmiştir.

TABLO:1 1989 Yılı İtibariyle Türkiye'de Arazi Varlığı ve Kullanılışı

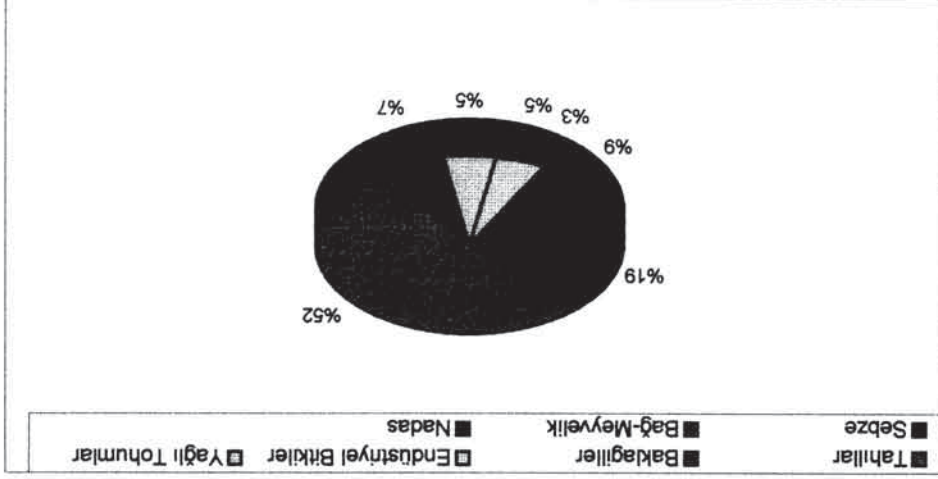
Cinsi ve Kullanım Şekli	Miktarı (Ha)	%
Tarım Arazisi	27.699.004	35.6
Çayır-Mer'a	21.745.690	28.0
Orman-Funda ve Çalı	23.468.463	30.2
Yerleşim Alanları	569.400	0.7
Diğer Araziler	3.212.175	4.1
Su Yüzeyleri	1.102.396	1.4
TOPLAM	77.797.127	100.0

Kaynak: SÖNMEZ, Necmi, (1992): "Çevre, Toprak ve İnsan". İnsan, Çevre, Toplum. Yayına hazırlayan: Ruşen KELEŞ. İmge Kitabevi Yayınları: 46. Ankara. s. 41.

ŞEKİL: 1

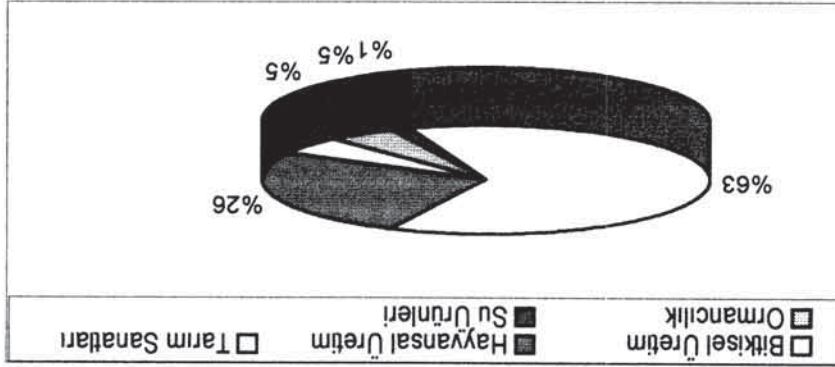

¹ TALİM ve Ark., (1990), 10-17.

ŞEKİL: 3
Bitkisel Üretim Ürün Gruplarına Göre Dağılımı

Bitkisel ürünlerin 1996 yılında ürün gruplarına göre dağılımı Şekil 3' de görülmektedir.

ŞEKİL: 2
Tahıllar Üretim Dağılımı

Tahıllar üretimin bileşeni 1995 yılında aşağıdaki gibidir.

2. Üretim Bileşeni

3. Nüfus ve işgücü

Ekonomik kalkınmaya paralel olarak köyden kente göç ve çalışan nüfusun diğer sektörlere kayması ile Cumhuriyetin ilk yıllarında % 81,6 olan tarımda çalışan nüfus miktarı, 1990' da % 50 civarına inmiştir. Yine 1927' de köyde oturan nüfus % 75,8 iken 1997 Genel Nüfus Sayımı sonunda açıklanan bilgilere göre bu oran % 36 civarındadır.

Gerek tarımda çalışan aktif nüfus, gerekse köyde oturan nüfusta hem oransal, hem de 1985' den sonra mutlak olarak azalma görülmekle birlikte², bu oran gelişmiş ülkelere göre çok yüksektir.

4. Tarım İşletmeleri

1980 yılı genel tarım sayımı sonuçlarına göre, Türkiye'de toplam 3.650.910 tarım işletmesi bulunmakta idi. 1990' lara gelindiğinde sayıda artış olmuş, 1991 Genel Tarım Sayımı sonuçlarına göre toplam işletme sayısı 4.068.432' dir.

4.1. İşletmelerin Büyüklüğü

Toprak genişliği dikkate alındığında Türkiye'deki tarım işletmelerinin büyük çoğunluğu küçük işletmelerdir. İşletme sayısındaki artışa bağlı olarak işletme genişliği zaman içerisinde azalmaktadır.

Türkiye'deki tarım işletmelerinin arazi genişliğine göre dağılımı Tablo 2' deki gibidir.

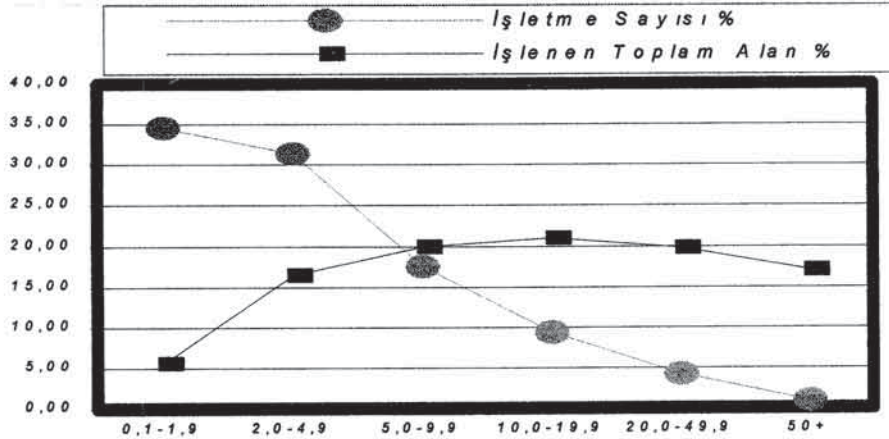
TABLO: 2 Tarım İşletmelerinin Arazi Genişliğine Göre Dağılımı

Arazi Genişliği (Hektar)	İşletme Sayısı		İşlenen Toplam Alan	
	Adet	%	Hektar	%
0,0-0,0	101.610	2,5	-	-
0,1-1,9	1.385.129	34,5	1.322.065	5,63
2,0-4,9	1.274.609	31,33	3.866.896	16,49
5,0-9,9	713.149	17,53	4.675.069	19,94
10,0-19,9	383.323	9,42	4.921.663	20,99
20,0-49,9	173.774	4,27	4.648.732	19,82
50,0	36.838	0,90	4.016.662	17,13
TOPLAM	4.068.432	100,0	23.451.087	100,0

Kaynak: DİE, (1994): 1991 Genel Tarım Sayımı Tarımsal İşletmeler (Hanehalkı) Araştırma Sonuçları. Devlet İstatistik Enstitüsü Matbaası, Ankara.

ŞEKİL: 4

Tarım İşletmelerinin Arazi Büyüklüklerine Göre Dağılımı

Toprak dağılımının en dengersiz olduğu bölge Güney Doğu Anadolu Bölgesidir. Güney Doğu Anadolu Bölgesindeki arazi dağılımı Türkiye ortalamaları ile kıyaslandığında Şekil 5' deki sonuç ortaya çıkmaktadır.

Toplam sayının % 36,55' ini oluşturan 1,9 hektardan az araziye sahip işletmeler işlenebilir alanların % 5,63' ünü tasarruf ederken, % 0,9' unu oluşturan 50 hektar ve daha fazla araziye sahip işletmeler işlenebilir alanların % 17,13' ünü elinde bulundurmaktadır. 0,1- 1,9 hektar arasında araziye sahip işletmelerin ortalamaya arazi varlığı 0,95 hektar olup, bu ölçekteki bir işletmeyi ekonomik anlamda işletme saymak oldukça güçtür.

Türkiye'de işletmelerin arazi varlığı hem bölgeler içinde, hem de bölgeler arasında genişlik bakımından oldukça büyük farklılık göstermektedir.

İşletmelerin arazi varlıklarına bölgeler bazında bakıldığında, toprak dağılımının bölgeler içerisinde de dengesizlik gösterdiği anlaşılmaktadır. 0-1,9 hektar arasında toprağa sahip işletmeler sayı olarak ağırlıktadır. Bunların sayı olarak 1/4 ile 1/2 arasında değişmektedir.

Sonuçları, Devlet İstatistik Enstitüsü Martbaşı, Ankara'dan hesaplanmıştır. Araştırma Kaynak: DİE, (1994): 1991 Genel Tarım Sayımı Tarımsal İşletmeler (Hanahalkı)

Bölgeler	0,1-1,9		2,0-5,0		5,0-10,0		10,0-20,0		20,0-50,0		50,0-100+	
	A	B	A	B	A	B	A	B	A	B	A	B
Ortakuzey	23,33	2,87	30,89	12,95	22,32	19,90	14,66	28,80	7,91	0,78	0,11	3,10
Ege	43,08	10,95	35,32	29,82	15,08	18,36	5,11	10,19	1,31	0,06	0,04	1,63
Marmara	30,51	5,29	33,27	19,80	22,43	28,64	10,59	14,28	2,86	0,33	0,01	1,27
Akdeniz	44,17	8,29	30,09	20,28	15,74	23,20	6,60	17,28	2,83	0,38	0,19	6,60
Kuzeydoğu	36,21	5,43	27,49	14,22	19,19	21,22	11,03	24,93	5,27	0,72	0,09	2,68
Güneydoğu	28,23	1,28	21,20	4,83	18,61	8,97	16,43	10,45	10,45	2,58	2,50	37,21
Karadeniz	49,90	17,57	36,02	37,52	10,48	23,65	2,82	6,17	0,72	0,02	0,04	2,14
Ortadoğu	29,75	5,15	34,43	18,75	20,52	23,26	10,42	19,45	4,17	0,56	0,16	4,59
Ortaçüney	27,45	2,80	25,37	10,05	21,52	18,20	16,37	27,30	8,11	0,98	0,20	6,70
TÜRKİYE	36,55	5,63	31,33	16,49	17,53	19,94	9,42	20,99	4,27	0,59	0,31	10,74

TABLO 3: Coğrafi Bölgeler İtibarıyla İşletmelerin Arazi Varlığı Bakımından Dağılımı
A: İşletme Sayısı % si, B: Arazi Varlığı % si

İşletmelerin sahip olduğu arazinin miktar olarak azlığı ya da çokluğu tek başına işletmenin büyük veya küçük olduğunu göstermeye yetmez. Arazinin bulunduğu bölge, ekolojik koşullar, kullanılan tarım tekniği, yetiştirilen ürünler ve toprağın verim gücü gibi etmenler de işletmenin arazi varlığı ile birlikte düşünülmesi gereken konulardır. O nedenle işletmelerin arazi büyüklüğünün coğrafi bölgeler itibarıyla incelenmesinde yarar vardır.

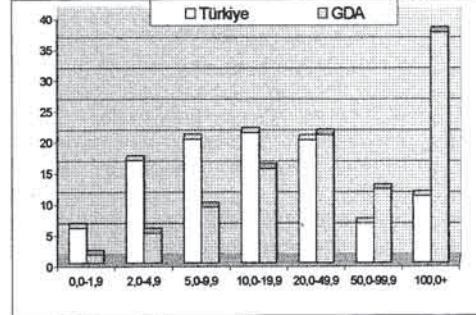
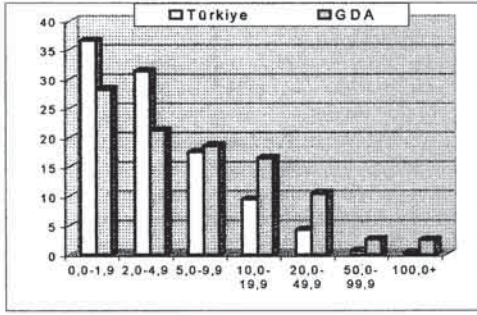
Toplam işletme sayısının % 49,43' ünü oluşturan 5 hektardan küçük işletmeler işlenen alanların % 6,11' ine sahipken, % 0,31' ini oluşturan 100 hektardan büyük işletmeler işlenen alanların % 10,74' ünü elinde bulundurmaktadır¹. Bir başka açıdan bakıldığında 0,1-1,9 hektar arası araziye sahip işletmelerde ortalama arazi varlığı 0,85 hektar iken 100 hektardan fazla araziye sahip işletmelerin ortalama arazi varlığı 201,32 hektardır.

ŞEKİL: 5

Güneydoğu Anadolu Bölgesindeki Tarım İşletmelerinin Arazi Varlığı Bakımından Dağılımı ve Türkiye Ortalamaları İle Karşılaştırılması

A: İşletme sayısı % si

B: Arazi % si

Türkiye'deki işletmeler arazi varlığı bakımından Avrupa Birliği ile karşılaştırıldığında oldukça önemli farklılıklar göstermektedir. Daha önce de belirtildiği gibi, Türkiye'de ortalama işletme büyüklüğü 5,76 hektar iken Avrupa Birliğinde 16,5 hektardır. Türkiye'de toplam alanın % 42,06' sı 10 hektardan küçük işletmeler şeklinde parçalanmışken, bu oran Birliğinde % 13,6'dır. AT' da Yunanistan ve İtalya'daki arazi dağılımı ve işletme büyüklükleri Türkiye'dekine biraz benzemektedir. Bu iki ülkede küçük işletmelerin fazlalığı Birlikteki küçük işletme oranını yükseltmektedir.

¹ ERTUĞRUL ve CERAN, (1993), 247.

TABLO 4 1983 Yılı İtibarıyla Avrupa Topluğun Ülkelerinde Tarım İşletmelerinin Arazi Genişliğine Göre Dağılımı.

(A : İşletme sayısı % si, B : Arazi varlığı % si)

Ülkeler	İşletme Grupları (Hektar)		0,1-4,9		5,0-9,9		10,0-19,9		20,0-49,9		50,0 +	
	A	B	A	B	A	B	A	B	A	B	A	B
Almanya (Batı)	31,3	5,0	18,3	8,3	20,3	43,8	23,3	4,7	22,7	22,7	4,8	22,6
Belçika	28,0	19,1	8,6	23,1	41,1	22,2	4,8	22,6	22,2	4,8	22,6	22,6
Danimarka	2,3	0,2	17,7	4,5	27,6	38,9	13,4	39,8	17,7	4,5	13,4	39,8
Fransa	19,6	1,9	13,2	3,7	20,6	31,9	14,6	46,1	19,6	1,9	13,2	31,9
Hollanda	23,9	3,9	19,7	8,9	27,8	25,3	3,4	16,3	23,9	3,9	19,7	25,3
İngiltere	12,4	0,5	12,2	1,3	15,7	26,5	33,1	82,2	12,4	0,5	12,2	26,5
İrlanda	15,5	1,9	15,3	5,1	29,7	30,5	8,9	33,1	15,5	1,9	15,3	30,5
İtalya	68,1	19,6	16,7	14,5	8,7	4,5	2,0	34,3	68,1	19,6	16,7	14,5
Lüksemburg	17,9	1,7	9,8	2,3	14,5	36,0	21,8	47,9	17,9	1,7	9,8	2,3
Yunanistan	72,0	39,1	19,9	29,3	6,2	1,6	0,2	3,9	72,0	39,1	19,9	29,3
AT	45,9	6,6	16,5	7,0	15,0	15,8	6,7	44,1	45,9	6,6	16,5	7,0
TÜRKİYE ¹	67,9	22,1	17,5	20,0	9,4	19,8	0,9	17,1	67,9	22,1	17,5	20,0

Kaynak: SAYLAM, Ahmet, (1990): "Toprak ve Tarım Reformu", Türkiye Ziraat Mühendisliği 3. Teknik Kongresi, TMMOB Ziraat Mühendisleri Odası- A.Ü. Ziraat Fakültesi, Ankara.

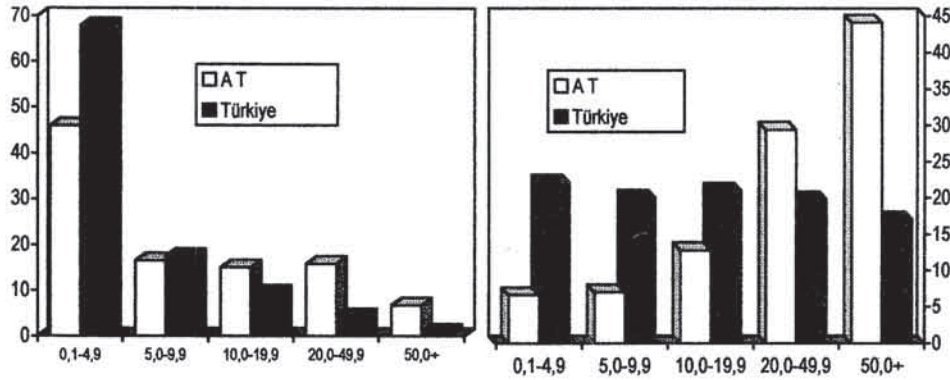
Türkiye'deki işletmeler arazi varlığı bakımından Avrupa Topluğun ile karşılaştırıldığında Şekil 3' de görüldüğü gibi oldukça önemli farklılıklar ortaya çıkmaktadır.

¹ Türkiye ait veriler 1991 Genel Tarım Sayımı Sonuçlarından hesaplanarak güncelleştirilmiştir.

ŞEKİL:6
Tarım İşletmelerinin Arazi Varlığına Göre Dağılımında
Türkiye ve Avrupa Topluluğu

A: İşletme Varlığı %' si

B: Arazi Varlığı %' si

4.2. İşletmelerde Parçalılık

Türkiye'de tarım işletmelerinin çoğunluğunun arazi bakımından küçük işletme olmasının yanında, sahip oldukları arazinin çok parçalı, düzensiz ve dağınık parsellerden oluşması bir başka sorundur.

TABLO: 5 1991 Genel Tarım Sayımı Sonuçlarına Göre İşletmelerin Parçalılık Durumu

Parça Sayısı	İşletme %' si
1 - 3	43,3
4 - 5	22,8
6 - 9	19,1
10+	14,8

Kaynak: DİE, (1994). 1991 Genel Tarım Sayımı Sonuçları. Devlet İstatistik Enstitüsü Yayınları.

1991 Genel Tarım Sayımı Sonuçlarına göre, sahip olduğu arazi 1-3 parça olan işletmeler ülkedeki toplam işletmelerin % 43,3' ünü oluşturmaktadır. İşletmelerin % 22,8' i 4-5, % 19,1' i 6-9, % 14,8' i 10 ve daha fazla parçadan oluşan araziye sahiptir¹. Yürürlükteki Türk Yurttaşlar Yasası (**Medeni Kanun**) mirasın mirasçılar arasında eşit olarak dağılmasını öngördüğünden, işletmelerin sürekli parçalanmasına sebep olmaktadır. Bu süreç yalnızca işletmenin toprağının parçalanmasına değil, işletmenin düzeninin de bozulmasına yol açmaktadır. İşletmenin arazisi ile birlikte tüm araç-gereç ve hayvan varlığı da bölüşülmekte, sonuçta rantabl olmaktan çıkmaktadır. Medeni Kanun

¹ DİE, (1994), 34.

Devlet tarım sektörünü desteklemek amacıyla, kurumsallaşmış kredi kaynaklarının tarımsal kredilerinde faiz oranını ticari kredilere uygulanan faiz oranının altında tutmaktadır. Türkiye'de kurumsallaşmış kredi kaynaklarından olan Tarım Kredi Kooperatiflerinin verdiği kredilerin üst sınırları bulunmakta, bu sınırlar içerisinde kullanılabilirlerdir. Bu krediler içerisinde nakit kullanılan miktar ise kredi limitinin % 15-20' si civarında kalmaktadır.

Tarımsal kredilerin en önemli kaynağı T.C. Ziraat Bankasıdır. Ziraat Bankasına verilen krediler için ayrıntılı bilgilere ulaşmak pek mümkün olamamaktadır. Bankaca kullanılan toplam kredi miktarı bilmemekle birlikte, bunun dağılımının nasıl olduğu ayrıntı olarak verilmemektedir.

2. Tarımsal Kredi

Bu desteklerin ulusal ekonomi yönünden getirdiği belirdir. Altyapı yatırımını olarak verilen desteklerin işletme bazında etkisine bakıldığında daha çok yatırımın yapıldığı alanlardaki işletmeler üzerinde etkili olmaktadır, bu desteklerden doğrudan yararlanma olanakları sınırlıdır. Bu desteklerin ulusal ekonomiye katkıları ise kredi limitinin % 15-20' si civarında kalmaktadır.

Devlet tarım sektörünü desteklemek amacıyla, kurumsallaşmış kredi kaynaklarının tarımsal kredilerinde faiz oranını ticari kredilere uygulanan faiz oranının altında tutmaktadır. Türkiye'de kurumsallaşmış kredi kaynaklarından olan Tarım Kredi Kooperatiflerinin verdiği kredilerin üst sınırları bulunmakta, bu sınırlar içerisinde kullanılabilirlerdir. Bu krediler içerisinde nakit kullanılan miktar ise kredi limitinin % 15-20' si civarında kalmaktadır.

Tarımsal altyapıyı geliştirmek için yapılan desteklemeler maliyeti oldukça yüksek olan yatırımlarla gerçekleştirilmektedir. Verimliliğin artırılmasında ve tarımsal gelişimde oldukça önemli olan bu destekler, bu gün ve yakın gelecekte Türkiye'nin gündeminde daha fazla yer alacaktır.

1. Tarımsal Altyapıyı Geliştirme

Kırsal kesimde gelişimin sağlanması ve tarım işletmelerinin desteklenmesi uygulamaları 1930' lu yıllardan beri zaman içerisinde şekli ve boyutu değişimlere uğramıştır. Destekler daha çok tarımsal altyapıyı geliştirmeye, girdilerin temini, tarımsal yatırım, kredilendirme v.b. destekleme faaliyetleri ile sınırlıdır. Tarımsal altyapıyı geliştirmeye yönelik uygulamaların geliştirilmesinde, sanayi ürünlerine yeni pazarlar oluşturulması etkili olmuştur. Ancak yapıdan kaynaklanan sorunlardan dolayı bu etki sınırlı olmuştur.

II. DESTEKLEME

Tarımsal altyapıyı geliştirmek için yapılan desteklemeler maliyeti oldukça yüksek olan yatırımlarla gerçekleştirilmektedir. Verimliliğin artırılmasında ve tarımsal gelişimde oldukça önemli olan bu destekler, bu gün ve yakın gelecekte Türkiye'nin gündeminde daha fazla yer alacaktır.

5. Uygulanan Tarım Tekniği ve Girdi Kullanımı

Tarımsal altyapıyı geliştirmek için yapılan desteklemeler maliyeti oldukça yüksek olan yatırımlarla gerçekleştirilmektedir. Verimliliğin artırılmasında ve tarımsal gelişimde oldukça önemli olan bu destekler, bu gün ve yakın gelecekte Türkiye'nin gündeminde daha fazla yer alacaktır.

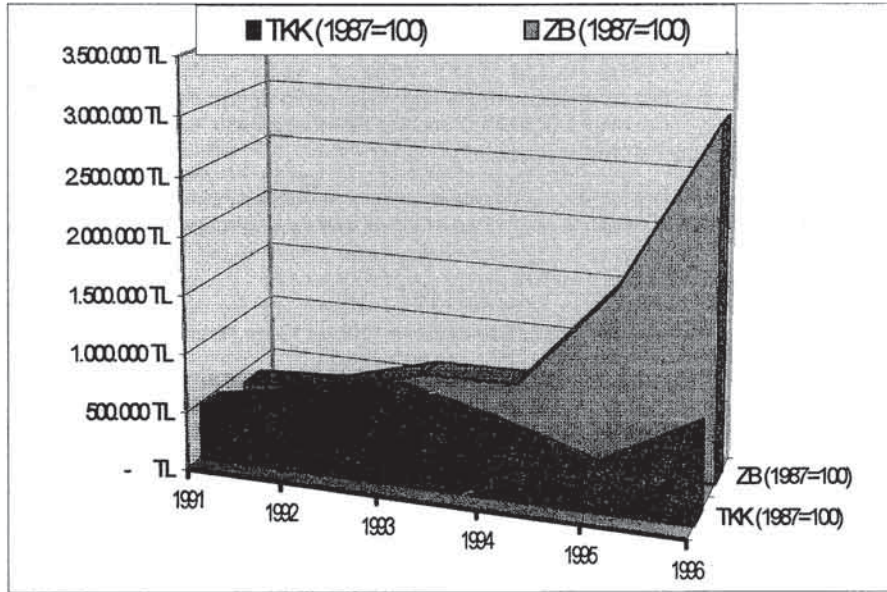
Açıklanmamasının gerekçesi olarak bankalar mevzuatı gösterilmektedir. Bankaca kullandırılan kredilerin belli büyüklüklere göre ayrıntıları açıklanmadığından çok sağlıklı analiz yapmak mümkün olamamaktadır. Verilen kredilerin tarımda kullanılıp kullanılmadığı da belli değildir.

Eldeki verilere bakıldığında Ziraat Bankası'na verilen toplam işletme kredileri 1993 yılına kadar Tarım Kredi Kooperatiflerince verilen toplam kredilerin altında seyrederken, 1994 yılından itibaren Şekil 7' de görüldüğü gibi hızla artmıştır. Bu gelişmenin 5 Nisan Kararlarını takiben ortaya çıkmış olması dikkat çekicidir.

TABLO: 6
Tarımsal Kredilerin Yıllar İtibarı İle Dağılımı

	1991	1992	1993	1994	1995	1996
ZB (1987=100)	371.945 TL	422.720 TL	648.163 TL	661.590 TL	1.565.909 TL	3.006.796 TL
TKK (1987=100)	463.219 TL	607.232 TL	752.260 TL	557.728 TL	295.802 TL	752.526 TL
TOPLAM	835.164 TL	1.029.952 TL	1.400.423 TL	1.219.318 TL	1.861.710 TL	3.759.322 TL

ŞEKİL: 7
Tarımsal Kredilerin Yıllar İtibarı İle Dağılımı

3. Girdi Sübvansiyonları

Tarıma verilen desteklerden birisi de girdi fiyatlarına verilen sübvansiyonlardır. Bunların başlıcaları gübre, tohumluk, ilaç, fidan gibi girdilerle zirai kredi faizlerine verilen sübvansiyonlardır. Bu sübvansiyonların 1989-1995 yılları arasındaki tutarları Tablo 7' de dir.

Destekleme Alımları	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995
Şeker	432,8	762,6	808,2	652,6	652,8	372,7	530,6
Tütün	234,9	543,2	504	566,7	692	367,4	258,7
Çay	140,6	164,4	174,5	213	171,2	116,9	115,2
Hububat	826,5	1631,1	1152,6	634,5	842,1	301,9	69,9
Pamuk	220,1	382,5	440,8	699,2	237	135	269,7
Zeytin	28,1	93,4	76,9	49,5	18,6	33,2	72,9
Fındık	401,7	172,1	115,1	261,4	4	118,8	61,4
Ayrıca	164,7	103,6	118,6	237,8	119,3	38	94,3
Üzüm	29,9	30,5	21,9	62	87,9	9,2	28,6
İncir	11,7	0	2,7	1,7	5,4	2,3	5,4
Koza	1,3	2,2	1,9	1,2	0,6	0,4	0,3
Tiftik	4	4,9	3,1	2,3	1,9	0,6	0,8
Diğer	45,4	28,3	56,3	32	50,7	19,3	15,6
TOPLAM	4530,7	5908,8	5467,6	5405,9	4876,5	3509,7	3518,4

Milyon \$

Desteklemeye Ayrılan Kaynakların Yıllara Göre Dağılımı

TABLO: 8

Yıllara göre destekleme alımı kapsamında olan ürün sayısı değişimle birlikte, destekleme hep gündeimde olmuştur. Destekleme alımlarında ve fiyat belirlemede ilkel ve tutarlı politikalar yerine siyasal gündem daha belirleyici olmaktadır.

Destekleme alımları ve fiyatlar sürekli tartışma konusu olmakta, görünüşte tüm kesimler bu uygulamalardan yakınmaktadır. Buna rağmen görünürde savunamı olmayan uygulamalar devam etmektedir.

4. Destekleme Alımları

Son yıllarda gübre sübvansiyonları gündeime daha çok gelmektedir. Gübreye yapılan sübvansiyonun gübre kullanımını üzerinde önemli bir etkisinin olmadığı tartışılmaktadır. Sübvansiyon uygulanan girdilerin kullanımını toprak dağılımındaki dengesizliğe bağlı olarak işletmeden işletmeye değişmektedir. Sübvansiyon uygulamaları var olan yapı içerisinde gelir dağılımını daha da bozmaktadır.

Girdi Destęi	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995
Gübre	347,6	465,9	393	373,7	301,4	266,8	201,2
Süt	19,1	36	37,1	20	8,7	20,5	39,9
İlaç	8,1	22,7	22,4	17	9,5	6	24,9
Gübre Geçikme Faizi	0	0	0	0	0	0	12,5
Ef	0	0	0	0	0	0	3,2
Tohum	0	0	0	2,7	2,9	1,9	1,4
Fidan	0	0	0	0	0,2	0,2	0,1
Faiz Sübvansiyonu	898,6	1012	1204,7	1127,1	781,2	2083,6	3485,4
Finansman Kararnameleri	1461,7	3029,6	2338,2	3339,4	3122,2	1979,5	3205,3
Tavzili Krediler	2723,1	3614,2	3650,5	3415,3	2367,4	2208,8	4468,5
Gübrede Faiz İndirimi (DFIF)	0	0	0	1,9	20,9	13,9	24,7
Tohumluk	0	0	0	1,6	3,8	2,9	0
Tohum Faiz Farkı	0	0	0	0	0	0	0,2
TOPLAM	7447,2	10170,4	9636,9	10290,7	8611,2	8578,1	13462,3

Milyon \$

Tarım Sektörüne Verilen Bazı Sübvansiyonlar ve Bunların Yıllara Göre Dağılımı

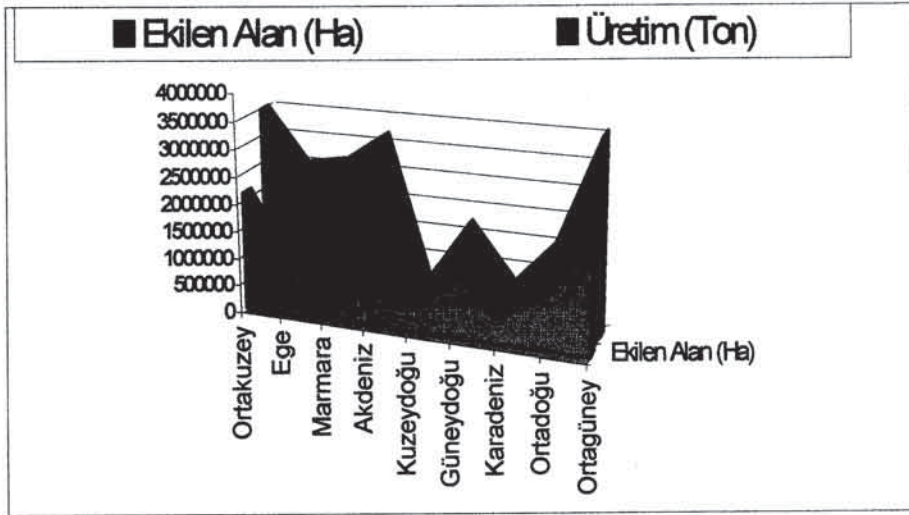
TABLO: 7

Türkiye’de en çok gündeme gelen destekleme buğday fiyatları ve alım fiyatlarıdır. Buğday fiyatları toplumun çok geniş kesimlerini doğrudan veya dolaylı olarak ilgilendiren bir ürün olması nedeniyle sürekli gündeme gelmektedir. Buğday alım fiyatları çoğu zaman dünya fiyatları ile kıyaslanmakta, çoğu zaman da bu kıyaslama, kıyaslamayı yapanın siyasal görüşüne dayanak olacak şekilde ortaya konulmaktadır. Buğday, ülkemizin hemen hemen tüm üretim bölgelerimizde yetiştirilen bir ürün olması sebebiyle çok geniş bir üretici kesimini, temel besinimiz olan ekmeğin fiyatını etkilediği için toplumun tüm kesimlerini, 20 milyon tona yakın üretimi ve 13-14 milyon ton civarındaki satışı ile basın ve ekonomi çevrelerinin ilgisini çekmektedir.

O sebeple ülkemizdeki buğday üretimi, satışı ve destekleme konusuna biraz yakından bakmak gerekmektedir.

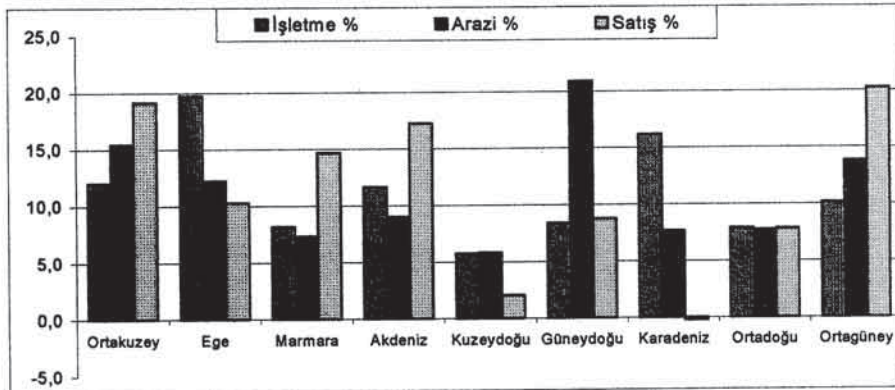
ŞEKİL: 8

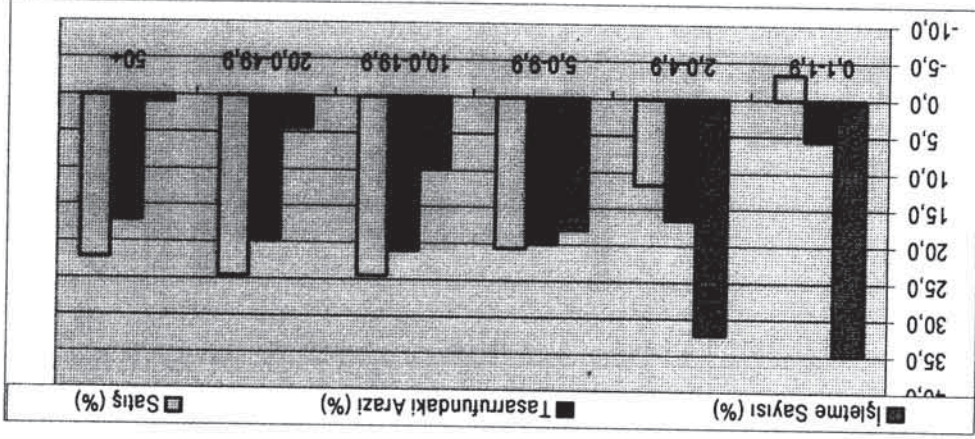
Bölgeler İtibarı İle Buğday Ekim Alanları ve Üretimi

ŞEKİL: 9

Bölgeler İtibarı İle Buğday Üretim ve Satışları

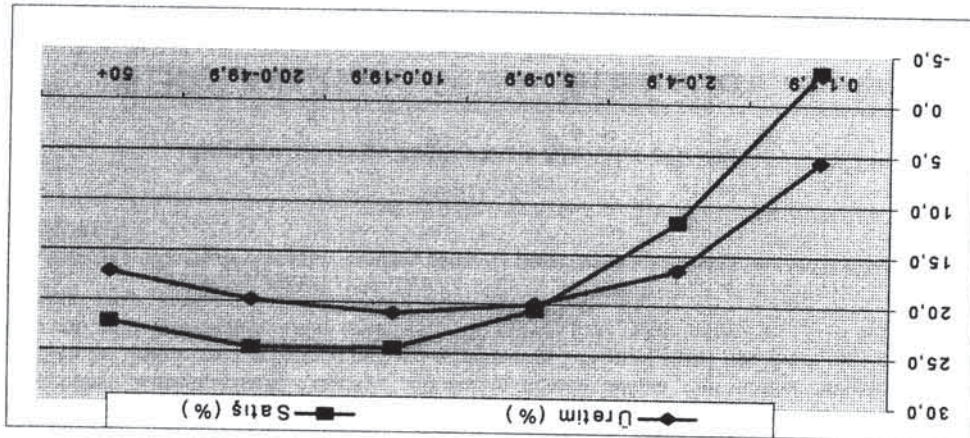

ŞEKİL: 11
Buğday Üreten İşletmeler, Tasarruf Ettiği Arazi ve Buğday Satışı

Kaynak: DİE Kayıtlarından hesaplanmıştır.

İşletme Büyüklüklerine Göre Buğday Üretim ve Satışı	İşletme Sayısı	Tasarruftundaki Arazi	Üretim	Satış
Büyüklük	(%)	(%)	(%)	(%)
0,1-1,9	34,9	5,6	5,6	-3,3
2,0-4,9	32,1	16,5	16,5	11,7
5,0-9,9	18,0	19,9	20,0	20,6
10,0-19,9	9,7	21,0	21,0	24,5
20,0-49,9	4,4	19,8	19,8	24,5
50+	0,9	17,1	17,1	22,1

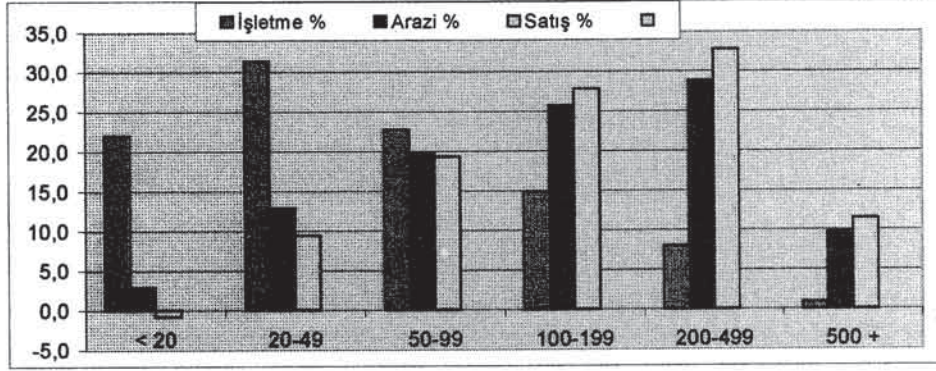
TABLO: 9
İşletme Büyüklüklerine Göre Buğday Üretim ve Satışı

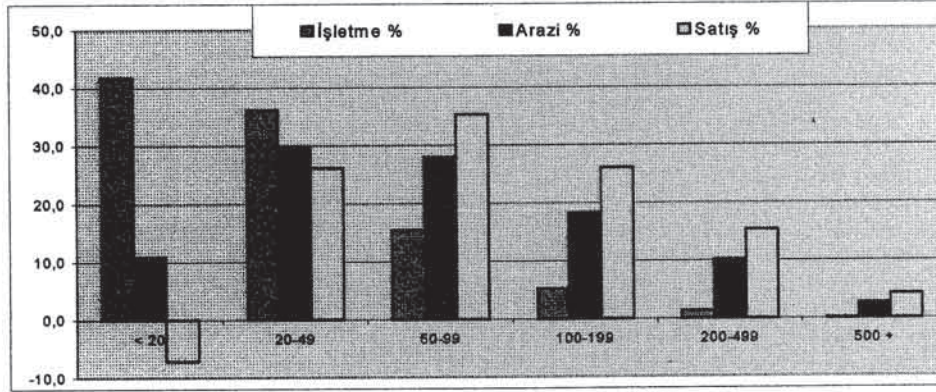
ŞEKİL: 10
Buğday Üretim ve Satışının İşletme Büyüklüklerine Göre Dağılımı

Ülke ortalamalarına bakıldığında görülen bu durum bölgeler itibarı ile bakıldığında biraz daha farklılaşmaktadır.

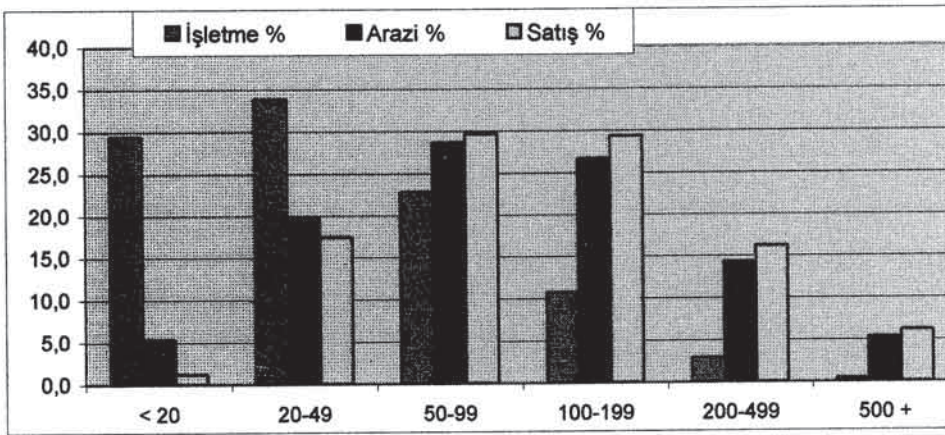
ORTAKUZEY

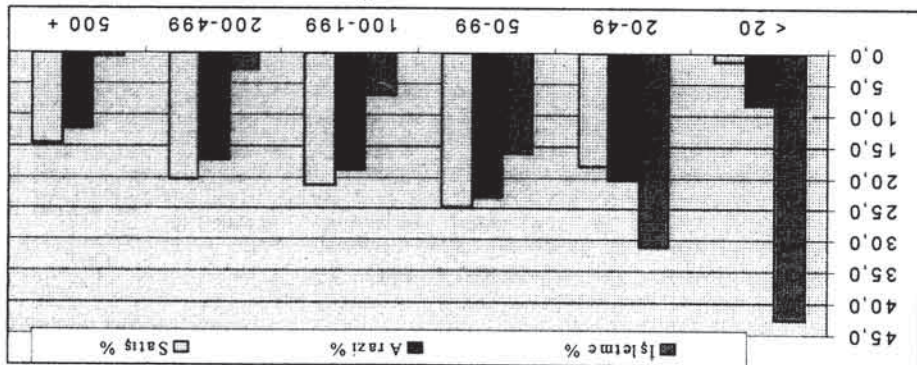
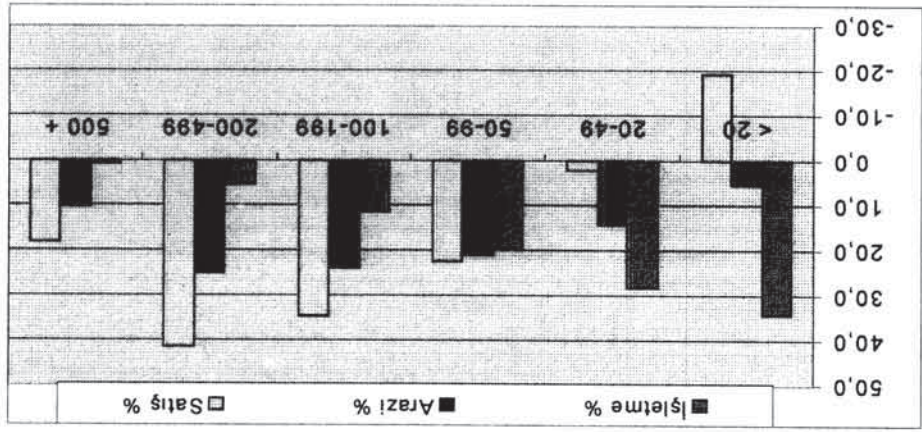
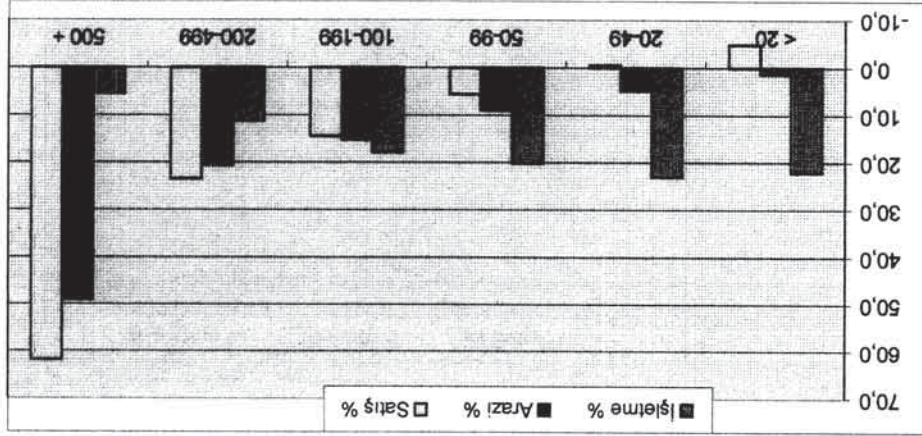

EGE

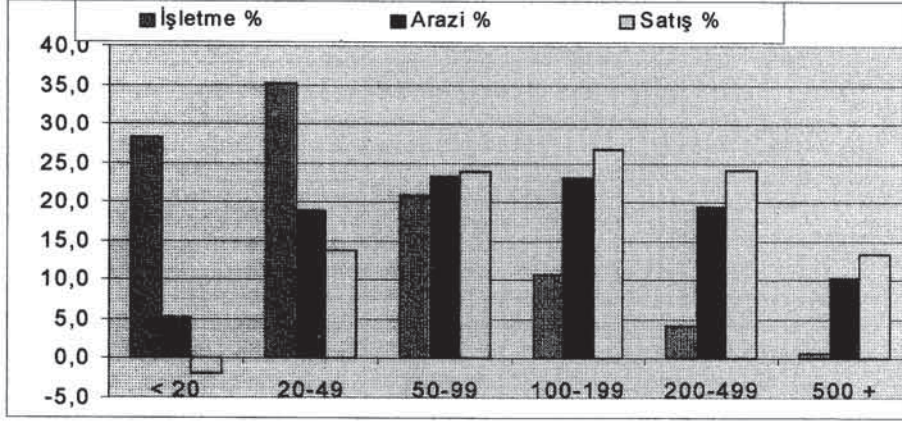
MARMARA

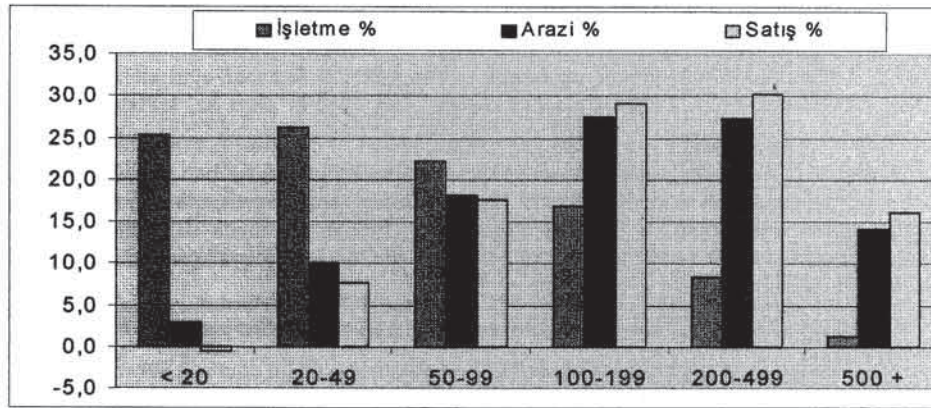

AKDENİZ

ORTADOĞU

ORTAGÜNEY

Türkiye genelinde bakıldığında 2 hektardan daha az araziye sahip olan tarım işletmelerinin buğday satıcısı değil alıcısı olduğu görülmektedir. Bu işletmelerin oranı yaklaşık olarak % 35 olup, buğday desteğinden yarar değil zarar görmektedirler. 2.0- 4.9 hektar araziye sahip % 32 civarındaki işletmenin buğday satışındaki payı yaklaşık % 12' dir. İşletmelerin toplam % 67' si buğday satışının % 8' ini gerçekleştirmektedir.

Yukarıdaki açıklamalardan tarım sektöründe destekler kalkmalıdır anlamı çıkarılmamalıdır. Dünyada birçok ülke tarımı desteklemektedir ve desteklemeye de devam edecektir. Hatta diğer ülkelerin çoğunun tarım sektörüne verdiği destek Türkiye'dekinin çok üstündedir (Tablo 10). Türkiye'nin yanlış tarım sektörünü desteklemede değil, işletmelerinin % 60' ı marjinal hale gelmiş bir sektörde yapısal bozuklukları gidermeden desteklediği için beklediği sonucu alamamasındadır¹.

¹ ERTUĞRUL ve CERAN, (1993), 254-355.

- Tarım İşletmesi sayısı çok fazladır. AB ülkelerinin toplam işletme sayısının yaklaşık yarısı kadar işletme vardır.
- Bitkisel üretimde zaman içerisinde katma değeri yüksek ürünlere doğru bir gelişme olmuştur. Buna rağmen hububat ekimi halen % 50' nin üzerindedir.
- Tarımsal üretim % 63' ü bitkisel, % 26' sı hayvansal ürünlerdir. Hayvancılık gerektiği gibi gelişmemiştir.
- Topraklarımızın önemli bir kısmı erozyon tehlikesi ile karşı karşıyadır.
- Topraklarımız halihazırda arazi kullanım kabiliyeti sınıflarına göre yapılmış bir planlamaya dayalı olarak kullanılmadığından, verimli tarım topraklarımızın amaç dışı kullanımını korutucu boyutlara ulaştırılmıştır.
- Sulanabilir arazimizin 4.2 milyon hektarlık kısmı sulamaya açılmıştır.
- İşlemeli tarım topraklarımız ülke yüzeyinin % 36' sını oluşturmaktadır. % 28 oranında da mera bulunmaktadır.
- Türkiye'de tarımda çalışan nüfus % 40' in üzerinde olup bu oran çok yüksektir.

Gelinen bu aşamada Türkiye tarımının durumunu özetle şu şekilde belirtmek mümkündür.

Türkiye tarımının bu günkü düzeye gelmesinde 1930' lu yıllardan beri uygulanan tarım ve destekleme politikalarının önemli katkıları vardır. Ancak; zaman içerisinde ekonomik, sosyal, siyasal, kültürel, teknolojik vb. koşullar değişmiştir. Türkiye tarımında da yapısal bakımdan değişiklikler olmuştur. Ne var ki, tarımsal yapıdaki değişim, ülke ve dünya koşullarındaki değişimi ve gelişmeye uyum sağlamaktadır.

Türkiye tarımı özellikle Cumhuriyet döneminde önemli değişiklikler ve gelişmeler göstermiştir. Cumhuriyetin ilk yıllarında nüfusun % 80' den fazlası kırsal kesimde yaşamakta, bunların hemen hemen tamamı geçimini tarımdan sağlamaktadır. Pazar için üretim oldukça sınırlıdır, öz tüketime dönük üretim egemendir. Ürün bileşimi hububat ağırlıklı olup, endüstri bitkileri üretimi çok azdır. Çiftçilerin sahip olduğu veya işlediği arazi az, kullanılan teknikler ilkelidir.

III. DEĞERLENDİRME, SONUÇ VE ÖNERİLER

Kaynak: TZOB, (1992): Ziraat ve İktisadi Rapor 1990-1991. Türkiye Ziraat Odaları Birliği, Yayın No: 168, Ankara, s.160.

Ülkeler	Üretici Başına (1.000 Dolar)	Hektar Başına (1.000 Dolar)
Avustralya	4	3
Avusturya	9	648
Kanada	13	88
AT	8	501
Finlandiya	26	2.167
Japonya	15	8.761
Yeni Zelanda	2	15
Norveç	32	2.928
İsviçre	25	776
İsviçre	26	1.669
A.B.D.	20	94
Türkiye	0,230	36

TABLO: 10
Ülkeler İtibarı İle Tarıma Verilen Destekler (1989)

- Tarım işletmelerinin sahip olduğu ortalama arazi miktarı 5.8 hektardır. İşletmelerin % 67'si 5, % 86' sı 10 hektardan az araziye sahiptir.
- İşletmelerin sahip olduğu arazi çok parçalı (ortalama 5 parça) olup, parsellerin bir kısmı şekilsiz, yola cephesiz vaziyettedir. Ortalama parsel büyüklüğü yaklaşık 1 hektardır.
- Topraklarımızın bir kısmı müşterek ya da iştirak halinde mülkiyet şeklindedir. Bu olgu toprağın kullanım ve değerlendirilmesini engelleyen önemli bir etmendir. Müşterek mülkiyelilik feodal özellikler gösteren yörelerde feodal yapının ayakta kalmasına hizmet etmektedir.
- Tarım sektörü kayıtlı sektör haline getirilmediği için, tarıma yönelik olarak verilen desteklerin, destekleme amacına ne kadar hizmet ettiği tam olarak bilinmemektedir.
- Tarım işletmelerinin sahiplerinin bir kısmı kamu görevlisi, tüccar , sanayici ve serbest meslek erbabıdır. İşletmelerin ne kadarı asıl uğraşı çiftçilik olanların elinde olduğu belli değildir.
- Tarımda yaratılan değerlerin ve tarıma verilen desteklerin bir kısmı asıl uğraşı tarım olmayan arazi malikleri kanalıyla başka alanlara aktarılmaktadır.
- Tarım işletmelerinin önemli bir kısmı cüceleşmiş olduğundan pazara arz kapasitesi sınırlıdır. Bu işletmeler sermaye birikimi yapamadığından, gerekli teknolojiye yeterince ulaşamamakta, düşük verimlilikte çalışmaktadır.
- Küçük ve cüce işletmeler, ürün fiyatı ya da girdi desteğinden ya hiç yararlanamamakta ya da çok sınırlı olarak yararlanmaktadır.
- Tarımsal desteklemelerden en fazla yararlananlar, bölgelere göre belli büyüklüğün üzerinde araziye sahip olanlar ile ekolojik üstünlüğe sahip bölgelerdir.
- Tarım ürünlerine verilen fiyat ve girdi desteği, sektörün gereksiniminden çok popülist yaklaşımlar ve oy kaygısına dayalı olmakta, bazı ürünlerde stok sorununa, bazı ürünlerde üretim açığına yol açmaktadır. Bu olgu kaynakların kötü kullanımı sonucunu doğurmaktadır.
- Tarımsal yapının çarpıklığını gidermeden yapılan desteklemelerle zaten bozuk olan gelir dağılımı daha da bozulmaktadır.
- Tarımsal yapıyı iyileştirmek ve sektöre hizmet götürmekle görevli kamu kuruluşları çok dağınıktır. Aralarında yeterince eşgüdüm bulunmamaktadır. Kamu kurumlarının yöneticileri ile sektörün öncelikleri farklıdır.
- Kurumların yapısı hantal, yönetiminde yer alanların önemli bir kısmı yetersiz ve yeteneksizdir. O sebeple kurumlara verilen kaynakların önemli bir kısmı israf olmaktadır.
- Çiftçilerimiz gerektiği gibi örgütlü değildir. Örgütsüzlük hem tarım politikalarının oluşturulmasında, hem de tedarik ve pazarlamada çiftçiyi etkisiz kılmaktadır.

Türkiye tarımının yukarıda bir kısmına değinilen sorunları ortadan kaldırmak, insanımızın besin ihtiyacını, sanayiin ham madde gereksinimini sağlamak, dış ülkelerin talep ettiği kalitede ve miktarda ürün üretilmesini gerçekleştirerek dış ödemeler dengesine olumlu katkıda bulunmak amacıyla, tarımsal yapıda önemli değişiklikleri öngören politikalar üretmek ve uygulamak durumundadır.

Esasen ekonomik olarak bütünleşen bir dünyada, yaşayabilir ve yarışabilir bir sektör oluşturmaktan başka seçenek görülmemektedir. Yakın gelecekte dünyada etkisini daha fazla gösterecek olan GATT karar ve uygulamaları ile tarıma verilen desteklerin azaltılması ve önemli ölçüde kaldırılması gündeme gelecektir. Ticaretin önündeki engellerin kaldırılması

- ile rekabet koşulları geçerli olacağından, yaşayabilmek ve gelişmelerden ülke olarak kazançlı çıkabilmek için tarımsal yapının iyileştirilmesi, kaynakların rasyonel kullanılmasını sağlamak zorunlu hale gelmektedir.
- Hem iç, hem de dış gelişmeler karşısında Türkiye tarımını bu günkü yapısı ile daha ileri götürmek, gelişmelerden kazançlı çıkarmak mümkün değildir. Değil kazançlı çıkarmak, belki de ayakta tutmak bile zor olacaktır.
- Yapılması gereken uygulamaların bazılarını şu şekilde ortaya koymak mümkündür.
- Sürdürülebilir büyüme ve gelişme anlayışı içinde tarımsal kaynaklarımızı sahip çıkmalı, kaynakların elden çıkması önlenmelidir.
 - Tarım topraklarımızın Arazi Kullanım Kabiliyet Sınıflarına göre kullanımını için arazi kullanım planlaması yapılmalıdır.
 - Uygulanacak kırsal kalkınma projeleri ile tarımsal alana diğer alanlara kaydırılmalı, fazla nüfus baskısı nedeniyle tarım işletmelerinin parçalanması ve marjinalleşmesi önlenmelidir.
 - Tarım sektörü kayıt altına alınmalıdır.
 - Çiftçilik belge ile geliştirilmelidir. Belge ile çiftçilik, tarıma verilen desteklerin tarım dışı alanlara kayması önlenmelidir. Asıl uğraşı tarım olan işletmeler için çiftçi sayımı, toprağa sahip olmanın çiftçi olmak anlamına gelmediği açıkça ortaya konulmalıdır.
 - Çiftçi olmayanlarla ilgili arazinin bulunduğu yeri terk eden şahısların sahip oldukları arazinin çiftçilere geçmesini sağlamak amacıyla özendirici ve caydırıcı araçları kullanacak politikalar yürürlüğe konulmalıdır.
 - Tarımsal destekler siyasetçilerin oy avcılığı yaptığı bir alan olmaktan çıkarmalıdır. Desteklemenin amaçları, araçları ve hedef kitlesi belli hale getirilmelidir. Destekleme uygulamaları katılımcı bir anlayışla oluşturulacak özerk bir kuruluştan yürütülmelidir.
 - Destekleme uygulamaları tarımsal yapıyı iyileştirmeyi amaçlamalıdır.
 - Bölge itibarı ile uygun işletme tipi ve büyüklükleri belirlemeli, tarım işletmelerini belirleyen büyüklüklere ulaştırılmasını amaçlayan politikalar uygulamalıdır. Desteklemeler global olmaktan çıkarmalı, seçici hale getirilmelidir.
 - Marjinalleşmiş ve gelişirilmemesi mümkün olmayan işletmeleri tasfiye edici uygulamalara gidilerek toplam işletme sayısı azaltılmalıdır.
 - Belirlenen büyüklüklerin çok üzerinde araziye sahip olanlar desteklemelerden yararlanılmamalı ve vergilendirilerek istenen tip ve büyüklüğe yönlendirilmelidir.
 - Çiftçilerin örgütlenmeleri özendirilmeli, sorunlarının çözümüne katkıları ve katkıları sağlanmalıdır.
 - Yasaların mirasla ilgili düzenlemeler tarım işletmelerinin parçalanmasına yol açan hükümler olmaktan çıkarmalıdır.
 - Arazi toplulaştırma çalışmalarını yaygınlaştırmalı, toplulaştırma alanındaki hazine arazileri de kullanılarak işletmelerin büyüülmesi yoluna gidilmelidir.
 - Tarım sektörüne altyapı ve hizmet götürme kamu kurum ve kuruluşları tarafından gerçekleştirilmelidir.

TARIMSAL DESTEKLEMEDE ÜRETİCİ ÖRGÜTLERİNİN ROLÜ

*Prof. Dr. İsmail Hakkı İNAN
Yrd. Doç. Dr. Okan GAYTANCIOĞLU
Trakya Üniversitesi Tekirdağ Ziraat Fakültesi*

1. GİRİŞ

Doğal koşullara bağımlı olmasından ötürü risk ve belirsizliklerin oldukça fazla olduğu tarım sektörü diğer sektörlerle göre ayrıcalıklara sahiptir. Günümüzde çok gelişmiş ülkelerde dahi tarım sektörünün bu hassas özelliği kabul edilmiş, tarım sektörü devlet tarafından çeşitli şekillerde desteklenmiştir.

Dünya'daki diğer ülkelerde olduğu gibi, Türkiye'de de tarım sektörü çeşitli şekillerde desteklenmektedir. Nüfusunun halen % 35 gibi önemli bir bölümü, kırsal kesimde yaşayan ülkemizde, tarımı destekleyici çok sayıda politika var gibi görünse de, genel olarak tarımsal desteklemeler; fiyat açıklayarak yapılan ürün alımları, tarımsal girdilerin fiyatlarına sübvansiyonlar uygulamak ve diğer kesimlere göre daha ucuz kredi sağlamak şeklinde özetlenebilir.

Devlet müdahalelerine bağımlılığından ötürü tarımın diğer sektörlerle eşit koşullarda yarışmaması 1980'li yıllarla birlikte tarımsal desteklemelerin ülke ekonomilerine verdiği kayıpları gündeme getirmiştir. GATT anlaşmaları ile başlayan bu süreç, Dünya Ticaret Örgütü'nün (DTÖ) kurulmasıyla devam etmiştir. Söz konusu anlaşma, diğer sektörlerde olduğu gibi tarım sektöründe de devlet müdahalelerinin azaltılması yönünde kararlar içeren ve Türkiye dahil Dünya ülkelerinin çoğunluğu tarafından onaylanan bir anlaşma olmuştur.

Türkiye'nin özellikle 1980'den sonra uyguladığı politikalar sonucunda, tarım ülkesi kimliği giderek sanayi ülkesi kimliğine dönüşmüş, tarımın ulusal ekonomiye katkısı azalmış, kırsal kesimde yaşayan ve tarımla uğraşanların sorunları bir türlü çözülememiş ve bu kesimin gelir düzeyi yükseltilenmemiştir. Tarım nüfusunun fazla olması ve bu nüfusun önemli bir bölümünün "pazara dönük tarım" yerine "geçimlik tarım" yapması tarımsal desteklemelerin ülke ekonomisine önemli yükler getirdiği şeklindeki tartışmayı başlatmıştır. İşbaşına gelen hükümetlerin çoğu tarımsal desteklemelerin bütçeye önemli yükler getirdiğini görmüş ve bu nedenle desteklemeleri azaltma yoluna gitmiştir.

Türkiye'de bugün tarımsal destekleme politikasının verimsizliği, gerek destekleyen, gerekse desteklenen kesim tarafından sürekli olarak eleştirilmektedir (Yener vd., 1996).

Bu konuda en önemli sorun, destekleme sisteminde üreticilerin bir rolünün ve işlevinin olmamasıdır. Oluşturulan mekanizma gereği üreticiler, tarımsal desteklemeleri devletten beklemekte, destekleme sisteminin oluşturulmasına katkıda bulunmamakta ve kendi sorunlarına kendileri çözümler aramamaktadırlar. Oysa, tarımı gelişmiş birçok ülkede tarımsal destekleme sistemi içerisinde üreticilerin önemli bir rolü ve ağırlığı bulunmaktadır. Ancak ülkemizdeki üretici örgütleri, tarım politikasının oluşturulması ve uygulanmasına katkıda bulunma olanağına sahip değildirler.

2. TÜRKİYE'DEKİ TARIMSAL DESTEKLEMELER

2.1 Destekleme Alımları

Destekleme alımları ilk defa 1932'de buğday'da başlamıştır. 1938'de Toprak Mahsulleri Ofisi hububat alımına başlamıştır. Bu alımları tütün, şekerpancarı, haşhaş, fındık, çay, pamuk ve zeytinyağı gibi tarımsal ürünler izlemiştir. (Anonim, 1995).

Destekleme veya müdahale alımları devlet kuruluşları veya devlet tarafından desteklemeyle görevlendirilen Tarım Satış Kooperatifleri kanalıyla yapılmaktadır. Bu kuruluşlar Bakanlar

kurulunca ilan edilen fiyatlarla alıcı olarak piyasaya girmekte ve piyasanın olumsuz koşullardan üreticileri korumaya çalışmaktadır. Destekleme alımlarında görev alan kuruluşlar TMO, Şeker Fabrikaları A.Ş., EBK, Çaykur, TEKEL gibi Kamu İktisadi Teşekkülleri statüsündeki kamu kuruluşları ile üretici kuruluşları niteliğinde olan Tamm Satış Kooperatifleri Birlikleridir.

Tamm Satış Kooperatifleri Birliklerinin destekleme alımlarından kaynaklanan zararları 1994 yılına kadar Hazınece karşılamış, bu tarihten itibaren ürün alımları destekleme dışı bırakılmıştır. Ancak bu Birlikler ürün alımlarında piyasa faizlerinin oldukça altında olan DİFF (Devlet Fiyat İstikrar Fonu) kaynaklı % 50 basit faizli krediden yararlandırıdıklarıından bir yerde desteklenmiş sayılırlar.

Fiyat yoluyla desteklemede ülkemizde günümüzde güncel ve uluslararası politikalar izlenmektedir. Örneğin 1980 yılında 22 tamm ürünü destekleme alımı kapsamasına alınmış, 1985'te 13'e 1990 yılında 9'a imiş, 1991 yılında 25'e yükselmiştir. 1994 yılı 5 Nisan kararlarından sonra da hazıneye çok büyük bir maliyetli olduğu gerekçesi ile desteklenen ürün grubu 4'le (tahıllar, sekerpancar, tütün ve hashas) sınırlandırılmıştır. Ancak, neden 3 ürün ile 1 ürün grubunun desteklendiği bilinmemektedir. Örneğin, ülkemizde yağ acığı olduğu halde, ayçiçeği desteklenmemektedir. Öte yandan, zaman zaman arz fazlası tütün stokları yakılmaktadır. Ayrıca, sağlığa zararlı olmasına rağmen tütün desteklenmektedir.

2.2 Tarımsal Girdi Politikaları

Türkiye, planlı dönemde girdiği 1963 yılından beri tamm sektörü için de birtakım hedefler belirlemiştir. Özellikle birinci ve ikinci beş yıllık kalkınma planlarında tarımsal üretim artışının en önemli kaynağı olarak girdi kullanımının yaygınlaştırılması görülmüş ve girdi kullanımını teşvik edilmiştir. Bu girdilerin başında kimyasal gübre gelmektedir. Gübre kullanımının artması için amlan yıllarda bazen bedelsiz gübre dağıtımı bile yapılmıştır. 1970 yılından itibaren gübrede sübvansiyon uygulanmasına geçilmiştir. 1986 yılına kadar bu sübvansiyon Türkiye Ziraat Donatım Kurumunun görev zaratı olarak kabul edilmiştir. Bu tarihten 1994 yılına kadar ise üreticiye sübvansiyonlu fiyatlar gübre dağıtılmış, destekleme gübre üretken kuruluşlara ödemiştir. 1994 yılından sonra ise üreticilere sübvansiyonlu fiyatlar gübre satılmamış, ancak üreticilere sübvansiyon miktarı gübre satın alımlarından sonra ödenmeye başlanmıştır. 1997 yılı ile birlikte yeniden üreticilere sübvansiyonlu fiyatlar gübre satılmaya ve sübvansiyonlar direkt üretici firmalara ödenmeye başlamıştır.

Türkiye'de tarımsal destekleme için önemli bir kısmı gübreye yapılan desteklemedir. Özellikle 1994-1997 yılları arasında üreticiler gübre desteklemeleri yüzünden mağdur durumda kalmışlardır. Üretici parasını peşin ödeyerek gübreyi satın almış, ancak sübvansiyon ödemesini aylar sonra alabilmiştir. Bu şekilde ülkedeki enflasyondan da olumsuz yönde etkilenmiştir. Çünkü desteği almaya hak kazandı zaman ile desteği aldığı zaman arasındaki süre için kendisine hiçbir ek ödeme yapılmamıştır. Ancak gübresini banka kredisi ile aldığı zaman borcunu 1 gün geçirse bile mutlaka gecikme faizi tahakkuk ettirmiştir.

1997 yılından bugüne kadar ise üreticiye sübvansiyonlu fiyatlar gübre dağıtılmakta olup, gübre desteklemeleri gübre üretken kuruluşlara ödenmektedir. Bu durum ilk bakışta olumlu görünmekte birliğe gübre üretken kuruluşların aralarında anlaşarak gübre fiyatlarını keyfi bir şekilde yükselttikleri yönünde söylentiler bulunmaktadır.

Gübredeki destekleme ödemeleri bazı yıllar gübre bedelinin % 30'unu bazı yıllar da % 50'sini içerdiğinden bu konuda da tutarlı bir politika oluşturulamamıştır.

Gübre dışındaki diğer tarımsal girdilerde ise durum daha düşündürücüdür. Örneğin hayvancılık faaliyetlerinde maliyetlerin % 70-75'ini oluşturan yemlerde (Öğün vd, 1994) devletin hiçbir sübvansiyonu bulunmamaktadır. Karıma yemlerde 1985 yılında "Vergi İadesi" altında başlayan ve yem fiyatının % 20'si oranında yapılan destekleme, 1987'de % 25'e çıkarılmış, 1988 yılında ise kg başına 40 TL olarak belirlenmiş ve 1989 yılından sonra da tamamen kaldırılmıştır.

Hayvancılığımızın 1990'lı yıllardan sonra içine düştüğü durum gözönüne alınırsa karma yemlerde desteklemenin ne kadar gerekli olduğu açıkça görülecektir. Ama bunun nasıl ve hangi girdilerle destekleneceği araştırmalara dayalı olarak saptanmalıdır.

2.3 Tarımsal Kredi Politikaları

Türkiye tarımındaki önemli politikalarından biri de kredi politikalarıdır. Tarımda sermaye birikiminin yeterince olmaması tarıma ayrıcalıklı kredilerin verilmesini zorunlu hale getirmektedir. Bu amaçla tarım kesimi Ziraat Bankası kanalıyla diğer kesimlerden ucuza kredi temin etmektedir. 1993 yılı itibarıyla, tarım kesimine krediler yoluyla sağlanan faiz sübvansiyonu 2 milyar dolara yakındır (OECD, 1994).

Tarıma sağlanan kredilerin faizi, diğer kesimlere göre düşük olsa da, ülkemiz tarımında yaşanan yapısal sorunlar nedeniyle kredilerin faizleri üreticileri etkilemekte ve bazı üreticiler borçlarını ödeyememektedirler. Bu yüzden hükümetler zaman zaman popülist politikalar izleyerek ödenmeyen kredilerin faizlerini affetme yoluna gitmektedirler.

Tarımsal kredilerin faizleri uzun yıllar % 45-50'ler civarında iken 1997 yılında alınan Bakanlar Kurulu Kararı ile birdenbire % 65-70'ler düzeyine yükseltilmiştir. Bunun sonucu olarak üreticiler daha yüksek maliyetlerle tarım yapmak zorunda kalacaklar ve üretici gelirleri de bundan etkilenerek azalacaktır.

2.4 Diğer Tarım Politikası Araçları

Ülkemiz tarımında görülen diğer tarım politikası araçları olarak tarım ürünlerinin dış satımını teşvik amaçlı birtakım uygulamalar, bazı ürünlerin üretimini kontrol altına almayı amaçlayan önlemler, proje karşılığı açılan krediler gibi politikalar vardır.

3. TARIMSAL DESTEKLEMEDE ÜRETİCİ ÖRGÜTLERİNİN YERİ ve ÖNEMİ

Türkiye'deki tarımsal destekleme sistemi genel olarak değerlendirildiğinde, Devletin gerek politika belirlemede gerekse politika yürütmede ağırlığının son derece fazla olduğu görülmektedir. Tarımı gelişmiş ülkelerde ise destekleme sisteminde üreticilerin sahip olduğu Ziraat Odalarının ve tarımsal pazarlama kooperatiflerinin politika belirlemede etkin olduğu görülmektedir. Bu ülkelerde kooperatiflerin özellikle ürün pazarlama konusunda etkin çalıştıkları söylenebilir.

Üye olabilmek için uzun yıllardır mücadele verdiğimiz Avrupa Birliğinde tarım ürünlerinin pazarlanması ağırlıklı olarak tarım kooperatifleri ve bunların üst örgütleri kanalıyla gerçekleştirilmektedir. Üretici örgütlerine ortak olmak yardımlardan yararlanmak için temel koşul olduğundan, bu esasa uymak çiftçiler açısından hayati önem taşımaktadır. Bu örgütler piyasa fiyatının, Avrupa Komisyonu tarafından önerilen ve Tarım Bakanları Konseyince onaylanarak uygulamaya konulan fiyatın altına düşmemesine dikkat etmektedirler. Herşeye rağmen böyle bir olayın ortaya çıkması halinde, her ülkede konu ile görevli kuruluşlar, pazara müdahale ederek bu ürünleri, parasını ödeyerek satın almakta ve çeşitli yollarla değerlendirmektedir. Ancak fiyatlarda düşüş olmadıkça, piyasaya müdahale söz konusu olmamaktadır. Bununla beraber, piyasanın başıboş bırakılmadığı ve fakat fiyatlarla istenildiği gibi oynanmadığı da belirtmek gerekir (Karabağlı ve Alpkent, 1996).

Yine tarımı gelişmiş ülkelerden biri olan ABD'de ise üreticilerin kurdukları kooperatifler tarım politikasında önemli rol oynamaktadır. Örneğin pirinç üretimi yapan üreticiler, çeltik fabrikası sahipleri, pirinç ticareti yapan toptancı ve perakendeciler, ihracatçılar biraraya gelerek "Rice Federation(Pirinç Federasyonu)" isimli bir üst örgüt kurmuşlardır. Bu federasyon pirinç üreticilerinin yasal haklarını koruyarak pirinç politikalarını ABD Tarım Bakanlığı ile birlikte belirlemektedir. Federasyonun diğer önemli amacı ABD pirinç sanayiini temsil etmek ve ABD pirincini tüm dünyaya tanıtmaktır(Cahill, 1998). Hatta bu federasyon Türkiye'de bile ABD pirincini tanıtmak ve pazarlamak üzere bir halkla ilişkiler şirketi ile birlikte çalışmaktadır.

Bu konuda en çarpıcı örnek ise bir Kuzey Avrupa ülkesi olup da AB'ne katılmayan Norveç'tir. Norveç'te üreticilerin, mesleki örgütleri olan ziraat odaları ulusal birliği ekonomik

Ülkemiz tarımında 1980'li yılların ikinci yarısından itibaren görülmeye başlayan ve yeni bir örgütlenme biçimi olarak lanse edilmeyle gelişen köylere hizmet götürme birliğinin üreticilerin sahip olduğu tarım kooperatiflerine rakip olarak ortaya çıkmıştır. Tamamen üreticilerin yapması gerekenleri devletin yöneticilerinin yapması şeklinde değerlendirilebileceğimiz bu kuruluşlar

Tarımın kalkınmada en önemli araçlardan birisi üreticilerce kurulan, kontrol edilen, sahip olunan ve onlara hizmet eden tarım kooperatifleridir. Bu bağlamda mevcut demokratik tarım kooperatiflerini desteklemek, devlet güdümündeki tarım satış ve tarım kredi kooperatiflerini

özerkleştirerek evrensel kooperatifçilik ilkelere göre çalıştırmak gerekir. Tarımsal kalkınmada en önemli araçlardan birisi üreticilerce kurulan, kontrol edilen, sahip olunan ve onlara hizmet eden tarım kooperatifleridir. Bu bağlamda mevcut demokratik tarım kooperatiflerini desteklemek, devlet güdümündeki tarım satış ve tarım kredi kooperatiflerini

özerkleştirerek evrensel kooperatifçilik ilkelere göre çalıştırmak gerekir. Tarımsal kalkınmada en önemli araçlardan birisi üreticilerce kurulan, kontrol edilen, sahip olunan ve onlara hizmet eden tarım kooperatifleridir. Bu bağlamda mevcut demokratik tarım kooperatiflerini desteklemek, devlet güdümündeki tarım satış ve tarım kredi kooperatiflerini

özerkleştirerek evrensel kooperatifçilik ilkelere göre çalıştırmak gerekir. Tarımsal kalkınmada en önemli araçlardan birisi üreticilerce kurulan, kontrol edilen, sahip olunan ve onlara hizmet eden tarım kooperatifleridir. Bu bağlamda mevcut demokratik tarım kooperatiflerini desteklemek, devlet güdümündeki tarım satış ve tarım kredi kooperatiflerini

özerkleştirerek evrensel kooperatifçilik ilkelere göre çalıştırmak gerekir. Tarımsal kalkınmada en önemli araçlardan birisi üreticilerce kurulan, kontrol edilen, sahip olunan ve onlara hizmet eden tarım kooperatifleridir. Bu bağlamda mevcut demokratik tarım kooperatiflerini desteklemek, devlet güdümündeki tarım satış ve tarım kredi kooperatiflerini

özerkleştirerek evrensel kooperatifçilik ilkelere göre çalıştırmak gerekir. Tarımsal kalkınmada en önemli araçlardan birisi üreticilerce kurulan, kontrol edilen, sahip olunan ve onlara hizmet eden tarım kooperatifleridir. Bu bağlamda mevcut demokratik tarım kooperatiflerini desteklemek, devlet güdümündeki tarım satış ve tarım kredi kooperatiflerini

özerkleştirerek evrensel kooperatifçilik ilkelere göre çalıştırmak gerekir. Tarımsal kalkınmada en önemli araçlardan birisi üreticilerce kurulan, kontrol edilen, sahip olunan ve onlara hizmet eden tarım kooperatifleridir. Bu bağlamda mevcut demokratik tarım kooperatiflerini desteklemek, devlet güdümündeki tarım satış ve tarım kredi kooperatiflerini

maalesef gerçek anlamda kooperatifçilik yapmamakta ve çoğu süt pazarlamasında komisyonculuk yapmaktadırlar (İnan, Kumkale ve Gaytancıoğlu, 1998).

Hizmet birlikleri özellikle sütün pazarlamasında çalışmakta ve belirli bir yüzde almaktadır. Bu birlikler kuruldukları bölgeye göre illerde mülki idare amiri olan Vali'nin, ilçelerde ise Kaymakam'ın yönetimindedir. Üreticilerin hizmet birliğine teslim ettikleri ürünü ihale yolu ile satıp yaklaşık % 4'ünü mahsup eden bu birlikler, devletin asli görevi olan köye yol, su, okul, cami vb. hizmetleri yine üreticilerin paraları ile yapmaktadırlar. Aynı zamanda üreticilere dönük bazı faaliyetlerde de yem temini, suni tohumlama gibi bulunmaktadırlar.

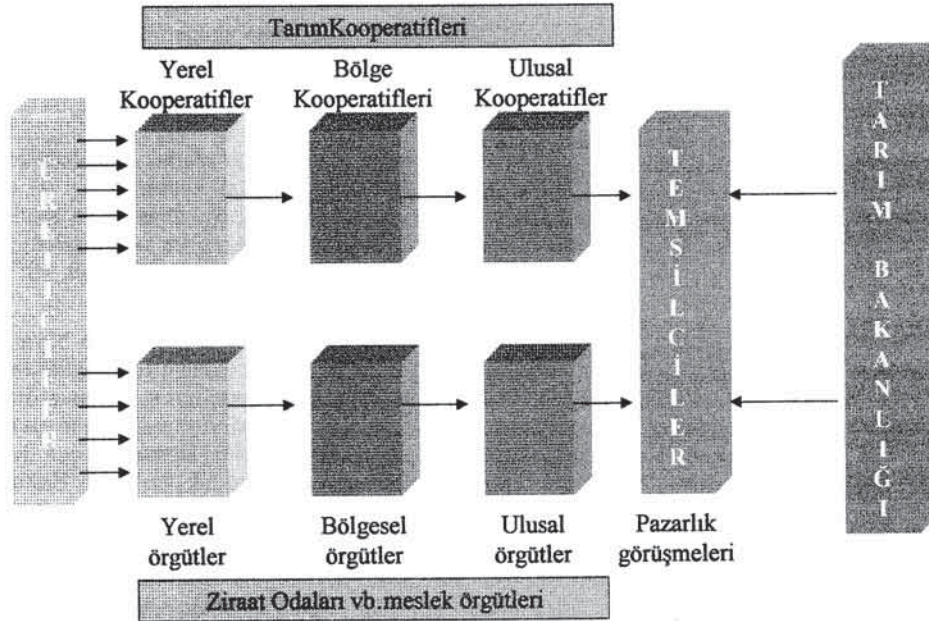
Bu tip örgütlenmeler gerçek tarımsal kooperatifçiliğin olumlu yönde gelişmesini engelleyen bir faktör olarak halen devam etmekte ve bu tip örgütlenmeler devletçe (altyapı yatırımları, kredi vb.) teşvik edilmektedir.

4. TARIMIN DESTEKLENMESİNDE PAZARLIK YÖNTEMİ

Tarımsal destekleme politikası belirlenirken üreticilerin de buna destek vermesi, destekleme sisteminin daha demokratik bir şekilde yürütülmesi için önemlidir. Bu şekilde devlet tarafından uygulanan desteklemelerde üreticiler de sistemden bir ölçüde sorumlu olacaklarından tarımsal desteklemelerin ülke tarımına ve üretici gelirine faydaları artacaktır.

Üreticilerin mesleki örgütleri olan Ziraat Odaları temsilcileri ve ekonomik örgütü olan tarım kooperatifleri temsilcilerinden meydana gelecek bir kurul fiyat tespitinde devletle birlikte pazarlık edebilir. Pazarlık yöntemi daha çok İskandinav ülkelerinde uygulanmaktadır.

Şekil 1 : Tarımın Desteklenmesinde Pazarlık Yönteminin İşleyişi

Tarımın Desteklenmesinde Pazarlık Yönteminin İşleyişi

KAYNAKLAR

- Anonim, 1995, "Tarımda Yapısal Uyum, Destekleme ve Uluslararası Piyasalara Entegrasyon", 7.Beş Yıllık Kalkınma Planı ÖİK Raporu, Ankara
- Cahill, B., 1998, "Türkiye ve Türk Cumhuriyetlerindeki Satışları Artırmak Üzere Yeni Stratejiler Belirliyoruz", Dünya Gıda Dergisi
- Inan, İ.H., 1998, "Tarımsal Kooperatifçilik Ekonomisi" Tekirdağ Ziraat Fakültesi Ders Notu, Tekirdağ
- Inan, İ.H., 1984, "Norveç'de Süt Kooperatiflerinin Faaliyetleri" T.C Ziraat Bankası Dergisi, Ocak 1984, Sayı, 20, Ankara
- Inan, İ.H., Aksoy, Ş., Gaytancıoğlu, O., Kubaş, A., 1995 "Türkiye'de Süt Sanayinin Durumu, Sorunları ve Çözüm Önerileri", MPM Yayınları : 548, Ankara
- Inan, İ.H., Kumkale, İ., Gaytancıoğlu, O., 1998, "Trakya'da Kırsal Kesimin Örgütlenmesinde Tarım Kooperatifleri, Üretici Birlikleri ve Köylere Hizmet Götürme Birliklerinin Rolü" Türk Koop. Kurumu, Ankara
- Karabağlı A., Alpkent, N., "Türk Tarımının Avrupa Birliği Ortak Tarım Politikasına Uyumu ve Gümrük Birliği İle İlişkisi", MPM Yayınları Yayın No : 573, Ankara
- OECD, 1994, "Ülke Tarım Politikaları ve Ticareti Ülke Raporu : Türkiye, Paris
- Öğün, S. ve Ark., 1994, "Genel Zootečni" T.Ü.Z.F Ders Notu No : 83, Yayın No:212, Tekirdağ
- Yener, M.C., Tezcan, R., Gündüz, M., Yeni, Ö. ve Arslan, L., 1996, "Tarımsal Destekleme Politikalarının Değerlendirilmesi : Alternatif Model" T.C Başbakanlık Hazine Müsteşarlığı-Ekonomik Araştırmalar Genel Müdürlüğü Yayınları, Yayın No : 9, Ankara

BEŞİNCİ OTURUM

SEKTÖRLERE GÖRE TARIMSAL DESTEKLEMELER

OTURUM BAŞKANI:

Dr. Avni BAŞDOĞAN

Tarım ve Köyişleri Bakanlığı Ziraat İŞleri Eski Genel Müdürü

KONUŞMACILAR:

Tayfur ÇAĞLAYAN

Tarım ve Köyişleri Bakanlığı APK Kurul Başkanı

Bitkisel ürünlerde Destekleme Politikaları

Prof. Dr. Erkan BENLİ

SETBİR Genel Sekreteri

Hayvancılıkta Destekleme Politikaları

Ergin ERZURUMLU

Makarnacılar Derneği Genel Sekreteri

Tarıma Dayalı Sanayilerde Destekleme Politikaları: Makarna Sektörü

BİTKİSEL ÜRÜNLERDE DESTEKLEME POLİTİKALARI

Tayfur ÇAĞLAYAN

Tarım ve Köyişleri Bakanlığı APK Kurul Başkanı

I- TARIMIN ÜLKE EKONOMİSİNDEKİ YERİ VE ÖNEMİ: MİLLİ GELİR, İSTİHDAM, NÜFUS

Genel olarak diğer sektörlerin (Sanayi ve Hizmetler) gelişmesine paralel olarak ekonomi içinde tarımın payı doğal olarak azalmaktadır.

1923 yılında Gayri Safi Milli Hasıla'nın % 40'ını oluşturan tarım sektörü bu oranını çok küçük değişikliklerle 1970 li yıllara kadar getirmiştir. 1980 yılında %25'e 1990 yılında % 17' ye ve 1998 yılında da % 14' e düşmüştür. Yetmiş beş yıllık dönemde tarımın GSMH içindeki payı yaklaşık %63 oranında düşmüştür. Bu düşmeye rağmen bugün bile ülkemiz ekonomisinde tarımın payı diğer gelişmiş ülkelerle karşılaştırıldığında çok yüksek oranda bulunmaktadır.

1927 yılında toplam nüfusumuzun yaklaşık %76'sı yani 10.3 milyonu kırsal kesimde yaşarken, 1990 yılında bu oran %41' e düşmüştür. 1990 yılında yapılan son nüfus tespitine göre ise kırsal kesimde yaşayan nüfus 22 milyon olup, toplam nüfus içindeki oranı %35 tir. Yetmiş yıllık dönemde kırsal nüfusta da yaklaşık %60 lık düşme olmuştur. Bu düşmeye rağmen bu oran bile gelişmiş ülkelerle karşılaştırıldığında oldukça yüksektir. OECD üyesi ülkeler içinde kırsal nüfusu en yüksek olan ülke Türkiye'dir.

Ülkemizdeki istatistiklerden edindiğimiz bilgilere göre toplam istihdamın bugün (1998 yılında) yaklaşık %45' i diğer bir ifade ile 9.6 milyon kişi tarım sektöründe istihdam edilmektedir.

Aynı yıl dünya nüfusu yaklaşık 5.7 milyar olup, bunun %43'ü kırsal kesimde yaşamaktadır. Yine bu nüfusun yaklaşık %45'i ekonomik olarak aktif olup, bu aktif nüfusun %45 'i de tarım kesiminde çalışmaktadır.

Gelişmiş ülkelerde bu oranlar oldukça düşüktür. Örneğin ABD toplam nüfusunun (260;6 milyon) %2' si köylerde yaşamaktadır. Yine 127 milyon olan ekonomik aktif nüfusunda ancak %2'si tarımla uğraşmaktadır. AB'nin de benzer durum söz konusudur. Toplam nüfusun (371 milyon) yaklaşık %5'i kırsal alanda yaşamaktadır. 169 milyon olan ekonomik aktif nüfusunda ancak %5'i tarımla uğraşmakta ve geçimini bu sektörden sağlamaktadır.

Tarım ürünleri dış satımından ülkemiz önemli ölçüde gelir elde etmektedir. Tüm Dünyada olduğu gibi ülkemizde de iç talep fazlası üretim ihraç edilmektedir. Türkiye başta Fındık olmak üzere, kuru İncir, Çekirdeksiz kuru Üzüm, Kuru Kayısı, Tütün, zeytinyağı, Turunçgil, Pamuk, Bakliyat ihracatında dünyada önde gelen ülkeler arasında yer almaktadır.

1960 yılında toplam ihracatımızın %80'ini sadece tarım ürünleri ihracatı oluştururken, bu oran 1970 yılında %75' e ve 1980 yılında' da %57.5 ' e düşmüştür. Sanayileşmeye paralel olarak giderek ihracattaki tarımın payı azalmış 1997 ve 1998 yıllarında bu oran % 11 seviyesinde gerçekleşmiştir. Bu oran azımsanmayacak düzeydedir. Kaldı ki ham maddesini tarımsal ürünlerin oluşturduğu tekstil ve deri ürünleri de dikkate alındığında bu oranın %60'ların üzerine çıktığı görülmektedir.

Özellikle çok büyük taze meyve ve sebze potansiyeline sahip olan ülkemizde bu üretimin arzu edildiği gibi gerek dış gerekse iç pazarlara sunulamadığı da bir gerçektir. Serbest

Ülkemizde kişi başına düşen milli gelir 1998 yılında 3387 dolar dir. Aynı yıl tarım kesiminde kişi başına düşen milli gelir miktarı ise 1429 dolar dir. Tüm ülkelerde olduğu gibi tarım kesiminde kişi başına düşen milli gelir miktarı ortalamaya milli gelirden daha düşüktür.

Kaynak : DİE, DTM

	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998
Tarım	7.1	-0.2	3.9	-1.0	-0.6	1.4	4.7	-2.2	7.6
Sanayi	9.1	3.3	6.8	8.7	-3.9	10.2	6.5	10.4	1.8
Hizmetler	7.8	0.5	6.9	6.7	-3.6	5.3	7.6	6.7	4.6
GSMH (Alici fiyatlarıyla)	9.4	0.3	6.4	8.1	-6.1	8	7.1	8.3	3.8

Tablo 3: Sabit fiyatlarla Gayri Safi Milli Hasıladaki Büyüme Oranları.

Ülkemizdeki Tarımsal milli gelirin (1998 yılında) %93,5 ini, Tarım ve Hayvancılık, %4,4 ünü Ormancilık ve %2,1 ini Balıkçılık faaliyetleri oluşturmaktadır.

Tablo 3 de Sabit fiyatlarla Gayri Safi Milli Hasıladaki büyüme oranları verilmiştir.

Kaynak : DİE,

	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997
Tarım	17.6	17.3	16.9	15.8	16.3	15.6	15.3	14.03
Sanayi	25.5	26.1	26.2	26.9	26.7	27.8	27.9	28.9
Hizmetler	56.9	56.6	56.8	57.3	57.0	56.7	56.8	57.03
GSYİH(Faktor fiyatlarıyla)	100	100	100	100	100	100	100	100

Tablo 2: Sabit Fiyatlarla Gayri Safi Milli Hasıla Oranları (%)

Kaynak : DİE, DTM

	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997
Tarım	13452	13419	13942	13809	13730	13927	14597	14275
Sanayi	19552	20204	21581	23457	22540	24849	26716	29422
Hizmetler	43545	43774	46795	49927	48134	50696	54373	58007
GSYİH(Faktor fiyatlarıyla)	76549	77397	82318	87192	84404	89472	95686	101704
GSMH(Faktor fiyatlarıyla)	77562	77931	83240	88278	84816	90612	97021	103947
GSMH(Alici fiyatlarıyla)	84592	84887	90323	97677	91733	99028	106080	114874

Tablo 1: Sabit Fiyatlarla Gayri Safi Milli Hasıla (Milyar TL)

Piyasa kuralları çerçevesinde ülkemiz tarım ürünleri ithalatı da yapmaktadır. Özellikle son yıllarda tüketicilerin isteklerinin çeşitliliği göstemesi, alışkanlıklarının değişmesi gibi etmenlerden dolayı tarım ürünleri ithalatı artmıştır. İthal ettiğimiz tarımsal ürünlerin başında, buğday, mısır, pirinç, yağlı tohumlar, pamuk, canlı hayvan ve et gelmektedir.

Tablo 4: Şehir Ve Kırsal Kesim Nüfusları

YILLAR	ŞEHİR(1)	KIR (2)	TOPLAM	ORAN (%) 1/3	ORAN (%) 2/3
1960	8859731	18895089	27754820	31.92	68.08
1965	10805817	20585604	31391421	34.42	65.58
1970	13691101	21914075	35605176	38.45	61.55
1975	16869068	23478651	40347719	41.81	58.19
1980	19645007	25091950	44736957	43.91	56.09
1985	26865757	23798701	50664458	53.03	46.97
1990	33326351	23146684	56473035	59.01	40.99
1997	40630435	2217967	62810111	64.69	35.31

Kaynak : DİE

A- TARIMSAL YAPI, ARAZİ VARLIĞI VE TOPRAK KULLANIMI

Dünyamız toplam 13,4 milyar hektar alana sahip olup, bu alanın yaklaşık %31'ini ormanlar, %25'ini doğal çayır ve otlaklar %11'ini ise tarım alanları oluşturmaktadır.

Türkiye; toplam 77,9 milyon hektar alana sahip olup, bu alanın yaklaşık %26'sını ormanlar, %16'sını çayır ve otlaklar, %35'ini de tarım alanları oluşturmaktadır.

Ülkemizde işletme büyüklüğü giderek düşmektedir. 1950 tarım sayımında ortalama arazi büyüklüğü 77.3 dekar, 1980 tarım sayımında 64 dekar ve son tarım sayımında (1991) 59.1 dekar dır. Ülkemizdeki tarım işletmelerinin %67' sinde 50 dekarın altında ve yaklaşık %85 inde arazi büyüklüğü ise 100 dekarın altındadır. 1000 dekarın üstünde araziye sahip işletme oranı ise binde 3'tür.

Diğer taraftan küçülen bu işletmeler ortalama 5 parçadan oluşmaktadır. Dolayısıyla ülkemizdeki bu tarımsal yapı ve işletme büyüklüğü ile tarımda istenilen ölçüde teknoloji kullanımı kullanılamamakta ve kullanılan girdilerden de istenilen verimlilik sağlanamamaktadır.

1991 yılında yapılan son tarım sayımına göre ülkemizde 3,966,800 tarımsal işletme bulunmaktadır. Bu işletmelerin 993,685 tanesinde yalnız bitkisel üretim, 139,692 tanesinde yalnız hayvansal üretim, diğer kalan tüm işletmelerde ise karma üretim yapılmaktadır.

Tablo 5,6 ve 7' de tarım işletmelerinin genişliği ve dağılımı verilmiştir.

Tablo 5: Tarım İşletmelerinin Büyüklüğündeki Değişmeler

ARAZİ GENİŞLİĞİ (Da)	1950	1963	1970	1980	1991
1-20	10.8	9.3	13.1	9.3	9.5
21-50	35	33.6	32.7	31	30.3
51-100	72.7	71.1	75	65.5	65.6
101-200	144.6	136.2	150	128.7	128.4
201-500	301	284.8	350	268.2	267.5
501- +	1256	1458.3	1090.8	903.4	1090.4
GENEL ORTALAMA (Da)	77.3	55.3	55.8	64	59.1

Kaynak:DİE

Tablo 6: Tarım İşletmelerinin Büyüklüklerine Göre Dağılımı

ARAZİ GENİSLİĞİ (Da)	1950		1963		1970		1980		1991	
	İŞLETME SAYISI (%)	İŞLENEN ALAN (%)	İŞLETME SAYISI (%)	İŞLENEN ALAN (%)	İŞLETME SAYISI (%)	İŞLENEN ALAN (%)	İŞLETME SAYISI (%)	İŞLENEN ALAN (%)	İŞLETME SAYISI (%)	İŞLENEN ALAN (%)
1-207	30.6	4.3	40.9	6.9	44.2	10.4	28.4	4.1	36.7	5.6
21-50	31.6	14.3	27.9	16.9	28.7	16.8	32.7	15.9	31.1	16.6
51-100	21.8	20.7	18.1	23.3	15.6	21	20.8	21.3	17.5	19.9
101-200	10.3	19.3	9.4	23.2	7.8	21	11.8	23.8	9.4	20.9
201-500	4.2	16.6	3.2	16.6	3.1	19.6	5.5	22.7	4.4	19.8
501- +	1.5	24.8	0.5	13.1	0.6	11.2	0.8	12.2	0.9	17.2
TOPLAM	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
MİKTAR *	2527.8	19451.9	3100.9	17142.8	3058.9	17065	3558.8	22764	3966.8	23451

* 1000 Adet Ha.

Kaynak: DİE

Tablo 7: Tarım İşletmelerinde İşletme ve Parça Sayısı

İşletmeler de Arazi Parça Sayısı	1963			1970			1980			1991			
	işletme sayısı (1000)	%	parça sayısı (1000)	İşletme sayısı (1000)	%	Parça sayısı (1000)	işletme sayısı (1000)	%	parça sayısı (1000)	İşletme sayısı (1000)	%	parça sayısı (1000)	%
1-3	943	30.4	1910	1425	46.6	2757	1270	35.7	2667	1716	43.3	3306	15.4
4-5	617	19.9	2778	649	21.2	2884	797	22.4	3577	904	22.8	4049	18.8
6-9	773	24.9	5795	604	19.8	4341	791	22.2	5603	760	19.2	5365	24.9
10- +	768	24.8	7684	380	12.4	5396	701	19.7	11057	587	14.8	8804	40.9
TOPLAM	3101	100.0	18167	3058	100.0	15378	3559	100.0	22904	3967	100.0	21524	100.0

Kaynak : DİE

Ülkemizdeki tarımsal ürünlerin verimlerini genelinde geliştirmiş ülkelerle karşılaştırıldığında düşüktür. Ancak aynı özellikteki arazilerdeki verimler karşılaştırıldığında ülkemizdeki verimlerin üstünde olmadığı görülmektedir. Hayansal ürünlere verim biriksel üretime göre daha düşüktür.

Ülkemiz sahip olduğu tarımsal arazi varlığı bakımından gerekse iklim çeşitliliği bakımından) büyük tarım potansiyelinden dolayı dünya tarımında önemli bir paya sahiptir.

Patates üretiminde 11., Şeker üretiminde 16. ve Sığırt sayısında ise 18. sırada yer almaktadır. Limon üretiminde 6., Portakal üretiminde 13., Pamuk üretiminde 7., Ayçiçeği üretiminde 10., 4., Kuru Üzüm üretiminde 2., Incir Üretiminde 1., Kayısı üretiminde 1., Tütün üretiminde 4., 4.(%4), Sert Kabuklu Meyve üretiminde 1. (%16), Taze meyve üretiminde 8., Üzüm üretiminde (%3.5), Arpa üretiminde 8., Mercimek ve Nohut üretiminde 2.(%3.5), Taze sebze üretiminde 7. Tablo 8' de verilen üretim rakamlarıyla ülkemiz; Buğday üretiminde dünyada 7.

B- TARIMSAL ÜRETİM VE TARIMSAL ÜRETİM DEĞERİ

Baklagiller toplam ekiliş alanının yaklaşık %9,9' unu, Endüstri bitkileri %7,8 ini, Yağlı tohumlar %3,3' ünü oluşturan kalan kısımda ise diğer tarım ürünleri yetiştirilmektedir.

Tahillar içerisinde de %67 ekiliş oranı ile buğday ilk sırada yer almaktadır. Tarla ürünleri içerisinde %73,5 ekiliş oranıyla en büyük yer tahillar almaktadır.

Üretim yapılmaktadır.

1350 bin hektar alanda meyve, 560 bin hektar alanda bağ ve 570 bin hektar alanda da zeytin hektar alanda tarla tarımı yapılmaktadır). Diğer taraftan 790 bin hektar alanda sebze, tarla alanının 5 milyon hektarı her yıl madasa bırakılmaktadır (Dolayısıyla her yıl yaklaşık 19 eksikliğinden dolayı madasa uygulamalı tarım yapılmaktadır. İşlenen yaklaşık 24 milyon hektar Ülkemizde özellikle iç Anadolu bölgesi başta olmak üzere bazı bölgelerimizde yağış

milyon hektar civarında ise halk tarafından halk sulamaları olarak yapılmaktadır. DSI tarafından yaklaşık 1 milyon hektarı Koy Hizmetleri Genel Müdürlüğü tarafından ve 1 sahiptir. Bu miktarın yaklaşık yarısı sulanmaktadır. Toplam sulanan alanın 2,2 milyon hektarı Tarım arazilerimizin yaklaşık 8,5 milyon hektarı ekonomik olarak sulanabilme özelliğine

dördüncü sınıf arazi miktarı ise 4,6 milyon hektardır. Yetenek Sınıflandırılmasına göre sınıflandırıldığımızda Birinci sınıf arazi miktarı 4,8 milyon hektar, ikinci sınıf arazi miktarı 5,9 milyon hektar, üçüncü sınıf arazi 6,2 milyon hektar ve Ülkemizde yaklaşık 27,5 milyon hektar arazi bulunmaktadır. Bu miktarın Arazi Kullanım

563 tür. Traktöre sahip olan işletme sayısı 921 bin, biçer dövere sahip olan işletme sayısı ise 18

Tablo 8 : Bazı Tarımsal Ürünlerin 1998 Yılı Üretim Miktarları (Ton)

ÜRÜNLER	ÜRETİM MIKTARI	ÜRÜNLER	ÜRETİM MIKTARI	ÜRÜNLER	ÜRETİM MIKTARI	ÜRÜNLER	ÜRETİM MIKTARI
BUĞDAY	21000000	AYÇİÇEĞİ	860000	ELMA	2450000	LIMON	390000
ARPA	9000000	PATATES	5250000	ARMUT	360000	PORTAKAL	970000
MISIR	2300000	KURUSOĞAN	2270000	A.FİSTİĞİ	35000	MANDALINA	480000
NOHUT	625000	DOMATES	8290000	CEYİZ	120000	ZEYTİN	1650000
MERCİMEK	540000	BİBER	1400000	FINDIK	580000	SİĞİR(Baş)	11185000
FASULYE	236000	PATLICAN	455000	KAYISI	490000	KOYUN(Baş)	30238000
TÜTÜN	250000	KAVUN*KARPUZ	5815000	ŞEFTALİ	410000	Eİ(Kanath dahil)	1464000
Ş.PANCARI	21940518	HIYAR	1475000	ÜZÜM	3600000	SÜT	8684000
PAMUK(Liğ)	822500	ÇAY(Yaş Çay)	978589	INCİR	255000	YUMURTA	541000

Kaynak: DİE VE DPT

Kaynak : DİE

ÜRÜNLER	1925		1998		%Artış
	Ekim	Üretim	Ekim	Üretim	
TAHİLLER(B,A,M)	4467462	13726717			307,3
Buğday	3129640	1075287	9400000	21000000	300,4
Arpa	862988	1251541	3704000	9000000	429,2
Mısır	474834	523423	622717	2300000	131,1
BAKLAGİLER(F,M,N)	375765	1367185			363,8
Kuru Fasulye	64646	24146	168930	236000	261,3
Mercimek	29563	11620	552296	540000	1868,2
Nohut	61117	39430	645959	625000	1056,9
ENDÜSTRİ BİTKİLERİ	243939	1373840			563,2
Pamuk	173951	76011	752983	2224922	432,9
Şekerpancarı	3700	6484	394396	21940518	10659,4
Tütün	66288	56294	226461	250000	341,6
YAGLI TOHUMLAR	114694	605595			528,0
Ayçiçeği	107630	107512	546760	860000	508,0
Vertiği	4493	9167	36288	90000	807,7
Soya	2571	1877	22547	60000	877,0
YUMRU BİTKİLER	52351	308895			590,0
Patates	25550	72602	201822	5250000	789,9
Sogan	26801	44797	107073	2270000	399,5
MEYVELER	100695	245000			243,3
Elma	6218	41000			659,4
Üzüm	937810	360000			38,4
Kayısı	69445	49000			70,6
İncir	146919	25500			17,4
Antepfıstığı	8307	3500			42,1
Ceviz	51480	12000			23,3
Fındık	64150	58000			90,4
Limon	2384	39000			1635,9
Mandalın	2073	48000			2315,5
Portakal	21413	97000			453,0

Tablo : 9 Bazı Tarımsal Ürünlerin Ekim Alanı (Ha) Ve Üretim Miktarları (Ton)

1997 yılı verilerine göre ülkemizin tarımsal üretim değeri yaklaşık 4,7 katrilyon TL'dir. Bu miktarın yaklaşık 3,5 katrilyonu (%75'si) bitkisel üretimden, 1,2 katrilyonu ise (%25'i) hayvansal üretimden oluşmaktadır.

Bitkisel üretimin %54,2'lik kısmı tarla ürünleri üretiminden (%24,2 si tahıllardan, %17,3'ü endüstri bitkilerinden, %7 si yumru bitkilerden, %3,2 si baklagillerden ve %2,4 ü yağlı tohumlardan meydana gelmektedir), %22,3'ü meyve üretiminden ve %23,5 i de sebze üretiminden meydana gelmektedir.

II- DESTEKLEME POLİTİKALARI

Tarım, sahip olduğu kendisine has özellikleri nedeniyle geçmişten bugüne kadar ister gelişmiş, ister az gelişmiş olsun dünyadaki bütün ülkeler tarafından kendi ölçüleri içinde desteklenen bir sektör durumunda olmuştur.

Tarım sektörü diğer sektörlerle karşılaştırıldığında bu sektörde risk ve belirsizlik daha yüksek, karlılık daha az, paranın geri dönüşüm hızı oldukça düşük, dolayısıyla bu sektörde sermaye birikimi çok az ve yatırımda buna bağlı olarak oldukça azdır.

Gelişmiş ülkeler gıda güvencelerini garanti altına almak için tarım sektörünü öncelikli sektörler arasında alarak bu sektörü desteklemişler ve hiç bir zaman kendi insanlarının yiyeceğini başka ülkelerin inisiyatifine bırakmamışlardır.

Ülkelerin geleceğini ilgilendiren oldukça stratejik (beslenme gibi) önemi olan bu sektör aynı zamanda diğer sektörler ham madde sağlamaktadır. Bizim gibi gelişme yolundaki ülkelerde ise önemi bir kat daha fazladır. İnsanların beslenme ihtiyaçlarını karşıladığı gibi büyük bir kesime istihdam sağlamaktadır. Ülkemizdeki Tarım Politikalarının genel olarak amacı;

- artan nüfusun beslenme ihtiyacını karşılamak,
- üretim düzeyini ve verimi artırmak,
- üretimde doğal etkenlerin etkisini azaltmak,
- tarımsal ürünlerde kendine yeterlilik seviyesini yükseltmek,
- tarımsal gelirleri artırarak süreklilik kazandırmak,
- tarım ürünleri ihracatını artırmak ,
- kırsal kesimin kalkınması sağlamaktır.

Özet olarak tarım sektörü; ülke nüfusumuzun beslenmesini sağlaması, istihdama katkı sağlaması, sanayi sektörüne ham madde sağlaması, ihracata dolaylı ve doğrudan katkı sağlaması gibi nedenlerden dolayı ekonomimize büyük katkılar sağlamaktadır.

Tarım sektörünün ekonomik olduğu kadar köyden şehre göçün azaltılması, kırsal alanlardaki işsizliğin önlenmesi ve diğer sektörler işgücü transferi gibi sosyo-ekonomik katkılar da sağlamaktadır.

A-TÜRKİYE'DE UYGULANAN DESTEKLEME POLİTİKALARI

Destekleme politikası; üretimin yönlendirilmesi ve ekonomik dengelerin korunması amacıyla üreticinin üretime devam etmesini sağlayarak, üretimini artırmasını ve yeni ürünlerin üretime katmasını özendirme yoluyla yürütülür. Ülkelerin koşullarına göre değişmekle birlikte, genellikle destekleme politika araçları olarak;

- 1- Pazar Fiyatı Desteği (Destekleme Fiyatı ve Destekleme Alımları yoluyla) yolu ile
- 2- Doğrudan Ödemeler yolu ile {Gelir desteği, pirim ödemesi, telafi edici ödeme, ürün çevirme ödemesi, doğal afet ödemesi v.b)
- 3-Girdi fiyatlarında uygulanan sübvasyon,
- 4- Araştırma, yayım, kontrol ve alt yapı hizmetleri gibi Genel Hizmetlerin sağlaması sayılabilir.

A-TÜRKİYE'DE UYGULANAN DESTEKLEME POLİTİKA ARAÇLARI

a) Destekleme Fiyatı ve Destekleme Alımları Yoluyla Destekleme (Pazar Fiyat Desteği):

Ülkemizde uzun yıllardan beri en yaygın olarak başvurulan destekleme modelidir. Bu tür destekleme yöntemiyle; hükümetler hangi ürünleri hangi fiyattan satın alacağını belirleyerek alım yapacak kuruluşu görevlendirmektedir.

Tablo 10 da Devlet Destekleme Alım Kapsamına Alınan Ürünler Verilmiştir.

Devletleme Alım Kapsamına Alınacak Ürünlerin, Ürünün Büyük Üretici Kitlelerini İlgilendirmesi, Stratejik Önem Sahip Olması, Ürününün Fiyat Dalgalanmalarına Bağlı Olması ve Depolanabilir Özelliklere Sahip Olması gibi özellikleri taşıması gerekmektedir. Destekleme fiyatları belirlenirken; maliyet fiyatları, borsa fiyatları, arz talep durumu ve dünya fiyatları gibi kriterlerin dikkate alınması gerekmektedir. Bu yönlemlerle desteklemeye 1932 yılında buğday ürününün T.C.Ziraat Bankası tarafından alınmasıyla başlamıştır. Daha sonra TMO'nun 1938 yılında kurulması ile bu görev TMO'ya devredilmiştir.

Bu sistemin işleyişi bazı yıllar hükümetlerin politik tercihleri ve populist politikaları yüzünden amaçından sapmıştır. 1960 yılında sadece 6 ürün (Buğday, Arpa; Çavdar, Tutun, Çay, Şekerpancarı) Devlet Destekleme Alım Kapsamına alınmış iken, 1980 yılında Devlet Destekleme Alım Kapsamına alınan ürün sayısı 24'e çıkarılmıştır. Bu ürünler : Buğday, Arpa, Çavdar, Yulaf, Pamuk, Tutun, Yaş Çay Yaprağı, Şekerpancarı, Soya, Aygıdengi, Fındık, Antepfıstığı, Kuru İncir, Çekirdeksiz Kuru Üzüm, Çekirdekli Kuru Üzüm, Zeytin, Haşhaş, Gül Çiçeği, Yer Fıstığı, Kolza, Zeytinyağı, Tiftik, Yapağı, Yaş İpek Kozası' dir. Destekleme Alım Alan Yolu ile destekleme kapsamına alınan ürünlerin hemen hemen tamamı bitkisel ürünlere, 24 Ocak Kararlarından sonra ürün sayısında tekrar azalma olmuş ve 1990 yılında 10 ürün (Buğday, Arpa, Çavdar, Mısır, Çeltik, Yulaf, Tutun, Şekerpancarı, Haşhaş ve Nohut tamamı bitkisel ürünlere) bu kapsama alınmıştır. 1991 yılında tekrar kapsama alınan ürün sayısı 24'e, 1992 yılında ise 26'ya yükseltilmiştir.

5 Nisan 1994 kararlarıyla birlikte 1994 yılında kapsama alınan ürün sayısı 9'a (Hububat, Şekerpancarı, Haşhaş ve Tutun) düşürülmüştür. 1995, 1996, 1997 ve 1998 yıllarında da destekleme kapsamına alınan ürün sayısında bir değişim olmamıştır.

YILLAR	Miktar	YILLAR	Miktar	YILLAR	Miktar
1987	6,8	1991	11,5	1995	70
1988	9,5	1992	21,2	1996	194
1989	9,3	1993	35	1997	768
1990	11,3	1994	62	1998	2210

Tablo 12: Tohum Destekleme Ödeme Miktarları (Milyar TL)

Tablo 12 de tohum destekleme ödemeleri verilmiştir.

1985 yılından itibaren Sevrifikali tohum destekleme kapsamına alınmış ve daha sonra bu kapsamda, Sevrifikali fidanda dahil edilmiştir. Bu güne kadar tohum ve fidan destekleme sisteminde değişim olmamış, 1985 yılındaki uygulama aynen devam etmektedir. Bakanlığımız tarafından belirlenen tohum cinsleri yine belirlenen kg. veya fidan başına destekleme miktarları, ölçüsünde üretici kuruluşlara destekleme yapılmaktadır. 1998 yılında Çeltik, Hibrit aygıçığı, Soya, Delme edilmiş pamuk; Patates; Yonca, Korunga; Fıç, Sudanotu, Yemlik pancar, Asılı Meyve fidanı, Çeliken Meyve fidanı, Klon anaçlı meyve fidanı, Virüsten arı meyve fidanı, Köklü Amerikan asma fidanı, Asılı asma fidanı, Klon anaçlı, Virüsten arı klon anaçlı desteklenmektedir.

Tablo 11 : Gübre Subvansiyon Miktarları (Milyar TL)

YILLAR	Miktar	YILLAR	Miktar	YILLAR	Miktar
1986	86,6	1990	1219,9	1994	7923
1987	346,9	1991	1637,1	1995	9231
1988	449,6	1992	2264,2	1996	44983,1
1989	737,5	1993	3310,9	1997	83635

Tablo 11 : Gübre Subvansiyon Miktarları (Milyar TL)

Tablo 11 da gübre subvansiyonları verilmiştir.

1961 yılında başlayan gübre desteklemesi yöntem ve destekleme miktarındaki değişikliklerle bugüne kadar devam etmiştir. 1986 yılına kadar kurumların (Türkiye Ziraat Donatım Kurumuna) görev zaratı olarak verilmekte olan gübre subvansiyonları, 5 Haziran 1986 tarihinde gırtlardan ve 1 Temmuz 1986 tarihinden itibaren yürürlüğe giren 86/10715 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile TZDK'nun tedarik ve dağıtımına ilgili tekel niteliğindeki işlevine son verilmiştir. Bu tarihten sonra gübre cinslerine göre üretici firmalara kg bazında desteklemeye geçilmiştir. 1994 yılında gübre destekleme sisteminde yapılan değişiklikle destekleme bedeli üzerinden gırtlere ödenmeye başlanmıştır. Bu uygulamadan da 27 Kasım 1997 tarihinden itibaren vaz geçilecek gübre desteklemesi gübre cinslerine göre belirlenen maktu miktarlar üzerinden doğrudan gübre üretimi yapan fabrikalara, ithalatlara ve dağıtıcı kuruluşlara yapılmaya başlanmıştır.

Türkiyede ürünlerin özelliğine göre değişimle birlikte ürün maliyeti içinde gübre bedeli % 10-20 arasında pay almaktadır. Türkiye'de tüketilen gübrelerin yaklaşık %45'lik bölümü bugün üretiminde kullanılmaktadır.

Kimyevi Gübre Desteklemesi:

a) Girdi Fiyatlarının Düşürülmesi (Girdi Subvansiyonları):

Devlet Destekleme Alım Kapsamına alınan ürünlerin fiyatları Bakanlar Kurulunca belirlenmekte ve fiyatları Resmi Gazete'de yayımlanmaktadır. Alımlarda görevli kuruluşlar da yine Bakanlar Kurulunca belirlenmekte ve kurumlardan bu alımlardan dolayı oluşan zararları görev zaratı kabul edilerek Hazinece karşılanmaktadır.

Tarımsal İlaç Desteği: (Zirai Mücadele ve Veteriner İlaçları)

Bitki ve hayvan hastalıklarına karşı kullanılan tarımsal ilaçlara 1987 yılından itibaren sübvansiyon uygulanmaktadır. Sübvansiyon uygulaması fatura bedelinin %20 si olarak çiftçilere yapılmaktadır.

Tablo 13' de Tarımsal ilaç desteği miktarları verilmiştir.

Tablo 13: Tarımsal İlaç Desteği (Milyar TL)

YILLAR	Miktar	YILLAR	Miktar	YILLAR	Miktar
1987	8,9	1991	77,7	1995	1138
1988	8,0	1992	143,6	1996	2573
1989	12,2	1993	111,1	1997	3789
1990	73,5	1994	177	1998	9250

Kaynak: TKB,TCZB, HAZİNE MÜST.

Sulama Yardımları:

İlgili yasa gereğince, bütün su hakları (bazı istisnalar dışında) Devlete verilmiştir. Çiftçiler, kamu veya özel sulama şebekelerinden gelen su için ücret ödemezler. Sulanan alanlarda üretim yapan çiftçiler işletme ve bakım masrafları karşılığı belli bir katkıda bulunurlar

Elektrik Desteği:

Tarımsal sulama için kullanılan elektrik fiyatları diğer amaçlar için kullanılan elektrik fiyatlarına göre daha düşük olarak kullanılmaktadır.

Faiz Kolaylıkları:(Tavizli Krediler)

Tarım sektörüne verilen desteklerin büyük bölümünü tavizli kredilerden oluşan faiz farkları oluşturmaktadır. T.C.Ziraat Bankası tarafından tarım sektörüne değişik kalemlerde ve değişik faiz oranlarında kredi verilmektedir. Normal ticari kredi faiz oranları %120-130 lar seviyesinde iken Banka üreticiye %50-%70 faiz oranıyla kredi kullanılmaktadır.

Örneğin 1998 yılında ilk altı aylık dönemde Bitkisel üretim kredi faiz oranları %70, Hayvansal üretim kredi faiz oranları %59 iken, bu oranlar 1998 Temmuz ayından itibaren 5 puan düşürülmüştür. 1998 yılında ticari kredi faiz oranları yaklaşık %110 lar düzeyinde iken çiftçiye %65 ve %54 faiz oranıyla kredi kullanılmıştır.

Diğer yandan Tarım Satış Kooperatiflerine üreticilerin ürününü alabilmesi için Hazine' ce %50 basit faizli kredi kullanılmaktadır.

Kaynak Kullanımını Destekleme Fonu:

Ülkemizde tarımında modern işletmelerin kurulmasını teşvik amacıyla Haziran 1986 yılında Kaynak Kullanımını Destekleme Fonu'ndan bağ- bahçe tesislerine, çilek tesislerine yapılan sabit yatırım üzerinden Kalkınmada Öncelikli İllerde yatırımın %30'u, diğer illerde ise yatırımın %25' i oranında iade primi ödenmiştir. Bu uygulamaya daha sonra Seracılık da dahil edilmiştir.

Söz konusu teşvik uygulaması 13.01.1995 tarihinden itibaren uygulamadan kaldırılmıştır.

Diğer Teşvik ve Destekler

Tarım Ürünleri İhracat Desteği ve Tarım Ürünleri İthalatındaki Korumalar:

Ülkemizde taraf olduğu DTO anlaşması çerçevesinde kalmak kaydıyla üretim fazlası olan, dış pazarlarda Türkiye kaynaklı ürün bulundurmak, mevcut pazarları korumak ve yeni pazarlar elde ederek döviz girdisi sağlamak amacıyla bazı tarımsal (DTÖ 'ne göre 44 tarım

Fark ödeme sisteminin diğer destekleme politikalarına göre yararlı veya zararlı olduğunu söylemek için amaçların açık olarak belirlenmesi gerekir.

Fark ödeme sistemi (FOS), üreticilerin üretim maliyetleri piyasa fiyatının üstünde olduğunda, tüketicilerin ödediği fiyatları etkilemeden, ürün fiyatlarını ve üretici emek getirdiğini "adil" bir seviyeye getirmek için kullanılan bir araç olarak tanımlanabilir.

1. Fark Ödeme Sistemi (Prim Sistemi)

III- ALTERNATİF DESTEKLEME POLİTİKALARI

Genel hizmetler bölümünde yer alan bu fonksiyonlar, uzun dönemde maliyetleri üretici eksi yaratan fakat doğrudan üreticilerin eline geçmeyen harcamalardır.

- Genel hizmetler bölümünde yer alan bu fonksiyonlar, uzun dönemde maliyetleri üretici eksi yaratan fakat doğrudan üreticilerin eline geçmeyen harcamalardır.
- Alt yapı ve yapısal hizmetler,
- Hastalık ve zararlılara karşı koruma,
- Denetim ve kontrol,
- Araştırma, eğitim ve yayım hizmetleri,

hizmetler şunlardır.

ancak çiftçinin desteklemesine büyük ölçüde katkıda bulunan genel hizmetlerden söz etmek gerekir. Türkiye'de tarımın üretim yapısını geliştirmek için sektör bazında uygulanan çeşitli Destekleme politikalarının bütün bu araçlar dışında gene tarım politikası araçları olan,

Genel Hizmetler:

Bu başlık altında sayılabilecek diğer desteklemeler, tarım yatırımlarında uygulanan teşvikler, gümrük vergi indirimleri, bazı vergi indirimleri, tercihli krediler ve yukarıda anılan 1995 yılında uygulamasına son verilen Kaynak Kullanımını Destekleme Fonu'ndan yapılan yardım ve desteklerdir.

Yatırımları Destekleyici Yardımlar:

Kaynak: HAZİNE MÜSTEŞARLIĞI

YILAR	1994	1995	1996	1997	1998
TÜTÜN	4028	1351	0	5410	-
ÇAY	283	763	1682	2411	3977

Tablo 14: Tütün ve Çaydaki Ödeme Miktarları (Milyar TL)

Tablo 14 de tütündeki kota ve çaydaki budama tazminat miktarları verilmiştir.

Tütünde kota ve çayda budama tazminatı ödenmesi suretiyle üreticilerin zararları telafi edilmeye çalışılmış ve oldukça başarılı sonuçlar alınmıştır. Ancak 1997 yılında tütündeki kota uygulamasının kaldırılması tütün üretiminin 300 bin tona çıkmasına neden olmuştur.

15 Aralık 1993 tarihinde Resmi Gazete de yayımlanan 93/5096 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile Çayda budama (1/5 oranında 5 yıl süreli proje daha sonra bu proje 10 yıla uzatılmıştır), 26 Kasım 1993 tarihli Resmi Gazete de yayımlanan 93/4988 Bakanlar Kurulu Kararı ile Tütünde kota uygulaması başlatılmıştır.

Ülkemizde üretim fazlası olan iki üründe üretim planlaması ve kaliteyi artırma amacıyla 1993 yılında bazı kararlar alınarak uygulamaya konulmuştur.

Tütünde Kota ve Çayda Islaha Öncelik Budama Tazminatları Ödemesi:

Uygulanan tariflerle tarım üreticileri korunmaktadır.

Ürüne bu kapsamda ihracat desteği verilebilmektedir (ürünlerin ihracatına belli miktarlarda ihracat desteği verilmektedir. Bunun yanında yine aynı anlaşma kurulları çerçevesinde ithalatta

Bu sistemde; ya müdahale fiyatı ile hedef fiyat arasındaki fark sabit tutulur ve bu miktar prim olarak üreticiye ödenir, veya hedef fiyat sabit tutularak piyasa fiyatından hareketle esnek prim uygulaması yapılır.

Bu sistem 1993 yılında ilk defa pamukta uygulamaya konulmuş, 1998 yılında da pamukta ve zeytinyağında sabit prim uygulaması yapılmıştır. Bu uygulama için (1998 yılı ürünleri) 1999 yılı bütçesine 100 Trilyon TL (70 trilyonu pamuk, 30 trilyonu zeytinyağı için) kaynak konulmuştur.

Destekleme alımından FÖS ne geçildiğinde desteğin yükü tüketicilerden vergi verenlere transfer edilecektir. Eğer karar vericilerin amacı tüketici refahını arttırmak ise FÖS ne geçilmelidir. Ancak, kısıtları unutmamak gerekir.

Bütçe açığının yüksek düzeyde olduğu hatırlanırsa, politikaların görece maliyeti karar vermede belirleyici olabilir. Yapılan bir analize göre eğer dünya fiyatlarında artış olmaz ise, FÖS nin bütçeye maliyeti destekleme alımının maliyetinden daha yüksek olma ihtimali vardır.

Üretim maliyetine bağlı FÖS uygulamasının fiyat bozucu bir etkisi olabileceği de belirtilmektedir.

Yine işletmelerde kayıt tutma yönündeki yetersizlik, üretim maliyetlerinin ve desteğin verileceği çiftçilerin belirlenmesinde karşılaşılabilecek olumsuzluklar arasındadır.

B- Doğrudan Gelir Desteği

Ülkemizde bugüne kadar uygulanan destekleme politika araçlarının mali yoldan pahalı olduğu, desteklenmesi gereken kesime yeterince ulaşmadığı, bu nedenle tarımda desteklenen sistemin yöntem değiştirmesinin gerekliliği son günlerin devamlı tartışılır konusu olmuştur. İşte bu yöntemlerden bir tanesi de doğrudan gelir desteğidir.

Doğrudan gelir desteği devletin doğrudan üreticilere yaptığı ödemelerdir.

Doğrudan gelir desteğinin verilmiş şekilleri, uygulamaya konulma amaçlarına, hedef alınan üretici kitlesine ve ödeme yöntemlerine göre değişiklik göstermektedir. İşte uygulamada öncelikle karar verilmesi gereken önemli kriterler bunlardır. Doğrudan gelir desteğini hangi amaçla kullanacağız; amacımız üretimi arttırmak mı olacak, yoksa üreticiye sadece gelir desteği vermek mi olacak? Desteği belirlerken işletme büyüklüğü mü göz önüne alınacak, yoksa işletme gelirleri mi bu değerlendirmede kriter olarak kullanılacak? Uygulama ülke çapında mı ele alınacak, yoksa önce pilot bölge veya pilot ürün olarak mı ele alınacak?

Diğer taraftan doğrudan gelir desteği sistemini, hala uygulanmakta olan desteklerin kısmen veya tamamen ortadan kaldırılmasına karşılık mı uygulamaya koyacağız, yoksa var olan desteklere ek olarak mı uygulamaya koyacağız?

Tüm bu kriterler uygulamaya geçiş aşamasında üzerinde yoğun çalışılması, değerlendirilmesi ve karar verilmesi gereken oldukça önemli konulardır. Ancak bir diğer belkide en önemli konuda doğrudan çiftçiye yapılacak olan bu ödemelerin şahıs ve işletme olarak muhatabı kim olacaktır?

Uygulamaya geçişte esas sorun burada yatmaktadır. Bu sorunu ortadan kaldıracak ilk çalışma çiftçi ve işletmelerin kayıt altına alınmasıdır.

Ülkemizde halen tamamlanmamış tapu ve kadastro sorununun olduğunda unutmadan bu kayıt sisteminin öncelikle ülke genelinde tamamlanması gerekmektedir. Her ne kadar bazı ürünlerde çiftçiler kayıt altında bile olsa yukarıda açıklanan aşamadan sonra uygulamaya geçiş için karar vermek daha kolay olacaktır.

Doğrudan gelir desteğinin uygulandığı ülkelerde elde edilen tecrübeler değerlendirildiğinde bu sistemin bazı avantaj ve dezavantajlarının olduğu görülmektedir. Sistemin avantajı; üreticinin ne kadar para desteği alacağını önceden bilmesi ve planlamasını

- Maktuz senetlerin piyasada alınıp satılır hale getirilmesi için cazip düzenlemelere gidilmesi,
 - Borsa sisteminin geliştirilmesi,
 - Üretici kayıplarının sıklıklı olması,
- Sistemin bugünkü şartlarda uygulanması hedeflendiğinde:
- Maktuz senedin alınıp satılmasında borsa ya tesccil zorunluluğu bulunması nedeniyle hububat sektöründe yaygın olan kayıt dışı faaliyetin önüne geçilmesi ve bu suretle vergi kaybının asgari düzeye indirilmesi gibi faydalar temin edilmiş olacaktır.
 - Nakliye masraflarından tasarruf ve nakliyeden doğan ürün kayıplarını önlemek,
 - Üreticilerin bu sistemle (maktuz senedi vasıtasıyla) elinde bulundurduğu mali piyasaya piyasaya çıkacak yükü miktarda paranın enflasyonist etkisini kırmak,
 - TMO nun peşin alımlarını azaltmak suretiyle finans yükünü hafifletmek,
 - TMO depolarında % 0.5 civarındadır), muhafazasını en az depolama kaybıyla temin etmek (en az % 2 olan depolama kaybı depolama imkânlarını sunmak suretiyle hububatın hijyenik şartlarda uzun süre Sağlıklı depolama imkânları bulunmayan çiftçilere ve hububat sektörüne modern depolama imkânları sunmak suretiyle hububatın hijyenik şartlarda uzun süre

Sistemin devreye girmesi ile:

Magazacılık) uygulanmasına geçmiştir. modern borsa oluşturma girişimleri başlatılmış, ayrıca 1993 yılından itibaren TMO sahip olduğu gelişmiş ülkelerde olduğu gibi ülkemizde de tarım ürünlerinde vadehî işleme geçmek için

A-Umumi Magazacılık Sistemi

IV- DESTEKLEYİCİ DİĞER YAKLAŞIMLAR

veya ürün tespiti edilerek çalışma yürütülecektir. ortak bir çalışma yürütülecektir. Yürütülen bu çalışma bir projeye dayandırılacak ve pilot bölge Bu konuda Bakanlığımız, Hazine Müsteşarlığı, Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı açısından doğrudan gelir desteği uygulamasına geçilmesinde fayda görülmektedir. zoranmaktadır. İleride iç destekler konusunda karşılaşılabilecek problemleri elimine etmek "de minimis" kapsamında olmasına rağmen kapsam giderek daralmakta, üst sınır kabul etmektedir. DTÖ kuralları çerçevesinde her yıl yapılan iç destek ölçümlerinde Türkiye Aynca, DTÖ de sadece üretim ve verimden bağımsız doğrudan destek politikalarını bu sistemin uygulanabilmesi için mutlaka çiftçilerin kayıt altına alınması gerekmektedir. amacıyla VII. Beş Yıllık Planda da doğrudan gelir desteği uygulamasına yer verilmiştir. Ancak, Ülkemizde de kaynakların optimal kullanımını sağlamak ve çiftçi gelirlerini arttırmak olmanın politikaların (fiyat desteklemeler- subvansiyonlar) yerine doğrudan ödeme sistemine geçmiş oldukları görülmüştür. Son zamanlarda tarım politikalarında reform yapmış ülkeler incelendiğinde etkin olmanın politikaların (fiyat desteklemeler- subvansiyonlar) yerine doğrudan ödeme sistemine geçmiş oldukları görülmüştür. Yatmaktadır. hepsinin doğru olarak kayıt altına alınması ve devamlı güncelleştirilmesinin gerekliliğinde ona göre yapılması ve yapılan ödemelerin direkt olarak üreticiye ulaşmasıdır. Dezaavantajı ise;

- Destekleme yapılması yerine makbuz senedi ibraz eden üreticilere bankadan destekleme primi verilmesi halinde bu sistemin daha da iyi çalışacağı düşünülmektedir.

B- Tarım Sektörünün Kayıt Altına Alınması

Cüce ve dağınık işletmelerden oluşan tarım işletmelerimizden sağlıklı veriler toplamak bugüne kadar mümkün olamamıştır.

Tarım alanları da dahil olmak üzere hemen hemene bütün tarım ürünleri üretim rakamlarının çeşitli kaynaklarda farklı olması, tarım ürünlerinde ön tahminlerin hata sınırları dışında gerçekleşmesi ve ekonomide rakamların gerçeği yansıtmamasının temelinde, mevcut tarımsal verilerin standart dışı hataları yatmaktadır.

Gelir grupları arasındaki uçurumun, kayıt dışı ekonominin % 75 nin özellikle büyük tarım işletmelerinin istatistik veri toplama kaynaklarına verdiği hatalı ve yanlış verilerden oluştuğu bilinmektedir.

Türkiye de tarım dışında kalan tüm sektörlerde kayıt tutma mecburiyeti vardır. İlgili işletme bağlı olduğu oda veya birliğe tescil olmak ve ilgili devlet kuruluşunun her talebinde kayıtlarını ibraz etmek zorundadır. Türk Ticaret Kanunu ile düzenlenen bu kayıt tutma mecburiyeti tarım sektöründe sadece deftere tabi işlemler için geçerli olup, bunun dışındaki işletmeler için bu mecburiyet yoktur.

Türkiye de dikkatten kaçan diğer bir gerçek, üretici olarak tanımlanan tarım sektörü ve kırsal alan yaşayanları toplam nüfusun % 43 nü oluştururan en büyük tüketici kitlesini oluşturmasıdır.

Bu tüketici grubunun tüketim harcamalarını belgelendirme gerekliliği olmaması, bu kesime satılan tüketim ve dayanıklı malların kayıt dışı kalmasını kolaylaştırmaktadır. Bu yola bütçedeki yıllık kayıp toplam mal ve hizmet gelirlerinin % 23 nü oluşturmaktadır.

İşletmelerin kayıt altına alınmaları ile devlet hem kayıt dışı ürünlerin kayıt altına alınmasını, hem de tarımsal desteklemeler yoluyla kırsal alana giden kaynağın yerinde ve gerçek kullanıcısı tarafından kullanılıp ekonomiye geri dönmesini temin edecektir.

Çiftçi kültürünün düşüklüğü kayıt tutma alışkanlığının olmaması nedeniyle kayıt tutma işlemi aşamalı olarak yapılmalıdır.

Başlangıçta tarım işletmelerinin kayıtları devlet hizmeti olarak başlatılmalı ve tedricen işletme yapıları ve büyüklükleri dikkate alınarak Yeminli Müşavirlik büroları tarafından tutulmalıdır.

Kayıt sistemi bir taraftan tarımsal politikaların oluşturulmasında sağlıklı veri tabanı kullanımını sağlarken, diğer taraftan tarım işletmesinin üretim sorunlarının belirlenmesinde tarımcılara yol gösteren önemli bir bilgi olacaktır.

C- Üretici Birlikleri

Tarımda üretici birlikleri; bitkisel üretimin gelişmesini sağlayacak, bu amaçla teknik ve ekonomik yönden üreticilere rahberlik yapacak, tarımsal konulardaki haksız rekabeti önleyecek, fiyatın oluşmasında etkili olabilecek, üreticilere gübre, tohum, zirai mücadele ilaçları, mekanizasyon ve diğer tarımsal girdilerin teminini sağlayacak, üyelere eğitim ve yayım hizmeti götürecek, ürünlerin değerlendirilmesi ve pazarlanması konularında üyeler arası dayanışmayı sağlayacak, üreticilerin haklarını korumak üzere iç ve dış pazarlarda kalite standardı ve maliyet açısından rekabet gücü yüksek üretim hedefinin gerçekleşmesine katkıda bulunacak, gerekli araştırma ve ıslah çalışmaları faaliyetlerini yürütecek, gerektiğinde uluslararası ve ulusal düzeyde ilgili kuruluşlarla işbirliğinde bulunacaktır. Aynı zamanda üretici birlikleri işletmelerin kayıt altına alınmasını da kolaylaştıracaktır.

4-Tarimsal Ürün Sigortası

Sigorta ile sigortacılığın geliştiği sektör arasında gelişmişlik düzeyinde doğrusal bir ilişki mevcuttur. Sigortacılığın geliştiği sektörde dolayısıyla gelişmektedir. Yani sigorta gelişmede etkin bir rol oynamaktadır.

Türkiye tarım ülkesi olmasına rağmen tarım ürünleri sigortası gelişmemiştir. Türkiye de 1957 yılında başlayan tarım ürünleri sigortacılığı 1987 yılına kadar hiç gelişmemiş ve 1987 yılından itibaren gelişmeye başlamıştır. Ancak bu gelişme yeterli ve kapsamlı olmamıştır.

Bu gelişmenin yeterli olamamasının temelinde yasal engeller ve sigorta bilincinin yeterince gelişmemiş olması yatmaktadır.

Yasal engellerin başında 2090 ve 5254 sayılı kanunlar gelmektedir. "Muhıtaç çiftçiyce Tohumluk Yardımı ve Tabii Afetlere Maruz Kalan Çiftçilere Devlet Yardımı" olarak özelleşen bu yasalar tarım ürünleri sigortasının gelişimini engellemektedir.

Tarım, doğal tehlikeler nedeniyle ortaya çıkan belirsizliğin karar alma sürecinde önemli bir etkiye sahip olduğu sektördür. Bu nedenle tüm dünyada en gelişmiş piyasada ekonomilerinde bile kamu kurumları desteği vardır. Bu destek ülkelerin gelir düzeyi ile ilgili olup, ülkelere göre % 40 ile % 85 arasındadır. Kamu kurumları ya prim desteği sağlarlar veya hasara katılarak bu desteklerini kullanırlar.

Türkiye tarım sigortaları 1926 yılında Ticaret Kanunu'na Ziraat Sigortalar hakkında hükümler konulması ile başlamış ve günümüze kadar muhtelif gelişmeler ve 7 kanun tasarıları teklifi hazırlanmıştır.

Tarım ürünleri sigortası bugün Türkiye'de "Dolu Sigortası Genel Şartları" çerçevesinde sadece dolu ve yangın riskine karşı sigorta edilmektedir. Cam seralarda dolu ile birlikte yangın ve fırtına ek teminatı, plastik seralarda ise dolu ile birlikte sadece yangın teminatı " Sera Sigortası Genel Şartları" çerçevesinde verilmektedir. Dolu sigortası yapılan alanlar ancak bir milyon dolar olup, dolu riskine maruz alanların ancak % 4 ü civarındadır. Türkiye tarım alanlarının % 95 i dolu riskine maruz olup, bu alanın % 45 ne her yıl dolu düşmektedir.

Tarım sigortalarının konusu olan ve doğal riskler içinde yer alan dolu riski, sigortalama tekniği açısından dünya genelinde öncelikle sigortalanan ve bugüne kadar en çok gelişen sigorta alt branşını oluşturmaktadır. Dolu riski dışındaki doğal riskler kadastrofik özellikte sahip olan sel, kuraklık ve don gibi risklerdir. Tarım ürünleri sigortasının karlı bir sigorta branşı olmaması, sigortacılığa temel esas olan "Büyük Sayılar Kuralı" nın gelişmesini sağlayamaması ve primlerin yüksek olmasına sebep olmuştur.

Ürün sigortalama gelişmesi için devletin mali katkı yapması, bunun için çiftçinin ödemesi gereken sigorta priminin bir kısmının devlet tarafından karşılanması gerekmektedir. Bu faaliyetin yürütülmesi için " Tarım Sigorta Fonu" nun kurulması zorunludur.

Bugünkü halde sigorta şirketlerinin tarım sigortalama tek başlarına üstlenebilmeleri mümkün değildir. Şirketlerin mali ve teknik güçlerini birleştirip, bir havuz kurmaları ve giderek devletin bu havuz katılımlarını ve mali desteğini sağlaması gerekmektedir. Böylece dolu dışındaki diğer risklere teminat verilmesi mümkün olacaktır.

Başlangıçta sigorta bugünkü şekilde devam ederken, öngörülen devletin prim desteği olmadan havuzla yapılarak, bir taraftan devletin sigortalama dışındaki diğer risklere teminatlar için rezerv oluşması sağlanacaktır.

Dolu sigortasının gelişmesi ve yaygınlaşarak kazınması ile diğer (don, sel, kuraklık ve hayvanlarda salgın hastalıklar) aşamalı olarak teminat kapsamına alınarak sigorta edilecektir.

Tarım sigortası sisteminin sağlıklı oturtulması ve gelişmesini teminen 5254 ve 2090 sayılı yasalarda gerekli değişikliklerin yapılması, tarım sigortası eksperlik hizmetini yapacak bağımsız

tarım sigortaları eksperlerinin yetiştirilmesi ve istihdamı, hesaplamaların sağlıklı yapılmasını teminen, sigorta veri tabanlarını derleyip değerlendirecek ve kullanıcıların istifadesine sunacak bağımsız bir kurumun oluşması gerekmektedir.

D- Sözleşmeli Üretim

Yetiştiricilerin üretimini garanti altına alan, üreticilerle ürün ilk işleyicileri arasında imzalanan yazılı bir anlaşma veya sözleşme yolu ile yürütülen bir üretim şeklidir.

Bu üretim şeklinde yazılı sözleşme hem üreticinin hem de ürünün ilk işleyicisinin ham madde gereksinimini ve teminini garanti altına almanın araçlarını oluştururlar.

Bu sistemin yaygınlaştırılabilmesi için devlet tarafından belli miktarda prim ödemesi yapılmalıdır. Böylece yetiştiricilik sözleşmeleri ürünlerin teslimatı sonrası prime hak kazanacak ürünün alınıp satılabilirlik işlevine sahip olmasını (kayıt altına alınmasını) garanti altına alacaktır.

AB dede Roma Anlaşması'nın 85 ci maddesi sözleşmeli tarım uygulamalarına izin vermekte ve bu destek şeklini rekabeti bozucu uygulamalar arasında kabul etmektedir. Kaldı ki üreticilere daha iyi gelir imkanı sağlayacaksa yetiştiricilik sözleşmelerinin teşvik edilmesini de kabul etmektedir.

E- Tarımsal Kalkınma Kooperatifleri

Kırsal sanayiye geçişte öncelikle bu sanayiye kurabilecek, yaşatabilecek ve geliştirebilecek bir organizasyona ihtiyaç vardır. Ayrıca, kırsal alan için gerekli olan modern tarım hizmetlerini ulaştırabilmek içinde organizasyon gereklidir.

Çağdaş toplumun örgütlü bir toplum olduğu gerçeği dikkate alındığında ülkemizdeki sivil örgütlenme seviyesinin düşük oluşu, hatta kırsal kesimin bu konuda daha da geride seyretmesi organizasyonun önemini daha da artırmaktadır.

Kooperatifçilik özellikle kırsal alanda dağılık, düzensiz imkanları birleştiren, geliştiren ve güçlendiren, ulusal nitelikler kazandıran önemli bir dayanışma aracıdır. Bundan dolayıdır ki küçük aile işletmelerinin üretim gücünü ve gelirini arttırmak, dolayısıyla hayat seviyelerini yükseltmek için tarımsal amaçlı kooperatifler kalkınmanın temel araçlarından biri olarak kabul edilmektedir. Bu nedenle bu kooperatiflerin daha çok desteklenerek geliştirilmesi gerekmektedir.

HAYVANCILIKTA DESTEKLEME POLİTİKALARI

Prof. Dr. Erkan BENLİ

SETBİR Genel Sekreteri

Dünya ekonomisi 1960 yılından sonra 1973 petrol krizine kadar pek fazla bir sıklıkla karşılaşmamış ancak 1973'de başlayan ve 5 yıl kadar süren petrol fiyatlarındaki artış dünya ticaretini olumsuz yönde ve büyük ölçüde etkilemiştir. Petrol ithalatçı ülkeler özellikle dış borç ödeme güçlüğü ile karşılaşmışlardır. Bu dönemde gelişmiş ülkeler arasında büyük bir rekabet doğmuş ve bu durum küresel krizi daha da büyütüştür.

Bütün bu Dünya Ekonomisindeki olumsuz gelişmeler yeni bir ekonomik düzenin doğmasına neden olmuştur. Yeni ekonomik düzen ekonomide ulusal müdahalelerin olmadığı, fiyatların serbest piyasa koşullarında belirlendiği ve sermaye, mal ve hizmetin serbestçe dolaşabileceği küresel bir ekonomi olarak tanımlanmaktadır. Bu süreçte küreselleşme diyorum. Öte yandan Sovyetler Birliği'nin dağılması bu süreçte yeni bir ivme kazandırmıştır. Ancak küreselleşme süreci zaman içerisinde Dünya GSH'sinin dörtte üçünü yaratan kalkınmış ülkelerin büyük ölçüde etkisinde kalmıştır. Dünya ticaretinin büyük ölçüde liberalleşmesi Türkiye gibi kalkınmakta olan ülkelere uyum sorunu yaratmıştır.

Küreselleşme süreci, GATT gemisitesi altında yürütülen ve 7 yıl alan Uruguay Raund görüşmeleri sonucunda Nisan 1994'de Marakeş'te nihai senedin 125 ülke tarafından imzalanması ile yeni bir döneme girmiştir. Daha çok ABD ile AB'nin çıkar savası halinde geçen görüşmeler sonunda yapılan bu anlaşmayla ABD ile AB ve bazı Uzak Doğu ülkelerinin çıkarları korunmuş, gelişmekte olan ülkeler göz ardı edilmiştir. Öte yandan Kasım 1993'de imzalanan Maastricht Anlaşmasıyla Avrupa Topluluğu Avrupa Birliği'ne dönüşerek parasal birliğe birliğe

Türkiye ilk kez 24 Ocak 1980 istikrar tedbirleri ile küreselleşme sürecine entegre olmaya başlamış ve Dünya ekonomisine uyum sürecine girmiştir. Bu amaçla 1984'de Döviz kurları serbestleştirilmiş ve 1988'de Türk lirası konvertibil olmuş ve Türkiye Nisan 1994'de GATT Uruguay mihai senedine imza koymuştur. Ülkemiz daha sonra 1995 yılında faaliyete geçen Dünya Ticaret Örgütü (WTO)'nun kurucu üyelerinin arasında yer almıştır. Nihayet 1996 yılında halen faydasını tartıştığımız AB ile Gümrük Birliği Anlaşmasını yapmış ve küreselleşme sürecinde belirli bir dönemeci daha geçmiştir.

Dışa açılma politikalarının uygulamaya konması gerektiği pek çok yarar yanında Türkiye'ye büyük faturalara da mal olmaya başlamıştır. Özellikle Tarım sektörümüz bu gelişmelerden büyük ölçüde ve olumsuz yönde etkilenmeye başlamıştır.

Yeni ekonomik dünya düzeninde dış ticaretimizde hızlı bir büyüme görüldükten dış ticaret açığımız ve dış borçlar giderek çoğalmaya başlamıştır. Bu borçlar nedeniyle yapılan faiz ödemeleri ihmal edilmez rakamlara ulaşmıştır. Öte yandan GATT Uruguay Raund Nihai senedinde yer alan ve hacim olarak büyük bir bölümü oluşturan Tarım Anlaşması, yeni dünya düzeninde tarım sektörüne yönelik politikaları yeniden belirlemiş ve uygulamaya koydurmaya başlamıştır. Bu politikaların aşağıdaki gibi özelleşmek mümkündür.

1. Tarımsal üretim sağlanan destekler kaldırılacak

2. Üreticilere yapılan doğrudan destekler, araştırmaya, hastalıkla mücadele, alt yapı çevre koruma programlarına yapılan harcamalar devam ettirilecektir

3. Tarım ürünlerine yönelik ihracat sübvansiyonları kaldırılacak
4. Tarım ürünleri ithalatında uygulanan tarife dışı engeller kaldırılacak gümrük tarifelerine dönüştürülecek ve gümrük tarifeleri de giderek düşürülecek

Gelişmiş ülkelerde bu politikaları uygulamak kolaydır. Zira bu ülkelerde tarımsal üretim doğaya bağımlılıktan kurtarılmış, ürünleri depolama olanakları gelişmiş ve dolayısıyla fiyat dalgalanmaları önlenmiştir. Ayrıca tarım nüfusu azalmış ve doğrudan yardımla çiftçi nüfusunun gelir düzeyi korunabilmiştir. Oysa gelişmekte olan Türkiye gibi ülkelerde durum tamamen farklıdır. Tarımı destekleme gerekçemiz halen geçerliliğini korumaktadır. Zira yukarıda belirtilen hususlarda ülkemiz büyük sorunlar yaşamaktadır. Nitekim FAO tarafından yapılan bir araştırma Uruguay Raund Tarım Anlaşmasının gelişmiş ülkelerin lehine, Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerin aleyhine sonuçlar vereceğini göstermektedir. Özellikle Türkiye hayvansal ürünlerde ithalatçı konumu sürdürdüğünde, artan fiyatlar nedeniyle önümüzdeki yıllarda büyük ödeme faturaları ile karşı karşıya kalacaktır. Bu nedenle Türkiye’de gelişen ve değişen dünya ekonomik düzeni içerisinde gerekli rolü üstelenmek ve küreselleşme sürecine katılım açısından Ekonomik olduğu gibi Tarımda da gerekli yapısal değişimleri yapmak ve başta destekleme politikaları olmak üzere tüm Tarımsal Politikasını yeni baştan düzenlemek durumundadır.

Türkiye Tarımı artık bir yol ayrımına gelmiştir. Gübre desteği için 150 Trilyon dolaylarında kaynak ayıran karar vericiler Tarım sektörü içerisinde hayvancılık sektörüne 5 Trilyon ayırdık diye bölünme anlayışından kurtulmalıdırlar. Artık katma değer yaratan üretim dalları popülist yaklaşımlar bir tarafa bırakılarak ekonomik bir anlayışla değerlendirmeye alınmalıdır. Bu yaklaşım küresel ekonomiye entegrasyon açısından da önem arz etmektedir. Bu amaçla yapılması gerekenleri aşağıdaki şekilde özetlememiz mümkündür:

ÖNERİLER

1- Türkiye Avrupa Birliğinin benzeri ortak tarım politikası (OTP) sistemini kurmalı ve entegrasyonu hazırlanmalıdır.

2- Türkiye Hayvancılığı’nı bugünkü duruma düşüren temel nedenlerin başında hayvan ve hayvansal ürünler dış ticareti ve kredilendirme konularının bugüne kadar yanlış yönlendirilmesidir. Bu yönlendirmeler şimdiye kadar Tarım ve Köyişleri Bakanlığı’na ilaveten 15’den fazla kurum tarafından farklı şekillerde organize edilmiştir. Bu hususun düzeltilmesi için Tarım ve Köyişleri Bakanlığı etkin ve yönlendirici olmalıdır.

3- Tarımda Yeniden Yapılanma, Garanti ve Yön Verme Fonu kurulmalı, diğer fonların da % 10’u bu fona kaynak olarak aktarılmalı, bu fon kaynaklarının en az % 50’si hayvancılığı geliştirme faaliyetlerinde kullanılmalıdır.

4- Hayvansal üretimin, tarımsal üretim değeri içindeki payının % 50’ye çıkarılması hedef alınmalıdır.

5- Hayvancılık kredileri, optimal büyüklükteki ihtisaslaşmış işletmelere kontrollü bir şekilde verilmeli, kredilerin yerinde kullanılmasına özen gösterilmelidir. Bölgeler iklimi ile oluşan coğrafi farklılıklar ve pazara olan mesafeler gözönüne alınmalıdır.

6- Ürün bordları mutlaka kurulmalıdır.

7- Hayvancılığın tarıma katkısı ve geliştirme hedefleri gözönüne alındığında uygulanan kredi haminin çok dar olduğu görülmektedir. Örneğin; bütün planlı dönemlerde hayvancılık kredilerinin tarım kredileri, içindeki payı % 5 ile % 15 arasında olmuştur. Bu pay % 50 ve daha yukarı çekilmelidir.

8- Hayvancılığın girdilerinin % 70’i yemdir. Bu bakından; Ülke hayvancılığının en büyük sorunu olan kaba ve kesif yem üretiminin bir yandan meraları ıslah ederek, diğer yandan da yem bitkileri üretimini günümüz ekonomik koşullarına ve tekniğine uygun bir şekilde, ekim nöbeti içine sokarak artırmalıyız. İkinci ürün tarımsal faaliyetleri teşvik edilmelidir.

- 9- Yem ve yem hammaddeleri üretimi desteklemeli ve dünya fiyatlarından temini mutlaka gerçekleştirilmelidir.
- 10- TMO, yem fabrikalarında tahıl girdisi sağlanmalıdır. Ucuz ihracat yoluyla eritilmeye çalışılan üretim fazlalıkları, stoklanıp hayvancılığın tüketimine sunulmalıdır.
- 11- Ciddi sanayi tesisleri kayıt dışı üretim işletmeleri ile bazı belediye mezbahaları yeterli dananın ve düzenlemeye sahip olamayan kesim yerlerinin haksız rekabete karşı karşıyadır. 560 sayılı KHK'ye bağlı kombinatlar için önemli olan bu durum, süt sanayi için de söz konusudur. Vergi dışı ekonomi ile ilgili fakat yeterli hijyenik ve teknik koşulları olmayan haksız rekabete önleyici tedbirler ihtiyacı vardır.
- 12- İç piyasayı olumsuz etkileyen ucuz ve/veya kalitesiz mal ihalatı ya da ihracat karşılığı ihalat başta süt tozu tesisleri olmak üzere birçok gıda ünitelerini ağıl duruma sokmaktadır. Sanayide mütadahalik stokların oluşturarak bisküvi, çikolata ve böyle ihracatı yapan kuruluşların ihtiyacı, ihale fiyatlarının düzeyinde, bu stoklardan temin etmek hem ekonomik kazanç, hem üretim artışı ve hem de fiyat istikrarı yönünden çok önemlidir.
- 13- Türkiye'nin dünya gıda pazarlarındaki yerini koruması ve yeni pazarlara açılması açısından ihracatın teşviki zorunludur.
- 14- Kaliteli ve hijyenik nitelikli temel besin maddelerinin tanıtımı ve talebini artırmak için tanıtım ve reklam programlarının teşviki çok önemlidir.
- 15- Hayvan ve hayvansal ürün pazarlamasında düzenli işleyen bir pazarlama sisteminin kurulması, ihtisaslaşmış optimum büyüklüğe sahip hayvancılık işletmelerinin kurulmasına bağlı görülmektedir.
- 16- Kültür balıkçılığında üretim izni alınması zor ve birçok kuruluşun gelişkin iznine bağlıdır. Önemli bir ihracat potansiyeli olan kültür balıkçılığının bürokratik zorlukları ortadan kaldırmalıdır. Bu sektörde yavru avcılığında dayalı olmanın kurtarılarak üretimi küçüğe esasına dayandırılması için elverişli ortam sağlanmalıdır.
- 17- Hayvan hastalıkları üreticinin belini bükken bir sorun olmaktan çıkarmalı, Sap Enstitüsü ve diğer aşılama üretilmesi için teşvik edilmelidir.
- 18- Hastalıklarla mücadelede hizmetlerin daha etkin yürütülmesi için Bakanlık teşkilatlarında olumlu bir revizyon kaçınılmaz hale gelmiştir. Hayvan sağlığı ve biriki sağlığı işleri birbirinden kesinlikle ayrılmalıdır. Veteriner teşkilatının ülke hizmetlerini düzenli bir şekilde yapabilecek hale getirilmesi için yeterli araç, gereç ve teknik personel takviye edilmesi gerekmektedir.
- 19- İthalatta alınan fonlar, stopaj ve KDV, hayvancılık teşviklerine kaynak olarak kullanılmalıdır.
- 20- Hayvansal ürün ihalatında Avrupa Birliği benzeri sisteme geçmek gerekmektedir. Hayvansal ürünlere uygulanan korumacı Avrupa Birliği ile eşdeğer seviyelerde tutulmalıdır.

TARIMA DAYALI SANAYİLERDE DESTEKLEME POLİTİKALARI

Ergin ERZURUMLU

Makarnacılar Derneği Genel Sekreteri

I- MAKARNA SEKTÖRÜNÜN TARİHÇESİ VE GELİŞİMİ

Makarna tahıl ürünleri içerisinde çok eskiden beri bilinen ve dünyada en yaygın olarak tüketilen gıda ürünlerinden birisidir.

Bugün buğdaydan yapılan sanayi ürünleri içerisinde tüketim miktarı ve beslenmedeki önemi bakımından ekmekten sonra gelmektedir. Ancak son yıllarda dünyada buğdayın makarna şeklinde tüketimi, ekmeğin tüketimine oranla artmaktadır. Makarnanın bu kadar yaygın olmasının nedeni, uzun süre muhafaza edilebilmesi, çeşitliliği, kolayca hazırlanması, lezzeti, besleyici ve ekonomik bir gıda maddesi olmasıdır.

Makarna yapısında bulunan kompleks karbonhidratların hızlı bir şekilde parçalanıp enerjiye dönüşebilmesi nedeniyle şişmanlatmayan, mineral ve vitamin açısından oldukça zengin önemli bir besin kaynağıdır.

M.Ö. 1700 yıllarında Çin’de kullanıldığı tahmin edilen makarnanın 1292 yılında Marco Polo tarafından, bugün için makarnanın anavatanı sayılan İtalya’ya getirildiği sanılmaktadır.

İtalya’da hızla gelişen makarna üretimi kısa sürede Fransa ve diğer Avrupa ülkelerine yayılmıştır. A.B.D. ye göç eden İtalyan’lar (1789) beraberlerinde makarnayı da götürmüşler, böylece A.B.D. de makarna ile tanışmıştır.

Başlangıçta, tamamı ev yapımı olarak hazırlanan makarna, endüstri şeklini ilk kez İtalya’da almış ve ilk fabrikasyon üretim 1800 lerin başında yapılmıştır. Başlangıçta tahtadan yapılmış makinalarda ve insan gücüyle yapılan üretim, yerini 1860’larda daha gelişmiş makinalarla gerçekleştirilen üretim şekillerine bırakmıştır. XX. yüzyılın başında ise daha modern makinalar (karıştırıcılar, yoğurucular, hidrolik presler, kurutma kabinleri) makarna fabrikalarında kullanılmaya başlamıştır. İlk seri üretim yapan makarna hattı 1946 yılında bir İsviçre firması tarafından gerçekleştirilmiştir.

Günümüzde makarna üretimi, yüksek teknoloji ürünü, seri üretim yapan modern makinalarla yapılmaktadır.

Memleketimizde önceleri tamamı ev yapımı olarak “ERİŞTE” adı altında tüketilen makarnanın sanayi olarak Türkiye’ye giriş tarihi 1922’dir.

Bu tarihten de anlaşılacağı üzere Türkiye’de buğdaydan imal edilen irmik ve makarna tesisleri ilk kurulan gıda sanayi dallarından birisidir.

İlk makarna tesisi İzmir - Bayraklı’da kurulmuş olup, Türkiye’de üretim 1950 lere kadar küçük kapasiteli tesislerde yapılmıştır.

1960 yılından sonra memleketimizdeki makarna fabrika sayısı ve üretim kapasitesinde artışlar olmuştur.

1962 yılında 33.000 ton/yıl olan kurulu kapasite, 1970 li yıllarda büyük fabrikaların açılmaya başlamasıyla 100 bin ton/yıla 1980 de 250 bin ton/yıla ve yeni fabrikaların yanısıra diğer fabrikalarında kurulu kapasitelerini artırmaları sonucu 1993 yılında 530 bin ton/yıl ve 1997 yılında da 700 bin ton/yıl’a yükselmiştir. 1999 yılı sonunda ise kurulu kapasitenin 800 bin ton/yıl’ı aşacağı tahmin edilmektedir.

Türkiye mevcut makarna üretim kapasitesi ile İtalya, A.B.D., Rusya ve Brezilya' dan sonra dünya sıralamasında 5. inci sırada bulunmaktadır.

Sektördeki mevcut üretim tesisleri, coğrafi olarak makarnalık (durum) buğdayının yetişme alanları olan Güneydoğu Anadolu, Orta Anadolu ve Batı Anadolu' da yoğunlaşmaktadır. Gaziantep ili en önemli üretim bölgesidir. Türkiye' de mevcut üretim kapasitesinin yaklaşık % 40' ı burada bulunmaktadır. İkinci önemli üretim bölgesi ise toplam üretim kapasitesinin % 35 ni gerçekleştiren Orta Anadolu bölgesidir. Ege bölgesinin toplam üretimdeki payı da % 25 dir.

Sektörde dış pazarlarda pay sahibi olan entegre tesislerin yanı sıra, mahalli özellik arzeden tesislerle birlikte 26 civarında fabrika bulunmaktadır.

Türk makarna fabrikaları teknolojik olarak İtalyan üreticilerle rekabet edebilecek düzeydedir. Özellikle dış pazarlarda pay sahibi olan üreticilerimiz oldukça modern 2000 li yılların teknolojisine sahip, bilgisayar destekli entegre tesislere sahiptirler.

Son yıllarda tevsi alanında kurulan bu tesisler birçok İtalyan üreticisini kışkırtacak teknolojik özelliklere sahiptir.

Ülkemizde Türk Standartlar Enstitüsü tarafından yayınlanan TS 1620 standardı makarna için tatbik edilmektedir. İhrac mallarında ise ülkelere göre farklı spesifikasyonlar ve standartlar üretimde rol oynamaktadır. Son yılların ilgi odağı, bir nevi kalite sistem standardı olan ISO 9000 üzerinde makarna firmaları tarafından çalışmalar ve adaptasyonlar yapılmakta olup, bazı firmalarımız ISO 9001 ve ISO 9002 Kalite Güvencesi Sistem Belgesini almışlardır.

Ülkemizde un ve unlu mamullerin tüketiminin oldukça yüksek olduğu karşısında makarna tüketimi yetersiz kalmıştır. Kişi başına düşen tüketim, makarna sektöründe söz sahibi olan diğer ülkelerdeki, tüketime göre çok düşüktür.

Yıllık tüketim miktarı 1962 yılında ortalama kişi başına 1,2 kg. iken, 1978 yılında 3,9 kg.a, 1983 yılında 4,3 kg.a, 1995 yılında 5 kg.a yükselmiş olup, yurdumuzda halen fert başına 5,2 kg. makarna tüketilmektedir.

İnsanların en muhtazakar oldukları alan yemek alışkanlıklarıdır. Başlangıçta köyden kentlere hızlı bir geçiş olacağı düşünüldüğü gibi, insanların kendi makarnalarını yapma alışkanlıklarını bırakacakları, giderek fabrika üretimi makarnalar kullanacağı beklentileri, makarna tüketiminin artmasına yol açacağı tahminlerini de beraberinde getirmiştir. Ancak bu tüketim artışı beklentileri, tahminlerin çok altında kalmıştır. İnsanların beslenme alışkanlıklarının değişimi göç olgusu kadar hızlı olmamıştır.

Türkiye' de makarna tüketiminin düşük olmasının diğer bir ifadeyle arzu edilen seviyeye gelmemesinin diğer sebepleri de :

- Sos kalitesinin Türk mutfağında yerleşik olmaması,
- Makarna pişirilmesi konusunda halkımızın yeterli bilgi sahibi olmaması,
- "Makarna şişmanlatır " düşüncesi,
- Üretimde geçitliliğin çok yeni başlamış olması,
- Makarnanın besleyici değerin yeterli olmadığı düşünülmesi olmaktadır.

Yeterli olmayan bu tüketimi artırma yönünde derneğimizce bazı çalışmalar başlatılmıştır. Özellikle "makarna şişmanlatır" olgusunun yanlışlığı kamuoyuna duyurulmaktadır.

Sektör olarak önümüzdeki 5 yıl içinde kişi başına yıllık tüketimin 8 kg. a çıkarılması hedeflenmiştir.

Türkiye'nin makarna ithalatı yok denecek kadar azdır. Yıllık 300 ton seviyesinde ithalat yapılmaktadır.

İthal makarnanın Türk pazarında tutulmamasının nedeni fiyatından kaynaklanmaktadır. Halen 1 kg. ekmek fiyatının altında iç piyasada satılan yerli makarnaya nazaran ithal makarnanın fiyatlarının çok yüksek olması, esasen makarna tüketiminin az olduğu ülkemizde makarnanın ilgi görmesini engellemektedir.

Türkiye dünya da çok az şeyde olumlu olarak ikincidir. Bunlardan biride makarna ihracatıdır. İtalya'dan sonra dünyanın en çok makarna ihraç eden ülkesi Türkiye'dir.

Memleketimizde kurulu kapasitenin iç talepten çok fazla olması ve fabrikaların atıl kapasitelerini değerlendirilmesi için makarna sektörü kendine dış pazar aramaya başlamış ve ilk ihracatını 1970 yılında 13 ton olarak gerçekleştirmiştir.

1980 li yılların başında makarna ihraç eden ülkeler arasında kendine yer edinen Türkiye 1980 - 85 yılları arasında 2,1 - 4,9 bin ton arasında değişen makarna ihracatı gerçekleştirmiştir.

1985 yılında Rusya ve BDT na, 1987 yılında da A.B.D. pazarına açılan Türk Makarna Sektörü, ihracatını sürekli artırarak 1991 yılında 48 bin tona, 1992 yılında 60 bin tona, 1994 yılında 85 bin tona, 1995 yılında 11 bin tona ve 1997 yılında da 134 bin tona yükselmiştir.

II - TÜRK MAKARNA SEKTÖRÜNÜN SORUNLARI

Makarna üreticisi hem kalite hem de fiyat dengesini koruyabilmek için, büyük güçlüklerle karşı karşıyadır.

Bu güçlüklerin başında sektörün yeterli ve kaliteli ham madde temin edememesi gelmektedir.

Bilindiği üzere makarnalık buğdayın orijin merkezi Anadolu'dur. 1970 yıllarında makarnalık buğday ekilişleri bakımından Türkiye'deki bölgeler incelendiğinde Orta Anadolu' da % 50 Trakya ve Marmara' da % 60, Güneydoğu Anadolu'da % 75 ve Akdeniz' de ise % 25 - 30 civarında bir ekim alanı varken, bugün bu oranlar Trakya, Marmara, Ege ve Akdeniz'de % 5 in altına, Orta ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde % 15 - 20 ler seviyesine inmiştir.

Geçmişte toplam buğday üretiminin % 30 unu makarnalık buğdaylar teşkil ederken, bugün bu oran % 8-10 lar seviyesindedir. Dolayısıyla makarna üreticisi kaliteli buğday temin edememektedir.

Türkiye'de kaliteli olarak tescilli makarnalık buğday çeşitleri olmasına rağmen, üretilen makarnalık buğday düşük kalitededir. Çünkü üreticiler tohumluklarını periyodik olarak değiştirememektedirler. Sertifikalı tohumluk kullanımı çok düşüktür ve yetiştirme teknikleri üreticilerce yeterli bilinemediğinden uygulanamamaktadır.

Türkiye' de tescilli 15 den fazla makarnalık buğday çeşidi mevcuttur. Bunların en yaygın olarak üretilenleri Kunduru (% 29), Diyarbakır - 81 (% 24), Çakmak - 79 (% 11), Gediz - 76 (% 9) ve Sham - 1 (% 6) dir.

Yukarıda belirtilen durum muvacehesinde uluslararası makarna pazarında ki en azından payımızı koruyabilmek için kaliteli makarnalık buğday ithalatı yapma zarureti doğmaktadır.

Bu durumun önlenmesi ve çiftçimizin daha fazla desteklenmesi için, anavatanı Türkiye olan makarnalık (durum) buğdayda tohumluk üretimine önem verilerek yüksek verimli, soğuğa ve hastalıklara dayanıklı çeşitlerin ıslahı yapılmalı, kalitesiz çeşitler üretimden kaldırılmalıdır.

Çünkü buğday üretimini hem miktar, hem de kalite açısından en az gübre kadar etkileyen kaliteli tohum kullanımımızdır. O nedenle tohum ıslahı ve araştırması yapacak ve çeşit geliştirecek kuruluşlara teşvikler verilmeli, kaliteli tohumluk üreten kuruluşlar desteklenmelidir. Çeşit koruma kanunu bir an evvel çıkarılarak kaliteli tohum kullanımını özendirme bakımından bu tohumluklar çiftçiye cazip şartlarla dağıtılmalıdır.

Ayrıca, TMO, üretici kuruluşlar, araştırma enstitüleri ve sektör temsilcilerinin katılımıyla bir komisyon oluşturularak, her yıl hangi yörede hangi çeşitlerin dağıtılacağına ve üretilmesine birlikte karar verilmektedir.

Bilindiği üzere Avrupa Birliğinde makarnalık buğday için müdahale alımları, İtalya, İspanya, Fransa, Yunanistan ve Portekiz gibi birliğin Güney ülkelerinde 1 Ağustos-30 Nisan dönemi için sınırlanmıştır. Ayrıca bu ülkelerin ekime elverişli olmayan bölgelerinde durum buğdayı ekimine ayrılan alanlar için ek bir ödeme yapılmaktadır. Bu ödeme 1997/98 üretim dönemi için 358,63 ECU / hektar olarak belirlenmiştir.

Yurdumuzda da buna benzer uygulamaya gidilerek yukarıda belirtilen komisyonun belirleyeceği çeşitlere ve ürütime karar verilen yörelere ekmeçlik buğdaya nazaran makarnalık buğday üretiminin teşvik edilmesi için %25 civarında bir fiyat farkı verilmesi uygun olacaktır.

Türk makarna sektörü gerek siyasal ve gerekse ekonomik eşitsizliklere rağmen, uluslararası pazarlarda rakipleri ile giriştiği mücadelelerden galip çıkarak bu alanda kendine iyi bir yer edinmiş olmakla beraber, dünya pazarlarındaki bu yerimizi koruyabilmek için sektörün rekabet kabiliyetinin artırılması gerekmektedir.

Bunun için, buraya nasıl geliştirmeye de bakmak gerekmektedir.

Türkiye'deki tüm makarna fabrikaları üretim için gerekli olan imtihi kendileri üretir. Avrupa ve Amerika ülkelerinde yaygın olmayan bu sistem Türk üreticilerinin öncelikle büyük maliyet, standartsızlaşım, yüksek kalite gibi avantajlar sağlar. Sağlanan bu avantajlar sonucu, başlangıçta makarna sektörü dünya pazarlarına da önceleri rakiplerinden daha ucuza mal satmış, diğer taraftan Rusya ve Türk Cumhuriyetleri pazarlarına girilmesi ile birlikte bugünkü durumuna gelmiştir.

Ancak özellikle son yıllarda durum buğdayı üreticisi ülkelerin ürümi teşvik etmesi ve çeşitli sübvansiyonlar uygulaması Türkiye'nin aleyhine olmuştur.

Bu şekilde uluslararası piyasalardaki fiyat farkı avantajımız azalmış, rekabet gücümüzde o oranda düşmüştür.

Diğer taraftan uluslararası pazarlardaki rakiplerimiz, içinde bulunduğumuz siyasi ve ekonomik örgütlerin avantajlarını da çok iyi kullananlardır. Avrupa Birliği üyesi makarna ihrac eden ülkeler (İtalya, Fransa, İspanya, Yunanistan) bu pazarlarda kotasız ticaret yapabildikleri, 1.1.1996 tarihinde Türkiye ile Avrupa Birliği arasında gerçekleştirilen Gümrük Birliği çerçevesinde işlenmiş tarım ürünlerinden makarna da halen tarım payı olarak ton başına karşılıklı 106,7 ECU gümrük vergisi ile yıllık 2,5 milyon ECU tutarında karşılıklı tarife kotası uygulanmaktadır.

Sektör olarak topluluk içinde daha iyi rekabet edebilmek için öncelikle miktar kotasının kaldırılması ve vergilerin karşılıklı sıfırlanması yönünde bir çalışma başlatılmıştır.

Diğer bir önemli pazaramızda ABD dir. 1995 yılına kadar ihracatta ilk sıra ABD pazarı iken, ABD nin bu tarihte İtalyan ve Türk makarnaları için başlattığı Antidamping soruşturması ve akabinde uyguladığı yüksek antidamping ve telafi edici vergiler nedeniyle bu ülkeye yapılan ihracat hemen hemen durmuştur. Aradan geçen süre içerisinde bir firmamız ABD Ticaret Bakanlığı'na müracaat ederek bu vergilerin kaldırılması talebinde bulunmuş ve yapılan inceleme sonucunda bu firmamızın talebi haklı görülerek antidamping vergisi sıfıra indirilmiştir. ABD ye makarna ihracatı yapmayı planlayan diğer firmalarda bu konuda aynı şekilde müracaatta bulunmak üzere hazırlıklarını sürdürmektedirler.

ABD'deki Antidamping ve Telafi Edici Vergi uygulamalarının tüm firmalarımız için kaldırılması konusunda Dış Ticaret Müsteşarlığı yetkililerinin konuyu sahipsizlemeleri, bilgi ve kaynak sağlama konusunda daha aktif olmalarını beklemekteyiz.

ABD pazarında karşılaşılan ikinci darboğaz da bu ülkeye olan uzaklık farkımızdır. Bu makarna maliyetine ulaşım farkının da eklenmesi anlamına gelmektedir. Oysa bu pazarda İtalya'dan sonra Türkiye'nin en büyük rakibi Kanada'dır. Kanada'nın böyle bir sorunu yoktur. Ayrıca Kanada yıllardır tarım ve tarım ürünleri konusunda ABD ile işbirliği yapmakta ve bunun avantajlarından makarna sektörü de yararlanmaktadır. İtalyan makarnaları ise, yılların verdiği alışkanlıktan dolayı gerek bu pazarda ve gerekse diğer pazarlarda, Türk makarnalarından daha yüksek fiyatlarla alıcı bulabilmektedir.

Türkiye'nin makarna ihracatında halen ilk sırayı Rusya almaktadır. Bunu diğer Bağımsız Devletler Topluluğu ülkeleri izlemektedir.

1998 yılının ikinci yarısında Rusya' da meydana gelen ekonomik kriz özellikle son aylardaki ihracatımızı önemli ölçüde etkilemiştir.

Gerek ABD ve gerekse Avrupa birliğindeki gelişmeler ile Rusya ve BDT ülkelerinin bu ekonomik kriz ile stabil pazar olmadıklarının görülmesi sonucu sektör, yeni pazarların arayışı içine girmiştir. Nitekim Hindistan ve Pakistan gibi Güney Asya ve Asya Pasifik ülkelerinde makarna tüketim alışkanlıkları ve bu ülkelere makarna ihraç etme imkanları üzerinde çalışmalar başlatılmıştır.

Yukarıda belirtilen olumsuzluklara rağmen TMO uzun süredir sektörece talep edilen ve bir türlü gerçekleşmeyen makarna ihracatında dünya fiyatlarıyla makarnalık buğday satma projesini hayata geçirmiş ve 98/ 11033 sayılı Bakanlar

Kurulu Kararı ile un, makarna, irmik, bulgur ve bisküvi ihracatı yapan ve Türkiye'de yerleşik, dahilde işleme izin belgesine sahip kişi ve kuruluşlara, ihracat yapmak kaydıyla, dünya piyasa fiyatları esas alınarak TMO tarafından belirlenecek fiyat ve şartlarla buğday satışı yapmak üzere TMO Tarım ve Köyişleri Bakanlığı'na görevlendirilmiştir.

TMO nun halen uygulamakta olduğu bu politikanın sürekli kılınması ve daha sağlıklı yürütülmesi için Avrupa Birliğinde olduğu gibi sektör temsilcilerinin de içinde yer aldığı ve belli periyotlarda toplandığı bir fiyat izleme ve tespit grubunun (Durum buğday bordu) kurulması isabetli olacaktır.

Bu hasat döneminde ülkemizde ve dünyada hububat üretiminin iyi olmasına rağmen, makarnalık buğdaylar için açıklanan destekleme alım fiyatlarının dünya fiyatlarına nazaran çok yüksek tutulması sonucu, TMO de son yılların en fazla makarnalık buğday alımını gerçekleştirmiştir. Devreden stoklarla beraber elinde rekor seviyede stok bulunduran TMO haklı olarak ihtiyaç fazlası bu stoklarına ihraç imkanları ararken, ithalatın önlenmesi içinde % 40 olan gümrük vergisi Ağustos /1998 de % 50 ye çıkarılmıştır.

Ancak Avrupa Birliği ile yapılan Gümrük Birliği Anlaşmasına istinaden bazı ürünlere karşı verilen taviz sonucu 1998 yılından itibaren her yıl 200 bin ton ekmeçlik ve 100 bin ton makarnalık buğdayın iç piyasada kullanılmak üzere topluluk üyesi ülkelere sıfır gümrük vergisi ile ithalatı öngörülmüş ve bunun sonucunda gümrüksüz buğday ithalatı yapılmaya başlanmıştır.

Bir taraftan elindeki fazla stokları ihraç etmekte olan TMO ne bu ithalatın yetkisi ve denetimi verilmediğinden iç piyasada ciddi bir haksız rekabet yaşanacağı gibi yapılan ihracat ve ithalattan dolayı ülkemizin büyük zararlarla yüz yüze kalması kaçınılmaz olacaktır.

Bilindiği üzere ülkemiz makarna üretiminde talebin çok üzerinde büyük bir kurulu kapasite mevcuttur. Kapasite kullanımı büyük firmalarda % 75, küçük firmalarda da % 40 lar civarında gerçekleşmektedir.

Buna rağmen hala yeni yatırım teşvikleri verilmektedir. Sektördeki mevcut atıl kapasite göz önünde tutularak yeni işletme kuruluşunun teşvik edilmemesi, sadece modernizasyon, AR-GE ve tevsi işlemlerinin desteklenmesi daha doğru olacaktır.

Kaynak - Ulusal İtalyan Makarna Enstitüsü - Roma - İtalya - 1992

İTALYAN ADI	TÜKETİM (kg)
İtalya	27.0
Venezuela	12.7
İsviçre	9.1
Yunanistan	8.5
A.B.D.	8.5
Portekiz	7.0
Mısır	6.8
Fransa	6.7
Kanada	6.3
Türkiye	5.0
Almanya	4.5
Belçika	4.5
İspanya	4.1
İsviçre	3.5
Avustralya	2.1
Danimarka	2.0
İngiltere	2.0

Tablo - 2: Bazı Ülkelerdeki Makarna Tüketimi (Yılda Kişi Başına Kg. Olarak)

Adı	Yeri	Spaghettili Üretimi Ton/gün	Kesme Üretimi Ton/gün	Toplam Üretim Ton/gün
NUH	Ankara	90	290	380
ÖBA	Gaziantep	65	225	290
FİLİZ	Bolu	70	130	200
KARTAL	İzmir	70	130	200
PİYALE	İzmir	70	130	200
BESLEN	Gaziantep	65	105	170
SULTAN	Manisa	30	70	100
SELVA	Konya	25	75	100
MUTLU	Gaziantep	-	96	96
TAT	Gaziantep	30	90	120
BARSAN	Denizli	35	35	70
ECE	Gaziantep	10	60	70
ÖĞÜN	Gaziantep	-	48	48
DOĞA	Gaziantep	15	50	65
DOYUM	Burdur	24	35	60
GÖYMEN	Gaziantep	15	35	50
POST	Çorum	-	50	50
TADİM	Konya	-	40	40
TÜRKMEN	Çankırı	-	36	36
CAN	Burdur	-	30	30
ÖZLE	Çankırı	-	30	30
VAYLA	Ankara	-	30	30
ÜNAL	Uşak	-	30	30
ÖRNEK	Gaziantep	-	15	15
TOPLAM KAPASİTE		614	1.865	2.480

Tablo - 1: Türkiye'deki Makarna Fabrikaları ve 1998 Yılı Günlük Kapasiteleri

Tablo – 3 :Türkiye'nin Makarna İthalatı

<u>Yıllar</u>	<u>Miktar (Ton)</u>
1987	26
1988	2
1989	1
1990	45
1991	51
1992	139
1993	320
1994	136
1995	179
1996	311
1997	305

Tablo – 4: Türkiye'nin Makarna İhracatı

<u>Yıllar</u>	<u>Miktar (Ton)</u>
1970	13
1980	2.197
1981	3.519
1982	3.870
1983	3.189
1984	4.920
1985	8.723
1986	12.650
1987	16.917
1988	23.159
1989	16.844
1990	13.021
1991	48.105
1992	59.731
1993	52.856
1994	85.463
1995	111.230
1996	108.894
1997	135.989
1998	93.996

Tablo – 5 : Türkiye'de Makarna Üretimi ve Talep (Bin Ton)

<u>Yıllar</u>	<u>Üretim</u>	<u>Talep</u>
1991	323.000	275.000
1992	344.000	284.000
1993	348.000	295.000
1994	383.000	298.000
1995	418.000	306.000
1996	426.000	317.000
1997	462.000	326.000
1998	374.000	280.000

Kaynak : DPT Yıllık Programları, Muhtelif Yıllar

PANEL

**TÜRKİYE'DE TARIMSAL DESTEKLEMELER VE
SİYASAL PARTİLERİN YAKLAŞIMLARI**

PANEL YÖNETİCİSİ:

*Prof. Dr. Ziya Gökalp MÜLAYİM
Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi*

KONUSMACILAR:

*Mete BÜLGÜN
ANAP Çankırı Milletvekili*

*Doç. Dr. Metin ŞAHİN
DSP Antalya Milletvekili*

*Ahmet KÜÇÜK
CHP Çanakkale Milletvekili*

**TÜRKİYE'DE TARIMSAL DESTEKLEMELER VE
SİYASAL PARTİLERİN YAKLAŞIMLARI
PANELİ**

Prof. Dr. Ziya Gökalp MÜLAYİM
Ankara Üniversitesi Ziraat Fakültesi

Panelimizin konusu Türkiye'de tarımsal desteklemeler ve siyasi partilerin yaklaşımlarıdır. Esasında konuşmacı arkadaşımız 5 sayın milletvekili idi, fakat 2 sayın milletvekilimiz Sayın Musa Demirci ve Sayın Zeki Ertugay mazeret beyan etmişler, gelemiyorlar. Böylece oturuma katılacak 3 arkadaşımızı tekrar tanıtıyorum. ANAP Çankırı Milletvekili Sayın Mete Bülgün, DSP Antalya Milletvekili Sayın Metin Şahin, CHP Çanakkale Milletvekili Sayın Ahmet Küçük.

İki gündür konuyu tartışıyoruz, tarımsal desteklemeler üzerinde konuşmalar yapılıyor ve desteklemeler konusunda bilim adamları, bürokratlar, uzmanlar, uygulayıcılar görüşlerini bildirdiler, fakat destekleme konusu esasında siyasi bir konu; çünkü, ürünlerin nasıl destekleneceği, ne kadar destekleneceği, hangi ürünlerin destekleneceği ve nihayet siyasetin vereceği kararlar, yani hükümetlerin kararı, hükümetler de biliyorsunuz çok partili rejimlerde ülkemizde de siyasi partilerden nihayetler oluşuyor, yani siyasi partiler hükümetleri kuruyorlar ve bu bakımdan siyasi partilerin görüşleri çok önemli; çünkü, siyasi partiler mevcut programlarına akseden görüşlerini nihayette hükümete aksettiriyorlar ve uygulamaya koyuyorlar. Her ne kadar biz bürokratlar, bilim adamları devamlı şikayet ediyoruz, şöyle yapılınsın, böyle yapılınsın, ama tabii ki, siyasilerin de kendilerine göre bütünüyle, ülke bütününe düşünerek verecekleri kararlar var. Bu bakımdan destekleme ülkemiz için çok önemli bir konu, 3 siyasi parti temsilcisi arkadaşımız var, bunların bu konulardaki, kendi şahsi görüşlerini değil, partilerinin görüşlerini ve tabii partilerinin görüşleri derken de, programlarına dayanan partilerin görüşlerini burada almaya çalışalım, çünkü şahsi görüşleri farklı da olabilir. Siyasi partilerin görüşleri daha kalıcıdır ve uygulamaya dönüktür, yani hükümetlerin uygulamasındaki politikalar, siyasi partilerin programlarındaki görüşler olacaktır. Bu bakımdan arkadaşlarımdan ricam, mümkün olduğu kadar parti görüşlerini, bu tarımsal desteklemeler konusunda, kendi partilerinin görüşlerini belirtmelerini rica edeceğiz.

Doç. Dr. Metin ŞAHİN
DSP Antalya Milletvekili

Sayın Başkan, sayın milletvekilleri, sayın konuklar; sözlerimin başında hepinizi saygıyla selamlarım. Ben programın başından beri aranızda bulunmaktayım. Türkiye'de tarımsal desteklemeler konusunda belli bir süreye ihtiyaç vardır. Türkiye'de tarımsal desteklemelerin içinde bulunduğumuz rekabetçi ortamda artık çiftçilerimizin, köylülerimizin gerçek anlamda bir üretici formasyonuna, bir yapıya kavuşması lazım. Ekonomik bir faaliyet yaptığını görmesi lazım, bunun kâr ve zararını görmesi lazım. Bundan tabii ki, yaşamını giderek iyileştirmesi gerekir. Türkiye bu çerçevede olaylara bakamıyor ve günlük yaşıyor ve büyük sıkıntı oluyor.

Peki, yine de bütün buna rağmen destekleme yapılmıyor mu; hayır. Yapılıyor. İşte arkadaşlarımız burada saydılar, bir sürü alan sayıldı, değişik desteklemeler olsun, sübvansiyonlar olsun, adları konuluyor, alanlar var, bir şeyler var, yapılıyor da değil, hatta bir ölçüde göre OECD ülkelerinden fazla da yapılıyor Türkiye'deki desteklemeler. Ne derece doğru rakamlar var, ama burada rakam konuşamamaya özen göstereceğim, ama yine de tespit ettiğim bir rakam şu: GSYİH'da OECD ülkeleri yüzde 1.3 olarak tarıma destek payı ayırmış, Türkiye'de ise yüzde 7-8'lerde ve buna baktığımız zaman da o zaman oldukça yüksek bir destekleme de söz konusudur. Bakıyoruzuz bütçelerden para ayırıyoruz, işte KİT transferleri var, giridi sübvansiyonları var, doğrudan ödeme var, arifeler zaman zaman buna neden oluyor ve de en önemli pay kredi, yüzde 60'lar dolayında, yani yüzde yüzük bir destekleme içinde kredi desteği var. Bu oldukça yüksek boyuttadır. Özetle destekleme de var, bir şeyler de yapılıyor. Bütün bunlara rağmen bir şeyler de var, ama kimseyi memnun edemiyoruz, biraz önce ifade etmeye çalıştığım gibi.

Arkadaşlar, Amerika'da farklı destekleme var, Avrupa'da farklı destekleme yaklaşımları var ve çok kaba hatları bir piyasa fiyat desteği denem bir model ayrılar kazanıyor zaman zaman bazı ülkelerde, doğrudan ödeme dediğimiz bir destek önem kazanıyor ve diğer destekler dediğimiz ayrı ayrı olarak sübvansiyonları yer aldığı bölüm. Bunlarda da farklılıklar şöyle; sanıyorum bunu dikkate almak gerekir; çünkü, globalleşme ister istemez belli bir rekabete de beraberinde getiriyor. Bu yönüyle de bizde mevcut olan durumun değerlendirilmesi gibi bir zorunluluk ortaya koyuyor. Örneğin piyasa fiyat desteği toplam destek içinde yüzde 70'ler dolayında, yani 100 kabul edersek, destek seviyelerinin toplamını, Türkiye'de 70'ler dolayında, doğrudan ödeme dediğimiz yüzde 2'ler dolayında, sanırım bir arkadaş benzer rakamları tabloya gösterdi. Girdiler yoluyla sübvansiyon birtakım hizmet destekleri de yüzde 30'lar dolaylanıdır. Buna karşılık gelişmiş ülkelerde ister sanayisi, ister tarımı gelişmiş olsun, zaten her ikisi at başı giriyor, birbirinden ihmal edilmiyor. Buralarında ise, bu oranlar daha farklı ve doğrudan ödeme dediğimiz yöntem öne çıkıyor, Türkiye'ye göre daha çok öne çıkıyor, buralarda yüzde 25'ler dolayına ulaşmış. Dolayısıyla bizim de birçok arkadaşlarımız ifade etmeye çalıştılar. Piyasadaki fiyat desteğinin bu kadar yüksek olmasının sakıncalarını dile getirdiler, yine sübvansiyon desteğinin amaca yine yetince ulaşmadığı görüldü. Tabii bunların arasında yine ama şekli olarak ürünlere destek var, yani bizde model olarak çözümler, ürünler destek var. Hayansal ve bitkisel ürünlerimiz destek vardır. Bitkisel destek de söz konusu olabilecektir. Yün, ancak anlaşıldığı kadarıyla Türkiye'de çok dikkat edilmeyen bir taraftır, bitkisel destek ve daha çok diğer bitkisel destek kuyaslaması yapacak olursak da maalesef gelişmiş bölgelerimiz ve özellikle Marmara, Ege ve Batı Akdeniz bölgeleri öne çıkıyor. Buradaki destekler ise, toplam desteğin yüzde 50'sini tek başına alıyor, özellikle Ege ve Akdeniz Bölgesi. Bu bakımdan desteklere dikkat edildiği zaman, birçok ülke genel politik destekleme politikaları içinde bölgelerarasında da bir farklılaşmayı kendiliğinden yapabiliyorlar. Çünkü, oranın özelliği var, bizde de özelliği olan doğu ve güneydoğu Anadolu bölgemiz var. Bu bölge insanın yaşam koşulları zor ve ağır. Dolayısıyla bu toplam destek içinde bu bölgeler yetince pay alamıyorlar ya da alsalar da çok yetersiz kalıyor.

Bir başka husus ise, işletme büyüklüklerine göre destek konusu da böyle çok disiplinli edilmiş değil. Ama, kendiliğinden yapılan genel destek içinde bu işletme büyüklüklerine göre bir kıyaslama yapmak durumunda kaldığımızda, o zaman orada da bir farklılık çıkıyor. İşletme büyüklüğüne daha fazla olan yerler veya büyük işletmeye sahip kesimler bu desteklemelerden daha yüksek pay alıyorlar, yani böyle sıkıntılı bir durum var. Dolayısıyla da bu neyi beraberinde getiriyor. Türkiye'deki işletme yapısı ya da giriş yapısı daha dar getirili kesim ayrıntılı olduğuna göre, yüzde 70'lerin üzerinde olduğuna göre bu desteklemelerden bu kesim arzu edilen payı almıyor ve böyle de bir farklılık var. Dolayısıyla genel anlamda söylemeye çalışıyorum, rakam ifade etmeye gayret edeceğim. Bir kere Türkiye'deki uygulamalarda göze karşı bir husus desteklemelerde bir istikrar yok. Bu

çok önemli, yani yıldan yıla veya bir dönem hesabı ile bir istikrar yok. O günün koşullarına göre destek oluyor ve işte hatta bu istikrarsızlık yıldan yıla fark olduğu gibi ihtiyaç duyulan ürünlere göre de bir istikrar yok. İşte bir arkadaşımız sabah da söylediği gibi şeker pancarında meydana gelen çok yüksek stokun durumu, bir taraftan da işte ham yağ sıkıntımız var, özellikle ay çiçeği üretiminde ve soyadaki eksiklikler, yani böyle dikkat edilen bir şey de yok, ürünler arasında bir istikrar da yok, standardı yok. Demin ifade etmeye çalıştığımız gibi bir kere küçük çiftçilerin bu sistemde, bugünkü uygulamalarla korunamadığı çok açık önemli tespitlerden bir tanesidir.

Bir başka husus ise, en önemli payı tutan destekleme içinde kredidir. Krediler de çok sıhhatli kullanılmadığı görülüyor. Kredi ismi üstünde belli bir dönem için, bir ihtiyacı karşılamak için veriliyor, daha sonra bunun geriye dönüşü söz konusu, ama kredilerin geriye dönüşü pek kolay sağlanamıyor, kayboluyor gidiyor.

Bir başka husus; yine Türkiye’de maalesef kredi kullanımında ve dağıtımında amaç dışı kullanılıyor. O sektör için bir kredi tahsis ediyorsunuz. Ama, bunu alanlar, kullananlar o amaca uygun kullanmıyorlar. Bunlar gerçekten önemli oranlar tutuyor. Hatta insanın kredisini alıp da evine giderken başka amaçlarla kullanıldığı çok söylenir. Bu bir gerçektir. Kredi amaca uygun kullanılmıyor, dolayısıyla bir yaptırım gücü azalmış durumda.

Fiyatlandırmalarda piyasa pek gözetilemiyor, ihracat-ithalat değerleri, yani rekabetçi ortama uygun bir fiyatlamada, ürünlere verilen fiyatlandırmada pek bir standart yok, pariteleri birbirleriyle çok bağlantılı değil. Yine biraz önce ifade ettim, sabah da çok geniş söylendi, en önemli tarafı, gerçekten bu boyutunu düşünmekte çok yarar var. Bir kere tüketiciye yansımaları bugüne kadar hiç gözetilmemiş. Şimdi, tüketiciye yansımaları bir anlamda gözetilmeyebilir mi? Olabilir, nasıl olur, gelir düzeyi çok yüksek kesimler, özellikle Batıda, Akdeniz’de, Marmara bölgesinde yıllık gelir itibarıyla kişilerin gelirleri çok yüksek, başka bölgelere kıyasla önemli yükseklik görülüyor. Bu kesimin insanların tüketiminde bitkisel ve hayvansal ürünlere yapılan desteğin getirdiği ilave yükün kişilerin cebinden çıkıyor olması çok önemli olmayabilir. Çünkü, gelir düzeyimiz çok yüksektir, gelir düzeyimizin yüksekliği için de bu desteklemenin size getirdiği eksi pay sizi rahatsız etmeyebilir. Ama, Türkiye’de önemli bölgelerde hatta büyük kentlerde bile gelir düzeyi çok düşük kesimlerinde özellikle fazla olduğunu kabul etmemiz lazım, bu bir gerçektir. O zaman gelir düzeyi çok düşük insanların böyle bir gelir transferi ile çok haksız biçimde, yüksek fiyatlı, normal piyasa koşullarının üstünde çok yüksek fiyatlı da ürün aldığını da düşünürseniz, yani beslenmesi ihtiyacı için, o zaman birden bire çarpıklık çıkıyor, yani fakir fukaradan destekleme için biz bir yerlere transfer yapıyoruz. Bu transferde bir işe yaramıyor, kimseyi de memnun etmiyor, aynı sözler gidip geliyor, sonuçta çiftçi de değil, aksine daha geniş olanakları olan çiftçiler transferden yararlanıyor, yani böyle de enteresan çarpık bir durum var.

Bütün bunlar karşısında ne yapılabilir, yani bu sorunlar, bu dertler, bu çarpıklıklar karşısında ne yapılabilir, burada çok güzel tebliğler dinledik, çok da memnun oldum. Sonuç olarak burada dile getirilen çarpıklıkları gidermek lazım. Bu da ne oluyor, işte her şeyin faturası siyasilere aktarılıyor. Doğaldır. Sonu gelmeyen tartışmalar olmaktadır. Doğru ve sık değil, ama bir gerçek var, ama sonuçta siyasetçi de çözüm üretmek durumunda. Bunları gidermek durumunda, en azından mevcut durumu daha iyiye götürmek durumda. Bizlere bu görev düşmektedir.

Arkadaşlar, şöyle bazı maddeler halinde bir şeyler ifade etmeye çalışıyorum. Hocamızın söylediği gibi bunlar kişisel görüşler midir, partilerimizin görüşleri midir, Sayın Başkanımızın dediği doğrultu da partilerimizin doğrultusunda da görüş bildirmek durumundayız. Ben bu anlamda söyleyeceklerim şunlar; bizim partimizin farklı bir yapısı vardır. Biz herhangi bir yere görevli gittiğimiz zaman, bizi parti gönderir. Oda Başkanım biliyor, benden bu görevi rica etmişti, dedim ki, ben gelemem. Grubuna baş vuracaksınız, grubumuz görevlendirecektir; ama, beni, ama başkasını. Dolayısıyla burada beni grubum görevlendirdiği için benim söylediklerim

de doğal olarak grubumu, partimi bağlayan düşüncelerdir. Onu hoş görünüşe sığınarak ifade etmeye çalıştım.

Değerli arkadaşlar, işte görüşörünüz, Tarım Bakanlığın birtakım işlerde yetkili olmak istiyor, arzu ediyor, Türkiye'nin politikasında söz sahibi olmak istiyor. Biz göğümüzü da ziraat mühendisiziz. Ne yazık ki, biz meslek grubu olarak, ülkenin yönetiminde, en azından kendi ilgi alanımızda, yeterli söz sahibi olamıyoruz. Bir meslek grubu olarak, ama, varsın olsun, yani bizim bölümümüz, tarım kesimimiz ihmal edilmiş, biraz geride kalmış, ona belli ölçüde rıza göstermesek de pek diyelim, ama en azından bir koordinasyona ihtiyacımız var. Şimdi, bugün Türkiye'deki desteklleme politikalarının ana merkezli Hazinedir. Bunların koordinasyonunda ve sorumluluğunda gidiyor ve onun hazırladığı bilgiler doğrultusunda da Bakanlar Kurulu bir karar vermektedir. Burada tabii ki, Tarım Bakanlığının görüşü hiç sorulmuyor, kabinede görev almadığımız için bilemem, ama herhalde sorulmuyor. Bu bakımdan gerekten bu alana ilgi gösteren, ilgisiz olan bütün kesimlerle ciddi bir koordinasyona gerek var, bunun en başında da Tarım Bakanlığın gidiyor. Bu anlamda benim bir önerim var, koordinasyon açısından, bunu şuradan esniyenerek söyleyeyim; Türkiye'de bankalar yasası ile uğraşıyoruz, Türkiye'de banka sektörü önemli bir rol oynuyor, çok şikayetler var, oldukça bankaların içleri boşaltılıyor. Başlatıldıkları sonra tekrar devlete yük oluyor vesaire, bu konuda çalışırken bankaların yönetimini özerk hale getirmek ve kendi içinde denetim mekanizması kurmak ve bu tip banka balmalarının da dolandırılmalarının da sigortasını sağlamak açısından bir düzenleme hazırlamıştık. Oradan da esniyenerek söyleyeyim. Sütçüler de hak veriyor. Desteklleme ve denetleme amaçlı bir kurul oluşturulmasına ihtiyacımız var. Tarımsal desteklleme anlamında bu kurul işte tarım Bakanlığın, Hazineden, Ziraat Bakanından, Sanayi ve Ticaret Bakanlığın ve diğer ilgili örgütlerden, bu tür kuruluşların hepsinin bir araya gelebileceği, bağımsız özerk ve bu tip politikaları samimiyetle ve içtenlikle doğru belirleme yetkisinde olan ve de yaptırım gücü olan bir kurum haline getirmek lazım. Aksi takdirde bize siyasiler muhalefette iken, arkadaşlarımız söyle yapalım, böyle yapalım, yarı hükümet değışiyor, biz hükümet oluyor, öbür arkadaşlarımız bizim söylediklerimiz bize söyleniyorlar, yani bu pasif idare geliyor ve işin içinde gilmaz hale geliyor. Bundan korunabilmek için bu yapıyı, desteklleme ve denetleme kurulu ittifakla olabılır, bu amaçla bir yapım gücü olan, içinde bir birikimi olan, yani fon yoluyla bir birikimi olan bir kurulu oluşturmak lazım gibi gelir diye düşünüyorum. Demin ifade etmeye çalıştığım gibi OECD ülkelerine belli bir paralellik de kurmak lazım. Bu bakımdan fiyat destegi, sübvansiyon desteklerni belli ölçüde daha geride çekip, doğrudan ödemeye yönelmek lazım, ancak doğrudan ödemede demin ifade etmeye çalıştığım bir hususu da gözetecek lazım, yani çiftçilerin, köylülerin, üreticilerin statüsüne, o yapıya kavuşturmamız lazım. Gelirin, giderini bilen bir konuma getirmek lazım, o kısılla doğrudan ödemelerin bir anlamı olabılır, yoksa işte dipsiz kuyuya para atmak gibi bir iş anlamına gelebilir. Tabii arkadaşlarımız ifade etti, dün özellikle bu konu dile getirildi, benim de notlarında bu konu var. Bizim çok çok üzerinde durmamız gereken, ama siyasilerin ne yazık ki, bu alana çok el atamadığı, çekindiği, korktuğu bir alanda tarımın kayıt dışılığıdır. Tarımın kayıt dışılığı yüzünden ne aldığı ne verdiği belli olmayan bir düzende gidiyor. Bu çok rahatsızlık verici bir durum Türkiye için. Bu bakımdan kayıt dışılığı mutlaka disipline almak lazım. Biz, bu anlamda Temmuz aylarında vergi yasasını çıkardık. Bu vergi yasasında üreticinin kayıt dışılığına yönelmesini, işte gelirin, giderinin belli olmasının, korkmasını, korkmasını gidermek anlamında, sadece stopaj yoluyla vergilendirmeyi esas aldık ve belirli alanlarda üretici ürün miktarlarını olabildiğince geniş bir görüşme yaparak yaptık, bırakmak anlamında. Bunu Türkiye Ziraat Odaları Birliğinde geniş bir görüşme yaparak yaptık, bu anlamda istediğimiz şu, üretici ticcare veya bir yere malını verdiği zaman, bundan aldığı paradan dolayı bir çekingenlik içinde olmasını ve saklamasını, gizlemesini. Dolayısıyla cesaretle gitsin, kime ventyorsa versin, malını verdiği zaman bilecek ki, bundan bir vergi doğmuyor. Ama,

verdiği malın da belgesini alsın ve dolayısıyla kayda girsin. Bu anlamda vergi yasalarında gerçekten önemli düzenlemeler yaptık.

Bir başka husus, bu toplantıda dile getirildiği gibi şuna şiddetle ihtiyaç var; örgütlenme meselesidir. Türkiye’de yine dikkat çekilen bir husus, hepimizi rahatsız eden ve özellikle hocomuzun da ilgi alanına giren, kırsal kesimin örgütlülüğü en zayıf kesim Türkiye’de, yani sendikal örgütlenme var, esnaf örgütlenmesi var, kamu çalışanları için de olsa, anayasanın engellemelerine rağmen bir örgütlenme var. Ama, kırsal kesim örgütlenmesi Türkiye’de yok arkadaşlar, yani varsa da işte ne kadar var, hepimiz biliyoruz. Bunun kayıt dışılığı ortadan kaldırma, desteklemeleri de yönlendirmede, son derece etkili olacağını düşünüyoruz. Biz vergi yasasında, bu anlamda da, yani örgütlülüğü teşvik etme anlamında çok açık hükümler koyduk. Dedik ki, kurumlar vergisi anlamında, üst örgütlere üye olmayan kooperatif ve birliklerin desteklemeden yararlanamazlar. Bu çok insanın dikkatinde henüz olamayan bir konu olabilir, bu gerçekten Türkiye için işte bu alanda bazen abartılı da olsa bir devrim ise, bir devrimdir arkadaşlar. Biz örgütlemeye insanları zorluyoruz. Sen benden destek mi istiyorsun, başım üstüne, ne kadar, nasıl vereceksen, sen kimsin, tek başına bir vatandaş, ben seninle uğraşamam, örgütlü olacaksın kardeşim, git birliğine, kooperatifini kur, ben sana her türlü desteğimi vereyim. Onun faydalarını bir sürü arkadaşlarımız aktardı, girdi maliyetleri düşük olabilir, hizmet daha kolay yapılabilir vesaire. Bu anlamda vergi yasasında da çok açık hükümler konuldu. Bunlar zaman içinde sanıyorum üreticilerimizin de dikkati ile bir yere gelecektir.

Tabii desteklemede o kadar çok kaynak kullanılıyor ki, bunu bütçeleştirmek lazım, yani neyi yapıyoruz, ne yapıyoruz, bunun bir programı olması lazım. Bu da yok. Buna da mutlaka disiplin getirilmesi lazım. Türkiye hangi alanlara niçin yapacak, nereden yapacak, ne kadar yapacak, bunu da bütçelendirmek lazım. Hepinizin bildiği gibi Türkiye büyük bir borç batağı içinde, çok zorluklarla bütçeden birtakım yerlere kaynaklar aktarıyoruz ve bu kaynaklar da ne yazık ki, bizi memnun etmiyor ve dönüşü itibarıyla Türkiye’ye yararı açısından. Bu bakımdan paranın kıymetli olduğu bir yerde parayı dikkatli kullanmak gibi bir zorunluluğu var.

Değerli arkadaşlar, bir hususa daha değinmek istiyorum. Buradaki siyasi arkadaşlarımızın da bunu paylaşacaklarını sanıyorum. Bu destekleme, daha doğrusu çiftçiye hizmet götürme, çiftçi ile ilişki kurma anlamında siyaset çok fazla kötüye kullanılıyor. Vereceğiniz parayı, desteklemenin şekli, şöyle oldu, böyle oldu, bundan bir kere kurtulmamız lazım. Partilerimiz bu ülkeye hizmet etmek istiyorlarsa, içtenlikle ve samimiyetle hizmet etmek istiyorlarsa, bu rekabetçi, hoş olmayan tutumdan kurtulmamız lazım. Biz birilerine daha çok üstünlük sağlamak için işi durmadan dejenere ediyoruz, sen az verdin, çok verdin, vermedin, şöyle böyle, bundan kurtulmak lazım, biz eğer bu olgunluğu gösterebilirsek, bu doğru noktayı yakalayabilirsek siyasiler olarak, bence kırsal kesime de, Ülkeye de bu anlamda büyük hizmet etmiş olacağımızı sanıyoruz. O anlamda özenli olmaya çalışmalıyız. Biz, Demokratik Sol Parti olarak bu anlamda özellikle büyük bir özen göstermeye gayret ediyoruz. Hükümet olduğumuz dönemde, gerek muhalefet partilerinin bu yöndeki eleştirilerine, gerekse kendi yaptıklarımızda bu alana girmemeye gayret ettik. Bu rekabetçi ortama, yani az verdi, çok verdiye olabildiğince girmemeye gayret ettik; çünkü, doğru olan da budur. Sözlerimin sonunda hepimizi saygıyla tekrar selamlarım.

SORU (Prof. Dr. İsmail Hakkı İNAN): Benim bir katkı olacak. Tüketici sübvansiyonları da vardır. Süt de yüzde 25 civarında, böyle durumlarda var, bu konuya nasıl bakıyorsunuz?

Bazı ürünler daha örgütlü, böyle daha kayıtlı gittiği için bu yöndeki yaklaşım doğrudur, ama bizim tarımsal ürünümüzün kaç çeşit olduğunu ve örgütsüz olduğunu, disiplin altında olmadığını, kayıtlı olmadığını düşünürsek, bunun tüketici yönünden belli bir sübvansiyonları organize etmenin zorluğu ortada. Genel anlamda örgütlülüğü sağlarsanız, ister istemez bu söylediğiniz disiplin uygulanır.

Sevgili Başkanım, çok güzel bir sözle başladınız, dediniz ki, simir ticaret, Simir ticaret, kelimenin içinde yatıyor, orada İran ile bizim simirimiz, giriş japon Yüsekova'da falan ise, nereden ise, simir ticaretü oralarda işliyor ve o beldenin bir alış veriş için yapılan bir düzenlemedir. Siz İran'dakimi alir da Antalya'ya getirirsiniz, başka bir yere getirirsiniz, o simir ticaretü değil. Bunun altında getiriş de belirti kolaylıklarından, vergisizliklerden yararlanıp da, bunu ticari amaçla başka bölgeye götürürseniz, yanlış oluyor. Baştan sona yanlış. Bu yanlış

SORU (Prof. Dr. Garo ERGİN): Simir ticaretü konusunda sormak istiyorum. Bugünlerde Türkiye'de bu konuda çok büyük sorunlar yaşanıyor. Biraz önce portakal dalda kaldı denildi, Rize'de de kıvılcıklar da kaldı, topkaymalar, çünkü İran kıvılcıkları satılıyor, günde 15 kamyon İran kıvılcığı satılıyor. Rize'ye gelen kıvılcıklar bu yönde ve Yalova'dan, Rize'den kooperatifçi olan ve olmayan çiftçilerin getiridıkları bir sorun bu. Bunun çok çok geçitli yönleri var.

Bin liraya satıyor. Kusursuz bakımlı bunlar birbirleriyle bağlanmıştır, bunlar bizim derdimizdir. Vergi gelecektir diye. Bu sefer el altından birisine veriyor, el altından götürün de İstanbul'da 300 anladığımız zaman, ödem getirip burada 2 milyon lira verdiğimiz limonu için ödü parlıyor bana diye; çünkü böyle bir geliri yok. Ama, insanlar, siyasetçiler, örgüt temsilcileri, bu işi topluma mı? Şimdi bu kadar genişlettik bu işleri, arkasını biraktık, korumasını götürsün, ille versin mahmini getirsin oralama yıllık 7 milyar lirayı dağıtsın. Şimdi, 3-5 milyar net kazanan bir çiftçi var makbuzu ile götür ve al parayı, burada kaybedeceğimiz bir şey yok; zaten çiftçilerin oralama bir temsilcilerinden bulacağız. Korumayı bu doğrultuda götürün bu hallerde teslim et, beğeni ile bulacağız, siyasetçiden bulacağız. Vatandaş güveni yerele yoneticiden bulacağız, kendi örgütünden görebiliyor musunuz. Bunu ne yapabiliriz? Vatandaş sonuçta bir güven arıyor, güveni kimden üretim yaparsanız, haller yasası şunu getiriyor, koruma, şunu anlat demenin zorluğunu burada söylendik. Eğitim düzeyinden kastımız da lise mezunlarını sayıyoruz. Şimdi, bu düzeyde kesimlerdeki eğitimin yüzdeyi düşüktür, hele bayraktar için ne kadar düşük olduğunu Arkasından siyasetçiler gidiyor, bölgelerinde haller yasasının aleyhinde konuşuyorlar. Tarım kalkıyorlar, siz çiftçiyi vergiye bağladılar diyorlar, bu tip sıkıntılar yaratılmamak lazım. Üzülerek söylüyorum, burada örgüt temsilcileri şu anda aramızda yok, dün burada idiler, aygıtı mecbur kılıyor, bunlar bir anlamda da siyasetçilerin sorunlarıdır. Biz haller yasasını ile uygulamaya konulmadığı için doğal olarak bunlar çıkıyor, ama üreticiye haller yasası ile Kayıtlı düzende bu alamaz. Kayıtlı düzende 30 bin liraya çıkan limon, İstanbul'da 300-400 bin liraya olamaz. Belirli bir limit içinde kalacak, yani kayıtlı düzenden geçince belli bir limit içinde kalacaktır. Sizin sonuçta bir kayıtlı bir düzenden geçtiniz zaman, onun mihali pazardaki fiyatı ister istemez, geçiremedi. Haller yasasının çıkma amacı, bizim yakındığımız bir konuya da gözüm olmaktadır. Komisyon istiyoruz, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı bu konudaki yonemliliklerini henüz hayata sokmediklerimizden hepimizin içinde var bunlar. Şimdi, bir halle yasası çıkardık, uygulamaya mı? sonuçta kayıtsızlık, örgütsüzlük bu olayları beraberinde getiriyor, yani demin Arkadaşlar, aslında liman tabii başka ürünler gibi örneğin -İstanbul'da liman 400 bin lira

İlgimize bu konuda şimdiden teşekkür ederiz. Orada ilgili kurumlarla, ziraa odaları ile, mühendis odaları ile paylaşmak istiyoruz. Anlamda Başkan Ankara'da konuşuluyor, ama burada halkımızla beraber paylaşmak, içerisinde sizleri o yöreye davei etmek amacıyla geldim. Kamuyu çok duyarlı, merkezi bu bölgenizde böyle bir etkinlik yapmak istiyoruz deniyor. Burada layin edilecek bir süre önderliğinde, yani yabancı tekelilerin tarımımıza etkisi çok korkunç düzeyde. İkincisi de odalarımız bir araya geldi, özellikle bölgenizde ziraa mühendisleri odamızın olarak Mersin'i yeniden işgal etti tarzında. Biz de ne yapabiliriz diye konuşurken, birçok benzeriyorlar, ulusal kurulların savası içinde silahlı kovduğumuz Fransızlar ekonomik kapalı olmak üzere 100 dönüm üzerine kurulmuş buluyor. Kamuyunda şuna derinden üzüyor ve aynı zamanda bir Fransız tekel olan makine Mersin'de 32 dönüm **SORU (Yusuf NURLU):** Mersin bölgesinde limon 30 bin liraya alıcı bulamıyor. Bu bizi

görmek için, idare tedbirler almak durumundayız. Şu anda böyle bir sorun vardır. Bölgesel olarak çözecek makamlar olmalıdır. Yasa buna uygun değildir, yerel yönetici ve idareciler buna engel olacaktır. Bu yanlıştır, hepimizi üzmektedir. Kavun ve karpuz da bu yolla gelmektedir.

Yıllardan beri bu konulara çok özen gösteren bir odamız var, gerçekten güzel bir konuyu da dile getirdiler, ben arzu ederdim ki, bizim ziraat mesleğinin dışındaki bu alana çok fazla yetki ile yöneten kesimlerde biraz bizleri dinleyebilse, bizim birikimlerimizden yararlanabilse ve bunu inşallah zaman içinde gidermeye gayret ederiz. Böyle güzel bir konu için hazırlık yaptıklarından ve bize de böyle bir görev düştüğü için kendilerine teşekkür ederim. Milletvekili arkadaşlarıma da başarılar diliyorum. Teşekkür eder, saygılarımı sunuyorum.

Mete BÜLGÜN

ANAP Çankırı Milletvekili

Sayın Başkan, Sayın Milletvekili arkadaşım, değerli katılımcılar, sayın izleyiciler; hepinizi saygıyla selamlıyorum.

İki gündür mükemmel bir organizasyon halinde seyreden bu toplantıları maalesef ben kaçırdım, kendi bölümümle ilgili olan kısmına katıldım. Fakat, buradaki tebliğlerin hepsini ayrı ayrı takip ediyorum, Sayın Başkana ve değerli Yönetim Kurulu Üyelerine bu kadar faydalı ve kapsamlı bir toplantıyı tertip ettiklerinden dolayı şahsım ve partim adına teşekkürlerimi arz ediyorum.

Gönül arzu ederdi ki, bu salondan çok daha büyük salonda yapalım ve o kadar da büyük coşkulu bir katılım olsun ki, tarımla ilgili bu meseleleri ülke ekonomisi, ülke insanının geleceğiyle ilgili bu meseleleri çok boyutlu ve kapsamlı bir şekilde tartışalım. Ama, maalesef ağırlıklı olarak bürokrat arkadaşlarımız var. Birkaç tane konunun uzmanı çok değerli emekli ağabeylerimiz var, bunların dışında başka bir katılım yok, iftar saati yaklaştıkça da birer birer koltuklardan eksilmeler oluyor. Az önce çok değerli bir konuk buradaydı, Ziraat Bankası Ziraat Krediler Müdürü Sayın Sedat Rıfat Doyum, o gitti, az önce Gürbüz bey kalktı gitti, ama Gürbüz beye daha önce sorduğu soruyla ilgili olarak Panelden önce safhada sorduğu soruyla ilgili olarak sözlerime başlamadan önce cevap vermek istiyorum.

Mera Kanunu oluşturan teknik ekibin içerisindeyim. Ben, Meclis Tarım Komisyonu üyesiyim. Ziraat Yüksek Mühendisiyim, 1972 yılı Ege Üniversitesi mezunuyum, her zaman da mesleğimle iftihar ettim, mesleğimin mücadelesini de fakülteye girdiğim ilk yıllardan bugüne kadar yaptım ve bundan sonra da yapacağım.

Mera Kanunu çıkarırken, bu kanunun yaşaması için, hayata geçmesi için kaynak lazım, para lazım, para varsa iş yaparsınız, para yoksa hiçbir şey yapamazsınız, devletin kaynakları belli, genel bütçeden mera fonuna ya da mera yasasının eki olan yönetmelikleri hayata geçirmek için kaynak aktaramıyorsunuz, genel bütçeden. Ne yapacaksınız?.. Bir fon oluşturduk, bu fona genel bütçeye dokunmadan muhtelif kaynaklar yaratmaya çalıştık. Hatta ithal içki üzerine de ilave bir gümrük vergisi koymuştuk, GATT anlaşmasına aykırı diye içki lobisi ayağa kalktı, o konunun detaylarına girmeyeceğim, genel bütçeye dokunmadan mera fonuna kaynak aktardık. Bu aktardığımız kaynaklardan bir tanesi de süt satışlarında binde bir oranında fatura bedelinin, yani satış tutarının binde biri oranında üreticiden kesilecek bir meblağdır. Sayın Gürbüz bey sorusunda, 20 bin lira günlük hasıladan kesiliyor, üretici buna kızıyor, 30 bin liralık günlük hasıladan 30 bin lira kesiliyor, buna kızıyor, üretici katkıda bulunmazsa bu işler nasıl olacak, vermeden almak olur mu gibi üreticinin menfaatlerini hedef alan, bu arada da siyasetçileri

seçmene mesaj verdiler, onun için bu miktarları düşürdüler, Tarım Bakanının hazırladığı tasarıda bu yüzde 1 idi, Komisyonunda bunu yüzde 1'e düşürdüler diye burada attı tuttu, mangalda kılı kırakmadı, maalesef koltuğu da boş, burada olmasını istedim.

Şimdi düşünün ki, biz bu Mera Kanunu 1998 yılında çıkardık, kanunun tasarı 18 yıl önce hazırlanmış, Meclise gelmiş, Bizim önümüzde gelen yenilenmiştir, ama bizim önümüze gelen tasarı 18 yıl önceki tarihi taşıyor. 18 yıl önceki günün ekonomik şartlarına göre Tarım Bakanlığı oraya yüzde 1 koymuş, biz onu yüzde 1'e indirdik. Binde 1 bile çiftçiye ağır geliyor. Bir de bu binde 1'e düşürülmesine itiraz ediyor Sayın Gürbüz bey.

Arkadaşlar, milli düşünmek zorundayız. Objektif düşünmek zorundayız. Eğer sorumluluk sahibi insanlar, kendi noktayı nazarlarındaki hadiseye bakarlarsa, sırt kendi menfaatlerini gözönünde bulundurlurlarsa, bu işin içinde bulunurlarsa, bir litre sütün satış fiyatı çok düşük. Dünya standartları, bir litre sütün satış parası ile bir litre sütün satış bedeli ile iki kilo yem alabilmelidir çiftçi. Bugün bir litre süt bir tek Burdur'da 90 bin lira, diğer yerlerde Trakya dahil 80 bin liradır. Bir kilogram süt yemi 58 bin liradır. İşte süt inekçisi zarar ediyor. Onun için 20 bin lira ağır geliyor. Eğer bir litre sütü 16 bin liraya satabiliyorsa, bir litre sütün satış bedeli ile iki kilogram yem alabiliyorsa, sütçülek para kazanır, ondan o zaman bu 20 bin lira almırsınız, belki o 20 bin lirayı 50 bin liraya da çıkartma şansınız olur. Dolayısıyla hadiseye kendi içinde objektif bakmak zorundayız. Böyle siyasetsen, siyasetsizden daha çok böyle siyasi tavırda konuşmasını Gürbüz beyin yadığıdır. Mera Kanunu için de CHP Millîvekili Sayın Ahmet Küçük de Tarım Komisyonu üyesidir. Bütün parti millîvekilleri, Tarım Komisyonu millîvekilleri arkadaşlar olarak, tüm partiler aramızda bir konsensus sağladı. Komisyonun eseri. 38 maddenin kanun Meclis Genel Kurulundan 1.5 saate geçmiştir. Onun sebebi de o komisyonu oluşturan bütün millîvekillerin her birinin kendisidir. Ben de kendi komusunda, yani tarımcı, ziratçı birisi olarak ihtisas sahibi birisi olarak o kanunun her maddesinde ayrı bir emgim vardır. Bir an evvel geçirilmesi konusunda arkadaşlarımızla olan ilişkiyi göz önünde tutarak bir önemi vardır. Ciddi bir kanundur. Sene 1966 ben zirat fakültesi 3 üncü sınıf talebesiyim, Ord. Prof. Dr. Namık Taysi bizi zamanın Tarım Bakanı Bahri Dağdaş'ın yanına götürdü, Sayın Bakan bize "çocuklar inşallah bir aya kadar Mera Kanununun Meclisten geçireceğiz, Türkiye'nin hayvancılığını, meralarını kurtaracağız dedi. Bunu hiç unutmam, 1960'li yıllarda söyledi ve biz bunu 1998 yılında çıkardık. Bu tarım Komisyonunun başkanıdır, çok ciddi bir kanundur, bu kanun 1960'li yıllarda çıkardı, Türkiye'nin hayvancılığı çok farklı yerlerde olurdu. 40 senedir yapılıyayım, ancak maalesef yapıldı, 40 sene geriden geldik, ama zararın neresinden dönülürse detaylar olabilir, eleştiriler olabilir, ama hata yapılmamıştır, önemli olan budur, küçük kârdır, çok ciddi bir kanundur, kanunda ana hata yapılmamıştır, önemli olan budur, küçük Gürbüz'e de bunu yüzde heyetin huzurunda cevapden letmiş oluyorum.

Değerli arkadaşlarım, mühterem Hocamız paneli açarken yaptığı kısa konuşmasında üretimi desteklemenin, siyasi bir mesele olduğunu, siyasi bir konu olduğunu ifade ettiler. Sayın Hocamızın bu görüşünün bir kısmına katılmıyorum, çoğunluğuna katılmıyorum. Desteklemeyi siyasi bir konu olarak düşünmüyorsunuz. Ama, destekleme başlı başına teknik bir konudur. Destek derken üç ana şeyi dikkate almak zorundayız. Milli ürünü koruyacaksınız, ürünün kendisini koruyacaksınız, o ürünü üreten üreticiyi koruyacaksınız ve devleti koruyacaksınız. O bakımdan sadece siyasi bir konu olarak desteklemeyi ele alamayız. Destekleme aynı zamanda teknik bir konudur. Şimdi, içinde bulunduğumuz yıl 2000'e 1 kâla, 1999 yılındayız. Cumhuriyetin 75 inci yılını kutladık, bazı konusmalardan hâlen maalesef Cumhuriyetin ilk yıllarındaki Türkiye şartlarını, devletin imkanlarını, tarımın şartlarını, Türkiye'nin dünya konumundaki şartlarını, nazari itibare alarak, bugün yani 75 yıl sonra aynı düşünce ile mülhaza yaptıklarımı burada müşahede ettim ve bundan üzüntü duydum. 1999 yılında Türkiye tarımının içinde bulunduğu 2 önemli hadise var. Bunlardan bir tanesi Gümrük Birliği anlaşmasını imzalamışız. 15 Mart 1995'te imzalamışız, 1 Ocak 1996'da da yürürlüğe girmiş ve bu anlaşmayı biz 2 sene yaşamışız, 2 sene bir tecrübemiz var.

Tarımın içinde bulunduğu ikinci önemli hadise ise, imzalamış olduğumuz GATT anlaşmasıdır. Şimdi, siz kendi milli ürününüzü desteklerken, ayağınızı bağlayan bazı birtakım uluslararası anlaşmalarınız, taahhütlerimiz de var. Türkiye büyük bir devlet, ciddi bir devlet, bu anlaşmalara olan taahhütlerinizi de yerinize getirmek zorundasınız. Şimdi, tarım ürünleri her ne kadar Gümrük Birliği anlaşmasının kapsamı dışında bırakılmış ise de, bu anlaşmayı vücuda getiren zamanın hükümeti, 24 üncü maddesini kabul etmiş bu anlaşmanın ve imza altına almış. 24 üncü madde ne diyor; taraflar tarım ürünlerinde birbirlerine karşılıklı taviz vermeyi kabul etmişlerdir. Bire bir İngilizce'den Türkçe'ye tercümesi işin budur. Bu 24 üncü maddeye dayanarak Avrupa Birliği tarafı periyodik olarak yapılan Teknik Tarım Komitesi toplantılarına bu addeyi getiriyor ve bizden 2 senedir bir sürü tavizler istiyor. En sonunda Türk tarafı inanıyorum çok baskı altında kaldı, Refah-Yol Hükümeti burada zaman zaman siyasi konulara da temas ediyorum; çünkü, ben burada Anavatan Partisini temsilen bulunuyorum. Refah-Yol Hükümeti 25 Nisan 1997 tarihinde işte bu Gümrük Birliği anlaşmasının 24 üncü maddesine istinaden bazı işlenmiş tarım ürünlerini, Avrupa menşegli işlenmiş ve yarı işlenmiş tarım ürünleri ithalatını gümrüksüz ve çok düşük gümrüklü ithalatıyla ilgili bir protokol imzalıyor. 25 Nisan 1997'de imzalıyor. Devlette devamlılık esas, bu protokolün yürürlük tarihi 1 Ocak 1998. Başka bir hükümet iş başında, bizim koalisyon hükümetimiz iş başında, ama bu anlaşma yürürlüğe girdi, 1998 yılı 14 Ocak tarihli Resmî Gazetede de bunun yönetmeliği yayınlandı ve protokol yürürlüğe girdi. Şimdi, siz bir taraftan siz kendi milli ürününüzü desteklemeye çalışırken, öbür taraftan gidiyor devletin bir ünitesi, işte daha önce imzalanmış bulunan uluslararası bir anlaşmanın şartı gereği, tarım ürünleri ithalatında tavizi veriyor geliyor. Et, süt, yumurta, tohum, bal, yağlar, nebati yağlar gümrüksüz Türkiye'ye girecek artı şeker. 80 bin ton da şeker var. 15 bin baş kasaplık sığır var, 19 bin ton da sığır eti vardı, bunlar Türkiye'ye gümrüksüz gelecek veya bir kısmı düşük gümrüklü gelecek. Şimdi, ürününüzü desteklerken, dışarıdan düşük gümrüklü ürün alırsanız, birbirine tamamen zıt iki hadisedir, ama böyle de bir anlaşma var, Türkiye bu anlaşmaya rağmen tarımını korumak ve yürütmek zorundadır. İşte aynı zamanda teknik bir meseledir derken, bunu kastediyorum. 80 bin ton şekerin Türkiye'ye gümrüksüz girmesine, o anlaşmada müsaade etmişiz. Burada bir tebliğ çıkartırsınız Dış Ticaret Müsteşarlığı olarak, Türkiye'ye ithal edilecek -yasak koyamıyorsunuz, gümrük birliği anlaşmanız da var- şekerler ancak 3 gramlık poşetler halinde yurda girebilir dersiniz, ithalatın önünü tıkarırsınız, anlaşmaya uydunuz mu, uydunuz. Protokol imzaladınız, ithalatına müsaade ettiniz, ama kendi ürününüzü gelirsiniz, böyle korursunuz. Dersiniz ki, 3 gramlık poşetler halinde girecek. Çay, kahve içerken bir pastanede önünüze poşetle şeker veya çay getiriliyor. Yalnız o ambalajla yurda girmesine müsaade edersiniz, o zaman kimse şeker ithal edemez. İthal ederse de 80 bin tonu, onun getirebileceği bir, iki veya beş, on ton şekerdir. Dersiniz ki, Türkiye'ye ithal edilecek şekerler sıfır küllü olacaktır. Bitti gitti. Bulsunlar sıfır küllü şekeri, Türkiye'ye getirsinler bakalım. O bakımdan tarım ürünlerinde desteklemede Hocamın fikrine katılıyorum, destekleme meselesi siyasi bir konudur, ama içinde bulunduğumuz dünya şartlarında, Türkiye'nin içinde bulunduğu konumda aynı zamanda teknik bir meseledir.

İsviçre Almanya'ya şarap ihraç edemiyor. Niye?.. Almanlar diyorlar ki, sen şarap şişesinde tepe boşluğunu çok az bırakıyorsun. Onun için almıyoruz. Teknik bir sebep yaratıyor. İsviçre Almanya'ya şarap ihraç edemiyor. Bunun gibi konunun ürün bazında, konunun bütün teknik detaylarını çok iyi bilerek, anlaşmaları çok iyi özümleyerek, anlayarak, yürütmek zorundayız, kendimizi başka türlü koruyamayız, yani siyasi olmakla beraber destekleme hadisesi, aynı zamanda teknik bir meseledir. Konunun teknik bir tarafını da çok ciddi düşünüp, ele almak zorundayız.

Size içinde bulunduğumuz günlerin artık en ciddi meselesinden bahsedeceğim. Buğday meselesidir, Türkiye'nin de tarımında en büyük meselesidir. Her ülke tarımının da en ciddi meselesi de buğday meselesidir. Buğdaydan daha büyük konu yoktur tarımda. Çok kısa özetleyeceğim. Bu sene hükümet olarak 8 milyon ton diyebileceğim bir hububat alımı yaptık. Nedir bu, konumuz destekleme alımı. Buğdayı 225 dolardan aldık, arpayı 175 dolardan aldık,

gibi. Borsalarınızı aktif hale getireceksiniz, yeteri kadar borsa kuracaksınız ve aynı zamanda da vadeli ürün borsalarını oluşturacaksınız. Üretici 3 ay sonra buğdayını hangi fiyattan satacak, üç ay sonra pamuğunu hangi fiyattan satacak, onu bilmek zorundadır. Vadeli satış yapacaksa da o fiyatı bilmek zorundadır. Gerek Sanayi ve Tarım bakanlıkları bugüne kadar bu vadeli ürün borsa meselesini çok gündeme getirmişlerdir ve hiç adım atılmamıştır. Peki, siz niye yapamadınız diyeceksiniz. Biz bir koalisyon hükümetiyiz. Koalisyon hükümeti belli esaslarda bir anlaşmayı gerektirir. Bizim arzu edip, isteyip, yapamadığımız hadisedir bu söylediklerim. Yapamadık, o şartları bulamadık. Tek başımıza değiliz, isteyip de yapamadıklarımızdır bu söylediklerim. Şimdi, o bakımdan işin sonunda mesele dönüp dolaşıyor, yine siyasi istikrara geliyor, yani ülkemizde siyasi istikrar gelmezse, kısa zamanda bu hadiselerin çözümü de yine yıllara terk edilecektir, çözümsüz bir hal alacak, birbirine eklenerek gittikçe büyüyecektir.

Gümrük bariyerlerini korudunuz, milli ürünlerinizi korudunuz, borsalarınızı aktif hale getirdiniz ve vadeli ürün borsalarını kurup, bunları da aktif hale getirdiniz, çalışır hale getirdiniz, iş görür hale getirdiniz, ondan sonra devletin 8 milyon ton hububat almaya ihtiyaç yok. Ofisin alt yapısı 2.5 milyon ton hububat almaya yeterlidir, 2.5 milyon ton hububatı teknik şartlarda depolayabilirsiniz, harp stokudur, müdahale stokudur, spekülasyonlara devletin el koymasını icap ettiren bir hadisedir. 2.5 milyon ton en fazla hububat alırsınız, devleti de bu kadar yükün altına sokup, faizleri de tırmandırıp, ekonomiyi allak bullak etmezsiniz. Bu iş çok hassas bir dentedir. Bir taraftan çiftçimizi koruyayım derken, faizlere bakınız 18 Ağustos 1998 tarihine kadar yüzde 75'lerde gidiyordu, bu tarihte hububat alımının tepeye vurduğu anda faizlerde yüzde 140'lara kadar vurdu. Şimdi, tarımı desteklediniz ne oldu, öbür tarafta başka bir bölümü perişan ettiniz. Bu hassas dengeyi kurmak zorundasınız. O bakımdan destekleme işi siyasi bir iştir, ama aynı zamanda da çok teknik bir konudur. Desteklemede prensip olarak topyekün bir karar alamazsınız, her ürünü kendi içinde ele almak zorundasınız. Çay, Doğu Karadeniz'de rakip ürünü olmayan, o bölge halkının sadece çay yetiştirmeye mahkum olduğu bir üründür. Çayı dışarıdan getireyim dersanız, Türk çayı Arjantin çayı ile aynı vasıfta. Likör nispeti az, araması az, harmanda çok iyi bir dolgu maddesi, Türk çayını öyle tarif ederiz. Arjantin çayı dünya piyasalarında fiyatı 1 dolar, çayı Arjantin'den getirirseniz 1 dolara mal edersiniz, çayın da kilosu 300 bin lira olur, ama bugün bizim çayın satış fiyatı 5-6 dolar seviyesindedir. Böyle düşünemeyiz, Arjantin'den çayı getirelim de, biz Doğu Karadeniz'de çay yetiştirmeyelim diyemeyiz. Onun için her ürünü kendi içinde ele almak zorundayız. Ürün bazında destekleme politikalarını yürütmek zorundayız. Desteklemede genel bir politika oluşturamayız, desteklemenin genel amacını ortaya koyarız. Milli ürünü koruyacak, üreticiyi koruyacak, devleti koruyacak. Bu esaslar dahilinde ürün bazında her şeyi ele almak zorundayız. Yağlı tohumları, az önceki konuşmacılar söylediler, bugün yağlı tohumlarda yüzde 50 oranında ithalata muhtacız, kaç senedir, 23 senedir. Siz, şimdi ithalata bağımlı hale gelmiş olan bir üründe, destekleme alımı yapıyorsunuz. Olacak şey mi bu?.. Gümrük duvarlarını kontrol edersiniz, bitti, gitti. İçerideki ürünün fiyatını istediğiniz seviyeye getirirsiniz. Devleti bu kadar yükün altına sokmazsınız. Gümrük duvarları ile oynadınız mı, istediğiniz hale getirirsiniz. Bakın, size Türkiye'de yanılmıyorsam, ofisin tarihinde ilk defa Refah-Yol Hükümeti zamanında ofis çeltiğe destekleme alımı yaptık, ilk defa yapılmıştır. Çeltiğin yüzde 40'ını üretiyoruz, yüzde 60'ını ithal ediyoruz. Hem öyle ülkelerden ithal ediyoruz ki, ithal ettiğimiz ülkeler ne GATT anlaşması ile bizi bağıyor, ne gümrük birliği anlaşması ile bizi bağıyor. Koyarsınız gümrük sınırını, gümrük bariyerlerini, ithal ürünün fiyatını ayarlarsınız, yerli ürünü hangi fiyata getirmek istiyorsanız, yerli üründe neyi yapmak istiyorsanız, lafin gelişi, çeltiği bir milyon lira mı yapmak istiyorsun, ithal ürünün fiyatını gümrük bariyerleri ile bir milyona getirirsiniz, yerli ürün de otomatikman bir milyon liradan alınır satılır. Bunun yüzde 40'ını yetiştiriyoruz, yüzde 60'ını ithal ediyoruz. Yüzde 60'ı ithalata bağımlı hale gelmiş bir üründe, devlet destekleme alımı yapar mı? Bizde bu sene yaptık. Niye, ortaklarımız yapacağız dedi, bizden önceki hükümet yaptı dedi, istemediğimiz halde Anavatan Partisi olarak kabul etmediğimiz, felsefemize, mantığımızı ters gelen bir işi yaptık bu senede. İstemedik ve istemediğimiz halde yaptık, biz bir koalisyon hükümetiyiz, belli konularda uzlaşma sağlamış bir hükümetiz. Aynı şey yağlı tohumlar için geçerli.

Konumuz çok geniş, tohumu konuşsak saatler alır, ama şekere değinmeden geçemeyeceğiz. Bu sene üretimde kota uygulaması olmuştur. Şekeri içinde bulunduğunuz durum çok enteresan, neden dedim ürün bazında ele almak zorundayız. Onun için misal olarak vermek istiyorum. Bildiğimiz gibi Akşaray da da ben bir şeker fabrikası yapıyorum. Türkiye'nin yıllar itibarıyla şeker maliyeti, bizim ülke maliyetimiz 550 - 575 dolar arasında seyretmiştir. Nadiren 1996 senesinde 600 dolar olmuştur, ülke maliyeti, ton maliyeti olarak Avrupa Birliği ülkelerinde maliyet 1000 - 1050 dolar arasında. Mesela Almanya 980 bin dolar, Belçika 1050 dolar, 1070 dolar. Türkiye 575 dolar diyebileceğimiz seviyededir. Ama, dünya şeker üretiminin yüzde 65'i kamıştan, yüzde 35'i de pancardan elde edilir. Kamış ekvator bölgesinin 36'nci paraleline kadar yetişiyor, 36'nci paralele bizim Hatay bölgesimiz giriyor ve Hatay bölgesinde de bu iş için toprak ayrılmıyor. Kuzey ülkeleri ve bu arada Türkiye şekerini pancardan üretiyor. Kamış çok yıllık birki, yonca gibi, toprağa ekliyoruz, 7 sene kalıyor ve iklimle, yağışla göre yilda 7 defaya kadar dikilebiliyor, mesela ekvatorda 7 defa biçiyor, demetler halinde fabrikaya geliyor. 30 santim boyunda kesiliyor, presliyoruz, preslediğimiz suda, kamış suyunda şeker var, ama pancarda şeker hücre öz suyunun içindedir. Pancarda şeker elde etmek için sıklığınız zaman, o suda şeker yok, hücre zarını patlatıp, hücre öz suyunu dışarı almanız lazım. Pancarın hem kendisi zahmetli

Az önce İmon mesesi ifade edildi, DSP'yi temsilen kahlan arkadaşımız, sayın milletvekili, "Bu işin hal yasasını çıkardık" dedi, hal yasasını biz İmon dalında 30 bin liraya düşsün diye çıkarmadık. Hal yasasının çıkış sebebi, kanunun amacı, tarım kesimindeki kayıtsız ekonomiye kayıt altına almak içindir. Devlet vergi kayıplarını önlemek içindir. Hal yasası ister olsun, ister olmasın, İmonun dalında 30 bin liraya düşmesini engelleyecek bir kanun değildir. Hal yasasının Meris'in de dalında 30 bin lira olan İmonla bir alakası yoktur. O ayrı bir şey. Onun için arkadaşım burda olsaydı, onun yanında bunları söyleyecektim. İmonun 30 bin liraya düşmesini sebebi, işte gümrük birliği anlaşmanız var, GATT anlaşmasını da imzalamışsınız, bu anlaşma ile tedbirleri de kabul etmişsiniz. 16'nci maddesi GATT anlaşmasının çok önemlidir. Bunun yanında kendi ürününüzü ne şekilde koruyacağınızı bilemezsiniz, bocalarsanız, teknik seviyede zorluklarınız olursa, İmonun dalında 30 bin liraya düşürsünüz. Tabii Pazar yaratmak zorundasınız aynı zamanda ürününüzü, desteklleme de kafı değil, bugün İspanya da mahsul iyi ise, Yunanistan da mahsul iyi ise, Avrupa Birliği Ülkelere sizin ürününüzü almıyor, ya da vergi koyuyor, asgari fiyat uygulaması koyuyor. Hiçbir şey yapamazsınız, asgari fiyat uygulaması koyuyor, çünkü siz bunu GATT anlaşmasında kabul etmişsiniz. GATT tedbirleri, damping mesesi, bunu kabul etmişsiniz. İşlediği gibi sizin malınızı alıp almamak serbest, bu yetkiyi onlara vermişsiniz. Bunların yanında masaya yatırılıp, yeniden müzakere edilmesi lazım. Siz gümrük birliğinin 24 üncü maddesini değiştiremezsiniz, o maddeyi hiç değilse yumuşatamazsınız, bu GATT anlaşmasını, GATT tedbirlerini, içinde bulunduğunuz özel şartları öne sürerek, teknik seviyede ve aynı zamanda hukuki zeminde müzakereye yeniden başlatabilirsiniz. İmonun dalında 30 bin liraya düşmesini önleyemezsiniz. Rahata Şu anda yapılması gereken bu anlaşmalar muvacehesinde yeni yeni pazarlar yaratmak. Rahata kapıldık, halvele düşsük, Rusya'ya çok güvendik, Rusya'nın krize girmesi narenciyemizi elimizde bıraktı. Bütün sıklığı bu sene bu Avrupa Birliği asgari fiyat uygulaması yapıyor, İspanya da mahsul güzel, Yunanistan da mahsul güzel, zaten Yunanistan başlıyor, biz hep Rusya tarafına kaçmışsuk, Türk cumhuriyetlerine kaçmışsuk, onların ekonomilerinindeki bozukluk, kriz, narenciyede bizi ciddi sıklığına düşürdü. Buna mutlaka göre bulmalıyız. İşte stratejik desteklleme şu an burda lazım. Neyi, nerede ve ne zaman desteklleyeceğinizi bilmeniz lazım. Üretimde mi desteklleyeceksiniz, ihracatta mı desteklleyeceksiniz? Hem üretimde desteklleyeceksiniz, hem ihracatta desteklleyeceksiniz, ama kıvrak olacaksınız, atak olacaksınız. Kendi ürününüzün dünya şartlarındaki yerini çok iyi görüp, çok iyi tahil edip, gerekli desteği anlamda ve zamanında sağlamak zorundasınız. Narenciyeye devlet acil yardım etmek zorundadır. Pazar bulmak zorundadır, bir çare bulmak zorundadır. İşte destek burda lazım, yani devleti korumak dediğimiz hadise budur. Devletin içinde narenciyeye milli bir üründür, bunu korumak zorundasınız.

hem de pahalı bir bitki. Hem de pancardan şeker elde etmek pahalı bir teknoloji. Kamış dolayısıyla ihraç etmek isterseniz ya da dünya pazarlarına hakim olan şeker, kamış şekeridir; çünkü, kamıştan şeker üreten ülkelerin tamamı ihracatçıdır. Mesela Küba ihtiyacının bin katını üretiyor. Kamış şekerini genelde yıllar itibariyle 250-380-390 dolarlar arasında fiyat olarak gezmiştir. Ama dediğim gibi pancar şekerinde bizim maliyetimiz 575 dolar, Avrupa Birliğinin maliyeti de ortalama 1000 dolar. Bu sene dramatik olarak, çok dramatik bir düşüş oldu. Küba'daki özel durumdan dolayı şeker fiyatları 250 dolara düştü. Dışarıdan bugün şeker ithal etmek isteseniz 250 dolar. Bu fon fiyatına 20-30 dolar navlun koyun, 280 dolar civarında, ama Türkiye'de şekerin satış fiyatı 650 dolar, 575 dolara mal ediyoruz, 650 dolara satıyoruz. Şimdi, burada düşünemeyiz ki, biz halkımıza niye 650 dolara bu şekerini yedirdiyoruz, pancarın alternatif ürünü nedir, yerine göre domatestir, yerine göre ay çiçeğidir, pancar yetiştirmeyelim de 250 dolara dışarıdan şeker ihraç edelim diyemezsiniz, yani milli ürünü korumak zorundasınız, bir taraftan barajlar yapıyorsunuz, bir taraftan sulama amaçlı göletler yapıyorsunuz, sulama kanalları yapıyorsunuz, toprağı suya kavuşturayım, sulu ziraata geçeyim, tarımdaki gayri safi hasılayı yükseltiyim diye, toprağı suya kavuşturduğunuz zaman en kârlı ürün pancar. Onu ekmek ve yetiştirmek zorundasınız. Ben Türkiye'ye kamış şekerini getireyim, daha ucuza şeker satayım diyemezsiniz; yani, destekleme konusu, çok uzun tartışmamız gereken, ürün bazında ele almanız gereken bir konu, ana hatları ile partimin, Anavatan Partisi Meclis grubunun görüşlerini dile getirmeye çalıştım. Hepinize saygılar sunuyorum.

Ahmet KÜÇÜK

CHP Çanakkale Milletvekili

Sayın Başkan, değerli milletvekili arkadaşlarım, çok değerli izleyiciler; öncelikle hepinizi selamlıyorum ve Ziraat Mühendisleri Odasının bir gelenek haline getirdiği tarım haftasında, tarımın önemli sorunlarını tartıştığımız bu haftaları, çok önemli buluyorum ve kamuoyunun da her ne kadar burada yeterli ilgi ile izlenmiyorsa da, kamuoyunda bu tartışmaların merakla beklendiğini, sonuçlarının beklendiğini, birçok insanı ilgilendirdiğini biliyorum ve bu tartışmaları yıllardır bir gelenek halinde gerçekleştiren başta Ziraat Mühendisleri Odası Başkanlığı olmak üzere katkı veren herkese de teşekkür etmeği, tarımcı olarak yahut da tarımdan yana bir insan olarak bir borç biliyorum.

Değerli arkadaşlarım, partimin görüşü anlatma gayreti içinde olacağız, ama biz siyasetçiyiz, olaya bir siyasetçi gibi yaklaşma gereği duyuyorum, o nedenle konuşmamın içinde, diğer siyasi parti temsilcilerini ve siyasi parti görüşlerini tahrik eden, onları eleştiren bir yapıda bulunursam, arkadaşlarım kusura bakmasın, siyasetçinin görevi bu, farklılığımızı ortaya koymalıyız diye düşünüyorum.

Değerli arkadaşlarım, öncelikle şunu söyleyeyim, keşke Metin Şahin arkadaşımız da burada olsaydı, herhalde önümüzdeki 3 ayı yönetecek bir partinin mensubudur, ben ondan en azından 3 aylık dönemde Türk tarımı için ne yapacaklarını duymak isterdim. Ama, şikayetten başka bir şey duyamadık, yapacağız demedi, diyemedi. En büyük eksikliğimiz bu diye düşünüyorum. Burada kendileri birçok tespit yaptı ve gittiler.

Değerli arkadaşlarım, bir kere Türkiye'de hele hele Türkiye'de tarımı çok iyi bilen, çözüm önerilerini iyi bilen bir topluluğa tespitler yapmanın bence hiçbir anlamı yok. Bunları bence hepimizden daha çok siz iyi biliyorsunuz. Bence bu tespitlerde zaman kaybetmemek gerekir diye düşünüyorum. Mete arkadaşım desteklemenin siyasi bir konu değil, desteklemenin teknik bir konu olduğunu söyledi. Doğrudur. Teknik konudur, ama siyasetin kendisi teknik konudur. Siyaseti meydanlara çıkıp nutuk atan, işte bugün söylediğini yarın unutmak olarak

Degerli arkadaslarim, Turkiye'de Mera Kanunu bu kadar gec zamanda cikaran zihniyet, omegin Tarm Bakanligim, tarimdan baska veya Tarm Bakanligi tarimin gerisinde her seyle ilgili enen veya Tarm Bakanligim disinda herkesin ilgilenmedi bir alan haline gelmistir. Bunu duzeltmek para isi degildir. Herkes sikayet ediyor. Mete bey sikayet etti. Gumruk duvarl marifetle giren kivi bugun Istanbul'da satiliyor, bunun para ile ne ilgili var. Kimse koalisyon ortagından sikayet edemez. Hele hele gecen hukümet çok iyi anlasitimi

bu zihniyettir, böyle bir anlayis farklihtir vardir. Siyasi perspektif icerisinde, onlarn tabii ki, bu solcularin payi 50'de 2,5 vardir, ama 50'de 47,5' u zihniyet bu Mera Kanununu ancak cikartabilmistir. 2,5 yildir bir sol iktidar dönemi vardir. Bu ayini zihniyet yönetmektedir. Birini girmektedir, ama 1960'den 1998'e kadar bu anlayisla, düşünce biçiminden kaynaklanmaktadır. Kendileri söylediler, 1950'den beri bu ülkeyi kaynakla olacagini zannetmek önemli bir yanidir. Tarimda birgok destekleme benecce siyasal meselidir, bunu tartisiz, ama benecce önemli olan, tarimda desteklemelerin sadece parayla, bunlarn, bu bir ekonomik anlayis meselidir, perspektif meselidir, siyasal anlayis Simdi, bu kaynak sorunlarnin nasil gözülecegi ayrı sekilde tartisilabilir, tarimin disindadir doğru veriler kadar fazl edemektir, bu ülke nasil yattim yapacak, nasil tarimi destekleyecektir. Sorunu oldugu bir gerçektir. Çok ciddi kaynak sorunumuz vardir. Turkiye maalesef topladigi nasil gözeceğimizize ilişkin düşünce ve projelerimizi anlatmak zorundayiz. Turkiye'nin kaynak insana, üretene yönelik desteklerin doğru olduğunu, doğru devam ettiğini kimse söyleyemez. Bir milyon insanın, 7,5 milyon hepinizin bildigi gibi tarim kesiminde yasamaktadır. O zaman anda çok daha fakir duruma gelmislerdir. Bugün Turkiye'de açlık sıniri altında yasayan 10 bellidir. O nedenle bir işe yaradigi gerçektir. Şu yapilamamıştır, Turkiye'de tarimla uğraşanlar şu artislardan belli konularla kendimize yeterlilik düzeyimizi korudugumuz vardir. İşte bugday üretimi 80 kilodan 210 kilolara gikmiştir. Sür üretiminiz artmıştır. Belli Tarimda desteklemelerin tarima hiçbir faydasini olmadigini söylemek abesle itigaldir, tabii ki, gösterememistir. Destekleme anlayisi maalesef yeterli kıvrakligi ve akilligini gösterememistir. Desteklemeler yapilmaktadır. Destekleme politikalarin yeterli degisiklikleri ve dinamizmi hepinin dogruduk paylari vardir. Turkiye'de de çok önemli bir dönemden beri tarima bir sekilde desteklenerek, ekonomik sektör haline gelisin diyenler vardir. Degerli arkadaslarim, bunlarn desteklenmemelidir, kendi ayaklari üzerinde dursun diyenler vardir. Tam aksine tarim daha çok içinde en az desteklenen sektör tarim sektörüdür diyenler vardir. Yine tarim artik Turkiye'de tarimla desteklerin ekonomik kara deligini oluşturan destekler vardir, sektörler anlayislar vardir, tam aksine tarima yeterli destek verilmedigini ileri süren anlayislar vardir. Turkiye'de yillardan hep tartisilir, tarimi destekleme ekonomiyeye yük olmaktadır diyen

kisimlari ile önemli bir konudur. Bir politika aracini teknik görmek görmek mümkün degildir, çok teknik bir konudur. Bu iç ve dış nasil en mutlu hale getireceğiz. Bunun en büyük politik araci desteklemedir. Dolayısıyla böyle mekanizmalarda, hangi politika araçlari ile en iyi verimi alacağız, en çok, en iyi, en kaliteli ürünü önemli dogal kaynaklar. Bu sene de desteklemeyi tartisiyoruz. Dogal kaynaklarımızdan hangi Degerli arkadaslarim, destekleme de öne önemli konudur. Geçen sene topragi tartisidik, en ifade etmek istiyorum.

destekleme de tekniktir, tarim da tekniktir, siyaset de çok teknik bir konudur. Bunu öncelikli tutarli davranis bütünlüğü icerisinde konulara sahip cikmasi gerekmektedir. Onun için kendisi tekniktir ve siyaset ile siyasetçi söyledigine her zaman bagli kalmak, tutarli olmak ve 85. Bunun nedeni, siyasetin kendisini teknikten uzak saymasindan kaynaklanmaktadır. Siyasetin gibi kamuoyu yoklamaları aciklaniyor. Parlamenitoya, siyasetçiyeye güven yüzde 15, askere yüzde güven azalmis, parlamenitonun güvenirlilik oranini o nispette de düşmüstür. Bugün hepinizin bildigi teknikten uzak sananlar Turkiye'yi yönettiği için Turkiye'de siyasete güven azalmis, siyasetçiyeye anlarsanız, o zaman siyaseti teknik zannetmezsiniz, asil siyasetin kendisi tekniktir. Siyaseti

defalarca kamuoyuna deklere etmiş ve bu konuda müthiş bir anlayış birlikteliği içinde olduğunu söylemiş, hatta neredeyse seçimlere ortak girecekleri söylenen 2 partidir. Ben hiç anlaşmazlıklarını duymadım, bir tartışmaları hiç kamuoyuna yansıdığını duymadım. Neden sınır ticareti ile giren mazotu Eskişehir’de sattılar, neden sınır ticareti ile giren kiviği İstanbul’da sattırılar, neden bu konuda bir anlayış birliktelikleri yok, anlayamıyorum. Hiç böyle politik farklılıklarını göremiyorum, bilmem siz görebiliyor musunuz?

Değerli arkadaşlarım, bu işler ciddi işlerdir ve Türkiye neyi destekleyeceğini, kimi destekleyeceğini, kiminle destekleyeceğini, hangi politik araçlarla destekleyeceğini bilmelidir ve iyi karar vermelidir. Bu konular çok ciddidir. Onun için zordur. Belli sorunları, belli kısımları, belli sınıfları karşına almak gerekir. Onu alabilecek siyasal iradeye, anlayışa sahip olmak gerekir. Dolayısıyla bazı uygulamaların olmayışının altında bu yatmaktadır.

Değerli arkadaşlarım, neyi destekleyeceğiz. Önce doğal kaynaklarımızı iyi koruyacağız, onu koruyacak mekanizmaları destekleyeceğiz. İşte bunlar parayla olmaz. Tarım topraklarımızı iyileştireceğiz, koruyacağız. Türkiye’deki tarım topraklarının üzerine yazlık ev yapılmasını, fabrika yapılmasını önleyeceğiz, yol güzergahlarını getirirken dahi dikkat edeceğiz. Çünkü, sınırlı kaynaktır onlar ve Türkiye maalesef hepinizin bildiği gibi bu kaynakları bitmiş tükenmiş, artık yeterli kaynağı olmayan bir ülkedir. Toprak kaynaklarını bitirmiştir Türkiye. Dolayısıyla kıt kaynaklarımızı iyi koruyacak, yasal, siyasal ve ekonomik tedbirleri almamız lazım. Sularımızı iyi korumamız lazım. Kirlenmelerini önlemek lazım. Türkiye’nin önemli meseleleri var. Türkiye’de bir termik santral yapmak önemlidir, termik santrale Türkiye’nin ihtiyacı var, termik santralin bacasına filtre koymaktan kaçınan anlayışlar Türkiye’de tarımı, çevreyi koruyamazlar.

Değerli arkadaşlar, onun için mutlak suretle bu konulara duyarlık gösteren, önemini kavrayan, anlayışların Türkiye siyasetinde egemen olmadığı sürece, Türkiye’de bu sorunların çözülebilmesi mümkün değil. Demek ki, doğal kaynaklarımızı bir kere koruyacağız. İşletme yapısı sorunu Türkiye’nin en büyük derdidir. Bu popülist yaklaşımlar yüzünden, yıllardır sağ anlayışlar, şuna bu kadar verelim, seçim üstü malı götürelim anlayışı ile Türkiye’de halen 4 milyon 100 bin işletme var. Tarım, yoksulların barınma yeri değil, tarım ekonomik sektör, bu kadar işletme ve bu kadar nüfusla Türkiye nereye gidecektir. Köydeki nüfusu kovalayalım mı, bence bugüne kadar bu sağ anlayışların derdi bu. Tarım nüfusunu azaltmayı, ithalat politikaları ile veya değişik politikaları tarımdaki köy nüfusunu sopyayla kovalama politikasıdır. Bu yanlıştır. Bu kesimi, optimum işletme büyüklüğünü yakalayacak tedbirleri almak, bu konudaki desteklemeleri artırmak gerekir. Bu nasıl olur?.. Örgütlenme ile olur. Tarımda örgütlenme çok önemlidir. Tarımı nasıl örgütlersiniz, birincisi bu konuya insanları inandıracaksınız. Bunu eğitim ile yapacaksınız. İkincisi, örgütlü işletmelere destek vereceksiniz. Optimum işletme büyüklüğünü gerek bitkisel tarımda gerek hayvansal tarımda sağlayacak yapıları oluşturmayan işletmelerin kredi faizlerini direk desteklemelerini kesinlikle düşük tutacaksınız. Eğer cüce işletme olmaya devam eden işletmeler varsa, buyurun tasfiye olsun; ama, bu anlayışı gösteren, verilen alan ve kurmak istediğiniz yapı içine girmek isteyen anlayışları, destekleyeceksiniz. Bakın, örgütlü toplumdaki korkan siyasal anlayışlar, tarımda örgütlenmeyi destekleyemez. Örgütlü toplum sosyal demokrasinin alt yapısıdır, onun için sağ anlayışlar genellikle bu işten korkarlar. Dünyanın her yerine gidin bakın, gelişmiş toplumları inceleyin, bu örgütler, kooperatifler, sendikalar sol siyasetçilere yakındır. Onun için sağ siyasetler örgütlü tarımı destekler mi? Bunun farkına varacak mekanizmayı kurmak lazım.

Değerli arkadaşlarım, teknoloji ve mekanizasyon konularına değinmek istiyorum. Tarımda mekanizasyon deyince, Türkiye belli bir yere geldi, bu bir gerçek, hatta bir çok yerde fazlalık var. Kaynak savurganlığı var. Bir tarafta fazlalıklar vardır, öbür taraflarda eksiklikler vardır. Türkiye bence öncelikle mekanizasyonunu iyi kullanabilecek mekanizmalar kurmalı ve bu yapıları desteklemelidir. Yeni traktör alanlara destek vermenin ne anlamı vardır, böyle savurganlığın ne anlamı vardır? Bunu sağ anlayışlar yapıyor. Nerede vereceksiniz, ihtiyaç olan yerde vereceksiniz. Türkiye’de yüzde 25 meyilli arazide bitkisel tarım yapmaya çalışan insana

onu bize söyleyeceksiniz, bileceğiz ve dolayısıyla onu rekabet edebilir, sürdürülebilir bir tarımın aracı olarak tutmak istiyorsan, bu toprakları da sürdürülebilir bir tarımın aracı olarak kullanmak istiyorsan, İnsanların toprağına bakabilmesini istiyorsan, suyuna sahip çıkmasını istiyorsan, onun oradan menfaat temin etmeye devam etmesi lazım. Bunun için türlü türlü destek mekanizmaları vardır.

Değerli arkadaşlarım, tarımın kayıt dışı olduğu bilinmektedir. Bundan en çok rahatsızlık duyanlarda sosyal demokratlardır, bu doğrudur. Vergi Kanununa bizim de dayatmamızla birkaç madde olarak girmiştir, kayıt içine alma gayreti, ama bunu bugüne kadar merkez sağ anlayışlar engellemişlerdir. Değerli arkadaşlarım, bunun yolu belli, dünyanın her yerinde prim sistemi geçerlidir. Ödemelerde prim sistemini esas alırsınız ve böylece üreticiyi korursunuz. Çünkü, zarar etmeyecek farkı primle vereceksiniz. Sanayiciyi korursunuz, pahalı ham madde alımını önlersiniz, sanayiciyi uluslararası sanayi ile rekabet ettirebilirsiniz ve neticede kayıt içine alırsınız, dolayısıyla devlet ödediği desteğin büyük bir kısmını ödediğiniz vergilerle geri alır. Sütteki desteğin ne kadar büyük yarar gösterdiği ortadadır. Bu neden bu kadar kolay yapılmıyor. Bu siyasi irade noksanlığından veya siyasi iradenin o anlayışta oluşmamasından kaynaklanıyor.

Değerli arkadaşlarım, desteklemenin yüzde 85'i gübreye yapılıyor Türkiye'de. Artık gübrenin gerekliliğine insanlar inandı, yani suni tohumlama için baytarı getiriyor ya da hasta olunca, gübrenin üretim için faydalı olduğuna inandıysan, gübreyi alır, desteklemeyi yavaş yavaş azalt, demin dediğim alanlara kaynaklar oluştur. Bu kadar basit, her şey para ile mi oluyor, oraya vereceğin parayı buraya yatır. Lazım olan yere verin. Gübreye verdiğin desteklemeyi zamana dağıtarak, benim söylediğim alanlara vereceksin. Zor bir şey değil, Türkiye'de tarıma çok büyük destek veriliyor. Yalan, Türkiye'de tarım desteğinin rakamları önümdedir, GSMH içindeki payı her yıl azalmaktadır, oran olarak, rakamlar önümdedir, isteyen varsa buyursun. Türkiye'de kişi başına desteklemede de, hektar başına desteklemede de Türkiye hem OECD ülkelerinden hem AB ülkelerinden hem Amerika Birleşik Devletlerinden geridedir hem de çok geridedir.

Değerli arkadaşlarım, söylenecek çok şey var. Bu işleri nasıl yapacaksınız? Arkadaşlar, biz bu işleri nasıl yapacağımızı biliyoruz. Biz Cumhuriyet Halk Partisi olarak 2.5 yıldır özellikle bir komisyon kurduk, çok ciddi komisyon kurduk, çok ciddi çalışmalar yaptık. Bakın, elimde gördüğünüz 2 raporu hazırladık, bunları 2000 noktaya ulaştırdık, bin tanesini örgütümüze, bin tanesini de sivil toplum örgütlerine, gazetecilere her yere ulaştırdık. Hem tespitleri yaptık hem çözüm önerilerini sunduk. Deneyin nasıl yapacağımızı kesinlikle biliyoruz. Tabii bunları anlatmaya burada zaman yetmez ve biz diyoruz ki, biz gerekli siyasi iradeyi sağlayabilecek bir çoğunlukta gelebilirsek, önce Tarım Bakanlığını düzelterek. Tarım Bakanlığını işlevine kavuşturacağız, işe oradan başlayacağız. Tarım Bakanlığında tarımla ilgili yetkileri toplayacağız. Hazine, Dış Ticareti bir kenara bırakacağız. Tarım Bakanlığını kendi daire başkanlıkları şeklinde örgütleyeceğiz. Türkiye'nin tarımına Tarım Bakanlığı karar verecektir. Tarımı örgütlü yapılarla beraber yürüteceğiz, 2 yılda bir tarım kurultayı toplayıp, kararlar alıp, ondan sonra tarım yönlendirme kurullarıyla birlikte Türk tarımının bütün kararlarını birlikte alacağız. Neye destekleme vereceğiz, ne kadar vereceğiz, nerede vereceğiz, nasıl vereceğiz. Üreticiyi tarımın yönetilmesine ortak edeceğiz. Bunlar bir siyasi partinin ve tarım komisyonu başkanının taahhütleridir. Boşa söylenmiş laflar değildir. İlgili yasaları çıkarmak için bütün hazırlıklarımızı yaptık. Yasalarımızın içine doldurduk. En başta çıkaracağımız yasa Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı yasasıdır. İlk yasa bu. TOPRAKSU Genel Müdürlüğünü derhal yeniden kuracağız. Yeni anlayışla kuracağız, bugünün gereksinimlerine göre kuracağız, doğal kaynakları korumak için bir çerçeve yasa oluşturacağız. Toprağı koruma ve kullanma yasasını çıkaracağız. Medeni kanun hükümlerini değiştirerek toprağın bölünmesini önleyeceğiz. Toprak reformu dahil optimum işletme yapısını oluşturmaya yönelik toprak düzenleme yasasını kuracağız, getireceğiz. Toprak değerlendirme ofisi kuracağız.

Değerli arkadaşlarım, boşa kalan, kullanılmayan, atıl kalan ki, özellikle İç Anadolu Bölgesinde bu çok yoğun olarak var, bu toprakları işletmeye açmak için gerekli fonu, yapıyı

SORU (Apu YALTIK): Sayın Başkan, sayın meslektaşım Mete beye bir soru yönelmek istiyorum. Benim anladığım tarımda destekleme, genel tarım desteklemesidir. Mete bey arkadaşımız burada hepimize indirdiği ürün bazında destekleme, yani kendimi götürdüm, sarımsak mi destekleyeceğiz, bu sene sarımsak kalmadı, destekleyelim, gelecek sene tarımsal destek almış olsun. Söğün da bir azalma söz konusu oldu, şimdi bütün bazında onu destekleyelim ki, onu çoğaltsınlar. Böyle bir düşünceye mi gireceğiz? Benim anladığım bu sempozyumun ana konusu tarımda desteklemedir. Şimdi, politikacılarımız hiç düşünmüyorlar mı, tarımda destekleme devlet capında, siyasi anlamda nasıl olur? Örneğin bir Ziraat Donatım Kurumu var, tamamen tarımı destekleme babında kurulmuştur. Biz şimdi kendi kendimize acaba şöyle mi kurulsak, böyle mi kurulsak demeyelim. Bir ana kuruluşu şimdi kapatıyoruz. Ana kuruluş tarımı destekliyor, yanlışlıkları olabilir, niçin bunu özelleştirip, tamamen yurdun dört bir köşesinde kurulmuş olan bu kurumu, kapatıyoruz, destekleyici bir kurumdur ve onun

sunarım. Sorularımı gözmek hiç de zor değildir. Bekliyoruz ve ne yapacağımızı da biliyoruz. Saygılar Türkiye'nin sorunlarını gözmek zor değildir. Türkiye olanakları çok geniş bir ülkedir ve tarımda da vardır. Bu bir teminattır. Arkadaşlar, nasıl yapacağımızı da biliyoruz. Hiç merak etmeyin, ulaştırılmış bulunuyoruz. Ziraat Mühendisleri Odasında da var, bütün fakülterin dekanlıklarında ortamlarda anlatılır. Benim elimde, benim tarımla ilgili ne yapacağımız belgeletir 2000 noktaya Partisi olarak tutarlıdır. Biz, ne yapacağımızı biliyoruz. Tabii bunları merak edenleri uygun siyasi iradeyi iktidara getirmek lazımdır. Değerli arkadaşlarımız, kısacası, biz Cumhuriyet Halk Partisi olarak, üretken insanların memnun etmeden Türkiye bir yere varamaz. Bu anlayışı, bu çok üretmeden, üretken insanların memnun etmeden Türkiye'yi bu anlaşılabilir duruma getirmişlerdir. Daha zannedenler, 24 Ocak Kararlarını alanlar Türkiye'yi bu anlaşılabilir duruma getirmişlerdir. Daha neye benziyor biliyor musunuz, Türkiye'nin para politikaları ile sorunlarını gözeceğini doğal gevreyi koruma yasağını, bütün anladığımız bu noksanlıkları görmeden gözeceğini. Bu pazarlamayı sadece gözümlerimizle değil, bu arada üreticileri, işletme yapısını, sadece ürün borsaları ile değil veya bu ürün borsalarını temel mekanizma kabul ederek, yani giderecek zorundayız, siyasi iradeyi haklı kılmak zorundayız. Türk tarımının sorunlarını hiçbir şey değışmez, her şey aynı gider, eski hamam eski tas. Bu siyasi irade noksanlığımızı mühendisleri ile üreticileri ile o siyasi iradenin adresini bulmak zorundadır. Bulamazsa ekonomik siyasi irade noksanlığıdır. Dolayısıyla Türk halkı, Türk tarımcısı, bilim adamı ile ama hiç kimse hiçbir şey yapmıyor. Neden? Bence eksiklik bilgi noksanlığı değil, bence ilgili yasa çıkarabildik. Yıllardır bekleyen mera kanunu çıktı. Tarımda herkes çok şey konuşuyor, tarım konuşulmuş, ama bu ülkede yıllardır, en azından 3 yıllık dönem içerisinde bir tek tarımla Meclisteki gündem dışı konuşmaların yüzde 70'i tarım üzerine yapılmıştır. Günden dışı en çok konuşulan biliyoruz. Önemli olan tarımda bence siyasi irade noksanlığı vardır. Bakın, inceledim, Değerli arkadaşlarımız, kısacası tarım konusunda, destekleme konusunda eksiklikleri,

parti programı bile yok. Tarım programını anlatacaksanız, parti programı yanımda olacak. Arkadaşlarımızın yanında Halk Partisi hüviyetini devam ettirmektedir. Buraya parti programı ile gelmek lazımdır. Partinin Cumhuriyet Halk Partisi bu Türkiye Cumhuriyeti için kurulan bir siyasi anlayıştır ve Cumhuriyet saygı duyuyoruz. Ama, Cumhuriyet Halk Partisi Türkiye'nin en ciddi siyasi örgütüdür. Değerli arkadaşlarımız, burada herkese saygı duyuyoruz, herkesin siyaset anlayışına da kooperatifleer bankası yoluyla destekleyeceğiz. Bunlar bizim programımızda da var.

kooperatifleer de işletmeleri de, işletme büyüklüklerini de kooperatifleer bankası kurmak suretiyle destekleyeceğiz. Bakın, adımı da veriyorum, büyük makro projeleri tarım bankası ile, Değerli arkadaşlarımız, tarımdaki makro projeleri büyük projeleri tarım bankası ile yasağı, ziraat odaları yasağı, Türk kırsal alan imar ve iskan yasağı, tarım bankası yasağıdır. yasağı, destekleme kurumu yasağı, tarım ürün borsaları yasağı, üretici kooperatifleerini geçerve ürünleri sigortasını geçireceğiz. Tarım iş yasağı, gıda yasağı, tarım ürünleri satımı geçervesi oluşturarak, bu insanlara topağı edindirmek için gerekli siyasi altyapıyı kuracağız. Tarım

üzerinde hiç düşünmüyoruz. Bence tarımda destekleme, ürün bazında destekleme değil. Tarımı destekleme konusudur, onun için konuyu bu yönde işlemek, bu yönde üzerinde durmak gerekir kanısındayız. Bilmem ne düşünürler. Teşekkür ederim.

Oturumu açarken esasında Sayın Apti Bey'in söylediği bu noktaya dikkatlerini çektim sayın milletvekillerimizin, hatta dedim ki, partilerinin görüşlerini belirtsinler bu konularda, programlarındaki uzun süreli, çünkü böyle Abdi beyin dediği gibi bir ürün üzerinde veya kısa süreli programlar bir siyasi parti olayı değildir. O günlük olaylardır, fakat konuşmacılarda bir ayrım yapmak istemiyorum, yalnız Ahmet Bey parti görüşü şeklinde belirtti, ama Sayın Metin Şahin ve Sayın Mete Bülgün bu yönde daha detaylı verdiler. Belki bu partilerimizin çalışma şeklinde ileri geliyor, bilemiyorum. Yani, son zamanlarda bu Türkiye'nin önemli bir sorunu, siyasi partiler programa dayalı parti olmaktan çıkmaya doğru yöneldiler ve birçok konularda muhakkak programları da vardır. Şu anda öğrenemedim, mesela Anavatan Partisinin programında desteklemeyle ilgili bir hüküm var mı? Desteklemeye devam etmek istiyorlar mı, istemiyorlar mı? Çünkü, liberal ekonomiye geçerek destekleme bitebilir. Olabilir, o da bir politikadır. Çünkü, yine ısrar ediyorum, desteklemenin teknik yönü vardır, ama teknik de nihayetinde karar veren siyasi olaydır, yani tarımı desteklemeyeceğiz, bu bir karardır, bunu teknisyen veremez. Hiçbir zaman Tarım Bakanı ister profesör olsun, tarım desteklenir veya desteklenmez diyemez, bu bir siyasi olaydır. Desteklenecektir, ne kadar destekleneceği için teknisyenleri çağırırsın, tamam ben bu sene tarıma şu kadar milyon trilyon lira destek vermek istiyorum, bunu vergi yoluyla yapmak istiyorum veya bunu fiyat yoluyla yapmak istiyorum, sübvansiyon yolu ile yapmak istiyorum, buna siyasiler karar verir, teknisyenler buna teknik hazırlık yapar, ama nihayet kararı verecek olan siyasidir. Parlamenterlerin büyük bir kısmının görevi yasama görevine dayanır, yasayı da yapanlar siyasilerdir, hükümet programını hazırlayanlar siyasilerdir. İşte buradaki arkadaşların büyük bir kısmı bürokrattır, çeşitli yerlerde görev yapmışlardır. Bir müsteşar siyaset oluşturmaz, siyasette müsteşara emir veren siyasetçidir, bakandır. Son zamanlarda bürokrasiyi siyasallaştırmak yoluna gittiler ve onun için Tarım Bakanlığı bozuldu, yani hiçbir şey özelliği olmayan insanı getirip, müsteşar, genel müdür yapıyorsun, teknik hazırlığı olmayan insanları bir yere getiriyorsun. Bu tabii yanlıştır.

SORU (Dr. Nüvit SOYLU): *Efendim, 18 yıllık bir geçmişi olan tarımla ilgili önemli bir yasa çıkartıldı, fakat bunun çıkarılması uzun zaman almış ve sonuçta kaynakların kıt olması ve bir yasa çıkarılmasının kaynaklarla olan ilişkisi burada kuruldu. Hemen kendime sordum, merayla ilgili oranlar dolayısıyla kendilerinin yanlış söylediğini zannettim. Oysa, başında söylenen sebep - sonuç ilişkileri olarak ele alırsak, şu sonuç çıkıyor; bu ülke bu kadar kaynakları kut bir noktaya nasıl geldi. Sebep-sonuç ilişkilerini incelemek zorundayız ve hemen aklıma şu geliyor; güncel olarak bir Erol Evcil gibi ne olduğu belirsiz 32 yaşında birisine İş Bankasından 20 milyon dolar gibi kredi verirken, bir Korkmaz Yiğit gibi bir adama, bu paraları verirken, ne olursa olsun, biz burada olayın teknik boyutuyla da tartışsak, bir süre giden kaynaklar var, bunların ne kadar doğru ya da eğri olduğunu tartışırken, hiç bunları tartışmadan, bu kaynaklar böyle dağıtmaya devam ederse, bizim zaten sonumuz gelmiş. Bir kere bu noktaya çok iyi saptamamız gerekiyor. 2 gündür yapılan toplantıda devamlı olarak destekleme ve örgütlenmeyle olan ilişkisi ortaya kondu. Destekleme teknik bir konudur. Sayın Ahmet Küçük de siyaset de teknik bir konudur dedi. Aslında bütün konuların hangisini alırsak alalım, teknik bir boyutu vardır, bugün sosyal bilimler, toplum bilimler teknolojiye karşı gelişimini sürdürüyor. Şimdi, bu iki teknik konu birbiriyle örtüşebilir konulardır. Burayı çok iyi irdelememiz gerekiyor. Böyle bir konuda tarım, doğal kaynaklar, enerji, maden konusunda bir komisyon başkanı idim, bana bir önerge geldi, bir meslektaşımız şunu soruyordu; bizim ülkemizde saçımızı kesen berberden belge sorulan bir ülkede, toprak ve suyu kullandıktan niçin sorulmuyor. İşte bu sorun çok basit, ama gerçekten üzerinde çok düşünülmesi gereken bir konu. Şimdi, destekleme konu ise, bu konuda karar verenler kimler? Sayın Bülgün, bir noktada bir siyasetçi değil de, içimizden biri, bir*

mestektaş olarak devamlı yapınız ediniz diyor. Feki bunları kim yapacak yada bunları kim sekillendiriyor. Gelişmiş ülkelerde mestek örgütlerinin yapması olduğu şuralarda, kurullaylarda çıkan sonuçlar, siyasetler ve hükümet tarafından program olarak uygulanıyor. Bizim ülkemizde böyle bir görünüm var mı, her şeyde karar veren kimdir? Bu bağlamda olaya bakmak lazım. Bugün örgütlenme demokrasinin gelişmesinin en temel unsurudur. Bütün ideolojiler artık bunu kabul etti. Örgütlenmeye verelin destek nedir, yoksa bunları yok edici bir takım faaliyetler mi sürdürülüyor, devlet tarafından. Bunların çok iyi irdelenmesi gerekiyor.

İkinci konu, tarımsal üretimin girdilerinin hangisinin desteklennmesi gerektiği konusu idi ve sulama yatırımlarıdır. Bugün sulama yatırımlarıyla ilgili görevlendirilmiş kurullarda yüzde 65'i sulama yatırımlarıdır diyen, katılımlar harcaman bir kuruluşun içerisinde bu konudaki teknik bilgi birikimiyle ilgili mestek disiplininden kimler faydalanıyor? Bunların irdelenmesi gerekiyor. Yanlış kararları, yanlış sonuçları tartışmakla bir yere gelmek mümkün değil. Gerçekten olayın boyutu, madem bilgi toplunu, DPT temsilcisinin de belirttiği gibi, bilgi-iletişim topluluğundan, komisyonlardan söz edilen bir dönemdeyiz. Önce bu bilgiye talip insanların, talip olunan yerlerde yer bulması gerekiyor. Onlar bu kararları sürekli olarak katkı verirlerse, sonuçta doğru olabilir diye düşünüyoruz. Teşekkür ederim.

SORU (Prof. Dr. Erkan BENTLİ): Merhum Özal, Tarım Bakanlığının başkanı İbrahim Mahsulleri Ofisi ile ilişki kurarken, en az düzeyde bütçeyi almış yapıldığı takdirde bakanlık başarılıdır derdi. Halbuki zamanımızda Sayın Tarım Bakanı ve Sayın Başbakan 8 milyon ton bütçeyi aldık diye, bunu bir övünme meselesi yapılar ve bunu sık sık kamuyuna açıkladılar. Bu gelişki konusunda ne düşünüyorsunuz?

SORU (Rahim YENİ): Türkiye'de yaklaşık 13 milyar dolarlık tarımda transferlerin 2 milyar dolara yakın kısmı tüketicilerden tarıma tahsis ediliyor. Bu destekleri bırakalım, gümrük kapsamında bu işi bitirelim diyoruz. Şimdi, zaten 3 bin dolar alıyor, şimdi bunu bir de vergilendirirseniz, bu insana ne yapabiliriz? Bu çok geliyor. Bunu artık yapamıyoruz, vergiyi bir yere geleceğimize başkaları. Teknik engelleri koyamıyoruz. Bakın, işte canlı hayvanlardaki desteklennme başkaları. Sürekli olarak Avrupa Birliğinin yaptırımlarını biliyoruz. Şimdi çok fazla oynamayarak, hem tüketiciyi daha zor durumda bırakıyorlar, 25 bin dolar civarında değil. İkinci olay, gelik olayı var. Çankırı taraflarında da gelik kendine çok özgü bir olaydır. Yılda 600 bin ton gelik tüketiyoruz. Bunu da tam üretiyoruz. Neden, suyum yetersiz, onun için. Dolayısıyla bunu ihale edebiliriz, ama bunu yüzde 200 gümrükle sokarsak, bütçümü 350 bin liralık pirinci, 200 bin liraya indiririz, bu da zor, 45 milyonluk asgari ücret olan bir ülkede, bu gümrük indirimlerini yaparken ne yapabiliriz. Teşekkür ederim.

SORU (Dr. Cemil ERTUĞRUL): AT ile yapılan anlaşmalarda bir takım yetersizliklerin olduğu söylenebilir. Esasında, tarım alanındaki anlaşmaları geçmişi ile bugünü ile Türkiye'nin lehine idi, tarım konusu asimetric bir anlaşmadır; ancak, Gümrük Birliği anlaşmasının bir bütün olarak Türkiye'nin lehine olup olmadığı bellidir.

GATT görüşmelerinin tekrar gündeme geçirilmesini ve Türkiye lehine tekrar GATT anlaşmasını özellikle yeni tavizler verme yönünde anlaşmaya açabildirseniz devlet olarak kısıllama yönünde tekrar bir yeni anlaşma yapma hakkınız yok. O bakımdan bu kapı kapamıştır. Bunu belirtmek istiyorum.

Tarım ürünlerinin fiyat oluşumunda, serbest piyasanın gerçekleştirileceğini söylediler. Çok doğrudur, katılıyorum.

Bir de Ahmet Bey'den, bu desteklemede, özellikle, çiftçilerin örgütlenerek kendi kendilerini desteklenmesinin rolü nedir? Bu örgütler kredi mekanizması ile desteklemeleri sağlayacaklardır. Bir yerde tarımın desteklenmesinin devletin desteği yanında, çiftçilerin örgütlenmesiyle destek şeklinde ortaya çıkarılmasını daha ayrıntılı bir şekilde rica edeceğim. Teşekkür ederim.

SORU (Erhan Bey): *Tarımın liberal ekonominin içine sokulmasından bahsedildi. Acaba sizce dünyada tarımda liberal ekonomi uygulayan herhangi bir ülke var mıdır? Sadece sanırım Türkiye'dir.*

Yaptığım araştırmalara göre işsizlik ve istihdam ile ilgili olarak neler diyeceksiniz. Tarımın sorunlarından bahsediyorsak, tarımı ciddi bir problem olarak ele almalıyız. Programlarınız da tarımsal desteklemeler konusunda neler vardır?

Daha önce gündeme gelen ve uygulanamayan bir şey vardı. Biz ziraat mühendislerine ve veteriner hekimlere verilecek destek kredisi konusu vardı. Bununla ilgili görüşleriniz nelerdir. Teşekkür ederim.

SORU (Sedat Hilmi KARADAYI): *Efendim, ben soru sormayacağım, müsaade ederseniz, Mera Kanununu hazırlatan kimse olarak kısa bir ekleme yapmak istiyorum. Bu mera kanunu 38 sene bekleyen Mera Kanunu değil. Ben, Bakanlığım 83-93 yılları arasında 10 yıl Daire Başkanlığı yapmış kişiyim, bu kanun 90'larda hazırlandı, ilk defa Meclise Sayın Demirel'in imzasıyla gitti. Komisyondan geçti, yalnız turizme taviz verildi, götürdük, düzelttirmedik, Ziraat Odaları Birliği Genel Başkanı da toplantımızda vardı, o bir önerge hazırladı, genel kuruldaki konuşmalarında öncelik kazanmak için bir hazırlık içerisinde duruyordu, ondan sonra 95 seçiminden sonra genel kuruldan geçmediği için kanun tasarısı kadük oldu. 1995 seçiminden sonra Sayın Erbakan imzasıyla gitti, emekli olurken bütün ilgili arkadaşlara turizme taviz verilmemesini, o konuya dikkat edilerek, sevk edilmesini bir meslektaş olarak rica ettim. Şu anda bu konuda ise, 97 yılındaki toplantıda ise, toprak, su kaynakları ve kullanımı konusunda, yasal ve kurumsal düzenlemelerin tartışıldığı toplantıda henüz daha karar komisyondan geçmemişken, görüşlerini en samimi şekilde bütün detayına kadar arz ettim, ama şu oldu, bu kanunun yüzde 90'ı aynen geçmiştir. Çünkü, Tarım Bakanlığınca hazırlanan en ciddi kanundur. Muazzam katılım sağlanmış, Yargıtay'dan da katılım sağlanmıştır, Adalet Bakanlığında, Maliye Bakanlığında, Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğünden katkılar sağlanmıştır. Bu çok büyük emekle hazırlanmıştır, defalarca incelenmiştir. Yüzde 10 değişiklik yapılmıştır. O değişiklik de pek iyi isabetli değildir. Ben eski bir TOPRAKSU elemanıyım, Bölge Müdürüyüm ve şimdiki Köy Hizmetleri bünyesindeki toprak-su ünitelerinin kanunda yazılı 1960 yılında ve sonradan kadük olan 7452 sayılı Kanunda da yazılı olan mera ile ilgili tespit taltif yetkisi Tarım Bakanlığı böyle bir görevli olmadığı halde, bu formasyonda olmadığı halde, böyle bir şube dahi olmadığı halde o yetkiyi kullanmak komisyona verilmiştir; çünkü, Tarım Bakanlığı benden sonraki dönemde fikir değiştirmiştir. Yeni tasarı Meclise götürmemiştir, ama yeni görüşlerini Meclis komisyonunda önergelerle dile getirmiştir. Sizler bu işin şekliyle bizim kadar uğraşmadınız. Aslında bu tasarı 1990'ların tasarısıdır. İlk defa da Meclis'e 1992 yılında gitti, o kadar da gecikme yok, eski tasarı metinleri bize ait değil. Ayrıca, şu var, çok eskiden beri meraların alt yapısı görevi, Köyhizmetlerindeki toprak-su gruplarındadır, o görevler aktarıldığı halde yanlışlıkla, yani samimi söylüyorum, çok iyi inceledim ve bir raporla ilgililere dağıttım, hiç ilgisi olmadığı halde meraların alt yapısını oluşturan sulama, toprak, su, muhafaza, arazi islahı gibi faaliyetlere yetki veren, oradaki çayır ifadesi çıkarılmıştır. Bugün Tarım Bakanlığı Köy Hizmetlerine bir yazı yazarak görevini kaldırırsa şaşmayım, aynen böyledir. Arz ederim. Bizim komisyonumuz fonla ilgili maddeyi yüzde 1 olarak kabul etmiştir, siz binde 1'e indirmişsiniz. Bu ayrı bir mesele, fakat ben öbür tarafını da söylemek ihtiyacını hissettim. Mera kanunu muazzam*

Önce Anavatan Partisinin tarıma verdiği desteği hatırlamamızı tazelemek için söylemek istiyorum. 1995 yılında Refah - Yol hükümeti iktidarda, 500 bin ton hububat aldılar, koskoca devlet 50 bin ton buğday aldı. 1996 senesinde yine Refah - Yol Hükümeti iktidardadır. 1.5 milyon ton buğday aldılar. Halbuki biz 1991'de iktidarı teslim ederken, ofisçi arkadaşlarımız 5.5 milyon ton stokla devretmiştik. Biz geldik ANAP olarak iktidara, koalisyonda yerini aldı, ANAP 1997 yılında 5.5 milyon ton hububat aldı, tamamlamın parasını peşin ödedi, verilen para 450 milyon liradır. 1998 yılında ANAP iktidarda 8 milyon ton hububat aldı, 750 milyon parasını tamamını peşin verdi. ANAP 1997'de iktidara geldi, yüzde 50 gübre sübvansiyonunu, 10 ayda dönmeyen gübre sübvansiyonunu peşin hale getirdi. Alında, mahrecinde bu sübvansiyonu ödedi. ANAP tohum sübvansiyonunu getirdi, tohumculukta çok ciddi ilerlemeler kaydettik. ANAP 17 ayda Ziraat Bankası iktidarı, yani tarıma verilen krediyi yüzde 170 oranında artırdı. ANAP'ın tarım alanındaki desteklerini anlatsam, buradaki vakitiniz yetimeyecek, bir hayli sualle karşı karşıyayım. ANAP felsefe olarak tarımın bütününe cumhuriyet tarımının en büyük desteğini vermiş bir iktidar partisidir, siyasal bir partidir. Hatırlarsanız sütlü litre 100 bin lira idi, 1984 yılında OECD ülkeleri içinde hayvansal ürünler tarım tesviye veremeyen tek ülke Türkiye'dir, 27 nebatü ürüne Türkiye'de tesviye verilmekteydi. Yer fıstığı da dahilidir, destekleme alımı yapılmamaktadır. Ürünlere destekleme alımı yapılmamaktadır. Tesviye konusunda ise, hububata verdiğimiz tesviye zeytinliğimize verdiğimiz ya da zeytinliğimize verdiğimiz tesviye hububata verdiğimiz tesviye? Ya da yer fıstığına, ete, sütü, canlı hayvana verdiğimiz tesviye? suni tohumculuğa verdiğimiz, damızlık hayvan yetiştiriciliğine verdiğimiz tesviye, pamuğa, zeytinliğimize

indirmediğimizi söyledik, zannediyoruz dikkatli dinlememişler. Verdiğimiz, ertesini senelerimona mi destek vereceğiz gibi benim destekleme hadisesini basite verilen desteğin ne kıymeti olur. Bu senelerimona mi destek vereceğiz mi destek indirgeyip, indirgeyip ürün bazına getirdi, tarımın bütününe destek verilmeyince, ürün bazında Partisine göre destekleme tarım içinde bir bütündür, tarımın bütününe destek verilir, Mete bunu Apri Bey meslektaşlarımız, benim konuşmalarımı eksik anlamış. Şimdi, Anavatan sevdiğim CHP'li Ahmet Bey kardeşime siyasal cevaplarımı da vereceğim. Sorular da bana geldi. Anavatan Partisinin CHP'den farkıdır. Sorulara cevap verdiğinizden sonra çok Degerli arkadaşlarımız, görüşünüz gibi en uretken parti Anavatan Partisi olduğunuz gibi bütün bugün Türkiye'nin hayvancılığı çok daha iyi bir noktada olurdu. Olan bir hadise değil, yıllara dayanan bir hadise, keşke o zaman sizin zamanınızda gıksaydı, yasadır. Ben size 1963'ü yıllardaki hatıramı naklettim, Rahmetli Bahri Dadas zamanındaki yaklaşık 40 yıla yakın gelmiş geçmiş Tarım Bakanlığımızdaki bürokratların emek verdiği bir Mera Kanununa vermiş olduğunuz destekten, gabadan dolayı size teşekkür ederiz. Bu

ANAP Çankırı Milletvekili

Mete BULGÜN

galişmalar neticesinde meydana getirilmiştir. Ben de koordinasyonunu yaptım. Bütün zamanında işlemedim, fakat o tarihte, 5 yıl evvel, hazine ve maliye kabul etmiyor, maliye diyorki, yeni eleman veremem, tarımda ziraat mühendisleri var, kısa sürede eleman istiyor. Bu çalışmalarını oda dergisinde yayınladım. Arz ederim. Teşekkür ederim.

veremezsiniz. O bakımdan tarımın bütünü desteklenir, ama bu bütün desteklenirken 3 ana gaye ile yapılır, ondan sonra ürün bazında milli bir fikirle kendinizi korumak zorundasınız, üretiminizi ve devletinizi korumak zorundasınız.

Şimdi, Ziraî Donatımına geliyorum, bu kurum gelişen zaman içinde işlevini yitirmiştir. Ziraî Donatım Kurumu ne yapıyordu; gübre ithal ediyordu, gübreyi satıyordu, derken gübre üretimi Bağfaş'da başladı, arkasından İskenderun'da başladı. Ziraî Donatım Kurumu buradan alıp, sübvansiyonlu gübreyi vermeye başladı; fakat, Ziraî Donatım Kurumunun bünyesi Türkiye'nin bozulan ekonomisine paralel olarak bozuldu. Ziraî Donatım Kurumu işlevini yapamaz hale geldi. Tarım Kredi Kooperatifleri Ziraî Donatım Kurumunun işlevlerini yükledi ve Ziraî Donatım Kurumundan çok daha geniş, yurt sathında özel kanunla kurulmuş tarım kredi kooperatifleri, Ziraî Donatım Kurumunun işlevini daha geniş bir şekilde yerine getirdi. Daha aktif bir şekilde çalışıyor. Ziraî Donatım Kurumu, Tarım Kredi Kooperatifleri pulluğundan gübresine kadar, zirai ilacından çadır bezine kadar çiftçinin bütün ihtiyaçlarını sağlayan kuruluşlar ve devlet tarafından, özellikle Anavatan Partisi Hükümetleri tarafından çok destek görmüş kuruluşlardır. Dolayısıyla Anavatan Partisine Ziraî Donatım Kurumunu kapattınız, bu kurumunu kapatarak Türk tarımı zarar gördü diyemezsiniz. Derseniz büyük haksızlık olur, siz mühendis bir ağabeyimizsiniz, bu kurum işlevini yitirmiştir, görev yapamaz hale gelmiştir, onun yerine Tarım Kredi Kooperatifleri o görevi üstlenmiş ve daha aktif bir şekilde getirilmiştir. Dolayısıyla Anavatan Partisi tarımın bütününe destekleyen, temelde, esasta, fikren destekleyen bir partidir, icraatları da zaten ortadadır.

Nüvit Hanım, Sayın Gürbüz'ün Mera Kanunundaki parayla ilişkisini eleştirdiğimi ifade ettiler ve Mera Kanununun para ile ilişkisi nedir, kaynaklar boşa harcanıyor, Erol Evcil şu kadar parayı götürmüş, Korkmaz Yiğit'e bu kadar paralar verilmiş, siz halen Mera Kanunundaki para probleminden veya Mera Kanunundaki para ilişkisini gündeme getiriyorsunuz, kaynaklar israf ediliyor, kaynaklar bir taraftan boşa harcanıyor, öbür taraftan Mera Kanununu çıkartırken kaynak zorluğu çekiyoruz, bu nasıl bir çelişkidir diye soru yönelttiler. Şimdi, Erol Evcil Anavatan Partisinin meselesi değil, bizim hiç alakamız yok, Erol Evcil'e krediyi İş Bankası vermiştir, İş Bankası özel bir bankadır, yönetim kurulunda da Cumhuriyet Halk Partisinin üyeleri hâkimdir.

Ahmet KÜÇÜK: Hayır, hâkim değildir, sadece 2 kişi var.

Mete BÜLGÜN: Erol Evcil toplantımızın konusu da değildir, o sorunun Cumhuriyet Halk Partisine sorulması icap eder. Korkmaz Yiğit Anavatan Partisinin ya da bu toplantının işi değildir. Ama, kaynak israfı hepimizin her şeyden önce hepimizin ve Anavatan Partisinin önlemeye çalıştığı temel bir meseledir. Sualinizdeki en önemli hassas noktaya şöyle cevap vermek istiyorum. Anavatan Partisi 1983 yılında kurulmuştur, oysa bu problemler cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren birike birike bu günlere gelinmiştir. Eğer karşılaştığımız problemler içerisinde Anavatan Partisinin herhangi bir şekilde sorgulanmasını düşünürseniz, bana soracağınız soruların 1983 yılından bu tarafa olan dönemi kapsamı icap eder.

Şimdi, Mera Kanununu çıkarıyoruz, bu kanunun amacı nedir. Mevcut mera varlığını korumak ve bozulmaya yüz tutmuş olanları da ıslah etmek. Bunun için para lazım. Devlette kaynak sıkıntısı var. Yılların problemi, biz mera kanununa bir kaynak yarattık mera fonundan ve genel bütçeye dokunmadan bir kaynak yarattık, çünkü genel bütçeden bir kaynak aktarmıyorduk, yine bir miktar da aktardık. Bizim hesap ettiğimiz komisyondaki arkadaşlarımızın, Tarım Bakanlığının değerli bürokratlarının önümüze getirdiği rakamlara göre Mera Kanununa yıllık 300 milyon dolarlık bir kaynak lazım ki, o yönetmelikler hayata geçirilsin. Biz, Mera Kanununa getirdiğimiz, Mera Fonuna bulduğumuz maddi kaynaklarla yıllık 300 milyon dolarlık bir kaynağı hedefledik. Genel bütçeye dokunmadan onu yarattık, bunu paket halinde yarattık ve getirdik. O paketin içinde de süt satışlarından, süt bedelinden binde bir var. Gürbüz bey onu eleştiriyor, kendi konusu itibarıyla, eğer siz kaynağı yaratmazsanız, çıkardığımız kanun hayata geçmiyor, kaynak sıkıntısı olduğu için Hazine'de, biz Hazineye dokunmadan ilave

bir kaynak yaratmak istedik. Bunları kim yapacak?. Siz Anavatan Partisini tek başına iktidar yapın, bunlar nasıl düzeliyor görürsünüz.

Prof. Dr. Ziya Gökalp MÜLAVİM: Yapık efindim, sekiz sene iktidar oldu.

Mete BÜLGÜN: Anavatan Partisi tek başına iktidar olduğu dönemde Türkiye'ye her alanda gâğ atılmıştır.

Abmet KÜÇÜK: Çağ atlatığımız belli oluyor, vatanımızın halinden belli.

Mete BÜLGÜN: Onu ayrı konuşalım, bu toplantının konusu başka, Başkanım izin verirse cevap veririm.

Prof. Dr. Ziya Gökalp MÜLAVİM: Burada ANAP mesalesini burada tartışamayalım, seçmen 18 misan seçimleri ile mesale üzerinde kararını gösterecektir.

Mete BÜLGÜN: Oturumu yöneten Sayın Başkan, ANAP'ın programı hakkında bilgi vermemi istedi, benim esasen anlattığım hadiseler ANAP'ın parti programıdır, tarımdaki verim artırımın sağlanmaması, sulanabilir vasıfları topraklarımızın suya kavuşturulması, 17 tane büyük sulama amaçlı barajın temelini atık, 24 tane sulama amaçlı göletli hizmete ağık, 11 tane sulama amaçlı göletin temelini atık, 1700 kilometre sulama kanalını hizmete ağık. Tarımda verimi artırmak bu suretle gayri safi hasıla içindeki tarımın payını artırmak, böylece çiftçinin refah seviyesini yükseltmek, sulanabilir vasıfları topraklarımızı suya kavuşturmak, çiftçimizi korumak, üretim artırımını temin etmek, milli üretimi korumak ve milli üretimi artırmak, bu bölümün ana hatlarıdır. Bende burada konuşmalarında kendi parti programının içinde yer alan hususları zamanın el verdiği mispette, tabii bu iş 15 dakikada anlatılacak hadiseseler değil, onları anlatmaya çalıştım. Şimdi, görüşürüm ki, burada tarımın serbest piyasa ekonomisi içinde gelişmesi lazımdır diye söze başladım, bazı noktaları anekdotlar halinde anlattım. Değeri arkadaşlarımızdan, enteresan sualler geldi, mesela genç arkadaşımız "dünyada tarımda serbest piyasa ekonomisini uygulayan ülke var mıdır" dedi, önce ne demek istediğini tekrar edeyim; tarımı serbest piyasa ekonomisi için eklemek zorundayız. Her şeyi devletin bekleyerek, hazıneye yüklenerek, devlet desteği diyerek, bu işin altından kalkamayız, kendi içinde bulundurmamız gemiyi batırır. Gayet tabii tarımı destekleyeceğiz, milli ürünün desteklemeyen ülke olur mu, ama gelik misalini verdim, değeri Rahim bey de bana misal gösterdiler: 600 yüz bin çiftçinin yüzde 40'ını üretiyoruz, su yok, ona göre tesviye arazi az, çiftçinin arazimiz yüzde 40'ını yetiştiriyoruz, olan yerde su yok veya su olan yerde de tesviye arazi az, çiftçinin arazimiz yüzde 60'ını ihal ediyoruz. Şimdi, burada gümrük barayelerini koyarsınız, çiftçinin içinde olması gereken yere getirirsiniz derim. Tekrar aynı şeyi söylüyoruz, ama şu anda gelik 350 bin lira satılıyor, işte bu tarım bakanlığının temel görevidir. Tarım Bakanlığının fiyatları müdahale yetkisi vardır, Avrupa Birliğinde yapılan bir kuruluş var, Amerika da Tarım Bakanlığı bünyesinde bir teşkilat yapıyor. Maydanozdan yumurtaya kadar bütün ürünlerin girdi fiyatları alınır, maliyet hesap edilir. Ona göre kâr hesap edilir ve aylık bülentlerinde fiyatları bünyesinde bir teşkilat yapıyor. Maydanozdan yumurtaya kadar bütün ürünlerin girdi fiyatları ihalesi gereken fiyatı hesap ederler, 300-350 bin lira mı, gümrük barayelerini ihalatta o seviyeye getirirsiniz. Kaldı ki, gelik öyle bir enteresan bir hadise ki, gelik biz ne GATT anlaşmasına ve ne de Avrupa Birliğine taraf ülkelerden ihal ediyoruz, Uzakdoğu ülkelerinden getiriyoruz, Asya ülkelerinden getiriyoruz, ihal ediyoruz. Kısmen Amerika'dan getiriyoruz. Burada söylediğim şu; gelik gümrük artırımını, 800 bin liraya getirirsiniz fiyatı dedi Rahim bey, derdimiz bizim gelik 350 bin liradan 850 bin liraya getirmek değil ki, ihalata bağlı bir ürün var. Burada destekleme alımı yapmanın hiçbir esprisi olamaz ki, hangi ürünü koruyacaksınız, burada çiftçiyi mi korumaya çalışıyorsunuz, zaten bunu ihal ediyorunuz, bunu ihleyeceğiz var. Burada destekleme alımı yapmanın hiçbir esprisi olamaz ki, hangi ürünü koruyacaksınız, burada çiftçiyi mi korumaya çalışıyorsunuz, zaten bunu ihal ediyorunuz, ihale ediyoruz. Zaten Pazar boş, yüzde 40'ını üretiyoruz. Çiftçiyi elini öpene satıyor. O da sizin oluşturduğunuz fiyatın gelikini satar, benim söylemek istediğim hadise budur. İşte bu serbest piyasa ekonomisinin temel kuralıdır, arz talep dengesidir.

Arz talep dengesi ben tarımı serbest piyasa ekonomisi içine çekelim derken, sübvansiyonu kaldıralım, tarımı başı boş bırakalım, olduğu fiyattan satılsın demedim, dünyada öyle bir örneği de yoktur. Liberal ekonomiyi en katı kuralları ile uygulayan ülke Amerika'dır. Sübvansiyonların yüzde 96'sı Amerika'da tarım kesimindedir. Amerika ne yapıyor, bu söylediğimi yapıyor, Amerika'nın yaptığı bu, her yıl 300 bin adet besi danası ithal ediyor ve Türkiye'nin ürettiği kadar da dışarıdan et ithal ediyor. Amerika'nın et üretimimi mi bozuluyor, hayvan üretimi mi bozuluyor, süt üretimimi düşüyor Amerika'nın. Bilinçli yapacaksınız, bilerek yapacaksınız, bakanlığınızın kontrolünde olacak her şey. Bu işi serbest piyasa ekonomisi kuralları içine çekeceksiniz. Böylece bunları yaptığımız zaman, işte devletin yükü azalıyor, devlet o zaman kaldıracağı kadar yükün altına giriyor. O zaman devlet imkanlarını daha yaygın bir şekilde değişik alanlara kullanma imkanını buluyor. Ama, devletin imkanlarını tek bir noktaya teksif ettiğiniz zaman, orayı kurtarıyorsunuz, ama öbür tarafta dengeyi bozuyorsunuz. Benim söylemek istediğim hadise budur, yani bizim Anavatan Partisi olarak tarımın bütününe destekliyoruz, ama tarımın bütününe desteklerken, devletin sıkışan, yetmeyen imkanları karşısında da bu ülkeye çözüm üretmek zorundayız. Düşünerek, tahsilimizle, görgümüzle, dünya ne yapıyorsa, biz de onu kendimize uyarlamak zorundayız. Kendi şartlarımıza uydurmalıyız. Benim burada serbest piyasa ekonomisi derken anlatmak istediğim hadise tamamen budur, yani tarımdan desteği çekmek değildir.

Prof. Dr. Ziya Gökalp MÜLAYİM: Sayın Bülğün, Anavatan Partisinin tarımı bütünüyle desteklediğini burada sizden duymuş olduk, bunu duymak istiyorduk.

Mete BÜLGÜN: Şimdi, eski müsteşarımız Sayın Erkan Belli, Sayın Özal'ın buğday alımı yapıldığı zaman Tarım Bakanlığı başarılıdır sözünü hatırlattı. Bu çok doğrudur. Oysa şimdi siz 7 milyon ton buğday aldık diye övünüyorsunuz dedi, biz 7 milyon ton buğday aldık diye övünüyoruz. Orada çok büyük sıkıntı vardı. Çiftçiyi sıkıntıdan kurtardık. Bizim iktidarda olmadığımız dönemde tarım kesimi çok ağır darbe yemiştir. Özellikle DYP - SHP iktidarı döneminde tarım kesimi çok büyük darbe yemiş, çiftçi perişan bir hale gelmiştir. Kontrolsüz yapılan et ithalatı, kontrolsüz yapılan hayvan ithalatları döneminde özellikle 24 Haziran 1995 tarihinde Resmî Gazetede çıkan et ve hayvan ithalatları karamamesi ile devletimiz, çiftçimiz, tarım kesimimiz büyük darbe yemiştir. Biz, olması gerekeni yaptık, ama biz diyoruz ki, biz 7 milyon ton aldık, biriken sıkıntıyı ortadan kaldırdık. Ama, bundan sonra ne yapıp yapıp, borsaları devreye sokalım, vadeli ürün borsalarını ortaya çıkaralım, aman bu memlekete gümrüksüz buğday sokmayalım, kendi ürünümüzü koruyalım, bu şekilde tarımımızı destekleyelim, serbest piyasa ekonomisi kuralları içinde çiftçimiz ürününü daha iyi satar, daha değerli satar hale getirelim diyorum.

Hanımefendinin suallerini cevaplayayım. GATT anlaşmasına göre ithal vergilerini nasıl artıracanız?...Ben öyle bir şey demedim, vergileri artıramıyoruz dedim; çünkü, anlaşma var, imza atmışsınız. GATT anlaşmasına göre gümrük vergilerini artıramıyorsunuz; çünkü, siz oraya bildirmişsiniz. Kaç kalemde bildirdik, yani birçok kalemde gümrük vergilerini bildirdik. Mesela ette yüzde 200'dir, şu anda tavanı uyguluyoruz ithalatımızda, şekerde yüzde 150'dir. Bunun üstüne çıkamıyoruz, artıramıyoruz, çünkü o kadar deklere etmişiz anlaşmaya. Şimdi, bu gümrük hadlerini GATT anlaşmasına göre artıramıyoruz. Kesindir. Bunun yanında tarife bariyerleri var, onları kullanmak zorundasınız. Bakın, çok basit misal, Almanya ile İsviçre'nin arası bu yüzden açılmak üzeredir. İsviçre şaraplarını Almanya almıyor, sen tepe boşluğunu az bırakıyorsun diyor. Almamasının yegane sebebi, kendi şarap üretimin korumak, tamamen sebebi bu. Bir teknik bahane buluyor.

Sayın Başkanı, son olarak çok değerli milletvekili arkadaşım Çanakkale Milletvekili Sayın Ahmet Küçük beyin, CHP temsilcisi olarak partimizin tarım politikasıyla ilgili yönelttiği sözlere iki cümle ile cevap vereceğim; çünkü, cevabım çok kısa. Sayın Ahmet Küçük, çok tipik bir Cumhuriyet Halk Partisi konuşması yaptı burada, sadece popülizmi var...

Ahmet KÜÇÜK: Doğruyu söyledim.

Değerli arkadaşlarımız, ziraat mühendislerini nasıl işlev kazandıracanız. Önce mevcut ziraat fakültelerinden başka ziraat fakültesi açmayacağınız arkadaşlar. Yeni üniversitelerin yeni ziraat fakülteleri açmasını ömleyeceğiz. Çünkü, görüyorsunuz ki, kullanmadığımız bir kapasite var. Onun için bir defa bu konuda fazla üretimi durduracağınız, mevcut kapasiteden nasıl yararlanacağız. Örneğin biz kurdurduğumuz veya korulum kooperatiflerin bu ziraat mühendislerinden yararlanmaları için gerekli tedbirleri alacağız. Nasıl? Kardeşim ziraat mühendislerini devlet olarak vereceğiz, arti sigorta ve vergilerini ödeyeceğiz diyeceğiz. Bu popülist bir yaklaşımdır değil, çok realist bir yaklaşımdır. İnanıyorum ki, bugün ziraat mühendisi 10 bin dönümlük, bin hektarlık biriktisel tarım yapıldığı yerde üretimi en az yüzde 30 artırır. Buradan oluşan katma değeri hesaplıyorsunuz, verdiğiniz parayı on defa geri alırsınız. İşte halkçılık burada, işte bilgileri tarım üzerinde kullanma burada. Neden korkuluyor? Bu ziraat mühendisi bu arada giderde birtakım zararlı fikirleri köylüye enjekte eder diye korkuluyor. Sorun budur, olay budur. Köy enstitülerini kapatan anlayış da budur. Ziraat mühendislerini öğretmen yaptık, Tarım Bakanlığına giden teknik bürokratların gözü öğretilmiştir.

Ahmet KÜÇÜK: Var, ama önce, cılız kooperatifleşmesi vardır, desteklenmeyen, yok edilmeyle gelişen bir yapısı vardır ve 50 yıldır merkez sağ anlayışlar bunu yaratmışlardır.

Meve BÜLGÜN : Kooperatiftirlik Türkiye'de de vardır.

Ahmet KÜÇÜK: Değerli arkadaşlarımız, her şeyin örneği vardır. Tarım kooperatiftirlikten başka hangi bir biçimde örgütlenebiliyor. Amerika'da, Almanya'da, Fransa'da da kooperatiftirlik vardır. Her yerde kooperatiftirlik vardır, tarımda kooperatiftirlik şarttır.

Meve BÜLGÜN: Dünyada örneği olmayan, görülmemiş bir şeyi anlatıyorsunuz. Bilinmeyen bir sistemi gelip burada anlatıyorsunuz. Benzeri ve örneğin olmayan bir sistemi anlatıyorsunuz.

Değerli arkadaşlarımız, arkadaşlarımız bana da birkaç soru sordular, cevaplamaya çalışacağım. Örgütlenmeyi ve örgütü yapmayı destek ve bu örgütü yapmanın kendi kendini destekleme mekanizmalarının nasıl kuracağını, programınızda var mı dendi. Parti programlarında çok şey ayrıntılı anlatılmıyaz, ama raporunuzda var. Şimdi, bir defa desteklenmeyi ödeye sistemimde, esas olarak prim sistemini kabul edince, zaten tarım kendi kaynaklarını yaratacak. Zaten Türkiye'de tarımın yaratıldığı varlıktan daha az destek aldığı görülmüştür. Sanıldığı gibi tarım öyle büyük destek almıyor. Bu hem yüzde olarak yüzde içindeki payı düşüyor yıldıan yıla, hem gayri safi milli hasıla içindeki payı yıldıan yıla düşüyor. Dolayısıyla kayıtlı yapı içerisinde radikal kararların alındığı bir yapı içerisinde inanıyorum ki, bu destekleme kaynaklarını tarım kendi kendine yaratacak. Örneğin, süte verilen 5 bin liralık destekle, devlet 20 bin lira kazanıyor. Demek ki, prim desteği birçok sorunu birlikte kendiliğinden gözecek. Bunun aracı olarak da bunun nasıl yapılacağını en çok biz anlıyoruz. Kooperatifler bankası dediğimiz, burda anlattık, yasal çözümlerini gösterdik, bunu nasıl anlatacağınız biliyorsunuz...

CHP Çanakkale Milletvekili

Ahmet KÜÇÜK

Hepinize saygılarımı sunarım.

Meve BÜLGÜN : Popülizmin içinde neyin nasıl yapılacağını hiçbir zaman ifade etmedi, temennim odur ki, seçimlerde barajı aşarlar, tek başlarına iktidar olurlar, bu söylediklerimin hepsini yaparlar.

Değerli arkadaşlarım, mera fonuyla ilgili yüzde üzerinde tartışma oldu. Öncelikle Mete arkadaşımıza teşekkür ediyorum verdiği destek için, ama o binde bire indirilmesini sağlayan önergeyi komisyonda kabul ettiremedik, genel kurulda yasa ile ilgili tek önerge kabul edilmiştir, o önergeyi ben verdim, övünerek söyleyeyim, eleştiriler bana olmalıdır; ama, Sayın Mete Bülgün ve arkadaşları destek vermişlerdir, kendilerine teşekkür ediyorum, doğru bir iş yaptık. Mete bey gerekçeleri çok iyi anlattı, onun için tekrara gerek yok. O önergeyi ben verdim ve bu konuda beni ikna etmek için Bakan dahil bakanlıktaki bütün teknik arkadaşlar uğraşmışlardır, o konuda iki tane önerge vardı, ikisini de ben verdim. Birisi yüzde 1'den binde'e indirilmesi idi, bir tanesi de yurt dışından ithal edilen alkollü içkilere, tütün mamullerine yüzde 100'e kadar fon koymaktır, sonra bilahare maalesef ikna edemedik ve arkadaşlar geri getirdiler.

Değerli arkadaşlarım, ithalat konusuna gelince; DYP - SHP hükümeti dönemindeki duruma geliyorum. Bir defa Türkiye'de Başbakan kimdense o tarafın egemen olduğu, başbakan sizden ise, siyasetinize ağırlığınızı koyabileceğiniz bir yapı vardır Türkiye demokrasisinde. Başbakan sizden değilse, çok önemli etkinliğinizi, kendinizi ülke yönetimine kabul ettiremiyorsunuz. DYP - SHP hükümeti de bizim bu anlamda, o dönemde bizim çok fazla sorumlu olmadığımız bir dönemdir. Şunu söyleyeyim, ithalat yapılmıştır, doğrudur. Yanlıştır. Arkadaşlarımız o kararnamenin altına imza attıkları için de yanlış yapmışlardır. Ben yeni bir milletvekiliyim, kendilerini geldim burada eleştirdim. Bir kere yanıltıcı olmasın. Rakamlar önümdedir. Türkiye en büyük süt tozu ithalatını 1990'da yapmıştır. 12 303 ton ile rekordur. Kasaplık koyun ithalatını 1987 yılında yapmıştır, 11 285 ton. Türkiye koyun üretiminde en büyük ithalatını 1992 yılında 238 ton ile yapmıştır, sığır etinde rekor ithalat doğrudur 1995 yılında 140 bin ton, ama ikinci rekorda ANAP döneminindir, o da 80 bin tondur. Efendim, sığır etinde ikinci rekor ANAP döneminde olmuştur, 1985 yılında 37 445 tondur. ANAP'ın, bu doğru yol anlayışından esas olarak, ama bizim de maalesef katkı verdiğimiz artı tarafı yoktur, aynı hamam, aynı taktır. Onun için 1950'den bu yana aynıdır diyorum. Menderes'ten gelen, Demirel ile devam eden ve Özal ile de devam eden ve de halen de devam eden bir anlayışın ta kendisidir.

Değerli arkadaşlarım, çok fazla polemige girmek istemiyorum, ama Mete arkadaşımız çok yanlış bir değerlendirmede bulundular. Erol Evcil dedi, yanlış bir polemiktir, konuyla alakalı değildir, ama söylendiği için cevap vermek zorundayım. Erol Evcil bir iş adamıdır, özel bir bankadan kredi almıştır, İş Bankasının şu anda yönetiminde 4 tane Cumhuriyet Halk Partili vardır, 11'de 4'tür. 2 tane CHP'li üye son kredi dilimine imza atmışlardır, kabul, ama Hazine temsilcisi olarak, bunların isimleri de kamuoyunda yazılmıştır. O zaman 11/2 oranında uygulamaya katkıda bulunmuşlardır. Bir kere Cumhuriyet Halk Partisinin Türkiye İş Bankasında yüzde 27 payı vardır ve yönetiminde şu anda 4 kişi ile ki, şu anda parti kimliği ile temsil edilmemektedir. Erol Evcil'in bizim partiden hiç kimse ile diyalogu yoktur, bunları kendisi söylemiştir. Bizim partinin benzin paralarını Erol Evcil ödüyor diye kendisi söylemiştir. Cumhuriyet Halk Partisinin mafya ile, mafyacılar ile, bu tür kirli ilişkilerle, kirli kişilerle ilişkisi olduğuna dair tereddüt dahi yoktur, kimse böyle bir şeyi yaratma gayreti içerisinde olmasın.

Değerli arkadaşlarım, sulama yatırımlarında çok büyük hamleler yaptık diye beyanda bulundular. Doğrudur, önceden 24 tane gölet açmışlardır. Onlar devam eden yatırımlardır. Bizim orada devam eden bir baraj var. 1990'da Biga'da temeli atıldı, bitiş tarihi 1994 idi, inşallah bu sene 1999'da su tutacaktır ve bu sene, son 3 yıldır sulama yatırımlarına ayrılan pay, yüzde 49. Türkiye yüzde 99'a varan enflasyon yaşamıştır, ondan sonra sulama yatırımlarına ayrılan pay söylendi, şunu yaptık, bunu yaptık dendi. Doğrudur bazı temeller atılmıştır. 14 günde projesi yapılmadan; ihale kararı almadan barajların temelleri atılmıştır. Bunların hepsi doğrudur, Türkiye bu gayri ciddilikleri biliyor, yaşıyor. Realite önemlidir. Bakın Türkiye'de çok uzun süreden beri tarım sömürülmektedir. Türkiye tarımının büyütüldüğünü kim iddia edebilir arkadaşlar. Tarım kesimine şöyle hizmet ettik diyorlar ve üstelik bunu 1980 sonrası 5 anlayışın milletvekili bunu söyleyebiliyor.

Sevgili meslektaşlarım, sizleri bu saate kadar tuttuğumuz için hepinizden özür diliyorum, ama bu saate kadar kaldığımız için de hepinize teşekkür ediyorum. Sizlerden güç ve destek aldığı süreçte biz ve bizden sonra gelecek olan Ziraat Mühendisleri Odası yöneticileri bundan daha değerli toplantıları yapma gücünü kendilerinde bulacaklardır. Bu vesileyle bu oturuma katılan her 3 milletvekilimize içtenlikle teşekkür ediyorum. Katılmayan 2 milletvekilinizin de mutlaka önemli mazeretleri olduğunu tahmin ediyorum. Hepinize güzel gelecek dileklerini sunar, saygılarımı sunarım. Teşekkür ederim.

Tarım haftası dolayısıyla "Dunyada ve Türkiye'de Tarımsal Desteklemelere Yeni Yaklaşımlar" konulu sempozyumumuz burada sona ermiştir. Katkıda bulunanlar, izleyicilere teşekkür ederiz.

Panelimizi yöneten Prof. Dr. Sayın Ziya Gökalp Mülâyim Beyefendiye çok teşekkür ederiz.

Prof. Dr. Güröl ERGİN :

Buyurun efendim.

Tarım haftası dolayısıyla 2 gündür süren toplantılarımızın kapanış konuşmasını yapmak üzere Ziraat Mühendisleri Odası Başkanı Sayın Prof. Dr. Güröl Ergin Beyefendiyi davet ediyorum.

Panel Başkanı olarak panelimizi burada kapatıyorum.

ANAP Temsilcisi Çankın Millîyetçiliği Sayın Mete Bulğun ile CHP Temsilcisi Çanakale Millîyetçiliği Sayın Ahmet Küçük'e teşekkür ederiz. Toplantıdan erken ayrılmak zorunda kalan DSP Temsilcisi Antalya Millîyetçiliği Sayın Metin Şahin'e de çok teşekkür ederiz. Diğer davetli arkadaşlarımızda katılabilmemiş olsalardı çok daha güzel olacaktı, katılan arkadaşlarımıza teşekkür ederim.

Prof. Dr. Ziya Gökalp MÜLAYİM:

Teşekkür ederim.

Değerli arkadaşlarım, bu insanlara biz bu hükümetin yaptıklarını anlatma becerisini gösterebilirsek, herhalde barajı asma sorununu DSP ve ANAP yaşayacaktır.

Değerli arkadaşlarım, 1995'de büyük ihalata sebep olan ve bugün Türkiye'nin ihalat gereksiniminin ortaya çıkmasına sebep olan anlayış 1980 sonrasında hayvancılığın relief olmasından kaynaklanmaktadır. Hayvan varlığı süratle azaltılmış, buna göz yumulmuş ve Türkiye bugün et fiyatı pahalı bir ülke haline gelmiştir. Bir tedbir alınmamaktadır. Yeni bir projenin yapılacağı, Dünya Bankası kaynaklarıyla büyük bir projenin uygulamaya konulacağı söyleniyor. Sevindirticidir, ama dediğim gibi Türkiye'de ihalat yapmak esas değil, Türkiye'yi ihalata ihtiyaç duyan bir ülke halinden çıkarmak, tam aksine bizim gibi bir tarım ülkesi gibi nitelendirilen bir ülkeyi, tarım ürünü ihraç eden bir ülke haline getirmektir.

